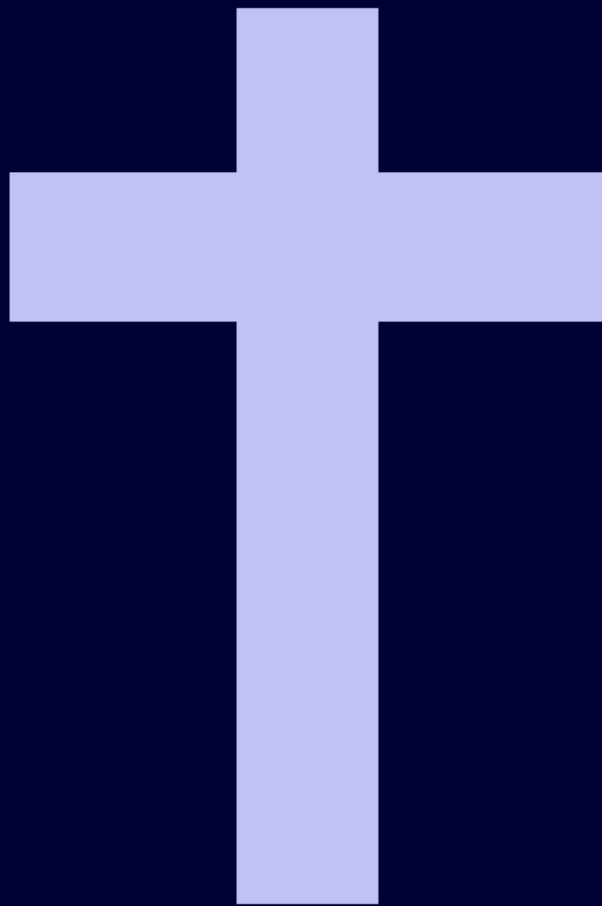

Fulfulfe Burkina,
Dewtere Laamdo
Amaana Keso

Fulfulde Burkina New Testament

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamdɔ Amaana Keso
Fulfulde Burkina New Testament

copyright © 2012 SIM International

Language: Fulfulde Burkina (Fulfulde, Western Niger)

Dialect: Burkina

Translation by: SIM International

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamdɔ Amaana Keso

This translation, published by SIM International, was published in 2012.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM (Mission Protestante) , BP 1552, Ouagadougou 01, BURKINA FASO.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

Contents

Matta	1
Marku	47
Lukka	75
Yuhanna	120
Golle Nulaaɓe	155
Romankooɓe	195
1 Korintunkooɓe	212
2 Korintunkooɓe	228
Galaatiyankooɓe	239
Efeesunkooɓe	245
Filipiyankooɓe	251
Koloosiyankooɓe	255
1 Tesaloniyankooɓe	259
2 Tesaloniyankooɓe	263
1 Timote	265
2 Timote	270
Tiitu	273
Filemon	275
Ibraninkooɓe	276
Yaakuuba	290
1 Piyeer	295
2 Piyeer	300
1 Yuhanna	303
2 Yuhanna	307
3 Yuhanna	308
Yahuuda	309
Ɓangingol	311

Linjiila Iisaa mo Matta winndi

*Haala maamiraabe Iisaa
(Lukka 3.23-38)*

¹ Inan binndi kollooji inde maamiraabe Iisaa Almasiihu, dimaado ley lenyol Daawda, taan Ibrahiima:

² Ibrahiima rimi Isiyaaka.

Isiyaaka rimi Yaakuuba.

Yaakuuba rimi Yahuuda e minyiraaɓe muudum.

³ Yahuuda rimi Fares e Sera. Been ngoni ɓe o rimdi e Tamar.

Fares rimi Hesruuna.

Hesruuna rimi Aram.

⁴ Aram rimi Aminadaabu.

Aminadaabu rimi Naasuuna.

Naasuuna rimi Salmon.

⁵ Salmon rimi Bo'as, mo o rimdi e Rahabu.

Bo'as rimi Obet, mo o rimdi e Ruttu.

Obet rimi Yesa.

⁶ Yesa rimi Daawda kaananke oon.

Daawda rimi Suleymaana. Oon woni mo o rimdi e dee Uriya-no.

⁷ Suleymaana rimi Robo'am.

Robo'am rimi Abiya.

Abiya rimi Asa.

⁸ Asa rimi Yosafat.

Yosafat rimi Yoram.

Yoram rimi Usiya.

⁹ Usiya rimi Yotam.

Yotam rimi Akas.

Akas rimi Hesekiya.

¹⁰ Hesekiya rimi Manasa.

Manasa rimi Amon.

Amon rimi Yosiya.

¹¹ Yosiya rimi Yekoniya e minyiraaɓe muudum.

Dum hawrii e jamaanu mo Alhuudiyankooɓe njaalanoo, njaaraa Baabiila.

¹² Caggal ɓe njaaraama Baabiila,

Yekoniya rimi Seyaltiyel.

Seyaltiyel rimi Sorobabel.

¹³ Sorobabel rimi Abiihudu.

Abiihudu rimi Eliyakim.

Eliyakim rimi Asoro.

¹⁴ Asoro rimi Sadok.

Sadok rimi Akim.

Akim rimi Eliyuda.

¹⁵ Eliyuda rimi Eliyasar.

Eliyasar rimi Mattan.

Mattan rimi Yaakuuba.

¹⁶ Yaakuuba rimi Yuusufi, jom suudu Mariyama.

Mariyama woni inna Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon.

¹⁷ Ndelle dum hawrii e jamaanuujji sappo e nay illa Ibrahiima faa yottii Daawda. Illa e Daawda faa yottii nde Alhuudiyankooɓe konanoo njaaraa Baabiila ndeen fu, wo jamaanuujji sappo e nay hawrata. Woodi du, illa nde Alhuudiyankooɓe konanoo njaaraa Baabiila faa garol Almasiihu ndeen, wo jamaanuujji sappo e nay hawrata.

*Haala rimeede Iisaa Almasiihu
(Lukka 2.1-7)*

¹⁸ Inan no Iisaa Almasiihu rimiraa: Mariyama inniiko oon wo kaɓɓanaado Yuusufi. Ammaa fadde makko e suddeede, tawi o reedirii saabe baawde Ruuhu Ceniido. ¹⁹ Yuusufi kaɓɓando mo oon wo neddo ponnditiido, yidaa semtinde mo, anniyake fiirtude kaɓɓal ngaal e suuraare. ²⁰ Nde o miiltonoo dum ndeen, maleyka Joomiraado wari to makko ley koydol, wi'i mo:

—Yuusufi, taan Daawda, taa hulu baɗude Mariyama, sabo binngel ngel saawi ngeel e Ruuhu Ceniido yuuri. ²¹ O rima biɗɗo gorko. Inndiraa mo Iisaa, sabo wo kanko hisinta yimɓe makko e hakkeji muɓɓen.*

²² Dum fuu, dum wadii faa haala ka Laamdo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:
²³ «Surbaajo mo anndaa gorko reedan,
rima biɗɗo gorko.

O inndirte Imanuwel.»†

Maanaa innde ndeen wo: «Laamdo ina wondi e meeden».

²⁴ Nde Yuusufi finunoo ndeen, wadi no maleyka Joomiraado wi'iri dum noon. O baɗi Mariyama, ²⁵ ammaa o wondaay e muudum faa rimi biɗɗo gorko. Yuusufi inndiri biɗɗo oon Iisaa.

2

No jom'en anndal ngardi faa ndaara Iisaa

¹ Iisaa rimaama Baytilaama ley leydi Yahuudiya e jamaanu laamu Hirudus. Jom'en anndal yuuri lettugal, ngari Urusaliima. ² Nde ɓe ngarnoo ndeen, ɓe mbi'i:

—Toy kaananke Alhuudiyankooɓe dimaado joonin oon woni? Min nji'ii hoodere makko ɓangii lettugal, min ngarii sujidande mo.

³ Nde Hirudus kaananke oon nannoo dum fu, huli, kam e yimɓe Urusaliima fuu. ⁴ O noddi hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta ɓeen fuu, o yami dum'en toy Almasiihu oon jeyi rimeede. ⁵ Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo inan ko annabaajo winndunoo:

⁶ «Aan, Baytilaama, leydi Yahuudiya,

tannyoral a wanaa wuro famaro hakkunde gure Yahuudiya mawde deen.

Sabo ardotoodo yuuran e maada,

garoowo faa dura yimɓe am, Israa'iilankooɓe.»*

⁷ Ndeen Hirudus noddi jom'en anndal ɓeen e cuncukka, yami ɓe wakkati mo hoodere ndeen ɓangi. Be paamini mo. ⁸ Caggal duum, o neli ɓe Baytilaama. O wi'ii ɓe:

—Njehee, kumpitowodon kabaaru cukalel ngeel faa tannyoron. Si on nji'ii ngel fu, ngaron kumpiton kam faa miin du mi yaha, mi sujidanowa ngel.

⁹ Nde ɓe nannoo ko kaananke oon haali duum ndeen, ɓe ndilli. Hoodere nde ɓe njiinoo lettugal ndeen ardii ɓe yaade. Nde ardii ɓe faa nde yottii do cukalel ngeel woni doon, de nde darii. ¹⁰ Ko ɓe nji'i hoodere ndeen duum, ɓe ceyii seyo manngo sanne. ¹¹ Be naati ley suudu nduun, ɓe nji'i cukalel ngeel e inniigel Mariyama. Be kippii e leydi, ɓe kujidani ngel. Be njaltini gineeji maɓɓe, ɓe teddiniri ngel kanje e sii uurdi mbelndi e dakke uurde bi'eteede miiri. ¹² Caggal duum, Laamdo gongini ɓe ley koydol taa ɓe njeccoo to Hirudus. Ndelle ɓe kootiri leydi maɓɓe laawol gonngol.

No Yuusufi doggiri suudowii leydi Misira

* 1:21 Innde Iisaa ndeen, e ley Ibraninkooɓe wo Yoosuwa. Inde fiirta «Joomiraado wo kisinoowo». † 1:23 Esaaya 7.14. * 2:6 Mika 5.1.

¹³ Nde jom'en anndal been ndillunoo fu, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi ley koydol, wi'i dum:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, ndogga njahaa Misira. Keddodaa toon faa nde mbi'oymaami ngartaa. Sabo Hirudus filoto cukalel ngel faa wara ngel.

¹⁴ Yuusufi ummii jemma, hooyi cukalel ngeel e inniigel, de 6e ndilliri Misira. ¹⁵ O heddii toon faa Hirudus maayi, faa haala ka Laamdo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:

«Mi noddii biyam wurtoo ley Misira.»[†]

No Hirudus wardi sukaabe Baytilaama

¹⁶ Nde Hirudus faamunoo jom'en anndal been njambake dum ndeen, tikki sanne. O yamiri cukaloy ngoroy Baytilaama e dakkol muudum fuu mbaree, gilla keccoy faa ngadukoy duubi didi. O wadii dum fodde wakkatiiji di jom'en anndal been kokki mo diin. ¹⁷ Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabitiri nde wi'unoo:

¹⁸ «Wullaango nanaama ley wuro Rama,

bojji e uumaali duuddi:

Rahiina[‡] ina woya cukaloy muudum,

jabaay berndem waaltinee, sabo koy keddaaki.»[§]

No Yuusufi wartiri leydi Israa'iila

¹⁹ Caggal maayde Hirudus, maleyka Joomiraado wari e Yuusufi to leydi Misira toon e ley koydol, ²⁰ wi'i dum:

—Umma, hooyu cukalel ngel e inna muudum, njeccodon leydi Israa'iila, sabo yidunooobe warude suka oon been maayii.

²¹ Yuusufi ummii, hooyi cukalel ngeel e inniigel, 6e kooti leydi Israa'iila. ²² Ammaa o nanii Arkalaawu loomtii bammum Hirudus, laamake leydi Yahuudiya, de o huli yahude toon. O sappaa e ley koydol faa o yehi leydi Galili. ²³ O hodowi wuro wi'eteengo Nasaraatu. Noon dum laatorii faa ko annabaabe mbi'unoo duum tabita: «O wi'ete Nasaraatuujo.»

3

No Yaayaa waajorii

(Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

¹ E jamaanu oon, Yaayaa lootoowo lootagal batisima 6angi. Imo gooyina ley ladde Yahuudiya, imo wi'a:

² —Tuubee, sabo laamu Laamdo 6adake.

³ Oon woni mo annabi Esaaya sappinoo, nde wi'unoo:

«Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado,

ndartinee dati makko!»^{*}

⁴ Yaayaa ina bornii kaddungal canyiraangal leebi geeloodi, ina habbii ka6borgol nguru. Nyaamdu makko wo ba6batti e njuumndi ladde. ⁵ Yimbe yuuri Urusaliima e leydi Yahuudiya e seraaji gooruwol Urdun fuu, ngari to makko. ⁶ I6e kaalta hakkeeki ma66e, de Yaayaa ina loota 6e lootagal batisima[†] ley gooruwol Urdun.

⁷ Ko o yi'i Farisa'en e Saduki'en heew6e na ngara faa lootee lootagal batisima duum, o wi'i dum'en:

—Onon 6i66e bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamdo waroore? ⁸ Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol. ⁹ Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraabe Ibrahiima. Sabo mido wi'a on: Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo 6i66e Ibrahiima!

[†] 2:15 Hoseya 11.1. [‡] 2:18 Rahiina woni jom suudu Yaakuuba mo yim6e Israa'iila njogorii hono inna mu6ben. [§] 2:18 Yeremiya 31.15. ^{*} 3:3 Esaaya 40.3. [†] 3:6 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

¹⁰ Joonin, jammberere yeptaama faa soppa dadi ledde. Ndelle, lekki fuu ki rimataa biibe lobbube, soppete, faddee ley yiite.

¹¹ Miin, ndiyam lootirammi on batisima faa hollita on tuubii. Ammaa garoowo caggal am oon, kam buri kam baawde. Mi fotay fay bortude dum pade muudum. Oon lootirta on batisima Ruuhu Ceniido e yiite. ¹² O segilake faa o yaroo nyaamri makko faa laaba. O hawrundura nyaamri makko ley beembal, de nyaande ndeen o wuldun dum yiite nge nyifataa.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima

(Marku 1.9-11, Lukka 3.21-22)

¹³ Wakkati oon, Iisaa yuuri Galili, wari gooruwol Urdun to Yaayaa, faa Yaayaa loota dum lootagal batisima. ¹⁴ Ammaa Yaayaa muuyi salaade dum, wi'i mo:

—Aan haani lootude kam. De noy ngardataa to am, miin, faa mi loote?

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Accu dum laatoroo noon joonin, sabo noon kaanden hibbinirde ko dartii fuu.

Ndeen o jabi. ¹⁶ Nde Iisaa lootanoo, ina wurtoo ndiyam daam fu, wakkati oon pay kammu omtii. O yi'i Ruuhu Laamdo ina jippoo hono wuugaandu, ina wara dow makko.

¹⁷ Wakkati oon du, daande yuuri dow kammu, wi'i:

—O woni Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa

(Marku 1.12-13, Lukka 4.1-13)

¹ Wakkati oon, Ruuhu Laamdo yaari Iisaa ley ladde, faa Ibiliisa jarriboo mo. ² Iisaa wadi balde capande nay ina suumii jemma e nyalooma fuu. Caggal duum, o yolbi. ³ Ndeen, Jarribotoodo oon battitii mo, wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, yamir kaaye de laato nyaamdu.

⁴ De Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata. Ko neddo wuurdata dey, wo e haala fuu ka Laamdo haali.»*

⁵ Caggal duum, Ibiliisa yaari mo Urusaliima ngalluure seniinde ndeen, darni mo dow to buri toowde e suudu dewal mawndu, ⁶ wi'i mo:

—Si a Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi. Sabo ina winndaa: «Laamdo yamiran maleyka'en muudum njabbe e juude mubben taa koyngal maa fiyoo e hayre.»†

⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa katin: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»‡

⁸ Katin Ibiliisa yaari mo dow waamnde toownde sanne, holli mo laamuuji adunaaru fuu e darja mubben, ⁹ wi'i mo:

—Mi hokkete dum do fuu si a hippake, a sujidanii kam.

¹⁰ Iisaa wi'i mo:

—Woddam Seydaani! Sabo ina winndaa: «Wo Laamdo Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»§

¹¹ Ndeen Ibiliisa seli mo. Wakkati oon, maleyka'en ngari to makko, ina ngollana mo.

No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili

(Marku 1.14-15, Lukka 4.14-15)

¹² Nde Iisaa nannoo Yaayaa uddaama ley kasu ndeen, o yeccii leydi Galili. ¹³ Ammaa o joodaaki Nasaraatu katin, de o hodowi Kafarnahum wuro dakkiingo maayo ley leydi Jabulon, kam e Naftali. ¹⁴ Dum wadii faa haala ka annabi Esaaya haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:

¹⁵ «Leydi Jabulon e leydi Naftali

dow laawol jahoowol maayo manngo,

* 4:4 Fillitagol Tawreeta 8.3. † 4:6 Jabuura 91.11-12. ‡ 4:7 Fillitagol Tawreeta 6.16. § 4:10 Fillitagol Tawreeta 6.13.

caggal Urdun,
 ley leydi Galili,
 joonnde yimbe be nganaa Alhuudiya'en,
¹⁶ yimbe wonbe e nimre
 nji'ii annoora mawdo.
 Wuurbe e ley leydi niɓɓundi nimre maayde,
 annoora yannanii dum'en.»*
¹⁷ Gilla ndeen, Iisaa fuddi waajaade ina wi'a:
 —Tuubee, sabo laamu Laamdo ɓadake.

*No Iisaa noddiri taalibaabe arandeebe
 (Marku 1.16-20, Lukka 5.1-11)*

¹⁸ Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, de yi'i sakiraaɓe dɗido, Simon bi'eteedo Piyeer e sakiike mum Andre. Ibe padɗa fiiliiji maɓɓe ley maayo ngoon. Wo be nanngoobe liyyi.

¹⁹ Iisaa wi'i be:

—Njokkee kam, mi wadan on filotoobe yimbe.

²⁰ Wakkati oon be njoppi fiiliiji maɓɓe diin, be njokki mo. ²¹ O yehi yeeso, o yi'i katin sakiraaɓe dɗido wɓɓe, Yaakuuba e Yuhanna, ɓiɓɓe Jebede. Kam'en e baaba muɓɓen Jebede ina ngonni ley laana, ina moyyintina fiiliiji muɓɓen. O noddidum'en. ²² Wakkati oon pay, be njoppi laana kaan, be njoppi baabiibe du, be njokki mo.

*No Iisaa waajorii e no selliniri yimbe
 (Lukka 6.17-19)*

²³ Iisaa yiiltii ley leydi Galili fuu. Imo waajoo e ley cuudi maɓɓe baajordɗi, imo gooyna Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo, imo danna sii nyawuuji e male fuu. ²⁴ Kabaaru makko sankitii ley leydi Siiriya fuu. Yimbe na ngadda nyawbe nyawuuji feere feere e male fuu to makko. Wɓɓe wo wondube e ginnaaji, wɓɓe jom'en dabiɗiije, wɓɓe du wo jom'en ɓalli-mbaatudi. O danni dum'en. ²⁵ Jamaa keewdo sanne jokki mo. Wo be yuurube Galili e leydi mbi'eteendi Galluujje Sappo e Urusaliima e Yahuudiya e caggal gooruwol Urdun.

Waaju Dow Waamnde

(Suuraaji 5 - 6 - 7)

5

(Lukka 6.20-23)

¹ Iisaa yi'i jamaa keewdo oon de yeenji dow waamnde, joodii. Taalibaabe muudum been battitii dum. ² O fuddi waajaade be, o wi'i:

³ —Barke woodanii annditinbe yonkiiji muɓɓen ina lokkiɗi,
 sabo kambe njeyi laamu Laamdo.

⁴ Barke woodanii suniibe,
 sabo Laamdo waaltinan berde muɓɓen.

⁵ Barke woodanii leeyinkiniibe,
 sabo kambe ndonata adunaaru.

⁶ Barke woodanii filotoobe fonnditaare hono no yolube e domdube pilortoo neema,
 sabo be kaaran, be domditan.

⁷ Barke woodanii yurmotoobe,
 sabo Laamdo yurmoto be.

⁸ Barke woodanii laabube berde,
 sabo be nji'an Laamdo.

⁹ Barke woodanii waddoobe jam,
 sabo be noddirte ɓiɓɓe Laamdo.

¹⁰ Barke woodanii torraabe saabe fonnditaare,
 sabo kambe njeyi laamu Laamdo.

* 4:16 Esaaya 8.23-9.1.

¹¹ Barke woodanii on si yimbe mbonkake on, torrii on, njowii on sii bonanda fuu saabe am. ¹² Ceyee, mbeltee, sabo mbarjaari mawndi ina doomi on dow kammu. Sabo hono noon annabaabe artiibe on been torrira.

Haala lamdam e annoora
(Marku 9.50, Lukka 14.34-35)

¹³ —Onon, wo on lamdam adunaaru ndu. Ammaa si lamdam selii lamsude, dume lamsinta dam katin? Dam nafataa fay huunde! Dam faddete yaasin, yimbe njaaaba dam.

¹⁴ Wo on annoora adunaaru. Ngalluure nyiibaande dow waamnde waawaa suudaade.

¹⁵ Fay gooto hubbataa lampal, de hippa dum kaakol. Ko wadata dey, bilan ngal, ngal yaynana gondo e suudu nduun fuu. ¹⁶ Hono noon annoora moodon haani yaynirde yeeso yimbe, faa nji'a gollleeji lobbi di ngadoton, de njetta Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa jannginiri haala Tawreeta

¹⁷ —Taa cikkee mi warii faa mi itta jamirooje Tawreeta naa haala annabaabe. Mi waraay faa mi itta dum. Mi warii faa mi hiibina dum. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: sini kammu e leydi ina keddi, fay tobbel maa masel tosataake ley Tawreeta faa dum fuu dum tabita.

¹⁹ Dum le, boofudo ko buri fuu famdude e jamirooje deen, de janngini wobbe faa ngada noon, joomum laatoto burdo famdude e laamu Laamdo. Ammaa neddo fuu jokkudo Tawreeta oon, de janngini wobbe ngada noon, joomum laatoto mawdo e laamu Laamdo.

²⁰ Sabo mido haalana on: si on buraay jannginoobe Tawreeta e Farisa'en fonnditaare fu, on naatataa e ley laamu Laamdo.

Haala tikkere

²¹ —On nanii maamiraabe meeden been mbi'anooma: «Taa wadu war-hoore, gadudo war-hoore fuu ina haani sareede.»* ²² Miin kaa mido wi'a on: tikkando sakiike muudum fuu, ina haani sareede. Bi'udo sakiike muudum wo cuubaado fu, ina jeyi darneede yeeso sariya laamu. Katin du, neddo fuu biido mo wo o jiiibiido, ina haani naatude yiite jahannama. ²³ Ndelle, si a warii e hirsirde faa ngada sadaka, de miccitidaa wakkati oon sakiike maa ina joganii maa ko metti, ²⁴ njoppaa sadaka maa oon doon, njahaa njaafunduwaa e sakiike maa oon tafon, ndeen ngartaa ngadaa sadaka maa oon.

²⁵ Si a habii e goddo, de odon njaada sariya fu, karodaa ndewritaa e joomum fadde moodon yottaade, taa o watte e juude carotoodo, de oon watte e junngo doomoowo kasu, de uddedaa e kasu. ²⁶ Goonga kaalanammi on: abada a wurtataako si a yobaay ko ndewetedaa duum faa laabi.

Haala jeenu

²⁷ —On nanii wi'anooma: «Taa wadu jeenu!»† ²⁸ Miin kaa mido wi'a on: yeewrudo debbo janano muuyo fuu, jeenii e ley bernde mum. ²⁹ Ndelle, si yitere maa nyaamre luttinte, ittu nde, paddaa nde to woddi! Ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma diina banndu maa nduun fuu faddee e jahannama. ³⁰ Si junngo maa nyaamo luttinte, tayu ngo, paddaa ngo to woddi: ceedaa e tergal maa gootal buri moyyande ma diina banndu maa nduun fuu naata jahannama.

Haala ceergal

(Matta 19.9, Marku 10.11-12, Lukka 16.18)

³¹ —Wi'anooma katin: «Ceerudo deekum fuu, hokka dum talkuru ceergal.»‡ ³² Miin kaa mido wi'a on: neddo fuu ceerudo deekum de tawi o wanaa jeenoowo, si o banjowaama, gorko ceerudo mo oon wadii mo jeenoowo. Neddo fuu banjudo debbo ceeraado, kam du jeenii.

Haala hunayeere

³³ —On nanii katin, maamiraabe meeden mbi'anooma: «Taa fiirtu hunayeere maa, tabintinaa nde yeeso joomiraado.»§ ³⁴ Miin kaa mido wi'a on: taa kunodon fey. Taa

* 5:21 Wurtagol 20.13. † 5:27 Wurtagol 20.14. ‡ 5:31 Fillitagol Tawreeta 24.1. § 5:33 Limooje 30.3.

kunorodon kammu, sabo wo joodorgal Laamdo. ³⁵ Taa kunorodon leydi, sabo wo njaabirdi koyde makko, naa Urusaliima, sabo wo ngalluure Kaananke mawdo. ³⁶ Taa kunorodaa hoore maa, sabo a waawaa rawninde naa bawlinde fay leebol mayre gootol. ³⁷ Mbi'aa «ayyo» naa «a'aa» tan. Ko faltii duum fuu, wo to Bondo oon yuuri.

Haala yomnitagol
(Lukka 6.29-30)

³⁸ —On nanii wi'anooma: «Yitere yomnitorte yitere, nyiinde yomnitorte nyiinde.»*
³⁹ Miin kaa mido wi'a on: taa njomnitee gadudo on ko boni. Si goddo feenyii ma gere nyaamo fu, acca dum feenya gere nano oon du. ⁴⁰ Si goddo wullake ma faa teeta forgo maa, accu dum yaada e saaya maa jaangol du. ⁴¹ Si goddo tilsinanii ma ronndaade donngal yaadu kilomeetere, ronnda ngal yaadu kilooji didi. ⁴² Si goddo njaarake ma, hokku dum. Si goddo wi'ii mbuyodaa dum fu, taa salana dum.

Haala yidugol waybe
(Lukka 6.27-28, 32-36)

⁴³ —On nanii wi'anooma: «Njidaa gondo maa, mbanyaa ganyo ma.» ⁴⁴ Miin kaa mido wi'a on: njidee waybe on, ndu'anodon torroobe on. ⁴⁵ Worrude hono noon hollata wo on biibe Baaba moodon gondo dow kammuuli. Sabo no o fudinirta naange makko dow bonbe, noon du o fudinirta nge dow moyyube. No o tomnirta dow fonnditiibe, noon du o tomnirta dow oonyiibe. ⁴⁶ Si yidube on tan njidoton, mbarjaari ndiye keboton? Fay nanngoobe lampo been du ina ngadira noon! ⁴⁷ Si sakiraaibe moodon tan njowtoton, dume senndi on e wobbe? Fay heeferbe been ina ngadira noon! ⁴⁸ Ndelle, laatodon hibbube, hono no Baaba moodon gondo dow kammuuli oon hibbiri ni.

6

No Iisaa waajorii haala wallude talkaabe

¹ —Tinnee taa ngadiron golleeji moodon lobbi faa yimbe nji'a on. Si on ngadii dum fu, on kebataa mbarjaari to Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

² Ndelle, si ada itta jakka, taa feeka faa yimbe nji'e. Wo hono noon munaafiki'en been ngadata ley cuudi baajordi e dow laabi faa yimbe mana dum'en. Goonga kaalanammi on, be kebii mbarjaari maabe faa timmi. ³ Aan kaa, si ada itta jakka fu, taa nano maa faama ko nyaamo maa wadata. ⁴ Ndeen jakka maa oon laatoto ko suudii, de Baabiraado maa ji'oowo ko suudii oon yobe.

Haala du'aare
(Lukka 11.2-4)

⁵ —Si odon ndu'oo, taa ngadon no munaafiki'en ni. Kambe, ibe njidi daraade ley cuudi baajordi e hakkunde to laabi kawrata, de be ngada du'aare yalla yimbe fuu ina nji'a be. Goonga kaalanammi on, be kebii mbarjaari maabe faa timmi. ⁶ Onon kaa, nde ndu'otodon fuu, naaton ley cuudi mon, ommbon dammbugal, de njaarodon Baaba mon e suuraare. Ndeen, Baaba mon ji'oowo ko suudii oon, yoban on.

⁷ Si odon ndu'oo, taa kebbinee haalaaji boli di ngalaa nafaa hono no yimbe be anndaa Laamdo been ngadata ni. Ibe miilii Laamdo jaabanto be si be kebbinii haala. ⁸ Taa nyemmbitee be, sabo Baaba moodon ina anndi ko kaajadon gilla on nyaagaaki dum.

⁹ Onon le, inan no ndu'ortodon:
Baaba amin gondo dow kammuuli,
    innde maa laatoo seniinde.

¹⁰ Laamu maa wara.

Muuyde maa ngadee dow leydi do hono no ngadirtee dow kammuuli ni.

¹¹ Kokkaa min hannden nyaamdu heyooru min.

¹² Njaafonodaa min hakkeji amin,
    hono no min njaafortoo wadoobe min hakkeji ni.

* 5:38 Wurtagol 21.24, Lewinkoobe 24.20.

¹³ Taa accu min njarribee,

ammaa hisin min e Bondo oon.

[Sabo laamu e baawde e teddeengal ina ngoodani maa faa abada. Aamiina.]*

¹⁴ Ndelle, si on njaafake wadoobe on hakkeji, Baaba moodon gondo dow kammuuli oon du yaafoto on. ¹⁵ Ammaa si on njaafataako toonyiibe on, Baaba moodon oon du yaafataako hakkeji moodon.

Haala suumayeere

¹⁶ —Si on cuumake, taa njurminkinee hono munaafiki'en been: be balinto, yalla yimbe fuu ina anndita be suumiibe. Goonga kaalanammi on: be kebii mbarjaari mabbe faa timmi. ¹⁷ Aan kaa, si a suumake, mbujaa hoore maa, culmaa yeeso maa, ¹⁸ taa paamina yimbe a cuumiido. Baaba maada gondo ley suuraare oon tan anndata. Woodi du Baaba maa ji'owo ko ngadudaa e suuraare oon, yobete.

Haala jawdi dow kammu

(Lukka 12.33-34)

¹⁹ —Taa ndesanon ko'e mon jawdi adunaaru, do mooyu e puundi mbonnata, do wuybe kelata gampuuje de mbujja. ²⁰ Ndesanon ko'e mon jawdi dow kammu, do fay huunde bonnataa, wanaa mooyu wanaa puundi, do wuybe kelataa gampuuje sakko mbujja.

²¹ Sabo do jawdi maa woni fuu, doon bernde maa du wonata.

Haala annoora e nimre

(Lukka 11.34-36)

²² —Gite ngoni lampal banndu. Si gite maa ina mboodi, banndu maa fuu heewan annoora. ²³ Ammaa si de mboodaa, banndu maa fuu heewan nimre. Ndelle, si ko hokkata banndu maa annoora duum laatake nimre fu, nimre ndeen na tekki koy!

Haala filaade laamu Laamdo

(Lukka 16.13, 12.22-31)

²⁴ —Fay gooto waawaa gollande joomiraa be dido, sabo joomum wanyan gooto, de yida keddiido oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiido oon. On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu nde wootere.

²⁵ Dum le, mido wi'a on: taa kabbu-ko'u wona e moodon e dow nguurndam mon - ko nyaamoton e ko njaroton. Taa balli moodon du kabbu on ko'e e ko bornotodon. Sabo nguurndam ina buri nyaamdu, banndu du ina buri koltal, naa wanaa? ²⁶ Ndaaree pooli piirooji di: di aawataa, di tayataa, di ndesataa faa'e, ammaa Baaba moodon gondo dow kammuuli oon ina nyaamna di. Onon le, wanaa oon buri pooli teddude to woddi? ²⁷ Moy e moodon waawi beydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe ko habbi dum hoore? ²⁸ Ko wadi de kolte na kabbi on ko'e? Ndaaree pinndiiji ladde no di mawnirta: di ngollataa, di mottataa. ²⁹ Mido haalana on: fay Suleymaana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. ³⁰ Si Laamdo ina holtinira noon hudo taweteeko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, wanaa o holtinan on faa bura noon, onon famdube hoolaare! ³¹ Ndelle, taa ko'e mon kabboo faa mbi'on: «Dume nyaameten? Dume njareten? Dume bornotoden?» ³² Sabo kulle dee fuu wo ko yimbe be anndaa Laamdo pilotoo. Si goonga, Baaba mon gondo dow kammuuli oon ina anndi dum fuu idum tilsani on. ³³ Ndelle, pilodon laamu Laamdo tafon, kam e fonnditaare muudum. Ndeen ko heddii duum fuu, on beydante dum.

³⁴ Ndelle, taa jaango habba on ko'e, sabo jaango du wardan e ko muudum. Nyannde fuu, donngal muudum ina hey'a dum.

7

Haala feloore

(Lukka 6.37-38, 41-42)

* 6:13 Cakitte aaya 13 tawaaka e dereeji burdi fuu booyude diin.

¹—Taa kiitee, on kiitataake. ²Sabo no kiitortodon wobbe, noon onon du kiitortodon. Katin du ko etiranton wobbe, wo duum etirantedon. ³Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴Noy mbaawrudaa wi'ude sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», de aan le, wo leggal woni ley yitere maa ndeen? ⁵Munaafiki, ittu leggal gonngal e yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa laaban, faa kebaa ittaa kudol gonngol e yitere sakiike maa ngool.

⁶Taa kokkee dawaadi ko senii, sabo di njeccoto, di njata on. Taa cankitee kaaye moodon dime yeeso girooji, sabo di njaaban de.

No Laamdo hokkirta njariido dum
(Lukka 11.9-13)

⁷—Njaree, on keban. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante. ⁸Sabo njariido fuu heban. Piliido fuu yiitan. Calmino fuu omtante. ⁹Moy e moodon hokkata biyum hayre si njaree dum buuru? ¹⁰Naa njaroo dum liingu de hokka dum mboddi? ¹¹No mbonirdon ni fuu, ofon anndi no kokkirton bibbe mon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli oon. Imo hokka njariido mo fuu ko moyyi. ¹²Ndelle, ley huunde fuu, ngadane wobbe ko njiddon be ngadana on. Sabo dum pay woni ko Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe deen njamiri.

Haala dammbugal paadungal
(Lukka 13.24)

¹³—Naatiree dammbugal paadungal! Sabo dammbugal naatirgal halkere ina yaaji, laawol muudum ngool ina hoyi, jokkoobe ngol been du ina keewi. ¹⁴Ammaa dammbugal naatirgal nguurndam ngaal ina faadi, laawol muudum ngool ina billii, yiitoobe dum du wo seeda.

Haala lekki e bibbe muudum
(Lukka 6.43-44)

¹⁵—Tinnee e annabaabe fewreebe. Si be ngarii to moodon fu, ibe nga'i hono baali, de si goonga, wo be cuuli jolbudi. ¹⁶Golle mabbe annditirton be hono no lekki annditirtee bibbe muudum ni. Cabijje borataake e ngi'eehi, yibbe du borataake e nyakkabere. ¹⁷Lekki lobbi fuu, wo bibbe lobbube rimata, de lekki mbonki kaa, wo bibbe bonbe rimata. ¹⁸Lekki lobbi waawataa rimude bibbe bonbe, woodi du lekki mbonki waawataa rimude bibbe lobbube. ¹⁹Lekki fuu ki rimataa bibbe lobbube soppete, faddee e yiite. ²⁰Ndelle, golle mabbe annditirton be.

No taalibaabe fewreebe carirtee
(Lukka 13.25-27)

²¹—Wanaa wi'oobe kam «Joomam, Joomam» been fuu naatata e laamu Laamdo. Ammaa wo wadoobe muuyde Baaba am gondo dow kammuuli oon, been ngoni naatoobe. ²²Nyannde darngal, heewbe mbi'an kam: «Joomam, Joomam! Wanaa e innde maa min mbaajorii naa? Wanaa e innde maa min ndiiwri ginnaaji naa? Wanaa e innde maa min ngadiri kaayefiiji keewdi naa?» ²³Ndeen mbi'ammi be: «Abada mi anndaano on. Mboddee kam, onon wadoobe ko boni!»

Haala suudu joyyinaandu dow hayre
(Lukka 6.47-49)

²⁴—Ndelle, neddo fuu kettindiido haalaaji am di de jokki di, nanndan e jom hakkillo nyibudo suudu muudum dow hayre. ²⁵Yuwoonde tobi, gooruuji mbubbi, keni mawdi mbifi e mayru. Dum fuu ndu saamaay, sabo ndu joyyinaama dow hayre. ²⁶Ammaa neddo fuu kettindiido haalaaji am di de jokkaay di, ina nanndi e mo walaa hakkillo, nyibudo suudu muudum dow njaareendi. ²⁷Yuwoonde tobi, gooruuji mbubbi, keni mawdi mbifi e mayru. Ndu saami faa ndu halki ndu fuu.

²⁸Nde Iisaa tilinoo e haalaaji diin ndeen, jama'aaje deen kaaynaama sanne e waaju makko oon. ²⁹Sabo o waajorake be no jom baawde ni, wanaa hono jannginoobe mabbe Tawreeta.

8

No Iisaa selliniri ceppindo

(Marku 1.40-45, Lukka 5.12-16)

¹ Ko Iisaa jippii waamnde ndeen duum, jamaa keewdo jokki dum. ² Wakkati oon, gorko ceppindo battitii dum, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laaba.

³ Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu.

Wakkati oon pay, gorko oon dadi ceppam muudum, laabi. ⁴ Caggal duum, Iisaa wi'i mo:

—Tinna taa kaalanaa dum fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadaa sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina be a dadii.

No Iisaa selliniri golloowo hooreejo sordaasiibe

(Lukka 7.1-10)

⁵ Nde Iisaa naatannoo Kafarnahum ndeen, hooreejo sordaasiibe battitii dum, naarii dum mballa, wi'i:

⁶ —Moodibbo, golloowo am ina waalii ley suudu, sellaa faa junngo e koyngal fuu bantataako. Imo torrii sannel!

⁷ Iisaa wi'i mo:

—Mi waran, mi dannowa mo.

⁸ Ammaa hooreejo sordaasiibe oon jaabii, wi'i:

—Moodibbo, miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. Ammaa si a haalii haala ngoota tan, golloowo am oon dadan. ⁹ Miin e hoore am, wo mi dawranaado, de mido dawrana sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto mabbe yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goddo wara, waran. Si mi wi'ii maccudo am wada huunde, wadan.

¹⁰ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, dum haayinii dum sanne, wi'i jokkuibe dum been:

—Goonga kaalanammi on, mi yi'aay goondinal hono ngal sellude e Israa'iilanke fay gooto. ¹¹ Mido haalana on, heewbe yuuran lettugal e gorgal, njoododoo e Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, be nyaamda ley laamu Laamdo. ¹² Ammaa haannoobe naatude laamu been, paddete ley nimre wonnde yaasin ndeen. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni.

¹³ Caggal duum, Iisaa wi'i hooreejo sordaasiibe oon:

—Hootu. Dum laatane hono no ngoondinirdaa ni.

Wakkati oon jaati, golloowo hooreejo sordaasiibe oon dadi.

No Iisaa selliniri nyawbe heewbe

(Marku 1.29-34, Lukka 4.38-41)

¹⁴ Iisaa yehi galle Piyeer, tawi esoo Piyeer debbo ina fukkii wo jontaado. ¹⁵ Iisaa meemi junngo makko, de o dadi e jontere makko. O ummii, o weerni Iisaa.

¹⁶ Nde hiirnoo fu, Iisaa waddanaa yimbe heewbe be ginnaaji ngoni e mubben. Konngol makko tan o riiwri di, o danni nyawbe been fuu. ¹⁷ Dum laatorake noon faa ko annabi Esaaya haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

«O ittii tampiriiji meeden,

o ronndake nyawuujji meeden.»*

No yimbe mbiiri njokkan Iisaa

(Lukka 9.57-62)

¹⁸ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina fiilii dum ndeen, yamiri be peyyita maayo ngoon.

¹⁹ Jannginoowo Tawreeta gooto battii, wi'i mo:

—Moodibbo, to njahataa fuu mi jokkete.

²⁰ Iisaa wi'i mo:

* 8:17 Esaaya 53.4.

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Neddo walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

²¹ Goddo, jeyaado e taalibaabe been, wi'i mo:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

²² O jaabii oon, o wi'i:

—Jokkam, accu maaybe uwa maaybe mubben.

No Iisaa darniri yuwoonde e henndu

(Marku 4.35-41, Lukka 8.22-25)

²³ Ndeen Iisaa naati laana, taalibaabe muudum njokki dum. ²⁴ Wakkati gooto, yuwoonde ummodii e henndu mawndu dow maayo ngoon faa bempeyye ina udda laana kaan. Tawi Iisaa kaa ina daanii. ²⁵ Taalibaabe been battii mo, pindini mo, ibe mbi'a:

—Joomii amin, dannu min! Inani miden kalka!

²⁶ O jaabii be, o wi'i:

—Ko wadi de kuldon? Onon famdube hoolaare!

Wakkati oon, o ummii, o sappani henndu e bempeyye maayo deen e semmbe. Dum fuu dum deyyinii siw! ²⁷ Dum haayinii taalibaabe been! Ibe mbi'a:

—Gorko o wo moy de fay keni e ndiyam ina downtanoo dum?

No Iisaa selliniri worbe dido wondube e ginnaaji

(Marku 5.1-20, Lukka 8.26-39)

²⁸ Nde Iisaa feyyitinnoo maayo fu, heetti e leydi yimbe Gadara. Doon worbe dido wondube e ginnaaji njalti ley caabeeje, kawri e makko. Ibe nyanngunoo faa fay gooto suusaano rewude laawol ngool. ²⁹ Be keddi ibe nduka ibe mbi'a:

—Bii Laamdo, dume njiddaa wadude min? Yalla a warii do faa torraa min, gilla wakkati podaado oon yottaaki naa?

³⁰ Coggal girooji manngal ina dura dakkol doon. ³¹ Ginnaaji diin njarii mo, mbi'i:

—Si riiwude min njiddaa, accu min naatowa e coggal girooji ngal.

³² O wi'i di:

—Njehee!

Ginnaaji diin njalti, naatowi e girooji diin. Wakkati oon, coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde, saami ley maayo, halki. ³³ Duroobe been ndoggi kooti ngalluure toon, kaalowi ko wadi duum fuu e kabaaru wondunooobe e ginnaaji been du. ³⁴ Wakkati oon, yimbe ngalluure ndeen fuu njalti, kawritowi to Iisaa. Nde be nji'unoo mo ndeen, be nyaagii mo o yalta leydi mabbe.

9

No Iisaa selliniri gorko mo banndu waatundu

(Marku 2.1-12, Lukka 5.17-26)

¹ Iisaa naati laana, feyyiti, warti wuro muudum. ² Yimbe ngaddani dum gorko mo banndu waatundu ina fukkinaa e daddo. Nde o yi'unoo goondinal mabbe ngaal fu, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Binngel am, sellin bernde maa. Hakkeji maa njaafaama.

³ Wakkati oon, jannginoobe Tawreeta yogaabe miilii e ko'e mubben: «Gorko o ina mbonkoo Laamdo!» ⁴ Iisaa faami miilooji mabbe, de wi'i be:

—Dume wadi de odon miiloo miilooji bondi di e berde moodon? ⁵ Dume buri hoyude? Yalla wi'ude hakkeji makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha? ⁶ Ammaa, faa mi faamina on Bii Neddo ina jogii baawde yaafaade hakkeji ley adunaaru ndu...

Ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa!

⁷ Gorko oon ummii, hooti suudu muudum. ⁸ Nde jama'aaje deen njiinoo dum ndeen, kuli, ina njetta Laamdo saabe ko hokki bii-Aadama baawde gaade nii de.

† 8:20 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

No Iisaa noddiri Matta jokka dum
(Marku 2.13-17, Lukka 5.27-32)

⁹ Iisaa dilli doon. E ley yaadu muudum, yi'i gorko bi'eteedo Matta ina joodii e suudu to lampo nanngetee. O wi'i dum:

—Jokkam.

Matta ummii, jokki mo.

¹⁰ Caggal duum, imo nyaama ley suudu Matta. Nanngooɓe lampo heewɓe e luttuɓe wobbɓe ngari njoodii ina nyaamda e makko, kanko e taalibaaɓe makko. ¹¹ Farisa'en been nji'i dum, de na mbi'a taalibaaɓe makko been:

—Dume wadi de moodibbo moodon ina nyaamda e nanngooɓe lampo e luttuɓe wobbɓe?

¹² Iisaa nani dum, wi'i ɓe:

—Wanaa celludo haajaa cawroowo. Wo nyawɗo haajaa cawroowo. ¹³ Njehee, ekitee ko Dewtere Laamɗo wi'i:

«Wo yurmeende njidumi,

wanaa sadaka duppeteedo.»*

Sabo mi waraay faa mi nodda dartiibe. Wo luttuɓe ngarumi noddude.

Haala suumayeere
(Marku 2.18-22, Lukka 5.33-39)

¹⁴ Wakkati oon, taalibaaɓe Yaayaa ngari to Iisaa, yami dum:

—Ko wadi de minen e Farisa'en miden cuumoo, de taalibaaɓe maa been kaa cuumataako?

¹⁵ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Yalla warɓe ɓangal ina mbaawi sunaade si ɓanjudo ina wondi e muɓɓen naa? Ammaa nyalaade ngaran de ɓanjudo oon ittete hakunde maɓɓe. E balde deen, ɓe cuumoto. ¹⁶ Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinngal. Sabo tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinngal ngaal, de ceekol ngool beydoo. ¹⁷ Katin du cabijam kesam loowataake e sumalleeji kiidɗi. Si duum wadii, sumalleeji diin pusan, cabijam dam rufa, de sumalleeji diin mbona. Ndelle cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee, faa dum fuu dum reenoo.

No Iisaa selliniri debbo e no iirtiniri suka debbo
(Marku 5.21-43, Lukka 8.40-56)

¹⁸ Nde Iisaa haalannoo dum ndeen, hooreejo suudu waajordu gooto yottii, hippii yeeso muudum, wi'i:

—Biyam debbo heddaaki joonin pay. Ammaa war, yowu junngo maa dow makko, ndeen o ummitoto.

¹⁹ Iisaa ummii jokki mo, kam e taalibaaɓe muudum. ²⁰ E ley yaadu maɓɓe, debbo gooto mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, yuuri gada Iisaa, meemi kommbol saaya muudum. ²¹ O wadii noon sabo o miilake e ɓernde makko: «Si mi hebii fay meemude saaya makko tan, mi dadan.» ²² Iisaa yeeyii, yi'i mo, wi'i:

—Banndam debbo, sellin ɓernde maa. Goondinal maa dannii ma.

Wakkati oon pay, debbo oon dadi.

²³ Nde Iisaa yottinoo suudu hooreejo waajordu oon fu, yi'i fuufoobe cereeli wonɓe to maayɗo toon e yimɓe heewɓe woyooɓe. ²⁴ O wi'i dum'en:

—Mburtee, sabo suka debbo o maayaay, wo daani tan.

De yimɓe been njalnorii mo. ²⁵ Nde ɓe njaltinannoo yaasin fu, o naati ley suudu nduun, o nanngi junngo suka debbo oon, de ummii. ²⁶ Kabaaru oon sankitii e leydi ndiin fuu.

No Iisaa wumtiniri wumɓe dido

²⁷ Nde Iisaa dillannoo toon ndeen, wumɓe dido njokki dum, ina yeewnoo ina mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

²⁸ Nde o naatunoo suudu fu, wumɓe been ngari to makko. O yami dum'en, o wi'i:

* 9:13 Hoseya 6.6.

—Odon ngoondini mido waawi wallude on naa?

Be njaabii mo, be mbi'i:

—Joomii amin, miden ngoondini.

²⁹ Wakkati oon, o meemi gite maɓɓe, o wi'i:

—Dum laatanoo on hono no ngoondinirdon noon.

³⁰ Wakkati oon fu, be mbumti. O gongini be, o wi'i be:

—Taa kaalanee dum fay gooto.

³¹ Ammaa be njehi be caakowi kabaaru Iisaa e leydi ndiin fuu.

No Iisaa selliniri gorko muumo

³² Wakkati mo wumtinaabe been ndillannoo oon, Iisaa waddanaa katin gorko mo ginnaaru muumɗini. ³³ O riiwi ginnaaru nduun tan, de muumo oon fuddi haalude. Dum haaynii jama'aaje deen fuu, ina mbi'a:

—Hono dum yi'aaka e Israa'iila abada!

³⁴ Ammaa Farisa'en wonbe doon mbi'i:

—Wo hooreejo ginnaaji oon hokki mo baawde riiwude ginnaaji.

No Iisaa yurmorii yimbe be nanaay waaju

³⁵ Iisaa ina yiiltoo e galluje e gure fuu, ina waajoo e ley cuudi baajordi, ina goyna Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Imo danna nyawuuji e male fuu. ³⁶ Ko o yi'i yimbe been duum, o yurmii dum'en sanne, sabo wo tampube, billiibe hono baali di ngalaa duroowo. ³⁷ Wakkati oon, o wi'i taalibaabe makko been:

—Gese benndude ina keewi, ammaa tayooobe keewaa. ³⁸ Ndelle, njaaree Jom tayri nulda tayooobe ley gese muudum deen.

10

No Iisaa suborii nulaabe sappo e dido

(Marku 3.13-19, Lukka 6:12-16)

¹ Iisaa noddii taalibaabe muudum sappo e dido been, hokki dum'en baawde riiwude ginnaaji e dannude sii nyawuuji e male fuu. ² Inan inde nulaabe sappo e dido been: arano maɓɓe wo Simon bi'eteedo Piyeer e Andire minyum, Yaakuuba bii Jebede e Yuhanna minyum, ³ Filipu e Bartolome, Tomaa e Matta nanngoowo lampo oon, Yaakuuba bii Alfaa, kam e Tadde, ⁴ Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

No Iisaa nuliri taalibaabe muudum sappo e dido been

(Marku 6.7-13, Lukka 9.1-6)

⁵ Iisaa nuli be sappo e dido, wi'i be:

—Taa njehee to yimbe be nganaa Alhuudiyankoobe. Katin du taa naatee galluje Samariya. ⁶ Ammaa njehee to suudu Israa'iila'en laatiibe hono baali majjudi. ⁷ To njahaton fuu, ngooynon mbi'on «laamu Laamdo badake!» ⁸ Ndannon nyawbe, ummintinon maaybe, ndannon seppinbe, ndiiwon ginnaaji. On kebirii moyyere nde wo dokkal, kokkitiron nde du wo dokkal. ⁹ Taa kooyee kanje naa cardi naa buudi ley jiibaaji moodon. ¹⁰ Taa njaadee e fay mbasu naa saayaaji didi. Taa njaadee e pade naa cabbi. Sabo dey, golloowo fuu ina haandi e nyaamdu muudum.

¹¹ Si tawii on ngarii ley ngalluure naa wuro, pilodon beero lobbo, woodi keddodon to beero mon doon faa nde ndilloton. ¹² Si odon naata ley galle, calminon. ¹³ Si suudu nduun ina haandi e majjum, jam moodon wonda e mayru. Ammaa si ndu haandaa e majjum, jam moodon warta to moodon. ¹⁴ Si ina woodi galle naa wuro do on njabbaaka naa on kettindanaaka fu, njalton to maɓɓe, pidon sollaare maɓɓe wonnde e koyde mon. ¹⁵ Goonga kaalanammi on: nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon buran ngo galluje Sodoma e Gomoora bonde.*

* 10:15 Sodoma e Gomoora wo galluje didi de Laamdo halkii saabe heewgol lutti majje. Ndaaree Fuddoode 19.1-29.

*Haala torraaji garooji**(Marku 13.9-13, Lukka 21.12-17)*

¹⁶ —Kettindee! Midó nula on hono wo on baali hakkunde pobbi ni. Ndelle, yoyiron hono bolle, woodi newrodon hono buugaali du. ¹⁷ Tinnodon e yimbe been, sabo be njaaran on to carorde, be piyan on dorri ley cuudi mabbe baajordi. ¹⁸ On njaarete yeeso sarotoobe e kaanankooobe saabe am, faa laatanodon kam seedeebe yeeso mubben e yeeso lenyi di nganaa Alhuudiya'en diin. ¹⁹ Si on ndarnaama e sarorde, taa mbemmedon no kaaldoton naa ko kaaloton. Sabo on kokkete haalaaji di kaandon haalude wakkati oon. ²⁰ Ko kaaloton duum yuurataa e moodon, ammaa wo Ruuhu Baaba moodon oon haalata ley moodon. ²¹ Neddo hokkitiran sakiike mum waree, baaba du hokkitiran biyum. Bibbe ummanto saaraabe mubben, ngada faa be mbaree. ²² Yimbe fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ²³ Si on torraama e wuro wotoo, ndogganee wonngo. Midó haalana on goonga: on timmintaa gure Israa'iila deen fuu faa do Bii Neddo warti.

²⁴ Taalibbo buraa moodibbom, maccudo du buraa joomum. ²⁵ Ina heya ko taalibbo laato hono moodibbom, maccudo du laato hono joomum. Si be inndirii kam, miin jom wuro «Beeljebul mawdo ginnaaji» fu, tilay be inndiran on, onon yimbe wuro du noon.

*Haala kulol Laamdo**(Lukka 12.2-7)*

²⁶ —Ndelle, taa kulee yimbe. Walaa fuu ko suddii ko sudditataake, walaa ko suudii ko bangintaake. ²⁷ Ko kaalanammi on e nimre duum, kaaltee dum e annoora. Ko nyo'antedon duum, ngooynee dum faa dow cuudi. ²⁸ Taa kulee waroobe banndu, de mbaawanaa yonkijji. Wo Laamdo kaandon hulude. Kam woni baawdo halkude banndu e yonki fuu ley jahannama. ²⁹ Wanaa pooloy didoy ina coottee mbuudu ngootu tan naa? Ammaa e noon fu, fay gootel e makkoy yanataa e leydi tawa wanaa e muuyde Baaba moodon oon. ³⁰ Woodi onon, fay leebi ko'e mon fuu wo limaadi. ³¹ Ndelle, taa kulee, sabo onon le, odon buri pooli keewdi teddude.

*Haala jabande Almasiihu yeeso yimbe**(Lukka 12.8-9)*

³² Neddo fuu jabando kam yeeso yimbe, miin du, mi jaban dum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon. ³³ Ammaa caliido kam yeeso yimbe fuu, miin du, mi saloto dum yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon.

*No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimbe**(Lukka 12.51-53, 14.26-27)*

³⁴ —Taa miilee jam ngardumi ley adunaaru. Mi wardaay jam. Wo kaafaahi ngardumi. ³⁵ Mi warii faa mi sennda biddo gorko e bammum, biddo debbo e inna mum, debbo bangaado e esum debbo. ³⁶ Koreeji neddo laatoto waybe dum. ³⁷ Korsindo inna mum naa bammum faa buri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. Korsindo biyum gorko naa debbo faa buri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am. ³⁸ Mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fu, fotaa laataade taalibbo am.† ³⁹ Piliido hebtude yonki muudum fuu, mursan ki, ammaa mursudo ki saabe am fu, hewtan ki.

*Haala mbarjaari**(Marku 9.41, Lukka 10.16)*

⁴⁰ —Jabbiido on fuu jabake kam, jabbiido kam fuu jabake Nuldo kam oon du. ⁴¹ Jabbiido annabaajo saabe o annabaajo fuu, heban mbarjaari ndi annabaajo fodanaa ndiin. Jabbiido neddo ponnditiido saabe o ponnditiido fuu, heban mbarjaari ndi ponnditiido fodanaa ndiin. ⁴² Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo burdo famdude e taalibaabe am fay horde-loonde ndiyam peewdam saabe wo o taalibaajo am fu, waasataa hebude mbarjaari muudum.

† 10:38 Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

11

¹ Nde Iisaa tilinoo yamirde taalibaaḅe muudum sappo e dido ndeen, dilli doon, yehi jannginoyde e waajowaade ley galluuje piiliide doon deen.

*No Yaayaa nuliri taalibaaḅe muudum to Iisaa
(Lukka 7.18-35)*

² Yaayaa ina woni ley kasu. O nani ko Almasiihu gollata, de o nuli taalibaaḅe makko been to muudum. ³ Be njehi be lamndii dum:

—Yalla aan woni kaando warude oon, naa min ndooman goddo?

⁴ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Njehee, kaalanowee Yaayaa ko nandon e ko njiidon: ⁵ wumbe ina mbumta, bonnguube ina njaha e koyde muḅben, seppinbe ina cellinee, faaduḅe ina paadita, maaybe ina ummintinee, talkaabe du ina kaalanee Kabaaru Lobbo. ⁶ Barke woodanii mo yoppaay goondinde kam.

⁷ Nde nulaabe Yaayaa been ndillannoo ndeen, Iisaa fuddi haalande jamaa oon haala Yaayaa, wi'i dum'en:

—Ko njaadon ley ladde duum, wo faa ndaarowon dume? Yalla hudo ko henndu dimmbata naa? ⁸ Ndelle, dume njaadon faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa? Si goonga, nyaayoobe wo ley galleeji kaanankooḅe tawetee. ⁹ Ndelle, dume ndaaroydon? Annabaajo naa? Goonga! Mido haalana on, imo buri annabaajo. ¹⁰ Kanko woni mo Laamdo haali kabaaru muudum ley Binndi, wi'i:

«Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.»*

¹¹ Goonga kaalanammi on: dimoowo fuu rimaay burdo Yaayaa lootoowo lootagal batisima† oon. Tawi le, burdo famdude ley laamu Laamdo oon na buri mo teddude.

¹² Gilla Yaayaa lootoowo lootagal batisima fuddi waajaade, laamu Laamdo ina foodoro yeeso, de laawol muudum na tiidi. Nyanguḅe du na kabda e maggu.‡ ¹³ Tawreeta Muusaa e annabaabe fuu cappake laamu nguun faa yottii jamaanu Yaayaa. ¹⁴ Si odon njaba haala mabbe, Yaayaa woni annabi Iliyaasa mo garol muudum sappaa oon. ¹⁵ Jom nowru fuu nana.

¹⁶ Dume mbaawumi nanndinde yimbe jamaanu o? Ibe nanndi e sukaabe joodiibe e taliyaaje luumo, na nodda yigiraabe muḅben, na mbi'a:

¹⁷ «Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.

Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»

¹⁸ Sabo Yaayaa warii, wo cuumotoodo, yarataa doro, de yimbe na mbi'a wo gondudo e ginnaaru. ¹⁹ Bii Neddo du warii ina nyaama, ina yara, de yimbe na mbi'a: «Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngoobe lampo e luttube wobbe!» Ammaa ko hakkillo Laamdo gollata duum ina holla wo ngo goonga.

*No Iisaa feliri gure caliide tuubude
(Lukka 10.13-15)*

²⁰ Caggal duum, Iisaa fuddi felude gure de o buri wadude kaayefiiji e ley muḅben deen, sabo wonbe ley gure deen tuubaay. O wi'i:

²¹ —Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si kaayefiiji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete wonbe toon been tuubiino law. Tawete be bornakeno tekke bootooji, be njoodakeno ley ndoondi faa be kolla be tuubii. ²² Saabe dum, mido wi'a on: nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde. ²³ Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leey'inte faa kettaa ley maaybe. Sabo si kaayefiiji gadanoodi

* 11:10 Malakiya 3.1. † 11:11 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. ‡ 11:12 Timmoode aayaare nde ina waawi faamireede ni: Yimbe na kaba dow laamu Laamdo e semmbe, jom'en semmbe du ina piloo teetude ngu.

e ley maada diin ngadanooma Sodoma fu, tawete wuro ngoon heddotono faa joonin.
²⁴ Saabe dum, mido wi'a on: nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa noddiri yimbe faa keba powtiri

(Lukka 10.21-22)

²⁵ Wakkati oon, Iisaa adi haala, wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en anndal, de banginandaa de cukaloy. ²⁶ Ayyo, noon jaati Baaba, sabo dum weli maa.

²⁷ Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa Biddo oon si wanaa Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabiiwo du si wanaa Biddo, e mo Biddo oon muuyi banginande.

²⁸ Onon tampuɓe, ronndiibe donje tedduɓe, on fuu ngaree to am faa mi fowtina on. ²⁹ Leeyinee ko'e mon ley hoorewaaku am faa mi dowa on, accon mi janngina on. Sabo mi keesindiido jom bernde leeyunde, yonkiji moodon keban powtiri. ³⁰ Sabo ko njamirammi on duum ina hoyi ronndaade, donngal am du ina huyfi.

12

Haala nyalaande fowteteende

(Marku 2.23-28, Lukka 6.1-5)

¹ Wakkati oon, Iisaa e taalibaabe muudum ina ceeka gese nyannde fowteteende. Taalibaabe makko njolbi, de na itta cammeiji alkama, ina yakka. ² Nde Farisa'en been nji'unoo dum ndeen, ina mbi'a mo:

—Ndaaru, taalibaabe maa been ina ngolla ko hadaa golleede nyalaande fowteteende!

³ O jaabii be, o wi'i:

—Yalla on njanggaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadiraabe muudum naa? ⁴ O naati e ley hukum ceniido, kanko e yaadiraabe makko, de be nyaami buuru cakkaado. Woodi, be ngalaano laawol nyaamude dum, almaami'en tan njeyi nyaamude dum. ⁵ Maa du, on njanggaay e ley Tawreeta Muusaa no almaami'en ngollirta ley suudu dewal mawndu nduun fay nyannde fowteteende naa? Ibe lutta yamiroore nyannde ndeen, de dum felataa be. ⁶ Mido wi'a on: ko buri suudu dewal mawndu ina do. ⁷ Si on paamiino ko haala Laamdo ka fiirtata: «Yurmeende njidumi, wanaa sadaka duppeteedo», on carataakono laabube be. ⁸ Sabo Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo

(Marku 3.1-6, Lukka 6.6-11)

⁹ Iisaa dilli doon, naatowi suudu mabbe waajordu. ¹⁰ Gorko mo junngo waanngo ina woni doon. Wonbe doon been ina piloo ko pelira Iisaa, de be yami dum:

—Yalla dannude goddo nyannde fowteteende hadaaka naa?

¹¹ O jaabii be, o wi'i:

—Si gooto moodon ina jogii mbaalu ngootu, de ngu saamii ley luggere nyalaande fowteteende fu, wanaa joomum yaltinowan ngu naa? ¹² Odon anndi neddo ina buri mbaalu do woddi! Ndelle, ina daganii wafande neddo ko woodi nyannde fowteteende.

¹³ Caggal duum, o wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

O foorti ngo tan, ngo dadi faa ngo warti hono no heddiingo ngoon noon. ¹⁴ Farisa'en been njalti, kawriti faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No Laamdo suborii golloowo muudum Iisaa

¹⁵ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, dilli nokku oon, de yimbe heewbe njokki mo. O danni nyawbe ley mubben fuu, ¹⁶ o sappani dum'en taa kumpita fay gooto kabaaru makko.

¹⁷ Dum wadi faa ko annabi Esaaya haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

¹⁸ «Inan golloowo am mo cubiimi.

Midó horsini mo,
 Imo wela bernde am.
 Mi jippinan Ruuhu am dow makko,
 o gooyananan lenyi laawol fonnditaare.
¹⁹ O wadataa kalala, o dukataa.
 Daande makko nanataake dow laabi.
²⁰ O helataa fay yommbal oonyiingal,
 o nyifataa fay lampal ngal fooyre muudum famdi
 faa do o hokki fonnditaare jaalagol.
²¹ Lenyi diin fuu njowan jikke muɓben dow makko.»*

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo
 (Marku 3.20-30, Lukka 11.14-23, 12.10)

²² Ndeen, gorko mo ginnaaru wumni muumdini waddaa to Iisaa, de dannii dum faa na haala, na yi'a. ²³ Dum haaynii jama'aaje deen fuu, de keddii ina mbi'a:

—Dum le, wo taan Daawda oon woni do naa?

²⁴ Ammaa nde Farisa'en been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Si gorko o na riiwa ginnaaji fu, wo e baawde Beeljebul, hooreejo majji o riiwrata di.

²⁵ Iisaa na anndi miilooji maɓbe, de wi'i be:

—Laamu fuu pecciingu ina haɓa, halkan. Katin du, si wuro naa galle feccake ina haɓa fu, heddadataako. ²⁶ Si Seydaani riiwii ginnaaji muudum, feccii hoore mum. Ndelle, noy laamu muudum heddortoo? ²⁷ Si tawii miin mido riiwra ginnaaji e baawde Beeljebul, jokkuba on been le, wo e baawde moy ndiiwrata di? Ndelle golleeji maɓbe jaati ina kolla on ngalɗaa e goonga! ²⁸ Ammaa si Ruuhu Laamdo ndiiwrampi ginnaaji, dum ina holla laamu Laamdo warii to moodon.

²⁹ Iisaa beydi, wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude galle gorko jom semmbe faa teeta jawdi muudum, sanaa artoo haɓɓa joomum tafon. Ndeen ina waawi hooyude ko woni ley suudu muudum.

³⁰ Mo walɗaa e am fuu wo ganyo am. Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo. ³¹ Saabe duum, mido wi'a on: yimbe ina mbaawi yaafeede hakkeeki muɓben e mbonkaaji muɓben fuu. Ammaa mbonkiido Ruuhu Ceniido fu yaafataake. ³² Neddo fuu kaalɗo ko boni e dow 'Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa neddo fuu kaalɗo ko boni dow Ruuhu Ceniido, yaafataake joonin, yaafataake wakkati garoowo.

No lekki annditirtee biɓbe muudum
 (Lukka 6.43-45)

³³ —Si lekki na woodi fu, biɓbe muudum mboodan. Si lekki woodaa du, biɓbe muudum mboodataa. Sabo lekki fuu, wo biɓbe mum annditirtee. ³⁴ Onon biɓbe bolle! Noy mbaawirton haalude ko woodi tawee on bonbe? Sabo ko heewi e ley bernde fu, wo duum hunnduko wurtinta. ³⁵ Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. Neddo bonɗo du, ko boni ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. ³⁶ Midó wi'a on: nyannde darngal yimbe kaaltan haalaaji laaliidi di kaalnoo fuu. ³⁷ Sabo e haalaaji maada carirtedaa wo a ponnditiido maa a jukketeedo.

No Farisa'en pilorii maande
 (Marku 8.11-12, Lukka 11.29-32)

³⁸ Caggal duum, jannginoobe Tawreeta wobbe, e Farisa'en mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, miden njidi kollaa min maande holloore Laamdo nuli ma.

³⁹ O jaabii be, o wi'i:

—Wo jamaanu bonɗo, tuundo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. ⁴⁰ Sabo no Yuunusa wadiri balde tati jemma e nyalooma ley reedu liingu manngu ni, hono noon 'Bii Neddo du wadirta balde tati jemma e nyalooma faa ley leydi. ⁴¹ Nyannde darngal, worbe Niniwe ummodoto e yimbe jamaanu o, kiitodoo e muɓben, de liba dum'en. Sabo worbe Niniwe tuubii

* 12:21 Esaaya 42.1-4.

nde nannoo waaju Yuunusa ndeen. Haya, burdo Yuunusa ina do! ⁴² Nyannde darngal, kaananke debbo leydi hordoore oon ummodoto e yimbe jamaanu o, hiitodoo e mubben, de liba dum'en. Sabo o yuwii hoore leydi, o wari faa o hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, burdo Suleymaana ina do!

Haala yeccagol ginnaaru
(Lukka 11.24-26)

⁴³ —Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorde indu filoo do ndu nootta, de ndu hebataa. ⁴⁴ Ndeen ndu wi'a: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e muudum nduun.» Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun wo boldu, fiisaama, moyyinaama. ⁴⁵ Ndeen ndu yaha, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde. Nii du yimbe jamaanu bonde o laatortoo.

Minyiraaɓe Iisaa e inna muudum
(Marku 3.31-35, Lukka 8.19-21)

⁴⁶ Nde Iisaa haaldannoo e jamaa oon ndeen, inna muudum e minyiraaɓe muudum worɓe njottii. Be ndarii yaasin, iɓe njidi yi'ude mo. ⁴⁷ Goddo wi'i mo:

—Inan inna maa e minyiraaɓe maa ina ndarii yaasin, ina njidi yi'ude ma.

⁴⁸ O jaabii neddo oon, o wi'i dum:

—Moy woni inna am? Beye ngoni minyiraaɓe am?

⁴⁹ O sappii taalibaaɓe makko been, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraaɓe am. ⁵⁰ Sabo wo gadoowo muuyde Baaba am gondo dow kammuuli oon, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

13

Banndol haala aawoowo
(Marku 4.1-9, Lukka 8.4-8)

¹ Ley nyaloowa oon, Iisaa na wonnoo ley suudu de yalti, joodowii daande maayo. ² Jama'aaɓe keewde ngari, piilii mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Yimbe been fuu ndarii to daande ndiyam daam. ³ O banndani ɓe banndi keewdi. Imo wi'a:

—Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴ E ley aawugol ngool, aawdi ngondi ndiin saami e laawol, de pooli ngari cubi ndi. ⁵ Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa. Ndi fudi law sabo leydi ndiin duudaa. ⁶ Kaa nde naange wulnoo ndeen, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi. ⁷ Yoga mayri saami do kebbe pudata. Kebbe deen mawni, billi ndi. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri. Ndi fudi, ndi rimi: yoga beydake kile hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati. ⁹ Jom nowru fuu nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimbe
(Marku 4.10-12, Lukka 8.9-10)

¹⁰ Wakkati oon, taalibaaɓe been battii Iisaa yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de ada haalirana yimbe banndi?

¹¹ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De kambe kaa, ɓe kokkaaka dum. ¹² Sabo neddo fuu jogiido paamal* dow laamu Laamdo, beydante faa heewa. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ¹³ Dum wadi de mido haalirana ɓe banndi, sabo iɓe ndaara, de ɓe nji'ataa, iɓe kettindoo du, de ɓe nanataa, ɓe paamataa.

¹⁴ Noon ko annabi Esaaya haali duum tabitiri dow maɓɓe nde wi'unoo:
«On nanan faa wooda, de on paamataa.

On ndaaran faa laaba, de on nji'ataa.

¹⁵ Sabo yimbe lenyol ngol na njoori berde:

* 13:12 Paamalɗo ina yaada e goondinal omtowal bernde joomum faa jaba goonga.

Be cukkii noppi mabbe,
 be muɓɓii gite mabbe,
   taa gite mabbe nji'a,
   taa noppi mabbe nana,
   taa hakkillooji mabbe paama,

taa be tuuba, de mi danna be.»[†]

¹⁶ Ammaa onon, barke woodanii on: gite moodon ina nji'a, noppi moodon du ina nana!

¹⁷ Goonga kaalanammi on: annabaabe heewbe e fonnditiibe heewbe muuyiino yi'ude ko nji'oton duum, de be nji'aay. Be muuyiino nanude ko nanoton duum, de be nanaay.

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo

(Marku 4.13-20, Lukka 8.11-15)

¹⁸ —Ndelle, kettindee maanaa banndol aawoowo ngol. ¹⁹ Neddo fuu nando haala laamu Laamdo de tawi faamaay dum, bondo oon waran, itta ko aawaa e bernde muudum. Kabaaru neddo oon ina nanndi e aawdi caamundi sera laawol ndiin. ²⁰ Kabaaru aawdi caamundi e korokaaye ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool de jabboroo ngol seyo wakkati oon. ²¹ Ammaa ngol walaa dadi e neddo oon. O nanngan ngol wakkati seeda tan. Nde billaare naa torra hewti mo saabe konngol ngool fu, o yoppa ngol wakkati gooto. ²² Kabaaru aawdi caamundi e kebbe ndiin, ina nanndi e neddo nanoowo konngol ngool, de kaɓɓu-ko'u adunaaru e eytugol jawdi billa ngol, ngol laatoo dimarol. ²³ Ammaa kabaaru aawdi caamundi e leydi lobbiri ndiin, been ngoni nanoobe konngol ngool de paama ngol. Wakkati oon, be ndiman bibbe: yoga hemre, yoga capande jeegom, yoga capande tati.

Banndol haala hudo bonko ley ngesa alkama

²⁴ Iisaa haalani be banndol gonngol, wi'i:

—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono gorko aawudo aawdi lobbiri ley ngesa muudum. ²⁵ Ammaa nde yimbe fuu daaninoo ndeen, ganyo makko wari, aawi hudo bonko e ley ngesa makko alkama ngaan, de dilli. ²⁶ Nde aawdi ndiin fudunoo faa rimi fu, hudo bonko koon du bangi. ²⁷ Maccube been njehi mbi'owi jom ngesa oon: «Joomii amin, wanaa aawdi lobbiri aawudaa e ngesa maa nga naa? Ndelle toy hudo koon yuuri?» ²⁸ O jaabii be, o wi'i: «Wo ganyo gomma wadi dum.» De maccube been yami mo, mbi'i: «Ada yidi min njaha min doofowa hudo koon naa?» ²⁹ Ammaa o jaabii be, o wi'i: «A'aa. Si odon doofa hudo bonko koon fu, hasii on doofidan e alkama oon du. ³⁰ Accidee ko e alkama oon faa tayri. Ndeen, mi wi'an tayoo be been doofa ko tafon, be ngada ko kaɓɓe faa ko wulee. Si be ngadii dum fuu, be taya alkama oon. Ndeen be kawrundura dum ley beembal am.»

Banndol haala gabbel pamarel

(Marku 4.30-32, Lukka 13.18-19)

³¹ Iisaa haalani be banndol gonngol, wi'i:

—Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neddo hooyi, de aawi ley ngesa muudum. ³² Gabbel ngeel furi gabbe fuu famdude, ammaa si ngel fudii fu, ngel buran ledde sardiye fuu. Ngel laatoto lekki faa pooli ngara nyiba cuudi muɓben e licce makki.

Banndol haala rabilla

(Lukka 13.20-21)

³³ O banndani be banndol gonngol, o wi'i:

—Laamu Laamdo ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

³⁴ Dum fuu, Iisaa banndanii jama'aaje deen. Walaa fuu ko o haalani yimbe si wanaa e banndol. ³⁵ O wadirii noon faa haala ka annabaajo haalnoo kaan tabita nde wi'unoo: «Mi haaldanan be banndi,

[†] 13:15 Esaaya 6.9-10.

mi haalanan be kulle cuudaade gilla adunaaru joyyinaaka.»‡

No Iisaa fiirtiri bannadol hudo bonko

³⁶ Caggal duum, Iisaa yoppi yimbe been, naati ley suudu. Taalibaabe muudum been battii dum, mbi'i dum:

—Fiirtan min bannadol hudo ley ngesa ngool.

³⁷ O jaabii be, o wi'i:

—Aawdo aawdi lobbiri ndiin oon woni Bii Neddo. ³⁸ Ngesa ngaan woni adunaaru ndu. Aawdi lobbiri ndiin wo biibe laamu Laamdo. Hudo bonko koon wo biibe bondo oon. ³⁹ Ganyo aawdo hudo bonko oon wo Ibiliisa. Tayri ndiin wo timmoode adunaaru, tayoo be been wo maleyka'en. ⁴⁰ Hono no hudo bonko ittirtee faddee e yiite ni, noon timmoode adunaaru laatortoo. ⁴¹ Bii Neddo nulan maleyka'en muudum, itta luttinoobe wobbe e wadoobe ko boni fuu e ley laamu muudum. ⁴² Be padda dum'en e yiite jahannama. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni. ⁴³ Ammaa wakkati oon, fonnditiibe been njalbiran hono naange e ley laamu Baaba mubben. Jom nowru fuu, nana!

Bannadol haala jawdi cuudiindi

⁴⁴ —Laamu Laamdo ina nanndi e jawdi cuudiindi e ley ngesa. Gorko gomma ukkii e mayri, de suudi ndi katin. E ley seyo makko, o yehi, o sonnowi ko o joginoo fuu, de o soodi ngesa ngaan.

⁴⁵ Laamu Laamdo na nanndi katin hono luumotoodo pilotoodo kaaye dime. ⁴⁶ Si joomum yi'ii hayre rimre heewunde coggu, yahan sonna ko jogii fuu de sooda hayre ndeen.

Bannadol haala liyyi

⁴⁷ —Laamu Laamdo ina wa'i katin hono fiil paddaado e maayo, de nanngi sii liyyi fuu. ⁴⁸ Nde fiil oon heewunoo fu, filotoobe liyyi been poodiri dum to daande ndiyam. Be njoodii ibe cennda liyyi diin. Liyyi lobbi ina ngattee ley kandeeje, bondi diin du ina paddee. ⁴⁹ Hono noon timmoode adunaaru laatortoo. Maleyka'en ngaran cennda bonbe e moyyube. ⁵⁰ Be padda bonbe been e ley yiite jahannama. Toon bojji e neryundurde nyiye ngoni.

Bannadol haala kulle kese e kiidde

⁵¹ Iisaa yami be, wi'i:

—On paamii dum fuu naa?

Be njaabii, be mbi'i:

—Ayyo, min paamii.

⁵² Caggal duum, o wi'i be:

—Jannginoowo Tawreeta fuu laatiido taalibbo ley laamu Laamdo, ina nanndi e jom galle jaltinoowo kulle kese e kulle kiidde e ley resirde muudum.

No Nasaraatunkoobe calorii jabande Iisaa

(Marku 6.1-6, Lukka 4.16-30)

⁵³ Nde Iisaa tilinoo e banndi diin ndeen, dilli doon, ⁵⁴ de hooti wuro ngo mawni ngoon. Imo waajoo e suudu mabbe waajordu. Dum haaynii yimbe hettindotoobe been sanne, keddii ina mbi'a:

—Faa toy o hebi hakkillo ngo? Noy o hebiri baawde wadude kaayefiiji di? ⁵⁵ Yalla wanaa kanko woni bii cehoowo ledde oon naa? Wanaa Mariyama woni inniiko naa? Yalla o wanaa mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Simon e Yahuuda naa? ⁵⁶ Wanaa enen e minyiraabe makko rewbe koddi? Ndelle, toy o hebi dum fuu?

⁵⁷ Dum saabanii be salaade mo. Caggal duum, o wi'i be:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu, si wanaa e ley wuro muudum, e ley suudu muudum.

⁵⁸ Iisaa wadaay doon kaayefiiji keewdi sabo be ngoondinaay dum.

‡ 13:35 Jabuura 78.2.

14

*No Yaayaa maayiri**(Marku 6.14-29, Lukka 3.19-20, 9.7-9)*

¹ Wakkati oon, Hirudus hooreejo leydi Galili oon nani kabaaru Iisaa ina haalee. ² O wi'i golloobe makko:

—Dum wo Yaayaa lootoowo lootagal batisima! Wo kanko iirtii! Dum wadi de imo jogii baawde wadude kaayeeffiji.

³ Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nanngée, habbee, uddee ley kasu. O wadii dum saabe debbo bi'eteedo Hirudiya, jom suudu mawniiko bi'eteedo Filipu. ⁴ Sabo Yaayaa ina wi'annoo Hirudus:

—Daganaaki ma teetaa Hirudiya, sabo o dee mawna.

⁵ Hirudus na yidunoo warude mo ammaa suusaano yimbe been, sabo be fuu ibe njogorii Yaayaa wo annabaajo.

⁶ Dum le, nyannde miccitagol rimeede Hirudus, bii Hirudiya debbo wami yeeso noddaabe been. Hirudus weltii sanne, ⁷ faa hunii hokkan mo huunde fuu ko o naarii dum. ⁸ Surbaajo oon jokki haala inna muudum, wi'i Hirudus:

—Waddanam do hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

⁹ Dum metti bernde Hirudus. Ammaa saabe ko hunii duum e saabe noddaabe been, yamiri surbaajo oon hokkee ko naarii duum. ¹⁰ O nuli goddo yaha tayowa hoore Yaayaa ley kasu toon. ¹¹ Hoore ndeen tayaa tummbaa ley le'al, de hokkaa suka debbo oon. Kam du hokkowi nde inna muudum. ¹² Taalibaabe Yaayaa been ngari kooyi banndu nduun, uwoyi. Caggal duum, be njehi, be kaalanowi Iisaa ko wadi duum.

*No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje njoyo**(Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)*

¹³ Nde Iisaa nannoo kabaaru maayde Yaayaa ndeen, dilli doon, naati laana ndiyam. O fonndii nokku perwudo, kanko tan. Nde yimbe nannoo dum fu, njalti e galluuje deen, takkii daande maayo ngoon, njokki mo. ¹⁴ Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewdo. O yurmii dum'en sanne, o danni nyawbe wonbe ley mubben. ¹⁵ Nde hiirunoo ndeen, taalibaabe been battitii Iisaa, mbi'i dum:

—Joonin kaa hiirii. Nokku o du wo ladde. Mbi'aa jamaa oon yaha, naatowa gure faa coodowa ko nyaama toon.

¹⁶ O jaabii be, o wi'i:

—Fotaa ko be njaha. Onon e ko'e moodon, kokkee be ko be nyaama.

¹⁷ Be njaabii mo, be mbi'i:

—Buuruuje joy e liyyi didi tan min njogii.

¹⁸ O wi'i be:

—Ngaddanee kam dum ga.

¹⁹ O yamiri yimbe been njoodoo dow hudo. O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, de o tiggatii kammu, o yetti Laamdo. O tayi buuru oon, o hokki taalibaabe been kokka jamaa oon. ²⁰ Be fuu be nyaami faa be kaari. Taalibaabe been kawrunduri kelte keddiide deen, kebbini kandeeje sappo e didi. ²¹ Nyaamu be been ina ngada hono worbe ujunaaje njoyo ko waldaa e rewbe e sukaabe.

*No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde**(Marku 6.45-52, Yuhanna 6.15-21)*

²² Wakkati oon ni, o yamiri taalibaabe been naata laana kaan, ardo peyyita maayo ngoon, faa o waynoo jamaa oon. ²³ Caggal o waynake jamaa oon, o yeenjowi dow waamnde faa o wada du'aare kanko tan. Naange yanii, tawi kanko tan woni toon. ²⁴ Ndeen tawi laana kaan wodowake ley ndiyam toon. Bempeyye ina piya ka, sabo ika hawra e henndu. ²⁵ Nde badinoo weetude ndeen, imo wara to taalibaabe been, imo yaha e koyde dow ndiyam daam. ²⁶ Ammaa nde be nji'unoo mo imo yaha dow ndiyam daam fu, nesiji mabbe tayi, be mbi'i:

—Wo dum mbeelu!

Be mbaaydiri kulol. ²⁷ Wakkati oon fu, Iisaa wi'i be:

—Cellinee berde mon! Wo miin. Taa kulee!

²⁸ Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Joomam, si wo aan fu, njamiraa kam mi wara to maa dow ndiyam dam.

²⁹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—War!

Piyeer yalti laana kaan, ina yaha dow ndiyam daam, ina fonndii to Iisaa. ³⁰ Ammaa nde o yi'unoo henndu nduun sattii ndeen, o huli. O fuddi yoolaade. O wulli, o wi'i:

—Joomam, hisinam!

³¹ Wakkati oon fu, Iisaa foorti junngo mum, nanngi mo, wi'i:

—Hey pamdudo goondinal. Ko wadi cikkitirdaa?

³² Caggal duum be dido fuu, be naati laana kaan. Wakkati oon, henndu nduun darii.

³³ Ndeen taalibaabe wonbe ley laana kaan been kujidani mo, mbi'i:

—Tannyoral, aan woni Bii Laamdo!

No Iisaa selliniri nyawbe ley leydi Genesaret

(Marku 6.53-56)

³⁴ Be peyyiti maayo ngoon, be njottii leydi Genesaret. ³⁵ Worbe nokku oon annditi mo, kaalani leydi ndiin fuu garol makko. Yimbe been ngaddani mo nyawbe mubben fuu. ³⁶ Be nyaagii mo o acca nyawbe been meema fay si wo kommbol saaya makko tan. Meemudo ngol du fuu dadii.

15

Haala al'aada maamiraabe

(Marku 7.1-13)

¹ Farisa'en e jannginoobe Tawreeta yuuri Urusaliima, ngari to Iisaa yami dum, mbi'i:

² —Dume wadi de taalibaabe maa been ina lutta al'aadaaji maamiraabe meeden diin? Sabo be lootataa juude mabbe fadde mabbe e nyaamude.*

³ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Onon le, dume wadi de odon lutta yamiroore Laamdo ndeen faa njokkon al'aada moodon? ⁴ Sabo Laamdo wi'ii: «Teddin bammaa e inna maa.»[†] O wi'i katin: «Kududo bammum naa inna mum, wareede laatoo jukkungo muudum.»[‡] ⁵ Ammaa onon le, odon mbi'a ina hey'a si neddo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma duum wo ngedu Laamdo». ⁶ Ko mbi'oton noon duum, odon kada yimbe teddinde saaraabe mubben katin. Hono noon tosirton konngol Laamdo, faa njokkon al'aada moodon! ⁷ Onon munaafiki'en! Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on, wi'unoo:

⁸ «Laamdo wi'ii:

Lenyol ngol ina teddina kam e kunndude mubben,

ammaa berde mubben ina mboddii kam.

⁹ Ko be ndewata kam duum walaa nafaa fey.

Si goonga, janndeeji di be njannginta diin

wo jamirooje yimbe tan.»[§]

Haala ko tuuninta neddo

(Marku 7.14-23)

¹⁰ Wakkati oon, Iisaa noddi jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindee, paamee: ¹¹ wanaa ko naatata e hunnduko neddo duum tuuninta dum. Wo ko wurtotoo e hunnduko duum tuuninta dum.

¹² Wakkati oon, taalibaabe been battitii mo, mbi'i mo:

—Yalla ada anndi haalaaji maa diin metti Farisa'en been naa?

¹³ O jaabii, o wi'i:

* 15:2 Lootugol juude ngool wanaa faa itta tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina. † 15:4 Wurtagol 20.12. ‡ 15:4 Wurtagol 21.17. § 15:9 Esaaya 29.13.

—Funngo fuu ngo Baaba am gondo dow kammu oon aawaay, doofete. ¹⁴ Accee be. Wo be wumbe dowoobe wumbe! Si bumdo dowii bumdo fu, be dido fuu be caaman ley luggere.

¹⁵ Piyeer jaabii, wi'i mo:

—Fiirtan min haala tuundi kaan.

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Onon du, faa joonin dum laabanaay on naa? ¹⁷ On paamaay ko naati e hunnduko fuu yahan ley reedu, de dum yalta yaasin? ¹⁸ Ammaa ko wurtoto e hunnduko duum e bernde yuurata. Wo duum jaati tuuninta neddo. ¹⁹ Sabo e bernde neddo miilooji bondi e wadude war-hoore e jeenu e fijirde e nguyka e seedaade fewre e mbonka fuu yuurata. ²⁰ Dum woni ko tuuninta neddo. Ammaa nyaamude tawee lootaay juude muudum no al'aada wi'iri ni tuunintaa neddo.

No debbo leydi Kanaana goondiniri Iisaa

(Marku 7.24-30)

²¹ Caggal duum, Iisaa dilli doon, fonndii seraaji Tirus e Sidon. ²² Debbo jeyaado Kanaana kofudo e leydi ndiin wari to makko, wulli, wi'i:

—Joomam, taan Daawda, yurmam! 'Biyam debbo ginnaaru ina woni e muudum, ina torra dum sannel!

²³ Ammaa Iisaa jaabaaki mo fay huunde. Taalibaabe makko been battitii mo, mbi'i mo:

—Riiwu mo. O jokku en, imo wulla tan.

²⁴ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi nulaaka si wanaa e baali suudu Israa'iila majjudi diin.

²⁵ Ammaa debbo oon wari, sujidi yeeso makko, wi'i:

—Joomam, wallam!

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hooyude nyaamdu sukaabe, de faddana dawaadi woodaa.

²⁷ Debbo oon wi'i:

—Goonga, Joomam. De dawaadi du na nyaama nyaamdu ndu joom mubben saamdinta nduun.

²⁸ Ndeen, Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Hey debbo, goondinal maa ngal ina mawni! Wo dum laatane hono no njidirdaa noon. Wakkati oon jaati, biyiiko debbo oon dadi.

No Iisaa selliniri nyawbe heewbe

²⁹ Iisaa dilli doon, takkii daande maayo Galili. O yeenji waamnde, o joodii toon. ³⁰ Yimbe heewbe ngari to makko, ngaddi bonnguuwe e wumbe e woybe e muumbe, kam e nyawbe wobbe heewbe. Be battini dum'en yeeso makko, de o dannii be. ³¹ Dum haaynii yimbe been sanne nde nji'unoo muumbe ina kaala, woybe ndadi, bonnguuwe ina njaha e koyde mubben, wumbe ina nji'a. Yimbe been ina njetta Laamdo Israa'iila.

No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje nayo

(Marku 8.1-10)

³² Iisaa noddi taalibaabe muudum been, wi'i dum'en:

—Yimbe be ina njurminii kam, sabo hannden woni balde tati ibe ngondi e am, de be ngalaa ko be nyaama. Mi yidaa yoppude be ndilla tawee be nyaamaay, sabo hasii yolbere libowan be dow laawol.

³³ Taalibaabe makko been mbi'i mo:

—E ley ladde do toy kebeten ko nyaammen jamaa hono o?

³⁴ O yami be, o wi'i:

—Buuruuje foti njogidon?

Be njaabii mo, be mbi'i:

—Jeddi, kam e liyyoy seeda min njogii.

³⁵ Caggal duum, o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. ³⁶ O hooyi buuruuje jeddi deen e liyyoy kooy. O yetti Laamdo, o tayi de, o hokki taalibaabe been kokka dum jamaa oon.

³⁷ Be fuu be nyaami faa be kaari. Taalibaabe been kawrunduri kedde deen. De keewi kandeeje jeddi. ³⁸ Nyaamu be been wo worbe ujunaaje nayo, ko waldaa e rewbe e sukaaabe. ³⁹ Caggal Iisaa waynake yimbe been, naati laana, yehi leydi Magadan.

16

No Farisa'en jaarorii kollee maande (Marku 8.11-13, Lukka 12.54-56)

¹ Farisa'en e Saduki'en ngari to Iisaa faa ndaartindoo dum. Be jaarii dum holla be maande yuuroore dow kammu. ² O jaabii be, o wi'i:

—Si naange yanii kammu ina wojji fu, on mbi'an welan. ³ Fajiri du, si kammu ina wojji ina nibbi, on mbi'an yuwoonde toban. Odon mbaawi senndude alhaaliji kammu, ammaa on mbaawaa senndude maandeeji wakatiiji diin! ⁴ Wo jamaanu bondo, tuundo filotoo holleede maande. Ammaa maande fuu o hollataake, si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen.

Caggal duum, o yoppi be doon, o dilli.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en (Marku 8.14-21)

⁵ Nde taalibaabe been peyyitannoo maayo ngoon ndeen, tawi njeggatii yoo baade buuru. ⁶ Iisaa wi'i be:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.

⁷ Taalibaabe been ina mbi'undura:

—Wo saabe ko en njoobaaki buuru duum wadi imo wi'a ni.

⁸ Iisaa faami ko be kaalata duum, wi'i be:

—Dume wadi de odon kaalda hakkunde moodon haala njoobaari buuru? Onon famdu be hoolaare! ⁹ Yalla faa joonin on paamaay? Yalla on miccitaaki buuruuje joy de peccanmi worbe ujunaaje njoyo deen, e kandeeje de kebbindon kedde deen? ¹⁰ Yalla on miccitaaki katin buuruuje jeddi de peccanmi worbe ujunaaje nayo deen, e kandeeje de kebbindon kedde deen? ¹¹ Noy wadi de on paamaay wanaa haala buuru kaalanammi on? Ndeentodon e rabilla Farisa'en e Saduki'en oon.

¹² Ndeen taalibaabe been paami o wi'aay be ndeentoo e ko yuufinta buuru duum, ammaa be ndeentoo e ko Farisa'en e Saduki'en njannginta duum.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu (Marku 8.27-30, Lukka 9.18-21)

¹³ Iisaa yehi leydi Kaysariya Filipu. Toon o yami taalibaabe makko been, o wi'i:

—Moy yimbe mbi'ata Bii Neddo oon woni?

¹⁴ Be njaabii, be mbi'i:

—Wobbe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wobbe du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wobbe katin du ina mbi'a wo a annabi Yeremiya naa gooto e annabaabe been.

¹⁵ O wi'i be:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

¹⁶ Simon Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu, Bii Laamdo buurdo oon.

¹⁷ Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Barke woodanii maa, aan Simon bii Yuunusa. Sabo wanaa bii-Aadama anndini ma dum, wo Baaba am gondo dow kammuuli oon anndini ma dum. ¹⁸ Miin du, mido wi'e Piyeer (dum na fiirta «Hayre»). Dow hayre ndeen nyibammi kawrital am goondinbe ngaal. Fay maayde e semmbe laakara fuu walaa ko waawi e maggal. ¹⁹ Mi hokkete cokitirde laamu Laamdo: huunde fuu ko kadu daa dow leydi, hadete dow kammu. Huunde fuu ko njabu daa dow leydi, jabete dow kammu.

²⁰ Ndeen, Iisaa sappani taalibaabe muudum been taa kaalana fay gooto yalla kam woni Almasiihu.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum
(Marku 8.31-33, Lukka 9.22)

²¹ Gilla wakkati oon, Iisaa fuddi anndinde taalibaabe muudum been ina tilsani dum yaha Urusaliima. Toon mawbe yimbe e hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta torran dum sanne, de ngada waree. De nyannde tataberde ndeen o iirtoto. ²² Ndeen Piyeer toowtini mo de fuddi felude mo e haalaaji makko diin, wi'i:

—Wo Laamdo reene Joomam! Dum hewtataako ma!

²³ De Iisaa kaa yeeyii, wi'i Piyeer:

—Woddam aan Seydaani! Ada fergina kam e laawol am, sabo miilooji maa diin yuuraay to Laamdo, wo to yimbe di yuuri!

No Iisaa jokkirtee
(Marku 8.34-9.1, Lukka 9.23-27)

²⁴ Caggal duum, o wi'i taalibaabe makko been:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ²⁵ Sabo muuydo dannude yonki muudum fu, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am fu, hebta ki. ²⁶ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo, si mursii yonki muudum? Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa? ²⁷ Sabo Bii Neddo oon wardan e maleyka'en muudum e ley teddeengal Baaba muudum. Wakkati oon, o barjoto mono fuu ko fotata e golle muudum. ²⁸ Goonga kaalanammi on: yoga e wonbe do maayataa tawee nji'aay Bii Neddo ina warda e laamu muudum.

17

No alhaali Iisaa waylitorii
(Marku 9.2-13, Lukka 9.28-36)

¹ Balde jeegom caggal duum, Iisaa yaadi e Piyeer e sakiraabe dido Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e mubben dow waamnde toownde. ² Doon alhaali makko waylitii yeeso mabbe. Yeeso makko ina jalba hono naange, kaddule makko du ndawni far hono annoora. ³ Inan, Muusaa e Iliyaasa bangani be, ina kaalda e makko. ⁴ Piyeer wi'i Iisaa:

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Si ada yidi fu, mi darnan hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁵ O tilaaki e haalude, faa ruulde jalboore suddi be. Daande yuuri ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi. Kettindanee mol!

⁶ Nde taalibaabe been nannoo daande ndeen fu, kippi geese mubben e leydi. Be kuli sanne. ⁷ Iisaa battitii, meemi be, wi'i:

—Umnee, taa kulee.

⁸ Wakkati oon, be banti gite mabbe, de be nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko be njippotoo waamnde ndeen duum, Iisaa sappani be, wi'i:

—Taa kaalane fay gooto ko nji'udon duum faa wakkati nde Bii Neddo ummitii e hakkunde maaybe.

¹⁰ Caggal duum, taalibaabe been yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de jannginoobe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?

¹¹ O jaabii be, o wi'i:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude, moyyintinoo huunde fuu. ¹² Ammaa mido wi'a on: Iliyaasa warii faa faltake, de be annditaay dum, be ngollii dum ko be muuyi fuu. Hono noon be torrirta Bii Neddo oon du.

¹³ Ndeen taalibaabe been paami wo haala Yaayaa lootoowo lootagal batisima o haalanta dum'en.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru
(Marku 9.14-29, Lukka 9.37-43)

* 16:24 Ndaaree Matta 10.38.

¹⁴ Nde be ngartunoo to jamaa oon ndeen, gorko gomma battitii mo, hofii yeeso makko, ¹⁵ wi'i:

—Joomam, yurma biyam gorko! O dabidabiyaaajo, imo tampi sanne. Wakkatiiji keewdi imo saama e yiite naa e ndiyam. ¹⁶ Mi yaarii mo to taalibaaabe maada de be kunnngii dannude mo.

¹⁷ Iisaa battitii, wi'i:

—Hey yimbe jamaanu bondo mo walaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka o do!

¹⁸ O sappani ginnaaru nduun e semmbe. Ndu yalti suka oon. Wakkati oon ni, suka oon dadi.

¹⁹ Caggal duum, taalibaaabe been toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

—Dume wadi de min kunnngii riiwude ginnaaru nduun?

²⁰ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Saabe odon pamdi goondinal wadi dum. Goonga kaalanammi on: si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii waamnde nde: «Yuw do, njahaa to», nde yuwan. Fay huunde on kunnngataako wadude. [²¹ *]

*No Iisaa sapporii katin maayde muudum e iirtagol muudum
(Marku 9.30-32, Lukka 9.43-45)*

²² Caggal duum, Iisaa e taalibaaabe muudum kawri katin ley leydi Galili. Iisaa wi'i be: —Bii Neddo wattete e juude yimbe. ²³ Be mbaran dum, de nyannde tataberde ndeen iirtoto.

Haala kaan metti taalibaaabe been sanne.

Haala yobugol lampo suudu dewal mawndu

²⁴ Nde Iisaa e taalibaaabe mum njottinoo Kafarnahum ndeen, nanngoobe lampo suudu dewal mawndu been battii Piyeer, mbi'i dum:

—Yalla moodibbo moodon oon yobataa lampo suudu dewal mawndu naa?

²⁵ Piyeer jaabii, wi'i:

—Imo yoba.

Ko Piyeer naati suudu nduun duum, fadde muudum hebude haala, Iisaa wi'i:

—Simon, dume miilidaa? Kaanankoobe adunaaru been, moy be ndoonyata? Moy be njomnotoo lampo? Bibbe laamu naa weerbe?

²⁶ Piyeer jaabii, wi'i:

—Wo weerbe.

Iisaa wi'i mo:

—Ndelle, bibbe laamu been wo rimbe, njobataa. ²⁷ Ammaa, en njidaa mettinde berde yimbe been. Yahu to maayo toon, paddaa jammbuure maa e ley ndiyam daam. Liingu ngu artidaa nanngude fu, njaltinaa dum. Si a omtii hunnduko mum, a tawan toon mbuudu cardi kibbinoowu lampo meeden. Ittaa dum, njobanowaa en, enen dido.

18

*Haala burdo teddude ley laamu Laamdo
(Marku 9. 33-37, Lukka 9.46-48)*

¹ Wakkati oon, taalibaaabe been battitii Iisaa, yami dum, mbi'i:

—Moy buri teddude ley laamu Laamdo?

² Iisaa noddi cukalel, darni ngel yeeso mabbe, ³ wi'i:

—Goonga kaalanammi on: sini on mbaylitaaki faa nanndon e cukaloy, on naataa ley laamu Laamdo. ⁴ Leeyindo hoorem faa nanndi e cukalel ngel, kam woni burdo teddude ley laamu Laamdo. ⁵ Neddo fuu jabbiido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin jabbi.

* ^{17:21} E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 21: Ammaa iri ginnaaru nduun riiwirtaake si wanaa du'aare e suumayeere.

*Haala ko luttinta yimbe**(Marku 9.42-48, Lukka 17.1-2)*

⁶ —Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko furi moyyande joomum hayre teddunde habbee e daande mum, yoolee ley to furi luggude e maayo manngo.

⁷ Bone woodanii adunaaru ndu saabe kulle luttinooje yimbe deen! Tilay kulle deen ngada, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majje! ⁸ Si tawii junngo maa naa koyngal maa luttinte, tayaa dum, paddaa. Naatidaa e junngo wooto naa koyngal gootal ley nguurndam nduumiidam furi moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a kibbudo. ⁹ Si tawii yitere maa luttinte, ittu nde, paddaa. Sabo naataa nguurndam nduumiidam a dokko, furi moyyande ma diina paddeeda e yiite jahannama a kibbudo.

*Banndol haala mbaalu lallungu**(Lukka 15.3-7)*

¹⁰ —Ndeentee e yawude fay gootel e cukaloy koy. Sabo mido wi'a on: maleyka'en makkoy wonbe dow kammuuli been, wakkati fuu ina ngoni yeeso Baaba am gondo dow kammuuli oon, ina nji'a dum. [¹¹ *] ¹² Dume miilotodon? Si neddo ina jogii baali hemre de ngootu lalli, wanaa yoppa capande jeenay e jeenay diin ley ferro, de filowoo majjingu nguun naa? ¹³ Goonga kaalanammi on: si o yiitii ngu, o seyorto ngu faa bura capande jeenay e jeenay di lallaay diin. ¹⁴ Hono noon Baaba moodon gondo dow kammuuli oon du yidiraa fay gootel e cukaloy koy majja.

*Haala yaafundurgol hakkunde sakiraabe**(Lukka 17.3)*

¹⁵ —Si sakiike maa toonyake ma, njahaa to muudum kollitaa dum toonya muudum oon tawee onon dido tan. Si o jabanii ma, a hewtii sakiike maa. ¹⁶ Ammaa si o jabaay, njaadaa e neddo gooto naa yimbe dido, hono no Binndi diin mbiiri: «haala fuu daroo dow seedaaku yimbe dido naa tato.» ¹⁷ Si o jabanaay ma, kaalanaa dum kawrital goondinbe ngaal. Si o salake jabande kawrital goondinbe ngaal, njogorodaa mo keefeero naa nanngoowo lampo. ¹⁸ Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko kadudon dow leydi, hadete dow kammu. Huunde fuu ko njabudon dow leydi, jabetete dow kammu. ¹⁹ Mido haalana on katin: si dido moodon ndewrii ley adunaaru ga dow ko naarotoo Laamdo fuu, Baaba am gondo dow kammuuli wadanan on ko naaridon duum. ²⁰ Sabo nde dido naa tato kawriti e innde am fuu, miin du, mido woni hakkunde mubben doon.

*Banndol haala golloowo caliido yaafaade*²¹ Ndeen Piyeer battitii Iisaa, yami dum:

—Joomam, si bannam toonyake kam fu, kile foti kaanumi yaafaade dum? Yalla kile jeddi naa?

²² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Mi wi'aay ma kile jeddi tan. Njaafodaa dum kile capande jeddi faa nde jeddi.

²³ Iisaa beydi wi'i:

—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono kaananke gooto anniyiido yamtude golloobe muudum nyamaande. ²⁴ Nde o fuddunoo yamtude fu, o waddanaa golloowo gooto mo o rewata miliyooji. ²⁵ Gorko oon walaa ceede ko yoba mo. Dum le, kaananke oon yamiri o sonnee, kanko e deekiiko e sukaabe makko e ko o jogii fuu, faa yoba nyamaande ndeen. ²⁶ Golloowo oon hippii yeeso kaananke oon, nyaagii dum, wi'i: «Munyanam, mi yobete fuu!» ²⁷ Kaananke oon yurmii mo, yaafanii mo nyamaande ndeen, yoppi mo o dilli.

²⁸ Golloowo oon yalti, hawri e gollidoowo muudum joganiido dum ceede seeda. O nanngi dum daande, imo dedda, o wi'i: «Yobam ceede am!» ²⁹ Gollidoowo makko oon hippii e leydi, nyaagii mo, wi'i: «Munyanam, mi yobete!» ³⁰ Ammaa o jabaay. O uddowi

* 18:11 E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 11: Sabo hisinde lallube waddi Bii Neddo oon.

dum e kasu, faa do yobi nyamaande ndeen fuu. ³¹ Nde golloobe heddiibe been nji'unoo dum ndeen, mettaa sanne, njehi kaalanowi dum kaananke oon. ³² Ndeen, kaananke oon noddi golloowo oon, wi'i dum: «A golloowo bonfo! Nde nyaaginodaa kam ndeen, mi yaafanake ma ko ndewanmaami duum fuu. ³³ Aan du, a haanaano yurmaade jaado maa oon hono no njurmorimaami ni naa?» ³⁴ Kaananke oon tikki sanne, watti mo e juude jukkotoobe, faa do o yobi nyamaande ndeen faa laabi.

Iisaa beydi, wi'i:

³⁵ —Hono noon Baaba am gondo dow kammu oon wadata neddo fuu e moodon mo yaaforaaki sakiike mum bernde laabunde.

19

Haala ko Iisaa tindini dow ceergal (Marku 10.1-12)

¹ Nde Iisaa tilinoo e waajuuji diin ndeen, dilli Galili yehi leydi Yahuudiya, caggal gooruwol Urdun. ² Yimbe heewbe njokki mo. O danni toon nyawbe mubben.

³ Farisa'en wobbe ngari to makko faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum e sabaabu tawaado fuu naa?

⁴ O jaabii, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Binndi diin mbi'i? E fuddoode Laamdo tagii be, wadii be gorko e debbo. ⁵ O wi'i: «Dum saabii de gorko yoppa inna mum e bammum, nanngundura e deekum, be dido fuu be laato neddo gooto.»* ⁶ Nii woni be nganaa dido katin, be banndu wooturu. Ndelle, taa neddo sennda ko Laamdo hawrunduri.

⁷ Be yami mo, be mbi'i:

—Ndelle ko wadi de Muusaa yamiri gorko hokka deekum talkuru ceergal si na seera dum?

⁸ O jaabii be, o wi'i:

—Wo saabe on yoorbe berde, duum wadi de Muusaa hokki on laawol ceeron rewbe moodon. Ammaa ley fuddoode, wanaa noon worrunoo. ⁹ Mido wi'a on: si neddo seerii deekum de wanaa saabe jeenu, si banjii debbo goddo fu, jeenii.

¹⁰ Taalibaabe makko been mbi'i mo:

—Si wo nii hakkunde gorko e deekum worri, tawee neddo banjaay duum bure woodude.

¹¹ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Wanaa yimbe fuu mbaawi jabude haala ka, sanaa be Laamdo hokki baawde majjum. ¹² Daliiiji kadooji worbe banjude ina ngoodi. Sabo wobbe ndimaama wo waatoraabe. Wobbe wo soortaabe. Wobbe du, kam'en kadi ko'e mubben banjude faa ngollana laamu Laamdo. Neddo fuu jardiido tindinoore ndeen, wada nde!

No Iisaa barkiniri cukaloy (Marku 10.13-16, Lukka 18.15-17)

¹³ Caggal duum, wobbe ngaddi cukaloy to Iisaa faa yowa juude muudum dow makkoy, de du'anoo koy. Ammaa taalibaabe been ndukani yimbe been. ¹⁴ Ndeen Iisaa wi'i:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nanndube e makkoy been njeyi laamu Laamdo.

¹⁵ O yowi junngo makko dow makkoy, o barkini koy. Ndeen o dilli doon.

Haala jokolle jom jawdi (Marku 10.17-31, Lukka 18.18-30)

¹⁶ Gorko gomma battitii Iisaa, yami dum, wi'i:

—Moodibbo, huunde lobbere ndeye kaanumi wafude faa mi heba nguurndam ndu-umiidam?

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de lamnididaa kam dow huunde lobbere? Laamdo tan woni lobbo! Si ada yidi naatude e nguurndam, jokku jamirooje.

* 19:5 Fuddoode 2.24.

¹⁸ Gorko oon yami Iisaa, wi'i:

—Jamirooje deye njokkammi?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Taa wadu war-hoore, taa jeenu, taa wuju, taa seeda fewre, ¹⁹ teddin inna maa e bammaa, njidira gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.

²⁰ Suka jokolle oon wi'i mo:

—Mido haybi dum fuu. Dume heddii katin?

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Si ada yidi hiibude, yahu sonnoy ko njogidaa fuu, kokkaa ceede deen talkaabe. Ndeen a heban mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²² Nde suka jokolle oon nannoo haalaaji diin ndeen, dillidi e mettorgal, sabo wo jom jawdi sanne.

²³ Ndeen, Iisaa wi'i taalibaaɓe muudum been:

—Goonga kaalanammi on: naatugol jom jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi! ²⁴ Mido haalana on du: ngeelooba naata wudde battal buri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁵ Nde taalibaaɓe been nannoo haala kaan ndeen, dum haaynii dum'en sanne. Ibe mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁶ O ndaari be, o wi'i:

—Yimbe mbaawanaa dum, ammaa walaa fuu ko Laamdo waawanaa.

²⁷ Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

—Minen, min njoppii fuu, min njokkii ma. Dume min keboyta?

²⁸ Iisaa wi'i be:

—Goonga kaalanammi on: si Bii Neddo oon joodake e joodorgal laamu muudum teddungal ley adunaaru heyru, onon sappo e dido jokkuba kam bee du, on njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e didi diin. ²⁹ Neddo fuu joppudo suudu mum, naa sakiraabe mum worbe e rewbe, naa inna mum, naa bammum, naa sukaabe mum, naa gese mum saabe am fu, heban ko buri dum kile hemre, katin du heban nguurndam nduumiidam. ³⁰ Ammaa ardiibe heewbe laatoto gadaabe. Gadaabe heewbe du laatoto ardiibe.

20

Banndol haala golloobe ley ngesa cabiije

¹ —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono jom ngesa cabiije jaltudo gilla fajiri faa hooya golloobe ngolla ngesa muudum cabiije. ² O hebi golloobe, o rewri e muɓben njobdi nyalooma, mbuudu cardi hono no woowri noon. O yaari be ngesa makko. ³ Wakkati nyawlal naange, o yalti katin. O yi'i wobbe ley luumo be ngalaa golle. ⁴ O wi'i be: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije toon. Mi yoban on ko haani yobeede.» ⁵ Been du njehi toon. Jom ngesa oon yalti, wadi noon katin hakkunde naange e caggal sallifana. ⁶ Caggal duum, o yalti katin wakkati laasara. O tawi wobbe ina keddii to luumo toon. O wi'i dum'en: «Dume wadi de nyalludon do on ngollaay fay huunde?» ⁷ Be njaabii mo, be mbi'i: «Fay gooto hooyaay min golle.» O wi'i be: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije ngaa.» ⁸ Nde hiirnoo fu, jom ngesa oon wi'i howruujo mum oon: «Noddu golloobe been de njobaa dum'en. Artoroɗaa sakitiibe waddeede been, de cakitoroɗaa artiibe been.» ⁹ Waddaabe laasara been ngari, mono e muɓben fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹⁰ Artinoobe been du ngari, cikki njobete ko buri dum. Ammaa kam'en du, mono e muɓben fuu hokkaa mbuudu cardi. ¹¹ Nde be njobanoo dum ndeen, ibe njurjurta jom ngesa oon. ¹² Ibe mbi'a: «Bee do seeda tan ngolli, de be ponndaama e amin njobdi. Minen kaa, wo min nyallu, miden ngolla ley naange wulnge!» ¹³ Jom ngesa oon jaabii gooto mabbe, wi'i: «Neddo am, mi wadaay ma fuu ko boni. Wanaa en ndewrii mi hooyire mbuudu cardi nyalooma naa? ¹⁴ Ndelle, jabu njobdi maa, njahaa. Mi muuyii hokkude

cakitiido oon ko kokkumaami duum. ¹⁵ Wanaa ko weli kam ngadammi ceede am naa? Naa a hirii saabe moyyere am?»

¹⁶ Iisaa wi'i:

—Hono nii gadaabe laatorto ardiibe, ardiibe du laatoto gadaabe.

No Iisaa sapporii tata berde maayde muudum e iirtagol muudum
(Marku 10.32-34, Lukka 18.31-34)

¹⁷ Iisaa e taalibaabe sappo e dido been ina yeeɗa, ina njaha Urusaliima. E laawol ngool, Iisaa toowtini be feere, wi'i:

¹⁸ —Inani eden njaha Urusaliima. Doon Bii Neddo wattete e juude hoorebe almaami'en e janninoobe Tawreeta. Be caroo mo sariya maayde. ¹⁹ Be ngatta mo e juude yimbe be nganaa Alhuudiya'en. Kam'en du njalnoro mo, piya mo dorri, tonta mo e leggal palaangal faa o maaya. De nyannde tata berde ndeen o iirtoto.

No Inna Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa
(Marku 10.35-45)

²⁰ Ndeen, inna biibe Jebede battini sukaaabe muudum Iisaa. O sujidi yeeso Iisaa faa o njaaroo dum huunde. ²¹ Iisaa wi'i mo:

—Dume njiddaa?

Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Mido yidi ngadaa faa biibe am worbe dido be njoodoo dakkol maa ley laamu maa, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa.

²² Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa ko njaaroton. Yalla odon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen naa?

Be njaabii mo, be mbi'i:

—Miden mbaawi.

²³ O wi'i be:

—Goonga, on njardan nde. Ammaa joodaade gere nyaamo am naa nano am, wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo be Baaba am moyyinani been njeji.

²⁴ Nde taalibaabe sappo heddiibe been nannoo dum ndeen, bernani sakiraaabe dido been. ²⁵ Ndeen Iisaa noddi be fuu, wi'i be:

—Odon anndi laamiibe leyde adunaaru ina laamorii dum'en doole. Mawbe been du ina kolla yimbe been baawde. ²⁶ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jidde laataade teddufo hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. ²⁷ Katin du, jidde ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccudo moodon. ²⁸ Noon du, Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yimbe, de hokka yonki muudum faa laatoo coottitaari ndiminoori heewbe.

No Iisaa selliniri wumbe dido
(Marku 10.46-52, Lukka 18.35-43)

²⁹ Nde Iisaa e taalibaabe muudum njaltannoo Yeriko ndeen, jamaa keewdo jokki dum. ³⁰ Wumbe dido ina njoodii e sera laawol ngool. Be nani Iisaa ina faltoo, de be pudfi yeewnaade, ibe mbi'a:

—Taan Daawda, yurma min!

³¹ Jamaa oon jawani be, wi'i be ndeyyino. Ammaa be beydi yeewnaade ibe mbi'a:

—Joomii amin, taan Daawda, yurma min!

³² Iisaa darii, noddi be, wi'i:

—Dume njidudon mi wadana on?

³³ Be njaabii mo, be mbi'i:

—Joomii amin, min mbumta.

³⁴ Iisaa yurmii be, meemi gite mabbe. Wakkati oon pay, be mbumti. Ndeen be njokki dum.

21

*No Iisaa naatiri Urusaliima**(Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)*

¹ Ko Iisaa e taalibaaɓe muudum ɓadii Urusaliima duum, njottii Baytifaaji dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaaɓe dido, ² wi'i be:

—Njehee naatowee ngalluure wonnde yeeso moodon ndeen. Nde njottidon fu, on tawan toon araawa e mola muudum ina kaɓɓii. Kaɓɓiton di, ngaddanon kam. ³ Si won ko goddo yami on e majjum, njaabodon dum joomii amin ina haajaa di, de nultiran di law.

⁴ Dum wadi faa ko annabaajo haalnoo duum tabita nde wi'unoo:

⁵ «Mbi'ee yimɓe ngalluure Siyona:

Ndaaree, inan kaananke moodon ina wara to moodon,
ina leeyinkinii, ina waddii mola,

ɓii mbaɗɗeteenga.»*

⁶ Wakkati oon, taalibaabe been njeɓi ngadowi ko Iisaa yamiri dum'en. ⁷ Be ngaddi araawa ngaan e mola muudum. Be njowi e majji saayaaji mabbe, de Iisaa waddii. ⁸ Ko ɓuri heewude e jamaa oon weerti saayaaji muɓɓen dow laawol. Wobbe kelti licce ledde, mbeerti de dow laawol ngool. ⁹ Jama'aaje gonde yeeso Iisaa deen e jokkude caggal makko fuu ina ilina, ina mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan Daawda! Barke woodanii garɗo e dow innde Joomiraado!†
Jettooje ngoodanii Laamɗo faa dow kammuuli!

¹⁰ Nde o naatunoo Urusaliima fu, ngalluure ndeen fuu iirii, na saaya. Iɓe mbi'a:

—Gorko o wo moy?

¹¹ Jamaa oon jaabii:

—Wo annabi Iisaa, yuurudo Nasaraatu ley leydi Galili.

*No Iisaa riiwri luumotoobe ley suudu dewal mawndu**(Marku 11.15-19, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)*

¹² Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun. Doon o riiwi soodoobe e soottooɓe wonɓe ley toon fuu. O libi taabaaje weccoobe ceede e joodorde soottooɓe buugaali. ¹³ Ndeen o wi'i be:

—Ley Binndi diin Laamɗo wi'i: «Suudu am inndirte suudu wadirdu du'aare.»

Iisaa ɓeydi, wi'i:

—Onon kaa, oɗon ngada ndu «suudirdu yanoobe!»‡

¹⁴ Wumɓe e bonnguube ngari to makko e ley suudu dewal mawndu nduun, de o dannii dum'en. ¹⁵ Hooreeɓe almaami'en e jannginoobe Tawreeta been nji'ii kulle kaayniide de o wadata. Be nani du sukaaɓe ina ilina e ley suudu dewal mawndu ina mbi'a:

—Jettooje ngoodanii Taan Daawda!

Dum fuu dum metti be. ¹⁶ Be mbi'i Iisaa:

—A nanii ko cukaloy koy mbi'ata duum naa?

O wi'i be:

—Mi nanii. Yalla abada on janngaay dum do:

«A wadii faa kunndude sukaaɓe famarɓe e musinoobe ina njette»?§

¹⁷ Caggal duum, o seedi e mabbe. O yalti ngalluure ndeen, o yehi Baytaniya, o waalowi toon.

*No Iisaa hudiri yibbi**(Marku 11.12-14, 20-24)*

¹⁸ Gilla fajiri Iisaa ina yecco ngalluure toon, tawi ina yolbi. ¹⁹ O haynii yibbi e sera laawol, o fanti ki. Ammaa o tawraay ki faa'e si wanaa haako. Wakkati oon, o wi'i ki:

—Taa a rimu abada katin!

Wakkati oon pay, yibbi kiin yoori koloŋ. ²⁰ Nde taalibaabe been nji'unoo dum fu, dum haaynii dum'en. Be yami Iisaa, be mbi'i:

* 21:5 Jakariyaa 9.9. † 21:9 Jabuura 118.25-26. ‡ 21:13 Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11. § 21:16 Jabuura 8.3.

—Noy wadi de yibbi ki yoordi wakkati gooto ni?

²¹ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: si odon ngoondini on cikkitiraay fu, on ngadan ko buri ko ngadumi yibbi ki duum. On mbaawan wi'ude fay waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», de laatoroo noon. ²² Si odon ngoondini, ko njaaridon e ley du'aare fuu on keban dum.

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri
(Marku 11.27-33, Lukka 20.1-8)

²³ Iisaa naati suudu dewal mawndu nduun. Nde o waajotonoo ndeen, hooreebe almaami'en e mawbe Alhuudiyankooobe been battii mo, yami, mbi'i:

—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

²⁴ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Miin du, huunde wootere tan yamammi on. Si on njaabake kam, mi haalanan on kokkudo kam laawol mi golla ko ngollammi duum. ²⁵ Toy lootagal batisima Yaayaa ngaal yuuri? To Laamdo naa to yimbe?

Ndeen heddi iibe ndawrida hakkunde mabbe, iibe mbi'a:

—Si en mbi'ii to Laamdo fu, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ²⁶ Ammaa si en mbi'ii to yimbe, kulen ko jamaa o wadata en, sabo yimbe been fuu ina njogorii Yaayaa wo annabaajo.

²⁷ Be njaabii Iisaa, be mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa du jaabii be, wi'i:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

Banndol haala sakiraabe dido

²⁸ Iisaa beydi wi'i:

—Dume miilotodon e banndol ngol: gorko gomma ina joginoo bibbe worbe dido. O battitii arandeejo oon, o wi'i dum: «Binngel am, yahu golloy hannden to ngesa cabiije toon.» ²⁹ Biddo oon jaabii, wi'i yahataa. Ammaa caggal duum, mimsiti yehi. ³⁰ Baabiiwo oon battitii didaabo oon, wi'i dum ko wi'unoo arandeejo oon duum. Oon kaa jaabii, wi'i: «Woodi Baaba», ammaa yahaay. ³¹ Moy e maabe wadi ko bammum muuyi duum?

Be njaabii, be mbi'i:

—Arandeejo oon.

Ndeen, Iisaa wi'i be:

—Goonga kaalanammi on: nanngooobe lampo e rewbe woykuruube been artoyto on naatude e laamu Laamdo. ³² Sabo Yaayaa warii to moodon, hollii on laawol fonnditaare, de on ngoondinaay dum. Ammaa nanngooobe lampo e rewbe woykuruube been ngoondinii mo. Fay nde njiinodon dum ndeen, on mimsitaay ngoondindon dum.

Banndol haala remooobe bonbe
(Marku 12.1-12, Lukka 20.9-19)

³³ —Kettindee banndol gonngol: neddo gomma darni ngesa cabiije, fiiltini nga hoggo, wasi luggere boosirde cabijam. O nyibi suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remooobe, de o wadi jahaangal. ³⁴ Faa boreede cabiije yottii, de o neli golloobe makko to remooobe been toon, be ngaddanowa mo ngedu makko e bibbe cabiije deen. ³⁵ Ammaa remooobe been nanngi golloobe makko been, piyi gooto, mbari gooto, limni gooto kaaye. ³⁶ Jom ngesa oon neli e maabe golloobe burbe arandeebe been heewude. Remooobe been ngadi be no ngadunoo arandeebe been noon. ³⁷ De sakitii o neli biyiiko gorko to maabe, o wi'i: «Be njaagoto biyam oon.» ³⁸ Ammaa nde remooobe been nji'unoo biyiiko oon ndeen, mbi'unduri hakkunde mubben «O woni donoowo hoggo ngo. Ngaree mbaren mo, keddoroden ngesa nga!» ³⁹ Wakkati oon, be nanngi mo, be paddi mo to gada ngesa toon, be mbari mo. ⁴⁰ Joonin le, si jom ngesa cabiije oon warii, noy o wadata remooobe been?

⁴¹ Be njaabii mo, be mbi'i:

—O halkiran bonbe been no boniri. O halfinan ngesa ngaan remooobe wobbe hokkoobe mo ngedu makko e bibbe magga wakkati nga boraa.

⁴² Caggal duum, Iisaa wi'i be:

—Yalla on njanggaay ko winndaa ley Binndi diin duum naa?

«Hayre nde nyiiboobe been calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.

Dum wo golle Joomiraado,

wo dum haaynde e jiide meeden!»*

⁴³ Saabe dum, mido wi'a on: laamu Laamdo ittete e moodon, hokkee yimbe wadoobe ko haani e maggu. ⁴⁴ Caamudo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muudum du, diggan.

⁴⁵ Nde hooreebe almaami'en e Farisa'en been nannoo banndi makko diin, paamii wo kabaaru mubben o banndi. ⁴⁶ Ibe piloo no be nanngira mo, ammaa be kulii yimbe, sabo yimbe been ina njogorii mo annabaajo.

22

Banndol haala nyaamdu bangal

(Lukka 14.15-24)

¹ Iisaa bannndani be katin, wi'i be:

² —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono kaananke banjooowo biyum gorko, wadani dum neema bangal. ³ O neli maccube makko noddowa yimbe bangal ngaal, ammaa noddaabe been calii warude. ⁴ O neli katin maccube wobbe, o wi'i dum'en: «Mbi'ee noddaabe been nyaamdu nduun moyyinaama faa woodi. Mi hirsii ga'i e nyalbi paydi. Fuu segilaama. Be ngara, be nootoo weltaare bangal nde.» ⁵ Ammaa noddaabe been kiisaaki mo, naati haajuuji mubben: o yehi ndaaroyde ngesa muudum, o du luumooji muudum. ⁶ Heddiibe been nanngi maccube been, torri be, mbari be. ⁷ Kaananke oon tikki, neli sordaasiiibe muudum mbarowi warube nulaabe been, mbuli wuro mubben. ⁸ Caggal duum, o wi'i maccube makko been: «Nyaamdu bangal nduun moyyinaama, ammaa noddaabe been kaandaa e nyaamude ndu. ⁹ Dum le, njehee dow laabi mawdi diin, noddon neddo fuu mo kawrudon wara nyaama nyaamdu bangal ndu.» ¹⁰ Maccube been njehi dow laabi diin, noddi yimbe be kawri toon fuu gilla e bonbe faa e moyyube faa galle jom bangal oon heewi yimbe.

¹¹ Nde kaananke oon naatunoo faa ndaara noddaabe been ndeen, o haynii gorko mo bornaaki kaddule bangal ngaal. ¹² O wi'i dum: «Neddo am, noy naatirdaa do tawi a bornaaki kaddule bangal?» De oon deyyinii. ¹³ Ndeen, kaananke oon wi'i golloobe been: «Kaabee juude makko e koyde makko, paddon mo e ley nimre yaasin ndeen. Toon bojji e neryundurde nyiiye ngoni.»

¹⁴ Iisaa heddi na wi'a:

—Noddaabe ina keewi ammaa subaabe ina pamdi.

Haala yobugol lampo

(Marku 12.13-17, Lukka 20.20-26)

¹⁵ Farisa'en njehi ndawridowi no nanngira Iisaa e ley haala muudum. ¹⁶ Be neli yoga e taalibaabe mabbe e jokkufe Hirudus to Iisaa. Nulaabe been mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goongante: ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. A hulataa fay gooto, sabo a burdintaa yimbe. ¹⁷ Ndelle, haalan min dume miilidaa: yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki?

¹⁸ Ammaa Iisaa ina anndi anniyaaji mabbe bondi diin. O wi'i be:

—Onon munaafiki'en! Dume wadi de odon tuufina kam? ¹⁹ Kollee kam mbuufu njobeteengu lampo.

Be ngaddani mo mbuufu cardi ngootu. ²⁰ O yami be, o wi'i:

* 21:42 Jabuura 118.22-23.

—Natal moy e innde moy woni do?

²¹ Be njaabii mo, be mbi'i:

—Kaananke Roma.

O wi'i be:

—Ndelle, kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

²² Nde be nannoo jaabu oon fu, dum haaynii be. Be celi mo, be ndilli.

Haala ummital maaybe

(Marku 12.18-27, Lukka 20.27-40)

²³ E ley nyalooma oon, wobbe ley waalde Saduki'en ngari to Iisaa. Kam'en ngoni yeddooobe ummital. ²⁴ Be yami mo, be mbi'i:

—Moodibbo, Muusaa wi'i: «Si neddo maayii hebaay biddo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon, faa hebana dum beyngu.»* ²⁵ Ina woodunoo hakkunde amin sakiraaabe worbe njeddo. Arandeejo oon dewli, maayi hebaay biddo. Minyiiko hooyi debbo oon. ²⁶ Kam du maayi hebaay biddo. Tatabo oon du jokki, faa be njeddo fuu be maayi. ²⁷ Caggal mabbe be fuu, debbo oon du maayi. ²⁸ Ndelle nyannde ummital, moy e njeddo been laatotoo goroo debbo oon? Sabo be fuu be ndewliino mo.

²⁹ Iisaa jaabii be, wi'i:

—On woofube, sabo on anndaa Binndi diin, on anndaa baawde Laamdo du. ³⁰ Sabo si maaybe ummitake, worbe banataa, rewbe banataake. Be laatoto hono maleyka'en wonbe dow kammu ni. ³¹ Woodi, e haala ummital maaybe, yalla on njanngaay ko Laamdo wi'i on duum naa? O wi'i: ³² «Miin woni Laamdo Ibrahiima, Laamdo Isiyaaka, Laamdo Yaakuuba.»† Laamdo wo Laamdo wuurbe, wanaa Laamdo maaybe.‡

³³ Nde jamaa keewdo oon nannoo waaju makko oon fu, dum haaynii dum'en sanne.

Haala yamiroore burnde fuu manngu

(Marku 12.28-34, Lukka 10.25-28)

³⁴ Nde Farisa'en been nannoo Iisaa deyyinirii Saduki'en been e haala fu, be kawriti.

³⁵ Gooto mabbe jannginoowo Tawreeta na yidi tuufinde mo, yami mo, wi'i:

³⁶ —Moodibbo, ndeye woni yamiroore burnde fuu manngu e ley Tawreeta?

³⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Yidir Laamdo Joomiraado maa e bernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu.§ ³⁸ Nde woni yamiroore arandeere, burnde fuu manngu. ³⁹ Inan yamiroore didaberde hono mayre: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»* ⁴⁰ Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe deen fuu e jamirooje didi deen njowii.

Kabaaru Almasihu e Daawda

(Marku 12.35-37, Lukka 20.41-44)

⁴¹ Ko Farisa'en been kawriti toon duum, Iisaa yami be, wi'i:

⁴² —Dume miiludon e Almasihu oon? Wo o taan moy?

Be njaabii, be mbi'i:

—O taan Daawda.

⁴³ O wi'i be:

—Ko Daawda haaliri baawde Ruuhu duum, noy noddiri Almasihu «Joomiraado»? Sabo o wi'ii:

⁴⁴ «Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaabaa waybe ma.»†

⁴⁵ Woodi, Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle noy o laatortoo taanum?

⁴⁶ Be fuu be kunngii jaabaade mo faa'e. Caggal nyannde ndeen, fay gooto suusaay yamude mo yamde godde katin.

* 22:24 Fillitagol Tawreeta 25.5. † 22:32 Wurtagol 3.6. ‡ 22:32 Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko booyi. Ko Laamdo wi'i wo Laamdo mabbe duum, holli ibe mbuuri.

§ 22:37 Fillitagol Tawreeta 6.5. * 22:39 Lewinkooobe 19.18. † 22:44 Jabuura 110.1.

23

No Iisaa feliri jannginoobe Tawreeta e Farisa'en
(Marku 12.38-39, Lukka 11.39-52, 20.45-46)

¹ Ndeen, Iisaa haalani jama'aaje deen e taalibaabe muudum been, wi'i:

² —Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en been kalfinaama njanngina Tawreeta Muusaa.

³ Saabe duum, odon kaani jabande be, ngadon huunde fuu ko be mbi'i on. Ammaa taa nyemmbiton golle mabbe, sabo be ngadataa ko be mbaajotoo duum. ⁴ Be kabban donje teddude, be mbakkina yimbe, ammaa be njidaa meemirde de fay e hoore honndu faa be mballa dum'en. ⁵ Huunde fuu ko be ngadata, be ngadiran dum faa be nji'ee. Dum wadi de ibe kabba talki mawdi, ibe njuutina bukki saayaaji mabbe faa ina ndaasoo. ⁶ Ibe njidi joodorde burde teddude si be noddaama e nokkuuje nyaamdu teddude. Ibe njidi joodorde burde teddude ley cuudi baajordi. ⁷ Ibe njidi jowteede jowtaali teddufi ley luumooji e noddireede «Moodibbo». ⁸ Ammaa onon kaa, taa njabee noddireede «Moodibbo», sabo Moodibbo gooto tan njogidon. Onon, on fuu wo on sakiraabe. ⁹ Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e adunaaru.* Sabo Baabiiwo gooto tan njogidon, gondo dow kammu oon. ¹⁰ Taa njabee noddireede «Hooreejo». Sabo Hooreejo gooto tan njogidon, oon woni Almasiihu. ¹¹ Burdo teddude hakkunde moodon laatoo golloowo moodon. ¹² Toownudo hoore muudum fuu, leey'inte. Leey'indo hoore muudum fuu, toownete.

¹³ Bone woodanii on onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon cokana yimbe dambugal laamu Laamdo ngaal. On naatataa, on accataa naatoobe naata. [¹⁴ †]

¹⁵ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon njiiloo e leyde, odon peyyita maayooji faa kebon tuubudo gooto. Si on kebii dum fu, odon ngada dum bii jahannama faa bura on bonde kile didi.

¹⁶ Bone woodanii on, onon wumbe dowoobe yimbe! Odon mbi'a: «Si neddo hunorake suudu dewal mawndu nduun fu wo bolum, ammaa si hunorake kanje suudu dewal mawndu oon, hunayeere mum nanngan dum.» ¹⁷ Majjuube, wumbe! Dume buri teddude: kanje oon naa suudu laabinooru kanje oon nduun? ¹⁸ Odon mbi'a katin: «Si neddo hunorake hirsirde ndeen fu wo bolum, ammaa si hunorake sadaka gondo dow mayre oon, hunayeere mum nanngan dum.» ¹⁹ Wumbe! Dume buri teddude: sadaka oon naa hirsirde laabinoore sadaka oon ndeen? ²⁰ Ndelle, neddo fuu kunoriido hirsirde ndeen, hunorake nde, kayre e huunde fuu ko yowii e mayre. ²¹ Neddo fuu kunoriido suudu dewal mawndu nduun, hunorake ndu, kayru e Laamdo gondo ley mayru oon. ²² Neddo fuu kunoriido kammu, hunorake joodorgal Laamdo ngaal e Joodiido e maggal oon.

²³ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon ittana Laamdo jakka fay naanaa e haakorooji moodon goddi, ammaa odon njeeboo ko buri fuu teddude e Jamirooje deen. Dum woni gollirde dartaare e yurmeende e goondinal. Wo kanjum kaannodon wadude tawee on njoppaay ko heddi duum. ²⁴ Onon wumbe dowoobe yimbe! Si mbuubu saamii e njaram moodon, on ciwan itton dum, de odon modā ngeelooba!

²⁵ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon lawya caggal kore e caggal kaake, de ley majje ina heewi ko hemraa nguyka e muuyo bonngo. ²⁶ Farisanke bumdo! Lawyu ley kore tafon, ndeen caggal toon du laaban.

²⁷ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nanndi e caabeeje dawninaade, de dow mubben woodi, tawee ley mubben ina heewi yi'e

* 23:9 Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e adunaaru de konngol ngol waraay wi'ude neddo soowa bammum. Ngol haali haala hooreebe diina fonndube ko'e mubben e baabiraaku Laamdo. † 23:14 E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 14: Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon nyaama jawdi rewbe be goriraabe mubben maayi, odon njuutina du'aawuuji moodon faa nanndinkinodon e lobbube. Saabe majjum, on keban jukkungo burngo fuu bonde.

maaybe e ko tuuni fuu. ²⁸ Onon du, wo hono noon nanndudon: e jiide gite odon nanndi e fonnditiibe, ammaa ley moodon ina wi'i pet naafikaaku e oonyaare.

²⁹ Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Odon moyyintinoo caabeeje annabaabe, odon njardina caabeeje fonnditiibe wobbe. ³⁰ Odon mbi'a: «Sini min kawriino e jamaanu maamiraabe amin, min ndufidataano e mabbe yiyam annabaabe.» ³¹ Ndelle, odon ceedanoo ko'e moodon wo on bibbe warannoobe annabaabe been. ³² Ndelle, njottinee ko maamiraabe moodon puddunoo! ³³ Onon bolle, bibbe poosoke! Walaa fuu no ndadiron halkere jahannama. ³⁴ Dum wadi de mido nulda on annabaabe e jom'en hakkillo e jannginoobe. On mbaran wobbe mabbe, tonton wobbe mabbe, piyon wobbe mabbe dorri e ley cuudi mon baajordi, ndiiwon dum'en hakkunde wuro e wuro. ³⁵ Njomnitaari yiyam fonnditiibe ndufaadam e adunaaru ndu daam fuu yeccoto dow moodon, gilla yonki Haabiila ponnditiido oon faa yonki Jakariyaa bii Barakiya mo mbarnodon hakkunde suudu dewal mawndu e hirsirde oon. ³⁶ Goonga kaalanammi on: jukkungo majjum fuu saaman dow yimbe jamaanu o!

No Iisaa woyri yimbe Urusaliima
(Lukka 13.34-35)

³⁷ —Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaabe, ada warda nulaabe to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde bibbe maa hono no cofal hawrundurta coppi muudum ley bippeelee mum ni. De on njaabaay. ³⁸ Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon, wo ndu winnde. ³⁹ Mido wi'a on: gilla joonin, on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!»

24

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru
(Marku 13.1-13, Lukka 21.5-19)

¹ Nde Iisaa yaltunoo suudu dewal mawndu ina yaha ndeen, taalibaabe muudum battitii dum, kolli dum nyimngo ley galle mayru. ² O wi'i be:

—On nji'ii kujje de fuu naa? Goonga kaalanammi on: fay hayre wootere heddataako ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

³ Caggal duum, Iisaa joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun. Taalibaabe muudum ngari to muudum kam'en tan, mbi'i dum:

—Humpitin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata gartol maa, kam e timmoode adunaaru?

⁴ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁵ Sabo heewbe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni Almasiihu oon.» Be mbosinan yimbe heewbe. ⁶ On nanan kabaaru bolwole gadaade e anniyaade, ammaa taa kulee! Ina tilsi dum wada, de dum wanaa timmoode tafon. ⁷ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. Rafooji ngadan, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere. ⁸ Dum kaa fuu wo hono fuddoode njatawere beynoowo ni.

⁹ Ndeen, yimbe njaaran on caredon faa torredon, mbaredon. Lenyi diin fuu mbanyan on saabe am. ¹⁰ Wakkati oon, heewbe pergoto njoppa goondinal mubben, ina njambundura, ina mbanyunduri. ¹¹ Annabaabe fewreebe heewbe bangan, kiila heewbe. ¹² Bonandaaji keewan faa njingu yimbe heewbe buytoo. ¹³ Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee. ¹⁴ Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo o gooynete e adunaaru ndu fuu, faa lenyi fuu keba seedaaku nguun. Ndeen adunaaru timmata.

Haala torra mawdo e gartol Almasiihu
(Marku 13.14-27, Lukka 21.20-28)

¹⁵ —On nji'an «huunde nyiddiniinde bonnoore»* nde annabi Daniyiila haalnoo kabaaru muudum. Huunde ndeen darnete dow nokkuure seniinde ndeen.† (Janngudo dum fuu, faama maanaa majjum.) ¹⁶ Ndeen, tawaaɓe ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. ¹⁷ Tawaado dow suudu, taa wi'a jippoto hooya gineeji ley suudu muudum. ¹⁸ Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. ¹⁹ Kay, debereedu'en e musinteebe njaran torra ley balde deen! ²⁰ Ŋaaree Laamdo taa doggudu moodon laatoo wakkati dabbunde naa nyalaande fowteteende. ²¹ Sabo ndeen, torra mawdo wadan mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin. ²² Sini tawiino balde deen ndaɓɓindinaaka, fay gooto hisataano. Ammaa Laamdo rabbindinii de saabe subaabe muudum. ²³ Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. ²⁴ Sabo almasiihu'en fewreebe e annabaabe fewreebe bangowan, ngada maandeeji mawdi e kaayeeffiji faa majjina fay subaabe been, si na laatoo. ²⁵ Paamee wooda. Mi haalanii on gilla dum waraay. ²⁶ Si yimbe mbi'ii on: «Inani mo ley ladde», taa njehee. Naa si be mbi'ii: «Inani mo ley cuudi toon», taa ngoondinee. ²⁷ Si goonga, no mayyere yaynirta e kammu gilla lettugal faa gorgal ni, hono noon Bii Neddo wardata. ²⁸ To ko saadi woni fuu, toon jigaaje kawritata. ²⁹ —Wakkati gooto, caggal torra balde deen, naange nibɓan, lewru selan yaynude, kooɗe kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimmboto.‡ ³⁰ Wakkati oon, maande Bii Neddo oon bangan dow kammu, lenyi adunaaru diin fuu mboyan mettorgal. Be nji'an Bii Neddo oon, ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ³¹ Buututal manngal fuufete, de o nula maleyka'en makko lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, kawrundura subaabe makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

Banndol dow yibbi

(Marku 13.28-31, Lukka 21.29-33)

³² Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki keyditii, haakorooji makki du mbilitii fu, oɗon anndi ndunngu badake. ³³ Noon du, si on nji'ii kulle deen fuu, annditon wakkati oon badake, imo woni e dammbugal galle. ³⁴ Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. ³⁵ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo

(Marku 13.32-37, Lukka 17.26-30, 34-36)

³⁶ —Ammay nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum, wanaa maleyka'en wonbe dow kammuuli, wanaa Biddo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiiwo oon. ³⁷ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu, noon du laatortoo si Bii Neddo warii. ³⁸ E ley nyalaade deen fadde ilam tuufaandu daam warude, yimbe ina nyaama, ina njara, ina baɗa, ina baɗee, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. ³⁹ Be paamaay faa'e faa ilam tuufaandu daam wari, yooli be fuu. Garol Bii Neddo du, hono noon laatortoo. ⁴⁰ Wakkati oon, worbe dido tawdete ley ngesa. Goto muɓɓen hooyete, gooto du yoppee. ⁴¹ Rewbe dido undooɓe tawete dow unirde. Goto muɓɓen hooyete, gooto du yoppee. ⁴² Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa wakkati mo Joomiraado mon warata. ⁴³ Paamee dum do: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata ley jemma, waalan hakkilde, yoppataano o naata suudu muudum. ⁴⁴ Ndelle, onon du cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

Haala golloowo koolniido e golloowo bonɗo

(Lukka 12.41-48)

⁴⁵ —Ndelle, moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo? Oon woni mo joomum halfini gollooɓe muudum faa hokka dum'en nyaamdu muɓɓen e wakkati kaando. ⁴⁶ Barke

* 24:15 Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † 24:15 Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankooɓe. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin. ‡ 24:29 Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10.

woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada no yamiraa noon. ⁴⁷ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum fuu. ⁴⁸ Ammaa si golloowo oon wo bondo, wi'ii ley bernde mum joomum booyan wartaay, ⁴⁹ de fuddi ina fiya banndiraabe muudum golloobe, ina nyaamda ina yarda e sulotoobe, ⁵⁰ ndeen kaa, joomiiko wartyan nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. ⁵¹ Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde munaafiki'en. Toon boji e neryundurde nyiiye ngoni.

25

Banndol haala surbaabe sappo

¹—Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono surbaabe sappo hooyube fitillaaji mubben de njehi faa njaabowoo banudo.* ² Njyoy mabbe ngalaa hakkillo, njyoy mabbe du ina ngoodi hakkillo. ³ Be ngalaa hakkillo been kooyi fitillaaji tawi njoobaaki nebbam. ⁴ Jom'en hakkillo been kaa njaadi paali nebbam e fitillaaji mubben. ⁵ Nde banudo oon jenngunoo waraay ndeen, be fuu be njorji, be daanii. ⁶ Faa hakkunde jemma, yeewnaango nanaa, wi'i: «Inan banudo oon! Njaltee! Njaabowee mo!» ⁷ Ndeen surbaabe been fuu pini, ina moyyina fitillaaji mubben. ⁸ Surbaabe be ngalaa hakkillo been mbi'i jom'en hakkillo been: «Njedee min nebbam moodon daam, sabo inan fitillaaji amin ina nyifa.» ⁹ Jom'en hakkillo been njaabii, mbi'i: «Gasataa, sabo ko min njogii duum heyataa en, en fuu. Njehee to sonnoobe, coodowon!» ¹⁰ Ko be njehi faa be coodowa nebbam duum, banudo oon yottii. Segilinoobe been naatidi e makko e ley suudu weltaare nduun, de dammbugal ngaal ommbaa. ¹¹ Faa booyi seeda, surbaabe heddiibe be cegilaaki been ngarti, keddii ina nodda, ina mbi'a: «Joomii amin, joomii amin, omtan min!» ¹² Ammaa o jaabii be, o wi'i: «Goonga kaalanammi on: mi anndaa on.»

¹³ Iisaa sakitii wi'i:

—Kakkilon ndelle, sabo on anndaa nyalaande naa wakkati mo Bii Neddo wartata oon.

Banndol haala golloobe tato

(Lukka 19.11-27)

¹⁴ —Laamu Laamdo ina nanndi e gorko cegiliido faa dilla, noddi maccube mum, de halfini dum'en jawdi mum. ¹⁵ O halfini gooto mabbe mutakal kanje keme joy, goddo keme didi, tatabo oon hemre, mono fuu ko fotata e muudum. Caggal duum, o dilli. Wakkati oon ni, ¹⁶ kalfinaado mutakal kanje keme joy oon yehi luumorii dum, hebi mutakal keme joy godde. ¹⁷ Jom keme didi oon du wadi noon, tinii kam du mutakal keme didi godde. ¹⁸ Ammaa jom mutakal hemre oon yehi wasowi ngayka, uwi toon ko joomum oon hokkunoo dum.

¹⁹ Faa booyi caggal majjum, joomii be oon warti, noddi be, faa ndaara hiisa ceede deen. ²⁰ Kalfinaado mutakal kanje keme joy oon wari, waddi mutakal keme joy godde, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal keme joy. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme joy godde.» ²¹ Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!» ²² Kalfinaado mutakal keme didi oon wari kam du, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal kanje keme didi. Ndaar, mi tinorake de mutakal keme didi godde.» ²³ Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a maccudo lobbo, koolniido. Saabe a hoolnake e ko famdi, mi halfinte ko heewi. War naatu faa ceyododen!» ²⁴ Kalfinaado mutakal kanje hemre oon wari kam du, wi'i: «Joomam, mido anndunoo a gorko tiidudo alhaali: ada taya ko a aawaay, ada hawrundura to a sarkaay aawdi. ²⁵ Saabe dum, kulumi, njahumi iroyimi kanje maa oon. Haya, inan giney maa.» ²⁶ Joomiiko jaabii mo, wi'i: «Maccudo bondo, jaaydo! Ada anndunoo mido taya ko mi aawaay, mido hawrundura to mi saakaay aawdi. ²⁷ Ndelle, ada haannoo wattude kanje am oon to tinoobe buufi, faa danya ko tinoriimi si mi wartii. ²⁸ Joonin, teetee mo mutakal hemre kanje oon, kokkon dum jom mutakal kanje keme

* 25:1 E al'aada Alhuudiyankooobe banudo ina yaada e yigiraabe jom suudu muudum, sabo kam'en ndammbata dum.

joy oon. ²⁹ Sabo jogiido fuu beydante faa heewa. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum teetete. ³⁰ Maccudo jaaydo oon kaa, paddee dum yaasin e ley nimre ndeen. Toon bojji e neryundurde nyiiye ngoni.»

No Bii Neddo oon sarortoo yimbe fuu

³¹ —Nde Bii Neddo wardi e teddeengal muudum, kam e maleyka'en fuu, joodoto e joodorgal laamu muudum teddungal ngaal. ³² Yimbe adunaaru been fuu kawrundurte yeeso makko, o sennda be hono no duroowo senndirta baali e be'i ni: ³³ o heedina baali diin e junngo makko nyaamo, o heedina be'i diin e junngo makko nano. ³⁴ Ndeen Kaananke oon wi'ata wonbe junngo mum nyaamo been: «Ngaree, onon be Baaba am barkini, njabee laamu mo ndesanadon gilla e fuddoode adunaaru ndu. ³⁵ Sabo mi yolbiino, de on nyaamnii kam. Mi domdiino, de on njarnii kam. Mi laatakeno beero, de on njaabake kam. ³⁶ Mi holiino, de on koltinii kam. Mi nyawiino, de on cawrii kam. Mi uddanooma ley kasu, de on ndaarowii kam.» ³⁷ E wakkati oon, fonnditiibe been njaabotoo mo, mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi, de min nyaamni ma naa ada domdi, de min njarni ma? ³⁸ Ndey min nji'i a beero, de min njaabii ma, naa a koldo, de min koltini maa? ³⁹ Ndey min nji'i a nyawdo naa a uddaado ley kasu, de min ngari ndaarude ma?» ⁴⁰ Kaananke oon jaaboto be wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko ngadandon gooto e burdo famdude ley sakiraabe am been fu, wo miin ngadandon.»

⁴¹ Caggal duum, o wi'an wonbe junngo makko nano been: «Mboddee kam, onon hudaaabe Laamdo! Njehee ley yiite duumiinge nge Laamdo resani Ibiliisa e maleyka'en muudum ngeen! ⁴² Sabo mi yolbiino, de on nyaamnaay kam. Mi domdiino, de on njarnaay kam. ⁴³ Mi weeriino, de on njippinaay kam. Mi holiino, de on koltinaay kam. Mi nyawiino, mi uddanooma, de on ngaraay ndaarude kam.» ⁴⁴ Ndeen, be njaaboto mo kambe du, be mbi'a: «Joomiraado, ndey min nji'i ada yolbi naa ada domdi naa ada weeri naa ada holi naa ada nyawi naa ada ommbaa ley kasu, de min mballaay ma?» ⁴⁵ O jaaboto be, o wi'a: «Goonga kaalanammi on: ko on ngadanaay gooto e burbe famdude bee do duum, wo miin woni on ngadanaay.» ⁴⁶ Ndeen, be njahan ley jukkungo duumiingo, de fonnditiibe been keba nguurdam nduumiidam.

26

No mawbe diina ndawriri faa nannga Iisaa

(Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

¹ Nde Iisaa timminnoo waajuuji diin fuu, wi'i taalibaabe muudum been:

² —Odon anndi balde didi keddanii en e iidi Faltagol*, de Bii Neddo hokkitirte faa tontee e leggal palaangal.

³ E wakkati oon, hooreebe almaami'en e mawbe Alhuudiyankooobe been kawritowi galle Almaami Mawdo bi'eteedo Kayafas. ⁴ Be fuu be ndawridi faa be nanngira Iisaa hiila, be mbara dum. ⁵ Ammaa be mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yimbe muurta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa

(Marku 14.3-9, Yuhanna 12.1-8)

⁶ Tawi Iisaa ina woni ley Baytaniya to suudu Simon noddirteedo ceppindo. ⁷ Debbo gomma battitii dum ina jogii faandu nebbam uurdam, tiidudam coggu sanne. O tawi Iisaa ina nyaama, o joori dam dow hoore muudum. ⁸ Nde taalibaabe been nji'unoo dum ndeen, mettaa, ina mbi'a:

—Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁹ Idam waawnoo sonneede ceede keewde, de ceede deen kokkee talkaabe.

¹⁰ Iisaa faamii ko be kaalata duum, wi'i be:

* 26:2 Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indii miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum.

—Ko wadi de odon torra debbo o? O gollanii kam gollal lobbal. ¹¹ Si goonga, talkaabe ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ¹² O joorii nebbam uurdam dam dow banndu am faa o segilanoo kam uweede. ¹³ Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccitee.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Marku 14.10-11, Lukka 22.3-6)

¹⁴ Ndeen Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaafe sappo e dido been, yehi to hooreebe almaami'en, ¹⁵ wi'i dum'en:

—Dume kokkoton kam si mi waddanii on Iisaa?

Ndeen be njobi mo buudi cardi capande tati. ¹⁶ Gilla ndeen, Yahuuda ina filoo wakkati faa jamboo Iisaa.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaafe muudum

(Marku 14.12-26, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30, 1 Korintunkooɓe 11.23-25)

¹⁷ Nyalaande go'aberde iidi buuru mo wattaaka rabilla, taalibaafe been ngari, yami Iisaa, mbi'i dum:

—Toy njidɗaa min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹⁸ O jaabii be, o wi'i:

—Njehee ngalluure toon, naaton suudu maani, mbi'on dum: «Moodibbo wi'i wakkati muudum yonii. Wo to suudu maada wadata iidi Faltagol, kam e taalibaafe muudum.»

¹⁹ Taalibaafe been ngadi ko Iisaa yamiri dum'en, cegilii hiraande ndeen.

²⁰ Nde hiirnoo fu, Iisaa joododii e taalibaafe sappo e dido been faa be kiirto. ²¹ Nde be kiirtotonoo ndeen, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

²² Be cunii sanne, heddi iɓe yamira mo gooto gooto, mono fuu ina wi'a:

—Joomam, kori wanaa miin?

²³ O jaabii, o wi'i:

—Cuuwidindo e am junngo muudum ley le'al ngal, oon jambotoo kam. ²⁴ Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoodo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey buri woodde e muudum.

²⁵ Yahuuda jamboytoodo mo oon hooyi haala, yami mo, wi'i:

—Moodibbo, kori wanaa miin?

O jaabii dum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

²⁶ Nde be nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamɗo, heltii, hokki taalibaafe muudum been, wi'i:

—Njaɓee, nyaamee. Dum woni banndu am.

²⁷ Caggal duum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamɗo, o hokki be, o wi'i:

—Njaree, on fuu. ²⁸ Dum woni yiyam am tabintinoojam amaana Laamɗo. Dam rufete saabe heewbe faa hakkeji muɓben njaafee. ²⁹ Mido haalana on: mi yarataa cabijam dam katin si wanaa nyannde nde njardowammi e moodon kesam ley laamu Baaba am.

³⁰ Caggal be njimii Jabuura, † be njalti, be njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum

(Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

³¹ Wakkati oon, Iisaa wi'i be:

—Ley jemma o, on fuu on njoppan kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de coggal baali ngaal sankitoo.» ‡

Iisaa beydi, wi'i:

³² —Ammam nde iirtinowaami fu, mi artoyto on Galili.

³³ Ndeen Piyeer hooyi haala, wi'i mo:

† 26:30 Al'aada Alhuudiyankooɓe woni yimude jimi Jabuura 115-118 e hiraande iidi Faltagol.

‡ 26:31 Jakariyaa 13.7.

—Fay si ɓe fuu ɓe njoppi ma, miin kaa abada mi yoppataa ma.

³⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: jemma o pay, fadde ndontoori joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

³⁵ Piyeer wi'i mo:

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

Taalibaabe been fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamdo ley Geccemane

(Marku 14.32-42, Lukka 22.39-46)

³⁶ Caggal duum, Iisaa yottodii e maɓɓe nokku bi'eteedo Geccemane, wi'i ɓe:

—Njoodee do, faa mi yaha mi wadowa du'aare.

³⁷ O yaadi e Piyeer e ɓiɓɓe Jebede dido been, ɓernde makko fuddi maatude mettorgal e kaadeefi. ³⁸ Wakkati oon, o wi'i ɓe:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoomidee e am, kakkilen.

³⁹ O toowti seeda, o hippi yeeso makko e leydi, imo du'oo, imo wi'a:

—Baabiiwo, si tawii ina laatoo, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoroo no muuyirmi, laatoroo no muuyirdaa aan.

⁴⁰ O warti, o tawi iɓe daanii. O wi'i Piyeer:

—On ngalaa semmbe faa ndoomidon e am fay haddi wawtu gooto naa? ⁴¹ Kakkilee, ndu'ee, taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lokkidi.

⁴² O yehi katin, o du'ii, o wi'i:

—Baabiiwo, si tawii horde bone nde waawaa woddineede si wanaa mi yara dum fu, muuyde maa laatoo.

⁴³ O warti, o tawi ɓe daantake, sabo doyingol maɓɓe na teddi sanne. ⁴⁴ O yehi katin, o du'ii tataberde hono no o du'orinoo ni. ⁴⁵ Caggal duum, o warti to taalibaabe been, o wi'i dum'en:

—On daani, odon njootta naa? Ndaaree, wakkati o yottake! Bii Neddo wattete e juude luttuɓe. ⁴⁶ Ummee njehen! Inan jambotoodo kam oon ina battitii.

No Iisaa nanngiraa

(Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

⁴⁷ O tilaaki haalude, faa Yahuuda, gooto e sappo e dido been, yottii ina wondi e yimɓe heewɓe jogiiɓe kaafaaje e cabbi. Wo ɓe nulaabe hooreeɓe almaami'en e mawɓe Alhuudiyankooɓe. ⁴⁸ Jambotoodo mo oon hokkiino ɓe filnde, wi'i:

—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum.

⁴⁹ Wakkati oon pay, Yahuuda battitii Iisaa, wi'i dum:

—Fofoo Moodibbo!

O muccii dum. ⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gido am, wadu ko waddi maa duum.

Wakkati oon, ɓe battitii Iisaa, ɓe nanngi dum, ɓe tiigii dum. ⁵¹ Gooto e wondube e Iisaa been soorti kaafaahi mum, soppi maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum.

⁵² Ndeen, Iisaa wi'i mo:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum, sabo kamreteedo kaafaahi fuu, kaafaahi halkata dum. ⁵³ Maa du adaa miila joonin mi waawaa noddude Baaba am nulda kam ko ɓuri konuujji sappo e didi maleyka'en naa? ⁵⁴ Ammaa si dum laatorake noon, noy ko winndaa e ley Binndi diin duum tabitirta? Di mbi'ii sanaa dum laatoroo noon.

⁵⁵ E wakkati oon, o wi'i jamaa oon:

—Ko wadi de ngardudon e kaafaaje e cabbi faa nanngon kam hono wo mi gujjo? Nyannde fuu mido joodinoo ley suudu dewal mawndu nduun, mido janngina, de on nanngaay kam. ⁵⁶ Ammaa dum fuu wadon faa Binndi annabaabe diin tabita.

Ndeen, taalibaabe been fuu njoppi mo, ndoggi.

No mawbe diina carorii Iisaa

(Marku 14.53-65, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Nannguḅe Iisaa been njaari ḁum to Kayafas Almaami Mawḁo oon. Tawi jannginoḅe Tawreeta e mawḅe lenyol been kawritii toon. ⁵⁸ Piyeer le, ina jokki mo to toowti seeda, faa e taliyaare galle Almaami Mawḁo oon. O naati ley galle oon, o joododii e doomoḅe been faa o yi'a no ḁum sakitortoo.

⁵⁹ Woodi, hooreḅe almaami'en e jeyaabe e waalde Saahiibe ndeen fuu ina piloo fewre nde pelda Iisaa faa waree, ⁶⁰ de ḅe keḅaay. Fay ko heewḅe ngari seedanaade mo pene ḁuum, sabaabu baawḁo warude mo fuu walaa. Sakitii, worḅe ḁido ngari, ⁶¹ mbi'i:

—Kanko wi'unoo imo waawi libude suudu dewal Laamḁo, de o nyiḁtoo ndu ley balḁe tati.

⁶² Almaami Mawḁo oon ummii, wi'i Iisaa:

Walaa ko njaabotodaa naa? Ko yimḅe ḅe ceedante ḁuum wo ḁume?

⁶³ ḁum fuu imo deyy'inii. Almaami Mawḁo oon wi'i mo:

—Mido yamire e innde Laamḁo buurḁo, kaalanaa min si tawii aan woni Almasiihu, Bii Laamḁo oon.

⁶⁴ O jaabii ḁum, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali. Katin, mido wi'a on: gilla joonin, on nji'an Bii Nedḁo ina joodii gere nyaamo Jom baawḁe oon. O warowan dow duule kammu.

⁶⁵ Haalaaji makko diin metti Almaami Mawḁo oon faa seeki kaddule muuḁum, wi'i:

—O mbonkake Laamḁo! Walaa fuu ko kaajaraden seedeeḅe katin! On narrii noppi moodon ko o mbonkii Laamḁo ḁuum. ⁶⁶ ḁume miilidon?

ḅe njaabii, ḅe mbi'i:

—Imo haani wareede.

⁶⁷ Caggal ḁuum, ḅe tutti e yeeso makko, ḅe culkii mo. Wobḅe maḅḅe ina peenya mo, ⁶⁸ ina mbi'a:

—Hey Almasiihu! Si a annabaajo, haalan min moy fiyi ma!

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Marku 14.66-72, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Tawi Piyeer ina joodii yaasin suudu nduun ley taliyaare galle oon. Gooto e horḅe wonḅe ḁoon battitii mo, wi'i:

—Aan, aḁa wondunoo e Iisaa Galilinkeejo oon.

⁷⁰ O yeddi ḁum hakkunde yimḅe fuu, o wi'i:

—Mi faamaay ko kaalataa ḁuum.

⁷¹ Caggal ḁuum, o fonndii to dammbugal galle toon. Kordo godḁo yi'i mo, wi'i wonḅe ḁoon been:

—Gorko o ina wondunoo e Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁷² Piyeer yeddi katin, wi'i:

—Mi hunake, mi anndaa gorko o.

⁷³ Faa ḅooyti seeda, dariiḅe ḁoon been battii Piyeer, mbi'i ḁum:

—Tannyoral, aan du wo a gooto maḅḅe, sabo ḁemngal maa ngal hollii to yuuruḁaa.

⁷⁴ E ley ḁuum, Piyeer fuddi hunaade e huttaade, ina wi'a:

—Mi anndaa gorko o!

Wakkati oon pay, ndontoori joggi. ⁷⁵ De Piyeer miccitii ko Iisaa wi'unoo ḁuum: «Fadde ndontoori joggude, a wi'an a anndaa kam kile tati.» O wurtii yaasin, imo woya bojji cattuḁi.

27

No Iisaa yaariraa to Pilaatu

(Marku 15.1, Lukka 23.1-2, Yuhanna 18.28-32)

¹ Gilla fajiri, hooreḅe almaami'en e mawḅe lenyol been fuu kawriti, ndarni anniya warude Iisaa. ² ḅe kaḅḅi mo, ḅe njaari mo, ḅe ngatti mo e juuḁe Pilaatu goforneer oon.

*No Yahuuda maayiri**(Golle Nulaabe 1.18-19)*

³ Nde Yahuuda jambiido Iisaa oon yi'unoo no Iisaa saroraa wo bareteedo fu, mimsiti. O wartiri buudi cardi capande tati diin to hooreebe almaami'en e mawbe lenyol been.

⁴ O wi'i dum'en:

—Mi luttii ko njambiimi mo walaa feloore duum!

Be njaabii mo, be mbi'i:

—Ko jomi min? Wo aan dum woodani.

⁵ Yahuuda faadfi ceede deen ley suudu dewal mawndu nduun, dilli. Ndeen yehe, hooyi boggol, waritowii. ⁶ Hooreebe almaami'en been kooyi ceede deen, mbi'i:

—Dagaaki ceede de ngattee ley keesu oon, sabo wo dum njobdi yiyam.

⁷ Be ndawridi dow majjum, de be kooyi ceede deen, be coodi ngesa mahoowo loode, be ngadi nga caabeeje weerbe. ⁸ Dum wadi de ngesa ngaan ina wi'ee «Ngesa Yiyam» faa hannden. ⁹ Noon haala ka annabi Yeremiya haalnoo kaan tabintiniraa nde wi'unoo:

«Be kooyii buudi cardi capande tati,

coggu mo yimbe Israa'iila kiisorii yonki makko,

¹⁰ be coodi dum ngesa mahoowo loode,

hono no Joomiraado yamiri kam ni.»*

*No Pilaatu yamiri Iisaa**(Marku 15.2-5, Lukka 23.3-5, Yuhanna 18.33-38)*

¹¹ Iisaa darii yeeso goforneer oon. Oon yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoo be oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

¹² Ammaa nde hooreebe almaami'en e mawbe lenyol been pelannoo mo ndeen, o nootaaki fay huunde. ¹³ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—A nanataa ko be ceedante duum fuu naa?

¹⁴ Ammaa o jaabaaki faa'e. Dum haayinii goforneer oon sanne.

*No Iisaa saroraa wo bareteedo**(Marku 15.6-15, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)*

¹⁵ Wakkati Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yimbe been kasuujo gooto mo njidi yoofaneede. ¹⁶ Wakkati oon, ina woodi kasuujo jom innde, bi'eteedo Iisaa Barabas. ¹⁷ E ley ko jamaa oon hawriti duum, Pilaatu yami be, wi'i:

—Moy njidudon mi yoofana on: Iisaa Barabas naa Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

¹⁸ Si goonga, Pilaatu faamii wo kiram wadi de be kokkitiri Iisaa. ¹⁹ Katin du, wakkati o joodinoo ley sarordu oon, jom suudu makko neli e makko, wi'i:

—Cela gorko ponnditiido oon, sabo jemma hankin koydi makko tampinii kam sanne.

²⁰ Hooreebe almaami'en e mawbe lenyol been ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana be Barabas, de wara Iisaa. ²¹ Goforneer oon yamtindii be:

—Moy e dido been njidudon mi yoofana on?

Be njaabii, be mbi'i:

—Barabas!

²² Pilaatu yami be, wi'i:

—Ndelle, noy ngadammi Iisaa bi'eteedo Almasiihu oon?

Be fuu be njaabii, be mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

²³ O yami be, o wi'i:

—Dume o wadi ko boni?

De be beydi yeewnaade semmbe, i be mbi'a:

—Tontu mo e leggal palaangal!

* 27:10 Jakariyaa 11.12-13, Yeremiya 19.1-13, 32.6-9.

²⁴ Ndeen Pilaatu yi'i walaa ko waawi, tawi du muurtere ina ummoo. O hooyi ndiyam, o looti juude makko yeeso yimbe been, o wi'i be:

—Miin kaa, baka am walaa e rufugol yiyam gorko o. Wo onon dum woodani.

²⁵ Be fuu be njaabii, be mbi'i:

—Yiyam makko ina yowii dow amin, minen e biibe amin!

²⁶ Ndeen, Pilaatu yoofani be Barabas, de yamiri Iisaa fiyee dorri. Caggal duum, o hokkitiri dum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiibe njalnorii Iisaa

(Marku 15.16-20, Yuhanna 19.2-3)

²⁷ Sordaasiibe goforneer been njaari Iisaa to galle laamorde ley huweere toon. Be ngaddi fedde sordaasiibe been fuu piilii mo. ²⁸ Be borti mo kaddule makko, be borni mo saaya mbodeeha.† ²⁹ Caggal duum, be canyi taarde gi'e, be kippi e hoore makko, be ngatti loosol e junngo makko nyaamo. Ndeen be kofii yeeso makko, iibe njalnoro mo, iibe mbi'a:

—Fofoo, kaananke Alhuudiyankoobe!

³⁰ Be tutti dow makko, be kooyi loosol ngool iibe piya mo hoore. ³¹ Nde be tilinoo jalnoraade mo ndeen, be itti saaya kaan, be borni mo kaddule makko. Ndeen be njaari mo faa be tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

³² Nde be njaltannoo ngalluure ndeen fu, be kawri e gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon. Sordaasiibe been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal. ³³ Be njottowii nokku bi'eteedo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). ³⁴ Be kokki Iisaa cabijam njillunduraadam e kaankaangel faa o yara. Nde o meedunoo dum ndeen, o salii yarude.

³⁵ Nde be tontunoo mo e leggal palaangal ndeen, be pecciri kaddule makko cumnal. ³⁶ Caggal duum, be njoodii toon iibe ndooma mo. ³⁷ Be mbinndi sabaabu ko tonti mo, be takki dum do tiimtude hoore makko doon. Binndi dow maggal na mbi'a: O WO IISAA, KAAANANKE ALHUUDIYANKOOBE. ³⁸ Tawi du, yanoobe dido tontidaa e makko, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. ³⁹ Yimbe faltotoobe doon been ina njenna mo, ina ndimmba ko'e mubben, ⁴⁰ ina mbi'a:

—Aan lifooowo suudu dewal mawndu de nyiiftooo ndu ley balde tati, dannu hoore maa! Si wo a Bii Laamdo, jippa leggal palaangal ngal!

⁴¹ Hono noon, hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta e mawbe lenyol been fuu ina njalnoro mo, ina mbi'a:

⁴² —O dannii wobbe, de o waawaa dannude hoore makko. Wo o kaananke Israa'iila. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa ngoondinen mo. ⁴³ O halfinii hoore makko Laamdo. Laamdo hisina mo joonin si na yidi mo. Sabo o wi'ii wo o Bii Laamdo.

⁴⁴ Yanoobe tontaabe dakkol makko been du ina mbonkoro mo noon.

Haala maayde Iisaa

(Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

⁴⁵ Gilla hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ⁴⁶ Wakkati yamnde tati kiiral naange, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

—Eli, Eli, lama sabaktani? (Dum na fiirta «Laamdo am, Laamdo am! Dume saabii de njoppudaa kam?») ⁴⁷ Nde wobbe dariibe toon been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Wo annabi Iliyaasa o noddata!

⁴⁸ Wakkati oon ni, gooto doggi waddowi tekkere, suuwi nde e ndiyam lammudam, haabi nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta. ⁴⁹ Ammaa heddiibe been mbi'i:

—Yoppu. Ndaaren yalla Iliyaasa waran danna mo.

† 27:28 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke bornotoo.

⁵⁰ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de yoofi yonki muudum.

⁵¹ Wakkati oon, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi. Leydi dimmbii, kaaye ceekii. ⁵² Caabeeje udditii, de seniibe maaynoobe heewbe iirtii. ⁵³ Caggal ko Iisaa iirtii duum, be njalti e caabeeje deen, be naati ngalluure seniinde ndeen. Yimbe heewbe nji'i be.

⁵⁴ Sordaasiibe doomube Iisaa been e hooreejo mubben nji'ii no leydi dimmborii e ko wadi duum fuu. Be kuli sanne, be mbi'i:

—Si goonga ni, o wo 'Bii Laamdo!

⁵⁵ Rewbe heewbe ina ngoni to toowti, ina kaynoo. Wo be jokkunoobe Iisaa gilla Galili faa be ngollana dum. ⁵⁶ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yaakuuba e Yuusufi, kam e inna biibe Jebede ina ngoni hakkunde maabe.

*No banndu Iisaa wattiraa e saabeere
(Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)*

⁵⁷ Nde hiirnoo fu, gorko jom jawdi jeyaado Arimatiya wari. Imo wi'ee Yuusufi. Kam du wo taalibaajo Iisaa. ⁵⁸ O yehi to Pilaatu, o njaarii dum banndu Iisaa. Pilaatu yamiri o hokkee ndu. ⁵⁹ O hooyi banndu nduun, o fiili dum e kasanke keso. ⁶⁰ O watti dum e saabeere heyre nde o wasannoo hoore makko e hayre. Caggal duum, o talliti hayre teddunde, o uddiri dammbugal saabeere ndeen, o dilli. ⁶¹ Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon ina njoodii doon, ina kucciti e saabeere ndeen.

No sordaasiibe ndoomiri saabeere Iisaa

⁶² Jaango majjum wo nyalaande fowteteende. Hooreebe almaami'en e Farisa'en kawriti to Pilaatu, ⁶³ mbi'i dum:

—Joomii amin, min miccitate kiiloowo yimbe oon wi'iino nde wuurnoo ndeen, balde tati caggal maayde muudum iirtoto. ⁶⁴ Ndelle, njamiraa saabeere ndeen doomee faa nyalooma tatabo oon faltoo, taa taalibaabe makko ngara mbujja banndu makko mbi'a yimbe been o ummitake hakkunde maaybe. Ndeen kaa, hiila cakitiika kaan buran arandeeha kaan bonde.

⁶⁵ Pilaatu wi'i be:

—Inan sordaasi'en ndaarooobe. Njehee, kooyee dum'en, ndoomira saabeere ndeen no mbaawiri fuu.

⁶⁶ Be njehi hayboyde saabeere ndeen: be takki ommboode ndeen, be ngadi maande dow mayre, be ndarni doon sordaasiibe ndaarooobe.

28

*No Iisaa ummintiniraa
(Marku 16.1-10, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)*

¹ Nde nyalaande fowteteende ndeen faltinoo fu, gilla naange fudaay nyannde alan, Mariyama mo Magdala e Mariyama goddo oon njehi ndaaroyde saabeere ndeen. ² De inan, leydi dimmbii semmbe. Maleyka Joomiraado yuuri dow kammu jippii, talliti hayre ndeen joodii dow mayre. ³ Imo jalbira hono mayyere, kaddule makko du ina ndawni far, hono jalbugol daandorgal ni. ⁴ Doomoobe been kuli sanne faa ina ndiwna, laatii hono maaybe ni. ⁵ Maleyka oon wi'i rewbe been:

—Onon kaa, taa kulee! Midó anndi Iisaa tontanoodo oon pilotodon. ⁶ O walaa do, o ummitake hono no o wiirunoo ni. Ngaree, ndaaree nokku do o waalinoo do. ⁷ De kenyodon, njahon, kumpitowon taalibaabe makko been o ummitake e maayde. Woodi, joonin o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo. Dum njoginoo mi haalana on.

⁸ Rewbe dido been kenyii, ndilli to saabeere toon, ibe keewi kulol e seyo manngo. Be ndoggi yaade faa be kaalanowa taalibaabe makko been kabaaru o. ⁹ Wakkati oon ni, Iisaa hawri e maabe, wi'i be:

—Foofoo!

Be battitii mo, be nanngi koyde makko, be kujidani mo. ¹⁰ Ndeen, o wi'i be:

—Taa kulee! Njehee mbi'owee taalibaabe am been njaha Galili. Toon be nji'oyta kam.

No doomoo be saabeere Iisaa been pillorii ko wadi duum

¹¹ Nde rewbe been ndillannoo ndeen, wobbe e sordaasiibe ndaaroo be saabeere been kooti ngalluure toon, kaalani hooreebe almaami'en been ko wadi duum fuu. ¹² Hooreebe almaami'en been kawriti e mawbe yimbe. Be ndawridi faa be kokka sordaasiibe been ceede keewde. ¹³ Be mbi'i dum'en:

—Mbi'on taalibaabe makko been ngarii jemma tawi odon daanii, de mbujji mo. ¹⁴ Si goforneer oon nanii dum fu, min koomtan dum, min keedana on e torra fuu.

¹⁵ Sordaasiibe been nanngi ceede deen, ngadi no mbiiraa noon. Nii du haala kaan fillortee hakkunde Alhuudiyankoobe faa hannden.

No Iisaa bangirani taalibaabe muudum

(*Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaabe 1.6-8*)

¹⁶ Taalibaabe sappo e ngo'o been njehi Galili to dow waamnde nde Iisaa tindinnoo dum'en ndeen. ¹⁷ Nde be nji'unoo mo ndeen, be cujidani mo, ammaa wobbe mabbe cikkitirii. ¹⁸ O battitii, o wi'i be:

—Mi hokkaama baawde fuu dow kammu e leydi. ¹⁹ Ndelle, njehee to lenyi yimbe fuu, ngadon dum'en taalibaabe am, lootiron be lootagal batisima e innde Baabiiwo e Biddo e Ruuhu Ceniido. ²⁰ Njannginon be be njokka ko njamirmi on duum fuu. Anndee, mido wondi e moodon nyannde fuu faa do adunaaru timmi.

Linjiila Iisaa mo Marku winndi

No Yaayaa waajorii

(Matta 3.1-12, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

¹ Dum woni fuddoode Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu Bii Laamdo. ² Ina winndaa e dewtere annabi Esaaya:

«Laamdo wi'ii: Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyy'inane laawol.*

³ Daande ina yeewnoo ley ladde na wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado,

ndartinee dati makko.»[†]

⁴ Nulaado oon woni Yaayaa lootoowo lootagal batisima[‡]. O bangii ley ladde, imo goyna yimbe tuuba, lootiree lootagal batisima faa hakkeji mubben njaafee. ⁵ Yimbe leydi Yahuudiya e yimbe Urusaliima fuu ngari to makko. Ibe kaalta hakkeji maabe, de Yaayaa ina loota be lootagal batisima ley gooruwol Urdun. ⁶ Yaayaa ina bornii kaddule gadiraade leebi geeloodi, ina habbii kabborgol nguru, ina wuuri babatti e njuumndi ladde. ⁷ Imo waajoroo daande toownde, imo wi'a:

—Burdo kam baawde waran gada am, mi fotaay fay turaade mi habbita boggi pade makko. ⁸ Miin, ndiyam batisima lootirmi on, de kanko kaa, Ruuhu Ceniido o lootirta on.

No Iisaa batisiraa e no Ibiliisa jarriborii mo

(Matta 3.13-4.11, Lukka 3.21-22, 4.1-13)

⁹ Ley balde deen, Iisaa yuuri Nasaraatu ley leydi Galili, wari, de Yaayaa looti mo lootagal batisima ley gooruwol Urdun. ¹⁰ Wakkati mo o wurtotonoo ndiyam daam oon, o yi'i kammu na udditii, o yi'i Ruuhu Ceniido ina jippoo e makko hono no wuugaandu ni.

¹¹ Ndeen daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsinmi, aan ceyortoomi.

¹² Wakkati oon fu, Ruuhu Laamdo yaari mo ley ladde. ¹³ O wadi toon balde capande nay, Seydaani ina jarriboo mo. Imo woni hakkunde kulle ladde, maleyka'en ina ngollana mo.

No Iisaa noddiri taalibaabe arandeebe

(Matta 4.12-22, Lukka 4.14-15, 5.1-11)

¹⁴ Caggal uddeede Yaayaa ley kasu, Iisaa yehi Galili ina waajoo Kabaaru Lobbo haala Laamdo, ¹⁵ ina wi'a:

—Wakkati warii, laamu Laamdo badake. Tuubee, ngoondinee Kabaaru Lobbo.

¹⁶ Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, doon yi'i Simon e minyum Andire ina padfa fiilijji mubben ley maayo ngoon. Wo be nanngoobe liyyi. ¹⁷ Iisaa wi'i be:

—Njokkee kam, mi wadan on filotoobe yimbe.

¹⁸ Wakkati oon be njoppi fiilijji maabe diin, be njokki mo. ¹⁹ O yehi yeeso seeda, o yi'i Yaakuuba bii Jebede e minyum Yuhanna ley laana mubben ina moyyintina fiilijji.

²⁰ Wakkati oon fu, o noddi be. Be njoppi baabiibe Jebede, kam e golloobe muudum ley laana kaan, be njokki mo.

No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru

(Lukka 4.31-37)

²¹ Caggal duum, be njehi ngalluure Kafarnahum. Nyannde fowteteende, Iisaa naati suudu waajordu, fuddi waajaade. ²² Tawaabe doon been kaaynaa e waaju makko oon, sabo o waajorake be no jom baawde ni, wanaa hono janninoobe Tawreeta. ²³ Gorko gondudo e ginnaaru ina woni e waajordu nduun, wulli, ²⁴ wi'i:

* 1:2 Malakiya 3.1. † 1:3 Esaaya 40.3. ‡ 1:4 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

—Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa? Mido anndi ko ngondaa, a Ceniido yuurudo to Laamdo!

²⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

²⁶ Ginnaaru nduun dimmbi gorko oon semmbe, feekii feekaango toowngo, yalti e makko. ²⁷ Jamaa oon fuu dum haaynii dum, heddiina yamundura:

—Dum wo dume? Dum wo anndal kesal koy! Imo yamira fay ginnaaji de idi d'owtanoo mo.

²⁸ Wakkati gooto kabaaru makko sankitii ley leydi Galili fuu.

No Iisaa selliniri nyawbe heewbe

(Matta 8.14-17, Lukka 4.38-41)

²⁹ Nde be njaltunoo waajordu nduun ndeen, be njehi wuro Simon e Andire. Yaakuuba e Yuhanna njaadi e mabbe. ³⁰ Esoo Simon debbo ina fukkii wo jontaado. Iisaa yottii tan, haalanaa haala makko, ³¹ battitii mo, nanngi junngo makko, ummini mo. Wakkati oon o dadi e jontere makko, de o weerni be.

³² Wakkati futuro nde naange yannoo fuu, yimbe ngaddani Iisaa nyawbe e wondube e ginnaaji fuu. ³³ Ngalluure ndeen fuu hawriti to dammbugal ngaal. ³⁴ O danni nyawbe heewbe, nyawbe nyawuuji di kawtaa sii. O riiwi ginnaaji keewdi, o accataa di kaala, sabo idi anndi mo o woni.

No Iisaa waajorii ley Galili

(Lukka 4.42-44)

³⁵ Jaango majjum, Iisaa hejji gilla law, yehi nokku perwudo ina wada toon du'aare.

³⁶ Simon e wondube e muudum ina piloo mo. ³⁷ Nde be njiinoo mo ndeen, be mbi'i mo:

—Yimbe fuu ina pile.

³⁸ Iisaa wi'i be:

—En njaha ley gure badiide deen faa mi waajoo toon du, sabo wo duum waddi kam.

³⁹ O yehi ley leydi Galili fuu, imo waajoo ley cuudi mabbe baajordi, imo riiwa ginnaaji.

No Iisaa selliniri ceppindo

(Matta 8.1-4, Lukka 5.12-16)

⁴⁰ Gorko ceppindo wari dikkinii yeeso makko, nyaagii mo, wi'i:

—Si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laaba.

⁴¹ Iisaa yurmii mo, foorti junngo muudum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu!

⁴² Wakkati oon, ceppam daam dilli e gorko oon, o dadi. ⁴³ Wakkati oon fu, Iisaa yoppi mo de gongini mo, ⁴⁴ wi'i:

—Tinna, taa humpitin fay gooto. Ammaa yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laabugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina be a dadii.

⁴⁵ Ammaa kanko, ko o dillu doon fu, o fuddi sankitinde kabaaru oon. Dum wadi de Iisaa waawaa naatude galluuje si yimbe paamanii dum. O heddiina ladde, yimbe ina yuura tatteeji fuu ina ngara to makko.

2

No Iisaa selliniri mo banndu waatundu

(Matta 9.1-8, Lukka 5.17-26)

¹ Gada balde seeda, Iisaa warti ngalluure Kafarnahum. Yimbe nani o wartii imo woni ley suudu. ² Jamaa keewdo hawriti ley suudu doon faa nokkuure fuu heddaaki, fay yaasin dammbugal toon. Heddiina imo waajoo be konngol Laamdo. ³ Yimbe ngari, ngaddani mo gorko mo banndu waatundu. Worbe nayo na ndonndii dum. ⁴ De be kunngii yottinde mo to Iisaa saabe jamaa oon. Ndelle be yeenji dow suudu nduun, be njuli dow do fotata e Iisaa, de be njippiniri doon mo banndu waatundu oon, tawi ina fukkinaa e daddo. ⁵ Nde Iisaa yiinoo goondinal mabbe ndeen, wi'i mo banndu waatundu oon:

—Binngel am, hakkeji maa njaafaama.

⁶Jannginoobe Tawreeta joodinoobe doon been ina miiloo e berde muɓben: ⁷«Ko wadi gorko o na haalira hono ni? O mbonkake Laamdo! Moy waawi yaafaade hakkeeki sanaa Laamdo gooto oon?» ⁸Iisaa faami wakkati oon miilooji mabbe, wi'i be:

—Dume wadi de odon miiloo miilooji gaadi ni e berde moodon? ⁹Dume buri hoyude? Yalla wi'ude mo banndum waati hakkeeki muudum njaafaama, naa wi'ude dum ummoo, hooya daddo muudum, yaha? ¹⁰Ammaa, faa mi faamina on Bii Neddo ina jogii baawde yaafaade hakkeeki ley adunaaru ndu...

Ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

¹¹—Mido haalane: umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa.

¹²Wakkati oon gorko oon ummii, hooyi daddo mum, dilli yeeso yimbe been fuu. Be fuu dum haaynii be, be keddii iɓe njetta Laamdo, iɓe mbi'a:

—Min nji'aay hono dum abada!

No Iisaa noddiri Lewi

(Matta 9.9-13, Lukka 5.27-32)

¹³Iisaa yeccitii to maayo toon. Jamaa oon fuu tawi mo toon, imo waajoo dum'en. ¹⁴Nde o yahannoo ndeen, o yi'i Lewi bii Alfaa ina joodii e suudu to lampo nanngete, o wi'i dum:

—Jokkam!

Lewi ummii, jokki mo. ¹⁵Nde Iisaa nyaamannoo e ley suudu Lewi ndeen, nanngoobe lampo heewbe e luttube wobbe na njoodii, ina nyaamda e makko, kanko e taalibaabe makko. Sabo yimbe heewbe ina njokki Iisaa. ¹⁶Jannginoobe Tawreeta jeyaaɓe e waalde Farisa'en nji'i Iisaa ina nyaamda e yimbe been, mbi'i taalibaabe makko been:

—Ko wadi de imo nyaamda e nanngoobe lampo e luttube wobbe?

¹⁷Nde o nannoo dum ndeen, o wi'i be:

—Wanaa sellube kaajaa cawroowo, wo nyawbe kaajaa cawroowo. Mi waraay faa mi nodda dartiibe. Wo luttube ngarumi noddude.

Haala suumayeere

(Matta 9.14-17, Lukka 5.33-39)

¹⁸Taalibaabe Yaayaa e Farisa'en ina cuumoo. E ley duum, yimbe ngari, yami Iisaa:

—Ko wadi de taalibaabe Yaayaa e taalibaabe Farisa'en ina cuumoo, de be maa been cuumataako?

¹⁹O jaabii be, o wi'i:

—Yalla warbe bangal ina mbaawi suumaade tawa banjudo oon ina wondi e muɓben naa? Mbaawaa. Sini banjudo oon ina wondi e mabbe, be cuumataako. ²⁰Ammaa balde ngaran de banjudo oon ittete e hakkunde mabbe. E balde deen be cuumotoo. ²¹Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinngal. Si dum wadii, tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinngal ngaal, de ceekol ngool beydoo. ²²Katin du fay gooto loowataa cabijam kesam e sumalleeji kiiddi. Si dum wadii fu, cabijam daam fusan di, kanjam e sumalleeji diin fuu mbona. Cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee!

Haala nyalaande fowteteende

(Matta 12.1-8, Lukka 6.1-5)

²³Wadiino e nyalaande fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaabe muudum ina itta cammeeki alkama e laawol ngool. ²⁴Ndeen Farisa'en mbi'i mo:

—Ndaaru, dume wadi de taalibaabe maa be ina ngolla ko hadaa golleede nyannde fowteteende?

²⁵O jaabii be, o wi'i:

—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo na haajaa ko nyaamete, kam e yaadiraabe muudum naa? ²⁶O naati hukum Laamdo e ley jamaanu Almaami Mawdo bi'eteedo Abiyatar, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraabe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeyi nyaamude buuru oon.

²⁷Iisaa wi'i be katin:

—Nyalaande fowteteende ndeen wo saabe neddo wadiraa, wanaa neddo wadiraa saabe nyalaande fowteteende ndeen. ²⁸ Ndelle fay nyannde fowteteende ndeen, Bii Neddo woni joomum.

3

*No Iisaa selliniri gorko ley nyalaande fowteteende
(Matta 12.9-14, Lukka 6.6-11)*

¹ Iisaa naati ley suudu waajordu nduun katin, o tawi toon gorko mo junngo waanngo. ² Yimbe wonbe doon been na taykoo Iisaa, ibe ndaara yalla dannan gorko oon ley nyalaande fowteteende ndeen, faa be keba ko be pelira dum. ³ Iisaa wi'i mo junngo waanngo oon:

—Umma, dara hakkunde mabbe!

⁴ Caggal duum, o yami be:

—Dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neddo naa warude dum?

Ammaa be njaabaaki. ⁵ Iisaa yeewri be tikkere, yoorgol berde mabbe ngool woyni yonki makko. O wi'i gorko oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ⁶ Wakkati oon, Farisa'en been njalti, njoododii e daraniibe Hirudus faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No yimbe ngardi to Iisaa

⁷ Caggal duum, Iisaa e taalibaaabe muudum dilli doon, njehi maayo. Jamaa keewdo yuurudo Galili jokki mo. ⁸ Yimbe heewbe, yuuruube Yahuudiya e Urusaliima e Idumiya e leydi lettugal Urdun e seraaji Tirus e Sidon, nani ko o wadata duum, ngari to makko. ⁹ Iisaa wi'i taalibaaabe muudum been pilanoo dum laana taa jamaa oon billa dum. ¹⁰ Saabe ko o dannata heewbe duum wadi de nyawbe been fuu kenyanii mo faa meema mo. ¹¹ Wakkati mo ginnaaji nji'i mo fu, ina kippoo, ina yeewnoo, ina mbi'a:

—Aan a Bii Laamdo!

¹² Imo sappana be sanne taa be kumpita fay gooto kabaaru makko.

*No Iisaa suborii taalibaaabe sappo e dido
(Matta 10.1-4, Lukka 6.12-16)*

¹³ Caggal duum, Iisaa yeejowi dow waamnnde, noddi be muuyi, de be ngari to muudum. ¹⁴ O subii sappo e dido, faa ngonda e makko, o nula dum'en mbaajowoo, ¹⁵ woodi o hokka dum'en baawde riiwude ginnaaji. ¹⁶ Inan inde sappo e dido be o subii been: Simon mo o innditiri Piyeer ¹⁷ e Yaakuuba e minyum bi'eteedo Yuhanna, bibbe Jebede be o innditiri Bowanerges been, (maanaa majjum woni «Bibbe Riggaango»), ¹⁸ kam e Andire e Filipu e Bartolome e Matta e Tomaa e Yaakuuba bii Alfaa e Tadde e Simon kiranoowo suudu baaba ¹⁹ e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

*No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo
(Matta 12.22-32, Lukka 11.14-23, 12.10)*

²⁰ Caggal duum, o hooti. Jamaa hawriti dow makko katin faa kanko e taalibaaabe makko be kunnngii hebude no be nyaamira. ²¹ Nde sakiraaabe makko nannoo dum ndeen, ngarani mo, sabo wi'aama hoore makko waylitake.

²² Jannginoobe Tawreeta yuurnoobe Urusaliima ngari, mbi'i:

—Beeljebul, hoorejo ginnaaji oon woni e makko. Wo kam hokki mo baawde riiwude ginnaaji diin.

²³ De Iisaa noddi be be ngara to muudum, banndani be, wi'i:

—Noy Seydaani waawirta riiwude hoore muudum? ²⁴ Si laamu feccake ina habda fu, laamu nguun waawataa heddaade. ²⁵ Katin du si galle feccake ina habda fu, galle oon waawataa heddaade. ²⁶ Ndelle, si Seydaani feccake ina haba e hoore mum fu, waawataa heddaade, wo dum timmoode muudum.

²⁷ Iisaa jokkintini wi'i:

—Fay gooto waawaa naatude ley galle gorko jom semmbe de hooya jawdi muudum. Sanaa artoo habba joomum tafon, ndeen ina waawi hooyude ko woni ley suudu muudum. ²⁸Goonga kaalanammi on: yimbe ina mbaawi yaafeede hakkeji muɓben fuu e mbonkaaji di be mbonkii Laamdo fuu. ²⁹Kaa mbonkiido Ruuhu Ceniido oon yaafataake abada. Hakke joomum heddoto dow muudum faa abada.

³⁰Iisaa wi'irii noon saabe ko be mbi'i imo wondi e ginnaaru duum.

Minyiraa be Iisaa e inna muudum
(*Matta 12.46-50, Lukka 8.19-21*)

³¹Inna Iisaa e minyiraa be Iisaa worbe ngari, ndarii yaasin suudu doon, de neli o noddee. ³²Do jamaa oon fiilii mo doon, be mbi'i mo:

—Inna maa e minyiraa be maa na ngoni yaasin, ina kaajaa ma.

³³O jaabii, o wi'i:

—Moy woni inna am e minyiraa be am?

³⁴O ndaari joodiibe ina piilii mo been, o wi'i:

—Inan inna am e minyiraa be am. ³⁵Sabo gadoowo muuyde Laamdo, kam woni minyam gorko naa minyam debbo naa inna am.

4

Banndol haala aawoowo
(*Matta 13.1-9, Lukka 8.4-8*)

¹Iisaa ina waajoo hunnduko maayo ngoon katin. Jamaa keewdo fiilii mo faa o naati laana ndiyam, o joodii ley makka. Jamaa oon fuu ina woni hunnduko maayo ngoon. ²Imo waajoroo be e banndi keewdi, imo wi'a be:

³—Kettindee! Aawoowo yalti faa saaka aawdi. ⁴E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, de pooli ngari cuɓi ndi. ⁵Yoga mayri saami e korokaaye do leydi heewaa, ndi fudi law, sabo leydi ndiin duudaa. ⁶Ammaa nde naange wulnool fu, ndi dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi. ⁷Yoga mayri saami do kebbe pudata. Kebbe deen mawni, billi ndi, ndi rimaay. ⁸Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, mawni, rimi: yoga beydake kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

⁹Caggal duum, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimbe
(*Matta 13.10-17, Lukka 8.9-10*)

¹⁰Nde Iisaa toowtunoo yimbe been fu, taalibaabe sappo e dido been e yimbe fiiliibe mo been yami mo e dow banndi diin. ¹¹O wi'i be:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e kabaaru laamu Laamdo. De wonbe yaasin been, huunde fuu sanaa mbanndanee. ¹²Dum wadi de:
«ina ndaara faa wooda tawa nji'ataa,
ina nana faa laaba tawa paamataa,
faa taa be tuuba de be njaafee.»*

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo
(*Matta 13.18-23, Lukka 8.11-15*)

¹³O wi'i be:

—On paamaay banndol ngol naa? Noy paamirton banndi goddi diin fuu ndelle?

¹⁴Aawoowo oon wo konngol Laamdo aawata. ¹⁵Aawdi caamundi sera laawol ndiin wo nanbe konngol ngool, de wakkati oon fu Seydaani wara, itta ko aawaa e mabbe duum.

¹⁶Aawaandi dow korokaaye ndiin woni nanbe ngol, de njabborii ngol seyo wakkati gooto.

¹⁷Ammaa ngol walaa dadi e mabbe, wakkati seeda tan ngol wonata e mabbe. Nde billaare naa torra hewti be saabe konngol ngool fu, be njoppa ngol wakkati gooto. ¹⁸Aawaandi ley kebbe ndiin woni nanbe ngol, ¹⁹ammaa kabdu-ko'u adunaaru e eytugol jawdi, kam

* 4:12 Esaaya 6.9-10.

e muuyde yonki godde naatan be, billa ngol, ngol laatoo dimarol. ²⁰ Kaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, been ngoni nanoo be konngol ngool de njaaba ngol. Be ndiman: yoga sowoo kile capande tati, yoga capande jeegom, yoga hemre.

Banndol dow lampal

(Lukka 8.16-18)

²¹ Caggal duum, Iisaa wi'i be:

—Yalla won fuu kubboowo lampal de hippa dum kaakol, naa soorna dum ley leeso naa? Wanaa bilan ngal naa? ²² Walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko wadiraara suuraare ko wurtintaake yaasin. ²³ Jom nowru nanooru fuu nana!

²⁴ O wi'i be katin:

—Tinnee e no nanirton haalaaji am di! Sabo ko etiranton wobbe, wo duum etirantedon, woodi on beydante du. ²⁵ Sabo neddo fuu jogiido paamal† dow laamu Laamdo beydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeda ko jogii duum teetete.

Banndol dow aawdi

²⁶ O wi'i katin:

—Laamu Laamdo ina wa'i hono neddo caakudo aawdi e ngesa muudum ni. ²⁷ Baawo dum, imo daano jemma imo ummoo nyalooma, no laatorii fuu aawdi ndiin fudan, mawna, tawa joomum anndaa no ndi mawniri. ²⁸ Leydi ndiin fudinta aawdi ndiin, ndi wada gulle, wutaandu jokka, de caggal duum, wutaandu nduun wada gabbe. ²⁹ Si ko aawaa duum benndii, tayee, sabo wakkati muudum yottake.

Banndol haala gabbel pamarel

(Matta 13.31-32, 34, Lukka 13.18-19)

³⁰ O jokkintini o wi'i:

—Dume nanndinten e laamu Laamdo? Banndol ngole mbanndirten ngu? ³¹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari. Kam buri gabbe fuu famdude. ³² De si ngel aawaama fu, ngel mawnan faa ngel bura ledde sardine fuu. Ki wadan licce mawde de dowki faa pooli mbaawa nyibude cuudi muuben e majje.

³³ Iisaa waajorake yimbe been konngol Laamdo ngool e banndi keewdi gaadi noon, haddi ko be mbaawi faamude. ³⁴ Walaa fuu ko o haalani be si wanaa e banndol. Ammaa nde o toowtidi e taalibaa be makko been fuu, imo fiirtana dum'en banndi diin fuu.

No Iisaa darniri henndu

(Matta 8.23-27, Lukka 8.22-25)

³⁵ Kiiral naange nyalooma oon, Iisaa wi'i taalibaa be muudum been:

—En peyyita, keedowen gere ooto maayo.

³⁶ Be njoppi jamaa oon, be tawti mo e laana ka o wonnoo e muudum kaan, be ndunnyi. Laanaaji godfi du ina njokki mo. ³⁷ Henndu sattundu ummii, bempeyye ummii ina piya laana kaan, faa ka hesi heewude ndiyam. ³⁸ Iisaa ina daanii gada laana toon, imo wawlii wawlaare. Be pindini mo, be mbi'i mo:

—Moodibbo, a hillaaka ko min kalkata dum naa?

³⁹ O ummii, o sappani henndu nduun e semmbe, o wi'i maayo ngoon:

—Deyyina! Dara!

Henndu nduun deyyinii, fuu wadi siw. ⁴⁰ Caggal duum, o wi'i be:

—Ko wadi de kuldon? Faa hannden on ngalaa hoolaare naa?

⁴¹ Be kuli kulol cattungol, heddi i be mbi'undura:

—O wo moy de fay henndu e ndiyam ina downtanoo dum?

5

No Iisaa selliniri gondudo e ginnaaji

(Matta 8.28-34, Lukka 8.26-39)

† 4:25 Paamaldo ina yaada e goondinal omtowal bernde joomum faa jaba goonga.

¹ Caggal duum, ƒe njottii gere ooto maayo ngoon, to leydi Gerasa'en. ² Nde Iisaa wurtinoo laana kaan ndeen, gondudo e ginnaaru yuuri ley caabeeje, hawri e makko. ³ Ley caabeeje deen o joodinoo. Fay gooto waawaa habbude mo, sabo fay callali kabɓataa mo. ⁴ Sabo imo woownoo geyyireede geyyelle e callali, ammaa imo taya callali diin, imo hela geyyelle deen. Fay gooto du semmbem hewtaay faa nannga mo. ⁵ Nyannde fuu, jemma e nyalooma ley caabeeje e baamle o woni, imo wulla imo seekitoroo kaaye. ⁶ Nde o haccinoo Iisaa faa to woddi ndeen, o doggiri to muudum, o sujidani dum, ⁷ o wulli faa toowi, o wi'i:

—Iisaa ʼBii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wadude kam? Hunanam saabe Laamdo, a torrataa kam!

⁸ O wi'ii noon sabo Iisaa wi'unoo mo:

—Aan ginnaaru, yaltu e makko.

⁹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'etedaa?

Ndu jaabii, ndu wi'i:

—Jamaa mbi'eteemi, sabo miden keewi.

¹⁰ Ndu nyaagii Iisaa sanne, taa wurtina di leydi ndiin. ¹¹ Coggal girooji manngal ina dura doon e dow waamnde. ¹² Ginnaaji diin naarii mo o acca dum'en naata e ley girooji diin. ¹³ O jaɓani di. Ginnaaji diin njalti, naati e girooji diin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, saami ley maayo ngoon, yoolii. Idi ngada hono ujunaaje didi. ¹⁴ Duroobe ƒeen ndoggi kaalanowi dum yimbe ngalluure ndeen e seraaji mum. Yimbe ƒeen njehi faa ndaarowa ko wadi duum. ¹⁵ Nde ƒe ngarnoo to Iisaa ndeen, ƒe nji'i gorko gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii ina ɓornii kaddule, hakkillo muudum du wartii. De kulol nanngi ƒe. ¹⁶ Yiinoobe dum ƒeen kaalani ƒe ko hewtinoo gondunoodo e ginnaaji oon e girooji diin. ¹⁷ Ndeen ƒe puddi nyaagaade Iisaa dillana ƒe leydi maɓɓe.

¹⁸ Nde o naatannoo laana kaan ndeen, gondunoodo e ginnaaji oon nyaagii mo o acca dum jokka mo. ¹⁹ O salanii oon, o wi'i dum:

—Hootu suudu maa to koreeji maa, kaalanaa ƒe ko Joomiraado wadani ma e no o yurmorii ma.

²⁰ O yehi imo gooyina e leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo ndiin ko Iisaa wadani mo. ƒe fuu dum haaynii ƒe.

No Iisaa iirtiniri bii Jayrus e no selliniri debbo nyawdo

(Matta 9.18-26, Lukka 8.40-56)

²¹ Nde Iisaa naatunoo laana yecii gere ooto maayo ndeen, jamaa keewdo filii dum katin dakkol maayo doon. ²² Ndeen gooto e hooreeɓe suudu waajordu bi'eteedo Jayrus wari, yi'i Iisaa tan, hippii e koyde muudum. ²³ O nyaagii dum o haali faa heewi, o wi'i:

—Biyam debbo ina habda e yonki. War yowu junngo maa dow makko, faa o dada, o wuura!

²⁴ Iisaa yaadi e makko. Jamaa keewdo jokki dum faa ina ɓilla dum.

²⁵ Ina woodi doon debbo mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi. ²⁶ O tampii sanne, o yehii to sawroobe heewe ƒe faa jawdi makko timmi. Dum fuu samtanaay mo, nyawu nguun beydoto tan. ²⁷⁻²⁸ O nani haala Iisaa ina haalee, o naati e jamaa oon. Imo miiloo si o heɓii o meemii saaya muudum tan o dadan. O yuuri gada Iisaa, o meemi saaya muudum. ²⁹ Wakkati oon yiyam makko darii, de o maati e terde makko o dadii. ³⁰ Wakkati oon fu, Iisaa du maati won baawde yuurude e muudum, yeeyii hakkunde jamaa oon, wi'i:

—Moy meemi saaya am?

³¹ Taalibaabe makko ƒeen mbi'i mo:

—A yi'ii inan jamaa ina ɓilli ma, de ada yama moy meemi ma?

³² Kaa imo yeewa gereeji fuu, faa o yi'a meemudo mo oon. ³³ Debbo oon ina diwna no foti hulude sabo ina anndi ko wadi, wari, hippii yeeso makko, haalani mo goonga. ³⁴ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinal maa dannii ma. Yahu e jam! A dadii e nyawu maa!

³⁵ O tilaaki haalde, faa wobbe yuurube to suudu Jayrus hooreejo waajordu oon mbi'i dum:

—Biya heddaaki. Haanaa tampinaa Moodibbo o katin!

³⁶ Kaa Iisaa hiisaaki haala mabbe, wi'i Jayrus:

—Taa hulu, goondin tan!

³⁷ O accaay fay gooto yaada e makko si wanaa Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna minyoo Yaakuuba oon. ³⁸ Be njottii suudu hooreejo waajordu oon. O tawi doon jamaa, yimbe ina mboya, ina mbulla semmbe. ³⁹ Nde o naatunoo ndeen, o wi'i be:

—Dume woni bojji di e duko ko? Suka o maayaay, wo o daani tan.

⁴⁰ Be njalnorii haala makko. Ndeen o wurtini be fuu, o hooyi baaba suka oon e inna muudum e taalibaafe makko tato be o wondi, be naati suudu to suka oon tawaa toon.

⁴¹ O nanngi junngo mum, o wi'i:

—*Talita kuumii!* (Dum na fiirta «Suka debbo, umma!»)

⁴² Wakkati oon fu suka oon ummii, ina yaha. Duubi makko wo sappo e didi. Dum haaynii yimbe been sanne. ⁴³ Iisaa tindini be sanne taa be paamina dum fay gooto. O wi'i be kokka suka oon ko nyaametee.

6

No Nasaraatunkoo be calorii jabande Iisaa
(*Matta 13.53-58, Lukka 4.16-30*)

¹ Iisaa dilli nokku oon, hooti wuro ngo mawni ngoon. Taalibaafe muudum njokki dum. ² Nde nyalaande fowteteende yottinoo ndeen, o fuddi waajaade ley suudu waajordu nduun. Nanbe waaju makko been, dum haaynii dum'en, heddi inna mbi'a:

—Toy o hebi dum? Noy o hebiri hakkillo ngo? Ndaar! Noy neddo waawiri wadirde kaayeeffiji di? ³ Yalla wanaa kanko woni cehoowo ledde, bii Mariyama naa? Wanaa o mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Yahuuda e Simon? Wanaa enen e banndiraabe makko rewbe koddi naa?

Dum saabanii be salaade mo. ⁴ Wakkati oon, o wi'i be:

—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu si wanaa e ley wuro muudum e hakkunde rimdaabe muudum e ley suudu mum.

⁵ Iisaa hebaay wadude doon fay kaayeeffii gooto, si wanaa ko yowi junngo muudum e nyawbe seeda, dannii dum'en. ⁶ De ko be ngoondinaay mo duum haaynake mo.

No Iisaa nuliri taalibaafe muudum sappo e dido been
(*Matta 10.1, 5-15, Lukka 9.1-6*)

Caggal duum, Iisaa yiiltii e gure piiliide doon deen, ina waajoo. ⁷ O noddi taalibaafe sappo e dido been, o nuliri dum'en dido dido. O hokki be baawde riiwude ginnaaji, ⁸ o wi'i be taa be njaada e fay huunde si wanaa cabbii. Taa be kooya buuru naa mbasu naa kaalisi e ley njiibaaji mabbe. ⁹ O yamiri be be bornoo pade, de taa be kooya saayaaji didi. ¹⁰ O wi'i be katin:

—Galle fuu mo njippidon, keddodon doon faa nde ndilloton e nokku oon. ¹¹ Si on ngarii e nokkuure de yimbe njaabaaki on naa kettindanaaki on, ndillon toon, pidon sollaare mabbe wonnde e koyde mon faa laatanoo be seedee e dow bonanda mabbe.

¹² Be njehi, be mbaajii yimbe been tuuba, ¹³ be ndiwi ginnaaji keewdi, be ngatti nebbam dow ko'e nyawbe heewbe be cellini dum'en.

No Yaayaa maayri
(*Matta 14.1-12, Lukka 9.7-9*)

¹⁴ Hirudus, kaananke oon, nani haala Iisaa ina haalee, sabo innde Iisaa sankitake faa yaaji. Wobbe ina mbi'a wo o Yaayaa lootoowo lootagal batisima* oon ummitii e maayde, duum wadi de imo jogii baawde wadude kaayeeffiji. ¹⁵ Wobbe ina mbi'a wo o annabi Iliyaasa. Wobbe du ina mbi'a wo o annabaajo hono annabaafe arandeebe been ni. ¹⁶ Nde Hirudus nannoo dum ndeen, wi'i:

* 6:14 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

—Yaayaa mo tayunoomi hoore mum oon, kam iirtii!

¹⁷Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nanngee, habbee, uddee ley kasu. O wadii dum saabe Hirudiya jom suudu mawniiko bi'eteedo Filipu mo o banunoo oon. ¹⁸Sabo Yaayaa ina wi'annoo mo:

—Daganaaki ma teetaa jom suudu mawna.

¹⁹Hirudiya mettaa e Yaayaa faa ina yidi o waree, de hebaay laawol, ²⁰sabo Hirudus ina hulannoo Yaayaa, ina anndunoo o gorko ponnditiido, ceniido. Dum wadi de imo haybannoo dum. Si o hettindake haala muudum fu, hakkillo makko jiihoto, woodi du imo yidi hettindanaade dum.

²¹Ammaa, Hirudiya hebi laawol warude mo nyannde rimeede Hirudus wartunoo. Hirudus wadani howruube muudum e hooreebe sordaasiibe been e inndee-anndee'en Galili been fuu hiraande mawnde. ²²Bii Hirudiya debbo naati ina wama. Dum weli Hirudus e joododiiibe e muudum fuu. O wi'i suka debbo oon:

—Haalanam ko njiddaa faa mi wadane.

²³O hunanii dum, o wi'i o hokkan dum huunde fuu ko nyaagii mo, fay si tawi wo feccere laamu makko. ²⁴De suka debbo oon yalti, wi'i inna muudum:

—Dume kaanumi nyaagaade mo?

Inniiko oon jaabii mo, wi'i:

—Nyaaga mo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon!

²⁵Suka debbo oon henyii, yeccii to kaananke oon, nyaagii dum, wi'i:

—Ko njidumi, ngaddanaa kam joonin joonin wo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!

²⁶Bernde Hirudus metti sanne. Ammaa saabe ko hunii duum e saabe noddaabe been, o yidaa yaltude e konngol makko ngool. ²⁷Wakkati oon o neli gooto e sordaasiibe doomoobe mo been, o yamiri dum waddowa hoore Yaayaa. Sordaasi oon yeccii, naati ley kasu toon, tayi hoore Yaayaa, ²⁸tummbi ley le'al, waddi, hokki suka debbo oon. Suka debbo oon du hokki inna mum. ²⁹Nde taalibaabe Yaayaa been nannoo dum ndeen, ngari kooyi banndu makko nduun, ngattowi dum e saabeere.

No Iisaa nyaamniri worbe ujunaaje njoyo e rewbe e sukaabe

(Matta 14.13-21, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

³⁰Nulaabe been ngarti to Iisaa, kaalani dum ko ngadi duum e ko mbaajii duum fuu. ³¹O wi'i be:

—En njaha nokkuure ferwunde, kebon fowtinaade seeda.

Ko o wi'i noon duum wo saabe yaha-warta yimbe na heewi doon, faa kanko e taalibaabe makko been, be kunngii hebude fay no be nyaamira. ³²Be njehi be naatowi laana, be peyyiti, be toowti kambe tan e nokku perwudo. ³³Yimbe heewbe nji'ii ibe njaha, annditi to be ponndii. Heewbe yuuri e gure deen fuu, kenyanii to be ponndii toon, arti be yottaade. ³⁴Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewdo. O yurmii be sanne, sabo ibe nga'i hono no baali di ngalaa duroowo ni. O heddii imo waajoo be kulle keewde.

³⁵Nde hiirunoo ndeen, taalibaabe been battitii mo, mbi'i:

—Joonin hiirii, katin du nokku o wo ladde bolde. ³⁶Mbi'aa jamaa o sankitoo e gure e nokkuuje badiide do faa coodowa ko nyaama.

³⁷O jaabii be, o wi'i:

—Onon e ko'e moodon, kokkee be ko be nyaama!

Ndeen be yami mo, be mbi'i:

—Ndelle ada yidi min kooya buudi cardi keme didi min coodanowa be buuru ko be nyaama?

³⁸Wakkati oon, o wi'i be:

—Noy foti buuruuje de njogidon? Njehee ndaarowee!

Nde be njahunoo be kumpitowii ndeen, be mbi'i mo:

—Buruuje joy e liyyi didi min njogii.

³⁹ O yamiri taalibaabe been njoyy'inira jamaa oon feere feere dow hudo hecco. ⁴⁰ Be njoodorii feere feere, hemre hemre, e capande njoyo njoyo. ⁴¹ O hooyi buuruuje joy deen e liyyi didi diin, o tiggittii kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuru oon, o hokki taalibaabe makko peccana yimbe been. Hono noon liyyi didi diin du. ⁴² Be fuu be nyaami faa be kaari. ⁴³ Taalibaabe been kawrunduri kedde buuru e liyyi deen, kebbini kandeeje sappo e didi. ⁴⁴ Nyaamu be buuru oon been, fay worbe tan ngadii hono ujunaaje njoyo.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyde
(*Matta 14.22-33, Yuhanna 6.15-21*)

⁴⁵ Wakkati oon fu, Iisaa yamiri taalibaabe muudum naata laana kaan, ardoo dum peyyita njaha Baytisayda gere ooto maayo ngoon. Kanko du, o waynoo jamaa oon tafon. ⁴⁶ Nde o seedunoo e jamaa oon ndeen, o yeenjowi dow waamnde faa o wada du'aare.

⁴⁷ Nde jemma warnoo ndeen, tawi laana kaan ina woni hakkunde maayo toon, Iisaa tan heddi e leydi. ⁴⁸ O sooyinii taalibaabe been ina cummba[†] ko mbaawi fuu, sabo wo be hawroobe e henndu. Nde badinoo weetude ndeen, o wari to mabbe imo yaha e koyde dow ndiyam daam, faa o hesi faltaade be. ⁴⁹ Kaa nde be njiinoo mo imo yaha e dow ndiyam daam ndeen, be cikki wo dum mbeelu, be keddii ibe mbaayda, ⁵⁰ sabo be fuu, nde be njiinoo mo ndeen, nesiji mabbe tayi. Wakkati oon Iisaa wi'i be:

—Cellinee berde mon! Wo miin. Taa kulee!

⁵¹ O naati laana kaan, o tawti be, de henndu nduun darii. Dum haaynii be sanne. ⁵² Be paamaayo haaynde nde Iisaa wadiri buuru oon ndeen, sabo be wumbe berde.

No Iisaa selliniri nyawbe ley leydi Genesaret
(*Matta 14.34-36*)

⁵³ Be peyyiti maayo ngoon, be njottii leydi Genesaret, be ndarii doon. ⁵⁴ Wakkati be njalti e laana kaan ndeen, yimbe been annditi mo, ⁵⁵ cankitii e seraaji diin fuu, ina njowa nyawbe mubben e dow daddooji, ina ngadda nokku fuu do nani imo woni. ⁵⁶ Katin du do Iisaa tawaa fuu, gilla e ley gure faa e galluuje faa e ladde, yimbe been ngaddan nyawbe mubben e taliyaaje, ina naaroo mo o acca be meema fay si wo kommbol saaya makko. Meemudo ngol du fuu dadii.

7

Haala al'aada maamiraabe
(*Matta 15.1-9*)

¹ Farisa'en e jannginoobe Tawreeta wobbe yuuru be Urusaliima piilii Iisaa. ² Be nji'i taalibaabe makko wobbe ina nyaamira juude tuunde, dum woni tawa lootiraay no tawaangal mabbe worri ni.* ³ Sabo Farisa'en e Alhuudiyankoo be fuu nyaamataa si lootaay juude mubben faa laaba, al'aada maamiraabe mabbe oon be njokki. ⁴ Si be ngartii luumo, be nyaamataa si be lootaaki. Ibe njogii al'aadaaji goddi keewdi di be njokki, ko wa'i hono lawyude kore e potiije e taasaaje gadiraade njamndi. ⁵ Wakkati oon, Farisa'en e jannginoobe Tawreeta yami Iisaa, mbi'i:

—Dume wadi de taalibaabe maa been ndewataa al'aadaaji maamiraabe meeden, ina nyaamira juude tuunde?

⁶ O jaabii be, o wi'i:

—Annabi Esaaya woofaay fey nde sappinoo on. Wo on munaafiki'en, hono no winndiraa:

«Lenyol ngol ina teddina kam e kunndude mubben,
ammaa berde mubben ina mboddi kam.

⁷ Bolum be ndewata kam.

Si goonga, janndeeji di be njanginta diin wo jamirooje yimbe tan.»[†]

⁸ Iisaa jokkintini, wi'i:

[†] 6:48 Maanaa summbude wo awyude faa adina laana yeeso ley ndiyam. * 7:2 lootugol juude ngol habbaaki e ittude tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina ngol wadira. [†] 7:7 Esaaya 29.13.

—Odon acca jamirooje Laamdo, de odon njokka al'aadaaji yimbe. ⁹ Odon calanoo yamiroore Laamdo faa laaba, faa kebon ndarnon al'aada moodon! ¹⁰ Sabo Muusaa wi'i: «Teddin bammaa e inna maa.»[†] O wi'i katin: «Kududo bammum naa inna mum, wareede laato jukkungo muudum.»[§] ¹¹ De onon le, odon mbi'a ina heya si neddo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma duum wo *Korbaan*» (Korbaan ina fiirta «Sadaka Laamdo»). ¹² Ko mbi'oton noon duum, odon kada yimbe wallude baabiraabe mubben naa inniraabe mubben katin. ¹³ Hono noon tosirtan konngol Laamdo e al'aadaaji di ndonundurton diin. Katin du odon ngada kulle keewde gaade noon.

Haala ko tuuninta neddo
(Matta 15.10-20)

¹⁴ Caggal duum, Iisaa nodditi jamaa oon, wi'i dum:

—Kettindanee kam, on fuu, paamee: ¹⁵ Fay huunde naatataa e neddo de tuunina dum. De wo ko yuurata ley neddo duum tuuninta dum. [¹⁶ *]

¹⁷ Nde Iisaa seedunoo e jamaa oon de naatowi ley suudu ndeen, taalibaabe muudum been yami dum maanaa banndol ngol. ¹⁸ O wi'i be:

—Onon du, on paamaay naa? On paamaay ko yuurata yaasin de naata e hunnduko neddo duum, wanaa duum tuuninta joomum? ¹⁹ Sabo dum naataay e bernde joomum. Wo reedu mum tan dum naati, woodi du dum yaltan.

E haalaaji diin Iisaa holliri nyaamdu fuu na laabi. ²⁰ O wi'i katin:

—Ko wurtotoo e ley bernde neddo duum, wo kam tuuninta joomum. ²¹ Sabo e bernde neddo miilooji bondi yuurata, kam e fijirde e nguyka e war-hoore e ²² jeenu e eelgal e bonanda e jamba e golleeji terde cementiniidi e muuyde bonde e mbonka e mawninkinaare e majjere. ²³ Kujje bonde deen fuu e bernde yuurata, de tuunina neddo.

No debbo mo wanaa Alhuudiyanke goondiniri Iisaa
(Matta 15.21-28)

²⁴ Iisaa dilli doon fonndii leydi Tirus. O jippii e suudu gomma. O yidaa fay gooto faama toon o woni, ammaa o waawaano suudaade. ²⁵ Wakkati oon, debbo gomma mo binnigel muudum dewel wondi e ginnaaru, nani haala makko ina haalee, wari hippii dakkol koyde makko. ²⁶ Debbo oon wanaa Alhuudiyanke, wo to Finiki ley leydi Siiriya o rima. O nyaagii Iisaa itta ginnaaru nduun e biyiiko oon. ²⁷ Kaa Iisaa wi'i mo:

—Accu sukaabe been kaara tafon. Sabo hooyude nyaamdu sukaabe de faddana dawaadi woodaa.

²⁸ Debbo oon jaabii mo, wi'i:

—Goonga Joomam, ammaa dawaadi doomooji du ina nyaama ko sukaabe caamdinta duum.

²⁹ Wakkati oon, Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njaabidaa jaabu o, hootu, ginnaaru nduun wurtake e biya oon.

³⁰ O hooti, o tawi biyiiko oon ina fukkii dow leeso, ginnaaru nduun yaltii e muudum.

No Iisaa selliniri gorko paho mo haala muudum laabaa

³¹ Iisaa dilli leydi Tirus, rewi leydi Sidon, e leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo ndiin, warti maayo Galili. ³² O waddanaa gorko paho mo haala muudum laabaa, o nyaagaa o yowa junngo makko e dow muudum. ³³ Wakkati oon, Iisaa towtini mo jamaa oon, watti kolli muudum e noppi makko, tutti, meemiri tutte deen demngal makko. ³⁴ Caggal duum, o tiggittii kammu, o uumi, o wi'i paho oon:

— *Efata!* (Dum na fiirta «Cukkitee!»)

³⁵ Wakkati oon, noppi gorko oon cukkittii, demngal muudum yoppaa, heddi ina haalira no woodiri. ³⁶ Iisaa yamiri yimbe been taa be kaalana huunde nde fay gooto. Ammaa fay ko o hadata be dow majjum, ibe beyda haalde dum. ³⁷ Dum haayinii be faa yottii kaaddi, ibe mbi'a:

[†] 7:10 Wurtagol 20.12. [§] 7:10 Wurtagol 21.17, LewinkooBe 20.9. * 7:16 E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 16: Jom nowru fuu nana!

—Golleeji makko fuu na mboodi. Imo faadintina faaduɓe, imo muumdintina muumɓe.

8

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje nayo e rewɓe e sukaaɓe
(Matta 15.32-39)

¹ Ley balde deen, jamaa keewdo hawriti katin. E ley ko ɓe ngalaa ko ɓe nyaama, Iisaa noddi taalibaabe muudum been, wi'i dum'en:

² —Yimɓe ɓe ina njurminii kam, sabo hannden woni balde tati iɓe ngondi e am, de ɓe ngalaa ko ɓe nyaama. ³ Si mi yoppii ɓe koota tawee ɓe nyaamaay, yolbere liɓowan ɓe dow laawol. Sabo woɓɓe maɓɓe yuurii to woddi.

⁴ Taalibaabe makko been njaabii mo, mbi'i:

—Toy neddo hebata ko nyaamnata yimɓe ɓe ley ladde nde?

⁵ O yami taalibaabe makko been, o wi'i:

—Noy foti buuruuje de njogidon?

Be mbi'i mo:

—Jeddi.

⁶ De o yamiri jamaa oon joodoo e leydi. O hooyi buuruuje jeddi deen, o yetti Laamdo, o heltii de, o hokki taalibaabe makko been peccana jamaa oon. Be ngadiri noon. ⁷ Iɓe njogii katin liyyoy pamaroy seeda. Iisaa yetti Laamdo dow makkoy, wi'i taalibaabe muudum been pecca koy, kankoy du. ⁸ Be nyaami faa ɓe kaari. Taalibaabe been kawrunduri kedde deen. De keewi kandeeje jeddi. ⁹ Iɓe ngada worɓe ujunaaje nayo. Caggal duum, Iisaa yoppi ɓe, ¹⁰ naatidi e taalibaabe muudum laana wakkati oon, feyyiti, yehi leydi Dalmanuuta.

No Farisa'en pilorii maande
(Matta 16.1-4)

¹¹ Farisa'en been ngari, puddi yeddundurde e Iisaa. Be ɗaarii mo o holla ɓe maande yuuroore dow kammu faa ɓe ndaartindoo mo. ¹² Iisaa uumi, wi'i:

—Dume wadi de yimɓe jamaanu hannden o ina piloo holleede maande? Goonga kaalanammi on: fay maande wootere on keɓataa!

¹³ Caggal duum, o seedi e maɓɓe, o naati laana kaan, o fonndii gere ooto maayo.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en
(Matta 16.5-12)

¹⁴ Taalibaabe been njeggiti yoobaade buuru, si wanaa buuruwal gootal tan ɓe njogii ley laana kaan. ¹⁵ Wakkati oon, o tindini ɓe, o wi'i:

—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e mo Hirudus oon.

¹⁶ Taalibaabe been ina kaalda ina mbi'a ko njoobaaki buuru duum wadi de o wi'iri noon.

¹⁷ Iisaa annditi ko ɓe kaalata duum, wi'i ɓe:

—Ko wadi de odon kaalda hakkunde moodon on njoobaaki buuru? Yalla faa joonin on annditaay, on paamaay? Naa on wumɓe ɓerde? ¹⁸ Odon njogii gite, de on nji'ataa naa? Odon njogii noppi, de on nanataa naa? Yalla on miccitaaki ¹⁹ nde peccanmi worɓe ujunaaje njoyo buuruuje joy ndeen, kandeeje foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Kandeeje sappo e didi.

²⁰ O yami ɓe katin, o wi'i:

—Nde peccanmi worɓe ujunaaje nayo buuruuje jeddi ndeen, kandeeje foti kebbindon kedde deen?

Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Kandeeje jeddi.

²¹ Ndeen o wi'i ɓe:

—Faa joonin on paamaay naa?

No Iisaa wumtiniri bumdo ley Baytisayda

²² Be njottii Baytisayda. Doon yimbe ngaddani Iisaa bumdo, be nyaagii dum meema mo. ²³ O nanngi junngo bumdo oon, o yaari dum yaasin wuro ngoon. Caggal duum, o tutti e gite muudum, o yowi juude makko e muudum, o yami dum, o wi'i:

—Won ko nji'ataa naa?

²⁴ Bumdo oon feerti gite mum, wi'i:

—Mido yi'a yimbe, de ibe nga'ani kam hono ledde jahooje ni.

²⁵ Iisaa yowi juude muudum e gite makko katin. Ndeen gorke oon feerti gite mum, tawi wumtii faa woodi, jiide muudum na laabi. ²⁶ Iisaa wi'i mo:

—Hootu, de taa njeccodaa ley wuro ngo.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu

(Matta 16.13-20, Lukka 9.18-21)

²⁷ Caggal duum, Iisaa e taalibaaabe muudum ponndii gure gonde dakkol Kaysariya Filipu. Dow laawol ngool, o yami be:

—Moy yimbe mbi'ata ngonumi?

²⁸ Be njaabii mo, be mbi'i:

—Wobbe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wobbe ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wobbe du ina mbi'a wo a gooto e ley annabaabe been.

²⁹ O yami be, o wi'i:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu.

³⁰ Wakkati oon, o sappani be sanne taa be kaalana dum fay gooto.

No Iisaa sapporii maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 16.21-23, Lukka 9.22)

³¹ O fuddi faaminde be:

—Ina tilsii Bii Neddo torree torraaji keewdi. Mawbe yimbe e hooreebe almaami'en e jannginooobe Tawreeta caloto mo. O warete, de gada balde tati fuu o iirtoto.

³² O haalani be dum faa laabi, de Piyeer toowtini mo, fuddi felude mo dow haalaaji makko diin. ³³ Iisaa kaa, hucciti e taalibaaabe muudum, ndaari be, de feli Piyeer, wi'i:

—Woddam aan Seydaani! Sabo miilooji maa diin yuuraay to Laamdo, wo to yimbe di yuuri.

No Iisaa jokkirtee

(Matta 16.24-28, Lukka 9.23-27)

³⁴ Caggal duum, o noddi jamaa oon e taalibaaabe makko been, o wi'i dum'en:

—Muuydo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, de hooya leggal muudum palaangal, jokka kam.* ³⁵ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am e saabe Kabaaru Lobbo oon fu, dannan ki. ³⁶ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo si tawii mursii yonki muudum? ³⁷ Yalla ina woodi ko neddo waawi hokkitirde faa danna yonki muudum naa? ³⁸ Cementirde kam miin e haalaaji am e ley jamaanu tuundo luttudo Laamdo o, miin, Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoyimi e maleyka'en seniiibe e ley teddeengal Baaba am.

9

¹ O wi'i be katin:

—Goonga kaalanammi on: yoga e wonbe do be maayataa tawee nji'aay laamu Laamdo ina warda e baawde.

Haala waylitagol alhaali Iisaa

(Matta 17.1-13, Lukka 9.28-36)

² Balde jeegom caggal duum, Iisaa yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e mubben dow waamnde toownde, kam'en tan. Doon alhaali makko waylitii yeeso maabe.

* 8:34 Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki mum hono no Iisaa ni.

³ Kaddule makko njalbi, ndawni far, faa dawninoowo fay gooto waawaa rawnirde noon e adunaaru ndu. ⁴ Iliyaasa e Muusaa bangani be, ina kaalda e makko. ⁵ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Moodibbo, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

⁶ O anndaa ko o haalata, sabo kulol manngol naatii be, kambe taalibaabe been. ⁷ Ruulde wari suddi be. Daande yuuri e ley ruulde ndeen ina wi'a:

—O woni Biyam mo korsinmi. Kettindanee mo!

⁸ Wakkati oon, taalibaabe been yeewi gereegi fuu, de nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.

⁹ E ley ko be njippotoo waamnde ndeen duum, o yamiri be taa be kaalana fay gooto ko be nji'i duum faa wakkati nde Bii Neddo iirtii e hakkunde maaybe ndeen. ¹⁰ Be njabi konngol ngol, de be keddii ife yamundura hakkunde mabbe dume woni maanaa iirtaade e hakkunde maaybe.

¹¹ Caggal duum, be yami mo, be mbi'i:

—Dume wadi de jannginoobe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?

¹² O jaabii be:

—Goonga, Iliyaasa artoto warude tafon moyyintinoo huunde fuu. Ndelle ko wadi de Binndi diin mbi'i ina tilsii Bii Neddo torree torraaji keewdi, huyfinee? ¹³ Mido haalana on: Iliyaasa wariino, de be ngolli dum ko be muuyi fuu, hono no haala makko haaliraa e Binndi diin ni.

*No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru
(Matta 17.14-21, Lukka 9.37-43)*

¹⁴ Nde be ngartunoo to taalibaabe heddinoobe been fu, be nji'i jamaa keewdo ina fiilii dum'en, jannginoobe Tawreeta been ina njeddundura e muɓben. ¹⁵ Wakkati yimbe been nji'unoo Iisaa fu, dum haaynii be. Be ndoggi be njabbowii mo. ¹⁶ O yami be, o wi'i:

—Dume njeddundurton e mabbe?

¹⁷ Gorko gooto ley jamaa oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi gaddando ma biyam gorko mo ginnaaru muumdini. ¹⁸ Do ginnaaru nduun ummorii mo fuu, liɓan mo e leydi, hunnduko makko ina wurtina nguufu, imo nryundura nyiye makko, o yooro kolonj. Mi nyaagake taalibaabe maa been ndiiwa ndu, de be kunngii.

¹⁹ Iisaa wi'i yimbe been:

—Hey onon yimbe jamaanu hanndeejo be ngalaa goondinal! Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Ngaddanee kam suka oon!

²⁰ O waddanaa suka oon. Nde ginnaaru nduun yi'unoo Iisaa ndeen, dimmbi suka oon, liɓi dum, heddii suka oon ina talloo e leydi, hunnduko muudum ina wurtina nguufu.

²¹ Iisaa yami baaba suka oon, wi'i:

—Gilla ndey dum hebi mo?

Baaba oon jaabii, wi'i:

—Gilla imo famdi. ²² Katin du wakkati fuu ginnaaru nduun ina liɓa mo ley yiite naa ley ndiyam faa halka mo. De si tawii won ko mbaawdaa fu, njurmodaa min, mballaa min!

²³ Iisaa wi'i mo:

—Si mido waawi mbiidaa? Huunde fuu ina waawi laatanaade goondindo.

²⁴ Wakkati oon, baaba suka oon yeewnii, wi'i:

—Mi goondinii, de wallam, sabo goondinde ina tiidi kam!

²⁵ Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina dogga warde ndeen, sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i ndu:

—Ginnaaru muumdinooru faadinooru, mido yamire mburtodaa e suka o, taa naatu mo abada katin!

²⁶ Ginnaaru nduun feekii, dimmbi suka oon semmbe, de yalti e makko. Heddi imo wa'i hono maaydo, faa ko heewi e wonnoobe doon been ina mbi'a o maayii. ²⁷ Ammaa Iisaa nanngi junngo makko, ummini mo tan, o darii.

²⁸ Caggal duum Iisaa naati suudu de taalibaabe muudum been toowtidi e muudum, yami dum, mbi'i:

—Dume wadi de min kunngii riiwude ginnaaru nduun?

²⁹ O jaabii:

—Ginnaaru nduun, sii muudum riiwirtaake si wanaa du'aare.

Haala Iisaa didaba dow maayde muudum e iirtagol muudum
(*Matta 17.22-23, Lukka 9.43-45*)

³⁰ Be ndilli doon, be ceeki leydi Galili. O yidaa fay gooto faama dum, ³¹ sabo imo waajoo taalibaabe makko been. Imo wi'a dum'en:

—Bii Neddo wattete e juude yimbe. Be mbaran dum, de caggal balde tati fu, iirtoto.

³² Ammaa taalibaabe been paamaay maanaa haala kaan, de kuli yamude mo du.

Haala burdo teddude
(*Matta 18.1-5, Lukka 9.46-48*)

³³ Be njottii Kafarnahum. Nde be njippinoo suudu weerdude mabbe fu, o yami taalibaabe makko, o wi'i:

—Dume njeddundurdon dow laawol?

³⁴ Be ndeyyini, sabo ko be njeddunduri dow laawol dey, wo moy woni burdo teddude hakkunde mabbe. ³⁵ Ndeen Iisaa joodii, noddi taalibaabe sappo e dido been, wi'i dum'en:

—Muuydo ardaade fuu, gada heddiibe been heedata, laato golloowo mabbe be fuu.

³⁶ Caggal duum, o nanngi junngo cukalel gomma, o darni ngel yeeso mabbe, o mumbilii ngel, o wi'i be:

³⁷ —Neddo fuu jabbiido cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin jabbi. Katin du jabbiido kam fuu, wanaa miin tan jabbi, jabbake Nuldo kam oon du.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden
(*Lukka 9.49-50*)

³⁸ Yuhanna wi'i mo:

—Moodibbo, min nji'ii gorko gooto ina riiwra ginnaaji e innde maa, de min kadi mo, sabo o waldaa e meeden.

³⁹ Ammaa Iisaa wi'i:

—Taa kadee mo dum, sabo fay gooto waawaa wadirde kaayefiiji e innde am, de sakitoo mbonkoo kam wakkati oon. ⁴⁰ Sabo mo salaaki en fuu ina wondi e meeden. ⁴¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu kokkudo on horde ndiyam saabe on yimbe Almasiihu, waasataa hebude mbarjaari muudum.

Haala ko luttinta yimbe
(*Matta 18.6-9, Lukka 17.1-2*)

⁴² Neddo fuu luttindo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko buri woodde e joomum wo hayre teddunde habbee e daande mum, faddee e maayo manngo. ⁴³ Si tawii junngo maa luttinte, tayu ngo. Naataa e nguurndam nduumiidam a nyakudo buri moyyande ma diina naatude e jahannama yiite nge nyifataa tawee a kibbudo. [⁴⁴ *] ⁴⁵ Si tawii koyngal maa luttinte, tayu ngal. Naataa ley nguurndam nduumiidam tawee wo a nyakudo buri moyyande ma diina faddeede e yiite duumiinge tawee a kibbudo. [⁴⁶ †] ⁴⁷ Katin du si yitere maa luttinte, ittu nde. Sabo naataa e laamu Laamdo a dokko buri moyyande ma diina paddedaa e jahannama a kibbudo. ⁴⁸ Doon, «gildi muudum mbaatataa, yiite muudum du nyifataa.»‡ ⁴⁹ Yiite lamsinan mono fuu hono lamdam ni. ⁵⁰ Lamdam wo

* 9:44 E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 44: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. † 9:46 E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 46: Doon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48. ‡ 9:48 Esaaya 66.24.

huunde lobbere, de si dam selii lamsude, noy lamsinirton dam katin? Hakkunde moodon laatodon hono lamdam ni, ngondon e jam.

10

Haala ceergal

(*Matta 19.1-12, Lukka 16.18*)

¹ Iisaa dilli doon, yehi leydi Yahuudiya, de feyyiti yehi lettugal gooruwol Urdun. Yimbe heewbe piilii mo, de imo waajoo dum'en katin hono no o woowrunoo ni.

² Farisa'en wobbe ngari faa ndaartindoo mo, yami mo:

—Yalla ina daganii gorko seerude deekum naa?

³ O jaabii be:

—Dume Muusaa yamiri on?

⁴ Be njaabii, be mbi'i:

—Muusaa jabii si gorko na seera deekum fu, winnda talkuru ceergal de seera dum.*

⁵ Iisaa wi'i be:

—Wo saabe on yoorbe berde, duum wadi de Muusaa winndani on yamiroore nde.

⁶ Kaa gilla e fuddoode, «Laamdo tagii be, wadii be gorko e debbo. ⁷ Dum wadi de gorko yoppan inna mum e bammum, nanngundura e deekum, ⁸ be dido fuu be laatoode neddo gooto.»[†] Nii woni be nganaa dido katin, be banndu wooturu. ⁹ Ndelle, taa neddo sennda ko Laamdo hawrunduri.

¹⁰ Nde be kootunoo ndeen, taalibaa be makko been yami mo haala majjum. ¹¹ O wi'i be: —Si neddo seerii deekum de banji goddo fuu, jeenii. ¹² Hono noon du, si debbo seedii e gorum, de gorko goddo banji dum, debbo oon du jeenii.

No Iisaa barkiniri cukaloy

(*Matta 19.13-15, Lukka 18.15-17*)

¹³ Yimbe ina ngadda cukaloy to Iisaa, faa meema koy, de taalibaa be been ndukani dum'en. ¹⁴ Nde o yiinoo dum ndeen, o berna, o wi'i taalibaa be been:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nanndufe e makkoy been njeyi laamu Laamdo. ¹⁵ Goonga kaalanammi on: mo jabiraay laamu Laamdo hono no cukalel ni fuu, naatataa dum.

¹⁶ Caggal duum, o mumbilii cukaloy koy, o yowi junngo makko e makkoy, o barkini koy.

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi

(*Matta 19.16-30, Lukka 18.18-30*)

¹⁷ Nde Iisaa nanngunoo laawol fu, gorko gomma doggiri to makko, hofii yeeso makko, yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wadude faa mi heba nguurndam nduumiidam?

¹⁸ Iisaa wi'i mo:

—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo.

¹⁹ Ada anndi jamirooje: «Taa wadu war-hoore, taa jeenu, taa wujuu, taa seeda fewre, taa toonya, teddin inna maa e bammaa.»[‡]

²⁰ Gorko oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mido hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

²¹ Ndeen Iisaa ndaari mo, yidi mo, wi'i mo:

—Huunde wootere ina nyakani maa: yahu sonnoy ko njogidaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaabe. Ndeen, a heban mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²² Ammaa nde gorko oon nannoo haalaaji diin ndeen, balinii, dillidi e mettorgal, sabo o jom jawdi sanne. ²³ Iisaa yeewi gereje fuu de wi'i taalibaa be mum been:

—Naatugol joomiraabe jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi koy!

²⁴ Haalaaji diin kaayinii taalibaa be been sanne. O beydi katin, o wi'i be:

* 10:4 Fillitagol Tawreeta 24.1. † 10:8 Fuddoode 1.27, 2.24. ‡ 10:19 Wurtagal 20.12-16.

—Sukaabe am, naatude e laamu Laamdo ina tiidi koy! ²⁵ Sabo ngeelooba naata wudde battal buri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.

²⁶ Dum beydi haaynaade taalibaabe been, keddii ina yamundura hakkunde muɓben ina mbi'a:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ O ndaari be, o wi'i:

—Yimbe mbaawanaa dum, ammaa Laamdo ina waawi. Sabo walaa fuu ko Laamdo waawanaa.

²⁸ Ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Ndaar, minen min njoppii huunde fuu min njokkii ma!

²⁹ O jaabii dum, o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: neddo fuu joppudo suudu muudum, naa sakiraabe muudum worbe e rewbe, naa inna mum, naa bammum, naa sukaaabe mum, naa gese muudum saabe am e saabe Kabaaru Lobbo ³⁰ heban ko buri dum kile hemre e aduna mo ngonden e muudum joonin o: joomum heban cuudi e sakiraabe worbe e sakiraabe rewbe e inniraaabe e sukaaabe e gese, o torrete du. E ley wakkati garoowo oon du, joomum heban nguurndam nduumiidam. ³¹ Ammaa ardiibe heewbe laatoto gadaabe, gadaabe been du laatoto ardiibe.

Haala Iisaa tataɓa dow maayde muudum e iirtagol muudum

(Matta 20.17-19, Lukka 18.31-34)

³² Ibe ngoni e laawol faa be njaha Urusaliima. Iisaa na ardii be, tawi taalibaabe been ina mbembii, jokkuɓe dum'en been du kulii. O noddi taalibaabe sappo e dido been, o fuddi haalande dum'en ko hewtata mo. ³³ O wi'i be:

—Inani eden njaha Urusaliima. Doon Bii Neddo wattetee e juude hooreebe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta. Be caroto mo sariya maayde, de be ngatta mo e juude yimbe be nganaa Alhuudiya'en. ³⁴ Been njalhoroo mo, tutta dow makko, piya mo dorri, mbara mo. De balde tati caggal majjum, o ummitoto.

No Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa

(Matta 20.20-28)

³⁵ Caggal duum, Yaakuuba e Yuhanna biɓɓe Jebede been ngari to Iisaa, mbi'i dum:

—Moodibbo, won ko min njidi nyaagaade ma. Miden njidi ngadanaa min dum.

³⁶ O wi'i be:

—Dume njidudon mi wadana on?

³⁷ Be njaabii mo:

—Ndujanodaa min min njoododoo e maada, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa e ley darja laamu maada.

³⁸ O jaabii be, o wi'i:

—On anndaa ko njaarotodon. Yalla odon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen, naa looteede lootagal batisima naawngal ngal looteteemi ngaal naa?

³⁹ Be njaabii mo, be mbi'i:

—Miden mbaawi.

O wi'i be:

—On njardan horde nde njardammi ndeen, on keban lootagal batisima ngal looteteemi ngaal. ⁴⁰ Ammaa joodaade gere nyaamo am naa gere nano am wanaa miin yamirta dum. Joodorde deen, wo be Laamdo moyyini been njeji.

⁴¹ Nde taalibaabe sappo heddiibe been nannoo dum ndeen, bernani Yaakuuba e Yuhanna. ⁴² Iisaa noddi be fuu, wi'i:

—Odon anndi laamiibe leyde adunaaru ina laamorii dum'en doole. Mawbe been du ina kolla yimbe been baawde. ⁴³ Onon kaa, dum wadataa hakkunde moodon. Jidɗo laataade tedduɗo hakkunde moodon fuu, ina haani laataade golloowo moodon. ⁴⁴ Katin du, jidɗo ardaade e moodon fuu, ina haani laataade maccuɗo moodon, on fuu. ⁴⁵ Sabo fay Bii Neddo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yimbe, de hokka yonki muudum faa laato coottitaari ndimdinoori heewbe.

*No Iisaa wumtiniri Bartime
(Matta 20.29-34, Lukka 18.35-43)*

⁴⁶ Be njottii Yeriko. Nde Iisaa yaltannoo ngalluure ndeen, kam e taalibaaḅe muudum e jamaa keewdo, ḅe tawi bumdo bi'eteedo Bartime ḅii Time ina joodii ina garbina dakkol laawol ngool. ⁴⁷ Nde o nannoo wo Iisaa Nasaraatuujo oon faltotoo doon ndeen, o fuddi yeewnaade imo wi'a:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

⁴⁸ Yimḅe heewḅe ina njawana mo ina mbi'a o deyy'inoo, ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁹ Iisaa darrii, wi'i:

—Noddee mo.

Ndeen, ḅe noddi bumdo oon, ḅe mbi'i dūm:

—Sellin ḅernde maa, umma! O noddii ma.

⁵⁰ O gurbitii, o faddi saaya makko, o wari to Iisaa. ⁵¹ Iisaa yami mo, wi'i:

—Dume njiddaa mi wadane?

Bumdo oon jaabii mo, wi'i:

—Moodibbo, mi wumta.

⁵² Iisaa wi'i mo:

—Yahu, goondinal maa dannii ma.

Wakkati oon o wumti, o jokki Iisaa, iḅe njaha dow laawol.

11

*No Iisaa naatiri Urusaliima
(Matta 21.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)*

¹ Ko Iisaa e taalibaaḅe muudum ḅadii Urusaliima duum, njottii Baytifaaji e Baytaniya dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaaḅe muudum dido, ² wi'i ḅe:

—Njehee naatowee wuro wonngo yeeso moodon ngo. Wakkati oon fu, on tawan mola araawa nga fay gooto waddaaki abada ina haḅḅii. Kabḅiton nga, ngaddon nga do. ³ Si goddo yamii on dume ngadoton nga, njaabodon mbi'on Joomii amin ina haajaa nga, de nultiran nga law.

⁴ Be njehi, ḅe tawi mola ngaan ina haḅḅii yaasin dakkol dammbugal, ḅe kabḅiti nga.

⁵ Yoga e darinoobe doon ḅeen yami ḅe:

—Dume ngolloton do? Ko wadi oḅon kabḅita mola nga?

⁶ Be njaaborii ḅeen no Iisaa wiirunoo ḅe noon. ḅeen njoppi ḅe. ⁷ Be njaarani Iisaa mola ngaan, ḅe njowi saayaaji maḅḅe dow magga, o waddii. ⁸ Yimḅe heewḅe mbeerti saayaaji muḅḅen dow laawol. Wobḅe kelti licce ledde dakkol toon, mbeerti de e laawol ngool. ⁹ Ardiibe mo e heedube gada makko ḅeen na yeewnoo na mbi'a:

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado!* ¹⁰ Barke woodanii laamu maami en Daawda, laamu ngaroowu nguun! Jettooje ngoodanii Laamdo dow kammuuli!

¹¹ Iisaa hewti ley Urusaliima, naatowi suudu dewal mawndu nduun, de ndaari fuu ko woni ley mayru. Ammaa saabe hiirii, o yehi Baytaniya kanko e sappo e dido ḅeen.

*No Iisaa hudiri yibbi
(Matta 21.18-19)*

¹² Jaango majjum, caggal ḅe ndawii Baytaniya, tawi imo yolbi. ¹³ O haccii yibbi mbilitinki, o yehi yeewoyde yalla imo tawra ki ḅiḅḅe. Nde o yottinoo ki ndeen, o tawaay e makki si wanaa haakorooji. Sabo wakkati oon wanaa wakkati rimugol yibbe. ¹⁴ O wi'i yibbi kiin:

—Taa fay gooto nyaama ḅiḅḅe maa abada katin!

Taalibaaḅe makko ḅeen nani dum.

*No Iisaa riiwri luumotoobe ley suudu dewal mawndu
(Matta 21.12-17, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)*

* 11:9 Jabuura 118.25-26.

¹⁵ Nde ɓe njottinoo Urusaliima fu, Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun, de fuddi riwude soodoobe e soottooɓe wonɓe ley toon. O libi taabaaje weccoobe ceede e joodorde soottooɓe buugaali. ¹⁶ O accaay fay gooto rewi ley taliyaare suudu dewal mawndu nduun ina ronndii gineeji. ¹⁷ Ndeen o waajii ɓe:

—Yalla wanaa ina winndaa: «Suudu am inndirte suudu wadirdu du'aare lenyi fuu!»†
Onon kaa, on ngadii ndu suufirdu yanoobe.‡

¹⁸ Hooreeɓe almaami'en e jannginoobe Tawreeta nani dum, pii no mbardata mo. Be kuli mo, sabo waaju makko oon naatii jamaa oo sanne. ¹⁹ Nde hiirnoo fu, kanko e taalibaabe makko, ɓe njalti ngalluure ndeen.

Haala du'aare wondunde e goondinal
(*Matta 21.20-22*)

²⁰ Fajiri jaango majjum, iɓe paltoro to yibbi kiin toon, ɓe nji'i ki yoorii kolon faa yottii dadi. ²¹ Piyeer miccitii, wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar! Yibbi ki kudunodaa kiin yoorii.

²² Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Ngoondinee Laamdo! ²³ Goonga kaalanammi on: neddo fuu biido waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», si sikkitiraay ley bernde muudum, de goondini ko wi'i duum laatoto fu, wadante dum. ²⁴ Dum wadi de mido wi'a on: ko rjaaridon e ley du'aare fuu, ngoondinee on keɓii dum, ndeen on ngadante dum. ²⁵ Nde ndaridon faa ngadon du'aare fuu, si won gadunoodo on huunde fu, njaafodon dum, faa Baaba moodon gondo dow kammu oon yaafanoo on hakkeji moodon onon du. [²⁶ §]

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri
(*Matta 21.23-27, Lukka 20.1-8*)

²⁷ Be ngarti Urusaliima katin. E ley ko o yiiltotoo ley suudu dewal mawndu duum, hooreeɓe almaami'en e jannginoobe Tawreeta e mawɓe battitii mo ²⁸ yami mo:

—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

²⁹ Iisaa wi'i ɓe:

—Mi yaman on huunde wootere. Njaabodon kam, de mi haalana on kokkudo kam laawol mi golla ko ngollammi duum. ³⁰ Lootagal batisima Yaayaa ngaal, to Laamdo yuuri naa to yimɓe? Njaabee kam!

³¹ Be ndawridi hakkunde maɓɓe, ɓe mbi'i:

—Si en mbi'ii to Laamdo, o yaman en ndelle ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa?

³² Yalla en mbi'an to yimɓe naa?

Iɓe kula yimɓe been sabo ɓe fuu iɓe njogorii Yaayaa wo annabaajo goongaajo. ³³ Be njaabii Iisaa, ɓe mbi'i:

—Min anndaa.

Iisaa wi'i ɓe:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

12

Banndol haala remooɓe bonɓe
(*Matta 21.33-46, Lukka 20.9-19*)

¹ Iisaa fuddi haalude, banndani ɓe, wi'i:

—Neddo gomma wadii ngesa cabiije. O fiiltini nga hoggo, o wasi luggere ɓoosirde, o nyiɓi suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remooɓe, de o wadi jahaangal. ² Nde ɓoreede cabiije yottinoo fu, o neli golloowo makko to remooɓe been toon, ɓe ngaddana mo ngedu makko e ɓiɓɓe cabiije deen. ³ Be nanngi nelaado oon, ɓe piyi dum, ɓe njeccini dum juude ɓole. ⁴ O neli e maɓɓe golloowo

† 11:17 Esaaya 56.7. ‡ 11:17 Yeremiya 7.11. § 11:26 E dereeji ɓooydi, goddi ina beyda aaya 26: Kaa si on njaafataako, Baaba mon gondo dow kammu oon du yaafataako hakkeji moodon.

makko goddo. Be kuyfini dum, be eli dum. ⁵ O neli katin golloowo tatabo, de be mbari dum. Wobbe heewbe nuliraama hono noon: be piyi wobbe, be mbari wobbe. ⁶ Joonin kaa gooto tan o heddorii, biyiiko korsudo oon. Sakitii o neli oon du e mabbe, o wi'i: «Be njaagoto biyam oon.» ⁷ Ammaa remooobe been mbi'unduri hakkunde mubben: «O woni donoowo oon. Ngaree mbaren mo, faa kewten ngesa ngaan!» ⁸ Be nanngi biddo oon, be mbari dum, be paddi dum to gada ngesa toon.

⁹ Joonin le, noy jom ngesa oon wadata? O waran, o halka remooobe been, o halfina ngesa ngaan wobbe. ¹⁰ Yalla on njanngaay ko winndaa ley Binndi diin duum naa?

«Hayre nde nyiboobe been calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.

¹¹ Dum wo golle Joomiraado,
wo dum haaynde e jiide meeden!»*

¹² Hooreebe Alhuudiyankoobe pili no nanngira Iisaa, sabo be paamii banndol ngol wo kambe sappii. De be cuusaay jamaa oon. Be njoppi mo, be ndilli.

Haala yobugol lampo
(*Matta 22.15-22, Lukka 20.20-26*)

¹³ Hooreebe been neli e makko Farisa'en wobbe e daraniibe Hirudus faa keba tuufira mo e konngol makko. ¹⁴ Be ngari, be mbi'i mo:

—Moodibbo, miden anndi a goongante. A hulataa fay gooto, sabo a burdintaa yimbe, ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. Yalla ina dagii min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki? Min kokka mo naa taa min kokka mo?

¹⁵ Ammaa Iisaa annditii naafikaaku mabbe. O wi'i be:

—Dume wadi de odon tuufina kam? Ngaddanee kam mbuufu cardi faa mi yi'a dum.

¹⁶ Be ngaddani mo. O yami be:

—Natal moy e innde moy woni do?

Be mbi'i mo:

—Kaananke Roma.

¹⁷ Ndeen o jaabii be, o wi'i:

—Ndelle kokkee kaananke Roma ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

Ko Iisaa jaabii duum haaynii be sanne.

Haala ummital maaybe
(*Matta 22.23-33, Lukka 20.27-40*)

¹⁸ Saduki'en wobbe ngari to makko. Kam'en ngoni yeddooobe ummital. Be yami mo, be mbi'i:

¹⁹ —Moodibbo, Muusaa yamirii en si neddo banji debbo, maayii tawii hebaay biddo fu, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon faa hebana maaydo oon beyngu.†

²⁰ Wadii rimdaabe njeddo. Arandeejo oon banji debbo de maayi, hebaay biddo. ²¹ Didabo oon dewli debbo oon, kam du maayi hebaay biddo. Tatabo oon du wadi hono noon.

²² Hono nii njeddo been fuu banji mo, kebaay biddo. Caggal mabbe be fuu, debbo oon du maayi. ²³ Ndelle, nyannde ummital, moy e mabbe laatotoo goroo debbo oon? Sabo be njeddo fuu be banjiino mo.

²⁴ Iisaa jaabii be, wi'i:

—On woofube, on anndaa Binndi diin, on anndaa baawde Laamdo du. ²⁵ Sabo si maaybe ummitake fu, worbe banjataa, rewbe banjataake. Be laatoto hono maleyka'en wonbe dow kammu been ni. ²⁶ Woodi, ko maaybe ummitotoo duum, on njanngaay e dewtere Muusaa ley taariki wuumoore hubboore, hono no Laamdo haaldiri e makko, wi'i: «Miin woni Laamdo Ibrahiima, Laamdo Isiyaaka, Laamdo Yaakuuba»?‡ ²⁷ Laamdo wo Laamdo wuurbe, wanaa Laamdo maaybe.§ On mboofii sanne.

* 12:11 Jabuura 118.22-23. † 12:19 Fillitagol Tawreeta 25.5. ‡ 12:26 Wurtagol 3.6, 15-16. § 12:27 Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko booyi. Ko Laamdo wi'i wo Laamdo mabbe duum, holli ibe mbuuri.

Haala yamiroore burnde semmbe
(*Matta 22.34-40, Lukka 10.25-28*)

²⁸ Jannginoowo Tawreeta gooto battitii Iisaa, tawi naniino jeddi maḅḅe, e no o jaaborii Saduki'en been faa woodi, yami mo:

—E jamirooje deen fuu, ndeye buri manngu?

²⁹ Iisaa jaabii mo:

—Burnde fuu manngu e jamirooje deen wo nde do: «Hettinda Israa'iila, Laamdo Joomiraado meeden oon tan woni Joomiraado. ³⁰ Yidir Laamdo Joomiraado maa e bernde maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu e semmbe maa fuu.»* ³¹ Didaberde ndeen wo hono mayre, kayre woni: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.»† Walaa fuu yamiroore burnde didi deen manngu.

³²⁻³³ Jannginoowo Tawreeta oon wi'i mo:

—Moodibbo! A haalii goonga ko mbiidaa Laamdo tan woni Joomiraado, katin du Laamdo goddo walaa si wanaa kanko. E yidirda Laamdo e berndem fuu e hakkillom fuu e semmbem fuu, e yidirda gondo mum hono no yidiri hoore mum ni, kanjum buri sadakaaji duppeteedi e kirsamaaji fuu! Haala maa ina selli sanne.

³⁴ Nde Iisaa yi'unoo o jaaborake hakkilantaaku ndeen, wi'i mo:

—A woddaa e laamu Laamdo.

Caggal duum, fay gooto suusaay yamude Iisaa yamde godde katin.

Haala Almasiihu e Daawda
(*Matta 22.41-46, Lukka 20.41-44*)

³⁵ Nde Iisaa waajotoo ley suudu dewal mawndu ndeen, wi'i:

—Noy jannginoobe Tawreeta been mbaawri wiide Almasiihu oon wo taan Daawda?

³⁶ Sabo Daawda e hoore muudum wi'irii Ruuhu Ceniido:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaabaa waybe ma.»‡

³⁷ Daawda e hoore muudum ina noddira Almasiihu oon «Joomam». Ndelle, noy o laatortoo taanum?

No Iisaa feliri jannginoobe Tawreeta
(*Matta 23.1-36, Lukka 20.45-47*)

Jamaa keewdo ina hettindanii Iisaa e seyo. ³⁸ E ley waajagol makko ngool, o wi'i be:

—Tinnee e jannginoobe Tawreeta yidube yiilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali tedduudi ley luumooji, ³⁹ foodantooobe joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokkuuje teddude to nyaamduuji. ⁴⁰ Ibe nyaama jawdi rewbe talkaabe be goriraabe muḅḅen maayi, de be njuutina du'aawuuji maḅḅe faa be nanndinkinoo e lobbuḅe. Kambe, jukkungo naawngo burata jippineede dow muḅḅen.

Haala sadaka debbo talkaajo
(*Lukka 21.1-4*)

⁴¹ Iisaa joodii hucciti e keesu suudu dewal mawndu nduun, yi'i no jamaa oon wattirta kaalisi e keesu oon noon. Joomiraabe jawdi heewbe ngatti kaalisi keewdo ley keesu oon.

⁴² Ndeen debbo talkaajo mo gorum maayi wari, watti buudi didi. ⁴³ Iisaa noddi taalibaabe muudum been, wi'i dum'en:

—Goonga kaalanammi on: ko debbo talkaajo o watti e ley keesu duum buri ko been fuu ngatti duum. ⁴⁴ Sabo be fuu, wo ko bonnantaa be fay huunde tan be ngatti. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum watti haddi ko joginoo faa wuurda duum fuu.

13

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru
(*Matta 24.1-14, Lukka 21.5-19*)

* 12:30 Fillitagol Tawreeta 6.4-5. † 12:31 Lewinkooḅe 19.18. ‡ 12:36 Jabuura 110.1.

¹ Nde o wurtotonoo suudu dewal mawndu ndeen, taalibaajo makko gooto wi'i mo:
—Moodibbo, ndaar, kaaye de e nyimngo ngo fuu no ɲardiri!

² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A yi'ii nyimngo ngo no foti mawnude naa? Fay hayre wootere heddataako do ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

³ O joodowii dow waamnde wi'eteende Jaytun, o hucciti e suudu dewal mawndu nduun. Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna e Andire toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

⁴ —Anndin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata wadugol kulle deen fuu?

⁵ Iisaa jaabii be wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga. ⁶ Heewbe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko.» Be mbosinan yimbe heewbe. ⁷ Si on nanii kabaaru woldeejji badiidi, si on kaalanaama woldeejji bodduudi, taa kulee. Ina tilsi dum wada, de dum wanaa timmoode tafon. ⁸ Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere, rafooji du ngadan. Dum fuu laatoto hono fuddoode ɲatawere beynoowo ni.

⁹ Ndeenee ko'e moodon, sabo yimbe njaaran on to carorde, on piyete ley cuudi baajordi. Be ndarna on yeeso hooreebe e kaanankooebe saabe am, faa laatanodon kam seedeerbe yeeso maabe. ¹⁰ Ina tilsi Kabaaru Lobbo oon waajee lenyi diin fuu tafon. ¹¹ Nde be njaarii on faa be kokkitira on, taa mbemmbedon dow ko kaaloton. Nde wakkati majjum wari fuu, on keban ko kaalon. Sabo wanaa onon kaalata, wo Ruuhu Ceniido haalata. ¹² Neddo hokkitiran sakiike muudum waree, baabiiwo du hokkitiran biyum. Bibbe ummanto saaraabe mubben, ngada faa be mbaree. ¹³ Yimbe fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode fu, kam hisintee.

Haala torra mawdo e gartol Almasiihu

(Matta 24.15-31, Lukka 21.20-28)

¹⁴ Wakkati waran nde nji'oton «huunde nyiddiniinde bonnoore»* ina woni do haanaa wonde.† (Janngudo dum fuu, faama maanaa majjum.) Ndeen, tawaabe ley Yahuudiya fuu ndoggira baamle. ¹⁵ Tawaado dow suudu, taa jippoo fey de wi'a naatan faa hooya huunde ley suudu muudum. ¹⁶ Tawaado ngesa, taa yeccoo faa hooyowa saaya muudum. ¹⁷ Kay, debereedu'en e musinteebe njaran torra ley balde deen! ¹⁸ ɲaaree Laamdo taa dum wada wakkati dabbunde. ¹⁹ Sabo ley balde deen torra wadan mo hono muudum wadaay gilla fuddoode adunaaru ndu Laamdo tagi nduun faa joonin, woodi du hono muudum wadataa abada katin. ²⁰ Sini Joomiraado rabbindinaayno balde deen, fay gooto hisataano. Ammaa o rabbindinirii de saabe subaabe makko been. ²¹ Wakkati oon, si goddo wi'ii on: «Ndaaree! Inan Almasiihu do», naa «Inani mo to», taa ngoondinee. ²² Sabo almasiihu'en fewreebe e annabaabe fewreebe bangowan, ngada maandeeji e kaayefiiji faa majjina fay subaabe been, si na laato. ²³ Ndelle, kakkilon! Mi haalanii on huunde fuu gilla dum waraay.

²⁴ —Ammaa e ley balde deen, caggal torra oon, naange nibban, lewru selan yaynude, ²⁵ kooode kammu caaman, kulle gonde dow kammu deen ndimmboto.‡ ²⁶ Wakkati oon, Bii Neddo oon yi'ete ina wara e duule,§ ina warda e baawde mawde e teddeengal. ²⁷ O nulan maleyka'en makko lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, kawrundura subaabe makko been gilla to adunaaru fuddi faa to haadi.

Banndol dow yibbi

(Matta 24.32-35, Lukka 21.29-33)

²⁸ Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki keyditii, haakorooji makki mbilitii, ofon anndi ndunngu badake. ²⁹ Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon wakkati oon

* 13:14 Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † 13:14 Do Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankooebe. Ko o sappinoo duum wadii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin. ‡ 13:25 Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10. § 13:26 Daniyiila 7.13.

badake, ina woni e dammbugal galle. ³⁰ Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa tawee kulle deen fuu ngadaay. ³¹ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo

(Matta 24.36-44)

³² Kaa nyalaande ndeen e wakkati oon fay gooto anndaa dum. Wanaa maleyka'en wonbe dow kammu, wanaa Biddo oon. Walaa anndudo dum si wanaa Baabiiwo oon. ³³ Kakkilee, tinnodon e majjum, sabo on anndaa wakkati mo o warata. ³⁴ Idum wa'i hono gorko cegiliido faa dilla, yalti suudu muudum, hokki maccube mum mono fuu golle mum, yamiri doomoowo dammbugal oon tinnoo dooma. ³⁵ Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa nde jom galle oon wartata: ina waawi laataade kiiral naange, naa hakkunde jemma, naa wakkati nde dontooje njoggata, naa fajiri. ³⁶ Taa o juha on de o tawa odon daanii! ³⁷ Ko kaalanammi on duum, mido haalana yimbe fuu: kakkilon!

14

No mawbe diina ndawriri faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

¹ Balde didi keddanii iidi Faltagol e iidi buuru mo wattaaka rabilla. Hooreebe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta pilii nanngirde Iisaa e hiila faa keɓa mbara dum.

² De ɓe mbi'i:

—Taa ngaden dum ley iidi ndi de yimbe muurta.

No debbo joordi nebbam uurdam dow Iisaa

(Matta 26.6-13, Yuhanna 12.1-8)

³ Wakkati oon Iisaa ina woni ley Baytaniya, do suudu Simon noddirteedo ceppindo oon. O joodii faa o nyaama. Debbo gomma naati ina jogii faandu nebbam laabudam, uurdam, tiidudam coggu sanne. Debbo oon heli faandu nduun, joori nebbam daam dow hoore makko. ⁴ Yoga e wonnooɓe toon been mettaa, mbi'unduri hakkunde muɓɓen:

—Dume saabii de nebbam daam bonniraa ni? ⁵ Idam waawnoo sonneede ko ɓuri buudi cardi keme tati, de hokkee talkaabe!

Heddii iɓe pela debbo oon. ⁶ Ammaa Iisaa wi'i:

—Celee mo! Ko wadi de odon torra mo? O gollanii kam gollal lobbal. ⁷ Si goonga, talkaabe ina tawdee e moodon wakkati fuu, nde muuydon fuu odon mbaawi wadande dum'en moyyere. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu. ⁸ O wadii ko o waawi: o joorii nebbam uurdam dam dow banndu am faa mi segilanoo saabeere. ⁹ Goonga kaalanammi on: do Kabaaru Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko debbo o wadi duum fillitete, faa o miccitere.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Matta 26.14-16, Lukka 22.3-6)

¹⁰ Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaabe sappo e dido been, yehi to hooreebe almaami'en faa watta Iisaa e juude muɓɓen. ¹¹ Nde ɓe nannoo dum ndeen, ɓe ceyii, ɓe aadii ɓe njoban mo ceede. Wakkati oon, imo fiya dabare no o jambortoo Iisaa.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaabe muudum

(Matta 26.17-30, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30)

¹² Nyannde arande iidi buuru mo wattaaka rabilla, nde ɓe kirsata dammuuli iidi Faltagol ndeen, taalibaabe Iisaa yami dum, mbi'i:

—Toy njidɗaa min njaha min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?

¹³ O nuli taalibaabe makko dido, o wi'i dum'en:

—Njehee ngalluure toon, on kawran toon e gorko ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon dum. ¹⁴ Suudu ndu o naati fuu, mbi'on jom galle oon: «Moodibbo yamii suudu nduye nyaamdata e taalibaabe mum been hiraande iidi Faltagol?» ¹⁵ O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilantodon en hiraande ndeen.

¹⁶ Taalibaabe dido been njehi, naatowi ngalluure ndeen, be tawri hono no o wi'iri be noon. Toon be cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁷ Nde hiirnoo fuu, Iisaa wardi e sappo e dido been. ¹⁸ Wakkati be njoodinoo ibe nyaama fu, Iisaa wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam, imo nyaamda e am joonin.*

¹⁹ Dum laatani be kabbu-ko'u, be puddi yamirde mo gooto gooto, ibe mbi'a:

—Kori wanaa miin?

²⁰ O jaabii be, o wi'i:

—Wo gooto moodon, onon sappo e dido be, cuuwidindo e am junngo e le'al ngal.

²¹ Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi diin ni. Ammaa bone woodanii jambotoodo Bii Neddo oon! Gorko oon, si rimaakano fey buri woodde e muudum!

²² Nde be nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamdo, heltii, hokki be, wi'i:

—Njabee, dum wo banndu am.

²³ Caggal duum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamdo, o hokki be, be fuu be njari.

²⁴ O wi'i be:

—Dum wo yiiyam am, tabintinooram amaana Laamdo, ndufeteedam saabe heewbe.

²⁵ Goonga kaalanammi on: mi yarataa cabijam katin si wanaa nyannde njaroyi kesam e ley laamu Laamdo.

²⁶ Caggal be njimii Jabuura,† be njalti, be njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum

(Matta 26.31-35, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

²⁷ Iisaa wi'i be:

—On fuu on njoppam kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piide maayde, de baali diin cankitoo.»‡ ²⁸ Ammaa caggal mi iirtake, mi artoyto on Galili.

²⁹ Piyeer wi'i mo:

—Fay si be fuu be njoppi ma, miin kaa mi yoppataa ma.

³⁰ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami: jemma hannden o pay, fadde ndontoori e joggude kile d'idi a wi'an a anndaa kam kile tati.

³¹ De Piyeer haali, tekkini daande, wi'i:

—Fay si tilsi mi maaydan e maada, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.

Taalibaabe been fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamdo ley Geccemane

(Matta 26.36-46, Lukka 22.39-46)

³² Be njottii nokku bi'eteedo Geccemane, de Iisaa wi'i taalibaabe muudum been:

—Njoodee do, faa mi wadowa du'aare.

³³ O yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna. Bernde makko fuddi maatude kulol e kaadeefi. ³⁴ O wi'i be:

—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee do, ndoomee, kakkilee.

³⁵ O toowti seeda, o hippii e leydi, o du'ii yalla imo dada e wakkati naawdo oon si na laatoo. ³⁶ O wi'i:

—Abba! Ada waawi huunde fuu, woddinam horde torra nde. Ammaa taa laatoo ko muuyumi, dum laatoo ko muuyudaa.

³⁷ O warti, o tawi ibe daanii. O wi'i Piyeer:

—Simon, a daani naa? A walaa semmbe doomude fay haddi wawtu gooto naa?

³⁸ Kakkilee, ndu'ee, faa taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terde ina lokkidi.

* 14:18 Jabuura 41.10. † 14:26 Al'aada Alhuudiyankoo be woni yimude jimi Jabuura 115-118 wakkati hiraande iidi Faltagol. ‡ 14:27 Jakariyaa 13.7.

³⁹ O yehi katin, o du'orii no arande ni. ⁴⁰ O warti, o tawi be daantake, sabo doyngol mabbe na teddi sanne. Be kunngii anndude ko be njaabotoo mo. ⁴¹ O warti tataberde, o wi'i be:

—Faa joonin on daani, odon nootta naa? Heyii. Wakkati oon warii. Joonin, Bii Neddo wattete e juude luttube. ⁴² Ummee njehen! Inan jambotoodo kam oon ina battitii.

No Iisaa nanngiraa

(Matta 26.47-56, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

⁴³ O tilaaki e haalde dum, de Yahuuda, gooto e sappo e dido been, yottii ina wondi e yimbe heewbe jogiibe kaafaaje e cabbi. Wo be nulaabe hooreebe almaami'en, e jangginooBe Tawreeta, e mawbe. ⁴⁴ Jambotoodo mo oon hokkiino be filnde, wi'i:

—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nanngon dum, njaaron dum kawjodon dum.

⁴⁵ Yahuuda yottii tan, battitii Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbo!

O muccii dum. ⁴⁶ Ndeen be tuggi juude mabbe dow Iisaa, be nanngi dum. ⁴⁷ Gooto e darinoobe doon been, soorti kaafaahi muudum, soppi maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum. ⁴⁸ Iisaa wi'i be:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi ardiido muurtere naa? ⁴⁹ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu nduun mido waajoo, de on nanngaay kam. Ammaa tilay ko Binndi diin mbi'i duum tabita.

⁵⁰ Ndeen, taalibaabe been fuu njoppi mo, ndoggi.

⁵¹ Jokolle mo bornaaki na waanii disaare tan, jokki mo. Be nanngi dum, ⁵² de yoppi disaare ndeen, doggi banndu boldu.

No mawbe diina carorii Iisaa

(Matta 26.57-68, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

⁵³ Be njaari Iisaa to Almaami Mawdo oon, tawi hooreebe almaami'en e mawbe e jangginooBe Tawreeta fuu ina kawriti. ⁵⁴ Piyeer ina jokki mo to toowti faa naati ley taliyaare galle Almaami Mawdo. O joododii e doomoobe dakkol yiite, imo yuuloo.

⁵⁵ Woodi, hooreebe almaami'en e jeyaabe e waalde SaahiiBe ndeen fuu ina piloo ko pelira Iisaa faa waree, de be kebaay. ⁵⁶ Heewbe ina pela mo dow fewre, ammaa haalaaji mubben ina luttunduri. ⁵⁷ Wobbe mabbe peli mo, mbi'i:

⁵⁸ —Min nanii imo wi'a: «Mi liban suudu dewal mawndu mahiraandu juude nduun, de ley balde tati mi nyiba suudu dewal wonndu ndu mahiraaka juude.»

⁵⁹ Kaa e dum du, pelooje mabbe deen ina luttunduri. ⁶⁰ Almaami Mawdo oon ummii, darii hakkunde jamaa oon, yami Iisaa:

—Walaa ko njaabotodaa naa? Ko yimbe be ceedante duum wo dume?

⁶¹ Dum fuu imo deyyinii, o jaabaaki fay huunde. Almaami Mawdo oon ina yama mo katin, ina wi'a:

—Yalla aan woni Almasiihu, bii mo jettooje ngoodani oon naa?

⁶² O jaabii, o wi'i:

—Miin woni kanko. On nji'an Bii Neddo ina joodii gere nyaamo Jom baawde oon,[§] ina warda e duule kammu.*

⁶³ Duum metti Almaami Mawdo oon faa seeki kaddule muudum, wi'i:

—En kaajaaka seedebe katin. ⁶⁴ On narrii noppi moodon ko o mbonkii Laamdo duum. Dume miilidon?

Be fuu be mbi'i imo haani wareede.

⁶⁵ Wobbe mabbe puddi tuttude dow makko. Be cuddi yeeso makko, ibe piya mo, ibe mbi'a mo:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

Ndeen doomoobe been du nanngi mo, ina peenya mo.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(Matta 26.69-75, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

§ 14:62 Jabuura 110.1. * 14:62 Daniyiila 7.13.

⁶⁶ E ley ko Piyeer woni ley taliyaare galle oon, gooto e horbe Almaami Mawdo oon yottii. ⁶⁷ Nde o yiinoo Piyeer ina yuuloo ndeen, o taykii dum, o wi'i:

—Aan, ada wondunoo e Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁶⁸ Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Miin kaa mi anndaa, mi faamataa ko kaalataa duum.

Caggal duum, Piyeer yehi naatowi bolongal galle ngaal. [Ndeen ndontoori joggi.]†

⁶⁹ Nde kordo oon yiinoo mo katin fu, haalani dariibe doon been, wi'i:

—Oo wo gooto mabbe!

⁷⁰ Piyeer yeddi katin. Faa booyti seeda, dariibe doon been mbi'i Piyeer:

—Tannyoral, a gooto mabbe, sabo a Galilinkeejo.

⁷¹ Kanko du, o fuddi hunaade e huttaade, imo wi'a:

—Mi anndaa gorko mo kaaloton haala mum oon fey!

⁷² Wakkati oon pay, ndontoori joggi dida berde, de Piyeer miccitii ko Iisaa wi'unoo duum: «Fadde ndontoori e joggude kile didi, a wi'an a anndaa kam kile tati.» Bernde Piyeer metti dow majjum, heddi ina woaya.

15

No Pilaatu Yamiri Iisaa

(*Matta 27.1-2, 11-14, Lukka 23.1-5, Yuhanna 18.28-38*)

¹ Nde naange fudunoo fu, hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta e waalde Saahiibe ndeen fuu, tawti mawbe du, be fuu be ndawridi. Be kabbi Iisaa, be njaari dum, be ngatti dum e juude Pilaatu goforneer oon.

² Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankoobe oon naa?

O jaabii, o wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

³ Hooreebe almaami'en been ina pelda mo kulle keewde. ⁴ Pilaatu yami mo katin:

—Walaa ko njaabotodaa naa? A nanaay ko be peldete duum fuu naa?

⁵ Ammaa Iisaa jaabaaki fay huunde, faa dum haaynii Pilaatu.

No Iisaa saroraa sariya maayde

(*Matta 27.15-26, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16*)

⁶ Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yimbe been kasuujo gooto mo cubii. ⁷ Tawi gorko bi'eteedo Barabas muurtidiino e wobbe faa be mbari neddo. Wakkati oon, ibe uddaa e kasu saabe ko be ngadi duum. ⁸ Jamaa oon njehowi to Pilaatu woni toon, naati e nyaagaade dum wadana be ko woownoo wadande be duum. ⁹ O jaabii be, o wi'i:

—Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankoobe oon naa?

¹⁰ Sabo o faamii hooreebe almaami'en been kiram wadi de kokkitiri mo. ¹¹ De hooreebe been ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana be Barabas, dum burani be yoofa Iisaa.

¹² Pilaatu jaabii katin, wi'i be:

—Ndelle, dume njidudon mi wada mo mbi'oton kaananke Alhuudiyankoobe oon?

¹³ Be yeewnii, be mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁴ Pilaatu yami be:

—Dume o wadi ko boni?

De be beydi yeewnaade semmbe:

—Tontu mo e leggal palaangal!

¹⁵ Saabe Pilaatu ina yidi welnude berde jamaa oon, yoofani dum'en Barabas. Caggal duum, o yamiri Iisaa fiyee dorri, de o hokkitiri dum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiibe njalnorii Iisaa

(*Matta 27.27-31, Yuhanna 19.2-3*)

† 14:68 Cakitte aaya 68 tawaaka e dereeji burdi fuu booyude diin.

¹⁶ Sordaasiibe been njaari mo nannowi mo ley galle laamorde toon, kawrunduri sordaasiibe heddiibe been fuu. ¹⁷ Be borni mo saaya mbodeeha,* be canyi taarde gi'e be kippi e hoore makko. ¹⁸ Be puddi salminde mo, ibe mbi'a:

—Fofoo, kaananke Alhuudiyankooobe.

¹⁹ Ibe piira hoore makko loosol, ibe tutta mo, ibe ndikkinoo, ibe kujidana mo. ²⁰ Nde be tilinoo jalnoraade mo ndeen, be itti saaya mbodeeha kaan, be borni mo kaddule makko. Ndeen be njaari mo yaasin faa be tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

²¹ Gorko gooto bi'eteedo Simon, jeyaado Sireene, baaba Alesandere e Rufus, ina yuura ley ladde ina faltoo doon. Sordaasiibe been ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal. ²² Be njaari Iisaa nokku bi'eteedo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»). ²³ Be ngaddani mo cabijam njillunduraadam e dakke kaadufe faa o yara, de o jabaay. ²⁴ Be tonti mo e leggal palaangal. Be pecciri kaddule makko cumnal, be ndaara ko mono fuu hebata.† ²⁵ Nde be tontata mo ndeen, wo wakkati yamnde jeenay beetee. ²⁶ Be mbinndi e alluwal tiimtude hoore makko sabaabu ko o tontiraa. Binndi dow maggal na mbi'a: KANANKE ALHUUDIYANKOOBE. ²⁷ Be tontidi mo e yanoobe dido, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. [²⁸ ‡] ²⁹ Yimbe faltotoobe doon been ina njenna mo, ina ndimmba ko'e mubben, ina mbi'a:

—Hey! Liboowo suudu dewal mawndu de nyiotoo ndu ley balde tati, ³⁰ dannu hoore maa, jippa leggal palaangal ngal!

³¹ Hono noon, hooreebe almaami'en been du ina njalnoro mo. Kambe e jannginoobe Tawreeta, ibe mbi'undura hakkunde mabbe:

—O hisinii wobbe, de o waawaa hisinde hoore makko! ³² Kanko woni Almasiihu kaananke Israa'iila oon. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa nji'en de ngoondinen!

Dido tontidaabe e makko been du ina mbonkoro mo noon.

Haala maayde Iisaa

(Matta 27.45-56, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

³³ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ³⁴ E ley yamnde tati kiiral naange ndeen, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:

—Eloy, eloy, lama sabaktani? (Dum na fiirta «Laamdo am, Laamdo am! Dume saabii de njoppudaa kam?»§)

³⁵ Nde wobbe dariibe toon been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Inan, imo nodda annabi Iliyaasa!

³⁶ Ndeen goddo mabbe doggi, suuwowi tekkere ley ndiyam lammudam, habbi nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta, o wi'i:

—En njoppa mo, ndaaren yalla Iliyaasa waran jippina mo!

³⁷ Caggal duum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de seedi e yonki. ³⁸ Lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye didi.

³⁹ Mawdo sordaasiibe darinoofo yeeso makko oon yi'i no o dilliri adunaaru ni, de wi'i:

—Si goonga ni, neddo o wo Bii Laamdo!

⁴⁰ Rewbe wobbe ina toowti, ina kaynoo. Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba pamarel e Yuusufi ina ngoni hakkunde mabbe. ⁴¹ Been njokkannoo mo ina ngollana mo nde o wonnoo Galili ndeen. Rewbe wobbe heewbe du ina ngoni doon, yaadunooobe e makko Urusaliima.

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere

(Matta 27.57-61, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

* 15:17 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke bornotoo. † 15:24 Jabuura 22.19.

‡ 15:28 E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 28: Dum tabintini Binndi biidi: «O hiisodaama e bonbe.» § 15:34 Jabuura 22.2.

⁴² Ko hiiri duum, tawi hawrii e wakkati segilagol, sabo nyalaande fowteteende badake naatude. ⁴³ Gooto tedduo e waaldeere Saahiibe, bi'eteedo Yuusufi mo Arimatiya, wari. Kanko du imo hedii bangugol laamu Laamdo. O hulaay yaade to Pilaatu o njaaroo dum banndu Iisaa. ⁴⁴ Ko Iisaa maayi law duum, haaynii Pilaatu, noddi mawdo sordaasiibe, yami dum yalla wo goonga o maayii. ⁴⁵ Nde mawdo sordaasiibe oon haalannoo dum Pilaatu ndeen, acci Yuusufi hooya banndu nduun. ⁴⁶ Yuusufi soodi kasanke, jippini banndu Iisaa nduun, fiili dum e kasanke oon, de watti dum e saabeere wasaande ley hayre. Caggal duum, o talliti hayre, o uddiri dammbugal saabeere ndeen. ⁴⁷ Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yuusufi nji'i to o wattaa toon.

16

Haala iirtagol Iisaa

(Matta 28.1-8, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

¹ Nde nyalaande fowteteende faltinoo ndeen, Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba coodi nebbeele uurde faa njaha, ngatta e banndu Iisaa.

² Nyannde go'aberde e jeddiire ndeen, rewbe been ngari to saabeere ndeen illa law, wakkati pudal naange. ³ Ibe mbi'undura:

—Moy tallitanta en hayre wonnde e dammbugal saabeere ndeen?

⁴ Ammaa nde be bantunoo gite mabbe ndeen, be nji'i hayre ndeen tallitaama. Inde mawni sanne. ⁵ Wakkati be naatunoo e saabeere ndeen, be nji'i jokolle ina joodii gere nyaamo ina bornii saaya ndaneeha, de be kuli. ⁶ O wi'i be:

—Taa kulee! Odon piloo Iisaa Nasaraatuujo tontanoodo oon. O iirtake, o walaa do. Inan nokku do o wattanoo doon. ⁷ Joonin kaa, njehee, mbi'owee taalibaabe makko been e Piyeer o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo, hono no o wiirunoo on noon.

⁸ Rewbe been njalti saabeere ndeen, ndoggi. Ibe ndiwna kulol, ibe mbembii sanne. Be kaalanaay fay gooto huunde ndeen no be poti hulude.

⁹ Illa fajiri nyannde go'aberde e jeddiire, Iisaa iirtake. Caggal ko o iirtii duum, o artii o bangi e Mariyama jeyaado Magdala mo o riiwnoo ginnaaji jeddi e muudum oon.

¹⁰ Mariyama yehi humpitoyde kabaaru oon wondunooobe e Iisaa been, tawi ibe cunii ibe mboya. ¹¹ Ammaa ko be nani o iirtake e ko Mariyama yi'i mo duum fu, be ngoondinaay dum.

¹² Caggal duum, o bangi e dido mabbe e tagaadi ngonndi, ibe nanngi laawol jahoowol ladde. ¹³ Kambe du, be ngarti be kumpiti heddiibe been, de been ngoondinaay be.

¹⁴ Sakitii, o bangi e taalibaabe sappo e ngo'o been wakkati mo be nyaamata. O feliri be rafi goondinal mabbe e yoorde berde mabbe, sabo be ngoondinaay yiibe mo caggal ummitagol makko been. ¹⁵ O wi'i be:

—Njehee ley adunaaru ndu fuu, mbaajodon tagaado fuu Kabaaru Lobbo o.

¹⁶ Goondindo de lootaa lootagal batisima fu, hisinte. Mo goondinaay jukkete.

¹⁷ Kaayefiiji di ina ngoodani goondinbe been: be ndiiwrn ginnaaji saabe am, be kaalan demle kese, ¹⁸ be nanngiran bolle e juude mabbe. Fay si be njari poson, fay huunde wadataa be. Be njowan juude mabbe e nyawbe de cella.

¹⁹ Gada Iisaa Joomiraado haaldii e mabbe, yeentinaa dow kammu, joodii gere nyaamo Laamdo. ²⁰ De kambe kaa, be njehi ibe mbaajowoo ley nokkuuje fuu. Joomiraado ina wondi e mabbe, tabintiniri konngol ngol e maandeeji kaayniidi jaadooji e maggol.*

* 16:20 Aaya 9 yaade 20 tawaaka e dereeji burdi fuu booyude diin.

Linjiila Iisaa mo Lukka winndi

Ko saabii dewtere nde winndaa

¹ Yimbe heewbe pilake fillitaade kulle tabitinde hakkunde meeden. ² Be mbinndii ko seediibe gilla fuddoode been kaalani en. Seediibe been ngoni halfinaabe faa anndina konngol ngool. ³ Tawfilus tedduo, mi taykake kulle deen fuu faa woodi gilla arande, mi tawii na hawrani kam miin du faa mi winndane, mi fiirtane dum faa laaba no dum wadiri, ⁴ faa kebaa tannyoral jannde nde njannginadaa ndeen wo goonga.

No Jibiriilu sapporii rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

⁵ Wakkati jamaanu Hirudus, kaananke Yahuudiya, na woodi almaami gomma bi'eteedo Jakariyaa. Imo jeyaa e waaldeere Abiya, bii Haaruuna. Dee Jakariyaa du wo yuwdi Haaruuna, innde muudum wo Elisabet. ⁶ Be dido fuu be fonnditiibe to Laamdo. Ibe njokki jamirooje Joomiraado e sariyaaji muudum fuu. Feloore fuu walaa e mabbe. ⁷ Be kebaa biddo, sabo Elisabet wo dimaro. Be dido fuu be naywii du.

⁸ Nyannde gomma, Jakariyaa ina golla golle muudum yottinde sadakaaji yeeso Laamdo, sabo wakkati oon wo waaldeere makko jeyti gollal ngaal. ⁹ Ley al'aada almaami'en ibe mboownoo wadude cumnal. Wo nii Jakariyaa subiraa faa naata nokkuure seniinde wonnde ley suudu dewal mawndu, de ura toon ure. ¹⁰ Jamaa oon fuu darii yaasin ina wada du'aare wakkati mo ure deen mbuletee. ¹¹ Wakkati oon maleyka Joomiraado bangani mo, ina darii gere nyaamo nokkuure urirde ndeen. ¹² Nde Jakariyaa yi'unoo maleyka oon ndeen, nesim tayi, kulol nanngi dum. ¹³ Maleyka oon wi'i mo:

—Jakariyaa taa hulu, sabo du'aare maa jaabaama. Deeka Elisabet rimante biddo gorko, inndiraa dum Yaayaa. ¹⁴ Biddo oon waddante seyo manngo, heewbe ceyorto rimeede makko, ¹⁵ sabo o laatoto tedduo yeeso Joomiraado. O yarataa doro, o yarataa huunde fuu ko sulinta. O heewan Ruuhu Ceniido gilla e ley reedu inniiko. ¹⁶ O wartiran bibbe Israa'iila heewbe to Laamdo Joomiraado mubben. ¹⁷ O artoto Joomiraado warde, o wonda e ruuhu e baawde de annabi Iliyaasa hebunoo, faa o wartira berde baabiraaabe to bibbe mubben, faa o wartira saliiibe du e hakkillooji dartiibe, faa moyyinana yimbe segilaniibe garol Joomiraado.

¹⁸ Jakariyaa yami maleyka oon, wi'i:

—Noy paamirammi dum wo goonga? Sabo miin mi naywii, deekam oon du wadi duubi.

¹⁹ Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Miin woni jibiriilu dakkiido Laamdo, mi nulaado to maada faa mi haalane kabaaru lobbo o. ²⁰ Ndelle joonin a muumdan. A haalataa si wanaa wakkati mo dum tabiti, sabo a goondinaay haala am. Haala am ka tabitowan nde wakkati majjum wari.

²¹ Tawi yimbe been ina kedii Jakariyaa, ina haaynii dum'en ko o booyi ley suudu dewal mawndu duum. ²² Nde o wurtinoo ndeen, o hunngii haaldude e mabbe. Be paami won ko o hollaa ley suudu dewal mawndu nduun. Imo haalda e mabbe muummumre, o heddii o waawaa haalde. ²³ Nde balde golle makko tilinoo ndeen, o hooti suudu makko.

²⁴ Caggal balde deen, Elisabet deekiiko oon hooyi reedu, dammbii haddi lebbi joy, ina wi'a:

²⁵ —Dum woni ko Joomiraado wadani kam. O taykake kam, o ittanii kam dukkuru hakkunde yimbe.

No maleyka sapporii rimeede Iisaa

²⁶ Ley lewru Elisabet jeegaburdu nduun, Laamdo nuli maleyka Jibiriilu e wuro wi'eteengo Nasaraatu ley leydi Galili, ²⁷ to surbaajo mo taan Daawda bi'eteedo Yuusufi habbani. Surbaajo oon ina wi'ee Mariyama. ²⁸ Maleyka oon naati do Mariyama woni doon, wi'i dum:

—Aan e jam, kebudo moyyere Joomiraado. Joomiraado ina wondi e maada.

²⁹ Haala kaan wemmbi Mariyama sanne, ina miiloo dume jowtaango ngo fiirtata. ³⁰ De maleyka oon wi'i mo:

—Taa hulu, Mariyama! Sabo a hebii moyyere yuurunde e Laamdo, ³¹ a hooyan reedu, ndimaa biddo gorko, inndiraa dum Iisaa. ³² Biddo oon laatoto tedduo, o noddirte Bii Laamdo Toowdo. Laamdo Joomiraado hokkan mo laamu maamiiko Daawda. ³³ O laamoto yuwdi Yaakuuba faa abada, laamu makko walaa timmoode.

³⁴ Mariyama wi'i maleyka oon:

—Noy dum laatortoo, sabo mi anndaa gorko?

³⁵ Maleyka oon jaabii mo, wi'i:

—Ruuhu Ceniido jippoto e maada,
baawde Laamdo Toowdo cuddete.

Saabe duum, biddo mo ndimataa oon
inndirte Ceniido, Bii Laamdo.

³⁶ Ndaar, sakiike maa Elisabet du hooyii reedu ley nayeewu muudum, o riman biddo gorko. Imo wi'enoowoo o dimaro, de joonin kaa imo wondi e reedu lewru jeegaBurdu, ³⁷ sabo walaa fuu ko Laamdo waawaa.

³⁸ Wakkati oon, Mariyama wi'i:

—Inani kam, miin kordo Joomiraado, dum laatoranoo kam no mbiirudaa ni. Ndeen maleyka oon dilli to makko.

No Mariyama yaari to Elisabet

³⁹ E ley balde deen, Mariyama ummii, yehi law to wuro gomma wonngo ley baamle Yahuudiya. ⁴⁰ O naati suudu Jakariyaa, o jowti Elisabet. ⁴¹ Nde Elisabet nannoo jowtaango makko ndeen, biddo gondo e reedu muudum oon dimmbii. Ndeen Elisabet hebbinaa Ruuhu Ceniido, ⁴² yeewnii e daande toownde, wi'i:

—A barkinaado hakkunde rewbe! Biddo mo ndeedudaa o du wo barkinaado! ⁴³ Miin, wo mi dume faa inna Joomiraado wari to am? ⁴⁴ Ndaar, nde jowtaango maa yottinoo nowru am ndeen, biddo gondo e reedu am oon dimmborake kuyam. ⁴⁵ Barke woodanii ma, aan goondindo ko Joomiraado haalani maa duum tabitan.

Jimol Mariyama

⁴⁶ Mariyama wi'i:

—Yonki am ina mana Joomiraado!

⁴⁷ Bernde am ina heewi seyo e dow Laamdo Kisinoowo kam,

⁴⁸ sabo o yurmaka kam, miin, kordo makko leeyudo.

Gilla joonin jamaanuujii fuu noddiran kam barkinaado.

⁴⁹ Sabo Jom baawde wadani kam kulle mawde!

Innde muudum wo seniinde.

⁵⁰ Yurmeende muudum ina woni dow huloobe dum jamaanu dow jamaanu.

⁵¹ O gollii gollleeji mawdi e semmbe junngo makko,
o sankitii mawninkiniibe e anniyajji mubben.

⁵² O saamdinii kaanankooobe e laamuujii mubben,
o toownii leeyube.

⁵³ O haarnirii yolbuube kulle lobbe,
o yoppii jom'en jawdi juude bole.

⁵⁴⁻⁵⁵ O wallii yimbe Israa'iila, maccube makko been,
sabo o yeggitaay ko o haaldunoo e maamiraabe meeden,
yurmaade Ibrahiima e yuwdi muudum faa abada.

⁵⁶ Mariyama waddi e Elisabet ko wadata lebba tati de yeccii suudu muudum.

Haala rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

⁵⁷ Wakkati ndimu Elisabet yottii, o rimi biddo gorko. ⁵⁸ Hoddiibe makko e sakiraabe makko nani yurmeende mawnde nde Joomiraado wadani mo ndeen, ceyodii e makko.

⁵⁹ Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, be ngari taadude ngel.* Ibe njidunoo inndirde ngel innde baabiigel Jakariyaa, ⁶⁰ ammaa inniigel jabaay, wi'i ngel inndiree Yaayaa. ⁶¹ Be mbi'i dum:

—Yimbe maa fuu walaa inndiraado innde nde.

⁶² Be yami baabiigel e muummumre, noy yidi biyum oon inndiree. ⁶³ Jakariyaa yamani alluwal, winndi dow maggal: «Yaayaa woni innde maggel.» Be fuu dum haaynii be. ⁶⁴ Wakkati oon pay, hunnduko Jakariyaa yoppaa, demngal mum habbitaa, ina haala, ina yetta Laamdo. ⁶⁵ Kulol nanngi hoddiiibe makko been fuu. Katin du yimbe ley baamle Yahuudiya fuu ina kaala kabaaruuji diin. ⁶⁶ Nanbe dum been fuu ndesi dum e ley berde mubben, ina mbi'a: «Ndelle dume cukalel ngel laatoytoo?» Sabo be nji'ii junngo Joomiraado ina woni dow maggel.

Jimol Jakariyaa

⁶⁷ Jakariyaa, baaba cukalel ngeel, heewi Ruuhu Ceniido, haaldi annabaaku, wi'i:

⁶⁸ —Jettooje ngoodanii Joomiraado, Laamdo Israa'iila, sabo warii walli yimbe muudum, rimdini dum'en.

⁶⁹ O waddanii en Kisinoowo jom semmbe yuwdo e suudu Daawda, maccudo makko.

⁷⁰ Dum fuu dum laatorii hono no o haalirnoo e kunndude annabaabe makko seniibe gilla arande -

⁷¹ o wi'i o hisinan en e habdiibe men, e juude waybe en fuu.

⁷² Nii o yottiniri yurmeende nde o aadaninoo maamiraabe men ndeen, o miccitate amaana makko ceniido,

⁷³ hunayeere nde o hunanii maammen Ibrahiima,

o hokkan en ⁷⁴ danneede e juude waybe en faa ngolliranen mo rafi kulol,

⁷⁵ ndewen mo ley senaare e dartaare yeeso makko haddi nguurdam meeden fuu.

⁷⁶ Aan du cukalel, a noddirte annabaajo Laamdo Toowdo,

sabo a artoto Joomiraado warde faa moyy'inanaa mo laabi makko,

⁷⁷ faa anndinaa yimbe makko laawol kisindam ley ko o yaafotoo hakkeji mubben.

⁷⁸ Saabe Laamdo meeden wo keewdo yurmeende,

Jayngol yuurungol dow ina wara to meeden,

⁷⁹ faa yaynana wonbe ley nimre e kulol maayde,

de rewna koyde men dow laawol jam.

⁸⁰ Suka oon ina mawna, hakkillo muudum ina beydoo. O joodii ley ladde faa wakkati mo o banginaa e Israa'iila.

2

Haala rimeede Iisaa Almasiihu (Matta 1.18-25)

¹ E ley balde deen, Augustus kaananke mawdo yamiri limgal wadee ley laamu Roma fuu. ² Kangal woni limgal arandeyal, kawrungal e laamu Kiriniyus goforneer leydi Siiriya.

³ Yimbe fuu njehi winndowaade, mono fuu e wuro muudum. ⁴ Yuusufi du dilli Nasaraatu ley leydi Galili, faa yaha wuro Daawda wi'eteengo Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo e lenyol Daawda jaati o yuuri. ⁵ O yehi toon winndowaade, kanko e Mariyama kabanaado makko, deedudo. ⁶ E ley gonol maabe toon, wakkati ndimu Mariyama yottii. ⁷ O rimi afo makko, o saawi dum e kaddule, o fukkini dum ley akalawal, sabo be kebaay nokkuure ley jipporde ndeen.

⁸ Duroobe ina ngoni ley seraaji diin, na ndooma dammuuli mubben jemma. ⁹ Maleyka Joomiraado bangani be, darja Joomiraado delkoowo fiilii be. Kulol manngol nanngi be.

¹⁰ De maleyka oon wi'i be:

* 1:59 Al'aada Alhuudiyankoo be, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadete du.

—Taa kulee! Sabo mido haalana on Kabaaru Lobbo laatantoodo yimbe fuu seyo manngo. ¹¹ Hannden on ndimanaama Kisinoowo ley wuro Daawda. Kanko woni Almasiihu, kanko woni Joomiraado. ¹² Inan maande majjum: on tawan cukalel keccel ina saawaa e kaddule, ina fukkinaa ley akalawal.

¹³ Wakkati gooto, maleyka'en heewbe yuuri dow kammu, tawti maleyka artiido oon, ina njetta Laamdo, ina mbi'a:

¹⁴ —Manngu woodanii Laamdo faa dow kammuuli, dow leydi du jam woodanii yimbe be o horsini.

¹⁵ Nde maleyka'en been ceedunoo e mabbe, de yeenti dow kammu ndeen, duroobe been ina mbi'undura:

—En njaha Baytilaama, ndaaren ko wadi, ko Joomiraado anndini en duum.

¹⁶ Be karii, be njehi, be tawi toon Mariyama e Yuusufi e cukalel keccel ngeel, ingel fukkinaa ley akalawal. ¹⁷ Nde be njiinoo ngel ndeen, be kaalti ko maleyka oon haalani be dow maggel duum. ¹⁸ Nanbe haala duroobe been fuu, haaynde nanngi dum'en. ¹⁹ De Mariyama kaa ina resi dum fuu e berndem, ina miiloo dum. ²⁰ Duroobe been njeccii, ina teddina Laamdo, ina njetta dum saabe ko be nani e ko be nji'i fuu. Sabo dum fuu dum laatorake no maleyka oon wiirunoo be noon.

No Iisaa taadiraa e no battiniraa Joomiraado

²¹ Nde cukalel ngeel wadunoo nyalaade jeetati ndeen, ngel taadaa,* ngel inndiraa Iisaa. Dum woni innde nde maleyka oon haalannoo Mariyama gilla reedaay ndeen.

²² Nde balde laabugol Mariyama yottinoo, hono no Tawreeta Muusaa yamiri, be njaari suka oon Urusaliima faa be kalfina mo Joomiraado. ²³ Sabo wo hono noon winndiraa e Tawreeta Joomiraado:

«Biddo gorko afo fuu, Joomiraado jeyi.»†

²⁴ Be ngadi du sadaka kirsamaari hono no Joomiraado yamiri ni: biibe buugaali didi naa nyaabe didi.

²⁵ Gorko gomma ina wonnoo Urusaliima, ina wi'ee Simeyon. Ruuhu Ceniido ina woni e makko. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, imo hedii wakkati mo gondi Israa'iila mooytete. ²⁶ Ruuhu Ceniido anndinii mo o maayataa si o yi'aay Almasiihu Joomiraado. ²⁷ Joonin Ruuhu nanni mo ley suudu dewal mawndu nduun wakkati mo saaraabe been ngaddi suka oon faa ngadana dum ko Tawreeta yamiri. ²⁸ Simeyon jabi mo, mumbilii mo, ina yetta Laamdo, ina wi'a:

²⁹ —Joonin Joomiraado, haala maada kaan tabitii.

Afa waawi hooyude maccudo maada e jam,

³⁰ sabo mi yiirii gite am kisindam maada

³¹ dam cegilidaa yeeso yimbe fuu.

³² Dam woni annoora jaynanoowo lenyi adunaaru fuu, annoora darjinoowo lenyol maa Israa'iila du.

³³ Ko haalaa dow makko duum, haaynii baabiiko e inniiko. ³⁴ Simeyon barkini be, wi'i Mariyama, inniiko:

—Suka o warii faa laato sabaabu saamugol wobbe e ummagol wobbe ley Israa'iila. O laototo maande nde yimbe calotoo. ³⁵ Hono nii o banginirta miilooji berde heewbe. Aan e hoore maa, mettorgal yuwan bernde maa hono kaafaahi.

³⁶ Annabaajo debbo bi'eteedo Anna ina doon kam du. Wo o bii Fanuwel, jeyaado e suudu Aser. O naywii sanne. O banaama e surbaaku makko, o wondi e goriiko duubi jeddi, ³⁷ de maayi. O heddi o walaa goriwo. Joonin duubi makko ina ngada capande jeetati e nay. O dillataa suudu dewal mawndu nduun fey, imo rewra Joomiraado suumayeere e du'aare, jemma e nyalooma fuu. ³⁸ E wakkati oon pay, kanko du o wari, imo yetta Laamdo, imo haalana hediiibe garol dimdinoowo Urusaliima been fuu kabaaru suka oon.

* 2:21 Al'aada Alhuudiyankoo be, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadete du. † 2:23 Wurtagol 13.2, 12, 15, Limooje 18.15-16.

³⁹ Nde ɓe njottinnoo huunde fuu ko Tawreeta Joomiraado yamiri ndeen, ɓe njeccii wuro maɓɓe Nasaraatu ley leydi Galili.

⁴⁰ Suka oon ina mawna, semmbe muudum e hakkillo mum ina beydoo. Moyyere Laamdo ina woni e makko.

Haala Iisaa e jannginoobe ley suudu dewal mawndu

⁴¹ Hitaande fuu, saaraabe Iisaa ina njaha Urusaliima wakkati iidi Faltagol[‡]. ⁴² Nde Iisaa wadunoo duubi sappo e didi ndeen, ɓe njehi Urusaliima no ɓe mboowri noon. ⁴³ Nde iidi ndiin tilinoo ndeen, ɓe njeccii ɓe kooti, ammaa Iisaa ɓiyiibe oon heddake Urusaliima, tawi ɓe paamaay. ⁴⁴ ɓe cikii imo wondi e yaadiraabe maɓɓe been. ɓe njehi nyalooma kibbuɗo, ibe piloo mo hakkunde yimbe maɓɓe e anndaabe maɓɓe. ⁴⁵ Ammaa ɓe njiitaay mo, ɓe njeccitii Urusaliima filowaade mo. ⁴⁶ Balde tati gaɗa dum, ɓe tawi mo ley suudu dewal mawndu. Imo joodii hakkunde jannginoobe, imo hettindanii dum'en, imo yamtindoo dum'en. ⁴⁷ Hettindaniibe mo ɓeen fuu kaaynaa hakkillo makko e jaabagol makko. ⁴⁸ Nde saaraabe makko nji'unoo mo ndeen, haaynde nanngi dum'en. Inniiko wi'i mo:

—Binngel, ko saabii ngadudaa min ni? Inan, miin e baaba maa fuu, filagol ma haɓɓii min ko'e.

⁴⁹ O jaabii ɓe, o wi'i:

—Ko wadi odon piloono kam? Yalla on paamaay ina tilsi mi wona ley suudu Baaba am naa?

⁵⁰ Ammaa ɓe paamaay haala ka o haalani ɓe kaan. ⁵¹ Caggal duum, o jippodii e maɓɓe. ɓe koondi Nasaraatu, o downtanii ɓe. Inniiko ina resi kulle deen fuu e ɓernde muudum.

⁵² Iisaa ina mawna, hakkillo muudum ina beydoo, Laamdo e yimbe ina korsini mo.

3

No Yaayaa waajorii

(*Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Yuhanna 1.19-28*)

¹⁻² Konngol Laamdo warii to Yaayaa, ɓii Jakariyaa oon, ley ladde. Dum hawrii e hitaande sappo e joyaberde laamu Tibeer kaananke mawdo. Ndeen Pontiyu Pilaatu wonnoo goforneer Yahuudiya, Hirudus du ina laamii Galili. Sakiike mum bi'eteedo Filipu ina laamii leydi Ituriya e Tarakoniti, Lisaniya du ina laamii leydi Abileen. Dum hawrii e nde Annas e Kayafas laatinoo hooreebe almaami'en. ³ Yaayaa yiiltii e seraaji gooruwol Urdun fuu, ina gooyna yimbe tuuba, lootiree lootagal batisima* faa hakkeji muɓɓen njaafee. ⁴ Wo hono noon winndiraa ley dewtere haalaaji annabi Esaaya:

«Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraado,
ndartinee laabi makko!

⁵ Luggere fuu uwete,

baamle e tile fuu leeyinee,

laabi oonyiidi fuu ndartinee,

laabi bondi fuu moyyintinee!

⁶ Neddo fuu yi'an kisindam yuurudam to Laamdo.»[†]

⁷ Yimbe heewbe ina ngara to Yaayaa faa lootiree lootagal batisima. De imo wi'a ɓe:

—Onon ɓiɓɓe bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamdo waroore? ⁸ Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol. Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraabe Ibrahiima. Sabo mido wi'a on, Laamdo ina waawi waylitinde kaaye de laatoo ɓiɓɓe Ibrahiima!

⁹ Joonin jammberere yeptaama faa soppa dadi ledde. Ndelle, lekki fuu ki rimataa ɓiɓɓe lobbube, soppete, faddee ley yiite.

[‡] 2:41 Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum. ^{*} 3:3 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. [†] 3:6 Esaaya 40.3-5.

¹⁰ Yimbe been ina yama mo:

—Ndelle dume min njeyi wadude?

¹¹ O jaabii be, o wi'i:

—Neddo fuu jojiido saayaaji didi, hokka ngoota kaan mo walaa, neddo fuu jojiido nyaamdu du wada noon.

¹² Nanngoobe lampo ngari kam'en du faa lootee lootagal batisima, mbi'i mo:

—Moodibbo, dume min njeyi wadude?

¹³ O jaabii be, o wi'i:

—Taa paltinon ko njamiradon nanngon duum.

¹⁴ Sordaasiibe du yami mo kam'en du, mbi'i:

—Minen le, dume min njeyi wadude?

O wi'i be:

—Taa njanee fay gooto, taa pewanon fay gooto, kenniyorodon njobdi mon.

¹⁵ Tawi yimbe fuu ina kedii Almasiihu, mono fuu ina miiloo e bernde muudum yalla wanaa Yaayaa woni Almasiihu oon. ¹⁶ Yaayaa jaabii be fuu, wi'i:

—Miin, ndiyam lootirammi on lootagal batisima, ammaa burdo kam baawde ina wara. Mi fotaa fay e habbitinde boggi pade makko. Kanko kaa, wo Ruuhu Ceniido e yiite o lootirta on batisima. ¹⁷ Imo jogii yarorgal e junngo makko faa o yaroo nyaamri makko faa laaba, o hawrundura nyaamri ndiin ley beembal makko, de nyaande ndeen o wuldan dum yiite nge nyifataa.

¹⁸ Tawi Yaayaa tindinii yimbe kulle keewde, ina waajoo dum'en Kabaaru Lobbo. ¹⁹ Kaa Hirudus, laamiido oon, imo felannoo dum sabo banji Hirudiya, dee mawnum, duum e kulle godde bonde fuu de wadannoo. ²⁰ Hirudus beydi bone goddo katin, uddi Yaayaa ley kasu.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima

(Matta 3.13-17, Marku 1.9-11)

²¹ Do yimbe fuu lootaa lootagal batisima doon, Iisaa du lootaa. Wakkati mo o du'otoo oon, kammu udditii, ²² Ruuhu Ceniido jippii dow makko ina wa'i hono wuugaandu. Daande yuuri dow kammu, wi'i:

—Aan woni Biyam mo korsinmi, aan ceyortoomi.

Haala lenyol Iisaa

(Matta 1.1-17)

²³ Nde Iisaa fuddannoo golle muudum ndeen, duubi muudum ina ngada capande tati. E ley miilooji yimbe, Iisaa wo bii Yuusufi. Yuusufi du wo bii Eli, ²⁴ Eli bii Matat, Matat bii Lewi, Lewi bii Melki, Melki bii Yannay, Yannay bii Yuusufi, ²⁵ Yuusufi bii Matatiya, Matatiya bii Amos, Amos bii Nahum, Nahum bii Hesili, Hesili bii Naggay, ²⁶ Naggay bii Maata, Maata bii Matatiya, Matatiya bii Semey, Semey bii Yosek, Yosek bii Yahuuda, ²⁷ Yahuuda bii Yohanan, Yohanan bii Resa, Resa bii Jorobaabel, Jorobaabel bii Seyaltiyel, Seyaltiyel bii Neri, ²⁸ Neri bii Melki, Melki bii Addi, Addi bii Kasam, Kasam bii Elmadam, Elmadam bii Eri, ²⁹ Eri bii Iisaa[‡], Iisaa bii Eliyeser, Eliyeser bii Yorim, Yorim bii Matat, Matat bii Lewi, ³⁰ Lewi bii Simeyon, Simeyon bii Yahuuda, Yahuuda bii Yuusufi, Yuusufi bii Yonam, Yonam bii Eliyakim, ³¹ Eliyakim bii Meleya, Meleya bii Menna, Menna bii Matata, Matata bii Natan, Natan bii Daawda, ³² Daawda bii Yesa, Yesa bii Obet, Obet bii Bo'as, Bo'as bii Salmon, Salmon bii Naasuuna, ³³ Naasuuna bii Aminadaabu, Aminadaabu bii Adamin, Adamin bii Aram, Aram bii Hesruuna, Hesruuna bii Fares, Fares bii Yahuuda, ³⁴ Yahuuda bii Yaakuuba, Yaakuuba bii Isiyaaka, Isiyaaka bii Ibrahiima, Ibrahiima bii Tara, Tara bii Nahor, ³⁵ Nahor bii Seruku, Seruku bii Reyuu, Reyuu bii Pelek, Pelek bii Eber, Eber bii Sala, ³⁶ Sala bii Kaynam, Kaynam bii Arfasada, Arfasada bii Sem, Sem bii Nuuhu, Nuuhu bii Lamek, ³⁷ Lamek bii Matusala, Matusala bii Henok, Henok bii Yaret, Yaret bii Maleliyel, Maleliyel bii Kaynam, ³⁸ Kaynam bii Enos, Enos bii Set, Set bii Aadama, Aadama mo Laamdo.

[‡] 3:29 E ibraninkoore wo «Yoosuwa»

4

*No Ibiliisa jarriiborii Iisaa**(Matta 4.1-11, Marku 1.12-13)*

¹ Iisaa yuuri gooruwol Urdun, ina heewi Ruuhu Ceniido. Ruuhu oon yaari mo ley ladde.

² Ibiliisa ina wondi e makko toon balde capande nay, ina jarriboo mo. Fay huunde o nyaamaay e ley nyalaade deen fuu. Caggal duum, o yolbi. ³ Ibiliisa wi'i mo:

—Si a 'Bii Laamdo, njamiraa hayre nde laatoo nyaamdu.

⁴ Iisaa jaabii mo wi'i:

—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neddo wuurdata.»*

⁵ Ibiliisa yaari mo nokku toowdo, holli mo laamuuji adunaaru fuu wakkati gooto, ⁶ de wi'i mo:

—Mi hokkete baawde dow dum fuu e darja mum, sabo miin hokkaa dum, mido waawi hokkude mo muuyimi. ⁷ Si a sujidanii kam, dum fuu wo aan jeyi.

⁸ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Wo Laamdo, Joomiraado maa kaandaa sujidande, kam tan kaandaa rewude.»†

⁹ Ndeen Ibiliisa yaari mo Urusaliima, darni mo dow to buri toowde e suudu dewal mawndu, wi'i mo:

—Si a 'Bii Laamdo, fittu njippodaa e leydi, ¹⁰ sabo ina winndaa: «O yamiran maleyka'en makko ndeene.» ¹¹ Ina winndaa du: «Be njabbete e juude mabbe, taa koyngal maa fiyoo e hayre.»‡

¹² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Ina winndaa: «Taa ndaartinda Laamdo, Joomiraado maa.»§

¹³ Nde Ibiliisa tilinoo e jarriibaade mo ndeen, seli mo faa wakkati goddo.

*No Iisaa fuddiri golle muudum ley Galili**(Matta 4.12-17, Marku 1.14-15)*

¹⁴ Iisaa yeccii leydi Galili, semmbe Ruuhu ina wondi e muudum, kabaaru muudum sankitii e leydi ndiin fuu. ¹⁵ Imo waajoo ley cuudi Alhuudiyankoobe baajordi, yimbe fuu ina teddina mo.

*No yimbe Nasaraatu calorii Iisaa**(Matta 13.53-58, Marku 6.1-6)*

¹⁶ O yehi Nasaraatu to o mawni toon, o naati ley suudu waajordu nyannde fowteteende hono no o woowri noon. O ummii faa o jannga. ¹⁷ O hokkaa dewtere annabi Esaaya. O weerti nde, o tawi nokkuure ina winndaa:

¹⁸ «Ruuhu Joomiraado ina woni e am, sabo o subake kam faa mi faamina talkaabe Kabaaru Lobbo.

O nului kam faa mi goynana nanngaabe yoofeede mubben,

wumbe du wumtineede mubben,

torraabe du yoppeede mubben,

¹⁹ faa mi gooyna hitaande nde Joomiraado hollata moyyere muudum ndeen warii.»*

²⁰ Caggal duum, o taggi dewtere ndeen, o hokki nde golloowo ley suudu waajordu oon, o joodii. Wonbe toon been fuu tufi mo gite. ²¹ Ndeen o fuddi wi'ude be:

—Hannden, Binndi di nandon diin tabitii.

²² Be fuu ibe kaala haala makko lobba, katin du haalaaji lobbi jaltudi e hunnduko makko diin ina kaaynii be. Ibe mbi'a:

—Wanaa o woni bii Yuusufi oon?

²³ O wi'i be:

—Sikke fuu walaa on kaalanan kam banndol ngol: «Cawroowo, sawru hoore maa.» On mbi'an mi wada ko nandon mi wadii Kafarnahum duum e ley wuro am do du.

²⁴ O wi'i katin:

* 4:4 Fillitagol Tawreeta 8.3. † 4:8 Fillitagol Tawreeta 6.13-14. ‡ 4:11 Jabuura 91.11-12. § 4:12 Fillitagol Tawreeta 6.16. * 4:19 Esaaya 61.1-2.

—Goonga kaalanammi on: annabaajo fay gooto jabantaake ley wuro muudum.
²⁵ Goonga kaalanammi on, rewbe be goriraabe mubben maayi ina keewnoo ley Israa'iila e jamaanu annabi Iliyaasa, wakkati nde yuwoonde tobaay e leydi ndiin faa wadi duubi tati e lebbi jeegom. Ndeen rafo manngo wadii e leydi ndiin fuu. ²⁶ Ammaa annabi Iliyaasa nulaaka e fay gooto mabbe, si wanaa e debbo gooto mo gorum maayi, jeyaado Sarepta leydi Sidon. ²⁷ Katin du, seppinbe ina keewnoo Israa'iila e jamaanu annabi Elisa, de fay gooto mabbe dannaaka, si wanaa Na'aman jeyaado e leydi Siiriya.

²⁸ Nde yimbe wonbe e ley suudu waajordu nduun nannoo haala kaan ndeen, tikki sanne, ²⁹ ummii, mburtini Iisaa faa e gada wuro, njaari dum faa sera waamnde do hubeere mabbe ndeen nyibaa doon, faa padda mo ley. ³⁰ Ammaa o rewi hakkunde mabbe, o dilli.

No Iisaa danniri gorko gondudo e ginnaaru

(Marku 1.21-28)

³¹ Iisaa yehi ngalluure Kafarnahum ley leydi Galili, imo waajoo yimbe nyannde fowteteende. ³² Be kaaynaa sanne e waaju makko oon, sabo imo haalda e baawde.

³³ Gorko mo ginnaaru bonndu woni e muudum ina woni ley waajordu nduun, yeewnii faa toowi, wi'i:

³⁴ —Aan Iisaa mo Nasaraatu, dume jomi ma e amin? A warii faa kalkaa min naa? Mido anndi ko ngondaa, a Ceniido yuurudo to Laamdo!

³⁵ Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i:

—Deyyina, yaltu e makko!

Ndu libi neddo oon hakkunde yimbe fuu, ndu yalti e muudum, tawi ndu nawnaay dum fey. ³⁶ Be fuu dum haaynii be, ibe yamundura hakkunde mabbe:

—Ko woni haala ka? Ginnaaji bondi diin, imo yamira di baawde e semmbe, de idi mburtoo.

³⁷ Kabaaru Iisaa sankitii e seraaji diin fuu.

No Iisaa danniri nyawbe heewbe

(Matta 8.14-17, Marku 1.29-34)

³⁸ Nde o wurtinoo waajordu nduun ndeen, o naati suudu Simon. Esoo Simon debbo ina wondi e jontere naawnde. Be njarii mo o walla dum. ³⁹ O turii dow muudum, o sappani jontere ndeen e semmbe, de jontere ndeen yoppi dum. Wakkati oon ni, debbo oon ummii, jabbii be.

⁴⁰ Wakkati nde naange saamannoo, jogiido nyawdo fuu waddi dum to makko. Nyawbe siyiiji nyawuuji fuu ngaddaa. O yowi juude makko dow mabbe be fuu gooto gooto, o danni be. ⁴¹ Ginnaaji bondi ina mburtoo e yimbe heewbe idi yeewnoo, idi mbi'a:

—Aan woni Bii Laamdo!

Imo sappana ginnaaji diin e semmbe, o accataa di kaala, sabo idi anndi kanko woni Almasiihu.

No Iisaa waajorii haala laamu Laamdo

(Marku 1.35-39)

⁴² Nde weetunoo fu, Iisaa wurtii, yehi nokku perwudo. Jamaa oon ina filoo mo. Be ngari to makko, ibe tefa taa o seeda e mabbe fey. ⁴³ Ammaa o wi'i be:

—Ina tilsi mi bangina Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo e galluujje godde. Sabo wo duum nuliraami.

⁴⁴ O yehi, imo waajoo ley cuudi baajordi ley leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa noddiri taalibaabe arandeebe

(Matta 4.18-22, Marku 1.16-20)

¹ Nyannde wootere Iisaa ina darii hunduko maayo Genesaret, jamaa ina billundura dakkol makko faa hettindoo haala Laamdo. ² O yi'i laanaaji didi ina ndarii dakkol maayo ngoon. Tawi nanngoobe liyyi been mburtake ley majji, ina lonna fiiliiji mubben. ³ O naati ngoota laanaaji diin, ka Simon kaan. O njarii dum dirbina ka, ka naata ndiyam seeda. O

joodii ley laana kaan, imo waajoo jama'aaje deen. ⁴ Nde o selnoo waajaade ndeen, o wi'i Simon:

—Njehee to luggi, paddee fiiliiji mon faa nanngon liyyi.

⁵ Simon jaabii, wi'i:

—Joomam, min mbaalii miden piloo liyyi, min kebaay fay huunde. Ammaa saabe haala maa, mi faddan fiiliiji di.

⁶ Nde be paddunoo di ndeen, be nanngi liyyi faa keewi, faa fiiliiji mabbe ina ceekoo.

⁷ Be noddi wondiibe mabbe wonbe ley laana ngokka, ngara mballa be. Been ngari, be kebbini laanaaji didi diin fuu faa di nesi yoolaade. ⁸ Nde Simon Piyeer yi'unoo dum fu, dikkinii yeeso makko, wi'i mo:

—Joomam, woddam, sabo wo mi neddo luttudo.

⁹ O wi'ii dum sabo kanko e wondiibe makko been fuu, be kaaynaama saabe keewal liyyi di be nanngi diin. ¹⁰ Hono noon Yaakuuba e Yuhanna bibbe Jebede wondube e Simon been du kaayniraa. Ammaa Iisaa wi'i Simon:

—Taa hulu, gilla joonin a laatoto pilotoodo yimbe.

¹¹ Nde be njottinoo laanaaji mabbe leydi ndeen, be njoppi dum fuu, be njokki Iisaa.

No Iisaa danniri ceppindo

(Matta 8.1-4, Marku 1.40-45)

¹² Wakkati Iisaa wonnoo ley ngalluure gomma, gorko ceppindo sanne wari. Gorko oon yi'i Iisaa, sujidi e leydi yeeso muudum, na jaaroo:

—Joomam, si a muuyii fu, ada waawi dannude kam faa mi laaba.

¹³ Iisaa foorti junngo mum, meemi mo, wi'i:

—Mi muuyii, dadu!

Wakkati oon ceppam dam yuwi e makko. ¹⁴ De Iisaa yamiri mo taa o haalana dum fay gooto, ammaa wi'i mo:

—Yahu holloy hoore maa almaami, ngadanaa laabugol maa ngol sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa faamina be a dadii.

¹⁵ De fay ko Iisaa hadi mo haalude duum, kabaaru muudum beydii sankitaade. Jama'aaje keewde ina ngara, ina kawrita faa kettindanoo mo, woodi du ndanee e nyawuuji mubben. ¹⁶ Ammaa imo toowta sera nokkuuje perwude, imo wada du'aare.

No Iisaa selliniri mo banndu waatundu

(Matta 9.1-8, Marku 2.1-12)

¹⁷ Nyannde gomma Iisaa ina waajoo. Farisa'en e jannginoobe Tawreeta Muusaa, yuuruube gure Galili e Yahuudiya, kam e Urusaliima fuu, ina njoodii. Baawde Joomiraado ina ngoni e makko, imo danna nyawbe. ¹⁸ Wakkati oon, wobbe ngaddi gorko mo banndu waatundu ina fukkinaa e daddo, ina piloo nannude dum faa pukkina dum yeeso makko.

¹⁹ Kaa nde be kunnginoo nannude mo saabe jamaa oon, be yeenji dow suudu nduun, be njuli ndu, de be njippini gorko oon e daddo mum fuu hakkunde yimbe been yeeso Iisaa.

²⁰ Nde o yi'unoo goondinal mabbe ndeen, o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Gorko, hakkeji maa njaafaama.

²¹ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en been ina miiloo hakkunde mubben ina mbi'a: «Oo wo moy kaaloowo karmudi? Moy waawi yaafaade hakkeji si wanaa Laamdo?» ²² Iisaa faami miilooji mabbe, de jaabii be, wi'i:

—Ko wadi odon miiloo miilooji gaadi ni e berde moodon? ²³ Dume buri hoyude? Wi'ude hakkeji makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha? ²⁴ Ammaa faa paamon Bii Neddo ina jogii baawde e adunaaru ndu yaafaade hakkeji...

Ndeen o wi'i mo banndu waatundu oon:

—Mido haalane: umma, hooyu daddo maa, kootaa suudu maa.

²⁵ Wakkati gooto, mo banndu waatundu oon ummii yeeso yimbe fuu, hooyi daddo muudum, hooti suudu mum, ina teddina Laamdo. ²⁶ Haaynde nanngi yimbe been fuu, ibe teddina Laamdo. Be kuli sanne, be mbi'i:

—Hannden en nji'ii kaayeeji koy!

*No Iisaa noddiri Lewi
(Matta 9.9-13, Marku 2.13-17)*

²⁷ Caggal duum, Iisaa wurtii, yi'i nanngoowo lampo gooto ina wi'ee Lewi ina joodii e suudu nanngoobe lampo. O wi'i dum:

—Jokkam.

²⁸ Lewi yoppi dum fuu, ummii, jokki mo.

²⁹ Lewi wadani mo weltaare mawnde ley suudu mum. Nanngoobe lampo heewbe e yimbe wobbe ina nyaamda e mabbe. ³⁰ Farisa'en e jannginoobe Tawreeta been ina mbuyka, ina mbi'a taalibaaabe makko been:

—Ko wadi odon nyaamda, odon njarda e nanngoobe lampo e luttube wobbe?

³¹ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Wanaa sellube kaajaa cawroowo, wo nyawbe kaajaa cawroowo. ³² Mi waraay faa mi nodda dartiibe. Wo luttube noddammi faa tuuba.

*Haala suumayeere
(Matta 9.14-17, Marku 2.18-22)*

³³ Be mbi'i mo:

—Taalibaabe Yaayaa ina cuumoo sanne ina ngada du'aare, hono noon taalibaabe Farisa'en been du ngadata. Ammaa be maa been ina nyaama ina njara.

³⁴ O wi'i be:

—Yalla odon mbaawi suuminde warbe bangal, tawa banjudo oon ina wondi e mubben naa? ³⁵ Ammaa balde ngaran nde banjudo oon ittete hakkunde mabbe. E balde deen be cuumoto.

³⁶ O banndani be banndol katin:

—Fay gooto ittataa tayre e kaddungal kesal faa moyyinira kiingal. Si dum wadii, joomum bonnan kesal ngaal, tawee tayre ittaande ndeen yaadataa e kiingal ngaal.

³⁷ Katin du, fay gooto loowataa cabijam kesam ley sumalleeji kiiddi. Si dum wadii, cabijam kesam daam fusan di, rufa, sumalleeji diin mbona. ³⁸ Ndelle sanaa cabijam kesam loowee e ley sumalleeji kesi. ³⁹ Fay gooto muuyataa cabijam kesam si yarii kiiddam, sabo wi'an kiiddam daam buri welde.

6

*Haala nyalaande fowteteende
(Matta 12.1-8, Marku 2.23-28)*

¹ Wadiino e nyannde fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaabe makko ina itta cammeeki alkama, ina molma ina yakka. ² Kaa Farisa'en wobbe mbi'i be:

—Ko wadi odon ngolla ko hadaa gollende nyannde fowteteende?

³ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Yalla on njanggaay ko Daawda wadi nde yolbunoo, kam e yaadiraabe muudum naa?

⁴ O naati hukum Laamdo, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraabe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeyi nyaamude buuru oon.

⁵ Iisaa wi'i be katin:

—Bii Neddo kam jeyi nyannde fowteteende.

*No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo
(Matta 12.9-14, Marku 3.1-6)*

⁶ Nyalaande fowteteende wonnde, o naati suudu waajordu imo waajoo. Gorko mo junngo muudum nyaamo waati na doon. ⁷ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ina taykoo Iisaa. Ibe ndaara yalla o dannan gorko oon nyannde fowteteende ndeen, faa be keba ko be pelira mo. ⁸ Ammaa Iisaa annditii miilooji mabbe. O wi'i mo junngo waanngo oon:

—Umma, dara hakkunde yimbe!

Gorko oon ummii, darii. ⁹ Ndeen Iisaa wi'i be:

—Mido yama on: dume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neddo naa halkude dum?

¹⁰ Wakkati oon, o ndaari be fuu, o wi'i mo junngom waati oon:

—Foortu junngo maa!

Oon foorti ngo tan, ngo dadi. ¹¹ Ammaa yimbe been tikkii sanne, iŕe ndawrida no be ngadata Iisaa.

No Iisaa suborii nulaabe sappo e dido

(Matta 10.1-4, Marku 3.13-19)

¹² E ley balde deen, Iisaa wurtii, yehi dow waamnde faa du'oo. O waali imo haalda e Laamdo. ¹³ Nde weetunoo ndeen, o noddi taalibaabe makko been, o subii sappo e dido hakkunde muŕben, o inndiri dum'en nulaabe. ¹⁴ Kambe ngoni: Simon mo o inndiri Piyeer, Andire minyum, Yaakuuba, Yuhanna, Filipu, Bartolome, ¹⁵ Matta, Tomaa, Yaakuuba bii Alfaa, Simon bi'eteedo Kiranoowo suudu baaba, ¹⁶ e Yahuuda bii Yaakuuba, kam e Yahuuda Isikariyotto, jambotoodo mo oon.

No Iisaa waajorii yimbe heewbe, danni nyawbe

(Matta 4.23-25)

¹⁷ O jippodii e mabbe, o darii e nokkuure yaajunde, kanko e taalibaabe makko heewbe. Jamaa keewdo yuurodo nokkuuje leydi Yahuudiya fuu na doon, kam e Urusaliima, e gure dakkol maayo manngo gilla Tirus faa e Sidon. ¹⁸ Be ngari faa be kettindanoo mo, woodi du be ndanee e nyawuuji mabbe. Be ginnaaji bondi torri du, ndannaama. ¹⁹ Yimbe been fuu ina piloo meemude mo, sabo baawde ina mburtoo e makko ina ndanna yimbe been fuu.

Haala barkinaabe e be mbarkinaaka

(Matta 5.1-12)

²⁰ Wakkati oon, o banti gite makko o ndaari taalibaabe makko been, o wi'i:

—Barke woodanii on, onon talkaabe,
sabo onon njeyi laamu Laamdo.

²¹ Barke woodanii on, onon yolbuŕbe joonin,
sabo on kaaran.

Barke woodanii on, onon woyooŕbe joonin,
sabo on mbeltoyto.

²² Barke woodanii on si yimbe mbanyii on,
ndiiwii on,
njennii on,

mbonnii inde mon saabe Bii Neddo.

²³ Ceyodon nyannde ndeen, pittiron seyo,
sabo mbarjaari mawndi ina woodani on dow kammu.

Hono noon maamiraabe mabbe ngadannoo annabaabe.

²⁴ Ammaa bone woodanii on, onon joomiraabe jawdi,
sabo on keŕbii mbelirka mon.

²⁵ Bone woodanii on, onon haarbe joonin,
sabo on njolban.

Bone woodanii on, onon jaloobe joonin,
sabo on cunoyto, on mboyan.

²⁶ Bone woodanii on, si yimbe fuu manii on,
sabo hono noon maamiraabe mabbe ngadannoo annabaabe fewreebe.

Haala yidugol waybe

(Matta 5.38-48, 7.12)

²⁷ —Ammaa onon hettindaniibe kam been, mido wi'a on: njidee waybe on, ngadanon wanyuŕbe on moyyere. ²⁸ Mbarkinee hudooŕbe on, ndu'anodon torrooŕbe on du. ²⁹ Si goddo feenyii ma, hokku dum feenya gere goddo oon du. Si goddo teetii ma saaya maa jaangol, taa hadu dum forgo maa du. ³⁰ Ŋaariido ma fuu, kokkaa dum. Teetudo ma gineeji maa, taa yamtu dum. ³¹ Ngadane wobbe ko njiddon be ngadana on.

³² Si yidube on tan njidoton, barke oye keŕboton? Fay luttube ina njidi yidube dum'en. ³³ Si wadanoobe on moyyere tan ngadanton moyyere, barke oye keŕboton? Fay

luttube been hono noon ngadata. ³⁴ Si ɓe miilidon hemrude tan nyamlotodon, barke oye keboton? Fay luttube ina nyamloo luttube hono muɓben, faa njobee nyamaande muɓben. ³⁵ Onon le, njidee wayɓe on, ngadon moyyere, nyamlotodon tawee on miilaaki yobeede fey. Ndeen, on keban mbarjaari mawndi, on laatoto ɓiɓɓe Laamɗo Toowɗo, sabo oon ina wadana bonnoobe moyyere, ina wadana bonɓe du. ³⁶ Laatee yurmotoobe, hono no Baaba moodon yurmortoo noon.

Haala hiitaade wobɓe
(Matta 7.1-5)

³⁷ —Taa kiitee, on kiitataake. Taa njukkee, on njukkataake. Njaafee, on njaafete. ³⁸ Kokkee, on kokkete etirgal lobbal, dimmbaangal de dibbaa faa yolii, ina rufa, saawee e kaddule moodon. Sabo etirgal ngal etirton, wo ngaal etirantedon.

³⁹ O banndani ɓe banndol du, o wi'i:
—Bumɗo ina waawi dowude bumɗo naa? Si dum wadii, wanaa ɓe diɗo fuu, ɓe caaman ley luggere naa? ⁴⁰ Taalibbo buraa moodibbom, de taalibbo kibɓudo laatoto hono moodibbom. ⁴¹ Ko wadi de ada yi'a kudol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? ⁴² Noy mbaawrataa wiide sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kudol gonngol e yitere maa ngol», tawee aan le, a yi'ataa leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? Munaafiki, ittu leggal gonngal ley yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa laaban, faa kebaa ittaa kudol gonngol ley yitere sakiike maa ngool.

Haala lekki e ɓiɓɓe muudum
(Matta 7.16-20, 12.33-35)

⁴³ —Lekki lobbi rimataa ɓiɓɓe bonɓe, lekki mbonki du rimataa ɓiɓɓe lobbuɓe. ⁴⁴ Sabo lekki fuu, wo ɓiɓɓe muudum annditirtee. Yibbe ɓorataake e ngi'eehi, cabiije du ɓorataake e kebbe. ⁴⁵ Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. Neddo bonɗo du, ko boni ko resii ley bernde muudum, duum wurtinta. Sabo ko heewi ley bernde duum, hunnduko wurtinta.

Haala suudu joyyinaandu dow hayre
(Matta 7.24-27)

⁴⁶ —Ko wadi odon noddira kam «Joomam, Joomam» de on ngadataa ko mbiimi? ⁴⁷ Neddo fuu gardo to am de hettindii haalaaji am, jokki di, mi hollan on mo o nanndi: ⁴⁸ Joomum ina nanndi e neddo nyibudo suudu, wasi leydi ndiin faa yottii hayre, joyyini ndu dow mayre. Ndeen yuwoonde mawnde tofi faa gooruwol heewi, fiyi e suudu nduun, ammaa hunngii dimmbude ndu, sabo ndu nyibaama faa woodi. ⁴⁹ Kaa kettindiido haala am, si jokkaay, ina nanndi hono nyibudo suudu dow leydi mo wasanaay dum joyyindirde. Gooruwol bubboowol fiyi e suudu nduun, de wakkati gooto ndu saami. Suudu nduun halki halkere mawnde sanne.

7

No Iisaa danniri golloowo mawɗo sordaasi'en
(Matta 8.5-13)

¹ Nde Iisaa selnoo waajaade hettindaniibe dum been fu, yehi Kafarnahum. ² Mawɗo sordaasi'en gooto, golloowo muudum korsudo nyawi faa ina habda e yonki. ³ Mawɗo oon nani kabaaru Iisaa. O neli mawɓe Alhuudiyankoobe to Iisaa, wara, danna golloowo makko oon. ⁴ Be ngari to makko, ibe ɗaaroo mo sanne sanne, ibe mbi'a:

—Imo haani wadaneede dum, ⁵ sabo imo yidi lenyol men, katin du kanko nyibi suudu men waajordu.

⁶ Iisaa ina yaada e mabɓe faa ɓe ɓadii suudu mawɗo oon. Ndeen mawɗo oon neli yimɓe muudum to Iisaa, wi'i dum:

—Moodibbo, taa tampin hoore maa, sabo miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am. ⁷ Dum wadi du miiliimi mi fotaay yaade to maa. Ammaa haalu haala maa tan, ndeen golloowo am oon dadan. ⁸ Miin e hoore am, wo mi laamaado, de mido dawrana

sordaasiibe du. Si mi wi'ii gooto mabbe yaha fu, yahan. Si mi wi'ii goddo wara, waran. Si mi wi'ii maccudo am wada huunde, wadan.

⁹ Nde Iisaa nannoo haala kaan ndeen, dum haaynii dum, de hucciti e yimbe jokkuba dum been, wi'i:

—Mido haalana on, mi yi'aay hono ngal goondinal sellude fay ley Israa'iila'en.

¹⁰ Nde nulaabe been njeccinoo wuro toon ndeen, tawi golloowo oon sellii.

No Iisaa ummintiniri bii debbo mo gorum maayi

¹¹ Gada majjum, o yehi wuro wi'eteengo Nayin. Taalibaabe makko e yimbe heewbe ina njaada e makko. ¹² Nde o battinoo dammbugal wuro ngoon ndeen, o hawri e maaydo, ina wurtinee. Wo bajjo mo bammum maayi, inna mum baajaaka katin. Yimbe wuro ngoon heewbe ina njaada e inniiwo oon. ¹³ Nde Iisaa yi'unoo inniiwo oon fu, yurmii dum sanne, wi'i:

—Taa woy!

¹⁴ Iisaa battitii, meemi leggal kooyirgal maaybe ngaal. Tiigiibe ngal been ndarii. O wi'i:

—Suka jokolle, mido wi'e: Umma!

¹⁵ Maaydo oon ummii joodii, fuddi haalude. Iisaa hokkiti mo inniiko. ¹⁶ Kulol nanngi yimbe been fuu, ibe teddina Laamdo, ibe mbi'a:

—Annabaajo mawdo bangii e ley meeden! Laamdo warii ina walla yimbe muudum.

¹⁷ Kabaaru Iisaa oon sankitii e leydi Yahuudiya e seraaji muudum fuu.

No Yaayaa lootoowo lootagal batisima nuliri to Iisaa

(Matta 11.2-19)

¹⁸ Taalibaabe Yaayaa kumpiti dum kabaaru oon fuu. Yaayaa noddi dido mubben, ¹⁹ nuli dum'en to Iisaa, yamowa dum yalla kam woni kaando warude oon, naa be ndooman goddo. ²⁰ Worbe dido been ngari to makko, mbi'i mo:

—Yaayaa lootoowo lootagal batisima nuli min e maada, min yame yalla aan woni kaando warude oon, naa min ndooman goddo?

²¹ Wakkati oon pay, tawi o dannii yimbe heewbe e nyawuuji di kawtaa sii, o riiwii ginnaaji bondi, o wumtini wumbe heewbe. ²² O jaabii be, o wi'i:

—Njehee kaaltanowee Yaayaa ko njiidon e ko nandon: wumbe ina mbumta, bonnguuibe ina njaha e koyde mubben, seppinbe ina cellinee, faaduibe ina paadita, maaybe ina ummintinee, talkaabe du ina kaalane Kabaaru Lobbo. ²³ Barke woodanii mo yoppaay goondinde kam.

²⁴ Nde nulaabe been kootunoo ndeen, Iisaa fuddi haalande jamaa oon haala Yaayaa, wi'i dum'en:

—Ko njaadon ley ladde duum, wo faa ndaarowon dume? Yalla hudo ko henndu dimmbata naa? ²⁵ Ndelle dume njaadon faa ndaarowon? Gorko nyaayoowo naa? Si goonga, bornotoobe kaddule lobbe de mbuura nguurndam lobbam been, ley cuudi kaanankooobe tawetee. ²⁶ Ndelle, dume ndaaroydon? Annabaajo naa? Goonga! Mido haalana on, imo buri annabaajo. ²⁷ Kanko woni mo Laamdo haali kabaaru muudum ley Binndi, wi'i:

«Ndaaree, mi ardinante nulaado am moyyinane laawol.»*

²⁸ Mido haalana on, dimoowo fuu rimaay burdo Yaayaa. Tawi le, burdo fuu famdude ley laamu Laamdo oon na buri mo teddude. ²⁹ Yimbe hettindaniibe mo been fuu, fay nanngoobe lampo been, njabii konngol Laamdo ko Yaayaa looti dum'en lootagal batisima duum. ³⁰ Ammaa Farisa'en e jannginoobe Tawreeta njoppii muuyo Laamdo ko be njabaay looteede e junngo Yaayaa duum.

³¹ Ndelle, dume nanndinammi yimbe jamaanu o? 'Beye o nanndi? ³² Ibe nanndi e sukaabe joodiibe ley taliyaare luumo, ina noddadura, ina mbi'a:

«Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.

* 7:27 Malakiya 3.1.

Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»

³³ Sabo Yaayaa lootoowo lootagal batisima warii, nyaamataa bii jalo, yarataa doro du, de odon mbi'a ina wondi e ginnaaru. ³⁴ De Bii Neddo warii, ina nyaama ina yara, de odon mbi'a, «Ndaar neddo o, kakkilando nyaamude e yarude tan, yigoo nanngooɓe lampo e luttuɓe wobbe.» ³⁵ Ammaa jaɓuɓe hakkillo Laamdo been fuu ina laamni wo goonga.

No Iisaa yaaforii debbo pijoowo

³⁶ Gooto e Farisa'en been noddi mo faa ɓe nyaamda. O naati suudu Farisaajo oon, o joodii faa o nyaama. ³⁷ Debbo pijoowo ina woni ley wuro ngoon. Ko o nani Iisaa ina woni ley suudu Farisaajo oon ina nyaama duum, o waddi faandu nebbam uurdam. ³⁸ O hetti caggal Iisaa dakkol koyde muudum,† imo woya, imo leppinira koyde mum gondi makko, imo mooytira de sukundu makko. Imo mucchoo de, imo jooa nebbam daam dow majje. ³⁹ Nde Farisaajo noddudo mo oon yiinoo dum ndeen, wi'i e ley bernde mum: «Si neddo o wo annabaajo, o annditan moy woni debbo meemoowo mo oon, o faaman wo pijoowo.»

⁴⁰ Iisaa haaldi e Simon Farisaajo oon, wi'i:

—Simon, mido woodi goddum ko njidumi haalande ma.

O jaabii:

—Haal, Moodibbo!

⁴¹ Iisaa wi'i:

—Nyamlootoodo gomma ina rewannoo yimɓe dido, gooto oon buudi cardi keme joy, gooto du buudi cardi capande joy. ⁴² Kaa nde tawanoo ɓe ngalaa ko ɓe njoba mo ndeen, o yaafanii ɓe dido fuu. Ndelle, moy e maɓɓe furi yidude mo?

⁴³ Simon jaabii:

—Mido miila mo o yaafanii kaalisi keewdo oon.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga!

⁴⁴ Ndeen o hucciti e debbo oon, o wi'i Simon:

—A yi'ii debbo o naa? Mi naatii suudu maa, a hokkaay kam ndiyam mi loota koyde am. Ammaa kanko kaa, o lootirii koyde am e gondi makko, de o mooytiri de sukundu makko.

⁴⁵ Aan, a muccaaki kam, de kanko kaa, gilla naatumi, o selaay muccaade koyde am. ⁴⁶ A wattaay nebbam dow hoore am, de kanko kaa, o jorii nebbam uurdam dow koyde am.

⁴⁷ Dum wadi mido wi'e: hakkeji makko no keewiri fuu njaafaama, ndelle njinngu makko ina mawni. De jaafanaado seeda, njinngu muudum heewaa.

⁴⁸ Ndeen o wi'i debbo oon:

—Hakkeji maa njaafaama.

⁴⁹ Nyaamdoobe e makko been puɗɗi yamundurde hakkunde muɓɓen: «Moy woni o neddo, jottiido faa yaafaade hakkeji?»

⁵⁰ O wi'i debbo oon:

—Goondinal maa hisinii ma. Yahu e jam.

8

Haala rewɓe jokkuɓe Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa ina yiiltooy ley galluuje e gure, ina gooyna, ina haala Kabaaru Lobbo dow laamu Laamdo. Taalibaaɓe makko sappo e dido been ina ngondi e makko, ² kam'en e rewɓe dannaabe e nyawuuji muɓɓen, e ɓe ginnaaji bondi du ndiiwaa e muɓɓen. Been ngoni Mariyama innditirteedo Magdala mo ginnaaji jeddi mburtinaa e muudum, ³ e Yowanna, dee howruujo Hirudus bi'eteedo Huja, kam e Susaana, e rewɓe wobbe heewɓe. Be fuu ɓe mballirii Iisaa e taalibaaɓe mum jawdi maɓɓe.

*Banndol dow aawoowo
(Matta 13.1-9, Marku 4.1-9)*

† 7:38 E ley jamaanu Iisaa, yimɓe ina mbaawi wahaade e dow cobɓuli nani de nyaama.

⁴ Yimbe yuuri e gure deen fuu ina ngara to makko. Nde jamaa keewdo oon fiilinoo mo ndeen, o banndani be banndol ngol, o wi'i:

⁵ —Aawoowo wurtii faa saaka aawdi muudum. E ley aawugol ngool, aawdi ngondi saami e laawol, yaabaa, de pooli ngari, cubi ndi. ⁶ Yoga mayri saami ley korokaaye, fudi, yoori, sabo nokku oon darnataa ndiyam. ⁷ Yoga mayri saami to kebbe pudata. Ndi mawnidi e majje, de kebbe deen billi ndi. ⁸ Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, rimi, wabbere fuu beydii kile hemre.

Nde o haalnoo dum ndeen, o banti daande makko, o wi'i:

—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimbe

(Matta 13.10-17, Marku 4.10-12)

⁹ Taalibaa be makko been yami mo:

—Dume banndol ngol fiirtata?

¹⁰ O wi'i be:

—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e laamu Laamdo. De heddiibe been kaa, e banndi kaalirantee, faa «ndaara, tawa nji'ataa, nana, tawa paamataa.»*

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo

(Matta 13.18-23, Marku 4.13-20)

¹¹ Inan maanaa banndol ngol: aawdi ndiin wo konngol Laamdo. ¹² Ngondi sera laawol ndiin woni nanoobe ngol, de Ibiliisa wara, itta ngol e berde mubben taa ngoondina de kisa. ¹³ Ngondi dow korokaaye ndiin woni nanoobe ngol, njaɓɓoro ngol seyo, de be ngalaa dadi ley maggol. Wakkati seeda tan be ngoondinta. Nde ndaartindagol wari fuu, be njoppan. ¹⁴ Caamundi ley kebbe ndiin woni nanoobe konngol ngool, ammaa ley mawnugol mubben ndeen kaɓɓu-ko'u e jawdi e mbelirka adunaaru billan dum'en, kungoo rimude. ¹⁵ Ammaa do aawdi ndiin saami e leydi lobbiri doon, been ngoni naniroobe konngol ngool berde belde laabude. Ley tinnitaare be tiigoo ngol faa ngol rima.

Banndol dow lampal

(Marku 4.21-25)

¹⁶ —Fay gooto huɓɓataa lampal de hippa dum tummbude naa soorna dum ley leeso. Ko wadata dey, bilan ngal faa ngal yaynana naatoobe. ¹⁷ Sabo walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko suudii du ko annditataake, wurtinee yaasin. ¹⁸ Ndelle, tinnee no nanirdon ni, sabo neddo fuu jogiido paamal† dow laamu Laamdo, beydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay ko miilata ina jogii duum, teetete.

Minyiraa be Iisaa e inna muudum

(Matta 12.46-50, Marku 3.31-35)

¹⁹ Inna Iisaa e minyiraa be muudum ngari to muudum, de be mbaawaay battaade dum saabe jamaa. ²⁰ O haalanaa inniiko e minyiraa be makko ina ndarii yaasin, ina njidi yi'ude mo. ²¹ De o jaabii, o wi'i:

—Inna am e minyiraa be am wo nanoobe haala Laamdo, de downtanoo ka been.

No Iisaa darniri henndu

(Matta 8.23-27, Marku 4.35-41)

²² Nyannde gomma Iisaa e taalibaa be muudum naati laana. O wi'i be:

—En peyyita, njehen gere ooto maayo ngo.

Be ndunnyi. ²³ Ko be peyyitata duum, o daanii. Wakkati oon, henndu mawndu ummii dow maayo, ndiyam ina naata laana kaan faa ka nesi yoolaade. ²⁴ Be battitii, ibe pindina mo ibe mbi'a:

* 8:10 Esaaya 6.9. † 8:18 Paamaldo ina yaada e goondinal omtowal bernde joomum faa jaba goonga.

—Joomii amin, joomii amin, inani miden kalka!

O fini, o sappani henndu e bempeyye deen e semmbe, de dum fuu dum darii, dum deyy'inii. ²⁵ Ndeen o wi'i be:

—Toy goondinal mon woni?

Be kuli, dum haaynii be, ibe mbi'undura:

—O wo moy ndelle? Imo yamira fay keni e ndiyam de dum fuu idum downtanoo mo!

No Iisaa dannirii gondudo e ginnaaji

(Matta 8.28-34, Marku 5.1-20)

²⁶ Gada duum be njottowii leydi Gerasa'en, kuccundurndi e leydi Galili. ²⁷ Nde o jippinoo laana kaan ndeen, gorko gondudo e ginnaaji jeyaado e wuro ngoon hawri e makko. Gorko oon wo joppudo kaddule muudum ko booyi, o joodaaki ley wuro, imo woni ley caabeeje. ²⁸ Ko o yi'i Iisaa duum, o halbi, o hippii yeeso muudum, o haali faa toowi, o wi'i:

—Iisaa, Bii Laamdo Toowdo, dume njiddaa wadude kam? Mido nyaage, taa torram.

²⁹ O wi'iri noon sabo Iisaa yamirii ginnaaru bonndu nduun wurtoo e makko. Kile keewde indu warti-wartinannoo e makko, indu nannga mo. Imo habbirenoo callali, juude e koyde fuu, de imo taya di, ginnaaru nduun ina yaara mo ley ladde. ³⁰ Iisaa yami mo, wi'i:

—Noy mbi'etedaa?

O jaabii:

—Mido wi'ee Jamaa.

Sabo ginnaaji keewdi ina ngoni e makko. ³¹ Idi nyaagoo Iisaa taa yamira di di naatowa ley bunndu torra. ³² Tawi coggal girooji manngal ina dura dow waamnde doon. Ginnaaji diin naarii mo o acca di di naatowa e ley girooji diin. O acci di. ³³ Di njalti e neddo oon, di naati e ley girooji diin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, naati maayo, yoolii.

³⁴ Nde duroobe been njiinoo ko wadi duum fu, be ndoggi, be kaalanowi dum yimbe ngalluure ndeen e seraaji muudum. ³⁵ Been ngari ndaarude ko wadi duum. Nde be njottinoo Iisaa ndeen, be tawi gondunoodo e ginnaaji oon ina joodii dakkol makko, ina bornii kaddule, hакkillom wartii. De kulol nanngi be. ³⁶ Yiinoobe dum been kaalani yimbe no gondunoodo e ginnaaji oon danniraa. ³⁷ Yimbe leydi Gerasa fuu naarii Iisaa dillana dum'en leydi mubben, sabo kulol manngol nanngii dum'en. O naati laana, o dilli.

³⁸ Mo ginnaaji ndiiwaa e muudum oon, naarii Iisaa sanne, acca o jokka dum. Ammaa Iisaa yeccini mo, wi'i:

³⁹ —Hootu suudu maa, kaalanaa yimbe maa ko Laamdo wadani maa.

O yehi, o gooyni e wuro ngoon fuu ko Iisaa wadani mo duum.

No Iisaa ummintiniri bii Jayrus e no danniri debbo nyawdo

(Matta 9.18-26, Marku 5.21-43)

⁴⁰ Nde Iisaa wartunoo ndeen, jamaa oon jakkitii dum, sabo yimbe fuu ina ndoomunoo dum. ⁴¹ Wakkati oon, gorko bi'eteedo Jayrus, hooreejo suudu waajordu, wari to makko, hippii dakkol koyde makko, naarii mo o wara suudu mum. ⁴² Biyum debbo bajjo, ina habda e yonki. Duubi muudum na ngada hono sappo e didi.

E ley ko Iisaa yahata toon duum, yimbe na billi dum sanne. ⁴³ Debbo gooto, mo yiyam muudum taccataa ko wadata duubi sappo e didi, ina tawaa toon. O hantii jawdi makko fuu to sawroobe, ammaa fay gooto waawaay dannude mo. ⁴⁴ O yuuri gada Iisaa, o meemi kommbol saaya mum. Wakkati oon yiyam makko tacci. ⁴⁵ Iisaa wi'i:

—Moy meemi kam?

Fay gooto jaabaaki, de Piyeer wi'i:

—Joomam, hakkunde yimbe ngonnda, ibe billi ma.

⁴⁶ Iisaa wi'i:

—Goddo meemii kam, sabo mi maatii baawde njaltii e am.

⁴⁷ Nde debbo oon annditinnoo dūm suudataako fu, wari ina diwna, hippii yeeso makko, haali hakkunde yimbe fuu ko wadi de meemi mo, e no dadiri wakkati gooto. ⁴⁸ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinal maa dannii ma. Yahu e jam.

⁴⁹ O tilaaki haalde, faa goddo yuuri to wuro hooreejo suudu waajordu oon, wi'i dūm:

—Biya heddaaki, taa tampin Moodibbo o katin.

⁵⁰ Ammaa nde Iisaa nannoo dūm fu, wi'i hooreejo suudu waajordu oon:

—Taa hulu, goondin tan, biya oon dadan.

⁵¹ Nde o yottinoo suudu hooreejo oon fu, o accaay fay gooto naadda e makko, si wanaa Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e baaba suka oon e inna muudum. ⁵² Yimbe been fuu ina mboya suka oon, ina piira berde mubben mettorgal. O wi'i be:

—Taa mboyye sabo o maayaay, wo o daani tan.

⁵³ Ndeen be njalnorii mo, sabo ibe anndi o maayii. ⁵⁴ Iisaa nanngi junngo suka oon, banti daande muudum, wi'i:

—Suka, umma!

⁵⁵ Yonki makko warti, o ummii wakkati oon pay. Iisaa yamiri be kokka mo ko o nyaama.

⁵⁶ Dum haaynii saaraabe suka oon. O gongini be taa be kaalana fay gooto ko wadi duum.

9

No Iisaa nuliri taalibaa be muudum sappo e dido

(*Matta 10.5-15, Marku 6.7-13*)

¹ Iisaa noddi taalibaa be muudum sappo e dido been, hokki dūm'en semmbe e baawde riiwude ginnaaji e dannude nyawuuji. ² O nuli be be ngooyina kabaaru laamu Laamdo, be ndanna nyawbe. ³ O wi'i be:

—Taa njaadee e fay huunde, wanaa sawru, wanaa mbasu, wanaa nyaamdu, wanaa buudi. Katin du taa adon saayaaji didi. ⁴ Galle mo njippidon fuu, keddodon doon faa nde ndilloton wuro ngoon. ⁵ Wuro fuu ngo on njabbaaka e muudum, si odon mburtoo dūm, pidfon sollaare mabbe wonnde e koyde mon, faa laatanoo be seedee e dow bonanda mabbe.

⁶ Be ndilli, ibe ngada wuro e wuro, ibe mbaajoo Kabaaru Lobbo, ibe ndanna nyawbe wonbe ley nokkuje deen fuu.

No kabaaru Iisaa wembiri Hirudus

(*Matta 14.1-12, Marku 6.14-29*)

⁷ Hirudus, laamiido oon, nde nannoo ko Iisaa wadi fuu, hakkillo mum jiiibii. Sabo wobbe ina mbi'a Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon ummitii e maayde, ⁸ wobbe ina mbi'a annabi Iliyaasa bangi, wobbe katin ina mbi'a gooto e annabaa be arandeebe been ummitii. ⁹ Hirudus wi'i:

—Mi tayii hoore Yaayaa. Moy woni o mo nanammi kabaaru muudum ga'udo hono noon?

Imo filoo yi'ude dūm.

No Iisaa nyaamniri wor be ujunaaje njoyo

(*Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Yuhanna 6.1-14*)

¹⁰ Nulaabe been ngarti. Be kaalani Iisaa ko be ngadi duum fuu. O yaadi e mabbe wuro wi'eteengo Baytisayda, o toowtidi e mabbe. ¹¹ Jama'aje deen nani dūm, njokki mo. O jakkitii be, imo haalana be kabaaru laamu Laamdo, imo danna ley mabbe haajaabe danneede. ¹² Naange fuddi hiirude. Sappo e dido been battitii mo, mbi'i mo:

—Mbi'aa jamaa o yaha ley gure e nokkuje badiide, faa keba to njippoo e to nyaama, sabo do wo ladde bolde.

¹³ Ammaa o wi'i be:

—Onon e ko'e moodon, kokkee be ko be nyaama!

Be mbi'i mo:

—Buuruuje joy e liyyi didi tan min njogii, si wanaa min njaha, min coodanowa yimbe be fuu nyaamdu.

¹⁴ Sabo yimbe been ina ngada hono worbe ujunaaje njoyo baka rewbe e sukaaabe ngalaa. O wi'i taalibaaabe makko been:

—Njoyyiniiree be feccere feccere, wootere fuu capande njoyo.

¹⁵ Be ngadiri noon, be njoyyini be fuu. ¹⁶ O hooyi buuruje joy deen e liyyi didi diin, o tiggittii kammu, o yetti Laamdo. O heltii buuru oon e liyyi diin, o hokki taalibaaabe been peccana jamaa oon. ¹⁷ Be fuu be nyaami faa be kaari. Taalibaaabe been kawrunduri kelte keddiide deen, kebbini kandeeje sappo e didi.

*No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu
(Matta 16.13-20, Marku 8.27-30)*

¹⁸ Nyannde gomma imo toowtidi e taalibaaabe makko, imo wada du'aare. O yami be, o wi'i:

—Moy jama'aaje mbi'ata ngonumi?

¹⁹ Be njaabii mo, be mbi'i:

—Wobbe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Wobbe du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Wobbe katin du ina mbi'a wo a gooto e annabaaabe arandeebe been ummittii.

²⁰ O yami be:

—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo a Almasiihu Laamdo!

²¹ O sappani be e semmbe taa be kaalana dum fay gooto.

*No Iisaa haaliri dow maayde muudum e iirtagol muudum
(Matta 16.21-23, Marku 8.31-33)*

²² O beydi, o wi'i:

—Ina tilsi Bii Neddo torree torraaji keewdi. Mawbe yimbe e almaami'en e jannginoobe Tawreeta caloto mo. O warete, de nyannde tataberde o iirtoto.

*No Iisaa jokkirtee
(Matta 16.24-28, Marku 8.34-9.1)*

²³ Gada dum o wi'i be fuu:

—Muuydo jukkude kam fuu, sela ndaarude hoore muudum, hooya leggal muudum palaangal nyannde fuu, jokka kam.* ²⁴ Sabo muuydo dannude yonki muudum, mursan ki. Ammaa mursudo ki saabe am, dannan ki. ²⁵ Dume hebude adunaaru ndu fuu nafata neddo si halkii yonki muudum naa mursii hoore muudum? ²⁶ Cemtirdo kam, miin e haalaaji am fuu, miin Bii Neddo du, mi semtiran dum nde ngartidoymi e teddeengal am e teddeengal Baaba am e maleyka'en seniibe. ²⁷ Goonga kaalanammi on: yoga e wonbe do be maayataa, tawee nji'aay laamu Laamdo.

*No alhaali Iisaa waylitorii
(Matta 17.1-8, Marku 9.2-8)*

²⁸ Hono balde jeetati gada ko Iisaa haali haalaaji diin, o yaari Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba dow waamnde faa o wada du'aare. ²⁹ Nde o du'otonoo ndeen, yeeso makko waylitii, kaddule makko ndawni far faa ina njalba. ³⁰ Inan worbe dido bangi, ina kaalda e makko. Wo Muusaa e Iliyaasa. ³¹ Be bangidi e darja mawdo, ibe kaala dow dillugol makko adunaaru ngol o badii tabintinde to Urusaliima ngool. ³² Tawi Piyeer e wondube e muudum been wo daaniiibe doyingol teddungol. Kaa be pinii, be nji'i darja makko, be nji'i worbe dido wondube e makko been. ³³ Nde yimbe dido been ceedannoo e makko ndeen, Piyeer wi'i mo:

—Joomam, gonal amin do ina woodi. Accu min ndarna hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.

* 9:23 Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muudum hono no Iisaa ni.

O anndaa ko o haalata. ³⁴ Nde o haalannoo dūm ndeen, ruulde wari, suddi ʼbe. Nde ruulde ndeen suddunoo ʼbe fu, taalibaaʼbe ʼbeen kuli sanne. ³⁵ Daande yuuri e ley ruulde ndeen, wi'i:

—O woni ʼBiyam cubaado. Kettindanee mo!

³⁶ Nde daande ndeen tilinoo fu, Iisaa kam tan tawaa toon. Taalibaaʼbe ʼbeen cuudi kabaaru oon. Ley balde deen, ʼbe kaalanaay fay gooto ko ʼbe nji'i dūum.

No Iisaa selliniri suka gondudo e ginnaaru

(Matta 17.14-18, Marku 9.14-27)

³⁷ Jaango majjum, nde ʼbe njippinoo waamnde ndeen, jamaa keewdo jakkiti mo. ³⁸ E ley jamaa oon, gorko gooto yeewnii, wi'i:

—Moodibbo, mido nyaage, tinna ndaaranam biyam gorko, sabo kam tan ngoodumi.

³⁹ Ginnaaru ina nannga mo, o feekoo wakkati gooto, imo diwna faa hunnduko makko wurtina nguufu. Ndu yoppataa mo si wanaa terde makko fuu nawnoo. ⁴⁰ Mi nyaagake taalibaaʼbe maa ʼbeen ndiiwa ndu, de ʼbe kunngii.

⁴¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Hey jamaanu bondo mo walaa goondinal. Faa ndey ngondammi e moodon? Faa ndey keddotoomi munyande on? Waddanam suka maa o do!

⁴² Nde suka oon warannoo ndeen, ginnaaru nduun libi dūm e leydi, heddi ina diwnina dūm. Ndeen Iisaa sappani ginnaaru nduun e semmbe, danni suka oon, hokkiti dūm baaba muudum. ⁴³ Dum haaynii yimbe ʼbeen fuu sanne saabe baawde Laamdo mawde deen.

No Iisaa haaliri dow maayde muudum e ummitagol muudum

(Matta 17.22-23, Marku 9.30-32)

E ley ko jamaa oon fuu haaynaa e golle Iisaa dūum, o wi'i taalibaaʼbe makko ʼbeen:

⁴⁴ —Onon le, omtee noppi mon, nanon ko kaalammi: ʼBii Neddo wattete e juude yimbe.

⁴⁵ Ammaa ʼbe paamaay haala kaan, maanaa makka ina suudanii ʼbe, faa ʼbe kunngii annditinde ka. ʼBe kulii yamtindaade mo dow makka du.

Haala burdo teddude

(Matta 18.1-5, Marku 9.33-37)

⁴⁶ Ndeen taalibaaʼbe ʼbeen ina njeddundura moy ʼburi teddude hakkunde mubben. ⁴⁷ Iisaa annditi ko ʼbe miilotoo ley berde mabbe. O hooyi cukalel, o darni ngel dakkol makko, ⁴⁸ o wi'i ʼbe:

—Neddo fuu jabbiido cukalel ngel e innde am, wo miin jabbi. Jabbiido kam du, jabbake Nuldo kam. Sabo burdo famdude hakkunde moodon fuu, kam woni tedduo.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeden

(Marku 9.38-40)

⁴⁹ Yuhanna haali, wi'i:

—Joomam, min nji'ii gorko gooto ina riiwra ginnaaji e innde maa, de min kadi mo, sabo o waldaa e meeden.

⁵⁰ Iisaa wi'i mo:

—Taa kadee mo dūm, sabo mo salaaki on fuu ina wondi e moodon.

No wuro wooto salorii Iisaa

⁵¹ Nde wakkati yeentugol Iisaa dow kammu badinoo fu, siini yahan Urusaliima, ⁵² nuli nulaabe ardo dūm. Nulaabe ʼbeen naati ley wuro Samariyankooʼbe wooto faa cegilanoo mo weerdude. ⁵³ Ammaa wuro ngoon jabbaaki mo, sabo Urusaliima o fa'i. ⁵⁴ Nde Yaakuuba e Yuhanna nji'unoo dūm ndeen, mbi'i:

—Joomii amin, yalla ada yidi min njamira yiite yuura dow kammu wula ʼbe naa?

⁵⁵ Ndeen Iisaa hucciti e mabbe, feli ʼbe. ⁵⁶ Caggal dūum ʼbe njehi wuro wonngo.

No yimbe mbiiri njokkan Iisaa

(Matta 8.19-22)

⁵⁷ E ley jahaangal mabbe ngaal, goddo wi'i mo:

—To njahataa fuu mi jokkete.

⁵⁸ Iisaa wi'i mo:

—Baagaaji† ina njogii gayde, pooli du ina njogii cuudi, ammaa Bii Neddo walaa fay nokku do fukkina hoore muudum fowta.

⁵⁹ O wi'i goddo katin:

—Jokkam!

Oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, accu mi yaha mi uwowa baaba am tafon.

⁶⁰ Iisaa wi'i mo:

—Accu maaybe uwa maaybe mubben. Aan kaa, yahu mbaajodaa kabaaru laamu Laamdo.

⁶¹ Goddo katin wi'i mo:

—Joomam, mi jokkete, de accu mi waynowoo yimbe am tafon.

⁶² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Neddo fuu nanngudo jalo sari de na yeeyoo, walaa ko nafata ley laamu Laamdo.

10

No Iisaa nuliri taalibaabe capande njeddo e dido

¹ Caggal duum, Iisaa subii katin capande njeddo e dido, nuldi be dido dido, be ardoon dum e wuro fuu e nokku fuu to o anniyii yaade, kanko e hoore makko. ² O wi'i be:

—Gese benndude ina keewi, ammaa tayooobe keewaa. Ndelle, naaree Jom tayri nulda tayooobe ley gese muudum deen. ³ Njehee. Si goonga mido nula on hono wo on bibbe baali hakkunde pobbi. ⁴ Taa kooyee dannga, naa mbasu, naa padde. Taa njowton fay gooto e dow laawol. ⁵ Galle mo naatoton fuu, njowton joomum tafon, mbi'on: «Wo jam wonda e galle o!» ⁶ Si neddo jom jam na woni doon, du'aare mon hewtan dum. Ammaa si walaa, du'aare mon wartan e moodon. ⁷ Njippodon e galle oon. Ko be kokki on fuu nyaamon, njaron, sabo golloowo ina haandi e njobdi muudum. Taa ngadon naata-wurtoo ley galleeji. ⁸ Wuro fuu ngo naatudon, si on njabbaama, nyaamon ko kokkadon fuu. ⁹ Ndannon nyawbe wonbe doon, mbi'on yimbe wuro been: «laamu Laamdo badake on.» ¹⁰ Wuro fuu ngo naatudon, si on njabbaaka ley maggo, mburtodon e laabi mum, mbi'on: ¹¹ «Min pidanii on fay colla wuro moodon takkudo e koyde amin. Ammaa anndee: laamu Laamdo badake.» ¹² Mido haalana on: Nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon buran ngo Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa feliri gure caliide tuubude

(*Matta 11.20-24*)

¹³ Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si kaayefiiji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete wonbe toon been tuubiino law. Tawete be bornakeno tekke bootooji, be njoodakeno ley ndoondi, faa be kolla be tuubii. ¹⁴ Saabe duum, nyannde darngal, jukkungo moodon buran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde. ¹⁵ Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte faa kettaa ley maaybe.

¹⁶ O haalani taalibaabe makko katin:

—Kettindaniido on fuu, miin hettindanii. Calaniido on fuu, miin salanii. Calaniido kam fuu, salanake Nuldo kam oon du.

¹⁷ Capande njeddo e dido been ngartidi e seyo, mbi'i:

—Joomii amin, fay ginnaaji bondi diin downtanake min saabe innde maa.

¹⁸ O wi'i be:

—Mi yi'ii Seydaani ina yuura dow kammu, ina saama hono mayyere. ¹⁹ Nanee, mi hokkii on baawde yaabude bolle e jahe, mi hokkii on jaalaade baawde ganyo fuu. Huunde fuu torrataa on fes. ²⁰ Ammaa taa ceyoree ko ginnaaji downtanii on duum. Ceyoree ko inde mon mbinndaa dow kammu duum.

† 9:58 Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

*Haala seyo Iisaa**(Matta 11.25-27, 13.16-17)*

²¹ Wakkati oon, Ruuhu Ceniido hebbini Iisaa seyo. Iisaa wi'i:

—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en anndal, de banginandaa de cukaloy. Ayyo, noon jaati Baaba, sabo duum weli maa. ²² Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa 'Biddo si wanaa Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabiiwo du si wanaa 'Biddo, e mo 'Biddo oon muuyi banginande.

²³ Ndeen Iisaa hucciti e taalibaaɓe been, haalani dum'en kam'en tan, wi'i:

—Barke woodanii gite jiide ko nji'oton duum! ²⁴ Sabo mido wi'a on, annabaaɓe heewɓe e kaanankooɓe heewɓe na njidunoo yi'ude ko nji'oton duum, de ɓe nji'aay. Iɓe njidunoo nanude ko nanoton duum, de ɓe nanaay.

Banndol dow Samariyanke lobbo

²⁵ Ndeen, jannginoowo Tawreeta gooto ummii faa ndaartindoo mo, wi'i:

—Moodibbo, noy kaanumi wadude faa mi heɓa nguurdam nduumiidam?

²⁶ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Dume winndaa ley Tawreeta? Dume njanngataa ley toon?

²⁷ Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Njidiraa Laamdo, Joomiraado maa e ɓernde maa fuu e yonki maa fuu e semmbe maa fuu e hakkillo maa fuu. Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.

²⁸ Iisaa wi'i mo:

—Jaabu maa o woodii. Wadu noon, ndeen a wuuran!

²⁹ Kaa jannginoowo Tawreeta oon ina yidi heedude e goonga, wi'i mo:

—Moy woni gondo am?

³⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Gorko gomma yuurii Urusaliima, ina yaha Yeriko, hawri e yanoobe. 'Be ɓorti mo, ɓe piyi mo faa ɓe mbayri mo imo ɓadii maayde. ³¹ Tawi almaami gooto ina wara dow laawol ngool. Nde o yi'unoo janaado oon ina waalii doon fu, o wosii dum, o faltii. ³² Noon Lewinke gomma du wari nokku oon. Nde yi'unoo mo fu, wosii mo, faltii. ³³ Ammaa Samariyanke jahoowo wari to makko, yi'i mo, yurmii mo, ³⁴ ɓattii mo, sawriri barme makko deen nebbam e cabijam, fiili dum leppi. Caggal duum, o waddini dum araawa makko, o yaari dum nokkuure to weerɓe njippotoo, o hinnii dum. ³⁵ Jaango majjum, o itti buudi cardi didi, o hokki jom weerɓe oon, o wi'i dum: «Hinna mo. Si o nyaamii ko ɓuri dum, nde ngartumi fu, mi yobete.»

³⁶ Nde Iisaa hantunoo banndol ngol ndeen, wi'i:

—E miilo maa, moy e tato been laatii gondo janaado oon?

³⁷ Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:

—Jurmiido mo oon.

Iisaa wi'i mo:

—Aan du, yahu, wadoy hono noon!

No Iisaa jipporii to Marta e Mariyama

³⁸ E jahaangal maɓɓe ngaal, Iisaa fanti wuro wooto, de debbo bi'eteedo Marta jippini dum. ³⁹ Marta ina woodi minyiiwo bi'eteedo Mariyama. Oon ina joodii dakkol koyde Iisaa, ina hettindii haala muudum. ⁴⁰ De Marta le, gollleeji muudum keewɗi diin tan ngoni e hakkillo muudum, wari, wi'i:

—Joomam, a hillaaka ko minyam o yoppidi kam e gollleeji di duum naa? Wi'u mo, o walla kam!

⁴¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Marta, Marta, ada tampina hoore maa e kujje keewɗe, ada jiiɓa hakkillo maa.

⁴² Ammaa huunde wootere tan woni ko haani. Ko Mariyama subii duum wo ngedu lobbu, o teetataake dum du.

11

No Iisaa jannginiri taalibaabe muudum no du'ortee

(*Matta 6.9-13, 7.7-11*)

¹ Nyannde gomma, Iisaa ina du'oo e nokku gomma. Nde o tilinoo ndeen, gooto e taalibaabe makko been wi'i mo:

—Joomii amin, janngin min no min ndu'ortoo, hono no Yaayaa jannginiri taalibaabe muudum noon.

² O wi'i be:

—Nde ndu'otodon fuu, mbi'on:

«Baabiiwo,
innde maa laatoo seniinde,
laamu maa wara.

³ Kokkora min nyannde fuu nyaamdu heyooru min.

⁴ Njaafonodaa min hakkeeki amin,

sabo minen du miden njaafoo wadoobe min hakkeeki fuu.

Taa accu min njarribee.»

⁵ O wi'i be katin:

—Si gooto mon yehii to yigoo muudum hakkunde jemma, wi'ii dum: «Yigoo am, nyamlam buuruuje tati, ⁶ sabo yigoo am gondo e laawol jippake wuro am, de mi walaa ko mi hokka dum», ⁷ yalla yigoo maa oon jaabete ley galle toon, wi'e: «Taa torram, sabo dammbugal ngal sokaama, miin e sukaaabe am du min pukkake, mi waawaa ummaade faa mi hokke fay huunde?» ⁸ Mido wi'a on, fay si o ummaaki o hokkire saabe wo a yigiiko, o ummoto, o hokke haddi ko kaajadaa duum, taa o hersa. ⁹ Miin, mido wi'a on: jaaree, on keban. Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante. ¹⁰ Sabo jaariido fuu heban. Piliido fuu yiitan. Calmindo fuu omtante. ¹¹ Moy e moodon woni baabiiwo mo biyum jaarotoo liingu, de hokka dum mboddi? ¹² Naa jaaroo dum boccoonde, de hokka dum yaare? ¹³ Ndelle no mbonirdon nii fuu, odon anndi no kokkirton biibe moodon kulle lobbe, sakko Baaba moodon gondo dow kammuuli. Jaariido mo fuu, o hokkan dum Ruuhu Ceniido.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo

(*Matta 12.22-30, Marku 3.20-27*)

¹⁴ Nyannde gomma, Iisaa ina riiwa ginnaaru muumdinndu goddo. Nde ginnaaru nduun wurtinoo ndeen, muumo oon fuddi haalude. Dum haaynii jama'aaje deen. ¹⁵ De wobbe maabe ina mbi'a:

—Wo e baawde Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon, o riiwrata ginnaaji.

¹⁶ Wobbe jaarii mo maande yuuroore dow kammu faa ndaartindoo mo. ¹⁷ Kanko le, imo anndi miilooji maabe, o wi'i be:

—Laamu fuu pecciingu ina habda, halkan. Katin du, si galle feccake na habda fu, cankitoto.* ¹⁸ Si Seydaani e hoore mum feccake fu, noy laamu mum heddortoo? Mido wi'a on dum saabe ko mbiidon wo e baawde Beeljebul ndiiwrampi ginnaaji duum. ¹⁹ Si tawii miin mido riiwra ginnaaji e baawde Beeljebul, jokku be on been le, moy ndiiwrata di? Ndelle golle maabe jaati kollata on ngalaa e goonga! ²⁰ Ammaa si tawii junngo Laamdo ndiiwrampi ginnaaji, dum ina holla laamu Laamdo warii to moodon. ²¹ Gorko jom sembe tiigiido kabitirde, si haybii galle mum, jawdi mum reenoto. ²² Ammaa si burdo dum sembe warii to muudum, jaalake dum fu, teetan dum kabitirde mum de yownoo hoolaare muudum dow mubben deen, fecca jawdi muudum ndiin e wobbe. ²³ Mo waldaa e am fuu, wo ganyo am. Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo cankitoowo.

Haala yeccagol ginnaaru

(*Matta 12.43-45*)

²⁴ Si ginnaaru wurtake e neddo fu, ndu yiiltoyto e nokkuuje joorde indu filoo do ndu nootta, de ndu hebataa. Ndeen ndu wi'an: «Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e

* 11:17 Timmoode aayaare nde ina waawi fiirtireede: Laamu fuu pecciingu ina haba, halkan, cuudi maggu fuu boboto.

muudum nduun.» ²⁵ Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun fiisaama, moyyinaama. ²⁶ Ndeen, ndu yahan, ndu waddowa ginnaaji jeddi burdi ndu bonde. Di naata, di koda ley toon. Nii cakitte neddo oon burdata arande muudum bonde.

Haala burdo hebude barke

²⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, debbo gooto ley jamaa oon yepti daande muudum, wi'i:

—Barke woodanii debbo deedudo ma mo muynudaa!

²⁸ Ammaa iisaa jaabii, wi'i:

—Nannoobe haala Laamdo de njokki ka been, kam'en buri hebude barke!

No yimbe pilorii maande

(*Matta 12.38-42, Marku 8.12*)

²⁹ Wakkati mo jama'aaje deen billunduri e makko ndeen, o fuddi wi'ude:

—Yimbe jamaanu o been wo yimbe bonbe. Ibe piloo maande, de be kokkataake si wanaa maande annabi Yuunusa ndeen. ³⁰ Sabo no Yuunusa laatoranii Niniwenkoobe maande ni, hono noon Bii Neddo du laatorantoo yimbe jamaanu o maande. ³¹ Nyannde darngal, kaananke debbo leydi hordoore ummodoto e worbe jamaanu o, hiitodoo e mubben, de liba dum'en. Sabo o yuwii faa hoore leydi, o warii faa o hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakkilantaaku. Haya, burdo Suleymaana ina do! ³² Yimbe Niniwe du ummodoto e yimbe jamaanu o nyannde darngal, kiitodoo e mubben, liba dum'en. Sabo be tuubii gilla nde be nannoo waaju Yuunusa ndeen. De inan, burdo Yuunusa ina do!

Banndol annoora banndu

(*Matta 5.15, 6.22-23*)

³³ —Fay gooto hubbataa lampal, de suuda dum naa hippa dum kaakol. Ko wadata dey, ngal bilete, faa ngal yaynana naatoobe. ³⁴ Gite maa ngoni lampal banndu maa. Si gite maa ina mboodi, banndu maa fuu heewan annoora. Ammaa si de mboodaa, banndu maa fuu heewan nimre. ³⁵ Ndelle, haybu, taa annoora gondo e maada oon nibba. ³⁶ Sabo si banndu maa fuu heewii annoora, tawa faa'e e mayru walaa e nimre, ndu fuu ndu heewan annoora hono no lampal yalnirante noon.

*No Iisaa feliri Farisa'en e jannginoo*be Tawreeta

(*Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 20.45-47*)

³⁷ Nde Iisaa tilinoo haalde ndeen, Farisaajo gooto noddi dum faa wottodoo e muudum. O naatowi, o joodii faa o nyaama. ³⁸ Farisaajo oon, dum haayinii dum nde yi'unoo o fuddii nyaamude tawi o lootaay juude makko. ³⁹ De Iisaa wi'i mo:

—Onon Farisa'en, odon lawya caggal kore e caggal kaake, tawee le, berde moodon ina keewi nguyka e bonanda! ⁴⁰ Onon majjuube! Wanaa Tagudo dow oon tagi ley du naa? ⁴¹ Cakkee ko woni ley kore e kaake deen. Ndeen, ko heddii duum fuu laatanto on ko laabi.

⁴² Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo odon ittana Laamdo jakka naanaa e jakka haako lekkoy ngokkoy e ko aawoton fuu. Kaa odon kuyfini dartaare, odon kuyfini yidde Laamdo. Wo kanjum kaannodon wadude tawee on njoppaay ko heddii duum. ⁴³ Bone woodanii on, onon Farisa'en! Sabo odon njidi joodaade nokkuuje teddude ley cuudi baajordi, odon njidi salmineede e nokkuuje de yimbe keewi. ⁴⁴ Bone woodanii on! Sabo odon nanndi hono caabeeje de ngalaa maande, de yimbe njahata dow mubben, tawee andaa.

⁴⁵ Gooto e jannginoo Tawreeta jaabii Iisaa, wi'i:

—Moodibbo, no kaalirtaa ni, na huyfina min, minen du.

⁴⁶ O jaabii, o wi'i:

—Onon jannginoo Tawreeta du, bone woodanii on! Sabo odon ndonnda yimbe dorje teddude, tawee onon e ko'e mon, on meemirtaa de fay e hoore honndu moodon.

⁴⁷ Bone woodanii on, sabo odon moyyintinoo caabeeje annabaabe be maamiraabe mon mbarnoo been. ⁴⁸ Ndelle odon ceedoo golle maabe deen ina mbeli on. Sabo kambe, be

mbarii annabaabe, onon du, odon moyyintinoo caabeeje muɓben! ⁴⁹ Dum le, Laamdo hakkilanteejo wi'i: «Mi nuldani be annabaabe e nulaabe, be mbara yoga, be torra yoga.» ⁵⁰ Dum wadi de yiyam annabaabe ndufaadam gilla e fuddoode adunaaru daam, ina yomnitoree e yimbe jamaanu o, ⁵¹ gilla e yiyam Haabiila faa e yiyam Jakariyaa baraado hakkunde hirsirde e suudu dewal mawndu nduun. Mido haalana on goonga: dum fuu dum yomnitorte e jamaanu o. ⁵² Bone woodanii on, onon jannginoobe Tawreeta! Sabo on teetii cokitirgal anndal. Onon e ko'e mon on naataay, de yidube naatude been du, on accaay naata.

⁵³ Nde Iisaa dillunoo doon, jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ina bernani dum sanne sanne. Ibe yama mo kulle keewde, ⁵⁴ heddii ibe tuufa mo faa be keba e hunnduko makko ko be nanngira mo.

12

Haala kulol Laamdo (Matta 10.26-31)

¹ Wakkati oon yimbe ujunaaje sowre kawriti faa ina njaabundura. Ndeen Iisaa wi'i taalibaabe mum been:

—Ndeentee e rabilla Farisa'en, dum woni naafikaare. ² Walaa fuu ko suddii ko sudditaaake, walaa ko suudii ko bangintaake. ³ Dum wadi huunde fuu ko kaaldon ley nimre nanete ley annoora. Katin du ko cowndidon ley cuudi ommbaadi fuu, gooynete faa dow cuudi.

⁴ Mido haalana on, onon yigiraaabe am: taa kulee waroobe banndu de walaa fuu ko mbaawi gada duum. ⁵ Mi hollan on mo kaandon hulde: kulon baroowo neddo, jogiido baawde nannude dum ley jahannama. Goonga, mido wi'a on: oon kaandon hulude! ⁶ Wanaa pooloy njoyoy ina coottee buudi didi tan naa? Ammaa fay e noon, Laamdo yeggitataa fay gootel e makkoy. ⁷ Ko bure noon du, fay ngaasa ko'e moodon fuu limaama faa laabi. Ndelle, taa kulee, sabo odon bure pooli keewdi teddude.

Haala jabande Almasiihu yeeso yimbe (Matta 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

⁸ Mido wi'a on: neddo fuu jabando kam yeeso yimbe, miin Bii Neddo du mi jaban dum yeeso maleyka'en Laamdo. ⁹ Ammaa caliido kam yeeso yimbe, salete yeeso maleyka'en Laamdo. ¹⁰ Neddo fuu kaaldo ko boni e dow Bii Neddo, ina waawi yaafeede. Ammaa mbonkiido Ruuhu Ceniido yaafataake. ¹¹ Nde yimbe njaari on to cuudi baajordi naa yeeso hooreebe naa laamiibe taa mbemmbedon ko njaabotodon, naa ko kaaloton, ¹² sabo Ruuhu Ceniido anndinan on wakkati oon ko kaandon haalde.

Banndol dow jom jawdi pamaro hakkillo

¹³ Goddo ley jamaa oon wi'i:

—Moodibbo, wi'u mawnam o hokka kam ngedu am e ndongu amin.

¹⁴ O jaabii dum, o wi'i:

—Hey gorko, moy wadi kam carotoodo mon naa peccoowo jawdi mon?

¹⁵ O wi'i jamaa oon:

—Tinnee ndeentee e eelgal* jawdi fuu, sabo wanaa jawdi wuurnata neddo, fay si tawaa wo jom jawdi.

¹⁶ O banndani be banndol, o wi'i:

—Jom jawdi gomma, gese muudum mboodiino sanne. ¹⁷ Imo miiloo e hoore makko: «Noy ngadammi? Sabo mi walaa fuu do mi resa nyaamri am ndi. ¹⁸ Ayyo, nii ngadammi: mi liban beembe am deen, mi nyiba godde burde de manngu, mi resa nyaamri am ndi e jawdi am fuu toon. ¹⁹ De mi wi'a e hoore am: A hebii jawdi mbaawndi jogaade ma duubi keewdi. Fowtu, nyaamaa, njaraa, mbeltodaa.» ²⁰ Ammaa Laamdo wi'i mo: «Aan pamdufo

* 12:15 Maanaa eelgal do wanaa njaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

hakkillo! Yonki maa ittete e jemma o. Moy adata ko paggidaa duum?»²¹ Nii woni sifa neddo fuu pagganiido hoore muudum jawdi, de wanaa jom jawdi yeeso Laamdo.

Haala hoolaade Laamdo
(Matta 6.25-34)

²² Ndeen o wi'i taalibaaɓe makko been:

—Dum wadi mido wi'a on: taa nguurndam mon haɓɓa on ko'e e ko nyaamoton. Taa balli mon du kaɓɓa on ko'e e ko ɓornotodon. ²³ Sabo nguurndam ina ɓuri nyaamdu, ɓannu du ina ɓuri koltal. ²⁴ Taykee dowdaake le: de aawataa, de tayataa, de ngalaa resirde, de ngalaa beembe, ammaa Laamdo ina nyaamna de. Onon, odon ɓuri pooli diin to woddi! ²⁵ Moy e moodon waawi beydude balde muudum fay nyalooma gooto saabe kaɓɓu-ko'u muudum? ²⁶ Ndelle, si tawii on mbaawaa wadude fay hono dum e famɗude, ko wadi odon kaɓɓi ko'e mon e dow ko heddi duum? ²⁷ Yeewee pinndiiji no mawnirta. Di tampataa, di mottataa. Ammaa mido wi'a on, fay Suleymaana e darja muudum fuu holtiraay hono gootel e majji ni. ²⁸ Laamdo ina holtinira ni hudo wonko ley ladde hannden, faddeteeko e yiite jaango, sakko onon, onon famɗube hoolaare! ²⁹ Taa kilnee filaade ko nyaamete e ko yaretee, taa dum haɓɓa on ko'e! ³⁰ Sabo kulle deen fuu, wo yimbe adunaaru pilotoo de. De Baaba mon ina anndi odon kaajaa de. ³¹ Ammaa pilodon laamu Laamdo, ndeen on beydante ko heddi duum.

Haala jawdi dow kammu
(Matta 6.19-21)

³² Taa kulee, onon coggal pamaral, sabo Baaba moodon ina seyori hokkude on laamu muudum. ³³ Connee jawdi mon fuu, cakkon. Moyyinanee ko'e mon danngaaji di mbonataa, njogodon jawdi ngonndi dow kammu ndi timmataa, ndi gujjo ɓadataako, mooyu du bonnataa. ³⁴ Sabo do jawdi moodon woni fuu, doon berde moodon du ngonata.

Haala segilaniibe jakkitaade jom muɓben
(Matta 24.45-51)

³⁵ —Kaɓɓee kaɓɓordi mon faa ngollon, kuɓɓee lampe mon. ³⁶ Laatee hono yimbe segilaniibe jakkitaade jom muɓben nde wartata weltaare ɓangal, faa omtanon dum wakkati nde yottii salmini fu. ³⁷ Barke woodanii maccube ɓe jom muɓben tawi ina kakkilani dum. Goonga kaalanammi on: o haɓɓoto kaɓɓorgol makko saabe golle, o joyyina ɓe faa ɓe nyaama, o wara o gollana ɓe. ³⁸ Si o wartii hakkunde jemma, naa hejjere fu, barke woodanii ɓe o tawri noon been.

³⁹ Paamee dum do: si jom galle ina anndunoo wakkati mo gujjo warata, yoppataano o naata suudu muudum. ⁴⁰ Onon du, cegilee, sabo Bii Neddo waran e wakkati mo on miilaaki.

⁴¹ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ɓannol ngol le, wo minen tan kaaldataa naa yimbe fuu?

⁴² Iisaa jaabii, wi'i:

—Moy woni golloowo koolniido, jom hakkillo, mo joomum halfinta golloobe mum faa hokka ɓe ngedu maɓɓe nyaamdu e wakkati kaando? ⁴³ Barke woodanii golloowo mo joomum warti, tawi ina wada noon. ⁴⁴ Goonga kaalanammi on: joomiiko oon halfinan mo jawdi muudum fuu. ⁴⁵ Ammaa si golloowo oon wi'ii ley bernde mum joomum oon ɓooyii wartaay, de fuddi ina fiya maccube e horɓe, ina nyaama ina yara ina suloo, ⁴⁶ ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki. Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo naawngo, watta mo hakkunde ɓe ngoondinaay. ⁴⁷ Golloowo anndudo ko joomum yidi, de segilaaki, gollaay ko joomum yidi fu, fiyete boggi keewdi. ⁴⁸ Kaa mo anndaa ko joomum yidi, de wadi ko jeyi fiyeede, fiyete boggi seeda. Kokkaado ko duudi, yamete ko duudi. Kalfinaado ko heewi, yamete ko ɓuri heewde.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimbe
(Matta 10.34-36)

⁴⁹ —Mi warii faa mi fadfa yiite e leydi ndi. Mido heppi nge hubba law! ⁵⁰ Ina woodi lootagal batisima naawngal ngal looteteemi. Mido torroo faa dum tabita! ⁵¹ Odon miiloo wo jam ngardumi adunaaru naa? Wanaa! Mido wi'a on: ko ngardumi dey, wo senndude. ⁵² Gilla joonin yimbe njoyo wondube ley wuro wooto ceedan, tato kabdan e dido, dido kabdan e tato. ⁵³ Baaba habdan e biyum gorko, bidfo gorko du habdan e bammum, inna habdan e biyum debbo, bidfo debbo du habdan e inna muudum, esiyo debbo habdan e dee biyum, dee bidfo du habdan e esum debbo.

Haala senndude wakkatiiji

(Matta 16.2-3)

⁵⁴ Iisaa wi'i jama'aaje deen katin:

—Si on nji'ii ruulde ina yuura gorgal tan, on mbi'an nde toban. Laartorto hono noon du. ⁵⁵ Si henndu hordoore wifii, on mbi'an wulan jaw. Dum laartorto noon du. ⁵⁶ Onon munaafiki'en! Odon mbaawi senndude alhaali leydi e kammu. Ko wadi de on mbaawaa senndude alhaaliji jamaanu o?

No nedfo haaniri rewritinde e gondo muudum

(Matta 5.25-26)

⁵⁷ Ko wadi on mbaawaa annditande ko'e mon ko fonnditii? ⁵⁸ Si ada yaada e kabdo maa faa cardowon, fila rewritinde e makko gilla e dow laawol, taa o yaare to carotoodo, de carotoodo oon hokke doomoowo kasu, de doomoowo oon du udde ley kasu. ⁵⁹ Mido haalane: abada a wurtataako, si a yobaay ko ndewetedaa duum faa laafi.

13

Haala tuubugol e halkugol

¹ Wakkati oon, wobbe ngari kaalani Iisaa ko hewtii Galilinkooobe wobbe. Be mbi'i Pilaatu* jillundurii yiyam mabbe e yiyam sadakaaji mabbe. ² Iisaa jaabii be, wi'i:

—Yalla odon miiloo kambe buri luttude diina e Galilinkooobe heddiibe been fuu naa? Odon miiloo wo saabe duum wadi de be torrira noon naa? ³ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton. ⁴ Odon miccoo yimbe sappo e njetto be suudu Silowam toowndu nduun saami dow muβben faa maayi been. Yalla odon miiloo kambe buri yimbe Urusaliima fuu junuuba naa? ⁵ Mido haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton.

⁶ Ndeen o banndani be banndol ngol, o wi'i:

—Yibbi ngooti ina wonnoo ley ngesa nedfo gomma. O wari borude ki, de o tawraay ki fay huunde. ⁷ O wi'i golloowo ngesa oon: «Nii woni duubi tati mido wara filaade bibbe yibbi ki, de mi tawaay. Soppu ki! Ko wadi iki itta semmbe leydi ndi?» ⁸ Golloowo oon wi'i mo: «Joomam, accu ki do faa mawuuri. Do e ndeen, mi reman mi fiiltina ki, mi watta birgi. ⁹ Ina hasii ki rima do e mawuuri. Si ki rimaay du, coppaa ki.»

No Iisaa danniri debbo nyannde fowteteende

¹⁰ Nyannde fowteteende gomma, Iisaa ina waajoo ley suudu waajordu wooturu. ¹¹ Debbo gomma mo ginnaaru nyawni ko wadi duubi sappo e jeetati ina tawaa doon. O turiido tan, o waawaa dartaade fey. ¹² Nde Iisaa yi'unoo mo ndeen, noddi mo, wi'i mo: —Banndam debbo, a dadii nyawu maa ngu.

¹³ Iisaa yowi juude mum dow makko, de wakkati gooto o dartii cet, imo yetta Laamdo. ¹⁴ De hooreejo suudu waajordu nduun na mettaa ko Iisaa danni godfo nyannde fowteteende duum, wi'i yimbe been:

—Balde jeegom jeyde golleede ina ngoodi. E ley balde deen kaandon warude ndannedon, wanaa nyannde fowteteende.

¹⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Onon munaafiki'en! Wanaa mono e moodon fuu ina habbita ngaari muudum naa araawa muudum nyannde fowteteende yarnowa dum naa? ¹⁶ Debbo o wo taan

* 13:1 Pilaatu wo hooreejo leydi Yahuudiya.

Ibrahiima, mo Seydaani haɓɓiri duubi sappo e jeetati. Wanaa imo jeyi haɓɓiteede nyannde fowteteende naa?

¹⁷ Nde o haalannoo dum ndeen, waybe mo been fuu cemti. De jamaa oon fuu ina ceyii e dow kaayeeffiji di o wadata diin.

Banndol haala gabbel pamarel
(Matta 13.31-32, Marku 4.30-32)

¹⁸ Iisaa wi'i:

—Noy laamu Laamdo wa'i? Dume nanndinammi dum? ¹⁹ Laamu Laamdo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neddo hooyi, aawi ley sardiye muudum. Aawdi ndiin fufi, laatii lekki faa pooli piirooji nyibi cuudi muɓben e licce makki.

Banndol haala rabilla
(Matta 13.33)

²⁰ O wi'i katin:

—Dume nanndinammi e laamu Laamdo? ²¹ Ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirde conndi tati mawde faa dum fuu dum yuufi.

Haala dammbugal paadungal
(Matta 7.13-14, 21-23)

²² Iisaa ina rewa ley galluuje e ley gure fuu, ina waajoo, ina fonndii Urusaliima.

²³ Neddo gomma yami mo:

—Joomam, yimbe seeda tan kisata naa?

O wi'i be:

²⁴ —Ndurwee naatiron dammbugal paadungal sabo mido wi'a on: heewbe tefan naatude, de kunngoo. ²⁵ Si jom galle oon ummake, sokii dammbugal muudum, tawi onon odon keddi yaasin, odon calma, odon mbi'a: «Joomii amin, omtan min», ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeyadon!» ²⁶ Ndeen, on puɗɗan wiide: «Min nyaamdii e maa, min njardii e maa, a waajake dow laabi amin.» ²⁷ Ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeyadon. Mboddee kam, onon wadoobe ko boni!» ²⁸ On mboyan, on nyeryunduran nyiiye nde nji'oton Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, kam'en e annabaabe fuu ley laamu Laamdo, tawa onon on fadɗaabe yaasin. ²⁹ Yimbe yuuran lettugal e gorgal, hordoore e sobbiire, njoodoo nyaamda ley laamu Laamdo. ³⁰ Goonga ni, sakitiibe wobbe ardoto, ardiibe wobbe du cakitoto.

No Iisaa woyri yimbe Urusaliima
(Matta 23.37-39)

³¹ Wakkati oon, Farisa'en wobbe ngari, mbi'i mo:

—Dillu do, njahaa e yaadu maa, sabo Hirudus kaananke oon ina muuyi warude ma.

³² O wi'i be:

—Njehee mbi'owee baagayel ngeel: «Ndaar, mi riiwan ginnaaji, mi dannan nyawbe hannden e jaango. De nyannde tataɓerde mi yottinan golle am. ³³ Ammaa ina tilsi mi yaha hannden e jaango e faɓɓi-jaango, sabo annabaajo haanaa maayde si wanaa ley Urusaliima.»

³⁴ Kay Urusaliima, Urusaliima! Ada wara annabaabe, ada warda nulaabe to maa kaaye! Kile keewde njidumi hawrundurde biɓbe maa hono no cofal hawrundurta coppo muudum ley bippeele muudum ni. De on njabaay. ³⁵ Paamon, Laamdo yoppidii on e suudu mon. Mido wi'a on: on nji'ataa kam katin si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii gardo e dow innde Joomiraado!»†

† 13:35 Jabuura 118.26.

¹ Nyalaande fowteteende gomma, Iisaa naatii suudu hooreejo Farisa'en gooto faa nyaama. Wonbe toon been ina taykoo mo. ² Gorko buutudo ina tawaa yeeso makko doon.

³ Iisaa haaldi e jannginoobe Tawreeta e Farisa'en, wi'i dum'en:

—Dannude nyawdo nyalaande fowteteende, ina dagii naa dagaaki?

⁴ De be keddii ibe ndeyyinii. Iisaa tuggi nyawdo oon, danni dum, de yoppi dum dilli.

⁵ Ndeen o wi'i be:

—Moy e moodon biyum naa ngaari mum saamata ley bunndu de hunngoo wurtinde dum law law, fay si dum nyalaande fowteteende?

⁶ Be kunngii jaabaade fay huunde e dow majjum.

*Haala su*baade joonnde e noddude yimbe

⁷ Wakkati Iisaa yi'i noddaabe been ina cuboo nokkuuje burde teddude, o banndani be, o wi'i:

⁸ —Si a noddaama bangal fu, taa jooda e joonnde burnde teddude. Sabo burdo ma teddude ina waawi warude, ⁹ de noddudo ma oon wara, wi'e: «Hokku oodo joodorgal ngal!» Ndeen a semtan, kooyaa joonnde burnde leeyude ndeen. ¹⁰ Ammaa si a noddaama bangal fu, njoodofaa to leeyi, faa noddudo ma oon wara, wi'e: «Yigoo am, hewtu dow to woodi toon!» Ndeen, dum laatante teddeengal yeeso joododiibe maa been fuu. ¹¹ Sabo mawninkiniido fuu, leeyinte, leeyinkiniido du teddinte.

¹² O wi'i noddudo mo oon du:

—Si ada nodda yimbe mbottaari naa hiraande, taa noddu yigiraaabe naa banndiraabe naa sakiraabe naa hoddiibe maa jogiibe jawdi. Hasii be nodditete de dum laatoo njobdi maa. ¹³ Jonkaa si a wadii weltaare fu, noddaa talkaabe e woybe e bonnguuube e wumbe. ¹⁴ Ndeen, a barkinte, sabo been ngalaa ko njobire. A yobete nyannde dartiibe ummintinaa.

Banndol dow weltaare
(Matta 22.1-10)

¹⁵ Gooto e nyaamoobe been, nde nannoo haala ka ndeen, wi'i mo:

—Barke woodanii nyaamoowo ley laamu Laamdo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Gorko gomma wadii nyaamdu mawndu, noddi yimbe faa heewi. ¹⁷ Wakkati nyaamdu nduun segilinoo fu, o neli maccudo makko to yimbe been, wi'a: «Ngaree, nyaamduuji diin cegilaama.» ¹⁸ Be fuu, be puddi saloraade gooto gooto. Goddo mabbe wi'i: «Mi soodii ngesa, ina tilsi mi yaha mi ndaarowa nga, mido ngaare njaafodaa kam.» ¹⁹ Goddo du wi'i: «Mi soodii ga'i demooji sappo. Mi yahan mi ndaarowa di, mido ngaare njaafodaa kam.» ²⁰ Goddo katin wi'i: «Mi banjudo kesum, duum wadi de mi hebataa warude.» ²¹ Maccudo oon warti, haalani dum joomum. Oon berni, wi'i mo: «Yahu law ley nokkuuje e dow laabi ngalluure nde, ngaddaa talkaabe e woybe e wumbe e bonnguuube.» ²² Maccudo oon warti, wi'i: «Joomam, ko mbiidaa duum fuu wadaama, de faa joonin nokkuure ina heddi.» ²³ Ndeen joomiiko oon wi'i mo: «Yahu dow laabi jaajudi e paadudi, ndoolfaa yimbe ngara naata, faa suudu am ndu heewa. ²⁴ Sabo mido wi'a on: fay gooto e be noddunoomi been meedataa nyaamdu am ndu.»

No neddo laatortoo taalibaajo Iisaa
(Matta 10.37-38)

²⁵ Yimbe heewbe ina njaada e Iisaa. O hucciti e mabbe, o wi'i be:

²⁶ —Gardo to am fuu, sanaa mi burana dum bammum e inna muudum e jom suudu muudum e sukaaabe muudum e minyiraaabe mum e mawniraaabe mum, mi burana dum fay hoore muudum. Si wanaa noon fu, joomum waawaa laataade taalibaajo am. ²⁷ Katin du, mo wakkaaki leggal muudum palaangal de jokki kam fuu, waawaa laataade taalibaajo am.* ²⁸ Si won muuydo e moodon nyibude suudu toowndu, wanaa joomum joodoto tafon, hiisoo ko haajaa, de ndaara yalla na jogii ko tannyata ndu naa? ²⁹ Si wanaa noon, si joomum joyyinii de waawaay tannyude, jiido ndu fuu jalan dum, ³⁰ wi'a: «Neddo o fuddii

* 14:27 Ndaaree Lukka 9.23.

nyibude, de hunngii tannyude!» ³¹ Katin, si kaananke yehii faa habdowa e kaananke goddo, wanaa o joodoto tafon o fonnda yalla worbe makko ujunaaje sappo been ina mbaawi habdude e jogiido worbe ujunaaje noogayo? ³² Si tawii o waawaa, o nulan yimbe to joomum gilla battaaki, faa jam wada hakkunde maβbe. ³³ Hono noon, fay gooto moodon waawaa laataade taalibaajo am si yoppaay ko jogii fuu.

(*Matta 5.13, Marku 9.50*)

³⁴ Lamdam ina woodi, ammaa si dam selii lamsude, dume lamsinta dam katin? ³⁵ Walaa fuu ko dam nafata, wanaa e leydi, wanaa e birgi. Dam faddete yaasin.

Jom nowru nanooru fuu, nana.

15

Banndol dow mbaalu lallungu

(*Matta 18.12-14*)

¹ Nanngoobe lampo e luttube wobbe fuu ina badii mo faa kettindanoo mo. ² Farisa'en e jannginoobe Tawreeta ina n̄ormoo, ina mbi'a:

—Gorko o ina jabboo luttube, ina nyaamda e muβben!

³ Ndeen o banndani be banndol ngol, o wi'i:

⁴ —Si gooto moodon ina jogii baali hemre, de ngootu lalli, wanaa yoppaan capande jeenay e jeenay diin fuu ley ladde, de filowoo lallungu nguun faa yiita dum naa? ⁵ Si o yiitii dum fu, o towiran dum seyo. ⁶ Nde o warti galle makko fuu, o noddan yigiraabe makko e hoddiibe makko, o wi'a dum'en: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbaalu am lallunoongu.» ⁷ Mido haalana on: hono noon seyo laatortoo dow kammuuli si luttoowo gooto tuubii. Ingo buri seyo capande njeenayo e njeenayo dartiibe be kaajaaka tuubude.

Banndol dow mbuudu cardi lallungu

⁸ —Katin du, si debbo ina jogii buudi cardi sappo, de ngootu lalli fu, wanaa o hubban lampal, o fiisoo galle oon, o filoroo hakkillo faa o yiita dum naa? ⁹ Nde o yiiti dum fu, o hawrunduran yigiraabe makko e hoddiibe makko, o wi'a: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbuudu am lallunoongu.» ¹⁰ Mido haalana on: hono noon maleyka'en Laamdo ceyortoo, si luttudo gooto tuubii.

Banndol dow biddo majjudo

¹¹ Iisaa wi'i katin:

—Gorko gomma ina woodunoo biβbe worbe dido. ¹² Minyiiwo oon wi'i bammum: «Baaba, hokkam ngedu am e jawdi ndi.» Ndelle, baabiiko oon fecci jawdi muudum ndiin hakkunde maβbe. ¹³ Faa wadi balde seeda, minyiiwo oon hawrunduri ko jogii fuu, dilli, yehi leydi mbodfundi. Toon o bonniri ngedu makko nguun fuu e fijirde. ¹⁴ Nde o hantunoo ndi fuu ndeen, rafo bonngo wadi e leydi ndiin, o fuddi tampude. ¹⁵ O yehi o takkowi e gorko jeyaado e leydi ndiin. Oon nuli mo gese mum faa o duranowa dum girooji muudum. ¹⁶ Imo muuyi nyaamude fay nyaamdu girooji diin, ammaa fay gooto hokkataa mo. ¹⁷ Ndeen hakkillo makko warti, o wi'i e hoore makko: «Gollanoobe baaba am nyaaman faa kedda, inani kam do, mido maaya rafo. ¹⁸ Mi ummoto, mi hoota to baaba am, mi wi'a dum: Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma aan du, ¹⁹ mi haandaa e fay wi'eede biya katin. Ndelle, jogoram hono wo mi gooto e golloobe maa been!» ²⁰ Jonle o ummii, o fonndii to baabiiko. Gilla imo woni to woddi, baabiiko oon haccii mo, yurmii mo sanne, doggi, gorfi mo, mucci mo. ²¹ Biddo oon wi'i mo: «Baaba, mi toonyake jom kammuuli, mi toonyake ma, mi haandaa e fay wi'eede biya katin!» ²² De baabiiko oon wi'i maccube muudum: «Karee, ngaddowee saaya burka fuu woodde bornon mo! Ngatton hootonnde e honndu makko, ngatton pade e koyde makko. ²³ Ngaddon ngaari payndi du, kirson dum faa nyaamen, mbeltoden! ²⁴ Sabo biyam o, o maaynoodo de o ummitii, o majjunoodo de o yiitaa.» Nii be puddiri weltaare.

²⁵ Wakkati oon, biddo mawniiwo oon ina woni ley ngesa. Nde wartannoo faa badii wuro ndeen, nani jimi fijo e dippaali. ²⁶ O noddi gooto e golloobe been, o yami dum ko

woni duko ko. ²⁷ Oon wi'i mo: «Minya oon warti de bammaa hirsani mo ngaari payndi, sabo o wartii, imo reenii.»

²⁸ Ndeen mawniiwo oon tikki, salii naatude galle oon. Baabiiko oon wurtii, ina sura mo faa o naata. ²⁹ O jaabii baabiiko, o wi'i: «Ndaar, duubi keewdi mido gollane, fay nde wootere mi salaaki yamiroore maa. Ammaa dum e laataade fuu, abada a hokkaay kam miin kaa fay damngel faa mi weltodoo e yigiraabe am. ³⁰ De biya nyaamrufo jawdi maa e rewbe fijooobe oon kaa, ko warti, a hirsanii dum ngaari payndi.» ³¹ Baabiiko wi'i mo: «Binngel am, abada enen ngondi, ko njeymi fuu, wo aan jeyi. ³² Ina haani ceyoden, mbeltoden. Sabo minya oon, o maaynoodo de o ummitii, o majjunoodo de o yiitaa.»

16

Banndol dow howruujo carudo

¹ Iisaa wi'i taalibaabe mum been katin:

—Jom jawdi gomma halfiniino howruujo muudum jawdi. O haalanaa howruujo oon ina bonna jawdi makko. ² O noddi dum, o wi'i: «Ko nanumi e maada duum wo dume? War, hiisa ko kalfinadaa duum, sabo a waawaa halfineede katin.» ³ Howruujo oon wi'i e hoore muudum: «Noy ngadammi? Sabo joomam ittan kam e golle. Mi walaa semmbe remude, mido semta naraade. ⁴ Ayyo! Mido anndi no ngadammi, faa yimbe njaabitoo kam e ley cuudi mubben si mi bortaama golle.» ⁵ Jonle o noddi be joomiiko rewata nyamaale been, gooto gooto. O wi'i arandeejo oon: «Noy foti joomam rewete?» ⁶ Oon wi'i mo: «Paali hemre nebbam ndeweteemi.» Howruujo oon wi'i mo: «Hooyu talkuru maa nyamaale, hara, jooda mbinndaa capande joy.» ⁷ O wi'i goddo katin: «Aan le, noy foti ndewetedaa?» Oon wi'i mo: «Bootooji alkama hemre.» O wi'i oon: «Hooyu talkuru maa nyamaale, mbinndaa bootooji capande jeetati.» ⁸ Jom howruujo oonyiido oon mani dum saabe yoyre muudum. Sabo yimbe adunaaru been buri yimbe annoora gollirde yoyre hakkunde mubben. ⁹ Miin, mido wi'a on: Pilanee ko'e mon yigiraabe, piloree be jawdi adunaaru faa nde ndi hantii fu, njaabitedon ley nguurndam nduumiidam.

¹⁰ Koolniido e ko famdi, hoolnoto e ko mawni du. Mo laamnaay ko famdi, laamnataa ko mawni du. ¹¹ Ndelle, si on kollaay hoolaare e jawdi adunaaru ndi, moy halfinta on jawdi ngoongalaari ndiin? ¹² Katin du si on kollaay hoolaare e jawdi njananndi, moy hokkata on ko njejdun duum? ¹³ Maccudo fay gooto waawaa gollande joomiraabe dido. Sabo wanyan gooto, de yida keddiido oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiido oon. On mbaawaa gollande Laamdo e jawdi fuu nde wootere.

(Matta 11.12-13, 5.18, 31-32)

¹⁴ Farisa'en, yidube ceede been, ina kettindii dum fuu, ina njala mo. ¹⁵ Iisaa wi'i be:

—Onon le, odon moyyina ko'e moodon yeeso yimbe, ammaa Laamdo ina anndi berde mon. Sabo ko yimbe teddinta duum, ina nyiddinii to Laamdo.

¹⁶ Tawreeta e annabaabe ina ngoodunoo faa warude wakkati Yaayaa. Gilla e Yaayaa Kabaaru Lobbo laamu Laamdo ina banginee. Mono fuu ina durwa naatude ley maggu. ¹⁷ Ammaa e noon fu, timmugol kammu e leydi buri hoyude diina ittude tobbel gootel e ley Tawreeta oon.

¹⁸ Neddo fuu ceerudo deekum de banji goddo, jeenii. Katin du neddo fuu banjudo debbo ceeraado, jeenii.

Banndol dow jom jawdi e Laajaru

¹⁹ —Ina woodunoo gorko gomma jom jawdi bornotoodo kaddule bodeeje daatude, buurdudo nyannde fuu e weltaare e mbelirka. ²⁰ Talkaajo gomma keewdo buuye, bi'eteedo Laajaru, ina fukkoo dambugal galle makko. ²¹ Imo muuynoo nyaamude kedde jom jawdi oon. Fay dawaadi ina ngara ina metta buuye makko deen. ²² Talkaajo oon maayi, maleyka'en njaari dum faa to Ibrahiima. Jom jawdi oon kam du maayi, uwaa. ²³ Ley nokkuure maaybe imo torroo, o banti gite makko, o haccii Ibrahiima to woddi, Laajaru ina woni dakkol muudum. ²⁴ O yeewnii o wi'i: «Baaba am Ibrahiima, yurmam, nulu Laajaru, suuwa hoore honndu muudum ley ndiyam, de wara feewnana

kam demngal am. Sabo mi torrake sanne ley yiite nge.» ²⁵ Ammaa Ibrahiima wi'i: «Binngel am, miccita a hebii kulle lobbe e ley nguurndam maada, Laajaru kaa wo bone tan hebi. Joonin, kanko o hebii hinneede do, de aan torrofaa. ²⁶ Ko buri dum du fuu, luggere mawnde woni hakkunde amin e moodon. Ndelle si won yidube yuurude to amin njaha to moodon, naa yuurude to moodon ngara to amin, tawan mbaawaa.» ²⁷ Jom jawdi oon wi'i: «Ndelle baaba, mido nyaage, nulu Laajaru suudu baaba am, ²⁸ sabo mido woodi sakiraaɓe worbe njoyo, faa o gongina be taa be ngara e nokku torra o.» ²⁹ Ammaa Ibrahiima wi'i mo: «Ibe njogii haala Muusaa e haalaaji annabaabe, accu be kettindanoo di.» ³⁰ O jaabii dum: «Wanaa noon, baaba am Ibrahiima! De si goddo yuurii hakkunde maaybe yehi to mabbe fu, be tuuban.» ³¹ Ibrahiima wi'i mo: «Si be kettindanaaki Muusaa e annabaabe, fay si goddo ummitii e maaybe, be ngoondintaa.»

17

Haala luttude e yaafeede

(*Matta 18.6-7, 21-22, Marku 9.42*)

¹ Iisaa wi'i taalibaabe muudum been:

—Sikke walaa ko fergata yimbe faa luttina dum'en waran, ammaa bone woodanii laatiido sabaabu majjum. ² Hayre teddunde habbee e daande joomum faddee ley maayo manngo, dum buri woodde diina luttinde gootel e cukaloy koy. ³ Kaybee ko'e moodon: si sakiike maa luttii, pelaa dum. Si tuubii, njaafodaa dum. ⁴ Si o toonyake ma kile jeddi e ley nyalooma gooto, de o warti to maa kile jeddi imo tuubane, njaafodaa mo.

Haala goondinal e dwtanaade

⁵ Nulaabe been mbi'i Iisaa:

—Beydan min goondinal.

⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Si goondinal moodon fotii fay no gabbel lekki mutaari ni, si on mbi'ii lekki kiido doofoo, darowoo ley maayo, ki jabanon on.

⁷ Moy e moodon maccudo muudum demoowo naa duroowo yuurata ladde, warta, de wi'a dum: «Hara jooda, nyaamu?» ⁸ Walaa! A wi'an mo: «Wadanam nyaamdu, habba kaddule maa de ngollanaa kam faa mi nyaama mi yara, de sakitoo aan du nyaamaa njaraa.» Wanaa noon worri naa? ⁹ Yalla a yettan maccudo oon saabe wadii ko njamirɗaa duum naa? ¹⁰ Onon du hono noon. Si on ngadii huunde fuu ko njamiradon, mbi'ee: «Min maccube tan, ko min njeyi wadude ni min ngadi.»

No Iisaa danniri seppinbe sappo

¹¹ Nde Iisaa yahannoo Urusaliima ndeen, rewi hakkunde leyde Samariya e Galili. ¹² O wari faa o naata wuro wonngo, de seppinbe sappo ngari to makko, ndarii to toowti, ¹³ yeewnii, mbi'i:

—Iisaa, joomii amin, yurma min!

¹⁴ Nde o yiinoo be ndeen, o wi'i be:

—Njehee, kollowee ko'e mon almaami'en been.

E ley yaadu mabbe nduun be cellinaama. ¹⁵ Gooto mabbe, nde yi'unoo dadii ndeen, yeccii, ina teddina Laamdo e daande toownde. ¹⁶ O sujidi e leydi dakkol koyde Iisaa, imo yetta dum. Oon wo Samariyanke. ¹⁷ Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa sappo been fuu ndadii naa? Toy njeenayo been le ngoni? ¹⁸ Ndelle walaa fuu jecciido faa teddina Laamdo si wanaa janano o naa?

¹⁹ Ndeen, o wi'i gorko oon:

—Umma, yahu, goondinal maa dannii ma.

Haala maandeeji garol laamu Laamdo

(*Matta 24.23-28, 37-41*)

²⁰ Farisa'en been yami Iisaa ndey laamu Laamdo warata. O jaabii be, o wi'i:

—No laamu Laamdo wardata noon, yi'ataake. ²¹ Fay gooto waawaa wiide inani dum naa inana dum, sabo anndee, laamu Laamdo ina woni hakkunde moodon.

²² Ndeen o wi'i taalibaabe makko:

—Wakkati waran mo muuyoton yiide fay nyannde wootere e ley nyalaade Bii Neddo, de on nji'ataa. ²³ On mbi'ete: «inani o to» naa «inani o ga», de taa njehee, taa njokkee be. ²⁴ Sabo hono no mayyere yainirta illa hoore kammu do faa yaade hoore kammu to, hono noon Bii Neddo laatortoo nyannde gartol muudum. ²⁵ Ammaa ko artii dum, ina tilsi o torree torraaji keewdi, yimbe jamaanu o du caloto mo. ²⁶ Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu oon, noon du nyalaade Bii Neddo laatortoo: ²⁷ yimbe ina nyaama, ina njara, ina baŋa, ina baŋee, faa nyannde Nuuhu naati laana kaan. De ilam tuufaandu daam wari, halki be fuu. ²⁸ Laatoto hono no wakkati Luudu noon du, yimbe ina nyaama, ina njara, ina cooda, ina conna, ina aawa, ina nyiŋa. ²⁹ Ammaa nyannde nde Luudu wurtinoo Sodoma ndeen, Laamdo tomni yiite e sitti,* halki be fuu. ³⁰ Hono noon nyannde bangugol Bii Neddo du laatortoo. ³¹ Nyannde ndeen, si neddo ina woni dow suudu, de gineeji mum ina ngonni ley suudu fu, taa wi'a jippanto di. Tawaado ngesa du, taa yeccoo faa hooya ko woni ley wuro. ³² Miccilee dee Luudu oon. ³³ Neddo fuu piliido reenude yonki muudum, mursan ki, de neddo fuu mursudo ki, reenani ki. ³⁴ Mido haalana on: ley jemma oon, yimbe dido fukkodiibe dow sekko wooto, gooto muɓben hooyete, de gooto yoppee. ³⁵ Rewbe dido undooɓe, gooto muɓben hooyete, de gooto yoppee. [³⁶ Worbe dido wonbe ley ngesa ngoota, gooto muɓben hooyete, de gooto yoppee.]†

³⁷ Taalibaabe been njaabii, mbi'i mo:

—Joomii amin, toy dum wadata?

O wi'i be:

—To ko saadi woni fuu, toon jigaaje kawritata.

18

Banndol dow carotoodo oonyiido

¹ Iisaa banndani be banndol faa hollita be ina tilsi be keddodoo e du'aare, taa be njoppa saabe tampiri. ² O wi'i:

—Ina woodunoo e wuro gomma carotoodo mo hulataa Laamdo, yaagataako fay gooto.

³ Debbo mo gorum maayi ina woni ley wuro ngoon, ina wara to carotoodo oon, ina wi'a: «Saranam hakkunde am e kabdo am.» ⁴ Carotoodo oon jabaay faa booyi. De sakitii o wi'i e hoore makko: «Fay si taweede mi hulataa Laamdo mi yaagataako fay gooto du, ⁵ sabo debbo o na torra kam, mi saranto mo, faa o sela warude imo sukka noppi am.»

⁶ Caggal duum Iisaa wi'i:

—On nanii ko carotoodo bondo oon wi'i naa? ⁷ De wanaa Laamdo na walla subaabe muudum wullitotoobe dum jemma e nyalooma been fuu faa be keba sariya maɓbe naa? O jaabataako be law naa? ⁸ Mido haalana on: o saranto be law. Ammaa wakkati Bii Neddo wartowi, yalla o tawan goondinbe mo ley adunaaru naa?

Banndol dow Farisaajo e nanngoowo lampo

⁹ Iisaa banndani yimbe jogoriiɓe ko'e muɓben wo dartiiɓe de njawi woɓɓe, haalani be banndol ngol, wi'i:

¹⁰ —Worbe dido naati suudu dewal mawndu faa ngada du'aare. Gooto wo Farisaajo, gooto du wo nanngoowo lampo. ¹¹ Farisaajo oon darii ina du'oro ley bernde muudum hono ni: «Laamdo, mi yettii ma ko mi nanndaay e yimbe woɓɓe laatiiɓe wuyɓe e bonɓe e jeenoobe, e hono nanngoowo lampo o du. ¹² Mido suumoo e ley jeddiire fuu kile didi, mido itta jakka e huunde fuu ko keɓumi.» ¹³ Nanngoowo lampo oon darii to toowti, suusaay fay tiggitaade kammu, ina guɓɓoo berndem, na wi'a: «Laamdo yurmam, mi jom hakke.» ¹⁴ Mido wi'a on: kanko hooti wo o jaafaado, wanaa ooto. Sabo mawninkiniido fuu leeyinte, leeyinkiniido du toownete.

* 17:29 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuba. † 17:36 E dereeji booydi, goddi ngalaa aaya 36.

No Iisaa barkiniri cukaloy
(Matta 19.13-15, Marku 10.13-16)

¹⁵ Ina woodi waddoobe to Iisaa cukaloy, faa o meema koy. Nde taalibaaɓe been nji'unoo dum ndeen, ina ndukana yimɓe been. ¹⁶ Ammaa Iisaa noddi koy, ina wi'a:

—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kaɗee koy, sabo wo nannduɓe e makkoy been njeji laamu Laamɗo. ¹⁷ Goonga kaalanammi on: mo jabiraay laamu Laamɗo hono no cukalel ni fuu, naatataa dum!

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi
(Matta 19.16-30, Marku 10.17-31)

¹⁸ Gooto ley hooreeɓe Alhuudiyankooɓe yami mo, wi'i:

—Moodibbo lobbo, dume kaanumi waɗude faa mi heɓa nguurndam nduumiidam?

¹⁹ Iisaa wi'i mo:

—Ko waɗi de aɗa noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamɗo.

²⁰ Aɗa anndi jamirooje: «Taa jeenu, taa waɗu war-hoore, taa wuju, taa seeda fewre, teddin inna maa e bammaa.»*

²¹ Hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Mido hayba dum fuu gilla e cukaaku am.

²² Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i mo:

—Huunde wootere heddanii ma tafon: sonnu ko njogidaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaaɓe. Ndeen, a heɓan mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.

²³ Nde o nannoo dum ndeen, o sunii, sabo wo o jom jawdi keewndi. ²⁴ Iisaa ndaari mo, wi'i:

—Naatugol joomiraaɓe jawdi ley laamu Laamɗo ina tiidi koy! ²⁵ Si goonga, ngeelooba naata wudde battal ɓuri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamɗo.

²⁶ Hettindaniibe mo been mbi'i:

—Ndelle, moy woni kisoowo?

²⁷ Iisaa jaabii:

—Ko yimɓe mbaawaa duum, Laamɗo kaa na waawi.

²⁸ Ndeen Piyeer wi'i:

—Ndaar, minen min njoppii ko min njogii duum fuu, min njokkii ma.

²⁹ O wi'i ɓe:

—Goonga kaalanammi on: joppudo wuro muudum, naa deekum, naa sakiraaɓe muudum, naa saaraaɓe mum, naa sukaaɓe mum saabe laamu Laamɗo, ³⁰ heɓan dum kile keewɗe e wakkati mo ngonden e muudum joonin o, heɓan nguurndam nduumiidam e ley wakkati garoowo oon du.

No Iisaa ɓanginiri katin maayde muudum e iirtagol muudum
(Matta 20.17-19, Marku 10.32-34)

³¹ Iisaa noddi taalibaaɓe muudum sappo e dido been, wi'i dum'en:

—Inani eden njaha Urusaliima. Ko annabaɓe mbinndunoo e dow Bii Nedɗo duum fuu, tabitan. ³² Sabo o wattete e juude ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe, ɓe njalnoro mo, ɓe torra mo, ɓe tutta dow makko, ³³ ɓe piya mo dorri, ɓe mbara mo. De nyannde tataberde, o ummitoto.

³⁴ Taalibaaɓe been paamaay haala kaan fes. Maanaa makka na suudanii ɓe, ɓe annditaay ko o haali duum.

No Iisaa wumtiniri bumɗo
(Matta 20.29-34, Marku 10.46-52)

³⁵ Nde Iisaa ɓattinoo Yeriko ndeen, tawi bumɗo ina joodii dakkol laawol ngool, ina garbina. ³⁶ O maati jamaa ina faltoo, de o yami dum wo dume. ³⁷ ɓe mbi'i mo:

—Iisaa mo Nasaraatu faltotoo.

³⁸ O yeewnii, o wi'i:

—Iisaa, taan Daawda, yurmam!

* 18:20 Wurtagol 20.12-16.

³⁹ Ardiiḅe been ina njawana mo faa o deyyinoo. Ammaa o beydi yeewnaade sanne, imo wi'a:

—Taan Daawda, yurmam!

⁴⁰ Iisaa darii yamiri be ngadda mo to muudum. Nde o battinoo ndeen, Iisaa yami mo:

⁴¹ —Dume njiddaa mi wadane?

O wi'i:

—Joomam, mi wumta!

⁴² Iisaa wi'i mo:

—Wumtu, goondinal maa dannii ma.

⁴³ Wakkati gooto o wumti, o jokki dum, imo teddina Laamdo. Nde yimbe been nji'unoo dum ndeen, njetti Laamdo.

19

No Jakayus goondiniri Iisaa

¹ Iisaa naati Yeriko, ina rewi ley wuro ngoon. ² Gorko bi'eteedo Jakayus ina woni ley toon. O hooreejo nanngooḅe lampo, wo o jom jawdi du. ³ Imo filoo yiide moy woni Iisaa, de o hunngii saabe jamaa oon, sabo wo o dabbo. ⁴ O doggi, o arditii, o yeeni lekki hono yibbi do Iisaa rewata doon faa o yi'a dum. ⁵ Nde Iisaa yottinoo nokkuure ndeen, tiggittii, wi'i mo:

—Jakayus, hara jippa, sabo ina tilsi mi weera wuro maa hannden.

⁶ Jakayus harii jippii, jakkitorii mo seyo. ⁷ Yiibe dum been fuu ina nurrurta, ina mbi'a:

—O weeranowii luttoowo.

⁸ De Jakayus darii, wi'i Iisaa:

—Joomam, hettina, mi hokkan feccere jawdi am fuu talkaabe. Si won mo teetumi huunde, mi yoban dum kile nay.

⁹ Iisaa wi'i:

—Hannden, kisindam naatii galle o, sabo kanko du wo o taan Ibrahiima! ¹⁰ Sabo Bii Neddo warii filaade majjube faa hisina dum'en.

Banndol dow tino buudi (Matta 25.14-30)

¹¹ Ko yimbe been kettindii duum, Iisaa beydi haala, banndani be banndol gonngol, sabo o battake Urusaliima. Katin du yimbe miilii laamu Laamdo bangan joonin joonin.

¹² Ndelle, o wi'i:

—Gorko dimo tedduḅo yehi leydi mbodfundi faa hokkee laamu, de gada duum warta.

¹³ O noddi maccube makko sappo, o hokki mono e mabbe fuu mbuudu kanje, o wi'i dum'en: «Ngolliree dum faa mi warta.» ¹⁴ Ammaa yimbe leydi ndiin njidaa mo, be ummini nulaabe gada makko, be mbi'i: «Min njidaa o laamoo min.» ¹⁵ Nde o hokkanoo laamu, o warti ndeen, o yamiri o noddanee maccube be o halfini jawdi been. Imo yidi faamude ko mono e mabbe fuu hebi e ko golliri duum. ¹⁶ Arandeejo oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa nguun tinake buudi sappo.» ¹⁷ O wi'i dum: «Gasii sanne, maccudo lobbo. Sabo a hoolnake e ko famdi, a laamoto dow galluje sappo.» ¹⁸ Didabo oon wari, wi'i: «Joomam, mbuudu maa tinake buudi joy.» ¹⁹ O wi'i: «Aan du, a laamoto dow galluje joy.» ²⁰ Caggal duum keddiido oon wari, wi'i: «Joomam, inan mbuudu maa, mi saawii dum e tekkere ²¹ sabo mido hule. Sabo a gorko tiidudo alhaali, ada hooya ko a resaay, ada taya ko a aawaay.» ²² O wi'i dum: «Dara! Haalaaji maa jaati carortomaami, aan maccudo bondo. Ada anndunoo mi gorko tiidudo alhaali, mi hooyan ko mi resaay, mi tayan ko mi aawaay. ²³ Ndelle ko wadi a wattaay jawdi am ndi to tinoobe buudi, faa nde ngartumi fu mi jabida ndi e tino mayri fuu?» ²⁴ Ndeen joomiiko oon wi'i tawaabe doon been: «Teetee mo mbuudu ngu, de kokkon dum jom buudi sappo oon.» ²⁵ Be mbi'i mo: «Joomii amin, kanko, imo jogii buudi sappo.» ²⁶ O wi'i: «Mido haalana on, jogiido fuu beydante. Ammaa mo walaa oon, fay seeda ko jogii duum, teetete. ²⁷ De waybe kam be njidaa mi laamoo dum'en been, ngaddee be do, mbaron be yeeso am.»

No Iisaa naatiri Urusaliima
(*Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Yuhanna 12.12-19*)

²⁸ Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, ardi, fonndii Urusaliima. ²⁹ Nde o battinoo gure Baytifaaji e Baytaniya gonde dow waamnde wi'eteende Jaytun, o nuli taalibaaŋe makko dido, ³⁰ o wi'i be:

—Njehee, naatowee wuro wonngo yeeso mon ngo, on tawan mola araawa nga fay gooto waddaaki abada ina habpii. Kabbiton nga, ngaddon nga do. ³¹ Si goddo yamii on, «Ko wadi odon kabbita nga?», mbi'on: «Joomii amin ina haajaa nga.»

³² Nulaabe been njehe, tawri no o wi'iri dum'en noon. ³³ E ley habbitingol maŋbe mola nga, jeybe mola nga been mbi'i:

—Dume kabbitanton mola nga?

³⁴ Be njaabii, be mbi'i:

—Joomii amin haajaa nga.

³⁵ Be njaari nga to Iisaa, be njowi saayaaji maŋbe dow mola nga, be mbaŋfini Iisaa dow magga. ³⁶ No o yaarata noon, be mbeerti saayaaji maŋbe dow laawol ngool. ³⁷ Joonin o badake Urusaliima to jippitorde waamnde Jaytun. Taalibaaŋe heewbe been fuu ina keewi seyo, puddi ina njetta Laamdo e daade toowde, saabe kaayefiiji di be nji'unoo diin fuu. ³⁸ Ibe mbi'a:

—Barke woodanii kaananke gardo e dow innde Joomiraado! Jam won dow kammu. Manngu woodanii Laamdo faa dow kammuuli!

³⁹ Yoga e Farisa'en tawaabe ley jamaa oon been mbi'i mo:

—Moodibbo, hadu taalibaaŋe maa been dukude!

⁴⁰ O jaabii be, o wi'i:

—Mido haalana on, si kambe be, be ndeyyinake fu, wo kaaye de yeewnotoo.

No Iisaa woyri Urusaliima

⁴¹ Iisaa battii ngalluure ndeen. Nde o ndaarunoo nde fu, o woyi nde, ⁴² o wi'i:
—Mido muuyi tawee hannden ada anndunoo aan du ko hokkete jam! De joonin kaa, dum suudaama e gite maa. ⁴³ Balde ngaran de waybe ma yolata leydi ngada yeenirde, piile, bille gereje fuu, ⁴⁴ niise, kalke aan e bibbe maa fuu. Be njoppantaa ma fay hayre wootere dow wonnde, sabo a annditaay wakkati mo Laamdo wari wallude ma.

No Iisaa riiwri luumotoobe ley suudu dewal mawndu
(*Matta 21.12-17, Marku 11.15-19, Yuhanna 2.13-22*)

⁴⁵ Iisaa naati ley suudu dewal mawndu nduun, fuddi riiwude luumotoobe. ⁴⁶ Imo wi'a dum'en:

—Ina winndaa: «Suudu am laatoto wadirdu du'aare».* Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanoobe.

⁴⁷ Iisaa ina waajoo nyannde fuu ley suudu dewal mawndu nduun. Hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta e mawbe lenyol ngool been ina piloo no mbardata mo, ⁴⁸ ammaa be kunngake hebude laawol sabo yimbe been ina ngattani haalaaji makko diin hakkillo sanne.

20

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri
(*Matta 21.23-27, Marku 11.27-33*)

¹ E ley balde deen nyannde gomma Iisaa ina janngina yimbe ina waajoo Kabaaru Lobbo ley suudu dewal mawndu. Hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta e mawbe yimbe ngari to makko, ² mbi'i mo:

—Haalan min: Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?

³ Iisaa jaabii be, wi'i:

* 19:46 Esaaya 56.7, Yereimiya 7.11.

—Miin du huunde wootere tan yamammi on. Njaabodon kam dum: ⁴ lootagal batisima Yaayaa ngaal, wo to Laamdo yuuri naa to yimbe?

⁵ Be paamiri hakkunde mabbe, be mbi'i:

—Si en mbi'ii wo to Laamdo, o yaman en ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa? ⁶ De si en mbi'ii wo to yimbe, yimbe be fuu limnan en kaaye, sabo be fuu be tannyorii Yaayaa wo annabaajo.

⁷ Nii be njaaborii be mbi'i be paamaay to lootagal batisima Yaayaa yuuri. ⁸ Iisaa wi'i be:

—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

Banndol dow remoobe bonbe
(*Matta 21.33-46, Marku 12.1-12*)

⁹ Iisaa fuddi banndande yimbe banndol ngol, wi'i:

—Neddo gomma darni ngesa cabiije, halfini nga remoobe, de wadi jahaangal, booyi wartaay. ¹⁰ Nde boreede cabiije yottinoo fu, o nuli golloowo makko to remoobe been toon faa jaba ngedu makko biibe cabiije deen. Ndeen remoobe been piyi nulaado oon, njeccini dum juude bole. ¹¹ O nuli to mabbe golloowo goddo. Be piyi oon du, be kuyfini dum, be njeccini dum juude bole. ¹² O nuli katin golloowo tatabo. Be mbarmini dum, be ndiiwi dum. ¹³ Wakkati oon, jom ngesa oon wi'i: «Noy ngadammi? Mi nelan biyam gorko mo korsinmi, hasii be njaagoto mo!» ¹⁴ Ammaa nde remoobe been nji'unoo bidde oon ndeen, ibe mbi'undura: «O woni donoowo oon. En mbara dum, kewten ngesa nga!» ¹⁵ Be paddi mo faa gada ngesa toon, be mbari mo. Joonin le, noy jom ngesa oon wadata be? ¹⁶ O waran, o halka remoobe been, o halfina ngesa ngaan wobbe.

Nde yimbe been nannoo dum ndeen, mbi'i:

—Taa dum laatoo!

¹⁷ Iisaa ndaari be, wi'i:

—Ndelle, dume woni maanaa ko winndaa duum:

«Hayre nde nyiboobe been calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon?»*

¹⁸ Caamudo dow hayre ndeen fuu, helan. Mo nde saami dow muudum du, diggan.

Haala yobugol lampo
(*Matta 22.15-22, Marku 12.13-17*)

¹⁹ Jannginoobe Tawreeta e hooreebe almaami'en paamii banndol ngol wo kam'en sappii. Be pilii no be nanngira Iisaa wakkati oon, ammaa be kulii yimbe. ²⁰ Be taykii Iisaa. Be nuli horoobe nanndinkiniibe e lobbube, yalla ina kebira laawol no nanngirta mo e haala makko, faa ngatta mo ley juude laamu, saroo mo. ²¹ Been yami mo:

—Moodibbo, miden anndi ko kaalataa duum e ko mbaajotodaa duum ina fonnditii, miden anndi a burdintaa fay gooto, ada jannginira laawol Laamdo ngol goonga. ²² Yalla ina daganii min min kokka kaananke Roma mawdo oon lampo naa dagaaki?

²³ Ammaa o annditii hiila mabbe ka, o wi'i be:

²⁴ —Kollee kam mbuudu cardi! Natal moy e innde moy woni do?

Be mbi'i:

—Kaananke Roma!

²⁵ Ndeen o wi'i be:

—Ndelle kokkee kaananke Roma oon ko jeyi, kokkon Laamdo du ko jeyi.

²⁶ Be kunngii nanngirde mo e ko o haalata yeeso yimbe duum. Jaabu makko oon haaynii be, be ndeyyini.

Haala ummitagol maaybe
(*Matta 22.23-33, Marku 12.18-27*)

²⁷ Wobbe e Saduki'en ngari to makko. Been ngoni yeddooobe ummital. Be yami mo, be mbi'i:

* 20:17 Jabuura 118.22

²⁸ —Moodibbo, Muusaa yamirii en, si neddo banjii debbo, maayii, hebaay biiddo, minyum naa mawnum dewla debbo joppaado oon faa hebana maaydo oon beyngu. ²⁹ Ina woodunoo rimdaabe njeddo. Arandeejo oon banji debbo, maayi, hebaay biiddo. ³⁰ Didabo oon dewli debbo oon, maayi, ³¹ tatabo oon jokkiti. Hono noon njeddo been fuu banjiri mo, kebaay biiddo, maayi. ³² De sakitii, debbo oon du maayi. ³³ Ndelle, nyannde ummital, moy e mabbe laatotoo goroo debbo oon? Sabo be njeddo fuu be banjiino mo.

³⁴ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Yimbe jamaanu o ina bana, ina banjee. ³⁵ Ammaa fotube hebude ummitagol e nguurndam garoojam been, banjataa, banjataake, ³⁶ sabo be mbaawaa maayde katin. Be laatake hono maleyka'en noon. Wo be bibbe Laamdo, sabo be ummintinaabe e maayde. ³⁷ Woodi ko maaybe ummitotoo duum, fay Muusaa sappake dum ley taariki wuumoore hubboore. Sabo toon o noddiri Joomiraado Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.†
³⁸ Laamdo wanaa Laamdo maaybe, wo o Laamdo wuurbe. Sabo to makko yimbe fuu wo wuurbe.

³⁹ Wobbe e jannginoobe Tawreeta, mbi'i:

—Moodibbo, a haalii goonga.

⁴⁰ Caggal duum be cuusaay yamude mo yamde godde katin.

Kabaaru Almasiihu e Daawda
(*Matta 22.41-46, Marku 12.35-37*)

⁴¹ Iisaa wi'i be:

—Noy be mbaawri wiide Almasiihu wo taan Daawda? ⁴² Daawda e hoore muudum wi'i ley dewtere Jabuura:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

⁴³ faa mi wada njaabaa waybe ma.»‡

⁴⁴ Daawda ina noddira mo «Joomam». Ndelle, noy o laatortoo taanum?

No Iisaa feliri jannginoobe Tawreeta
(*Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 11.39-54*)

⁴⁵ E ley ko yimbe been fuu kettindanii mo, o wi'i taalibaaabe makko been:

⁴⁶ —Ndeentee e jannginoobe Tawreeta yidube yiilodaade e saayaaji mawdi e jowteede jowtaali tedduudi ley luumooji, foodantooobe joodorde burde teddude ley cuudi baajordi e nokkuuje teddude to nyaamduuji. ⁴⁷ Ibe nyaama jawdi rewbe talkaabe be goriraabe mubben maayi, de be njuutina du'aawuujii maabe faa be nanndinkinoo e lobbuube. Kambe, jukkungo naawngo burata jippineede dow mubben.

21

Haala sadaka burdo woodude
(*Marku 12.41-44*)

¹ Iisaa yepti gite muudum, yi'i joomiraabe jawdi ina ngatta sadakaaji mubben e keesu sadaka. ² O yi'i debbo talkaajo mo gorum maayi, kam du ina watta toon buudi didi, ³ de o wi'i:

—Goonga kaalanammi on: debbo talkaajo o, ko watti duum, buri ko be fuu be ngatti.

⁴ Sabo be fuu, wo ko bonnantaa be fay huunde tan be ngattiri hono dokke. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muudum, watti haddi ko joginoo faa wuurda duum fuu.

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru
(*Matta 24.1-14, Marku 13.1-13*)

⁵ Ina woodi wobbe ina kaala haala suudu dewal mawndu nduun, e no ndu ngardiniraa kaaye e kulle cakkaade. Ndeen Iisaa wi'i:

⁶ —Ko nji'oton duum, wakkati waran nde fay hayre wootere heddataako do ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

† 20:37 Wakkati Muusaa, tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayiino gilla ko booyi. ‡ 20:43 Jabuura 110.1.

⁷ Be yami mo, be mbi'i:

—Moodibbo, anndin min nde dum wadata. Maande ndeye hollata kulle deen badake wadude?

⁸ O wi'i:

—Ndeentee taa mbosinedon e goonga. Heewbe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko», ina mbi'a du: «Wakkati oon badake.» Taa njokkee be. ⁹ Nde nanoydon woldeje e muurtereeje, taa kulee. Sabo tilay dum wada tafon, ammaa dum wanaa timmoode wakkati oon.

¹⁰ O heddi imo wi'a be:

—Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu. ¹¹ Dimmbande leydi mawde ngadan, rafooji e nyawuuji bondi du ngaran e nokkuuje feere feere. Kulle kulbiniide e sifaaji mawdi yuuran dow kammu. ¹² Ammaa gilla dum fuu wadaay, yimbe nanngan on, torredon, njaaredon to cuudi baajordi e kasuuji. Be ngadda on yeeso kaanankooobe e hooreebe saabe innde am. ¹³ Dum hokkan on laawol seedanaade kam. ¹⁴ Pihee anniya e berde mon on miilataako ko njaabotodon. ¹⁵ Sabo mi hokkan on waawde haala, mi hokkan on hakkilantaaku ko waybe on been fuu mbaawaa salaade naa yeddude. ¹⁶ Fay saaraabe mon e sakiraabe mon e koreeje mon e yigiraabe mon njamboto on, mbara wobbe moodon. ¹⁷ Yimbe fuu mbanyan on saabe am, ¹⁸ ammaa fay leembol ko'e moodon halkataa. ¹⁹ Tinnitaare moodon ndannirton yonkiji mon.

Haala halkere Urusaliima e gartol Almasiihu

(Matta 24.15-31, Marku 13.14-27)

²⁰ —Nde nji'udon konuuji ina piiloo Urusaliima fuu, anndon halkeede mayre badake. ²¹ Wakkati oon, tawaaabe leydi Yahuudiya fuu, ndoggira baamle. Tawaaabe ley ngalluure nde fuu, njalta e mayre. Tawaaabe ladde du, taa naata ngalluure ndeen. ²² Sabo balde deen wo balde yomnitagol, faa ko winndaa duum fuu tabita. ²³ Kay, debereedu'en e musinteebe njaran torra ley balde deen! Sabo torraaji mawdi njanan e leydi ndi, tikkere Laamdo jippoto e lenyol ngol. ²⁴ Be camminirte kaafaahi, be nanngée, be njaaree hakkunde lenyi fuu. Lenyi ndampan Urusaliima faa nde wakkati dawrugol muβben timmiri no fodora.

²⁵ Sifaaji ngadan dow naange e lewru e koode. Ley adunaaru du kulol wadan e leyde deen. De fuu de mbemboto saabe feekaango maayo manngo e bempeyye muudum. ²⁶ Yimbe pekkoran saabe kulol si miilake dow ko waroyta e adunaaru ndu, sabo fay baawde kammu deen ndimboto. ²⁷ Wakkati oon, yimbe been nji'an Bii Neddo ina wara e duule, ina warda e baawde e teddeengal manngal. ²⁸ Onon, si dum fuddii wadude, tiggitodon, banton ko'e moodon, sabo Laamdo badake rimdinde on.

Banndol dow yibbi

(Matta 24.32-35, Marku 13.28-31)

²⁹ Caggal duum, o banndani be banndol ngol, o wi'i:

—Ndaaree yibbi e ledde godde de fuu. ³⁰ Si on nji'ii de mbilitii, odon anndi ndunngu badake. ³¹ Noon du, si on nji'ii kulle deen ina ngada, annditon laamu Laamdo badake. ³² Goonga kaalanammi on: jamaanu o timmataa, tawee kulle deen fuu ngadaay. ³³ Kammu e leydi timman, de haalaaji am kaa timmataa abada.

Haala reentaade e gartol Almasiihu

³⁴ —Ndeenee ko'e mon taa yidde fijo suloowo e sulargol doro e kabbu-ko'u adunaaru njowoo dow berde mon de nyannde ndeen juha on ³⁵ hono tuugol*. Sabo inde wara dow yimbe adunaaru fuu. ³⁶ Ndelle, kakkilon wakkati fuu, ngadon du'aare, faa kebon dadude e kulle gadooje deen fuu, mbaawon daraade yeeso Bii Neddo.

³⁷ Nyalooma fuu, iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu, de jemma, o wurtoo, o waalowa dow waamnde wi'eteende Jaytun. ³⁸ Yimbe fuu ina njaha to suudu dewal mawndu illa fajiri faa kettindanoo mo.

* 21:35 Tuugolwo ko wobbe mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

22

No hooree be ndawriri faa nannga Iisaa

(*Matta 26.1-5, 14-16, Marku 14.1-2, 10-11, Yuhanna 11.45-53*)

¹ Wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla ndiin badake. Dum woni iidi nyannde Faltagol. ² Hooree be almaami'en e jannginoobe Tawreeta been ina piloo no mbarda Iisaa, de si goonga i be kula yimbe been.

³ Ndeen Seydaani naati Yahuuda bi'eteedo Isikariyotto, gooto e sappo e dido been. ⁴ O yehi o haaldowi e hooree be almaami'en e doomoobe suudu dewal mawndu no o wattirta Iisaa e juude mubben. ⁵ Be ceyii, be ndewri be kokkan mo ceede. ⁶ O jabi, imo filoo wakkati mo o jambotoo Iisaa e cuncukka, tawa jamaa oon faamaay.

No Iisaa wadiri hiraande iidi Faltagol e taalibaabe muudum

(*Matta 26.17-30, Marku 14.12-26, Yuhanna 13.21-30*)

⁷ Nyalaande iidi buuru mo wattaaka rabilla yottake. Wo nyalaande nde dammuuli iidi Faltagol njeji hirseede. ⁸ Iisaa nuli Piyeer e Yuhanna, wi'i dum'en:

—Njehee cegilaneen en hiraande iidi Faltagol faa nyaamen.

⁹ Be yami mo:

—Toy njiddaa min cegiloo nde?

¹⁰ O wi'i be:

—Ndaaree, si on naatii ngalluure nde, on kawran toon e gorko, ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon mo faa e suudu do o naatata doon, ¹¹ mbi'on jom galle oon: «Moodibbo na yame toy woni suudu ndu nyaamdata e taalibaabe mum been iidi Faltagol?» ¹² O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilotodon hiraande ndeen.

¹³ Be njehi, be tawi hono no o wi'iri be noon, be cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.

¹⁴ Nde wakkati oon yottinoo ndeen, o joodii kanko e sappo e dido been. ¹⁵ O wi'i be:

—Mido muuyi nyaamdude e moodon hiraande iidi Faltagol nde sanne, gilla mi torraaka. ¹⁶ Sabo mido wi'a on, mi nyaamataa nde katin faa nyannde nde dum tabiti ley laamu Laamdo.

¹⁷ O hooyi horde, o yetti Laamdo, o wi'i:

—Njabee dum, peccee dum hakkunde moodon, ¹⁸ sabo mido wi'a on, illa joonin mi yarataa cabijam katin faa nde laamu Laamdo wari.

¹⁹ Katin, o hooyi buuru, o yetti Laamdo, o heltii, o hokki be, o wi'i:

—Dum wo banndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa miccitodon kam.

²⁰ Hono noon du, nde be tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam, o hokki be, o wi'i:

—Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yiiyam am ndufeteedam saabe moodon. ²¹ Ammaa paamee, jambotoodo kam oon ina nyaamda e am e le'al gootal.

²² Tilay Bii Neddo yoppira adunaaru hono no fodoranaa noon. Ammaa bone woodanii jambotoodo mo oon!

²³ Ndeen be puddi yamundurde hakkunde mabbe moy e mabbe wadata huunde ndeen.

Jeddi dow moy woni burdo teddude

²⁴ Jeddi ngadi hakkunde mabbe du e dow moy buri teddude. ²⁵ Iisaa wi'i be:

—Kaanankoobe leyde ina ndawrana jaalaabe mubben. Jom'en doole dow yimbe been du ina njidi noddireede walloobe. ²⁶ Onon kaa, wanaa hono noon. Sanaa burdo teddude e moodon laatoo hono cukalel, ardiido du laatoo hono golloowo. ²⁷ Sabo moy buri teddude, joodiido faa nyaama naa golloowo gaddoowo nyaamdu? Wanaa nyaamoowo oon buri naa? De miin kaa, mido woni hakkunde moodon hono golloowo oon.

²⁸ Onon ngoni heddodii be e am ley torraaji am. ²⁹ Saabe duum, miin du, mi hokkii on laamu hono no Baaba am hokkiri kam laamu ni, ³⁰ faa nyaamon, njaron to nyaamirde am ley laamu am. On njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e didi diin.

*No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa dum
(Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Yuhanna 13.36-38)*

³¹ Simon, Simon, Seydaani nyaagake hebude on faa seda on hono no alkama sedirtee ni. ³² Ammaa mi du'anake ma taa goondinal maa mursee. Aan le, nde ngartoydaa to am, cembindinaa sakiraabe maa.

³³ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, mido segilii yaadude e maada ley kasu e wardeede e maada!

³⁴ De Iisaa wi'i:

—Mido haalane, Piyeer, fadde ndontoori e joggude hannden tawan a wi'ii kile tati a anndaa kam.

³⁵ O wi'i be katin:

—Nde nulunoomi on ndeen, on kooyaay dannga e mbasu e pade, won ko nyakani on naa?

Be mbi'i:

—Walaa!

³⁶ O wi'i be:

—Joonin kaa, jogiido dannga hooya, jogiido mbasu hooya, mo walaa kaafaahi du, sootta saaya muudum sooda ngooti. ³⁷ Sabo ina winndaa, «O limaama ley bonbe.» Mido haalana on: ina tilsi dum tabita dow am. Sabo ko winndaa dow am fuu tabitan.

³⁸ Be mbi'i:

—Joomii amin, inan kaafaaje didi!

O wi'i be:

—Heyii!

*No Iisaa nyaagorii Laamdo dow waamnde Jaytun
(Matta 26.36-46, Marku 14.32-42)*

³⁹ Iisaa wurtii, fonndii waamnde Jaytun no woowri noon. Taalibaabe makko been njokki mo. ⁴⁰ Nde o yottinoo nokkuure ndeen, o wi'i be:

—Ndu'ee faa taa naaton ley jarribe.

⁴¹ Caggal duum, o toowti be ko wadata hono limnere hayre. O hofii, imo wada du'aare, ⁴² imo wi'a:

—Baaba, si a muuyii, woddinam horde torra nde. Ammaa taa dum laatoroo muuyo am, dum laatoroo muuyo maa aan!

⁴³ Wakkati oon, maleyka yuurudo dow kammu bangi e makko, semmbini mo. ⁴⁴ Ley mettorgal bernde makko o beydi tekkinde du'aare makko, nguli makko laatii hono tobbe yiyam ina simta e leydi. ⁴⁵ Nde o hantunoo du'aare ndeen, o yeccii to taalibaabe makko been, o tawi ibe daanii saabe mettorgal berde maabe. ⁴⁶ O wi'i be:

—Ko wadi de odon daanii? Ummee ndu'ee, faa taa naaton ley jarribe!

No Iisaa nanngiraa

(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Yuhanna 18.3-11)

⁴⁷ Imo woni e haala ka faa jamaa wari. Bi'eteedo Yahuuda, gooto e sappo e dido been, ardii be de battitii Iisaa faa mucchoo dum. ⁴⁸ De Iisaa wi'i mo:

—Yahuuda, muccaango njambortodaa Bii Neddo naa?

⁴⁹ Nde wondube e Iisaa been nji'unoo ko anniyii laataade fu, mbi'i:

—Joomii amin, min coppa be kaafaaje naa?

⁵⁰ Ndeen gooto maabe soppo maccudo Almaami Mawdo, tayi nowru muudum nyaamru. ⁵¹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Celdee ni.

De o meemi nowru maccudo oon, o danni dum. ⁵² Iisaa haalani warbe faa nannga dum been, hooreebe almaami'en e doomoobe suudu dewal mawndu e mawbe Alhuudiya'en been, wi'i:

—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi gujjo! ⁵³ Nyannde fuu mido wondunoo e moodon ley suudu dewal mawndu, on njowaay junngo dow am. Ammaa joonin wo wakkati mon, joonin wo wakkati mo nimre laamii.

*No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa**(Matta 26.57-58, 69-75, Marku 14.53-54, 66-72, Yuhanna 18.12-18, 25-27)*

⁵⁴ Be nanngi Iisaa, be njaari dum faa ley galle Almaami Mawdo. Piyeer ina jokki to toowti. ⁵⁵ Tawi yiite na hubbaa hakkunde taliyaare galle oon, Piyeer wari joododii e yuulotoobe doon. ⁵⁶ Kordo gooto yi'i imo hucciti e jayngol, ndaari mo faa woodi, wi'i:

—O du na wondunoo e makko.

⁵⁷ De Piyeer yeddi mo, wi'i:

—Hey debbo, mi anndaa mo.

⁵⁸ Nde booytunoo seeda, goddo yi'i mo, wi'i:

—Aan du e mabbe njeyadaa!

De Piyeer wi'i:

—Hey gorko, mi wanaa!

⁵⁹ Faa wadi yamnde wootere gada duum, goddo katin siini dow haala kaan, wi'i:

—Goonga ni, gorko o ina wondunoo e makko, sabo kam du wo Galilinkeejo.

⁶⁰ De Piyeer jaabii, wi'i:

—Gorko, mi faamataa ko kaalataa duum!

O selaay haalude, faa ndontoori joggi. ⁶¹ Iisaa hucciti e Piyeer, ndaari dum. Ndeen Piyeer miccitii haala ka Iisaa haalannoo dum kaan: «Fadde ndontoori e joggude hannden, a wi'an kile tati a anndaa kam.» ⁶² O wurtii yaasin, imo woya bojji cattudi.

(Matta 26.67-68, Marku 14.65)

⁶³ Yimbe nanngube Iisaa been ina njalnoroowoo dum, ina piya dum. ⁶⁴ Be cuddi yeeso makko, ibe yama mo, ibe mbi'a:

—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!

⁶⁵ Heddi ibe njenna mo jennooje godde keewde.

*No mawbe diina carorii Iisaa**(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Yuhanna 18.19-24)*

⁶⁶ Nde weetunoo ndeen, yimbe Saahiibe been kawriti, been ngoni mawbe lenyol mabbe e hooreebe almaami'en e jannginoobe Tawreeta. Iisaa waddaa yeeso mabbe. ⁶⁷ Be mbi'i dum:

—Si aan woni Almasiihu haalan min.

O wi'i be:

—Fay si mbiimi on noon du, on njabataa. ⁶⁸ Si mi yamii on du, on njaabataako.

⁶⁹ Ammaa gilla joonin, Bii Neddo joodoyto gere nyaamo Laamdo, Jom baawde.

⁷⁰ Be fuu be mbi'i:

—Ndelle aan woni Bii Laamdo naa?

O wi'i be:

—Onon e ko'e mon kaali, wo miin jaati.

⁷¹ Jonle be mbi'i:

—En kaajaaka seedaaku katin, sabo ko o haali e hunduko makko duum, en fuu en nanii.

23

*No Pilaatu yamiri Iisaa**(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Yuhanna 18.28-38)*

¹ Caggal duum, yimbe Saahiibe been fuu ummii, njaari Iisaa to Pilaatu hooreejo oon.

² Be puddi ibe pela mo, ibe mbi'a:

—Gorko o min tawi ina wosina lenyol amin, ina hada dum'en yobude kaananke mawdo oon lampo, ina wi'a hoore muudum wo Almasiihu, kaananke.

³ Pilaatu yami mo, wi'i:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankooobe naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali.

⁴ Pilaatu jaabii, wi'i hooreebe almaami'en e jamaa oon fuu:

—Mi yi'aay fuu feloore e makko.

⁵ Ammaa be ciini e haala maɓɓe sanne, iɓe mbi'a:

—Ko o waajotoo duum ina waddundura yimɓe ley leydi Yahuudiya fuu, gilla Galili to o fuddiri toon faa e do.

⁶ Wakkati Pilaatu nannoo dum, yami yalla gorko o wo Galilinkeejo. ⁷ Nde o faamunoo Iisaa na yuura e ley laamu Hirudus ndeen, o nuldi dum Hirudus. Sabo ley balde deen tawi Hirudus ina woni ley Urusaliima. ⁸ Nde Hirudus yi'unoo Iisaa ndeen, berndem weli sanne, sabo booyii ko yidunoo yiide mo saabe ko nanannoo dow makko duum. Katin du ina yeloo yiide mo imo wada ko haayinii. ⁹ O yami dum yamde keewde, de Iisaa jaabaaki fay huunde. ¹⁰ Hooreeɓe almaami'en e jannginoobe Tawreeta na ndarii doon, ina pelda mo no mbaawri fuu. ¹¹ Hirudus du huyfini mo, jalnorii mo, kam e sordaasiibe muudum, borni mo saaya lobba, nultiri mo Pilaatu. ¹² Nyannde ndeen Pilaatu e Hirudus laatii yigiraabe, arande be wanyundurnoobe.

No Iisaa hiitoraa

(Matta 27.15-26, Marku 15.6-15, Yuhanna 18.39-19.16)

¹³ Pilaatu noddii hooreeɓe almaami'en e mawɓe Alhuudiyankoobe been e yimɓe fuu, ¹⁴ wi'i dum'en:

—On ngaddanii kam neddo o hono wo o bosinoowo yimɓe. Ndaaree, mi yamii mo yeeso mon, de ley ko peloton mo duum fuu, mi tawaay fuu sabaabu jukkotoodo mo. ¹⁵ Hirudus du yi'aay faa'e e makko, sabo yeccinii mo to meeden. Paamee, gorko o wadaay fay huunde ko jeyi warude dum. ¹⁶ Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.

¹⁷ Ina tilsi wakkati iidi Faltagol fuu Pilaatu yoofana ɓe kasunke gooto. ¹⁸ Be fuu ɓe ndukidi daande wootere, be mbi'i:

—War mo, njoofanaa min Barabas!

¹⁹ Barabas le wo uddanoodo e kasu saabe muurtere wafunoonde e ngalluure ndeen, e saabe war-hoore. ²⁰ Pilaatu haaldi e maɓɓe didaɓerde saabe muuyo muudum yoofude Iisaa. ²¹ Ammaa be keddii iɓe nduka, iɓe mbi'a:

—Tontu mo! Tontu mo e leggal palaangal!

²² Pilaatu wi'i ɓe tataɓerde:

—Dume o wadi ko boni? Mi tawaay e makko sabaabu fuu ko haani warude mo! Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.

²³ Ammaa ɓe beydi feekaade peekaali mawdi, iɓe mbi'a o tontee. Peekaali maɓɓe diin njaaltii Pilaatu. ²⁴ O hokki ɓe laawol faa ko ɓe ɗaarii duum laatoo. ²⁵ O yoofani ɓe mo ɓe ɗaarii yoofaneede oon, kam woni uddanoodo ley kasu saabe muurtere e war-hoore. De Iisaa kaa, o watti dum e muuyde maɓɓe.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Yuhanna 19.17-27)

²⁶ Nde ɓe njaarannoo mo ndeen, ɓe nanngi gorko jeyaado Sireene bi'eteedo Simon, yuurudo ley ladde. Be mbakkini dum leggal palaangal ngaal faa jokka caggal Iisaa, yaara ngal. ²⁷ Yimɓe heewɓe na njokki dum. Rewɓe du ina ngoni ley maɓɓe, ina mboya ina piira ɓerde muɓɓen mettorgal saabe majjum. ²⁸ Iisaa hucciti e rewɓe been, wi'i dum'en:

—Rewɓe Urusaliima, taa mboyee kam, ammaa mboyee ko'e moodon e biɓɓe mon!

²⁹ Sabo dey, balde ngaran nde yimɓe mbi'ata: «Barke woodanii rewɓe rimarɓe e ɓe ndeedaay e endi di musinaaka.» ³⁰ Ndeen, yimɓe mbi'an baamle caama dow muɓɓen, mbi'a tile udda dum'en. ³¹ Sabo si ɓe ngadii nii gilla liccal ngal wo keccal, noy laatoytoo si ngal yoorii?

³² Be njaaridi Iisaa e yimɓe dido bonɓe. Been du wo wareteeɓe. ³³ Nde ɓe njottinoo nokkuure wi'eteende Laalagal Hoore ndeen, ɓe tonti mo e leggal palaangal, kanko e bonɓe dido been, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. ³⁴ O wi'i:

—Baaba, yaafa ɓe sabo ɓe anndaa ko ɓe ngadata.

Ndeen ɓe pecciri kaddule makko cumnal. ³⁵ Yimɓe ndarii doon ina ndaara. Hooreeɓe been du ndarii ina njalnoroo mo, ina mbi'a:

—O hisinii woɓɓe, o hisina hoore makko si o Almasiihu, Cubaado Laamdo.

³⁶ Sordaasiibe been du njalnorii mo. Be battii, be kokki mo ndiyam lammudam, ³⁷ ibe mbi'a:

—Si aan woni kaananke Alhuudiyankooḅe oon, hisin hoore maa!

³⁸ Tawi du alluwal takkaama dow hoore makko. Binndi dow maggal na mbi'a: O wo KAAANANKE ALHUUDIYANKOOḅE.

³⁹ Gooto e bonḅe dido tontidaaḅe e makko been ina mbonkoo mo, ina wi'a:

—Wanaa aan woni Almasiihu naa? Hisin hoore maa, de kisinaa min minen du!

⁴⁰ Ammaa gooto oon feli oyo oon, wi'i:

—A hulataa Laamḁo naa? Aan e makko fuu, on potu jukkungo. ⁴¹ Enen, jukkungo meeden wo goonga jaati, sabo ko foti e ko ngolluden tan njobeteden. De kanko kaa, o wadaay fay huunde ko boni.

⁴² Ndeen o wi'i:

—Iisaa, miccitodaa kam wakkati ngartoydaa e laamu maa.

⁴³ Iisaa wi'i mo:

—Goonga kaalanammaami: hannden jaati a wondowan e am ley aljanna.

Haala maayde Iisaa

(Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Yuhanna 19.28-30)

⁴⁴ Wakkati hakkunde naange, nimre wadi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange. ⁴⁵ Naange nibbi, lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii ceeke didi.

⁴⁶ Iisaa feekii feekaango manngo, wi'i:

—Baaba, mi wattii yonki am ki ley junngo maa.

Gaḁa o haalii ḁum, o seedi e yonki. ⁴⁷ Caggal mawḁo sordaasi'en oon yi'ii ko laatii ḁuum, yetti Laamḁo, wi'i:

—Goonga, nedḁo o wo dartiido!

⁴⁸ Jamaa garuḁo ndaarude mo oon fuu yi'ii ko wadi ḁuum. Be njeccii, iḅe piya berḁe maḅḅe. ⁴⁹ Ammaa annduḅe mo been fuu, ina ndarii to toowti ina ndaara ḁum fuu. Rewḅe jokkunooḅe mo gilla leydi Galili been ina ngoni ley maḅḅe.

No banndu Iisaa wattiraa ley saabeere

(Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Yuhanna 19.38-42)

⁵⁰ Ina woodi gorko bi'eteedo Yuusufi jeyaado e waaldeere Saahiiḅe ndeen, wo o gorko lobbo, dartiido. ⁵¹ Kanko o jabaay ko Saahiiḅe been kaali e ko ḅe ngolli. Imo yuura Arimatiya, ngalluure ley leydi Yahuudiya. Imo hedii ḅangugol laamu Laamḁo. ⁵² O yehi to Pilaatu, o ḅaarii ḁum banndu Iisaa, ⁵³ o jippini ḁum e leggal ngaal, o fiili ḁum e kasanke, o watti ḁum ley saabeere wasaande ley hayre, ḁo fay gooto wattaaka. ⁵⁴ ḁum hawrii e nyannde segilanteende tawi nyannde fowteteende ḅadake fudḁude.

⁵⁵ Rewḅe wondunoobe e Iisaa gilla Galili been njokki Yuusufi, nji'i saabeere ndeen e no o wattiraa ley mayre. ⁵⁶ Be kooti, ḅe moyy'inowi neḅeele uurde e turaaje.

Caggal ḁuum, ḅe powti nyannde fowteteende hono no yamiroore ndeen wi'iri.

24

No Iisaa ummitorii

(Matta 28.1-10, Marku 16.1-8, Yuhanna 20.1-10)

¹ Gilla puḁal naange nyannde go'aberde e jedḁiire,* rewḅe been ponndii to saabeere toon, ḅe kooyii neḅeele uurde ḁe ḅe moyy'innoo deen. ² Be tawi hayre ndeen tallitaama, ittaama e dammbugal saabeere ndeen. ³ Ammaa nde ḅe naatunoo ndeen, ḅe tawaay banndu Iisaa, joomii ḅe. ⁴ E ley no hakkillooji maḅḅe mbemmborii noon, inan worḅe dido punti, ina ndarii yeeso maḅḅe, ina ḅornii kaddule jalḅooje. ⁵ Kulol nanngi ḅe, ḅe leeyini geese maḅḅe e leydi. Wakkati oon worḅe been mbi'i ḅe:

—Ko wadi oḁon piloo buurḁo hakkunde maayḅe? ⁶ O walaa ḁo, o ummitake. Miccitee ko o haalannoo on leydi Galili ḁuum ⁷ nde o wi'unoo: «Ina tilsi ḁii Nedḁo wattee e juude luttuḅe, de tontee e leggal palaangal, de ummitoo nyannde tataḅerde.»

* 24:1 ḁum woni nyannde alan.

⁸ Ndeen be miccii haala Iisaa kaan. ⁹ Be yuwi to saabeere toon, be njeccii, be kaalanowi dum sappo e ngo'o been e wondube e mubben fuu. ¹⁰ Rewbe been ngonni: Mariyama mo Magdala, e Yowanna, e Mariyama inna Yaakuuba e rewbe wondube e mubben. Be kaalani dum nulaabe been. ¹¹ Nulaabe been ndaardi haala mabbe kaan hono njiibiika, njaabaay goondinde be. ¹² De Piyeer kaa ummii, doggi, yehi saabeere toon. Nde o yuurninoo ley mayre ndeen, kasanke oon tan o yi'i. O yeccii wuro, imo wemmii saabe ko wadi duum.

No Iisaa bangirani taalibaabe mum dido dow laawol Emayus
(Marku 16.12-13)

¹³ Nyalooma oon pay, dido e ley taalibaabe been kooyi laawol wuro wi'eteengo Emayus. Hakkunde wuro ngoon e Urusaliima ina wada kilooji sappo e go'o. ¹⁴ Ibe pillodoo e dow ko wadi duum fuu. ¹⁵ E ley filla mabbe do be kokkundurta hakkilooji doon, Iisaa e hoore muudum hewti be, ina yaada e mabbe. ¹⁶ Ammaa gite mabbe uddaa taa be anndita mo. ¹⁷ O wi'i be:

—Dume pillotodon e jahaangal moodon ngal?

Be ndarii, berde mabbe metti. ¹⁸ Gooto mabbe bi'eteedo Kiliyopas jaabii mo, wi'i:

—Ndelle hakkunde weerbe Urusaliima wo aan tan woni mo faamaay ko wadi toon ley balde de naa?

¹⁹ O wi'i be:

—Dume?

Be mbi'i mo:

—Ko wadi e Iisaa Nasaraatuujo oon. Wo o annabaajo, jom baawde ley haala makko e golle makko yeeso Laamdo e yimbe fuu. ²⁰ De hooreebe almaami'en e mawbe meeden ngatti mo ley juude laamu faa o jukkee jukkungo maayde, tonti mo e leggal palaangal. ²¹ Min cikkiino kanko rimdinta Israa'iila. Ammaa katin du, hannden woni nyalooma tatabo ko dum wadi. ²² Woodi rewbe amin wobbe du ngadii min kaayeefi. Be njehii to saabeere toon illa fajiri, ²³ de be tawaay banndu makko toon. Be ngarti, be mbi'i maleyka'en banganii be, mbi'i imo wuuri. ²⁴ Caggal duum, wobbe amin njehi to saabeere toon, tawri no rewbe been mbiiri noon, de be nji'aay mo kanko kaa.

²⁵ Ndeen Iisaa wi'i be:

—Hey onon famdube hakkillo! Berde moodon njaawaa goondinde ko annabaabe kaali fuu! ²⁶ Wanaa ina tilsi Almasiihu torree de naata ley teddeengal muudum naa?

²⁷ Ndeen o faamini be ko Binndi Ceniidi diin fuu kaali dow makko, gilla e Tawreeta Muusaa faa e dewte annabaabe.

²⁸ Nde be battinoo wuro ngo be ponndii ngoon ndeen, o wadi hono o jiddo faltaade.

²⁹ Ammaa be nyaagii mo, be mbi'i:

—Heddoda e amin, sabo hiirii, jemma warii.

O naati, o jippodii e mabbe. ³⁰ Nde be njoodinoo ibe nyaama ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamdo, o heltii buuru oon, o hokki be. ³¹ Ndeen gite mabbe peertii, be annditi mo. Wakkati oon o lalli e gite mabbe. ³² Ndeen ibe mbi'undura hakkunde mabbe:

—Wanaa berde men na mbeli, na muuyi nanude sanne nde o haaldannoo e meeden dow laawol ndeen, imo faamina en Binndi diin naa?

³³ Wakkati oon, be ummii be njeccii Urusaliima. Be tawtowii toon sappo e ngo'o been, ina kawriti e yaadiraabe mubben. ³⁴ Been mbi'i be:

—Goonga, Iisaa Joomiraado ummitake, o banganii Simon.

³⁵ Didoo been du kaalani be ko wadi e laawol mubben, e no be annditiri Iisaa nde heltunoo buuru ndeen.

No Iisaa bangirani taalibaabe mum sappo e ngo'o
(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaabe 1.6-8)

³⁶ Nde be kaalannoo dum ndeen, Iisaa funti darii hakkunde mabbe, wi'i be:

—Jam wonda e moodon!

³⁷ Nesiiji mabbe tayi, be kuli, be miilii ko be nji'ata duum wo mbeelu. ³⁸ De o wi'i be:

—Dume kulɗon? Ko wadi oɗon cikkitira ley berɗe mon? ³⁹ Ndaaree juude am e koyɗe am, wo miin jaati. Meemee kam, ndaaron. Sabo mbeelu walaa teewu, walaa yi'e hono no njiirudon kam ni.

⁴⁰ Nde o haalunoo dum ndeen, o holli ɓe newe juude makko e koyɗe makko. ⁴¹ E ley ko ɓe kunngii goondinde saabe seyo maɓɓe e kaayeeɗi, o wi'i ɓe:

—Oɗon ngoodi ɗo ko nyaametee naa?

⁴² ɓe ngaddani mo tayre liingu nduppaangu. ⁴³ O jabi nde, o nyaami yeeso maɓɓe.

⁴⁴ Caggal duum, o wi'i ɓe:

—Ko winndaa ley Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe e Jabuura dow am duum fuu, ina tilsi dum tabita. Kulle deen jaati ngoni ko kaalannoomi on nde ngondunoomi e moodon ndeen.

⁴⁵ Wakkati oon, o omti hakkillooji maɓɓe faa ɓe paama Binndi diin. ⁴⁶ O wi'i ɓe:

—Ina winndaa Almasiihu torrete faa maaya, ummitoto hakkunde maayɓe nyannde tataɓerde, ⁴⁷ de tuubugol e yaafagol hakkeeki gooynete e lenyi fuu saabe innde makko. Dum fuddan gilla Urusaliima. ⁴⁸ Onon ngoni seedotooɓe kulle deen! ⁴⁹ Miin, mi nuldani on ko Baaba aadii duum. Onon kaa, keddee ley ngalluure nde, faa nde baawɗe gonɗe dow deen njippii e moodon.

No Iisaa yeentiri dow kammu

(Marku 16.19-20, Golle Nulaaɓe 1.9-11)

⁵⁰ O yaari ɓe faa ɗakkol Baytaniya, o yepti juude makko, o barkini ɓe. ⁵¹ Wakkati mo o barkini ɓe oon, o seedi e maɓɓe, o yeentinaa dow kammu. ⁵² ɓe kujidani mo. Caggal duum, ɓe njeccodii Urusaliima e seyo manngo. ⁵³ Wakkati fuu iɓe tawee ley suudu dewal mawndu, iɓe njetta Laamɗo.

Linjiila Iisaa mo Yuhanna winndi

No Konngol Laamdo laatorii neddo

¹ Gillama e fuddoode bi'eteedo Konngol ina woni. Bi'eteedo Konngol oon ina wondi e Laamdo, wo o Laamdo du. ² Imo wondi e Laamdo gilla fuddoode. ³ E makko Laamdo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko. ⁴ E makko nguurndam woni, nguurndam daam laatani yimbe annoora. ⁵ Annoora oon ina yayna ley nimre. Nimre ndeen du waawaay jaalaade o.

⁶ Ina woodi neddo mo Laamdo nuli bi'eteedo Yaayaa. ⁷ O warii faa o seedanoo annoora oon, faa yimbe fuu ngoondinira saabe makko. ⁸ Wanaa kanko woni annoora oon, de o warii faa o seedanoo annoora oon. ⁹ Oon woni annoora goongalaajo gardo ley adunaaru faa yaynana yimbe fuu.

¹⁰ Bi'eteedo Konngol oon ina woni ley adunaaru, wo e makko adunaaru ndu tagiraa, de adunaaru nduun kaa annditaay mo. ¹¹ O warii to jeydaabe makko, de jeydaabe makko been njabbaaki mo. ¹² Ammaa jabbiibe mo de ngoondini mo been, o hokkii dum'en baawde laataade bibbe Laamdo. ¹³ Wo be rimiraabe ko wanaa e yiyam, ko wanaa muuyo terde, ko wanaa muuyo gorko du, ammaa be rimiraabe e baawde Laamdo.

¹⁴ Konngol ngool laatii neddo jom terde de joodii hakkunde meeden. Min nji'ii darja makko, darja mo Bajjo hemrata Baabiiwo. Ley darja makko oon Baabiiwo banginiri keewal hinney e goonga muudum.

¹⁵ Yaayaa seedanake mo, yeewnii, wi'i:

—Kanko woni mo kaalannoomi haala muudum oon nde mbi'unoomi: «Caggal am ardiido kam waran, sabo imo woni gilla mi tagaaka.»

¹⁶ No hinney makko foti heewude, en fuu en kebii, hinney dow hinney. ¹⁷ Saabe Muusaa kebirden jamirooje, ammaa hinney e goonga wo saabe Iisaa Almasiihu hebiraa. ¹⁸ Fay gooto yi'aay Laamdo abada. Ammaa Biddo bajjo gondudo e Baabiiwo oon, kam humpiti en mo.

No Yaayaa seedoranii Almasiihu

(Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18)

¹⁹ Alhuudiyankooobe Urusaliima neli Lewinkooobe* e almaami'en to Yaayaa yama dum kam wo moy. ²⁰ O salaaki jaabaade be, o haalani be faa laabi:

—Miin, mi wanaa Almasiihu.

²¹ Be yami mo, be mbi'i:

—Aan, wo a moy? A annabi Iliyaasa naa?

O wi'i:

—Mi wanaa.

Be mbi'i mo:

—Wo a Annabaajo oon naa?

O wi'i:

—Mi wanaa!

²² Be mbi'i mo:

—Wo a moy ndelle? Haalan min ko min kaaltanowa nelube min been. Moy mbi'ataa laatidaa?

²³ O jaabii, o wi'i:

—Wo mi yeewnotoode ley ladde mido wi'a: «moyyintinee laawol Joomiraado»,† hono no annabi Esaaya wi'iri ni.

²⁴ Ndeen nulaabe yuuruube to Farisa'en been ²⁵ yami mo:

* 1:19 Yimbe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranoobe golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa. † 1:23 Esaaya 40.3.

—Ko wadi ada loota yimbe lootagal batisima[‡], si tawii a wanaa Almasiihu a wanaa Iliyaasa a wanaa Annabaajo oon?

²⁶ Yaayaa jaabii be, wi'i:

—Miin, mido loota lootagal batisima, de na woodi dariido hakkunde moodon mo on anndaa. ²⁷ Kanko, o waran caggal am. Miin, mi fotaa fay haɓɓitinde boggi pade makko.

²⁸ Dum fuu wadii Baytaniya lettugal gooruwol Urdun, do Yaayaa lootata yimbe lootagal batisima doon.

²⁹ Jaango majjum, Yaayaa yi'i Iisaa ina wara to muudum, wi'ii:

—Inan jawgel Laamdo donndotoongel hakkeji adunaaru. ³⁰ Dum woni ko mbi'unoomi e makko: «Neddo waran gada am, ardiido kam, sabo imo woni gilla mi walaa.» ³¹ Miin, mi anndaano mo, ammaa mi warii mido loota lootagal batisima faa o bangana Israa'iilankooɓe.

³² Yaayaa seedii, wi'i:

—Mi yi'ii Ruuhu ina wa'i hono wuugaandu ina yuura dow kammu ina jippoo faa hodi dow makko. ³³ Miin, mi anndaano mo. Ammaa Nuldo kam mi loota lootagal batisima oon, kam wi'i kam: «Mo nji'udaa Ruuhu ina jippoo dow muudum oon, kam woni lootoowo lootagal batisima e Ruuhu Ceniido.» ³⁴ Miin, mi yi'ii, mi seedake kanko woni Bii Laamdo.

No Iisaa suɓorii taalibaabe muudum arandeeɓe

³⁵ Jaango majjum katin Yaayaa ina darodii e taalibaabe muudum dido. ³⁶ O yi'i Iisaa ina faltoo, o wi'i:

—Inan jawgel Laamdo!

³⁷ Taalibaabe dido been nani ko o haali duum, njokki Iisaa. ³⁸ Iisaa yeeyii, yi'i iɓe njokki dum, wi'i be:

—Dume pilotodon?

Be njaabii, be mbi'i:

— *Rabbi* (dum na fiirta «Moodibbo»), toy njoodifaa?

³⁹ O wi'i be:

—Ngaree ndaaree!

Ndeen be ngari, be nji'i do o joodii doon. Wakkati oon wo yamnde nay laasara. Be ngondi e makko ko heddii e nyalaande ndeen.

⁴⁰ Andire sakiike Simon Piyeer oon wo gooto e dido nanbe haala Yaayaa de njokki Iisaa.

⁴¹ Ko Andire artii e wadude fu wo filowaade sakiike muudum Simon oon. O wi'i dum:

—Min nji'ii Almasiihu (dum na fiirta «Mo Laamdo subii»).

⁴² O yaari dum to Iisaa. Iisaa ndaari Simon, wi'i dum:

—Aan Simon bii Yuhanna, caggal joonin a inndirte Kefas.

(Kefas e Piyeer fuu wo gootum. Maanaa inde deen wo «Hayre».)

No Iisaa noddiri Filipu e Natanayel

⁴³ Jaango majjum, Iisaa anniyii yaade Galili. O hawri e Filipu, o wi'i dum:

—Jokkam!

⁴⁴ Filipu ina jeyaa Baytisayda, ngalluure nde Andire e Piyeer fuu njeyaa e muudum ndeen. ⁴⁵ Filipu hawri e Natanayel, wi'i dum:

—Min nji'ii mo haala muudum winndaa ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaabe oon. Wo Iisaa Nasaraatuujo bii Yuusufi oon.

⁴⁶ Natanayel wi'i mo:

—Yalla ko woodi ina waawi yuurude Nasaraatu naa?

Filipu jaabii mo, wi'i:

—War ndaar!

⁴⁷ Iisaa yi'i Natanayel ina fonndii dum, de haali haala makko wi'i:

—Inan Israa'iilanke jaati, mo hiila fuu walaa e muudum.

⁴⁸ Natanayel wi'i mo:

‡ 1:25 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

—Toy anndudaa kam?
 Iisaa jaabii mo, wi'i:
 —Mi yi'ii ma ley yibbi gilla Filipu noddaay ma.
⁴⁹ Natanayel jaabii, wi'i:
 —Moodibbo, wo a 'Bii Laamdo, wo a kaananke Israa'iila!
⁵⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:
 —Saabe mi wi'ii mi yi'ii ma ley yibbi duum tan ngoondinirdaa naa? A yi'an ko buri dum haaynaade.
⁵¹ Ndeen o wi'i Natanayel:
 —Goonga kaalanammi on: on nji'an kammu ina udditoo, on nji'an maleyka'en Laamdo ina yeeja ina njippoo dow 'Bii Neddo.

2

No Iisaa wadiri maande ley bangal

¹ Balde didi caggal duum, bangal wadi ley ngalluure wi'eteende Kaana ley leydi Galili. Inna Iisaa ina tawaa toon. ² Iisaa e taalibaabe muudum du noddaama ngara kawra e bangal ngaal. ³ Nde cabijam mabbe timmunoo ndeen, inna Iisaa wi'i:

—Be ngalaa cabijam.

⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Debbo, dume dum wadata en?* Wakkati am yonaay tafon.

⁵ Inniiko wi'i golloobe been:

—Ko o yamiri on fuu, ngadon.

⁶ Doon ina woodi loode kaaye jeegom, ndee fuu na hooya liitereeji capande jeetati faa yottoo hemre e noogay. Loodde deen wo faa Alhuudiyankoobe lootoroo saabe diina.

⁷ Iisaa wi'i be:

—Kebbinee loode deen ndiyam.

Be kebbini de faa de keewi. ⁸ O wi'i be:

—Joonin kaa, nyedee dam njaarane hooreejo bangal oon.

Be njaari. ⁹ Nde hooreejo oon meedunoo ndiyam mbaylitaadam cabijam daam ndeen, annditaay to dam ittaa. De golloobe nyedube ndiyam daam been kaa ina anndi. O noddi banjudo oon, ¹⁰ o wi'i dum:

—Yimbe fuu cabijam mbeldam mboowi artoraade. Nde yimbe njari faa heewi fu, ndeen dam welaa daam du yaretee. De aan kaa, ada resi mbeldam dam faa joonin.

¹¹ Nii Iisaa golliri maande muudum haayniinde arandeere ley ngalluure Kaana ley leydi Galili. O bangini teddeengal makko, taalibaabe makko been ngoondini mo.

¹² Caggal duum, o dilli Kaana, o yehi ngalluure wi'eteende Kafarnahum, kanko e inniiko e minyiraabe makko e taalibaabe makko. Be ngoni toon balde seeda.

No Iisaa riiwri luumotoobe ley suudu dewal mawndu

(Matta 21.12-13, Marku 11.15-17, Lukka 19.45-46)

¹³ Nde iidi Alhuudiyankoobe mbi'eteendi Faltagol† badinoo ndeen, Iisaa yehi Urusali-ima. ¹⁴ To taliyaare suudu dewal mawndu toon o tawi luumotoobe ga'i e baali e buugaali e weccoobe ceede ina njoodii. ¹⁵ O sowi boggi, o wadi dorowol, o riiwi be fuu be mburtoo suudu dewal mawndu nduun, kambe e ga'i mabbe e baali mabbe. O sankiti ceede weccoobe been, o hippa taabaaje mabbe. ¹⁶ O wi'i soottoobe buugaali been:

—Ittee dum do! Taa ngadon suudu Baaba am ndu suudu luumo!

¹⁷ Taalibaabe makko been miccitii ko Binndi diin mbi'i duum:

«Hirande suudu maa laatanake kam kabbu-ko'u.»‡

* 2:4 E geresankoore haala ka ina waawi fiirtireede nii: Debbo, walaa ko suudii hakkunde meeden. Dum hollii Iisaa ina muuyi inna muudum hooloo dum e ko wadata duum. † 2:13 Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamdo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiyam mooytaa e dammbugal muudum. ‡ 2:17 Jabuura 69.10.

¹⁸ Ndeen hooreeɓe Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

—Haaynde ndeye kollataa min ada foti wadude ko ngadufadaa duum?

¹⁹ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Libee suudu dewal ndu. Si on libii ndu, on nji'an mido nyibtoo ndu ley balde tati.

²⁰ ɓe njaabii mo:

—Suudu ndu nyibiraama duubi capande nay e jeegom. De aan, a nyibtoto ndu ley balde tati naa?

²¹ Ammaa ko Iisaa wi'i suudu nduun duum, wo hoore muudum sappii. ²² Nde Iisaa ummitinoo ndeen, taalibaabe muudum been miccitii ko haalnoo dum. ɓe ngoondini ko Binndi diin mbi'i duum e haala ka o haalnoo kaan.

²³ Nde Iisaa wonnoo Urusaliima iidi Faltagol ndeen, heewɓe ngoondinii mo sabo nji'ii kaayeeffiji di o wadi diin. ²⁴ Ammaa Iisaa hoolaaki ɓe faa hokkita ɓe hoore muudum, sabo imo anndi ɓe fuu. ²⁵ Walaa ko fay gooto seedanoo mo ko woni e biɓɓe-Aadama, sabo imo anndi ko woni e muɓɓen.

3

No Iisaa haaldiri e Nikodemu

¹ Ina woodi gorko Farisaajo bi'eteedo Nikodemu, gooto e hooreeɓe Alhuudiyankooɓe.

² Gorko oon yehi to Iisaa jemma, wi'i dum:

—Moodibbo, miden anndi a jannginoowo yuurudo to Laamdo, sabo fay gooto waawaa wadude maandeeji kaayniidi di ngadataa diin si Laamdo waldaa e muudum.

³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: fay gooto waawaa yi'ude laamu Laamdo tawee rimtaaka katin.

⁴ Nikodemu wi'i mo:

—Noy mawdo waawiri rirtireede? Imo waawi yeccaade e reedu inniiko, de o rimee katin naa?

⁵ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Goonga kaalanammaami: si wanaa neddo rirtiree ndiyam e Ruuhu fu waawaa naatude laamu Laamdo. ⁶ Ko bii-Aadama rimata duum wo bii-Aadama. Ko Ruuhu oon du rimata wo ruuhu. ⁷ Taa dum haayne saabe mi wi'ii ma sanaa ndimtedon katin. ⁸ Henndu ina wifira do muuyri fuu. Ada nana bifi mayru, de a anndaa to ndu yuuri, a anndaa to ndu yahata. Hono noon dimraado Ruuhu oon du worri.

⁹ Nikodemu wi'i mo:

—Noy dum laatortoo?

¹⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Wo a jannginoowo mawdo ley Israa'iila de a anndaa dum naa? ¹¹ Goonga kaalanammaami: minen, ko min anndi min kaalata, ko min nji'i min ceedotoo, de onon le, on njabataa seedaaku amin. ¹² Si on ngoondintaa nde kaalanammaami on haala kulle adunankooje fu, noy ngoondinirton si mido haalana on haala kulle dow kammu? ¹³ Fay gooto yeejaay dow kammu, si wanaa yuurudo dow kammu oon, dum woni Bii Neddo. ¹⁴ Hono no Muusaa toowniri mboddi njamndi mbodeeri ley ladde ni, sanaa Bii Neddo du toowniree hono noon, ¹⁵ faa goondindo mo fuu heba nguurndam nduumiidam.

¹⁶ Sabo Laamdo ina yidi yimbe adunaaru faa hokkitiri Biyum bajjo, faa goondindo oon fuu taa halka ammaa heba nguurndam nduumiidam.

¹⁷ Laamdo nuliraay Biyum oon e adunaaru faa Biyum oon saroo adunaaru ndu. Ko o nuliraa dey, faa yimbe adunaaru kisira saabe makko. ¹⁸ Goondindo mo fuu sarataake. Mo goondinaay mo fuu saraama gilla joonin, sabo goondinaay Bii Laamdo bajjo oon.

¹⁹ Inan sariya oon: annoora warii e adunaaru, de yimbe cubii nimre dow annoora sabo gollleeji muɓɓen wo bondi. ²⁰ Bondo tagu yidaa annoora, battataako dum saabe hulde taa gollleeji muudum bondi diin bangu. ²¹ Ammaa goongante waran e annoora faa gollleeji di wadiri saabe Laamdo diin banga.

No Yaayaa seedorii kabaaru Iisaa

²² Caggal duum, Iisaa yaadi e taalibaabe muudum leydi Yahuudiya. O booytidi e mabbe toon, imo loota yimbe lootagal batisima. ²³ Yaayaa du ina loota yimbe lootagal batisima to Aynon toon dakkol Salim, sabo ndiyam ina heewi toon. Yimbe ina ngara ina lootiree ndiyam daam. ²⁴ Tawi Yaayaa nanngaaka wattaa ley kasu tafon.

²⁵ Taalibaabe Yaayaa been njeddunduri e Alhuudiyanke haala laabal. ²⁶ Be njehi to Yaayaa, be mbi'i dum:

—Moodibbo, gorko gondunoodo e maa gere ooto gooruwol Urdun mo ceedanidaa oon, kanko du imo loota yimbe lootagal batisima, de yimbe fuu ina njaha to makko.

²⁷ Yaayaa jaabii be, wi'i:

—Neddo waawaa hebude fay huunde si wanaa ko Laamdo hokki dum. ²⁸ Onon e ko'e mon, on seedebe am mi wi'ii mi wanaa Almasiihu, de mido artii mo nuleede. ²⁹ Gaddanaado debbo barjaado, kam woni barjudo. Dammbodyido e gorko oon ina darii, ina hettindii. Si o nanii daande barjudo oon, o seyoto sanne. Nii seyo am ngoon hibbiri. ³⁰ Na tilsii kanko o toowa, de miin le mi leeya.

³¹ Yuurudo dow oon, kam woni dow huunde fuu. Yuurudo e leydi wo jeyaado e leydi, ina haala haalaaji jeyaado e leydi. Yuurudo dow kammu oon, kam woni dow huunde fuu. ³² Ko o yi'i e ko o nani o seedotoo, de yimbe kaa jabataa seedaaku makko. ³³ Jabudo seedaaku makko oon, laabini Laamdo wo goongante. ³⁴ Mo Laamdo nuli oon, wo ko Laamdo haali duum haaltata, sabo Laamdo hokkii mo Ruuhu mo walaa haddi. ³⁵ Baabiiwo oon ina yidi Biddo oon faa watti huunde fuu e junngo makko. ³⁶ Goondindo Biddo oon hebii nguurndam nduumiidam. Mo goondinaay Biddo oon hebataa dam, tikkere Laamdo du ina heddii e muudum.

4

No Iisaa haaldiri e Samariyanke debbo

¹ Farisa'en nanii wi'aama Iisaa ina loota yimbe lootagal batisima, ina heba taalibaabe faa buri Yaayaa. ² Tawi Iisaa e hoore muudum kaa lootaay fay gooto, wo taalibaabe muudum. ³ Nde Iisaa nannoo ko haalanoo e muudum fu, dilli leydi Yahuudiya, yeccii leydi Galili. ⁴ Sanaa o rewa ley leydi Samariya. ⁵ O yottii ngalluure Samariya wi'eteende Sikar dakkol ngesa nga Yaakuuba hokkunoo biyum Yuusufi ngaan. ⁶ Doon bunndu Yaakuuba nduun woni. Tawi Iisaa tampii du e jahaangal ngaal, de joodii daande bunndu nduun faa fowta. Wakkati oon wo hakkunde naange. ⁷ Samariyanke debbo wari yoogude. Iisaa wi'i mo:

—Hokkam ndiyam, mi yara!

⁸ Tawi taalibaabe makko been njehii ley ngalluure toon faa coodowa nyaamdu. ⁹ Debbo oon wi'i Iisaa:

—Noy wadi de aan, Alhuudiyanke, ada njaaroo kam miin, Samariyanke, ndiyam faa njaraa?

Sabo Alhuudiyankooobe e Samariyanke wo harmundurbe.

¹⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ada anndunoo no dokke Laamdo poti, e bi'udo ma kokkaa dum ndiyam yara oon, a nyaagotono mo, o hokke ndiyam nguurndam njaraa.

¹¹ Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, a walaa cafirgal. Bunndu ndu ina luggi. Toy kebataa ndiyam nguurndam daam? ¹² Aan, ada buri maama amin Yaakuuba kokkudo min bunndu ndu oon teddude naa? Kanko e bibbe makko e daabaaji makko fuu, e mayru be njaratano.

¹³ Iisaa jaabii mo:

—Neddo fuu jardo ndiyam dam domdan katin, ¹⁴ ammaa jardo ndiyam dam kokkammi daam fuu, domdataa faa abada. Sabo ndiyam dam kokkammi daam laatanto dum ndiyam iloojam mbuurnoojam dum nguurndam nduumiidam.

¹⁵ Debbo oon wi'i:

—Joomam, hokkam ndiyam daam taa mi domɗa katin, sakko mi wartana yoogude do katin.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Yahu noddoy gora, ngardon!

¹⁷ Debbo oon jaabii mo:

—Mi walaa goriiwo.

Iisaa wi'i mo:

—A haalii goonga ko mbiidaa a walaa goriiwo duum. ¹⁸ A bananooma worbe njoyo. Mo ngonduda joonin oon du, wanaa gora. A haalii goonga.

¹⁹ Debbo oon wi'i mo:

—Joomam, laabani kam a annabaajo. ²⁰ Maamiraabe amin ndewii Laamdo dow waamnde nde, de onon Alhuudiyankooɓe kaa, odon mbi'a to Urusaliima tan Laamdo haani reweede.

²¹ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, goondinam: wakkati waran, nde ndewoton Baabiiwo tawee wanaa e waamnde nde, wanaa Urusaliima. ²² Onon Samariyankooɓe, odon ndewa ko on anndaa, de minen Alhuudiyankooɓe, ko min anndi min ndewata, sabo kisindam to Alhuudiyankooɓe yuurata. ²³ Wakkati ina wara, yottake jaati, nde rewirooɓe Laamdo goonga been ndewirta dum Ruuhu e goonga. Wo rewooɓe hono been Baabiiwo filtoo. ²⁴ Laamdo wo Ruuhu. Rewooɓe mo been sanaa ndewira mo ruuhu e goonga.

²⁵ Debbo oon wi'i:

—Mido anndi Cubaado bi'eteedo Almasiihu oon wo garoowo. Nde o wari fu, o humpitan min huunde fuu.

²⁶ Iisaa wi'i mo:

—Wo dum miin, mo kaaldataa oon.

No Samariyankooɓe heewɓe ngoondiniri Iisaa

²⁷ Wakkati oon fu, taalibaabe makko been njottii. Ko Iisaa haaldata e debbo oon duum haaynii ɓe, de fay gooto maɓɓe yamaay mo dume o haajaa e debbo oon naa ko wadi imo haalda e muudum. ²⁸ Ndeen debbo oon yoppi loonde muudum toon, fornyii wuro haalanowi yimɓe, wi'i:

²⁹ —Ngaree ndaaree gorko kaaltando kam ko ngadunoomi fuu. Yalla wanaa kanko woni Almasiihu naa?

³⁰ ɓe njalti ngalluure, ɓe ponndii to Iisaa.

³¹ Wakkati oon, taalibaabe been nyaagii mo, ina mbi'a:

—Moodibbo, tinna nyaamu!

³² O jaabii ɓe, o wi'i:

—Mido jogii ko mi nyaama ko on anndaa.

³³ Taalibaabe been ina yamundura:

—Dum le, won gaddando mo ko nyaamete naa?

³⁴ Iisaa wi'i ɓe:

—Nyaamdu am wo wafude muuyde Nuldo kam oon e yottinde golle muudum. ³⁵ Onon, odon mbi'a: «Faa hannden lebbi nay de tayri wara.» De miin kaa mido wi'a on: yeptee gite mon, yeewee gese fuu benndii, njonii tayeede. ³⁶ Tayoowo heban mbarjaari, resana nyaamri ndi nguurndam nduumiidam, faa aawudo e tayudo fuu ceyodoo. ³⁷ Dum tabintinta banndol bi'oo wol: «Goddo ina aawa, goddo ina taya.» ³⁸ Mi nului on tayowon ngesa nga on tampanaay. Wobɓe tampi, de odon mbeltii e tampiri muɓɓen.

³⁹ Samariyankooɓe heewɓe ley ngalluure ndeen ngoondinii Iisaa saabe haala debbo ceediido de wi'i: «O haaltanii kam ko ngadunoomi fuu.» ⁴⁰ Nde Samariyankooɓe been njottinoo Iisaa ndeen, nyaagii mo o wonda e muɓɓen. O wadi doon balde didi. ⁴¹ Yimɓe heewɓe ngoondini mo katin saabe konngol makko. ⁴² ɓe mbi'i debbo oon:

—Joonin, wanaa saabe haalaaji maa diin tan min ngoondiniri. Ko min ngoondiniri dey, minen e ko'e amin, min nanii konngol makko, min annditii kanko jaati woni Kisinoowo adunaaru.

No Iisaa selliniri bii howruujo kaananke

⁴³ Caggal balde dīdi deen, o dilli doon, o yehi Galili. ⁴⁴ Kanko e hoore makko o seedake: «Annabaajo teddintaake e ley wuro muudum.» ⁴⁵ Nde o yottinoo Galili ndeen, Galilinkooɓe njabborii mo juude dīdi, sabo kambe du be njehiino iidi Urusaliima, be nji'iino ko o gollunoo ley iidi ndiin duum.

⁴⁶ Ndeen Iisaa warti Kaana ley leydi Galili, do o waylitinnoo ndiyam o wadi dam cabijam doon. Ina woodi howruujo kaananke gomma mo biyum sellaa ley Kafarnahum.

⁴⁷ Nde howruujo oon nannoo Iisaa yuurii Yahuudiya wartii Galili fu, yehi to Iisaa, nyaagii dum jippoo dannanowa dum biyum badiido maayde. ⁴⁸ Iisaa wi'i mo:

—Si on nji'aay maandeeji e kaayeeɗii fu, on ngoondintaa.

⁴⁹ Howruujo kaananke oon wi'i mo:

—Joomam, en njaha gilla biyam oon maayaay.

⁵⁰ Iisaa wi'i mo:

—Hootu, biya dadii.

Gorko oon goondini ko Iisaa wi'i dum, hooti. ⁵¹ Ko o hootata duum, gollooɓe makko kawrowi e makko dow laawol, kaalani mo, mbi'i:

—Biya oon dadii.

⁵² O yami be wakkati oye suka o samtanaa. Be mbi'i mo:

—Yamnde go'o badagol sallifana keenan jontere ndeen yoppi mo.

⁵³ Baaba suka oon annditi wakkati oon jaati Iisaa wi'unoo dum: «Biya oon dadii!» Nii kanko e koreeji makko fuu be ngoondiniri Iisaa. ⁵⁴ Dum woni maande didaɓerde nde Iisaa golli leydi Galili. O wadii dum nde o yuurnoo leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa selliniri bonnguuj

¹ Caggal duum, iidi Alhuudiyankooɓe ina wada. Iisaa yehi Urusaliima faa fota e iidi ndiin. ² Ley Urusaliima toon, dakkol dammbugal wuro bi'eteengal Dammbugal Baali ngaal, ina woodi luggere ndiyam. Inde wi'ee Baytijata e ibraninkooɓe. Dande joy ina piilii nde. ³ Nyawɓe heewɓe ina pukkaa ley dande deen: wumɓe e bonnguube e be balli mubben fuu mbaati. [⁴*] ⁵ Gorko nyawruɗo duubi capande tati e jeetati ina woni doon.

⁶ Iisaa yi'i imo fukkii, annditi o booydii e nyawu nguun, yami mo:

—Ada yidi sellude naa?

⁷ Nyawɗo oon jaabii mo, wi'i:

—Joomam, mi walaa fay gooto balloowo kam naatude ley luggere nde wakkati ndiyam mayre iirii. Nde piliimi naatude fuu, tawan goddo artake kam.

⁸ Iisaa wi'i mo:

—Umma, hooyu dadɗo maa, yahu!

⁹ Wakkati oon fu, gorko oon dadi, hooyi dadɗo mum fudditi yaade.

Dum hawrii e nyalaande fowteteende. ¹⁰ Saabe majjubm hooreeɓe Alhuudiyankooɓe mbi'i cellinaado oon:

—Hannden wo nyalaande fowteteende, daganaaki ma ndonndodaɗa dadɗo maa.

¹¹ O jaabii be, o wi'i:

—Cellindo kam oon, kam wi'i kam mi hooya dadɗo am mi yaha.

¹² Be yami mo:

—Moy woni biido ma kooyaa dadɗo maa njahaa oon?

¹³ Ammaa cellinaado oon faamaay fuu wo moy, sabo tawii Iisaa soorake ley jamaa keewɗo gondo doon oon, dilli. ¹⁴ Caggal duum, Iisaa hawri e dannaaɗo oon ley suudu dewal mawndu nduun, wi'i mo:

—Ndaaru, joonin kaa, a dadii. Taa luttu katin de ko bure dum bonde heɓe.

* ^{5:4} E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 4: Ibe ndoomi faa ndiyam dam iiroo, sabo maleyka Joomiraado ina jippoo e luggere nde wakkati wakkati, ina iira ndiyam dam. Nyawɗo artiido jippaade e ndiyam daam nde dam iirii ndeen, dadan ko nyawu muudum laatii fuu.

¹⁵ Gorko oon yehi haalanowi hooreeɓe Alhuudiyankooɓe been wo Iisaa woni cellindo dum oon.

Kabaaru Baabiiwo e Bidɗo

¹⁶ Ndeen hooreeɓe Alhuudiyankooɓe puɗɗi torrude Iisaa sabo wadii dum nyalaande fowteteende. ¹⁷ Iisaa wi'i be:

—Baaba am ina golla faa joonin, miin du, mido golla.

¹⁸ Ndeen hooreeɓe Alhuudiyankooɓe beydi filaade warude mo, wanaa saabe ko o luttii nyannde fowteteende ndeen duum tan, ammaa ko o wi'i Laamɗo wo baabiiko duum du. O fonndii hoore makko e Laamɗo.

¹⁹ Iisaa wi'i be:

—Goonga kaalanammi on: Bidɗo waawaa gollude fay huunde kam tan, sanaa ko yi'i Baabiiwo ina golla. Sabo ko Baabiiwo oon gollata duum, Bidɗo du gollata. ²⁰ Sabo Baabiiwo ina yidi Bidɗo oon, ina holla dum huunde fuu ko gollata. O hollan dum golleeji burɗi dii ɗo fuu semmbe faa haaynoo on. ²¹ Sabo hono no Baabiiwo ummintinirta maayɓe de hokka dum'en nguurndam ni, noon Bidɗo du hokkirta nguurndam mo muuyi hokkude. ²² Baabiiwo, kam kaa sarataako fay gooto. O wattii sariya oon fuu e junngo Bidɗo, ²³ faa yimbe fuu teddinirta Bidɗo oon hono no teddinirta Baabiiwo oon ni. Nedɗo fuu mo teddinaay Bidɗo oon, teddinaay Baabiiwo nulɗo mo oon du.

²⁴ Goonga kaalanammi on: nando haala am de goondini Nulɗo kam oon hebii nguurndam nduumiidam. O sarataake, o diwii maayde, o naatii nguurndam. ²⁵ Goonga kaalanammi on: wakkati ina wara, o yottake jaati, wakkati mo maayɓe nanata daande Bii Laamɗo oon. Nanɓe been mbuuran. ²⁶ Hono no Baabiiwo oon wuurniri hoore muudum nii, hono noon o hokkiri Bidɗo oon du baawde wuurnira hoore muudum. ²⁷ O hokkii dum baawde saraade, sabo wo Bii Nedɗo. ²⁸ Taa dum haaynoo on. Wakkati waran mo maayɓe wonɓe ley caabeeje fuu nanata daande makko, ²⁹ de njalta. Golluɓe golleeji lobbii ummitanoo nguurndam, golluɓe golleeji bondi ummitanoo sariya. ³⁰ Miin, walaa fuu ko mbaawumi gollude e hoore am. Ko nanumi duum carotoomi. Sariya am ina dartii, sabo mi filataako muuyde am, wo muuyde Nulɗo kam oon pilotoomi.

Haala seedantooɓe Iisaa

³¹ —Si mi seedanake hoore am, seedaaku am sellataa. ³² Ina woodi godɗo ceedantooɗo kam. Mido anndi seedaaku ngu o seedantoo kam nguun wo goonga. ³³ Onon, on neliino yimɓe to Yaayaa. Kam du seedake goonga. ³⁴ Miin kaa, mi haajaaka seedaaku bii-Aadama, de mido haalana on kabaaru seedaaku Yaayaa nguun faa kison. ³⁵ Yaayaa laatake lampal kuɓɓoowal, jaynoowal. On njabii weltaade e annoora makko faa booyti seeda. ³⁶ Miin, mido jogii seedaaku burngu ngu Yaayaa nguun semmbe: golleeji ɗi Baabiiwo yamiri kam mi golla diin, kanji jaati ceedantoo kam Baabiiwo nuli kam. ³⁷ Katin du, Baabiiwo nulɗo kam oon, kam e hoorem ceedantoo kam. Abada on nanaay daande makko, abada on nji'aay mo, ³⁸ haala makko du walaa e moodon, sabo on ngoondinaay mo o nuli oon. ³⁹ Odon taykoo Binndi sabo on miilii on keɓan e majji nguurndam nduumiidam. De wo kanji jaati ceedantoo kam. ⁴⁰ Ammaa on njabaay warude to am faa keɓon nguurndam.

⁴¹ Mi filataako manooje yimɓe. ⁴² De mido anndi on, mido anndi njinngu Laamɗo walaa e moodon. ⁴³ Miin, mi wardii saabe innde Baaba am, de on njabbaaki kam. Kaa si godɗo wardii saabe hoore muudum fu, on njabɓoto dum. ⁴⁴ Odon manundura, de on pilataako manooje yuurooje to Laamɗo gooto. Ndelle noy mbaawrudon goondinirde? ⁴⁵ Taa miilee wo miin felata on to Baabiiwo. Wo Muusaa mo njowudon jikke moodon dow muudum oon, kam felata on. ⁴⁶ Sini on ngoondiniino Muusaa, on ngoondinan kam miin du, sabo wo miin o sappii e binndi makko. ⁴⁷ De si on ngoondinaay ko Muusaa winndi duum, noy ngoondinirton haala am?

6

*No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje njoyo
(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17)*

¹ Caggal duum, Iisaa feyyiti maayo Galili wi'eteengo Tiberiyas. ² Jamaa keewdo ina jokki mo sabo be nji'ii kaayefiiji di o wadunoo nde o sellinoo nyawbe been ndeen. ³ Iisaa yeeni dow waamnde, joododii toon e taalibaabe muudum. ⁴ Tawi iidi Alhuudiyankooobe mbi'eteendi Faltagol ndiin badake. ⁵ Iisaa banti gite muudum, haccii jamaa keewdo ina wara to muudum. O wi'i Filipu:

—Toy coodeten nyaamdu ko nyaamnata bee fuu?

⁶ Tawi wo faa o ndaartindoo Filipu o wiirii noon, sabo imo anndi ko o anniyii gollude. ⁷ Filipu jaabii mo:

—Buuru buudi cardi keme didi heyataa be faa mono e mabbe fuu heba seeda.

⁸ Taalibbo makko goddo, bi'eteedo Andire minyoo Simon Piyeer, wi'i mo:

⁹ —Inan, suka gorko gooto ina jogii buuruuje joy e liyyi didi, de dume dum nafirta yimbe heewbe hono be?

¹⁰ Iisaa wi'i:

—Mbi'ee be njoodoo!

Tawi nokku oon ina heewi hudo. Be njoodii doon, fay worbe tan na ngada hono ujunaaje njoyo. ¹¹ Iisaa hooyi buuruuje deen, yetti Laamdo, hokki taalibaabe muudum been. Been du kokki joodiibe been. Noon o wadi liyyi diin du. Yimbe fuu nyaami faa kaari. ¹² Nde be kaarnoo ndeen, Iisaa wi'i taalibaabe muudum:

—Kawrunduree kedde de taa fay huunde bona.

¹³ Be kawrunduri kedde taye buuruuje joy de nyaamnoobe been keddi deen, de keewi kandeeje sappo e didi. ¹⁴ Nde yimbe been njiinoo maande haayniinde nde Iisaa gollii ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo cappanoodo ina wara e adunaaru ndu!

¹⁵ Iisaa annditi iibe cegilii nanngirde dum doole faa be ngada dum kaananke. Ndelle dilli doon, yeeni dow waamnde kam tan.

No Iisaa yehiri dow ndiyam e koyde

(Matta 14.22-33, Marku 6.45-52)

¹⁶ Nde hiirnoo fu, taalibaabe Iisaa ndegii e maayo. ¹⁷ Be naati laana faa be peyyita, be njaha Kafarnahum. Jemma warii, tawi Iisaa hewtaay be. ¹⁸ Henndu mawndu ina wifa, bempyye ummii. ¹⁹ Tawi be ndorbake laana kaan faa be kebi hono kilooji joy naa jeegom. Wakkati oon, be kaynii Iisaa ina wara e koyde muudum dow ndiyam daam, ina battii be, de be kuli sanne. ²⁰ Iisaa wi'i be:

—Wo miin. Taa kulee!

²¹ Ndeen be muuyi o naata laana kaan. De wakkati oon fu ka yottii nokku do be ponndinoo doon.

²² Jaango majjum, jamaa keddinoo gere ooto maayo ngoon oon paami laana ngoota tan wonnoo toon. Be nji'ii du Iisaa naatidaay e taalibaabe muudum laana kaan. Be nji'ii taalibaabe been tan ndillidi e makka. ²³ Laanaaji goddi yuurudi Tiberiyas ngarii dakkol do Iisaa yettunoo Laamdo de nyaamni yimbe buuru doon. ²⁴ Nde jamaa oon yiinoo Iisaa e taalibaabe muudum fuu ngalaa doon ndeen, be naati laanaaji diin, be ponndii Kafarnahum faa be pilowoo Iisaa.

No Iisaa wi'iri kam woni nyaamdu wuurnooru

²⁵ Nde be tawnoo Iisaa gere ooto maayo ndeen, be mbi'i dum:

—Moodibbo, ndey ngardaa do?

²⁶ Iisaa jaabii be:

—Goonga kaalanammi on: wanaa saabe ko njiidon maandeeji kaayniidi duum pi-lortodon kam. Ko pilortodon kam dey, saabe on nyaamiino buuru faa kaardon. ²⁷ Taa ngollanee nyaamdu murseteendu. Ko kaandon gollande dey, nyaamdu heddotoondu wuurnooru yimbe nguurndam nduumiidam. Nyaamdu nduun wo Bii Neddo hokkata on. Sabo Laamdo Baabiiwo oon wadi maande muudum e makko.

²⁸ Ndeen be yami mo:

—Dume min ngadata faa min ngolla golleeji di Laamdo yidi?

²⁹ Iisaa jaabii be:

—Gollal ngal Laamdo yidi ngaal woni ngoondinon mo o nuli.

³⁰ Be njaabii mo:

—Haaynde ndeye ngadataa faa min nji'a, de min ngoondine? Dume ngollataa?

³¹ Maamiraabe amin nyaamii nyaamdu wi'eteendu «manna» ley ladde, hono no winndiraa ni: «O hokkii be nyaamdu yuurundu dow kammu faa be nyaama.»*

³² Iisaa jaabii be:

—Goonga kaalanammi on: wanaa Muusaa hokki on nyaamdu yuurundu dow kammu nduun. Wo Baaba am, kam woni kokkoowo on nyaamdu goongalaaru yuurundu dow kammu. ³³ Sabo nyaamdu ndu Laamdo hokkata nduun woni yuurooru dow kammu, hokkooru yimbe adunaaru nguurndam.

³⁴ Be mbi'i mo:

—Joomii amin, hokku min nyannde fuu nyaamdu nduun.

³⁵ Iisaa wi'i be:

—Miin woni nyaamdu wuurnooru. Gardo to am fuu, yolbataa abada. Goondindo kam fuu domdataa abada. ³⁶ Mi wi'ii on: on nji'ii kam, de on ngoondinaay. ³⁷ Mo Baabiiwo hokki kam fuu, waran to am. Gardo to am fuu, mi riiwataa dum. ³⁸ Sabo wanaa faa mi wada muuyde am yuurirmi dow kammu, wo faa mi wada muuyde Nuldo kam oon. ³⁹ Inan muuyde Nuldo kam oon: taa fay gooto be o hokki kam been majja, de mi ummintinan dum'en nyalaande sakitotoonde. ⁴⁰ Inan muuyde Baaba am oon: neddo fuu ndaardo Biddo oon de goondini dum heban nguurndam nduumiidam, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde.

⁴¹ Hooreebe Alhuudiyankoobe been ina njormoo haala makko sabo o wi'ii «Miin woni nyaamdu yuurundu dow kammu nduun.» ⁴² Be mbi'i:

—Oo le, wanaa Iisaa bii Yuusufi mo annduden inna muudum e bammum oon naa? Noy o wiirata wo dow kammu o yuuri?

⁴³ Iisaa wi'i be:

—Taa njormee hakkunde moodon! ⁴⁴ Fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo nuldo kam oon foodaay dum. Gardo to am fuu, mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde. ⁴⁵ Ina winndaa ley dewte annabaabe: «Be fuu, Laamdo anndinan be.»† Neddo fuu kettindaniido Baabiiwo oon de faami, waran to am. ⁴⁶ Fay gooto yi'aay Baabiiwo, si wanaa yuurudo to muudum oon. Kanko tan yi'i Baabiiwo. ⁴⁷ Goonga kaalanammi on: goondindo kam, hebii nguurndam nduumiidam. ⁴⁸ Miin woni nyaamdu wuurnooru. ⁴⁹ Maamiraabe moodon nyaamiino «manna» ley ladde. Dum fuu dum hadaay be maayde. ⁵⁰ Ammaa ndu joonin ndu do wo nyaamdu yuurundu dow kammu, faa si neddo nyaamii ndu, maayataa. ⁵¹ Miin woni nyaamdu wuurnooru yuurundu dow kammu. Si neddo nyaamii nyaamdu nduun fu, wuuran faa abada. Nyaamdu ndu kokkammi nduun wo terde am, faa yimbe adunaaru keba nguurndam.

⁵² Ndeen Alhuudiyankoobe pudfi dukinde ko mbaawi fuu e dow haala kaan, ina mbi'a:

—Noy o waawiri hokkude en terde makko faa nyaamen?

⁵³ Iisaa jaabii be:

—Goonga kaalanammi on: si on nyaamaay terde Bii Neddo, on njaraay yiyam muudum, nguurndam walanaa on. ⁵⁴ Neddo fuu nyaamdo terde am de yari yiyam am hebii nguurndam nduumiidam. Miin du mi ummintinan dum nyalaande sakitotoonde. ⁵⁵ Sabo terde am wo nyaamdu jaati, yiyam am du wo njaram jaati. ⁵⁶ Neddo fuu nyaamdo teewu am de yari yiyam am ina woni e am, miin du mido woni e muudum. ⁵⁷ Hono no Baabiiwo nuldo kam oon laatorii buurdo, de miin du mido wuuri saabe muudum, noon du nyaamdo kam fuu wuurdata saabe am. ⁵⁸ Kayru woni nyaamdu yuurundu dow kammu: ndu waldaa e ndu maamiraabe moodon nyaamunoo de maayi nduun. Nyaamdo nduun nyaamdu wuuran faa abada.

* 6:31 Wurtagol 16.4, Jabuura 78.24. † 6:45 Esaaya 54.13.

⁵⁹ Iisaa waajii waajuuji di ley waajordu Kafarnahum.

Haala haalaaji kokkooji nguurndam

⁶⁰ Nde taalibaaɓe makko been nannoo dum ndeen, heewɓe muɓɓen mbi'i:

—Waajuuji di njoorii sanne. Moy waawi hettindaade di?

⁶¹ Iisaa faamii e ley ɓernde muudum taalibaaɓe mum been ina ɗormoo dum, de wi'i be:

—Yalla dum fonnditanaaki on faa ina nesa wosinde on naa? ⁶² Ndelle si on nji'ii ʼBii Neddo yeenɗii to wonnoo toon, noy ngadoton? ⁶³ Ruuhu, kam hokkata nguurndam. Terde bii-Aadama kaa nafataa fay huunde. Haalaaji di kaalanmi on diin, kanji ngoni ruuhu, kanji ngoni nguurndam. ⁶⁴ De ina woodi ley moodon ɓe ngoondinaay.

Tawi Iisaa ina anndi gilla e fuddoode ɓe ngoondintaa dum been e jambotoodo dum oon. ⁶⁵ O beydi, o wi'i:

—Dum wadi de mbiimi on: fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo hokkaay dum no warda.

⁶⁶ Caggal duum, heewɓe e taalibaaɓe makko been ndilli, jokkiti mo. ⁶⁷ Ndeen Iisaa wi'i sappo e dido been:

—Onon du, odon njidi dillude naa?

⁶⁸ Simon Piyeer jaabii mo:

—Joomam, to moy min njahata? Sabo wo haalaaji kokkooji nguurndam nduumiidam njogidaa. ⁶⁹ Min ngoondinii, miden anndi a Ceniido yuurudo to Laamdo.

⁷⁰ Iisaa wi'i:

—Onon sappo e dido ɓe, wanaa miin subii on naa? De gooto moodon wo seydaani.

⁷¹ Haala ka o haali kaan wo Yahuuda bii Simon Isikariyotto. Oon woni jambotoodo mo oon, gooto e sappo e dido been.

7

Haala dow rafi goondinal minyiraaɓe Iisaa

¹ Caggal duum, Iisaa yiilii ley Galili. O muuyaay yiiltaade ley Yahuudiya sabo hooreɓe Alhuudiyankooɓe ina piloo faa mbara mo. ² Tawi iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi Hukumuuji ɓadake. ³ Minyiraaɓe Iisaa worɓe mbi'i dum:

—Dillu do, njahaa Yahuudiya faa taalibaaɓe maa been nji'a golleeji di ngollataa diin.

⁴ Fay gooto suudataa ko gollata si ina yidi anndeede. Si ada golla golleeji diin, banginan yimɓe fuu wo a moy.

⁵ Tawi fay minyiraaɓe makko been du ngoondinaay mo. ⁶ Iisaa wi'i be:

—Wakkati am waraay tafon, onon le, wakkati fuu wo wakkati mon. ⁷ Yimɓe adunaaru mbaawaa wanyude on, de miin kaa iɓe mbanyi kam, sabo mido seedii golleeji maɓɓe di mboodaa. ⁸ Onon kaa, njehee iidi ndiin. Miin kaa mi yahataa ndi sabo wakkati am yottaaki tafon.

⁹ O haalani ɓe dum tan, o heddi Galili.

¹⁰ Nde minyiraaɓe Iisaa been njahunoo iidi ndiin ndeen, Iisaa du yehi toon, de o banginaay hoore makko, o suudii.

Haala waaju Iisaa wakkati iidi Hukumuuji

¹¹ Hooreɓe Alhuudiyankooɓe ina piloo mo ley jamaa iidi ndiin, ina mbi'a:

—Toy o woni?

¹² Yimɓe heewɓe ina njeddundura dow haala makko. Woɓɓe ina mbi'a:

—O neddo lobbo!

Woɓɓe du ina mbi'a:

—O wanaa koy, o majjinoowo yimɓe.

¹³ Ammaa fay gooto suusaay haalde haala makko faa nanee, sabo iɓe kula hooreɓe Alhuudiyankooɓe.

¹⁴ Nde iidi ndiin feccirnoo fu, tawi Iisaa fuddii waajaade ley suudu dewal mawndu.

¹⁵ Dum haayinii Alhuudiyankooɓe sanne, ɓe mbi'i:

—Noy gorko mo janngaay o anndiri Binndi diin ni?

¹⁶ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Waaju mo mbaajotoomi o, yuurataa e am, wo to Nuldo kam oon o yuurata. ¹⁷ Si neddo muuyii gollude muuyde Laamdo, annditan yalla waajuuji am di to Laamdo yuuri, naa wo haala am tan. ¹⁸ Baajortodo haalaaji yuurdi e muudum oon ina filoo mawninde hoore muudum. Ammaa mawninoowo nuldo dum oon wo goongalaajo, oonyaare walaa e muudum. ¹⁹ Wanaa Muusaa hokkii on dewtere Tawreeta naa? Ammaa fay gooto moodon jokkataa jamirooje deen. Ko wadi de odon piloo warude kam?

²⁰ Yimbe been njaabii mo:

—Aan, a kaarjaado. Moy filotoo warude ma?

²¹ Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Huunde wootere tan ngadumi, de dum haaynake on, on fuu. ²² Muusaa yamiri on taadagol. De dum yuuraay to Muusaa, wo to maamiraabe meeden dum yuuri. Odon taada neddo fay nyalaande fowteteende. ²³ Sini neddo ina taadee nyannde fowteteende faa taa lutton jamirooje Muusaa, dume tikkiranton kam saabe mi dannii neddo faa laatoo kibbudo nyalaande fowteteende? ²⁴ Taa cariree huunde e alhaali muudum, de cariree goonga.

No yimbe yamiri yalla Iisaa woni Almasiihu

²⁵ Wobbe ley yimbe Urusaliima mbi'i:

—Wanaa o woni mo ɓe pilotoo warude oon naa? ²⁶ Inani mo, imo waajoo yeeso yimbe fuu de ɓe mbi'ataa mo fay huunde. Yalla mawbe been tannyorii kanko woni Almasiihu jaati naa? ²⁷ Oodo kaa, eden anndi do yuurata, ammaa nde Almasiihu oon warata, fay gooto anndataa to yuurata.

²⁸ Tawi Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu nduun. O yeewnii, o wi'i:

—Odon anndi kam, odon anndi do yuurammi? Wanaa miin waddi hoore am. Nuldo kam oon wo goongaajo, de onon kaa, on anndaa dum. ²⁹ Miin kaa, mido anndi dum sabo to muudum yuurumi. Wo kam du nuli kam.

³⁰ Ndeen ɓe pilii nanngude mo, de fay gooto meemaay mo, sabo wakkati makko waraay tafon. ³¹ Ammaa e noon fu, heewbe ley jamaa oon ngoondinii mo, mbi'i:

—Si Almasiihu warii fu, yalla gollan maandeeji kaayniidi burdi di gorko o golli diin naa?

No ndaarooɓe suudu dewal mawndu neliraa nannga Iisaa

³² Farisa'en nani ko yimbe been cifoto e dow Iisaa duum. Hooreeɓe almaami'en e Farisa'en neli doomoobe suudu dewal mawndu nduun nannga mo. ³³ Ndeen Iisaa wi'i:

—Miin, mido wondi e moodon seeda tafon. Caggal duum, mi fornyoto to Nuldo kam oon. ³⁴ On piloto kam, de on njiitataa kam, sabo on mbaawaa yaade to ngonammi toon.

³⁵ Alhuudiyankooɓe yamunduri:

—Toy o yahata faa tawee en mbaawaa yiitude mo? Yalla o yahan to yimbe meeden ferdube ley yimbe Geres, o waajoo dum'en naa? ³⁶ O wi'i en piloto mo, en njiitataa mo, sabo en mbaawaa yaade to o tawetee toon. Dume woni maanaa haala kaa?

Kabaaru ndiyam kokkooram nguurndam

³⁷ Nyalaande sakitotoonde teddunde e iidi, Iisaa darii, yeewnii, wi'i:

—Neddo fuu domduɗo wara to am, yara. ³⁸ Neddo fuu goondindo kam, bubbirdi ndiyam mbuurnoojam ilan ley bernde muudum, hono no winndiraa e Binndi di ni.

³⁹ Ko o haali duum wo haala Ruuhu mo goondindo mo fuu hebata. Ndeen Ruuhu waraay, sabo Iisaa teddinaaka to Laamdo tafon.

No yimbe njeddunduri e kabaaru Iisaa

⁴⁰ Nde keewal jamaa oon nannoo haala kaan ndeen, mbi'i:

—Kanko jaati woni Annabaajo oon.

⁴¹ Wobbe mbi'i:

—Kanko woni Almasiihu.

Wobbe katin mbi'i:

—Almasiihu, wo Galili yuurata naa? ⁴² Binndi diin mbi'ii e lenyol Daawda Almasiihu yuurata, ley wuro Baytilaama ngo Daawda yuuri e muudum ngoon.

⁴³ Jamaa oon feccii saabe makko. ⁴⁴ Wobbe mabbe ina njidi nanngude mo, ammaa fay gooto yowaay junngom dow makko.

No maw be Alhuudiyankoobe calorii goondinde Iisaa

⁴⁵ Doomoobe suudu dewal mawndu been ngarti to hooreebe almaami'en e Farisa'en. Been mbi'i doomoobe been:

—Ko wadi de on ngaddaay mo?

⁴⁶ Doomoobe been njaabii be, mbi'i:

—Abada fay gooto waajoraaki no gorko o waajortoo ni.

⁴⁷ Farisa'en njaabii be, mbi'i:

—Onon du on majjinaama naa? ⁴⁸ Yalla na woodi fuu goondindo mo hakkunde hooreebe Alhuudiyankoobe maa Farisa'en naa? ⁴⁹ Yimbe be paamaay jamirooje Muusaa, wo be hudaabe.

⁵⁰ Gooto e Farisa'en bi'eteedo Nikodemu, jahunoodo to Iisaa jemma oon, wi'i be:

⁵¹ —Yalla sariya meeden ina saroo neddo tawee hettindanaaka ko wi'i, anndaaka ko golli naa?

⁵² Be njaabii mo, be mbi'i:

—Aan du, a Galilinkoojo naa? Tayka Binndi diin, a yi'an annabaajo fuu yuurataa Galili.

No Iisaa waddi e debbo nanngaado e jeenu

⁵³ Caggal duum, mono fuu hooti suudu muudum.

8

¹ Ndeen Iisaa yeenjowi waamnde wi'eteende Jaytun. ² Gilla pudal naange o warti ley suudu dewal mawndu. Jamaa oon fuu wari. O joodii, imo waajoo be. ³ Jannginoobe Tawreeta e Farisa'en ngaddani mo debbo nanngaado e jeenu. Be ndarni dum hakkunde jamaa oon. ⁴ Be mbi'i Iisaa:

—Moodibbo, debbo o wo nanngaado ina jeena. ⁵ Muusaa yamirii min ley Tawreeta min mbarda hono been rewbe kaaye. Aan le, dume mbi'ataa?

⁶ Be kaaldi nii faa be tuufina mo, faa be keba ko be pelda mo. Iisaa kaa turii, ina diidira hondu muudum leydi. ⁷ Be keddi iibe yama mo. Ndeen Iisaa turtii, wi'i be:

—Neddo moodon mo luttaay abada artoo limnude mo hayre.

⁸ O turii katin, imo diida e leydi. ⁹ Nde be nannoo dum ndeen, be ndilliri gooto gooto. Nayeebe been fuu artii dillude faa heddi Iisaa tan e debbo oon na darii hakkunde taliyaare doon. ¹⁰ Iisaa turtii, wi'i mo:

—Banndam debbo, toy feloobe ma been ngoni? Fay gooto jukkaaki ma naa?

¹¹ O jaabii, o wi'i:

—Joomam, fay gooto.

Iisaa wi'i mo:

—Miin du, mi jukkataako ma. Yahu, taa luttaa katin.*

No Iisaa wi'iri kam woni annoora adunaaru

¹² Iisaa waajii be katin, wi'i:

—Miin woni annoora adunaaru ndu. Jokkudo kam fuu heban annoora nguurndam, yahataa ley nimre.

¹³ Ndeen Farisa'en mbi'i mo:

—Ada seedanoo hoore maa, ndelle seedaaku maa sellataa.

¹⁴ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Fay si ceedaniimi hoore am, seedaaku am wo goonga, sabo mido anndi do yuurumi, mido anndi to njahammi du. Onon le, on anndaa do yuurumi, on anndaa to njahammi.

¹⁵ Onon, no njiirudon yimbe noon carortodon dum'en. Miin kaa, mi sarataako fay gooto.

* 8:11 Aaya 7.53 yaade 8.11 tawaaka e dereeji burdi fuu booyude.

¹⁶ Fay si mido saroo, sariya am wo goonga, sabo mi sarataako miin tan, Baabiiwo nuldo kam oon ina wondi e am. ¹⁷ Ina winndaa e ley Tawreeta moodon: seedaaku yimbe dido wo goonga. ¹⁸ Miin, mido seedanoo hoore am. Baabiiwo nuldo kam oon du, ina seedanoo kam.

¹⁹ Be mbi'i mo:

—Toy Baaba maa oon woni?

Iisaa jaabii, wi'i:

—On anndaa kam miin, sakko Baaba am. Si odon anndunoo kam, on anndanno Baaba am du.

²⁰ Iisaa haali haalaaji diin nde waajotonoo ley suudu dewal mawndu, nokku do keesuwal sadakaaji ngaal woni doon. Fay gooto nanngaay mo, sabo wakkati makko yottaaki tafon.

²¹ Iisaa wi'i be katin:

—Inan mido dilla, de on piloto kam, ammaa on maaydan e hakkeji moodon. On mbaawaa yaade to njahammi toon.

²² Ndeen Alhuudiyankooɓe mbi'i:

—Ko o wi'i en mbaawaa yaade to o yahata toon, dum le, wo o bartoytoodo naa?

²³ Iisaa wi'i be:

—Onon, wo ley njeyaɗon. Miin le, wo dow njeyaami. Onon, e adunaaru njeyaɗon, de miin kaa, mi jeyaaka e mayru. ²⁴ Dum wadi de mbiimi on: on maaydan e hakkeji mon. Sabo si on ngoondinaay miin woni mo ngonumi oon, on maaydan e hakkeji mon.

²⁵ Be mbi'i mo:

—Aan wo a moy?

Iisaa jaabii:

—Ko mbi'unoomi on gilla arande duum ngonumi. ²⁶ Mido joganii on ko heewi ko haaletee e ko saretee. Woodi Nuldo kam oon wo goongante. Ko narrunoomi mo duum kaalanammi yimbe adunaaru.

²⁷ Be paamaay wo haala Baabiiwo o haalanta be. ²⁸ Ndeen Iisaa wi'i be:

—Nde Bii Neddo toownaa fuu, ndeen paamoton miin woni mo ngonumi oon. On paaman du mi wadirtaa fay huunde e hoore am, ammaa ko Baabiiwo anndini kam, wo duum kaalammi. ²⁹ Nuldo kam oon ina wondi e am, o yoppaay kam mi perwudo, sabo ko weli mo tan ngadamma wakkati fuu.

No goonga rimdinirta

³⁰ Nde Iisaa haalannoo haalaaji di ndeen, heewɓe ngoondinii dum. ³¹ Ndeen Iisaa wi'i Alhuudiyankooɓe goondinbe dum been:

—Si odon keddii e konngol am, wo on taalibaabe am jaati. ³² Ndeen anndoton goonga. Goonga oon du rimdinan on.

³³ Be njaabii mo:

—Minen, min yuwdi Ibrahiima, abada fay gooto maraay min. Noy mbiirataa min ndimɗan?

³⁴ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: luttoowo fuu wo maccudo luttal. ³⁵ Maccudo tabitataa ley wuro, de bidɗo tabitan ley maggo faa abada. ³⁶ Si Bidɗo rimdini on, on laatoto rimbe laabuɓe tal. ³⁷ Mido anndi on yuwdi Ibrahiima, ammaa odon piloo warude kam sabo waaju am naataay on. ³⁸ Miin, ko njiirumi Baaba am mbaajotoomi. Onon, ko narrudon baaba moodon ngadoton.

³⁹ Be njaabii mo, be mbi'i:

—Ibrahiima woni baaba amin.

Iisaa wi'i be:

—Si wo on yuwdi Ibrahiima fu on ngollan golle Ibrahiima. ⁴⁰ De joonin odon piloo warude kam, miin kaalando on goonga mo narrumi Laamdo oon. Ibrahiima kaa wadaayno hono dum. ⁴¹ Onon le, wo golle baaba moodon ngolloton.

Be mbi'i mo:

—Minen, min nganaa jaali. Baaba gooto min njogii, kam woni Laamdo.

⁴² Iisaa wi'i be:

—Si Laamdo wonnoo baaba moodon fu, on njidanno kam, sabo to Laamdo yuurumi, de ngarumi. Mi waddaay hoore am, wo kanko nuli kam. ⁴³ Ko wadi de on paamataa haala am? Wo sabo on mbaawaa nanude ko kaalammi duum. ⁴⁴ Onon, Ibiliisa woni baaba moodon. Muuyde baaba moodon ngolloton. O gadoowo bar-ko'e gilla fuddoode. O walaa e goonga sabo goonga walaa e makko. Si o fenii fu, jikku makko tan o wadi, sabo wo o penoowo, wo o baaba fewre du. ⁴⁵ De miin, saabe mido haala goonga wadi de on ngoondinaay kam. ⁴⁶ Moy e moodon waawi felirde kam hakkeji? Si mi haalii goonga, ko wadi de on ngoondintaa kam? ⁴⁷ Neddo Laamdo hettintoo haala Laamdo. Onon le, on kettintaako sabo on nganaa yimbe Laamdo.

No Iisaa burdi Ibrahiima

⁴⁸ Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

—Wanaa min kaalii goonga ko min mbi'i a Samariyanke, a gondudo e ginnaaru naa?

⁴⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mi wanaa gondudo e ginnaaru, mido teddina Baaba am. Onon, odon kuyfina kam. ⁵⁰ Miin, mi filantaako hoore am teddeengal. Ina woodi pilantoodo kam ngal. Oon woni carotoodo. ⁵¹ Goonga kaalanammi on: neddo fuu jokkudo konngol am maayataa abada.

⁵² Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

—Joonin kaa laabani min a gondudo e ginnaaru. Ibrahiima e annabaabe fuu maayii, de aan kaa, ada wi'a neddo fuu jokkudo konngol maa, meedataa deddere maayde. ⁵³ Yalla ada buri baaba amin Ibrahiima naa? Oon le maayii, annabaabe du maayii. Dume cikkuɗaa ngondaa?

⁵⁴ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Miin, si hoore am mawninammi, manngu am wo bolum. Baaba am mo mbi'oton Laamdo moodon oon, kam mawninta kam. ⁵⁵ On anndaa mo. Miin kaa, mido anndi mo. Si mi wi'ii mi anndaa mo, mi laatake penoowo hono moodon. Mido anndi mo, mido jokki konngol makko. ⁵⁶ Baaba moodon Ibrahiima ina seyorinoo yi'ude nyalaande am. O yi'ii nde, woodi o seyake.

⁵⁷ Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:

—Fay duubi capande joy a hebaay tafon, de a yi'ii Ibrahiima naa?

⁵⁸ Iisaa jaabii be:

—Goonga kaalanammi on: gilla Ibrahiima tagaaka, miin, mido woni.

⁵⁹ Nde Iisaa wi'unoo dum fu, be kooyi kaaye faa be limna dum. Ammaa o uddii ley yimbe, o yalti suudu dewal mawndu nduun.

9

No Iisaa wumtiniri dimdaado e mbumndam

¹ Nde Iisaa yahannoo ndeen yi'i gorko dimdaado e mbumndam. ² Taalibaabe makko yami mo:

—Moodibbo, moy lutti de o rimdaa e mbumndam, kanko naa saaraabe makko?

³ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Wanaa kanko lutti, wanaa saaraabe makko du. Ammaa dum wadii faa baawde Laamdo banga e makko. ⁴ Baawo nyalooma ina heddi, ina haani ngollen golle Nuldo kam, sabo jemma waran nde fay gooto waawaa gollude. ⁵ E ley ko keddiimi e adunaaru ndu, miin woni annoora mayru.

⁶ Nde o haalnoo dum ndeen, o tutti e leydi, o diibunduri tutte deen e loope, o wuji e gite bumdo oon. ⁷ O wi'i dum:

—Yahu sulmowa luggere wi'eteende Silowam (maanaa majjum woni «Nulaado»).

O sulmowii, o warti imo yi'a. ⁸ Hoddiibe makko, kambe e yi'annoobe mo imo garbina been, mbi'i:

—Yalla wanaa oo woni joodfinoodo ina garbina oon naa?

⁹ Wobbe mabbe mbi'i:

—Dum kanko!
 Wobbe du mbi'i:
 —Wanaa! Wo nanndi makko!
 Gorko oon e hoore muudum wi'i:
 —Wo miin jaati!

¹⁰ Be mbi'i mo:
 —Noy mbumtirdaa?

¹¹ O jaabii:
 —Gorko bi'eteedo Iisaa diibunduri loope, wuji e gite am, wi'i kam mi yaha luggere Silowam mi sulmowoo, de culmowiimi, mbumtumi.

¹² Be mbi'i mo:
 —Toy gorko oon woni?
 O wi'i:
 —Mi anndaa.

No Farisa'en yamiri bumtinaado oon

¹³ Ndeen be njaari bumnoodo oon to Farisa'en. ¹⁴ Nde Iisaa diibundurnoo loope de wumtini mo ndeen, wo nyalaande fowteteende. ¹⁵ Ndeen Farisa'en du yami mo:

—Noy mbumtirdaa?
 O wi'i be:
 —O wujii loope e gite am, culmiimi de mbumtumi.

¹⁶ Farisa'en wobbe mbi'i:
 —Gorko oon yuuraay to Laamdo sabo o jokkaay yamiroore nyalaande fowteteende.

Wobbe mbi'i:
 —Noy neddo jom hakke waawiri wadirde kaayefiiji hono di?
 Ndelle be luuri dow majjum. ¹⁷ Farisa'en been yami bumnoodo oon katin:

—Aan le, dume mbi'ataa dow makko, e ko o wumtini ma duum?
 O jaabii be, o wi'i:
 —Wo o annabaajo.

¹⁸ Ammaa e duum fuu hooreebe Alhuudiyankoobe been njaabaay wo o bumnoodo de o wumtinaa faa be noddi saaraabe makko. ¹⁹ Be yami dum'en:

—Oodo wo biddo moodon naa? Mbiidon wo e mbumndam o rimdaa naa? Ndelle noy o wumtiri joonin?

²⁰ Saaraabe been njaabii, mbi'i:
 —Miden anndi o bii amin, e mbumndam du o rimdaa. ²¹ Ammaa no o wumtiri joonin, min anndaa. Min anndaa du moy wumtini mo. Kanko du o mawdo, yamee mo! Imo waawi jaabanaade hoore makko.

²² Saaraabe makko mbi'ii noon sabo iBe kula hooreebe Alhuudiyankoobe. Sabo dey, tawi hooreebe been ndewrii mbi'i neddo fuu biido Iisaa woni Almasiihu oon, riiwete wurtoo waajordu. ²³ Dum wadi de saaraabe makko been mbi'i: «O mawdo, yamee mo!»

²⁴ Farisa'en nodditi bumnoodo oon, mbi'i mo:
 —Teddin Laamdo, haalu goonga! Minen kaa miden anndi gorko oon wo jom hakke.

²⁵ O jaabii be, o wi'i:
 —Si o jom hakke du, miin kaa, mi anndaa. Gootel tan anndumi: mi bumnoodo, de joonin mi wumtii.

²⁶ Be mbi'i mo:
 —Dume o wadi e maada? Noy o wumtiniri ma?

²⁷ O jaabii be:
 —Mi haalaniino on dum, de on njaabaay. Ko wadi de odon njidi hettindaade dum katin? Yalla onon du, odon njidi laataade taalibaabe makko naa?

²⁸ Be njenni mo, de be mbi'i mo:
 —Aan woni taalibaajo makko! Minen kaa, min taalibaabe Muusaa. ²⁹ Minen, miden anndi Laamdo haaldii e Muusaa, de kanko kaa, min anndaa fay to o yuurata.

³⁰ Gorko oon jaabii be, wi'i:

—Hey, ko haaynii! O wumtini kam. Onon, odon mbi'a on anndaa to o yuurata! ³¹Eden anndi Laamdo jaabantaako luttube, ammaa imo jaabanoo kuldo mo, gadoowo muuyde makko. ³²Abada nanaaka bumtindo dimdaado e mbumndam. ³³Si wanaa to Laamdo gorko oon yuuri, o waawataa wadude faa'e.

³⁴Be mbi'i mo:

—Aan le, a fuu ley hakkeji ndimedaa! De ada waajoo min naa?
Be mburtini mo yaasin.

Haala mbumndam berde

³⁵Iisaa nani be mburtinii mo, yi'i mo katin, yami mo:

—Aan le, ada goondini Bii Neddo oon naa?

³⁶O jaabii, o wi'i:

—Joomam, moy woni oon faa mi goondina dum?

³⁷Iisaa wi'i mo:

—A yi'ii mo. Kaaldoowo e maada oon woni kanko.

³⁸O wi'i:

—Joomam, mido goondini!

O sujidani dum. ³⁹Ndeen Iisaa wi'i mo:

—Saraade waddi kam ley adunaaru ndu, faa wumbe nji'a, yi'oobe du mbuma.

⁴⁰Farisa'en tawanoobe doon been, nani haala kaan, de yami mo:

—Minen le, min wumbe naa?

⁴¹Iisaa jaabii be, wi'i:

—Si on wumbe, on ngalaano hakke. De ko mbiidon joonin odon nji'a duum, hakke moodon heddake.

10

Haala duroowo lobbo

¹—Goonga kaalanammi on: neddo fuu naatudo hoggo baali de naatiraay dammbugal wo gujjo, wo janoowo. ²Ammaa naatirde dammbugal oon, kam woni duroowo baali diin. ³Kayboowo dammbugal oon udditanan mo, baali diin kettindoo daande makko. O noddira baali makko diin, mbaalu fuu e innde muudum, o wurtina di. ⁴Nde o wurtini di fuu, o ardoto di de di njokka mo, sabo idi anndi daande makko. ⁵Di njokkataa janano, di ndoggan dum sabo di anndaa daande muudum.

⁶Iisaa banndani be banndol ngol, de be paamaay ko o muuyiri ngol.

No Iisaa wi'iri kam woni duroowo lobbo

⁷Iisaa wi'i be katin:

—Goonga kaalanammi on, miin woni dammbugal hoggo baali. ⁸Artiibe kam warude been fuu wo wuybe, wo yanoobe, ammaa baali diin kettindanaaki be. ⁹Miin woni dammbugal. Neddo fuu naatirde kam, hisan, naatan, yaltan, heban durdude. ¹⁰Gujjo warataa si wanaa faa wujja, hirsaa, bonna. Miin kaa, mi warii faa yimbe keba nguurndam, be mbuura nguurndam kibbudam dam fay huunde nyakaay. ¹¹Miin woni duroowo lobbo. Duroowo lobbo woni kokkoowo yonki muudum saabe baali muudum. ¹²Adaado durngo le, walaa ko wonani dum e dammuuli diin. Si yi'ii suundu fu, yoppa di dogga. Suundu nduun nannga ko nanngata, keddiidi diin du caakoo. ¹³Adaado durngo oon doggan yoppa di sabo o jobeteedo tan, o hillaaka e majji. ¹⁴Miin woni duroowo lobbo. Mido anndi baali am, baali am du ina anndi kam. ¹⁵Hono noon du Baabiiwo anndiri kam, miin du mido anndi dum. Mi hokkitiran yonki am saabe baali am diin. ¹⁶Mido jogii baali goddi katin di ngalaa ley hoggo ngoon. Diin du sanaa mi wadda di. Di kettindoo daande am, di fuu di laato coggal gootal, duroowo gooto. ¹⁷Baabiiwo ina yidi kam sabo mi hokkan yonki am, de sakitoo mi hewta ki katin. ¹⁸Fay gooto ittanta kam ki. Miin e hoore am hokkitirta ki. Mido jogii baawde hokkitirde ki. Mido jogii baawde wartirde ki. Yamiroore nde yuuri to Baaba am.

¹⁹Haalaaji diin beydi waddundurde Alhuudiyankoobe. ²⁰Heewbe maabe ina mbi'a:

—Wo o gondudo e ginnaaru, wo o kaanaado. Ko wadi de odon kettindanoo mo?

²¹ De wobbe du ina mbi'a:

—Waajuuji dii le nganaa waajuuji gondudo e ginnaaru. Yalla ginnaaru ina waawi wumtinde bumdo naa?

No Alhuudiyankoobe calorii goondinde Iisaa

²² Wakkati oon iidi miccinoori laamnugol suudu dewal mawndu wadii Urusaliima. Dum hawrii e dabbunde. ²³ Do suudu dewal mawndu doon, Iisaa ina yiiltoo ley danki Suleymaana kiin. ²⁴ Ndeen Alhuudiyankoobe piilii mo, mbi'i mo:

—Faa ndey ittantaa min wemmberere? Haalan min faa laaba, aan woni Almasihu naa?

²⁵ Iisaa jaabii be:

—Mi haalanii on, de on ngoondinaay. Golleeji di ngollirmi e innde Baaba am diin, kanji ceedantoo kam. ²⁶ Onon le, on ngoondinaay sabo on nganaa baali am. ²⁷ Baali am ina kettindoo daande am. Mido anndi di, idi njokka kam. ²⁸ Mido hokka di nguurndam nduumiidam, di mbaatataa abada. Fay gooto ittataa di e junngo am. ²⁹ Baabiiwo kokkudo kam di oon buri huunde fuu teddude. Fay gooto waawaa ittude di e junngo Baaba am.

³⁰ Miin e Baabiiwo, wo min gootum.

³¹ Alhuudiyankoobe kooyi kaaye katin faa padda mo. ³² Iisaa wi'i be:

—Mi gollii yeeso moodon golleeji lobbi keewdi yuurudi e Baabiiwo. E ley golleeji diin, saabe oye e majji paddirton kam kaaye?

³³ Alhuudiyankoobe been njaabii mo:

—Wanaa saabe golleeji lobbi min paddirte kaaye, de wo saabe ko mbonkotodaa Laamdo duum. Aan wo a neddo, de a wadii hoore maa a Laamdo.

³⁴ Iisaa jaabii be:

—Yalla winndaaka ley Dewtere mon toon: Laamdo wi'ii «onon on laamdo'en»?*

³⁵ Laamdo noddirii be haaldi been laamdo'en. Ko Binndi diin mbi'i duum sottataa.

³⁶ Baabiiwo subii kam, seni kam† de nuli kam e adunaaru ndu. Ndelle noy mbiiroton mi mbonkake Laamdo saabe ko mbiimi mi Bii Laamdo? ³⁷ Si mi gollaay golleeji Baaba am, taa ngoondinee kam. ³⁸ De si mido golla di, fay si on ngoondintaa kam, ngoondinee golleeji di faa anndon, faa paamon Baabiiwo ina woni e am, miin du mido woni e muudum.

³⁹ Be pili nanngude mo katin de o hisi e juude mabbe.

⁴⁰ O yehi gere ooto gooruwol Urdun nokku do Yaayaa lootannoo lootagal batisima arande doon katin, o booyti toon. ⁴¹ Yimbe heewbe ngari to makko, mbi'i:

—Yaayaa wadaay maande haayniinde fay wootere. De ko o haali e gorko oon duum fuu goondii.

⁴² Yimbe heewbe ngoondini Iisaa toon.

11

Haala maayde Laajaru

¹ Gorko nyawdo bi'eteedo Laajaru ina woni wuro Baytaniya, kam e banndiraabe muudum rewbe Mariyama e Marta. ² Mariyama oon woni joornoodo nebbam uurdam dow Joomiiwo de mooytiri koyde makko sukundu muudum. Laajaru nyawdo oon wo sakiike makko gorko. ³ Banndiraabe makko rewbe been neli e Iisaa, mbi'i:

—Joomii amin, yigoo maa mo korsindaa oon nyawii.

⁴ Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i:

—Nyawu ngu wanaa nyawu saate. Nyawu ngu wo tabintinoowu manngu Laamdo, faa Bii Laamdo mawninee saabe maggu.

⁵ Iisaa ina horsini Laajaru e banndiraabe muudum rewbe, Marta e Mariyama. ⁶ Ko o nani Laajaru sellaa duum fu, hadaay mo joodaade do o wonnoo doon faa wadi balde didi.

⁷ Caggal duum, o wi'i taalibaaabe makko:

—En pornyoo Yahuudiya!

⁸ Taalibaaabe been njaabii mo, mbi'i:

* 10:34 Jabuura 82.6. † 10:36 E ley geresankoore haala Senude kaan ina holla ko Laamdo subii de senndi faa golla muuyde muudum.

—Moodibbo, ɓooyaa fey ko Alhuudiyankooɓe pili wardude ma kaaye toon, de a fornyoto toon katin naa?

⁹ Iisaa jaabii, wi'i:

—Wanaa wakkatiiji sappo e didi ngoni ley nyalooma naa? Si neddo ina yaha nyalooma fu, fergataako sabo ina yi'a annoora adunaaru ndu. ¹⁰ Ammaa si neddo ina yaha jemma fu, fergoto sabo annoora walaa e muudum.

¹¹ Gada o haalii haalaaji diin, o wi'i be:

—Yigoo men Laajaru daanake, mi yahan mi findinowa mo.

¹² Taalibaabe been mbi'i:

—Joomii amin, si tawii wo o daani ni, o dadan.

¹³ Ammaa wo haala maayde Laajaru o haali. Kambe be miilii wo haala doyingol o haali.

¹⁴ Iisaa laabinani be:

—Laajaru heddaaki! ¹⁵ Mi seyorake saabe moodon ko mi tawaaka toon duum faa ngoondinon. Woodi jonkaa, en njaha to makko.

¹⁶ Ndeen Tomaa noddirteedo Funerejo oon wi'i taalibaabe wobbe been:

—En njaada e Joomii en enen du faa maayden e muudum.

No Iisaa wi'iri kam woni ummital e nguurndam

¹⁷ Nde Iisaa yottinoo toon fu, tawi wadii balde nay ko Laajaru uwiraa. ¹⁸ Hakkunde Baytaniya e Urusaliima buraa hono kilooji tati. ¹⁹ Alhuudiyankooɓe heewɓe ngari to Mariyama e Marta faa mbaaltina berde muɓben e maayde sakiike muɓben. ²⁰ Nde Marta nannoo Iisaa ina wara ndeen, yehi jakkitowii dum. Mariyama kaa heddii ley suudu toon na joodii. ²¹ Marta wi'i Iisaa:

—Joomam, sini ada wonnoo do, minyam gorko oon maayataano. ²² De fay joonin du mido anndi huunde fuu ko jaaridaa Laamdo, wadante.

²³ Iisaa wi'i mo:

—Minya gorko oon ummitoto.

²⁴ Marta wi'i:

—Mido anndi o ummitoto nyannde ummital, nyalaande sakitotoonde.

²⁵ Iisaa wi'i mo:

—Miin woni ummital, miin woni nguurndam. Neddo fuu goondindo kam, fay si maayi, wuuran. ²⁶ Goondindo kam de hebi nguurndam saabe am fu, maayataa abada. Ada goondini dum naa?

²⁷ O jaabii, o wi'i:

—Ayyo Joomam! Mido goondini aan woni Almasiihu Bii Laamdo bi'anoodo waran ley adunaaru ndu oon.

²⁸ Nde Marta haalnoo dum fu, yehi noddowi minyum Mariyama, haalani dum, wi'i:

—Moodibbo warii, imo nodde.

²⁹ Nde Mariyama nannoo dum ndeen, henyii law, nootowii. ³⁰ Tawi dum fuu Iisaa naataayno wuro ngoon tafon. Imo heddii do Marta jakkitinoo mo doon.

³¹ Alhuudiyankooɓe ina ngondi e Mariyama ley suudu, ina mbaaltina bernde muudum. Be nji'i o gurbitii, o yalti. Be njokki mo. Be miilii o woyowan dow saabeere toon.

³² Mariyama yottii do Iisaa woni doon, yi'i mo tan, hippii dakkol koyde makko, wi'i mo:

—Joomam, sini ada wonnoo do, minyam gorko oon maayataano.

³³ Nde Iisaa yiinoo Mariyama e Alhuudiyankooɓe wondube e muudum been ina mboya ndeen, bernde muudum heccidi sanne, torrii sanne. ³⁴ O wi'i:

—Toy ndesudon mo?

Be njaabii:

—Joomii amin, war ndaar!

³⁵ Iisaa woyi. ³⁶ Alhuudiyankooɓe been mbi'i:

—Ndaaree no o foti horsinirde mo.

³⁷ Wobbe mabbe mbi'i:

—Imo woodunoo baawde wumtinde bumdo, de o waawaa hadude Laajaru maayde naa?

No Iisaa iirtiniri Laajaru

³⁸ Bernde Iisaa heccidi katin, yehi tiimoyde saabeere ndeen. Saabeere ndeen wo loho uddiraako hayre. ³⁹ Iisaa wi'i:

—Ittee hayre ndeen!

Marta, sakiike maaydo oon, wi'i mo:

—Joomam, tawan o luubii joonin, sabo hannden woni balde nay ko o wattiraa toon.

⁴⁰ Iisaa jaabii mo:

—Yalla mi wi'aay ma, si a goondinii, a yi'an manngu Laamdo?

⁴¹ Be itti hayre ndeen. Iisaa tiggittii kammu, wi'i:

—Baabiiwo, mido yettire ko njaabanidaa kam duum. ⁴² Miin kaa, mido anndi nyannde fuu adaa jaabanoo kam. Ammaa wo saabe yimbe fiiliibe kam been wadi de kaaldirmi ni, faa be ngoondina aan nuli kam.

⁴³ Caggal haalaaji diin, o yeewnii semmbe, o wi'i:

—Laajaru, wurta yaasin!

⁴⁴ Maaydo oon wurtii, juude muudum e koyde mum ina piilaa leppi, yeeso muudum du ina suddii. Iisaa wi'i be:

—Kabbitee mo, njoppon mo o yaha!

No waalde Saahiibe dawriri faa nannga Iisaa

(Matta 26.1-5, Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2)

⁴⁵ Heewbe e Alhuudiyankooobe warnooobe to Mariyama been nji'i ko Iisaa wadi duum, de ngoondini dum. ⁴⁶ Ammaa wobbe mabbe njehi to Farisa'en, kaaltani dum'en ko Iisaa wadi duum. ⁴⁷ Ndeen Farisa'en e hooreebe almaami'en kawrunduri waalde Saahiibe ndeen, mbi'i:

—Gorko o ina wada kaayefiiji keewdi. Noy ngadeten? ⁴⁸ Si en njoppirii mo nii fu, jamaa oon fuu goondinan mo. Ndeen kaa, Romankooobe ngaran mbonna nokku meeden ceniido e lenyol meeden ngol.

⁴⁹ Gooto mabbe bi'eteedo Kayafas, laatiido Almaami Mawdo e hitaande ndeen, wi'i be:

—Onon kaa on anndaa fay huunde. ⁵⁰ On anndaa neddo gooto maayana yimbe fuu buri woodude e meeden diina lenyol meeden fuu halka.

⁵¹ Tawi ko o haali duum yuuraay e hoore makko, ammaa saabe wo o Almaami Mawdo hitaande ndeen, o sappake sanaa Iisaa maayana lenyol ngool. ⁵² De wanaa lenyol ngool tan o maayanta. Ko o maayanta dey wo bibbe Laamdo sankitiibe been fuu faa o hawrundura dum'en laatoo gootum. ⁵³ Gilla nyalooma oon, be ndawridi faa be mbara mo.

⁵⁴ Dum wadi de Iisaa seli yiiltaade hakkunde Alhuudiyankooobe. O yuwi do o wonnoo doon, o yehi ngalluure wi'eteende Efrayim hettunde e ladde. O joododii toon e taalibaabe makko.

⁵⁵ Tawi iidi Alhuudiyankooobe mbi'eteendi Faltagol ndiin badake. Heewbe e yimbe leydi ndiin njehi Urusaliima faa laamna ko'e mubben gilla iidi ndiin yottaaki. ⁵⁶ Ibe piloo Iisaa. Ibe keddi ley suudu dewal mawndu nduun, ibe kaalda, ibe mbi'a:

—Odon miiloo o waran e iidi ndiin naa on miilaaki?

⁵⁷ Tawi hooreebe almaami'en e Farisa'en njamiriino neddo fuu anndudo to o woni haala faa o nanngée.

12

No Mariyama joordi nebbam dow koyde Iisaa

(Matta 26.6-13, Marku 14.3-9)

¹ Balde jeegom fadde iidi Faltagol yottaade, Iisaa yehi Baytaniya do Laajaru mo o iirtinnoo e maayde oon jeyaa doon. ² Be ndefani mo nyaamdu doon. Marta gollani be, Laajaru du wo gooto e nyaamdoobe e Iisaa been. ³ Ndeen Mariyama hooyi feccere liitere nebbam laabudam, uurdam, tiidudam coggu, joori dam dow koyde Iisaa, mooytiri de sukundu muudum. Suudu nduun fuu heewi uurngol nebbam daam. ⁴ Gooto e taalibaabe Iisaa been, dum woni Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon, wi'i:

⁵ —Ko wadi de nebbam dam sonnaaka buufi cardi keme tati, * hokkee talkaabe?

⁶ O wiiraay noon saabe imo yurmoo talkaabe, ammaa saabe wo o gujjo wadi de o wi'i noon. Kanko woni kawjotoodo dannga jawdi mabbe, imo woowi wujjude ko resaa ley toon. ⁷ Iisaa wi'i:

—Celee debbo o. O resii dam faa nyannde ngatteteemi e saabeere. ⁸ Si goonga, talkaabe ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu.

No hooree be almaami'en anniyorii warude Laajaru

⁹ Alhuudiyankoobe heewbe paami Iisaa ina woni Baytaniya, njehi toon. Wanaa saabe Iisaa tan be njahani toon, wo faa be nji'a Laajaru iirtinaado oon du. ¹⁰ Ndeen hooree be almaami'en ndawridi mbaran Laajaru du, ¹¹ sabo Alhuudiyankoobe heewbe na cela jokkude be ina ngoondina Iisaa saabe Laajaru.

No Iisaa naatiri Urusaliima

(*Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40*)

¹² Jaango majjum, jamaa keewdo wari hawrude e iidi ndiin nani Iisaa wo garoowo Urusaliima. ¹³ Be kooyi licce tamarooje, be njakkitowii mo. Ibe yeewnoo, ibe mbi'a:

—Jattooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado oon!† Jattooje ngoodanii mo, kanko kaananke Israa'iila!

¹⁴ Iisaa hebi molel araawa, waddii ngel. Dum foti e ko Binndi diin mbi'i:

¹⁵ «Taa kulee onon yimbe ngalluure Siyona!

Ndaaree, kaananke moodon ina wara,

ina waddii molel araawa.»‡

¹⁶ Wakkati oon taalibaabe makko been paamaayno ko dum woni. Ammaa gada Iisaa teddinaama, be miccitii ko sappanoo e dow makko ley Binndi diin duum e no dum fuu dum hawriri e ko yimbe been ngadani mo. ¹⁷ Jamaa tawdanoodo e Iisaa nde noddunoo Laajaru e ley saabeere de iirtinii dum ndeen, kam'en du ina kumpita yimbe kabaaru oon. ¹⁸ Duum wadi de yimbe heewbe njehi njakkitowii mo sabo be nanii o wadii maande haayniinde ndeen. ¹⁹ Ndeen Farisa'en mbi'unduri:

—On nji'ii, walaa fuu ko mbaawanden mo. Ndaaree no aduna oo fuu jokkiri mo.

²⁰ Woodi, ina woodi yuuruube leydi Geres tawaaabe hakkunde warbe Urusaliima faa ndewa Laamdo ley balde iidi deen. ²¹ Be battitii Filipu jeyaado Baytisayda ley leydi Galili, be mbi'i dum:

—Joomii amin, miden njidi yi'ude Iisaa.

²² Filipu yehi haalanowi Andire. Be njottinowi haala kaan Iisaa. ²³ Iisaa jaabii be, wi'i: —Wakkati mo Laamdo hollata teddeengal Bii Neddo oon yottake. ²⁴ Goonga kaalanammi on: si wabbere alkama uwake e leydi de nyolaay fu, heddoto wo wabbere wootere. Ammaa si nde uwake e leydi nde nyolii fu, nde riman faa heewa. ²⁵ Neddo fuu jiddo yonki muudum, mursan ki, ammaa jeebiido yonki mum e adunaaru ndu, damman ki, heban nguurndam nduumiidam. ²⁶ Si neddo ina yidi gollande kam fuu, jokka kam. Do ngonumi fuu, doon golloowo am du wonata. Baabiiwo teddinan gollanoowo kam.

No Iisaa sapporii maayde muudum

²⁷ —Joonin bernde am torrake. Dume mbi'ammi? Mi wi'an Abba hisinam e wakkati o naa? Mi waawaa wi'ude noon sabo wakkati o ni waddi kam. ²⁸ Abba, mawnin innde maa. Ndeen daande yuuri dow kammu wi'i:

—Mi mawninii nde, mi mawninan nde katin.

²⁹ Nde yimbe darinoobe doon been nannoo daande ndeen, mbi'i dum wo riggaango kammu. Wobbe mbi'i:

—Maleyka haaldi e makko!

³⁰ Iisaa wi'i be:

* 12:5 Buufi cardi keme tati ina fota e njobdi neddo hitaande. † 12:13 Jabuura 118.25-26.

‡ 12:15 Jakariyaa 9.9.

—Wanaa saabe am daande ndeen wardi, wo saabe moodon. ³¹ Joonin adunaaru ndu sarete. Joonin laamiido adunaaru bondo oon faddete yaasin. ³² Miin le, si mi toownaama e leydi ndi, mi foodan yimbe fuu ngara to am.

³³ Tawi haalaaji diin o sapporii no o maayrata. ³⁴ Yimbe been njaabii mo, mbi'i:

—Tawreeta oon anndinii min Almasiihu wo duumotoodo. Noy aan mbiirataa sanaa Bii Neddo oon toownee? Moy woni Bii Neddo oon?

³⁵ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Annoora ina wondi e moodon wakkati seeda tafon. Njahon gilla annoora ina heddi e moodon, taa nimre hippoo on. Jahoowo ley nimre anndaa do yahata. ³⁶ Ngoondinee annoora gilla imo wondi e moodon yalla odon laatoo biibe annoora.

No yimbe calorii goondinde Iisaa

Iisaa haalu dum tan, yehi suudowii be. ³⁷ Maandeeji kaayniidi di o wadi yeeso mabbe diin fuu, wadaay de be ngoondini mo, ³⁸ faa haala annabi Esaaya kaan tabita: «Joomiraado, moy goondini waaju amin oon?

Moy bangananaa baawde Joomiraado?»[§]

³⁹ Be mbaawaano goondinde, sabo Esaaya wi'iino du:

⁴⁰ «Laamdo wumnii gite mabbe,

yoornii berde mabbe,

taa gite mabbe nji'a,

taa berde mabbe paama,

taa be tuuba, de o danna be.»*

⁴¹ Esaaya wi'ii dum nde yiinoo darja Iisaa, de haali haala makko.

⁴² Ammaa dum fuu e laataade, hooreebe Alhuudiyankoobe heewbe ngoondinii Iisaa. De wo saabe Farisa'en wadi de be kuli hollude be ngoondinii taa be mburtinee ley waajordu. ⁴³ Sabo yimbe mana be, dum burani be Laamdo mana be.

⁴⁴ Iisaa yeewnii, wi'i:

—Goondindo kam, wanaa miin tan goondini, ammaa goondinii Nuldo kam oon du.

⁴⁵ Neddo fuu jiido kam, yi'ii Nuldo kam oon. ⁴⁶ Miin, mi warii ley adunaaru ndu wo mi annoora, faa goondindo kam fuu taa heddo ley nimre. ⁴⁷ Si neddo nanii waaju am de jokkaay dum fu, wanaa miin sarotoo dum. Sabo mi waraay faa mi saroo adunaaru, ammaa wo faa mi hisina ndu ngardumi. ⁴⁸ Caliido kam de jabaay waajuuji am fu, ina jogii carotoodo. Haala ka kaalumi kaan sarotoo dum nyalaande sakitotoonde. ⁴⁹ Sabo ko kaalumi duum yuuraay e am. Baabiiwo nuldo kam oon hokki kam yamiroore ko kaalammi e ko mbaajotoomi. ⁵⁰ Mido anndi yamiroore makko ina hokka nguurdam nduumiidam. Duum wadi de ko kaalumi duum fuu, wo ko Baabiiwo wi'i kam mi haala.

13

No Iisaa lootiri koyde taalibaabe muudum

¹ Gilla iidi Faltagol yottaaki, Iisaa ina anndi wakkati mo dillata adunaaru faa yeccoo to Baabiiwo oon warii. To adunaaru ga imo yidi yimbe makko, imo yidi be kaddi njinngu fuu. ² Wakkati mo be kiirtotoo oon, Ibiliisa watti e bernde Yahuuda bii Simon Isikariyotto jambaade mo. ³ Iisaa na anndi Baabiiwo wattii huunde fuu e junngo muudum, ina anndi to Laamdo yuuri, to Laamdo yeccotoo du. ⁴ O ummii e hiraande ndeen, o bortii saaya makko, o hooyi gudel, o fiili e makko. ⁵ Ndeen o wayli ndiyam e kaakol lootorkol, o naati e lootude koyde taalibaabe makko, imo yiggira de gudel ngel o fiili ngeel. ⁶ Nde o yottinoo Simon Piyeer ndeen, wi'i mo:

—Joomam, aan lootata koyde am naa?

⁷ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A faamaay ko ngadammi duum tafon, de a faamowan caggal joonin.

⁸ Piyeer wi'i mo:

§ 12:38 Esaaya 53.1. * 12:40 Esaaya 6.10.

—A lootataa koyde am abada!

Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mi lootanaay ma koyde maa fu, a walaa ngedu to am.

⁹ Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam! Si wo noon, taa haadu e koyde am tan, lootu juude am e hoore am du.

¹⁰ Iisaa wi'i mo:

—Lootiido fuu wo laabudo. Walaa ko lootee si wanaa koyde muudum tan. Onon on laabuɓe, de wanaa on fuu.

¹¹ Tawi imo anndi jambotoodo mo oon. Dum wadi de o wi'i wanaa on fuu ngoni laabuɓe.

¹² Nde Iisaa lootunoo koyde maɓɓe ndeen, hooyi saaya muudum, bornii, joodii katin, wi'i ɓe:

—On paamii ko ngadumi on duum naa? ¹³ Odon noddira kam «Moodibbo», odon noddira kam «Joomam». Ko mbi'oton duum wo goonga, sabo duum ngonumi. ¹⁴ Ndelle, miin Joomii on, miin Moodibbo, mi lootii koyde mon, tilay onon du lootunduron koyde.

¹⁵ Ko ngadumi on duum wo tindinoore faa onon du, ngadunduron hono ko ngadumi on duum. ¹⁶ Goonga kaalanammi on: maccudo buraa joomum teddude, nulaado du buraa nuldo dum. ¹⁷ Joonin kaa on paamii dum. Sini on njokkirii noon fu, barke na woodanii on.

¹⁸ Wanaa haala mon on fuu kaalumi. Mido anndi ɓe cubiimi been, de sanaa ko Binndi diin mbi'i duum tabita: «Nyaamdudo e am oon, kam latiri kam teppere muudum.»*

¹⁹ Gilla joonin mido haalana on dum, fadde majjum e yottaade, faa nde dum yottii fuu, ngoondinon miin woni mo ngonumi. ²⁰ Goonga kaalanammi on: neddo fuu jabbiido mo nulumi, jabbake kam. Neddo fuu jabbiido kam, jabbake Nuldo kam oon du.

No Yahuuda jamborii Iisaa

(Matta 26.20-25, Marku 14.17-21, Lukka 22.21-23)

²¹ Caggal Iisaa haalii haalaaji di fu, ɓernde muudum metti sanne, wi'i:

—Goonga kaalanammi on: gooto moodon jamboto kam.

²² Taalibaabe been yeewunduri. Be paamaay mo o haalata haala mum. ²³ Gooto e taalibaabe been, mo Iisaa horsini oon, ina joodii dakkol muudum. ²⁴ Simon Piyeer tamiyani mo gite o yama Iisaa haala moy haalata. ²⁵ Taalibbo oon wahii dakkol makko, wi'i:

—Joomam, dum wo moye mbi'ataa?

²⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Mo kokkammi lonngere nde cuuwammi nde oon.

O suuwi nde, o hokki Yahuuda bii Simon Isikariyotto oon. ²⁷ Nde Yahuuda jabunoo lonngere ndeen, Seydaani naati dum. Iisaa wi'i mo:

—Wadu ko ngadataa duum law!

²⁸ Tawi fay gooto e joodiiɓe doon been faamaay ko Iisaa haalani mo duum. ²⁹ Sabo ko Yahuuda tiigii dannga ceede maɓɓe duum, yoga miilii Iisaa wi'i o somonowoo iidi, naa danya ko o hokki talkaabe. ³⁰ Nde Yahuuda nanngunoo lonngere ndeen fu, yalti wakkati oon pay. Wo dum jemma.

Haala yamiroore heyre

³¹ Nde Yahuuda wurtinoo ndeen, Iisaa wi'i:

—Joonin Bii Neddo teddinaama, Laamdo du teddiniraama saabe makko. ³² Si Laamdo teddiniraama saabe makko,† kam du teddinan mo e hoore muudum, teddinan mo law.

³³ Sukaabe am, mido wondi e moodon seeda tafon. On piloto kam. Midu wi'a on joonin hono ko mbi'unoomi Alhuudiyankooɓe: on mbaawaa yaade to njahammi toon. ³⁴ Midu hokka on yamiroore heyre: njidunduree! Hono no njidirmi on ni, onon du njidunduron noon. ³⁵ Wo noon yimɓe fuu annditirta wo on taalibaabe am, ko njidundurdon duum.

* ^{13:18} Jabuura 41.10. † ^{13:32} Fuddfoode aaya 32, «Si Laamdo teddiniraama saabe makko», tawaaka e dereeji burdi fuu booyude diin.

No Iisaa holliri Piyeer wi'an anndaa dum
(*Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34*)

³⁶ Simon Piyeer wi'i mo:

—Joomam, toy njahataa?

Iisaa jaabii mo:

—To njahammi joonin toon, a waawaa jokkude kam. De caggal joonin a jokkowan kam!

³⁷ Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ko wadi de mi waawaa jokkude ma joonin? Yonki am kokkitirammi saabe maada.

³⁸ Iisaa jaabii mo:

—Yalla a hokkitiran yonki maa saabe am naa? Goonga kaalanammaami: fadde ndontoori e joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.

14

No Iisaa wi'iri kam woni laawol

¹ Iisaa wi'i taalibaabe muudum been:

—Taa umminee hakkillooji mon. Ngoondinee Laamdo, ngoondinee kam miin du.

² Cuudi keewdi ina ngoni ley wuro Baaba am. Si dum wanaano goonga mi haalantaa on dum. Mi yahan, mi moyyinanowa on nokku toon. ³ Ndelle, si mi moyyinanowii on nokku, mi wartan katin mi hooya on faa onon du ngonon to ngonammi toon. ⁴ Odon anndi laawol njahoowol to njahammi toon.

⁵ Tomaa wi'i mo:

—Joomii amin, min anndaa to njahataa, noy min anndirta laawol muudum?

⁶ Iisaa jaabii mo:

—Miin woni laawol, miin woni goonga, miin woni nguurdam. Fay gooto waawaa yahude to Baabiiwo si rewaay to am. ⁷ Si odon anndi kam, on anndan Baaba am oon du. Gilla joonin odon anndi mo, on nji'ii mo du.

⁸ Filipu wi'i mo:

—Joomii amin, hollu min Baabiiwo, duum ina heya min.

⁹ Iisaa wi'i mo:

—Filipu, no ngondirmi e moodon faa booyi nii fuu, de faa hannden a anndaay kam naa? Jiido kam fuu, yi'ii Baabiiwo. Noy mbiirataa: «Hollu min Baabiiwo»? ¹⁰ Yalla a goondinaay mido woni e Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni e am naa? Waajuuji di mbaajiimi on diin fuu, yuuraay e hoore am. Wo Baabiiwo gondo e am oon gollata golle muudum. ¹¹ Ngoondinee kam ko mbiimi mido woni ley Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni ley am. Fay si on ngoondinaay haala ka, ngoondiniron kam saabe golleeji diin. ¹² Goonga kaalanammi on: neddo fuu goondindo kam, kam du gollan golleeji di ngollammi diin, gollan ko buri di, sabo mi yahan to Baaba am. ¹³ Mi wadanan on huunde fuu ko naaridon Laamdo saabe am. Mi wadan dum faa Baabiiwo teddiniree saabe Biddo oon. ¹⁴ Si won ko naaridon Laamdo saabe am, mi wadanan on.

No Iisaa wi'iri nuldani Ruuhu Ceniido

¹⁵ —Si odon njidi kam, on njokkan jamirooje am. ¹⁶ Mi nyaagoto Baabiiwo hokka on Ballo goddo, wonda e moodon faa abada. ¹⁷ Oon woni Ruuhu Goonga. Adunaaru waawaa jabude mo, sabo nji'ataa mo, anndaa mo. Onon le, odon anndi mo sabo imo wondi e moodon, o heddoto ley moodon du. ¹⁸ Mi yoppataa on wo on atiime'en. Mi wartowan to moodon. ¹⁹ Si booytii seeda aduna oo yi'ataa kam katin. De onon kaa, on nji'an kam. Saabe mido wuuri, onon du on mbuuran. ²⁰ Nyannde ndeen on paaman mido woni ley Baabiiwo, odon ngoni e am, mido woni e moodon. ²¹ Neddo fuu tiigiido jamirooje am de jokki de, kam woni jiddo kam. Jiddo kam, Baaba am yidan dum. Miin du, mi yidan dum, mi banginanan dum hoore am.

²² Yahuuda, mo wanaa Yahuuda Isikariyotto oon, jaabii mo, wi'i:

—Joomam, noy banginirantaa min hoore maa, tawee a banganaay adunaaru?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si neddo ina yidi kam, jokkan haala am. Baaba am du yidan dum. Miin e Baaba am oon min ngaran to muudum min njoododoo e muudum. ²⁴ Neddo fuu mo yidaa kam, jokkataa haala am. Haala ka nanoton kaan, ka wanaa haala am, wo ka haala Baabiiwo nuldo kam oon. ²⁵ Dum kaalanammi on gilla mido tawdaa e moodon. ²⁶ Ruuhu Ceniido, Balloowo on mo Baabiiwo nuldata on e dow innde am oon, kam anndinta on kulle fuu. O miccintinan on ko mbaajinoomi on duum fuu.

²⁷ Jam njoppidammi on, jam am kokkammi on. Miin, mi hokkirtaa on no aduna oo hokkirta on ni. Taa umminee hakkillooji mon, taa kulee. ²⁸ On nanii ko mbiimi on: «mi yahan, de caggal duum mi warta to moodon.» Si on njidii kam fu, on ceyoto ko njahammi to Baabiiwo, sabo Baabiiwo furi kam teddude. ²⁹ Mi haalanii on joonin gilla dum waraay, faa si dum warii fu, ngoondinon. ³⁰ Mi haaldataa e moodon ko heewi katin, sabo laamiido adunaaru bondo oon ina wara. Fay huunde o waawanaa kam. ³¹ Ammaa ko Baabiiwo yamiri kam, wo duum ngadammi, faa adunaaru faama mido yidi dum. Ummee, ndillen do!

15

No Iisaa wi'iri kam woni cabiihi ngoongalaahi

¹ —Miin woni cabiihi ngoongalaahi, Baaba am woni jom ngesa cabiije. ² Lical am dimaral fuu o tayan dum. Dimoowal du fuu, o saltoto dum faa beyda rimude. ³ Onon du, gilla joonin on laabube saabe waaju mo mbaajimi on oon. ⁴ Ngonee e am, miin du mi wonan e moodon. Hono no lical cabiihi waawiraa rimude e hoore muudum sanaa tawee ingal woni e cabiihi ni, hono noon onon du, on mbaawaa rimude si on ngonaay e am. ⁵ Miin woni cabiihi, onon ngoni licce. Neddo fuu gondo e am, tawi miin du mido woni e muudum, riman faa heewa. On mbaawaa wadude fay huunde si on ngalaa e am. ⁶ Neddo fuu mo wonaay e am, faddete yaasin hono no lical tayaangal ni, de yooraa. Licce joorde deen kawrundurte, paddee ley yiite, de kuɓɓa. ⁷ Si odon ngoni e am, waaju am du ina woni e moodon fu, nyaagee Laamdo ko muuydon fuu on keban. ⁸ Si on ndimii faa heewii, duum hollan wo on taalibaabe am. Ndeen Baaba am mawninte. ⁹ Hono no Baabiiwo yidiri kam noon, miin du njidirmi on. Ngonee ley njinngu am. ¹⁰ Si on njokkii jamirooje am, on ngonan ley njinngu am hono no njokkirmi jamirooje Baaba am de ngonumi e njinngu muudum ni.

¹¹ Mi waajake on dum faa seyo am wona ley moodon, de seyo mon ngoon laatoo hibbungo. ¹² Inan yamiroore am: njidunduree hono no njidirmi on ni. ¹³ Huunde fuu buraa njinngu ngu do mawnude: neddo hokkitira yonki muudum saabe yigiraabe muudum. ¹⁴ Onon, wo on yigiraabe am, si on ngadii ko njamirmi on duum. ¹⁵ Mi noddirtaa on maccube katin sabo maccudo anndaa ko joomum gollata. De mi noddirii on yigiraabe, sabo ko narrumi Baaba am duum fuu, mi anndinii on. ¹⁶ Wanaa onon cubii kam, wo miin subii on de yamiri on njahon ndimowon biɓɓe, de biɓɓe moodon keddo, faa Baabiiwo hokka on huunde fuu ko nyaagoridon saabe am. ¹⁷ Inan ko njamirammi on: njidunduree.

No aduna o wanyiri Iisaa e taalibaabe muudum fuu

¹⁸ —Si yimbe adunaaru been ina mbanyi on fu, anndee, miin be artii wanyude. ¹⁹ Sini on laatakeno adunankooɓe fu, be njidanno on. Ammaa on nganaa adunankooɓe. Mi subake on mi senndii on e yimbe adunaaru. Dum saabanii be wanyude on. ²⁰ Miccitee ko mbi'unoomi on duum: «Maccudo buraa joomum.» Si be torrii kam, be torran on, onon du. Si be njokkii haala am, be njokkan haala moodon kaan du. ²¹ Be ngadiranan on dum fuu saabe am, sabo be anndaa Nuldo kam oon. ²² Si mi waraayno, mbaajimi be, be ngalaano hakke. De joonin kaa mi warii, mi waajake be, be ngalaa geldol fuu e dow hakkeji maɓɓe. ²³ Neddo fuu banyudo kam, wanyii Baaba am oon du. ²⁴ Mi gollii golleeji yeeso maɓɓe di fay gooto gollaay. Si mi gollaayno kujje deen fu, be ngalaano hakke.

Ammaa joonin ɓe nji'ii ɗe fuu, de iɓe keddi iɓe mbanyi kam, miin e Baaba am. ²⁵ Dum wadii faa tabintina ko winndaa ley Tawreeta maɓɓe: «Be mbanyii kam ɓolum.»*

²⁶ Ruuhu Goonga yuuroowo to Baabiiwo, Balloowo on mo nuldammii on oon, nde wari fu, kam seedantoo kam. ²⁷ Onon du, on ceedanto kam sabo oɗon ngondi e am gilla fudɗoode.

16

¹ —Mi waajake on dum faa taa njoppon goondinal. ² Be mburtinan on cuudi baajordi. Wakkati warowan nde bardo on fuu miilotoo wadii ko weli Laamɗo. ³ Be ngadan dum sabo ɓe anndaa Baabiiwo oon, ɓe anndaa kam miin du. ⁴ Mi waajake on dum, faa nde wakkati oon waroyi fu, miccodon mi haalaniino on dum.

Haala golle Ruuhu Ceniido

—Mi haalanaay on gilla arande sabo mido wondi e moodon. ⁵ Joonin inan mido yeccoo to Nulɗo kam oon, de fay gooto moodon yamaay kam to njahammi. ⁶ On cunake sanne saabe ko kaalanmi on duum. ⁷ Dum fuu e laataade, mido haalana on goonga: mi yaha ni ɓuri nafude on. Sabo si mi yahaay, Balloowo on oon warataa to moodon. De si mi yehii, mi nuldani on mo. ⁸ Si o warii fu, o laabinanan yimɓe adunaaru dow hakkeji muɓɓen e dow fonnditaare e sariya. ⁹ Dow hakkeji, sabo ɓe ngoondinaay kam. ¹⁰ Dow fonnditaare, sabo mido yeccoo to Baabiiwo oon, on nji'ataa kam katin. ¹¹ Dow sariya du, sabo laamiido adunaaru bondo oon saraama.

¹² Mido jogii ko heewi katin ko mi waajoo on, ammaa on mbaawtataa dum joonin. ¹³ Nde Ruuhu Goonga oon wari fuu, dowan on faa paamon goonga fuu. Sabo ko o haalata duum wanaa e makko yuurata. Wo ko o nani o haalanta on, o humpitan on ko waroyta. ¹⁴ O teddinan kam, sabo o hooyan ko njeymi duum, de o humpita on. ¹⁵ Ko Baabiiwo oon jogii fuu, miin jeyi. Dum wadi mbiimi o humpitan on ko o hebi e am duum.

No mettorgal waylitortoo seyo

¹⁶ —Si ɓooytii seeda, on nji'ataa kam, de si ɓooytowii seeda katin, on nji'owan kam.

¹⁷ Yoga e taalibaaɓe makko been yamunduri, mbi'i:

—Dume woni maanaa haala makko ko o wi'i «si ɓooytii seeda, on nji'ataa kam de si ɓooytowii seeda fu, on nji'owan kam katin»? Dume woni maanaa ko o wi'i «sabo mi yahan to Baabiiwo» duum?

¹⁸ Be mbi'i:

—«Si ɓooytii seeda», dume dum fiirtata? Min paamaay ko o wi'i duum.

¹⁹ Iisaa faamii iɓe njidi lamndaade dum, de wi'i ɓe:

—Oɗon yamundura maanaa haala am ka: «Si ɓooytii seeda on nji'ataa kam, de si ɓooytowii seeda fu, on nji'owan kam katin.» ²⁰ Goonga kaalanammi on: on mboyan, on mboytoto, tawee yimɓe adunaaru been ina ceyii. On cunoto, ammaa cunu moodon waylitoto seyo. ²¹ Si debbo na rima fu, ɓernde muudum mettan sabo wakkati muudum warii. Ammaa si cukalel ngel rimaama fu, o miccitataako naawalla ndimu makko saabe seyo ko o hebi biɗɗo ley adunaaru duum. ²² Onon du hono noon cunortodon joonin, ammaa mi yiitan on katin, de ɓerde moodon ceyoo sanne. Ndeen fay gooto waawaa bonnude seyo moodon. ²³ Nyannde ndeen, on yamataa kam fay huunde. Goonga kaalanammi on: huunde fuu ko nyaagidon Baabiiwo oon, hokkiran on saabe am. ²⁴ Faa joonin, walaa fuu ko nyaagoridon saabe am. Nyaagee, on keɓan, faa seyo moodon heewa.

Haala jaalagol Iisaa adunaaru

²⁵ —Ko kaalanmi on joonin duum wo haala kippaaka. De wakkati waran mo mi hippataa haala. Ndeen kaa mi haalanan on haala Baabiiwo faa laaba. ²⁶ Nyannde ndeen on nyaagorto Laamɗo saabe am. Mi wi'aay mi nyaaganto on Baabiiwo, ²⁷ sabo Baabiiwo e hoore muudum ina yidi on. O yidirii on saabe ko njidudon kam, on ngoondinii to Laamɗo

* 15:25 Jabuura 35.19, 69.5.

yuurumi. ²⁸ Mi yuurii to Baabiiwo, mi warii e adunaaru. Joonin mido dilla adunaaru ndu, mi yeccoo to Baabiiwo.

²⁹ Taalibaabe makko mbi'i mo:

—Joonin kaa, a haalii faa laabi, walaa fuu ko kippudaa. ³⁰ Joonin kaa, min paamii ada anndi huunde fuu, a haajaaka fay gooto yame. Saabe duum wadi de min ngoondini wo a yuurudo to Laamdo.

³¹ Iisaa jaabii be, wi'i:

—Joonin, on ngoondinii naa? ³² Wakkati ina wara, o warii joonin, do on fuu caakotodon, mono fuu hoota suudu muudum, njoppon kam mi perwudo. Ammaa mi wanaa perwudo, sabo Baabiiwo oon ina wondi e am. ³³ Mi haalanii on dum, faa kebon jam ley gondal am. Ley adunaaru ndu on keban torra, ammaa cemmbee berde mon, sabo miin, mi jaalake adunaaru ndu!

17

No Iisaa du'orii saabe taalibaabe muudum

¹ Nde Iisaa waajinoo waajuuji diin ndeen, tiggittii kammu, wi'i:

—Baabiiwo, wakkati oon warii, teddin Biya, faa Biya oon du teddine. ² Sabo a hokkii mo baawde dow neddo fuu, faa o hokka be kokkudaa mo been fuu nguurndam nduumiidam. ³ Nguurndam nduumiidam wo anndude ma, aan Laamdo gooto goongaajo oon, e anndude Iisaa Almasiihu mo nuldaa oon. ⁴ Mi teddinii ma e dow leydi ndi, mi yottinii gollal ngal kokkudaa kam mi golla ngaal. ⁵ Joonin kaa, Baabiiwo, teddinam yeeso maa darja mo ngoodunoomi to maada gilla adunaaru ndu tagaaka.

⁶ Yimbe be kokkudaa kam e adunaaru ndu been, mi banginanii dum'en innde maa. Aan jeyi be, a hokkii kam be, ibe njokki haala maa. ⁷ Joonin kaa, be anndii ko kokkudaa kam duum fuu to maada yuuri, ⁸ sabo mi haaltanii be haalaaji di kokkudaa kam diin. Be njabii di, be kebii tannyoral wo to maada yuurumi, be ngoondinii aan nuli kam. ⁹ Mido nyaage saabe mabbe. Mi nyaagataako saabe adunaaru nduun, mido nyaagoo saabe be kokkudaa kam been, sabo aan jeyi be. ¹⁰ Be njeyi fuu, wo aan jeyi, be njeydaa fuu, wo miin jeyi. Mi teddiniraama saabe mabbe. ¹¹ Joonin mi heddataako ley adunaaru katin. To maada njahammi. De kambe kaa, be keddoto e mayru. Aan Baabiiwo Ceniido, reenir be baawde innde maada nde kokkudaa kam ndeen, faa be laatoo gootum hono no meeden ni. ¹² Nde ngondunoomi e mabbe ley adunaaru ndu ndeen, mi reenirii be baawde innde maa nde kokkudaa kam ndeen, mi tinnake e mabbe. Fay gooto halkaay si wanaa jeydo halkude oon, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita. ¹³ Joonin kaa mido wara to maada. Mido haala haalaaji di gilla mido heddi e adunaaru ndu tafon, faa seyo am heewa ley mabbe. ¹⁴ Mi yottinanii be haala maa. Adunaaru ndu wanyii be, sabo be njeyaaka e mayru, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁵ Mi nyaagaaki ittaa be e adunaaru ndu, de mido nyaage ndeenaa be e bondo oon. ¹⁶ Be njeyaaka e adunaaru ndu, hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni. ¹⁷ Ceniraa be e goonga.* Haala maa woni goonga. ¹⁸ Hono no nulirdaa kam e adunaaru ndu noon, miin du nulirmi be e mayru. ¹⁹ Mido senira hoore am saabe mabbe, faa kambe du be laatoo seniraabe goonga.

²⁰ Wanaa saabe mabbe tan nyaagantomaami. Mido nyaaganoo du saabe goondinirbe kam e waajuuji mabbe been. ²¹ Mido nyaage faa be fuu be laatoo gootum. Hono no aan Baabiiwo ngonirdaa e am noon, e miin du ngonirmi e maada, kambe du be ngona e meeden, faa adunaaru ndu goondina aan nuli kam. ²² Mi hokkii be teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal, faa be laatoo gootum, hono no laatoriden gootum ni, ²³ miin e mabbe, aan du e am. Dum wo faa be laatodoo gooto kibbudo. Ndeen adunaaru ndu faaman aan nuli kam, ndu faaman du ada yidi be hono no njidirdaa kam ni. ²⁴ Baabiiwo, mido yidi be kokkudaa kam been ngonda e am nokku fuu do tawaami, faa be nji'a teddeengal ngal kokkudaa kam ngaal sabo a yidii kam gilla adunaaru ndu jyyinaaka.

* 17:17 E ley geresankoore haala Senude kaan ina holla ko Laamdo subii de senndi faa golla muuyde muudum.

²⁵ Baabiiwo ponnditiido, adunaaru ndu anndaa ma, de miin kaa mido anndi ma. Bee do du ina anndi aan nuli kam. ²⁶ Mi anndinii be ko ngonɗaa, mi beydan anndinde be, faa njinngu ngu njiddaa kam nguun wona e maɓbe, miin du mi wona e maɓbe.

18

No Iisaa nanngiraa

(*Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53*)

¹ Nde Iisaa du'inoo dum fu, yaadi e taalibaabe muudum, peyyiti gooruwol bi'eteengol Kedoron. Toon na woodi nokku keewɗo ledde. Be naati toon. ² Yahuuda jambotoodo mo oon ina anndi nokku oon, sabo Iisaa e taalibaabe muudum ina mboowi hawritinde toon. ³ Yahuuda yaari oorngal sordaasiibe e golloobe yuurube to hooreebe almaami'en e Farisa'en. Be ngari toon, ibe njogii fitillaaji e jaynorɗe e kabitirɗe. ⁴ Iisaa ina anndi ko warata e muudum fuu, jakkitii be, wi'i:

—Moy pilotodon?

⁵ Be njaabii mo:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

O wi'i be:

—Wo miin.

Yahuuda jambotoodo mo oon du ina darii doon ina wondi e maɓbe. ⁶ Nde Iisaa wi'unoo «Wo miin» ndeen, be njaatiri gaɗa be caami e leydi. ⁷ Iisaa yami be katin:

—Moy pilotodon?

Be njaabii, be mbi'i:

—Iisaa Nasaraatuujo oon.

⁸ Iisaa wi'i be:

—Mi wi'ii on, wo miin! Si wo miin pilotodon, accee bee kaa njaha.

⁹ Noon dum laatorii, faa haala Iisaa kaan tabita: «Mi lallinaay fay gooto e be kokkudaa kam been.»

¹⁰ Simon Piyeer ina jogii kaafaahi, soorti ki, soppi maccudo Almaami Mawɗo nowru nyaamru faa ndu tayi. Golloowo oon ina wi'ee Malkus. ¹¹ Ndeen Iisaa wi'i Piyeer:

—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muudum. Ada miilii mi yardataa horde torra nde Baabiiwo hokki kam ndeen naa?

¹² Doon sordaasiibe e mawɗo muɓben e gollanoobe hooreebe Alhuudiyankoobe nanngi Iisaa, kabbi dum. ¹³ Be njaari dum to Annas tafon. Annas wo esoo Kayafas laatiido Almaami Mawɗo ley hitaande ndeen. ¹⁴ Tawi kanko Kayafas oon dawrannoo hooreebe Alhuudiyankoobe dabare, tindini be, wi'i: ko buri woodde e yimbe lenyol ngol, nedɗo gooto maayana be.*

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa

(*Matta 26.69-70, Marku 14.66-68, Lukka 22.55-57*)

¹⁵ Simon Piyeer e taalibaajo godɗo njokki Iisaa. Taalibaajo oon ina anndunduri e Almaami Mawɗo oon, duum wadi de o hebi naaddude e Iisaa galle Almaami Mawɗo oon. ¹⁶ Piyeer kaa darii yaasin to dammbugal toon. Taalibaajo anndundurɗo e Almaami Mawɗo oon, yalti haaldi e debbo doomoowo dammbugal ngaal oon, nanni Piyeer.

¹⁷ Kordo doomoowo dammbugal oon yami Piyeer:

—Aan le, a wanaa gooto e taalibaabe gorko oon naa?

Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Mi wanaa!

¹⁸ Tawi golloobe e doomoobe kubbiino yiite ina yuuloo sabo jaangol ina woodi. Piyeer du na darodii e maɓbe ina yuuloo.

No mawɗe diina carorii Iisaa

(*Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Lukka 22.66-71*)

¹⁹ Ndeen Almaami Mawɗo oon yami Iisaa haala taalibaabe muudum e waaju mum.

²⁰ Iisaa jaabii mo, wi'i:

* 18:14 Yuhanna 11.49-50.

—Mi ɓanginanii adunaaru ndu waaju am. Wakkati fuu mido waajoo ley cuudi baajordi e ley suudu dewal mawndu to Alhuudiyankooɓe fuu kawritata toon. Walaa fuu ko kaaldumi cuncukka. ²¹ Ko saabii ada yama kam? Yamu hettindaniibe kam been. Kambe kaa, iɓe anndi ko mbaajjimi duum.

²² Nde Iisaa haalnoo dum ndeen, gooto e doomoobe been feenyi dum, wi'i:

—Nii njaabortodaa Almaami Mawdo naa?

²³ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si ko boni mbiimi, haalanam ko boni e majjum. Si tawii ko woodi mbiimi du, ko wadi de piidaa kam?

²⁴ Ndeen Annas nuldi mo to Kayafas Almaami Mawdo oon, imo habɓaa.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa katin

(Matta 26.71-75, Marku 14.69-72, Lukka 22.58-62)

²⁵ Simon Piyeer ina darii toon ina yuuloo. 'Be mbi'i mo:

—Aan, a wanaa gooto e taalibaabe makko been naa?

O yeddi, o wi'i:

—Mi wanaa!

²⁶ Gooto e golloobe Almaami Mawdo oon, sakiike mo Piyeer tayunoo nowru muudum oon, wi'i:

—Wanaa mi yiidii ma e makko ley nokku keewdo ledde toon naa?

²⁷ Piyeer yeddi katin, de wakkati oon pay, ndontoori joggi.

No Iisaa saroraa yeeso Pilaatu

(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Lukka 23.1-5)

²⁸ Caggal duum, ɓe itti Iisaa to Kayafas gilla fajiri kecco, ɓe njaari mo to laamordu goforneer oon. Yaaruɓe mo been naataay suudu nduun, sabo si ɓe naatiino fu, ɓe tuunan e ley diina, de ɓe mbaawaa nyaamude nyaamdu iidi Faltagol nduun. ²⁹ Pilaatu, goforneer oon, yalti yehi to mabbe yaasin toon, wi'i ɓe:

—Dume peldoton gorko o?

³⁰ 'Be njaabii mo:

—Si o gollaayno ko boni, min ngaddataano mo to maada.

³¹ Ndeen Pilaatu wi'i ɓe:

—Njaaree mo, carodon mo sariya moodon.

Alhuudiyankooɓe been njaabii:

—Laamu hokkaay min laawol warude fay gooto.

³² Nii haala ka Iisaa haalnoo dow maayde muudum kaan tabitiri. ³³ Pilaatu yeccii naati laamordu nduun, noddi Iisaa, wi'i dum:

—Aan woni kaananke Alhuudiyankooɓe oon naa?

³⁴ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Aan e hoore maa wi'i noon naa wobbe narrudaa?

³⁵ Pilaatu jaabii mo:

—Miin, mi Alhuudiyanke naa? Dume ngadufadaa de lenyol maa e hooreeɓe almaami'en ngaddi ma to am?

³⁶ Iisaa jaabii, wi'i:

—Laamu am jeyaaka e adunaaru ndu. Sini ingu jeyanoo e adunaaru ndu, golloobe am kabanno taa mi naata juude hooreeɓe Alhuudiyankooɓe. De si goonga laamu am yuuraay e adunaaru ndu.

³⁷ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Ndelle, a kaananke naa?

Iisaa jaabii, wi'i:

—Aan e hoore maa haali, wo mi kaananke. Walaa fuu ko ndimiraami de ngarmi ley adunaaru ndu si wanaa faa mi seedoo goonga. Neddo fuu jidɗo goonga, ina nana daande am.

³⁸ Pilaatu wi'i mo:

—Goonga? Dume woni goonga?

Nde Pilaatu yamunoo dum fu, yalti katin, tawtowi Alhuudiyankooɓe been to yaasin toon, wi'i ɓe:

—Mi heɓaay feloore fay wootere e makko. ³⁹ Kaa ley al'aada moodon, iidi Faltagol fuu mido yoofana on kasunke gooto. Odon njidi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankooɓe oon naa?

⁴⁰ Be fuu ɓe peekii, ɓe mbi'i:

—Wanaa oon, Barabas min njidi.

Barabas le wo muurtunoodo.

19

¹ Ndeen Pilaatu yamiri Iisaa nanngée, fiyee dorri. ² Sordaasiibe been canyi taarde gi'e, kippi e hoore makko, ɓorni mo saaya mbodeeha.* ³ Be battitii mo, iɓe mbi'a:

—Foofoo, kaananke Alhuudiyankooɓe!

Iɓe peenya mo. ⁴ Pilaatu yalti katin, wi'i Alhuudiyankooɓe been:

—Mi wurtinan mo faa anndon mi heɓaay feloore fay wootere e makko.

⁵ Ndeen Iisaa wurtinaa yaasin ina hippii taarde gi'e ndeen, ina ɓornii saaya mbodeeha kaan. Pilaatu wi'i ɓe:

—Inan gorko oo!

⁶ Nde hooreɓe almaami'en e gollooɓe muɓɓen been njiinoo mo ndeen, peekii mbi'i:

—Tontu mo e leggal palaangal! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu wi'i ɓe:

—Nanngée mo onon tonton mo, sabo miin kaa, mi heɓaay feloore e makko.

⁷ Alhuudiyankooɓe njaabii mo:

—O luttii sariya amin. E ley sariya amin oon kaa tilay o waree, sabo o wadii hoore makko o Bii Laamdo.

⁸ Nde Pilaatu nannoo haala kaan ndeen, kulol muudum ɓeydii. ⁹ O naati suudu nduun katin o wi'i Iisaa:

—Toy yuurataa?

Iisaa jaabaaki mo fay huunde. ¹⁰ Ndeen Pilaatu wi'i mo:

—Yalla a haaldataa e am naa? Yalla a anndaa mido waawi yoppude ma, mido waawi tontude ma?

¹¹ Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si wanaa Laamdo hokki ma baawde, a waawanaa kam fay huunde. Duum wadi de gattudo kam e junngo maada oon ina ɓuri maa hakkeeji.

¹² Gilla ndeen Pilaatu ina filoo yoppude mo. Dum wadi de Alhuudiyankooɓe ina peekoo, ina mbi'a:

—Sini a yoppii mo, a wanaa yigoo kaananke Roma mawdo oon. Neddo fuu gadudo hoore muudum kaananke wo ganyo kaananke Roma.

¹³ Nde Pilaatu nannoo haalaaji diin ndeen, wurtini Iisaa, joodii dow joodorgal sariya, nokku bi'eteedo Kaaye Cehaade (e ibraninkoore na wi'ee Gabbata). ¹⁴ Ndeen wo nyannde segilanteende iidi Faltagol, wakkati hakkunde naange. Pilaatu wi'i Alhuudiyankooɓe:

—Inan kaananke moodon!

¹⁵ Be yeewnii semmbe:

—War mo! War mo! Tontu mo e leggal palaangal!

Pilaatu jaabii, wi'i:

—Mi tonta kaananke moodon oon naa?

Hooreɓe almaami'en been mbi'i:

—Min ngalaa kaananke si wanaa kaananke Roma mawdo oon.

¹⁶ Ndeen o hokki ɓe Iisaa faa ɓe tontowa dum.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal

(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43)

* 19:2 Wakkati Iisaa, saaya mbodeeha wo saaya ka kaananke ɓornotoo.

Ndelle sordaasiibe been nanngi Iisaa, njaadi e muudum. ¹⁷ Iisaa yalti ina ronndii leggal muudum palaangal faa yottii nokku bi'eteedo Laalagal Hoore (e ibraninkoore na wi'ee Golgata). ¹⁸ Doon be tontidi mo e wobbe dido: oo gere nano, oo du gere nyaamo, Iisaa ina tummbii. ¹⁹ Pilaatu yamiri be mbinnda e alluwal, be takka ngal e leggal palaangal ngaal. Binndi dow maggal na mbi'a: IISAA NASARAATUUJO, KAAANKE ALHUUDIYANKOOBE. ²⁰ Alhuudiyankooobe heewbe njanngi binndi diin sabo do Iisaa tontaa doon woddaa ngalluure ndeen. Alluwal ngaal winndaama e ibraninkoore e geresankoore e romankoore. ²¹ Ndeen hooreebe almaami'en been mbi'i Pilaatu:

—Taa winndu: «Kaananke Alhuudiyankooobe», winndu: «o wi'ii kanko woni kaananke Alhuudiyankooobe».

²² Pilaatu jaabii:

—Ko mbinndumi duum winndaama, tilake.

²³ Nde sordaasiibe been tilinoo tontude Iisaa ndeen, pecci kaddule makko pece nay. Mono fuu hooyi feccere muudum. Be kooyi saaya makko du. Saaya kaan walaa nyoogol. Ka fuu ka lefol gootol. ²⁴ Sordaasiibe been kaaldi:

—Taa ceeken saaya ka. Ngaden ka cumnal, ndaaren moy hebata ka.

Dum wadii, faa ko sappaa e Binndi diin duum tabita:

«Be peccii kaddule am hakkunde maŋbe,
be ngadii saaya am cumnal.»[†]

Noon sordaasiibe been ngadi.

²⁵ Inna Iisaa, e sakiike inna muudum debbo, e Mariyama dee Kolopa, e Mariyama mo Magdala ina ndarii dakkol leggal ngal Iisaa tontaa e muudum ngaal. ²⁶ Iisaa yi'i inna muudum e taalibaajo muudum korsudo oon ina ndarodii, wi'i inna mum:

—Inna, inan biya!

²⁷ Ndeen o wi'i taalibaajo oon:

—Inan inna maada.

Gilla wakkati oon taalibaajo oon yaari Mariyama wuro muudum.

Haala maayde Iisaa

(Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49)

²⁸ Caggal duum, Iisaa anndi walaa fuu ko heddii. Faa tabintina ko Binndi diin mbi'i duum, o wi'i:

—Mi domdii![‡]

²⁹ Loongel keewngel ndiyam lammudam ina woni doon. Be cuuwi tekkere e ndiyam lammudam daam, be kabbi e loosol lekki hisop, be battini e hunnduko makko. ³⁰ Nde Iisaa meedunoo dam ndeen, wi'i:

—Tilake!

O turi hoore makko, o yoofi yonki makko. ³¹ Ndeen wo nyannde segilanteende iidi. Hooreebe Alhuudiyankooobe nyaagii Pilaatu faa koyde tontaaŋe been kelee, de be adee, taa terde deen keddo e ledde deen nyalaande fowteteende. Sabo nyannde ndeen wo teddunde. ³² Ndelle sordaasiibe been ngari, keli korre worbe dido tontidanoobe e Iisaa been. ³³ Ammaa nde be njottinoo Iisaa ndeen, be tawi o maayii. Dum wadi de be kelaay korre makko. ³⁴ De gooto e sordaasiibe been yuwi Iisaa labbo e wuttudu. Wakkati oon fu, yiyam e ndiyam njuppii. ³⁵ Neddo ceediido dum oon yi'i dum. Seedaaku makko du wo goonga. Kaaldo oon ina anndi haalii goonga, faa onon du, ngoondinon. ³⁶ Dum fuu wadii, faa ko Binndi diin mbi'i duum tabita:

«Fay gootal e yi'e makko helataake.»[§]

³⁷ Di mbi'i katin:

«Be ndaaran mo be njuwnoo oon.»^{*}

No banndu Iisaa wattiraa e saabeere

(Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56)

[†] 19:24 Jabuura 22.19. [‡] 19:28 Jabuura 22.16. [§] 19:36 Wurtagol 12.46, Jabuura 34.21. ^{*} 19:37 Jakariyaa 12.10.

³⁸ Caggal duum, Yuusufi Arimatiyanke nyaagii Pilaatu faa hooya banndu Iisaa. Pilaatu jabani mo dum. O hooyi ndu. Tawi Yuusufi oon wo taalibaajo Iisaa e cuncukka, sabo imo hula hooreebe Alhuudiyankoobe. ³⁹ Nikodemu jaanoodo to Iisaa jemma oon du wari, waddi urdiiji jillunduraadi bi'eteedi miiri e alowe.† Teddeefi majjum wo hono kilooji capande tati e didi. ⁴⁰ Kambe dido be kooyi banndu Iisaa, be piili ndu e kasanke gattaado urdiiji diin hono no Alhuudiyankoobe mboowiri uwirde maaybe mubben ni. ⁴¹ Do Iisaa tontanoo doon ina woodi nokku keewdo ledde. Ley nokku oon ina woodi saabeere heyre do fay gooto wattaaka abada. ⁴² Be ngatti banndu Iisaa ley saabeere ndeen sabo nyannde ndeen wo nyannde nde Alhuudiyankoobe cegilantoo nyannde fowteteende, de saabeere ndeen ina badii do Iisaa tontanoo doon.

20

Haala iirtagol Iisaa

(Matta 28.1-8, Marku 16.1-8, Lukka 24.1-12)

¹ Nyannde alan, go'aberde e jeddiire ndeen, Mariyama mo Magdala hejji, yehi to saabeere toon. O tawi hayre uddiranoonde saabeere ndeen tallitaama. ² O doggi, o yehi to Simon Piyeer e taalibaajo mo Iisaa horsinnoo oon, o wi'i be:

—Be ittii Joomii en e saabeere ndeen, mi anndaa fuu do be ngatti mo.

³ Piyeer e taalibaajo oon njalti, njehi to saabeere toon. ⁴ Be dido fuu, ibe ndogga. Taalibaajo oon dadi Piyeer, artii dum e saabeere ndeen. ⁵ O yuurnii, o yi'i kasanke oon wo bolo, de o naataay. ⁶ Simon Piyeer, kam kaa nde yottinoo fu, naati, tawi kasanke oon ina waalii. ⁷ Lefol piilanoongol e hoore Iisaa ngool tawdaaka e kasanke oon, ngol tawaama ingol sowii e feere maggol. ⁸ Ndeen taalibaajo artinoodo yottaade oon, kam du naati, yi'i, goondini. ⁹ Tawi be paamaayno tafon ko Binndi diin mbi'i ina tilsii Iisaa ummitoo e maayde. ¹⁰ Caggal duum, taalibaabe dido been kooti.

No Iisaa bangirani Mariyama mo Magdala

(Matta 28.9-10, Marku 16.9-11)

¹¹ Mariyama le ina darii do dammbugal saabeere doon, ina woya. O turii, o yuurnii ley saabeere ndeen. ¹² O yi'i maleyka'en dido be kaddule daneeje ina njoodii do banndu Iisaa nduun wonnoo doon, gooto faro hoore, gooto oon du faro koyde. ¹³ Maleyka'en been mbi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboyataa?

O jaabii be, o wi'i:

—Be ittii Joomam do, de mi anndaa fuu to be ngattowi dum.

¹⁴ Nde o haalnoo haala kaan ndeen, o waylitii, o yi'i Iisaa ina darii, de o annditaay dum.

¹⁵ Iisaa wi'i mo:

—Banndam debbo, dume mboyataa? Moy pilotodaa?

Mariyama miilii wo golloowo nokku oon haaldata e muudum, wi'i mo:

—Joomam, si aan itti mo do, haalanam do ngattudaa mo, faa mi hooya mo.

¹⁶ Iisaa wi'i mo:

—Mariyama!

O yeeyii, o wi'i e ibraninkoore:

—*Rabbunii!* (dum na fiirta «Moodibbo»).

¹⁷ Iisaa wi'i mo:

—Taa meemam, sabo mi yeejaay to Baabiiwo tafon. Yahu to sakiraabe am, mbi'aa be mi yeejan mi yaha to Baaba am, wo Baaba moodon du, to Laamdo am, wo Laamdo moodon du.

¹⁸ Mariyama mo Magdala haalanowi taalibaabe been, wi'i be:

—Mi yi'ii Joomii en oon.

O haalani be ko Iisaa haalani mo duum fuu.

† 19:39 Miiri wo dakkere uurnde. Alowe du wo conndi ledde uurde.

No Iisaa bangirani taalibaaʼbe muudum

(*Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49*)

¹⁹ Nde kiiral naange alan warnoo ndeen, taalibaaʼbe Iisaa been na ngoni ley suudu na cokitii saabe kulol hooreeʼbe Alhuudiyankoobe. Ndeen Iisaa wari darii hakkunde maʼbbe, wi'i be:

—Jam wonda e moodon!

²⁰ Nde o jowtunoo be ndeen, o holli be newe juude makko e wuttudu makko. Taalibaaʼbe been ceyii nde njiinoo Joomiraado ndeen. ²¹ Caggal duum Iisaa wi'i be katin:

—Onon e jam! Hono no Baabiwo nuliri kam ni, miin du nulirammi on.

²² Nde o haalnoo haalaaji diin ndeen, o fuufi dow maʼbbe, o wi'i:

—Njabee Ruuhu Ceniido! ²³ Mo njaafanidon hakkeji muudum, yaafanaama di. Mo on njaafanaaki hakkeji muudum du, yaafantaake di.

No Iisaa bangirani Tomaa

²⁴ De Tomaa noddirteedo Funereejo, gooto e sappo e dido been, tawaaka doon nde Iisaa bangunoo hakkunde maʼbbe ndeen. ²⁵ Taalibaaʼbe been mbi'i mo:

—Min nji'ii Joomii en!

O jaabii be:

—Si mi yi'aay batite tontande deen e newe makko, de mi watta honndu am e majje, mi watta junngo am e wuttudu makko fu, abada mi goondintaa.

²⁶ Jeddiire wootere caggal duum, taalibaaʼbe been kawriti katin. Tomaa ina wondi e maʼbbe. Gampuuje deen fuu ina cokii. Iisaa bangi, darii hakkunde maʼbbe, wi'i:

—Onon e jam!

²⁷ O wi'i Tomaa:

—Wattu do honndu maa, ndaar juude am. Battin junngo maa, wattu ngo e wuttudu am. Sel sikkitirde, goondin tan.

²⁸ Tomaa jaabii, wi'i mo:

—Joomam, Laamdo am!

²⁹ Iisaa wi'i mo:

—Saabe ko njiidaa kam duum wadi de ngoondindaa. Barke woodanii be nji'aay kam de ngoondini.

Haala anniya dewtere nde

³⁰ Iisaa wadi yeeso taalibaaʼbe muudum maandeeji kaayniidi goddi keewdi di mbinndaaka ley dewtere nde. ³¹ Di do mbinndaama, faa ngoondinon Iisaa woni Almasiihu Bii Laamdo, faa si on ngoondinii, kebon nguurndam saabe makko.

21

No Iisaa bangirani taalibaaʼbe muudum njeddo

¹ Caggal duum, Iisaa bangani taalibaaʼbe muudum been katin sera maayo Tiberiyas. Inan no o bangiri: ² Simon Piyeer e Tomaa noddirteedo Funereejo oon e Natanayel mo Kaana leydi Galili e bibbe Jebede worbe been e taalibaaʼbe wobbe dido, be fuu ibe tawdaa toon. ³ Simon Piyeer wi'i be:

—Mi yahan nanngoyde liyyi.

Be mbi'i mo:

—Minen du, min njaadan e maa.

Be njalti, be naatowi laana ndiyam. Jemma oon, be kebaay fay huunde. ⁴ Nde pooyngol feccinoo ndeen, tawi Iisaa na darii to hunnduko maayo ngoon, ammaa taalibaaʼbe been annditaay yalla wo dum Iisaa. ⁵ O wi'i be:

—Hey banndiraabe, yalla on kebii ko nyaamete naa?

Be mbi'i:

—Min ngalaa.

⁶ O wi'i be:

—Paddee fiil oon gere nyaamo laana ka, on keban.

Ndelle be padfi fiil oon. Be kebi liyyi faa be kunngii suuwtude o. ⁷ Taalibaajo mo Iisaa horsini oon wi'i Piyeer:

—Wo dum Joomiraado!

Nde Simon Piyeer nannoo dum wo joomiraado ndeen, bornii saaya muudum, sabo o bortinoodo ley laana toon. O fitti o fiyii e ndiyam daam. ⁸ Taalibaabe heddiibe been ngaddi laana kaan, ina ndaasa fiil keewdo liyyi oon. Tawi be mboddaa e hunnduko ndiyam daam buraa hono piye keme didi. ⁹ Nde be njippinoo laana kaan ndeen, be nji'i liyyi ina njowii dow yulbe yiite, be nji'i buuru du. ¹⁰ Iisaa wi'i be:

—Ngaddee yoga e liyyi di nanngudon joonin diin.

¹¹ Simon Piyeer naati laana kaan, foodi fiil oon faa wurtini yaasin. O keewdo liyyi mawdi. Liyyi diin wo hemre e capande joy e tati. No di poti heewude nii fuu, fiil oon seekaaki. ¹² Iisaa wi'i be:

—Ngaree, nyaamee!

Fay gooto e taalibaabe been suusaay yamude mo «Aan wo a moy?» Be fuu be annditii wo dum Joomiraado. ¹³ Ndeen Iisaa wari, hooyi buuru e liyyi, hokki be. ¹⁴ Ngol woni tatabol ko Iisaa bangani taalibaabe muudum gada ummitagol muudum.

No Iisaa haaldiri e Piyeer

¹⁵ Nde be tilinoo e fummude ndeen, Iisaa wi'i Simon Piyeer:

—Simon bii Yuhanna, ada buri bee do yidude kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, ada anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa mbaaloy am kooy!

¹⁶ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, bii Yuhanna, ada yidi kam naa?

O jaabii, o wi'i:

—Goonga, Joomam, ada anndi mido yidi ma!

Iisaa wi'i mo:

—Nduraa baali am diin!

¹⁷ Iisaa wi'i mo katin:

—Simon, bii Yuhanna, ada yidi kam naa?

Piyeer sunii sabo joonin woni kilol tatabol ko Iisaa wi'i mo «Ada yidi kam naa?» Piyeer wi'i mo:

—Joomam, ada anndi huunde fuu, ada anndi mido yidi ma.

Iisaa wi'i mo:

—Nyaamnaa baali am diin! ¹⁸ Goonga kaalanammaami, e njokollaaku maa a bornake kaddule maa, a yehii to njidfaa fuu. Ammaa si a naywii fu, a foortan juude maa, de goddo borne de, yaare to a yidfaa.

¹⁹ E haalaaji diin Iisaa sapporii no Piyeer maayrata e no teddirirta Laamdo. Nde o haalnoo dum ndeen, o wi'i dum:

—Jokkam!

No Iisaa haaliri haala taalibaajo muudum korsudo oon

²⁰ Piyeer yeeyii, yi'i taalibaajo mo Iisaa horsini oon ina jokki dum'en. Oon woni bahinoodo dakkol Iisaa nde be kirtotonoo ndeen, de wi'i: «Joomam, moy woni jambotoodo ma oon?»

²¹ Nde Piyeer yiinoo taalibaajo oon ndeen, wi'i Iisaa:

—Joomam, noy oo le wattinirta?

²² Iisaa jaabii mo, wi'i:

—Si mido muuyani mo nguurndam faa nde ngartoyi, dume jomi ma e majjum? Aan kaa, jokkam tan.

²³ Ndelle haala ka sankitii hakkunde goondinbe Iisaa ina mbi'a taalibaajo oon maayataa. Ammaa Iisaa wi'aay o maayataa, ko o wi'i dey: «Si mido muuyani mo nguurndam faa nde ngartoyi, dume jomi ma e majjum?»

²⁴ Oon woni taalibaajo ceediifo kulle deen de winndi de. Eden anndi du seedaaku makko oon wo goonga.

Timmoode dewtere nde

²⁵ Iisaa wadi kulle godde keewde katin. Si de mbinndiranooma gootel gootel, mido miiloo dewte deen keyidataano ley adunaaru ndu.

Golle Nulaabe

¹ Banndam Tawfilus, e ley dewtere am arandeere ndeen, mi winndii ko Iisaa fuddi gollude e waajaade fuu, ² faa nyannde yeentinaa ndeen. Gilla nde o yeentinaakano ndeen o haaldii e nulaabe be o subinoo been, o tindiniri dum'en e baawde Ruuhu Ceniido.

³ Caggal nde o torranoo ndeen, o hollitii be hoore makko. O hollirii be e daliiliji keewdi imo wuuri. O wondi e mabbe balde capande nay, imo haalana be kabaaru laamu Laamdo.

⁴ Nyannde gomma imo nyaamda e mabbe, o tindini be taa be mboddo Urusaliima, ammaa be kedoo aadi Baabiiwo ndi be narri mo ndiin.

O wi'i:

⁵ —Yaayaa na lootirannoo yimbe batisima e ndiyam, de onon, ley balde seeda, on lootirte batisima e Ruuhu Ceniido.

⁶ Be fuu be kawriti, ibe yama mo, ibe mbi'a:

—Joomiraado, wo joonin ngartirtaa laamu Israa'iila naa?

⁷ Iisaa jaabii be, wi'i:

—On mbaawaa anndude jamaanuujii e wakkatiiji di Baabiiwo darniri baawde muudum.

⁸ Ammaa nde Ruuhu Ceniido wari jippii e moodon fu, on keban baawde, de laatodon seedee'en humpitoo kabaaru am ley Urusaliima e ley leydi Yahuudiya fuu, kam e Samariya, faa to adunaaru haadi.

⁹ Nde o haalnoo dum ndeen, o yeentinaa. Be tiggiti, ibe ndaara faa ruulde suddi mo.

¹⁰ Do be tiggitotoo kammu ibe ndaara imo yeentinee doon, inan worbe dido be kaddule daneje punti, ndarodii e mabbe, ¹¹ mbi'i:

—Galilinkoo be, ko wadi de ndaridon, odon tiggitoo kammu? Iisaa ittaado e moodon de yeentinaa dow kammu oon watan. O wartiran hono no njiirudon imo yeentiniraa dow kammu noon.

¹² Ndeen nulaabe been ndilli waamnde wi'eteende Jaytun doon, be njeccii Urusaliima. Toon e Urusaliima na wada kilomeetere gooto. ¹³ Nde be njottinoo fu, be yeenjowi suudu dowuuru to be mbeerunoo toon. Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e Andire e Filipu e Tomaa e Bartolome e Matta e Yaakuuba bii Alfaa e Simon kiranoowo suudu baaba e Yahuuda bii Yaakuuba fuu tawaama doon. ¹⁴ Be fuu be kawriti, be laatii bernde wootere, ibe tinnii e du'aare, kambe e minyiraa be Iisaa e Mariyama inna Iisaa e rewbe wobbe.

No Matiyas loomtiri Yahuuda

¹⁵ Ley balde deen, goondinbe ko wadata hono hemre e noogay kawriti. Piyeer ummii, darii hakkunde mabbe, wi'i:

¹⁶ —Sakiraabe, ina tilsi ko woni e Binndi diin tabita dow Yahuuda, kolludo nanngube Iisaa laawol oon. Ruuhu Ceniido haalii dow majjum e hunnduko Daawda. ¹⁷ Yahuuda na hiisenoo e meeden, o hebii ngedu makko e gollal ngal ngollanten Joomiraado. ¹⁸ Kaalisi mo o yeenanoo e gollal makko bonngal ngaal, o soodi dum ngesa. O bobbi ley magga, reedu makko seekii, teketti makko fuu mburtii, ndufi. ¹⁹ Yimbe Urusaliima fuu nani dum. Dum wadi de be inndiri ngesa ngaan Akeldama. E ley demngal mabbe idum fiirta «Ngesa Yiyam». ²⁰ Si goonga du, dewtere Jabuura haalii e dow majjum, wi'i:

«Wuro makko laatoo winnde,

taa fay gooto hodda toon.» Ina winndaa du:

«Goddo loomta mo.»*

²¹ Woodi ndelle, tilay goddo loomta mo, tawee wo gondudo e meeden ko juuti wakkati mo Joomiraado men Iisaa wondunoo e meeden ndeen. ²² Dum wo gilla nde Yaayaa lootunoo mo lootagal batisima faa yaade nyannde nde o yeentinaa dow kammu ndeen. Gorko oon laatodoto e meeden seedee ummitagol Iisaa.

²³ Ndeen be ndarni worbe dido: Yuusufi bi'eteedo Barasaba coowirteedo Yustus, kam e Matiyas. ²⁴ Be ndu'ii, be mbi'i:

* 1:20 Jabuura 69.26, 109.8.

—Joomiraado, aan anndudo berde yimbe fuu, faamin min mo cubidaa e bee do dido
²⁵ faa ronndoo gollal nulal, loomta Yahuuda joppudo dum de yehi nokku to jeyi yahude
 toon.

²⁶ Be ngadi cumnal mabbe. Cumnal ngaal hawri e Matiyas. O hiisodaa e nulaabe sappo
 e ngo'o been.

2

No Ruuhu Ceniido jipporii dow goondinbe

¹ Nde iidi benndal alkama warnoo ndeen,* tawi goondinbe Iisaa been fuu ina kawriti
 nokku gooto. ² Wakkati gooto, sawtu ga'ud'o hono henndu mawndu yuuri dow kammu,
 heewi suudu do be njoodii doon fuu. ³ Ko wa'i hono demle yiite ni bangani be. De peccii,
 de njowii dow mono e mabbe fuu. ⁴ Be fuu be keewi Ruuhu Ceniido, be puddi haalude
 demle janane no Ruuhu oon hokkiri be kaalda noon.

⁵ Tawi worbe Alhuudiyankooobe hulbe Laamdo yuuruube e leyde adunaaru fuu ina
 njoodii Urusaliima. ⁶ Nde sawtu oon wadunoo ndeen, jamaa oon fuu hawriti. Dum
 jiiibii hakkilooji mabbe, sabo mono fuu nanii demngal† muudum ina haalee. ⁷ Be fuu
 be mbemmbaa, dum haaynii be, ibe mbi'undura:

—Haaloobe be fuu nganaa Galilinkooobe naa? ⁸ Ndelle, noy mono e meeden fuu
 nanirta ko be kaalata e demngal ngal muyni? ⁹ En Partiyankooobe e Mediyankooobe e
 Elamiyankooobe, en joodiibe Mesopotami, kam e Yahuudiya e Kapadokiya e Ponta e Aasiya
¹⁰ e Firigiya e Pamfiliya e Misira e leyde sera Libiya dakkol Sireene. Wobbe meeden yuurii
 Roma. En Alhuudiyankooobe, kam e naatube diina Alhuudiyankooobe. ¹¹ Wobbe katin
 yuurii Kereta, wobbe yuurii leydi Arabiya. Ammaa dum e laataade fuu, en fuu eden nana
 ibe kaala haala gollleeji mawdi di Laamdo wadi diin. Ibe kaala dum fuu e demle meeden!

¹² Dum haaynii be be fuu, dum habbi be ko'e, ibe yamundura:

—Dume woni maanaa majjum?

¹³ Wobbe ina njalnoro goondinbe been, ina mbi'a:

—Be kaaru doro de be culii!

No Piyeer waajorii jamaa oon

¹⁴ Ndeen Piyeer darodii e sappo e ngo'o been, banti daande muudum, de wi'i jamaa
 oon:

—Onon Alhuudiyankooobe e joodiibe Urusaliima fuu, kettinee haala am de paamon
 kabaaru gadudo oon. ¹⁵ Yimbe be nganaa suliibe hono no miilortodon ni. Joonin fay
 yamnde jeenay beetee faltaaki, sakko neddo yara faa suloo. ¹⁶ Ammaa dum warii faa
 tabintina ko annabi Jowiila wi'i:

¹⁷ «Laamdo wi'ii:

E ley balde cakitotoode de
 mi jippinan Ruuhu am dow tagaabe fuu.

Bibbe moodon worbe e rewbe
 kaaliran annabaaku.
 Jokolbe moodon nji'an holleede,
 nayebe moodon koydinte.

¹⁸ Woodi golloobe am worbe e rewbe du,
 mi jippinan Ruuhu am dow mubben e ley balde deen,
 be kaaldan annabaaku.

¹⁹ Mi wadan kaayeeffiji dow kammu,
 mi wadan maandeeji kaayniidi dow leydi,
 di laatooyiyam e yiite e cuurki.

²⁰ Fadde nyalaande gartol Joomiraado mawnde teddunde ndeen warude,

* ^{2:1} Innde iidi benndal alkama wo «Pentekosta» ley Geresankooore. Inde fiirta «capande
 joy», sabo ina wadee balde 50 caggal iidi Faltagol. Wo wakkati mo bibbe aawitirdi artiindi
 tayetee faa cakkane Joomiraado. † ^{2:6} Maanaa demngal do wo sii haala.

naange niɓɓinte,
lewru du wojjan hono no yiyam ni.

²¹ Ndeen, neddo fuu noddudo innde Joomiraado hisinte.»‡

²² Piyeer wi'i katin:

—Israa'ilankooɓe, kettinee haalaaji di: Iisaa Nasaraatuujo oon wo neddo mo Laamdo laabinani on wo yuurodo e muudum. Laamdo hokki dum baawde, hokki dum wadude kaayeeffiji e maandeeji kaayniidi hakkunde moodon, hono no onon e ko'e mon anndirdon ni. ²³ Neddo oon, Laamdo muuynoo gilla arande watee e juude mon. Onon le, on ndujanake mo yimbe be anndaa jamirooje, on tontii mo, on mbarii mo. ²⁴ Ammaa Laamdo iirtinii mo, itti mo e naawalla maayde, sabo maayde ndeen waawaano tiigaade mo. ²⁵ Si goonga du, inan ko Daawda haali dow makko, wi'i:

«Wakkati fuu mido yi'a Joomiraado na wondi e am.

Imo woni gere nyaamo am,
faa taa mi diwna kulol.

²⁶ Saabe majjum bernde am seyake,

demngal am na mana,
faa banndu am du waaltoo dow jikke celludo,

²⁷ sabo a yoppataa yonki am hakkunde maaybe,

a accataa Ceniido maa oon nyola.

²⁸ A anndinii kam laabi nguurndam,

a hebbinan kam seyo sabo ada wondi e am.»§

²⁹ Piyeer beydi katin, wi'i:

—Sakiraabe, mido haalana on laabal haala maami en Daawda: o maayii, o uwaama, saabeere makko ndeen ina woni do meeden do faa hannden. ³⁰ Ammaa wo o annabaajo, imo anndi Laamdo hunanake mo gooto e taaniraabe makko loomtan laamu makko. ³¹ O yi'ii ko warata, o haali haala ummitagol Almasiihu. O wi'i yonki muudum accataake hakkunde maaybe, banndu muudum du nyolataa. ³² Oon woni Iisaa mo Laamdo ummintini, min fuu miden ceedii. ³³ Laamdo bantii mo, heedinii mo gere nyaamo muudum. O hebi e Baabiiwo Ruuhu Ceniido hono no aadorinoo noon, o saaki dum. Joonin odon nji'a dum, odon nana dum. ³⁴ Sabo Daawda meedaay yeentude dow kammu, ammaa wi'ii:

«Joomiraado wi'i Joomam:

Jooda gere nyaamo am,

³⁵ faa mi wada njaabaa waybe ma.»*

³⁶ Lenyol Israa'ila fuu tannyora: Iisaa mo tontudon e leggal palaangal oon, Laamdo wadii dum Joomiraado, wadii dum Almasiihu.

Haala kawrital artiiɓe goondinde

³⁷ Nde be nannoo haala kaan ndeen, ka yuwi berde mabbe sanne, be mbi'i Piyeer e nulaabe heddiibe been:

—Sakiraabe, dume min kaani wadude?

³⁸ Piyeer jaabii be, wi'i:

—Tuubee, gooto moodon fuu lootiree lootagal batisima e innde Iisaa Almasiihu, faa lutti moodon njaafee. Ndeen Laamdo hokkan on Ruuhu Ceniido. ³⁹ Sabo Laamdo wadanii on aadi, onon e bibbe moodon e yimbe woddube fuu. Indi woodani neddo mo Laamdo Joomiraado meeden noddi fuu.

⁴⁰ Caggal duum, Piyeer gongini be haalaaji goddi keewdi, ina waajoo be, ina wi'a:

—Ndeenee ko'e mon e yimbe jamaanu oonyiido o.

⁴¹ Jabube haala makko been lootaa lootagal batisima. Nyannde ndeen, yimbe hono ujunaaje tato naati e kawrital goondinbe ngaal.

‡ 2:21 Jowiila 3.1-5. § 2:28 Jabuura 16.8-11. * 2:35 Jabuura 110.1.

⁴² Ibe tinnoo e waaju nulaabe been, ibe nanngunduri e gondal goondinbe ngaal, ibe keltoo buuru,[†] ibe ngadida du'aawuuji. ⁴³ Kulol naati e mono fuu, sabo nulaabe been ina ngada kaayefiiji e maandeeji kaayniidi keewdi. ⁴⁴ Goondinbe been fuu na kawti. Ko be njogii fuu, wo be kawtu. ⁴⁵ Ibe conna jawdi mabbe, ibe kokka mono fuu ko haajaa. ⁴⁶ Nyannde fuu be kawritan ley suudu dewal mawndu nduun, ibe laatii bernde wootere. Ibe keltoo buuru, ibe nyaamda ley cuudi mabbe e seyo e berde laabude. ⁴⁷ Ibe njetta Laamdo, yimbe fuu ina njidi be. Nyannde fuu Joomiraado ina beydana kawrital ngaal hisinaabe.

3

No Piyeer selliniri bonnguujjo e no waajorii yimbe

¹ Piyeer e Yuhanna naaddi ley suudu dewal mawndu wakkati du'aare yamnde tati. ² Tawi gorko dimdaado e bonngaaku ina yaaree to dammbugal suudu dewal mawndu bi'eteengal Dammbugal Lobbal. Nyannde fuu yimbe makko ina njoyyina mo doon faa o garbina naatoobe suudu dewal mawndu been sadaka. ³ Nde o yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina naata ndeen, o garbini dum'en. ⁴ Be ndaari mo, de Piyeer wi'i:

—Ndaaru min!

⁵ Gorko oon ndaari be faa woodi, sabo na miilii hemrude be huunde. ⁶ De Piyeer wi'i:

—Mi walaa cardi, mi walaa kanje, ammaa mi hokkete ko njogiimi duum: e dow innde Iisaa Almasiihu Nasaraatuujjo oon, umma yahu!

⁷ O nanngi junngo muudum nyaamo, o ummini dum. Wakkati gooto, koyde muudum e kolbule mum celli. ⁸ O gurbitii, o darii, imo yaha! O naatidi e mabbe ley suudu dewal mawndu nduun, imo yaha, imo fitta, imo yetta Laamdo. ⁹ Yimbe been fuu nji'i mo, imo yaha, imo yetta Laamdo. ¹⁰ Be annditi wo kanko joodotonoo to dammbugal bi'eteengal Lobbal ngaal ina garbina. Kaayefi e wemmbere nanngi be sanne saabe ko o hebi duum.

¹¹ Neddo oon na takkii Piyeer e Yuhanna doon sanne. Yimbe been fuu ndoggi, kawriti e mabbe to danki mbi'eteeki danki Suleymaana no huunde nde foti haaynaade be. ¹² Nde Piyeer yiinoo dum fu, wi'i yimbe been:

—Israa'iilankoo be, ko wadi de idum haayni on? Ko wadi de odon tufi min gite? Si goonga, wanaa baawde amin naa kulol amin Laamdo wadi de gorko o ina yaha e koyde muudum. ¹³ Laamdo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, Laamdo maamiraabe meeden, teddini golloowo muudum Iisaa. Onon kaa, on ngattii mo e juude laamu, on calake mo yeeso Pilaatu, fay si taweede Pilaatu ina yidi yoofude mo. ¹⁴ Onon, on calake Ceniido Ponnditiido oon. On nyaagake njoppandedon gaddo war-hoore. ¹⁵ Jom Nguurndam oon mbarudon. Ammaa Laamdo iirtini mo e maayde. Miden ceedii dum. ¹⁶ Wo saabe goondinal Iisaa e baawde innde muudum wadi de gorko o dadi. Odon nji'a mo, odon anndi no o worrunoo du. Ayyo, hoolaare Iisaa ndeen wadi de o laatii celludo kibbudu.

¹⁷ Woodi, sakiraabe, ko onon e hooreebe moodon ngadudon Almasiihu duum, mido anndi wo saabe majjere tan. ¹⁸ Ammaa hono noon Laamdo tabintiniri ko annabaabe muudum fuu kaali duum: Almasiihu torroto. ¹⁹ Ndelle tuubee, ngarton, faa lutti moodon mooytee. ²⁰ Ndeen Joomiraado waddanan on wakkatiiji powtiri e ndakam. O nuldun on Almasiihu mo o subanii on gilla arande, oon woni Iisaa. ²¹ Ina tilsii o heddo dow kammu faa nde Laamdo heydintini kulle deen fuu, no annabaabe seniibe been kaaldunoo haala majjum gilla arande noon.

²² Sabo Muusaa wi'ii: «Laamdo Joomiraado moodon nuldun on annabaajo hono am, sakiike moodon. Njabon huunde fuu ko o haalanta on. ²³ Neddo fuu mo jabanaayo annabaajo oon, yaltinte e yimbe Laamdo, de halkee.»*

²⁴ Gilla e Samuwiila faa e annabaabe warbe caggal muudum, be fuu be kaalii haala nyalaade de. ²⁵ Onon ngonni ronoobe annabaabe been, onon ngonni ronoobe amaana mo

[†] 2:42 Heltaade buuru ina fiirta rewruude Laamdo hiraande seniinde. * 3:23 Fillitagol Tawreeta 18.15, 18, 19.

Laamdo nanngani maamiraaɓe men been nde wi'unoo Ibrahiima: «Wo e yuwdi maa lenyi adunaaru ndu fuu kebirta barke.»†

²⁶ Nde Laamdo ummintinnoo Iisaa golloowo muudum oon fu, wo e moodon o artii nulde dum. O nuli dum faa o barkina on e ley ko o ooncata mono fuu yoppa golleeji muudum bondi.

4

Kabaaru Piyeer e Yuhanna yeeso waalde Saahiibe

¹ Nde Piyeer e Yuhanna kaaldannoo e yimbe been ndeen, almaami'en e mawdo ndaaroobe suudu dewal mawndu, kam e Saduki'en, ngari to mabbe. ² Ibe mettaa sabo Piyeer e Yuhanna ina njanngina yimbe ina mbaajoo dum'en Laamdo umminan maaybe sabo iirtinii Iisaa. ³ Be nanngi been, be ommbi dum'en e kasu faa jaango muudum, sabo tawii hiiriino. ⁴ Ammaa yimbe heewbe e nanbe waaju oon been ngoondinii, faa wadi hono worbe ujunaaje njoyo.

⁵ Jaango majjum, hooreebe mabbe e mawbe e janninoobe Tawreeta kawritowi Urusaliima. ⁶ Almaami Mawdo bi'eteedo Annas na tawaa toon, woodi du Kayafas e Yuhanna e Alesandere e yuwdi hooreebe almaami'en ndiin fuu na toon. ⁷ Be ndarni Piyeer e Yuhanna yeeso mabbe, be yami dum'en e dow baawde deye naa innde ndeye be celliniri bonnguujo oon.

⁸ Ndeen, Piyeer keewdo Ruuhu Ceniido wi'i be:

—Hooreebe yimbe e mawbe, ⁹ si on yamtii min hannden moyyere nde min ngadani bonnguujo o fu, on yamii min no o danniraa, ¹⁰ odon njeyi anndineede dum do, onon e Israa'iilankoobe fuu: Wo saabe Iisaa Almasiihu Nasaraatuujo gorko o darorii yeeso moodon wo dadudo. On tontiino Iisaa oon, ammaa Laamdo iirtinii dum. ¹¹ Kam woni mo Joomiraado wi'i:

«Hayre nde onon nyiiboobe calidon,

wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.»*

¹² Kisindam hebirtaake e goddo fay gooto. Laamdo hokkaay yimbe innde wonde fuu ley adunaaru ndu faa kebiren kisindam.

¹³ Nde waalde Saahiibe yi'unoo cuusal Piyeer e Yuhanna fu, dum haayni be, sabo be paamii been wo laddebe, nganaa jannube. Be annditi been ina ngondunoo e Iisaa.

¹⁴ Ammaa nde be njiinoo gorko cellinaado oon ina darii yeeso mabbe, walaa fuu ko be mbaawi yeddude. ¹⁵ Be njamiri Piyeer e Yuhanna njalta sarorde ndeen. Ibe ndawrida, ¹⁶ iibe mbi'a:

—Dume ngadeten worbe dido be? Si goonga, wonbe Urusaliima fuu tabintinii be ngadii maande haayniinde. Katin du en mbaawaa yeddude dum. ¹⁷ Joonin kaa, dum haanaa sankitaade e ley yimbe. Ndelle cappanen be, kaden be haalande fay gooto innde Iisaa ndeen.

¹⁸ Ndeen be nodditi dum'en katin, be cappani dum'en taa mbaajoo, taa njanngina innde Iisaa fey. ¹⁹ Ammaa Piyeer e Yuhanna njaabii be, mbi'i:

—Onon e ko'e moodon ndaaree ko buri woodde yeeso Laamdo, min dwtanoo on, naa min dwtanoo Laamdo? ²⁰ Minen kaa, min mbaawaa selude haalde ko min njiiri gite amin e ko min naniri noppi amin.

²¹ Be cappani dum'en katin, de be njoofi dum'en. Be kebaay fuu ko be njukkoroo dum'en, sabo yimbe been fuu na njetta Laamdo dow ko wadi duum. ²² Danniraado haaynde ndeen oon, duubi muudum ina buri capande nay.

²³ Nde Piyeer e Yuhanna njoppaano ndeen, njecii to yimbe muɓben, kaalani be ko hooreebe almaami'en e mawbe mbi'i dum'en fuu. ²⁴ Nde be nannoo dum ndeen, be yepti daade mabbe to Laamdo e bernde wootere, be mbi'i:

—Laamdo Joomiraado, aan tagi kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e muɓben fuu. ²⁵ Aan du haaliri dow baawde Ruuhu Ceniido e hunduko maama amin Daawda, golloowo maa oon, de wi'i:

† 3:25 Fuddfoode 12.3. * 4:11 Jabuura 118.22.

«Ko saabii de lenyi na peekoroo mawnitaare?

Ko saabii de yimbe na miiloo miilooji boli?

²⁶ Kaanankooɓe adunaaru ndaranake wolde,
ardiibe kawriti faa kaba
e Joomiraado e Almasiihu muudum.»[†]

²⁷ Dum wo goonga, sabo ley ngalluure ndeen Hirudus e Pontiyu Pilaatu nanngunduri e Israa'iilankooɓe e lenyi godɗi faa kaba e Iisaa, golloowo maa ceniido mo cubidaa oon. ²⁸ Hono nii be ngolliri ko podinodaa baawde maa e muuyde maa fuu. ²⁹ Joonin Joomiraado, ndaar gidi[‡] mabbe diin. Kokkaa golloobe maa waajoraade haala maa e cuusal manngal. ³⁰ Bangin baawde maa, ndannaa nyawbe, ngadaa maandeeji kaayniidi e kaayefiiji saabe Iisaa, golloowo maada ceniido oon.

³¹ Nde be tilinoo nyaagaade Laamdo ndeen, nokkuure do be kawriti doon dimmbii. Be fuu be kebbinaa Ruuhu Ceniido, ibe mbaajoo konngol Laamdo e cuusal.

No goondinbe been kawtiri huunde fuu

³² Jamaa goondinbe oon fuu wo bernde wootere, wo hakkillo wooto. Ko be njogii fuu be kawtu. Fay gooto mabbe wi'ataa fay huunde e jawdi muudum. ³³ Nulaabe been ina ceedoroo ummitagol Iisaa Joomiraado e baawde mawde. Moyyere mawnde ina woni e mabbe be fuu. ³⁴⁻³⁵ Fay gooto mabbe waasaay, sabo jogiibe gese e galleeji fuu ina conna, ina ngadda ceede deen to nulaabe. Ndeen mono e mabbe fuu ina hokkee ko haajaa.

³⁶ Ina woodi doon goddo bi'eteedo Yuusufi, mo nulaabe been coowirannoo Barnabas (dum na fiirta «Bii cellinoowo berde»). Wo o yuurudo e lenyol Lewi,[§] dimaado Kipirus.

³⁷ Imo woodunoo ngesa. O sonni nga, o waddi ceede deen to nulaabe been.

5

No Ananiyas e Safiira penirani Ruuhu Ceniido

¹ Gorko gomma bi'eteedo Ananiyas e deekum Safiira, kam'en du conni ngesa muɓben.

² O suudi feccere ceede deen, tawi deekiiko oon ina anndi. O yaari ko heddi duum, o hokki nulaabe been. ³ Piyeer wi'i:

—Ananiyas, ko wadi de Seydaani heewi bernde maa faa penandaa Ruuhu Ceniido, cuududaa feccere coggu ngesa ngaan? ⁴ Wo aan e hoore maa jeynoo nga. Ko connudaa nga duum du, wo aan jeyi ceede deen. Ndelle ko wadi de anniyidaa wadude ni? Wanaa yimbe penandaa koy, wo Laamdo penandaa!

⁵ Nde Ananiyas nannoo haala kaan fu, saami, maayii. Dum laatani nanbe dum been fuu kulol manngol. ⁶ Jokolbe ummii, ngatti mo e kasanke, ndonndii mo, njaltini yaasin, uwi mo.

⁷ Hono leeruuji tati caggal duum, deekiiko naati, tawi nanaay ko wadi duum. ⁸ Piyeer wi'i mo:

—Haalanam yalla wo dum jaati connudon ngesa moodon ngaan naa?

O wi'i:

—Ayyo, nii foti.

⁹ Ndeen Piyeer wi'i mo:

—Noy de aan e gora dewrudon faa ndaartindodon Ruuhu Joomiraado? Inan, uwoybe gora ina ngara, faa be njaare, aan du!

¹⁰ De wakkati gooto, kanko du, o saami yeeso Piyeer, wo o maaydo. Jokolbe been naati, tawi o maayii. Be ndonndii mo, be njaltini yaasin, be uwi mo dakkol goriiko. ¹¹ Kulol manngol nanngi kawrital goondinbe e nanbe dum fuu.

No nulaabe been ngolliri maandeeji kaayniidi e kaayefiiji

¹² Nulaabe been ina ngada maandeeji kaayniidi e kaayefiiji keewdi hakkunde yimbe. Tawi goondinbe been fuu ina kawriti ley danki Suleymana kiin, be fuu be bernde

[†] 4:26 Jabuura 2.1-2. [‡] 4:29 Maanaa gidaade wo hulɓinirde e haalaaji. [§] 4:36 Yimbe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranoobe golle dewal Laamdo gilla e jamaanu Muusaa.

wootere. ¹³ Yimbe heddiibe been, fay gooto e muɓben suusaa hawtude e maɓbe. Ammaa yimbe doon na teddina be. ¹⁴ Goondinbe Joomiraado been ina beydoroow yimbe heewbe, worbe e rewbe. ¹⁵ Faa dum hewtini yimbe waddoyde nyawbe, ibe mburtina dum'en dow laabi, ibe mballina dum'en e dow leese e daage, faa nde Piyeer waroyi fu, dowki muudum meema yoga maɓbe. ¹⁶ Yimbe heewbe yuuri e gure piiliide Urusaliima, ngaddi nyawbe e wondube e ginnaaji. Been fuu ndanna.

No nulaabe been torriraa

¹⁷ Ndeen, Almaami Mawdo e battaa'en muudum been, dum woni Saduki'en, keewi kiram. ¹⁸ Be nanngi nulaabe been, be ommbi dum'en ley kasu. ¹⁹ Ammaa e jemma oon, maleyka Joomiraado gooto omti dammbude kasu deen, wurtini be, wi'i:

²⁰ —Njehee ndarowee ley suudu dewal mawndu toon, mbaajodon yimbe haala nguurndam goongalajam dam fuu.

²¹ Nde be nannoo ko maleyka oon wi'i fu, be njehi, be naatowi suudu dewal mawndu nduun gilla fajiri, ibe njanngina.

Ndeen Almaami Mawdo oon e battaa'en muudum noddii waalde Saahiibe e mawbe Israa'iila fuu batu. Be njamiri nulaabe been ittowee to kasu toon, ngaddee. ²² Ammaa nde doomoobe been njottinoo ndeen, tawaay be e ley kasu toon. Be njeccii, be kaaltani waalde Saahiibe been, be mbi'i:

²³ —Min tawii kasu nguun ina uddii ina sokii, doomoobe been ina keddi yaasin ina kuccunduri e dammbude deen, ammaa nde min udditinnoo ndeen, min tawaay fay gooto ley toon.

²⁴ Nde mawdo doomoobe suudu dewal mawndu oon e hooreebe almaami'en been nannoo dum fu, be mbemmbaa, be kunngii faamude fuu ko dum waawi laataade.

²⁵ Ndeen goddo wari, humpiti be, wi'i:

—Inan, worbe be ommbunodon ley kasu been, ina ndarii ley suudu dewal mawndu, ina njanngina yimbe!

²⁶ Ndeen, mawdo doomoobe oon yaadi e doomoobe been, ngartiri nulaabe been. Ammaa be ngadiraay dum doole sabo ibe kula taa yimbe padda be kaaye.

²⁷ Nde be ngartirnoo nulaabe been fu, be ndarni dum'en yeeso waalde Saahiibe ndeen. Almaami Mawdo oon yami be, ²⁸ wi'i:

—Min cappanii on sappannde sattunde, taa mbaajodon e innde gorko oon. De ndaaree ko ngadufon! On cankitii waaju moodon oon ley Urusaliima fuu. Katin du, odon njidi yowude dow amin wareede gorko oon.

²⁹ Piyeer e nulaabe been njaabii, mbi'i:

—Ina tilsi neddo dwtanoo Laamdo, wanaa yimbe. ³⁰ Laamdo maamiraabe meeden iirtinii Iisaa mo tontudon e leggal de mbardon dum oon. ³¹ Wo kanko Laamdo teddini faa toowni, de joyyini mo gere nyaamo muudum. Laamdo wadi mo hooreejo, wadi mo kisinoowo faa o hokka Israa'iilankoobe no tuubira, faa keba yaafaneede lutti muɓben. ³² Minen ngoni seedeebe kabaaruuji diin. Ruuhu Ceniido mo Laamdo hokki dwtaniibe dum du na seedii dum.

³³ Nde waalde Saahiibe been nannoo dum ndeen, tikki sanne, anniyii warude be.

³⁴ Ammaa ina woodi toon gorko jeyaado e waalde Farisa'en bi'eteedo Gamaliyel, jannginoowo Tawreeta Muusaa, tedduo e yimbe fuu. Gorko oon ummii, darii hakkunde waalde Saahiibe ndeen, yamiri nulaabe been njaltinee seeda. ³⁵ Caggal duum, o wi'i be:

—Israa'iilankoobe, ndeenee ko'e mon e yimbe be, e ko anniyidon wadude duum.

³⁶ Booyaay ko Tewdas bangunoo. Imo jogorinoo hoore makko won ko o laatii. Ko wadata yimbe keme nayo ina njokkunoo mo. O waraama, jokkunoo be mo been fuu cankitake, de dum fuu laatake bolum. ³⁷ Caggal makko, Yahuuda Galilinkoo oon wariino wakkati limgal. Yimbe heewbe njokki dum. Kam du halkaa, jokkuba dum been fuu cankitii.

³⁸ Joonin, mido haalana on: accee yimbe been, celon be. Sabo si anniyaaji maɓbe e golle maɓbe to yimbe yuuri fu, dum fiirtoto. ³⁹ Ammaa si tawii to Laamdo dum yuuri du, on mbaawaa sakkaade dum. Kaybee, taa on kaɓu e Laamdo!

⁴⁰Waalde Saahiiɓe ndeen jaɓi dabare makko. Be nodditi nulaabe been, ɓe piyi dum'en, ɓe cappani dum'en taa kaala e dow innde Iisaa katin, ɓe njoofi dum'en. ⁴¹Nulaabe been ndilli yeeso waalde Saahiiɓe ndeen. Be ceyii sabo Laamɗo ndaardii ɓe iɓe poti huyfineede saabe innde Iisaa. ⁴²Nyannde fuu ɓe njoppaay waajaade e jannginde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu kaan ley suudu dewal mawndu e ley galleeji.

6

No worɓe njedɗo cuboraa faa mballa nulaabe

¹E balde deen, tawi taalibaabe been ina ɓeydoo heewude. Alhuudiyankoobe haaloobe geresankoore mbuykani Alhuudiyankoobe haaloobe ibraninkoore, mbi'i kam'en kaa, rewɓe muɓɓen ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi been njeddataake ko njeyi hebude e neema nyannde fuu. ²Nulaabe sappo e diɗo been noddi jamaa goondinɓe oon fuu, mbi'i:

—Min kaanaa yoppude konngol Laamɗo faa min peccana yimɓe nyaamdu. ³Sakiraaɓe, cubee hakkunde moodon worɓe njedɗo anndiraabe ko woodi, heewɓe Ruuhu Ceniɗo e hakkillo, faa min kalfina dum'en gollal ngaal. ⁴Minen kaa, accon min tinnoo e du'aare e waajaade konngol Laamɗo.

⁵Haala kaan weli goondinɓe been fuu. Ndeen ɓe cubii Etiyen, gorko keewɗo goondinal e Ruuhu Ceniɗo, kam e Filipu e Porokor e Nikanor e Timon e Parmena e Nikolas, jeyaado Antiyoki naatudo e diina Alhuudiyankoobe oon. ⁶Be ngaddi subaaɓe been yeeso nulaabe. Been njowi juude muɓɓen e dow maɓɓe, ndu'anii ɓe.

⁷Konngol Laamɗo ina yaaja yaade. Taalibaabe ina ɓeydoo heewude sanne e ley Urusaliima. Almaami'en heewɓe goondini Iisaa.

No Etiyen nanngiraa

⁸Etiyen, kebbinaado moyyere e baawɗe Laamɗo oon, ina wada kaayeeɗii e maandeeji kaayniidi mawdi hakkunde yimɓe. ⁹Ammaa yimɓe wobbe ngari ndukidi e Etiyen. Been ngoni jeyaaɓe e waajordu wi'eteendu waajordu rimɗinaabe. Ley maɓɓe ina woodi yuuruɓe Sireene e Alesandiri e Silisi e Aasiya. ¹⁰Ammaa ɓe kunngii jaalaade mo sabo imo haalda e maɓɓe hakkilantaaku e Ruuhu. ¹¹Ndeen ɓe nyoyyi yimɓe mbi'a nanii imo mbonkoo Muusaa e Laamɗo. ¹²Nii ɓe umminiri hakkillooji jamaa oon e mawɓe been e jannginoobe Tawreeta been. Be ngari, ɓe nanngi Etiyen, ɓe njaari dum to waalde Saahiiɓe toon. ¹³Be ngaddi seedeɓe fewreeɓe, ina mbi'a:

—Gorko o selataa wi'ude ko boni dow wuro seniingo ngo e Tawreeta Muusaa. ¹⁴Min nanii imo wi'a Iisaa Nasaraatuujo oon liban suudu ndu, de waylita al'aadaaji di Muusaa yoppidi en diin.

¹⁵Saahiiɓe joodiiɓe doon been fuu ndaari Etiyen faa woodi, nji'i yeeso makko ina wa'i hono yeeso maleyka ni.

7

Waaju Etiyen

¹Ndeen Almaami Mawɗo oon yami Etiyen:

—Yalla ko ɓe mbi'i duum, wo noon worri naa?

²Etiyen jaabii, wi'i:

—Sakiraaɓe e baabiraaɓe, kettindanee kam! Laamɗo jom teddeengal oon ɓanganii maami en Ibrahiima nde wonnoo leydi Mesopotami, fadde muudum hodoyde Haran, ³wi'i dum: «Eggu e leydi maa e lenyol maa, njahaa e leydi ndi kollanmaami ndiin.»*

⁴Ndeen Ibrahiima dilli leydi Kaldiya, yehi hodowi Haran. Caggal maayde bammum, Laamɗo eggini dum doon, waddi dum e leydi ndi koduɗon e muudum joonin ndi.

⁵Laamɗo hokkaay mo e leydi ndi tafon, fay taabannde. Ammaa aadake hokkude mo ndi, ndi laatoo halal makko, kanko e yuwdi makko, fay si taweede o walaa biɗɗo tafon.

⁶Inan ko Laamɗo wi'i: «yuwdi maa feran joodowoo leydi njananndi, maree, torree

* 7:3 Fuɗɗoode 12.1.

duubi keme nay. ⁷ Ammaa leydi marundi be ndiin, mi jukkoto ndi. Caggal duum, be njaltan leydi ndiin, be teddina kam e nokku oodo.»[†] Wo noon Laamdo wi'i. ⁸ Ndeen Laamdo habbidi e Ibrahiima amaana. Taadagol laatii maande amaana oon. Hono noon, ko Ibrahiima hebi Isiyaaka duum, taadi dum nde wadunoo balde jeetati. Hono noon Isiyaaka taadiri Yaakuuba. Hono noon Yaakuuba du wadiri bibbe muudum sappo e dido, laatii be maamiraabe lenyi meeden sappo e didi.

⁹ Maamiraabe been kaasidii Yuusufi, conni dum Misira. Ammaa Laamdo ina wondi e makko, ¹⁰ hisini mo e torraaji di o torraa fuu, hokki mo moyyere e hakkilantaaku yeeso Fira'awna kaananke Misira oon. Oon wadi mo dawranoo galle muudum e Misira fuu. ¹¹ Ndeen rafo wadi ley Misira e Kanaana fuu. Billaare mawni faa maamiraabe meeden kunnigii nyaamdu. ¹² Nde Yaakuuba nannoo nyaamri ina woni ley Misira ndeen, neli toon maamiraabe meeden. Be njehi, be ngarti. ¹³ Nde be njeccinoo Misira dida berde fu, Yuusufi anndintinii sakiraabe muudum been hoore mum. Suudu baaba Yuusufi du bangani Fira'awna. ¹⁴ Ndeen Yuusufi neli noddanee bammum Yaakuuba e koreeji muudum fuu. Wo be yimbe capande njeddo e njoyo. ¹⁵ Yaakuuba nootowii Yuusufi Misira. O maayi toon, kanko e maamiraabe meeden been. ¹⁶ Be njaaraa Sikem, be uwaa e saabeere nde Ibrahiima soorunoo e bibbe Hamor buudi cardi to Sikem toon.

¹⁷ Nde amaana mo Laamdo wadannoo Ibrahiima badinoo yottaade ndeen, Ibraninkoo be keewi ley Misira. ¹⁸ Wakkati oon, kaananke goddo mo anndaano Yuusufi laamii Misira. ¹⁹ Kaananke oon hiili lenyol meeden, torri maamiraabe meeden faa tilsinani be be njoppa cukaloy mabbe faa maaya. ²⁰ Ley wakkati oon, Muusaa rimaa, wo korsudo Laamdo. O muyninaa lebbi tati ley galle baabiiko. ²¹ Nde o yoppanoo ndeen, bii Fira'awna debbo hooyi mo, jogorii mo biyum. ²² Hono noon Muusaa janngiri anndal Misirankoo be fuu, o laatii barkinaado e haalaaji e golle fuu.

²³ Nde Muusaa hebunoo duubi capande nay ndeen, muuyi wallude sakiraabe muudum bibbe Israa'iila. ²⁴ O yi'i Misiranke ina toonyoo gooto mabbe. O yomnitani neddo makko oon ko toonyaa duum, o fiyi Misiranke oon, o wari dum. ²⁵ Imo sikka sakiraabe makko been paaman Laamdo ina hisinira dum'en e makko, de be paamaay. ²⁶ Jaango majjum o tawdi dido mabbe ina kaba. O tefi rewrintinde be, o wi'i: «Yigiraabe am, onon, on sakiraabe! Dume wadi de odon kaba?» ²⁷ Ndeen toonyiido gondo muudum oon duni mo, wi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo amin? ²⁸ Dum le a jidudo warude kam no mbardunodaa Misiranke oon keerjan naa?»[‡] ²⁹ Muusaa doggi saabe konngol ngool, de laatowii janano ley leydi Madiyan. O hebi toon bibbe worbe dido.

³⁰ Nde o hibbinoo toon duubi capande nay ndeen, maleyka bangi e makko e ley demle yiite e wuumoore hubboore, ley ladde dakkol waamnde wi'eteende Sinayi. ³¹ Nde Muusaa yi'unoo dum ndeen, dum haayni dum. Imo battitoo faa o ndaara, de daande Joomiraado wi'i: ³² «Miin woni Laamdo maamiraabe maada, Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.» De Muusaa na diwna, suusaa ndaarude toon katin. ³³ Joomiraado wi'i mo: «Borta pade maa, sabo nokkuure do ndaridaa doon wo seniinde. ³⁴ Mi yi'ii torra kewtiido yimbe am been to Misira, mi nanii uumaali mabbe. Mi jippake faa mi billita be. Joonin le, war, mi nule Misira.»[§]

³⁵ Muusaa mo be calanii de be mbi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa carotoodo?», wo oon Laamdo nuli. Laamdo wadi dum hooreejo e kisinoowo, wadi dum e junngo maleyka bangannoodo dum e ley wuumoore oon. ³⁶ Kanko wurtini be, o wadi kaayefiiji e maandeeji kaayniidi ley leydi Misira e ley maayo Maaliya e ley ladde duubi capande nay. ³⁷ Oon woni Muusaa biido bibbe Israa'iila: «Laamdo nuldani on annabaajo hono am, sakiike moodon.» ³⁸ Nde be kawritinoo ley ladde ndeen, wo kanko wondi e maleyka kaaldunoodo e makko to waamnde wi'eteende Sinayi. Kanko laatii jottinoowo dum fuu to maamiraabe meeden. Wo kanko hebi haalaaji buurnooji faa o hokka en.

³⁹ Ammaa maamiraabe meeden njabaay dwtanaade mo. Be calanii mo, hakkillooji mabbe pornyii Misira. ⁴⁰ Be mbi'i Haaruuna: «Wadan en tooruji ardotoodi en, sabo

[†] 7:7 Fuddoode 15.13-14. [‡] 7:28 Wurtagol 2.11-14. [§] 7:34 Wurtagol 3.1-10.

en anndaa ko hewtii Muusaa jaltinnoodo en leydi Misira oon.»* ⁴¹ Ley balde deen, be tafi tooru nanndundu hono ga'el. Be ngadani ndu kirsamaari, ibe ngada weltaare saabe golle juude mabbe. ⁴² Ndeen Laamdo tottitii be, yoppiri be rewude koode kammu, hono no winndiraa e dewtere annabaabe:

«Hey lenyol Israa'iila!

Duubi capande nay di ngadudon ley ladde diin,
on ngadanii kam sadakaaji e kirsamaaji naa?

⁴³ On ngadaay. On ndonndake hukum do tooru moodon Molok resaa,
kam e tooru ndu ngadudon hoodere mon wi'eteende Refan,
nate de moyyindon faa kujidanon dum'en!

Dum wadi de mido eggina on,
faa njaaredon caggal Baabiila.»†

⁴⁴ Etiyen beydi katin:

—Maamiraabe meeden been ina njoginoo hukum seedaaku ley ladde. Hukum oon moyyiniraama hono no Laamdo tindiniri Muusaa, e sifa mo o holli dum. ⁴⁵ Maamiraabe meeden ndoni hukum oon. Be eggidi e makko wakkati mo Yoosuwa ardinoo be. Be nanni dum leydi ndi be teeti e lenyi di Laamdo riiwi diin. Dum worri noon faa jamaanu Daawda. ⁴⁶ Daawda hebi moyyere Laamdo, o nyaagii dum faa yardoo o nyibana Laamdo Yaakuuba joonnde. ⁴⁷ De wo Suleymaana, kam nyibi suudu nduun. ⁴⁸ Ammaa Laamdo Toowdo oon joodataako e cuudi di yimbe nyibi, hono no annabaajo wi'iri:

⁴⁹ «Joomiraado wi'i:

Kammu wo joodorgal am,
leydi woni to koyde am njaabata.

Suudu nduye nyibanton kam?

E nokku oye powtintoomi?

⁵⁰ Wanaa miin tagiri kulle deen fuu baawde am naa?»‡

⁵¹ Etiyen beydi katin, wi'i:

—Onon sattube, yoorbe berde, faadinkiniibe! Abada on celaay salanaade Ruuhu Ceniido! On laatake hono maamiraabe moodon been ni. ⁵² Moy woni annabaajo mo maamiraabe moodon torraay? Be mbarii haalannoobe haala garol Ponnditiido. Joonin onon e ko'e moodon du, on njambake Ponnditiido oon, on mbarii dum. ⁵³ On kebii Tawreeta Muusaa mo maleyka'en njippini de on njokkaay dum.

No Etiyen wardaa e kaaye

⁵⁴ Nde Saahiiibe been nannoo haalaaji diin fu, be tikkani mo sanne sanne faa ibe nyeryundura nyiye mabbe. ⁵⁵ Ammaa kanko kebbinaado Ruuhu Ceniido oon, o tiggittii kammu, o yi'i manngu Laamdo, o yi'i Iisaa ina darii gere nyaamo Laamdo. ⁵⁶ O wi'i:

—Ndaaree! Mido yi'a kammu ina udditii, Bii Neddo ina darii gere nyaamo Laamdo!

⁵⁷ Be mbulli semmbe, be cukki noppi mabbe, be fuu be ngurbitanii mo. ⁵⁸ Be mburtini mo ngalluure ndeen, be limni mo kaaye. Seedeebe been bortii saayaaji mubben dowuujj, mballini dakkol koyde jokolle bi'eteedo Sool. ⁵⁹ Wakkati mo be limnata Etiyen kaaye oon, du'ii, wi'i:

—Iisaa Joomiraado, inan yonki am, jabu ki!

⁶⁰ Ndeen, o hofii, o feekii faa toowi, o wi'i:

—Joomiraado, taa rewta be e hakke o!

Nde o haalnoo dum ndeen, o maayi.

8

¹ Sool ina yardii ko be mbari Etiyen duum.

Nyalooma oon, torra mawdo hewtii kawrital goondinbe wonbe Urusaliima toon. Be fuu be cankitii ley leyde Yahuudiya e Samariya, si wanaa nulaabe been. ² Worbe hulbe Laamdo uwi Etiyen, mboyi dum bojjj keewdi. ³ Sool kaa yehi na halka kawrital goondinbe

* 7:40 Wurtagal 32.1. † 7:43 Amos 5.25-27. ‡ 7:50 Esaaya 66.1-2.

ngaal. Imo naata cuudi, imo nannga worbe e rewbe, imo daasa dum'en, imo uddowa dum'en ley kasu. ⁴ Ammaa sankitiibe been naati e yiilaade ina mbaajoo Kabaaru Lobbo.

No Filipu waajorii Kabaaru Lobbo ley leydi Samariya

⁵ Filipu du yehi ngalluure wonnde ley leydi Samariya, ina waajoo yimbe kabaaru Almasihu. ⁶ Yimbe toon heewbe nani kabaaru maandeeji kaayniidi di Filipu wadi, woodi nji'i dum du. Ndelle be kettindii waaju makko faa woodi. ⁷ Wondube e ginnaaji heewbe, ginnaaji diin njaltiri bullaali mawdi. Heewbe be balli mubben mbaati ndadi, kam'en e bonnguube. ⁸ Dum laatani ngalluure ndeen seyo manngo.

⁹ Gorko bi'eteedo Simon ina wonnoo ley ngalluure ndeen. Imo gollannoo ndag-gadaaku, imo haayninoo Samariyankoo be sanne, imo wiitoo wo o neddo mawdo.

¹⁰ Yimbe been fuu ina njabani mo, gilla suka faa mawdo. Be mbi'i:

—Gorko o jogii baawde Laamdo bi'eteede «Baawde mawde».

¹¹ Be njokkii mo ko booyi sabo imo haayninoo be e dabare makko. ¹² Ammaa nde Filipu waajinoo be Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdo e haala Iisaa Almasihu ndeen, be ngoondini. Worbe e rewbe du lootaa lootagal batisima*. ¹³ Simon e hoore muudum goondini, kam du. Nde o batisaa ndeen, o takkunduri e Filipu. O yi'i maandeeji kaayniidi e kaayefiiji mawdi gadaadi diin, de dum haaynii mo.

¹⁴ Nulaabe wonbe Urusaliima been nani Samariyankoo be ngoondinii konngol Laamdo. Be nuldi dum'en Piyeer e Yuhanna. ¹⁵ Nde been njottinoo ndeen, ndu'anii be faa be keba Ruuhu Ceniido, ¹⁶ sabo Ruuhu Ceniido jippaaki e dow fay gooto mabbe tafon. Wo dow innde Iisaa Joomiraado oon tan be mbatisiraa. ¹⁷ Ndeen Piyeer e Yuhanna njowi juude mubben dow mabbe de be kebi Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Nde Simon yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina njowi juude mubben dow mabbe ina kokka be Ruuhu Ceniido ndeen, inndani be ceede, ¹⁹ wi'i:

—Kokkee kam miin du baawde de faa mo njowumi juude am e dow muudum fuu heba Ruuhu Ceniido.

²⁰ Ndeen Piyeer jaabii mo, wi'i:

—Wo Laamdo halke, aan e cardi maa, sabo a miilii dokkal Laamdo na hebiree ceede!

²¹ A walaa ngedu ley golle amin, dum walanaa ma, sabo bernde maa fonnditaaki to Laamdo. ²² Tuubu, wurta e bonanda maa oon, nyaagoda Joomiraado yalla imo yaafe e anniya maa bondo oon. ²³ Sabo mi yi'ii ma a kaadudo bernde, hakke maa haabii ma.

²⁴ Simon jaabii, wi'i:

—Nyaagane kam Joomiraado taa fay huunde e ko mbiidon duum hewtoo kam.

²⁵ Woodi, Piyeer e Yuhanna ceedanii Almasihu, mbaajii konngol Joomiraado toon. Caggal duum, be njeccii Urusaliima. Dow laawol ngool du, ife mbaajoo Kabaaru Lobbo oon e gure Samariya keewde.

No Filipu batisiri howruujo kaananke Etiyopi

²⁶ Maleyka Joomiraado wi'i Filipu:

—Umma, yaa ruu hordoore, kooyaa laawol jeewniingol yuuroowol Urusaliima ina fonndii Gaaja ngool.

²⁷ O ummii, o yehi. O hawri e gorko Etiyopiyanke. Gorko oon wo howruujo Kandasa. Maanaa Kandasa wo «laamiido debbo Etiyopi». Wo o coortaado, kayboowo beembaal jawdi kaananke debbo oon. Tawi o yehiino Urusaliima sujidande Laamdo. ²⁸ Ko o wartata duum, imo joodii e dow torkooru makko puccu, imo jannga ley dewtere annabi Esaaya.

²⁹ Ruuhu wi'i Filipu:

—Batta, samnda torkooru nduun.

³⁰ Filipu doggi hewti ndu, nani imo jannga dewtere annabi Esaaya, de wi'i mo:

—Ndelle ada faama ko njanngataa duum naa?

³¹ Gorko oon jaabii, wi'i:

—Noy paamirammi si fay gooto fiirtanaay kam?

* 8:12 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

O nyaagii Filipu yeenja joododoo e makko. ³² Inan aayaaje de o janngi ley dewtere ndeen:

«O yaaraama hono mbaalu kirsoyteengu ni.

No baalel deyy'inortoo yeeso kesoowo leebi muudum ni,

hono noon o mubbiri hunnduko makko.

³³ Be leeyinii mo, be carii mo sariya bondo.

Moy waawi fillaade filla yuwdi makko?

Sabo be ittii yonki makko ley adunaaru ga.»†

³⁴ Howruujo oon wi'i Filipu:

—Mido nyaare, haalanam dow moy annabaajo oon haalata haala ka. Wo dow hoore muudum naa wo goddo?

³⁵ Ndeen Filipu fuddi haalude dow aayaaje deen, de waajii mo Kabaaru Lobbo haala Iisaa. ³⁶ Ibe njokki laawol mabbe ngool faa be nji'i ndiyam. Howruujo oon wi'i:

—Inan ndiyam! Dume hadata kam looteede lootagal batisima? ³⁷ [Filipu wi'i:

—Si tawii ada goondini e bernde laabunde fu, walaa ko hadete batisede. O jaabii, o wi'i:

—Mido goondini Iisaa Almasiihu woni 'Bii Laamdo.]]‡

³⁸ O yamiri torkooru nduun daroo. Be dido fuu be njippii, be naati ndiyam daam. Filipu looti mo lootagal batisima. ³⁹ Nde be mburtinoo ndiyam dam ndeen, Ruuhu Joomiraado hooyi Filipu. Howruujo oon yiitaay mo katin, jokki laawol muudum, ina seyii. ⁴⁰ Filipu tawowaa Ajootus.§ Gilla doon faa Kaysariya, wuro fuu ngo o wari e muudum, o waajoto Kabaaru Lobbo.

9

No Sool tuubiri

¹ Sool ina heddi na haala haalaaji kulbiniidi dow taalibaabe Joomiraado been, na wi'a o waran dum'en. O yehi to Almaami Mawdo. ² O nyaarii dum derewol yamiroore nannoore mo cuudi Alhuudiyankooobe baajordi gondi Damas. Hono nii, si o tawii toon yimbe jokkuba laawol Iisaa, gorko e debbo fuu, o nannga dum'en, o habba, o yaara Urusaliima. ³ Nde o yahunoo faa o battitii Damas ndeen, wakkati gooto annoora yuuri dow kammu fiilii mo. ⁴ O saami e leydi, o nani daande ina wi'a mo:

—Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam?

⁵ Sool yami:

—Aan wo a moy, joomam?

Nde o yamunoo dum fu, jaabu wari e makko:

—Miin, wo mi Iisaa mo torrataa oon. ⁶ Umma naatu e ley ngalluure ndeen. Be kaalante ko tilsa ngadaa.

⁷ Worbe wondube e makko been nani daande ndeen ammaa nji'aay fay gooto. Be ndarii, be mbemmbaa faa be muumdi. ⁸ Sool ummii e leydi, ina feerti gite muudum ammaa yi'ataa fay huunde. Ndeen o dowaa, o nannaa Damas. ⁹ O wadi balde tati o bumdo. O nyaamaay, o yaraay.

¹⁰ Ley Damas doon ina woodi taalibaajo bi'eteedo Ananiyas. E ley holleede, Joomiraado noddii dum, wi'i:

—Ananiyas!

O jaabii, o wi'i:

—Naam, Joomiraado.

¹¹ Joomiraado wi'i mo:

—Umma rewu laawol bi'eteengol Dartiingol, naataa galle Yahuuda, pilodaa gorko bi'eteedo Sool, jeyaado Tarsus, sabo joonin imo wada du'aare. ¹² O yi'i e ley holleede gorko bi'eteedo Ananiyas ina naata, ina yowa juude muudum e makko faa o wumta.

¹³ Ananiyas jaabii, wi'i:

† 8:33 Esaaya 53.7-8. ‡ 8:37 E dereeji booydi, goddi ngalaa aaya 37. § 8:40 E amaana kiiddo wuro Ajootuswi'etaakenaa Asdot.

—Joomiraado, mi narrii yimbe heewbe haala gorko o e torraaji keewdi di o wadi seniibe maa wonbe Urusaliima. ¹⁴ O wardii do e yamiroore hooreebe almaami'en, faa o habba noddoo be innde maa fuu.

¹⁵ Ammaa Joomiraado wi'i mo:

—Yahu wadoy no mbiimi ni, sabo mi subake gorko o faa o gollana kam. O anndina lenyi e kaanankoo be e bibbe Israa'iila du innde am. ¹⁶ Mi hollan mo na tilsii o torree torraaji keewdi saabe am.

¹⁷ Ndeen, Ananiyas yehi, naatowi suudu nduun, yowi juude muudum e makko, wi'i:

—Sakiike am Sool, Joomiraado meeden Iisaa bangannoodo ma e laawol nde ngarannodaa oon, nului kam faa mbumtaa, keewaa Ruuhu Ceniido.

¹⁸ Wakkati oon fu, huunde wa'unde hono kobolaaje nii hobbirii e gite Sool. O wumti, o ummii, de o lootaa lootagal batisima. ¹⁹ O nyaami, de semmbe makko warti. O heddodii e taalibaabe wonbe Damas been balde seeda.

No Sool waajorii kabaaru Iisaa ley Damas

²⁰ Wakkati oon fu, Sool fuddi waajaade ley cuufi baajordi. Imo wi'a Iisaa jaati woni Bii Laamdo. ²¹ Dum haaynii hettindaniibe mo been fuu, mbi'i:

—Wanaa kanko wonnoo torrannoodo goondinbe Iisaa wonbe ley Urusaliima oon naa? Wanaa faa o habba goondinbe o yaara dum'en to hooreebe almaami'en waddi mo do naa?

²² De Sool ina heddii na beydoro semmbe e ley waaju muudum oon, faa dum jiiibi Alhuudiyankoo be wonbe Damas been fuu. O laabinani be Iisaa woni Almasiihu oon.

²³ Balde njehi, ngarti, Alhuudiyankoo be ndawridi faa mbara Sool. ²⁴ Sool humpitii dabare mabbe ndeen. Yimbe ina kayba dammbude ngalluure ndeen jemma e nyalooma fuu, faa be keba no be mbarda mo. ²⁵ Jemma gooto taalibaabe makko kooyi mo, ngatti mo e hanndeere, kabbi boggol, njaltiniri mo kokuwol piilingol ngalluure ngool.

No taalibaabe wonbe Urusaliima kebiri hoolaade Sool

²⁶ Nde Sool warnoo Urusaliima ndeen, muuyi hawritinde e taalibaabe Iisaa been. Ammaa be fuu ibe kula mo, be koolaaki yalla o laatake taalibbo Iisaa goonga goonga.

²⁷ Ndeen Barnabas yaari mo to nulaabe been, haalani dum'en no o yiiri Joomiraado ina haalda e makko e laawol ngool, e no o waajorii haala Iisaa e cuusal ley Damas toon.

²⁸ Caggal duum, Sool wondi e mabbe, ina naata ina wurtoo ley galleeji mabbe Urusaliima, ina waajoro haala Joomiraado e cuusal. ²⁹ Imo haalda e Alhuudiyankoo be haalannoobe geresankoo be been, imo yeddundura e mabbe, de kambe kaa ibe piloo warude mo. ³⁰ Nde sakiraabe makko goondinbe been annditinnoo dum ndeen, njaari Sool Kaysariya. Caggal duum, be neli mo Tarsus.

³¹ Ndeen kawrital goondinbe ngaal hebi jam ley Yahuudiya e Galili, kam e Samariya fuu. Ngali beydi semmbe, ngali yehi yeeso e kulol Joomiraado, ngali beydii heewude saabe ballal Ruuhu Ceniido.

No Piyeer danniri yimbe ley Lidda e Joffe

³² Piyeer ina yiiloo e ley leydi ndiin fuu. O jippanii seniibe wonbe Lidda been du. ³³ O tawi toon gorko nyawdo mo banndu muudum fuu waati, bi'eteedo Eneya. O wadii duubi jeetati imo waalii. ³⁴ Piyeer wi'i mo:

—Eneya, Iisaa Almasiihu dannii ma! Umma, moyyin daddo maa!

Wakkati oon pay, o ummii. ³⁵ Wonbe Lidda e ngenndi Saron fuu nji'i mo, de tuubani Joomiraado.

³⁶ Ley wuro Joffe ina woodi taalibaajo debbo bi'eteedo Tabita (maanaa majjum woni «Lewla»). Dum woni Dorkas e geresankoo be. Imo golla golleeji lobbi, imo wadana talkaabe moyyere. ³⁷ E balde deen o nyawi, o maayi. O lootaa, de o wallinaa ley suudu sooro tafon. ³⁸ Wuro Joffe ngoon woddunduraa e Lidda, woodi du, taalibaabe been nani Piyeer ina woni to Lidda toon. Ndelle be neli worbe dido jaaroo mo o yottoo dum'en law.

³⁹ Piyeer ummii, yaadi e mabbe. Nde be njottinoo ndeen, be njaari mo ley suudu sooro toon. Rewbe talka'en be goriraabe mubben maayi been fuu battii dum ina mboya, ina kolla dum saayaaji e kaddule godde de Dorkas nyo'unoo nde wondunoo e mubben ndeen.

⁴⁰ Piyeer wurtini yimbe been fuu, hofii, ina du'oo. Caggal duum, hucciti e maaydo oon, wi'i:

—Tabita, umma!

Ndeen Tabita feerti gite muudum, yi'i Piyeer, ummii joodii. ⁴¹ Piyeer nanngi junngo makko, ummini mo. Caggal duum, o noddi seniibe been e rewbe talkaabe been, o holli dum'en Tabita wo buurdo. ⁴² Dum nanaama e ley Joffe fuu, heewbe ngoondini Joomiraado. ⁴³ Piyeer booyti Joffe balde keewde to ceeloowo guri bi'eteedo Simon.

10

No Piyeer noddiraa to suudu Korneliyus

¹ Ley Kaysariya ina woodi gorko bi'eteedo Korneliyus. O mawdo fedde sordaasi'en wi'eteende «fedde Italiyankooobe». ² O tinniido e diina, kanko e koreeji makko fuu be hulbe Laamdo. Imo sakkana Alhuudiyankooobe sadakaaji keewdi, imo wada du'aare to Laamdo wakkati fuu. ³ Nyannde gomma wakkati yamnde tati, o yi'i e ley holleede maleyka ina naata suudu makko. Maleyka oon ina wi'a mo:

—Korneliyus!

⁴ O ndaari dum faa woodi, o huli, o wi'i dum:

—Joomam, dume?

Maleyka oon wi'i mo:

—Du'aawuujii maa e sadakaaji di ngadandaa talkaabe diin ina mbeli Laamdo. Laamdo yeggitaay ma. ⁵ Nulu joonin worbe to wuro Joffe, faa noddowa Simon, bi'eteedo Piyeer. ⁶ Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.

⁷ Nde maleyka kaaldannoodo e makko oon dillunoo ndeen, o noddi golloobe makko dido e sordaasi gooto kuldo Laamdo jeyaado e howruube makko. ⁸ O haalani be ko maleyka oon wi'i duum fuu, o neli be Joffe.

⁹ Jaango majjum, ibe ngoni e laawol. Nde worbe tato been battinoo wuro ngoon ndeen, Piyeer yeenii dow suudu do weeri doon wakkati hakkunde naange faa wada du'aare. ¹⁰ O yolbii sanne, imo yidi nyaamude. Nde be moyyinanta o nyaamdu ndeen, Laamdo holli mo. ¹¹ O yi'i kammu udditii, de huunde wa'unde hono disaare mawnde ina jippinee e leydi. Cobbuli muudum nay fuu ina kabbaa. ¹² Sii daabaaji fuu di koyde nay, e kulle ladaoje, kam e sii pooli fuu ina ngoni e mayre. ¹³ Daande wi'i mo:

—Piyeer, umma, hirsu, nyaam!

¹⁴ Piyeer wi'i:

—A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.

¹⁵ Daande ndeen wi'i mo katin:

—Taa harmin ko Laamdo laabini.

¹⁶ Dum wadi noon kile tati. Ndeen disaare ndeen yeentinaa dow kammu.

¹⁷ Piyeer ina wemmii dow ko hollaa duum, ko dum fiirtata. Tawi worbe be Korneliyus nelunoo been, yamiino galle Simon, de joonin be ngari. Be ndarii e dammbugal. ¹⁸ Be noddi, be yami yalla Simon bi'eteedo Piyeer doon jippii. ¹⁹ Piyeer ina heddi na miiloo dow ko yi'i duum, faa Ruuhu wi'i dum:

—Worbe tato ina pile. ²⁰ Umma, jippa, njaadaa e mabbe tawa a sikkitiraay, sabo miin nuli be.

²¹ Piyeer jippii, wi'i worbe been:

—Inani kam, miin woni mo pilotodon oon. Dume waddi on?

²² Be njaabii, be mbi'i:

—Korneliyus mawdo sordaasi'en neli min. O gorko dartiido, kuldo Laamdo, mo lenyol Alhuudiyankooobe fuu seedanii moyyere. Maleyka ceniido yamirii mo min nodde, ngaraa suudu makko, faa o nana waaju maada.

²³ Piyeer silmini be, weerni be jemma oon.

Jaango majjum, o ummii, o dillidi e mabbe. Sakiraabe wobbe jeyaabe Joffe njaadi e makko. ²⁴ Jaango majjum katin be njottii ngalluure Kaysariya. Korneliyus ina hedino be,

noddi sakiraaʼbe muudum e yigiraaʼbe muudum ʼbadiiʼbe. ²⁵ Nde Piyeer naatannoo ndeen, Korneliyus jabʼbii dum, sujidani dum. ²⁶ De Piyeer ummini mo, wi'i:

—Umma, sabo miin du mi neddo tan.

²⁷ Piyeer ina haalda e makko, faa ʼbe naati suudu nduun, tawi toon yimbe heewbe ina kawriti. ²⁸ O wi'i ʼbe:

—Odon anndi daganaaki Alhuudiyanke jokkundura e mo wanaa Alhuudiyanke, naa weerande dum. Ammaa Laamdo hollii kam taa mi ndaarda fay gooto karmudo naa tuundo. ²⁹ Dum wadi nde nelandon kam ndeen, mi warii, mi salaaki. Dum le, kaalane kam, saabe dume noddirdon kam?

³⁰ Korneliyus jaabii, wi'i:

—Hannden woni balde nay, mido wada du'aare ley suudu am e wakkati hono o, yamnde tati ni, faa gorko mo kaddule jalbooje wari, darii yeeso am, ³¹ wi'i: «Korneliyus, Laamdo jaabanake ma du'aawuujii maa e sadakaajii maa. ³² Joonin, nulu e wuro wi'eteengo Joffe, noddanedaa Simon, bi'eteedo Piyeer. Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteedo Simon, mo suudu muudum hetti e maayo manngo.» ³³ Dum wadi de nelumi noddowedaa wakkati oon. A gaynii ko ngardaa duum. Joonin min fuu inani min yeeso Laamdo faa min kettindoo ko Joomiraado yamiri ma mbaajodaa min fuu.

³⁴ Ndeen Piyeer fuddi haalude, wi'i:

—Joonin mi yi'ii goonga jaati Laamdo burdintaa yimbe. ³⁵ Neddo kuloowo mo, gadoowo ko fonnditii, o jaban dum ko lenyol muudum laatii fuu. ³⁶ Odon anndi konngol ngol Laamdo nuldi bi'bbe Israa'iila ngool. Konngol lobbol ngool na holla jam na he'iree saabe Iisaa Almasiihu, kam woni Joomiraado yimbe fuu. ³⁷ Odon anndi kabaaru o huubii leydi Yahuudiya fuu. Dum fuddii gilla Galili, caggal ko Yaayaa waajii yimbe loote batisima. ³⁸ Odon anndi no Laamdo suborii Iisaa Nasaraatuujoo oon, no jippiniri e muudum Ruuhu Ceniido e baawde. Odon anndi no Iisaa yiilorii e nokkuuje fuu ina golla golleeji lobbi, ina danna ʼbe Ibiliisa jaalii na torra fuu, sabo Laamdo ina wondi e muudum. ³⁹ Minen, min seedebe ko o golli Yahuudiya e ko o golli Urusaliima fuu. Be bili o e leggal palaangal, ʼbe mbari mo. ⁴⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo nyannde tataberde, de ʼbangani mo hakkunde amin. ⁴¹ Kaa wanaa yimbe fuu o ʼbangani. O ʼbanganii seedebe ʼbe Laamdo artii subaade been, minen nyaamdube e makko de njardi e makko caggal iirtagol makko been. ⁴² O yamirii min mbaajoo yimbe, min ceedoo kanko woni mo Laamdo wadi carotoodo wuurbe e maaybe. ⁴³ Kanko du woni mo annabaaʼbe fuu ceedanii, mbi'i goondindo mo fuu heʼban yaafaneede hakkeegi muudum saabe innde makko.

⁴⁴ Wakkati Piyeer waajotoo waaju oon ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e hettindiiʼbe been fuu. ⁴⁵ Alhuudiyankooʼbe goondinbe wardunoobe e Piyeer been fuu dum haaynii dum'en, no dokkal Ruuhu Ceniido ngaal saakorii e yimbe ʼbe nganaa Alhuudiyankooʼbe ni. ⁴⁶ Sabo iʼbe nana yimbe been ina kaala e demle janane, na njetta Laamdo. Ndeen, Piyeer jaabii, wi'i:

⁴⁷ —Yimbe been keʼbii Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. Moy waawi hadude ʼbe looteede lootagal batisima?

⁴⁸ O yamiri ʼbe mbatisiree e innde Iisaa Almasiihu. Caggal duum, ʼbe nyaagii mo o wonda e mabbe balde seeda.

11

No Piyeer jaaborii kawrital goondinbe gonngal Urusaliima

¹ Nulaabe e sakiraaʼbe wonbe Yahuudiya been nani yimbe ʼbe nganaa Alhuudiyankooʼbe du keʼbii konngol Laamdo. ² Nde Piyeer yeentunoo Urusaliima fu, goondinbe tilsinbe taadagol been peli dum, ³ mbi'i:

—A jippanake yimbe ʼbe taadaaki, a nyaamdii e muʼbʼben!

⁴ Ndeen Piyeer haalani ʼbe ko wadi duum gilla e fuddoode faa e timmoode, wi'i:

⁵ —Wuro Joffe ngonnoomi, mido du'oo faa nji'umi e ley holleede huunde ʼbanganii kam. Huunde wa'unde hono disaare mawnde nde cobbuli muudum nay fuu kabʼbaa, ina jippinee yuuwde e kammu warde to am. ⁶ Taykiimi nde faa woodi, nji'umi daabaaji fuu

di koyde nay, e kulle ladde e ladooje e sii pooli fuu. ⁷ Nanumi daande ina wi'a kam: «Piyeer, umma, hirsu, nyaam!» ⁸ Mbiimi: «A'aa, abada Joomiraado! Abada mi nyaamaayo ko harmi naa ko tuuni.» ⁹ Daande dow kammu ndeen jaabitii kam katin, wi'i: «Taa harmin ko Laamdo laabini.» ¹⁰ Dum wadi noon kile tati. Caggal duum, kulle deen fuu yeentinaa dow kammu. ¹¹ De wakkati oon pay, worbe tato nulaabe to am yuuruube Kaysariya ngari to suudu do min ngonnoo doon. ¹² Ruuhu Ceniido wi'i kam mi yaada e mabbe taa mi sikkitira fay huunde. Sakiraabe njeegomo bee do njaadi e am, de min naaddi suudu Korneliyus. ¹³ O haalani min no o yiiri maleyka ina darii ley suudu makko ina wi'a mo: «Nulu e wuro wi'eteengo Joffe noddanedaa Simon bi'eteedo Piyeer. ¹⁴ O haalante haalaaji kisinoowo ma, aan e koreeji maa fuu.» ¹⁵ Nde pudfumi haalude ndeen, Ruuhu Ceniido jippii e mabbe hono no jipporinoo e meeden arande ni. ¹⁶ Ndeen, miccitiimi konngol ngol Joomiraado wi'unoo: «Yaayaa batisirannoo ndiyam, ammaa onon, on mbatisirte Ruuhu Ceniido.» ¹⁷ Si Laamdo fonndii en e mabbe, hokkii be ko hokkunoo en duum nde ngoondinnoden Joommen Iisaa Almasiihu ndeen, ndelle miin wo mi moy? Yalla mido waawi hadude Laamdo naa?

¹⁸ Nde be nannoo dum ndeen, be ndeyyinii, ibe njetta Laamdo, ibe mbi'a:

—Laamdo tuubinii yimbe be nganaa Alhuudiyankooobe du faa keba nguurndam ngoongalajam.

No Kabaaru Lobbo waajoraa ley Antiyoki

¹⁹ Nde Etiyen waranoo ndeen, goondinbe torraama faa cankitii. Wobbe njehi faa Finisi e Kipirus e Antiyoki. Ibe mbaajoo Alhuudiyankooobe tan konngol ngool. ²⁰ Ammaa goondinbe wobbe yuuroobe Kipirus e Sireene naati Antiyoki ina mbaajoo Kabaaru Lobbo haala Iisaa Joomiraado oon hakkunde Geresankooobe. ²¹ Baawde Joomiraado ina ngondi e mabbe. Yimbe heewbe ngoondini, tuubi, ngarti to Joomiraado.

²² Kawrital goondinbe wonbe Urusaliima ngaal nani kabaaru gadudo Antiyoki oon, neli toon Barnabas. ²³ Nde oon yottinoo de yi'i e mabbe moyyere Laamdo fu, seyii, tindini be fuu be tinoo, be tabita e Joomiraado e berde laabude. ²⁴ Barnabas wo gorko lobbo, kebbinaado Ruuhu Ceniido e goondinal. Jamaa keewdo goondini Joomiraado saabe makko.

²⁵ Caggal duum, Barnabas yehi Tarsus faa filowoo Sool. ²⁶ Nde o yitunoo dum ndeen, o yaari dum Antiyoki. Be ngondi e kawrital goondinbe wonbe toon been hitaande hibunde, be njannngini yimbe heewbe. Taalibaabe wonbe Antiyoki been artii fuu wi'eede Almasiyankooobe.

²⁷ E balde deen, annabaaabe ley goondinbe yuurii Urusaliima ngari Antiyoki. ²⁸ Gooto mabbe bi'eteedo Agabus, ummii, darii, holliri saabe Ruuhu rafo manngo wadan ley laamu Roma fuu. (Woodi, rafo ngoon wadii e laamu kaananke mawdo bi'eteedo Kalawdiyus.)*

²⁹ Taalibaabe been anniyii hawrundurde mballa, mono fuu ko waawi, faa be nelda sakiraabe mabbe wonbe Yahuudiya been. ³⁰ Be ngadi dum, be nuldi mballa kaan e juude Barnabas e Sool faa kokkowa mawbe kawrital Urusaliima.

12

No goondinbe torrira

¹ Wakkati oon, kaananke bi'eteedo Hirudus fudfi torrude wobbe ley kawrital goondinbe ngaal. ² O yamiri Yaakuuba sakiike Yuhanna oon wardee kaafaahi. ³ Nde o yiinoo idum weli Alhuudiyankooobe ndeen, o nanngi Piyeer du. Dum hawri e wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla. ⁴ Nde o nanngunoo Piyeer ndeen, o ommbi dum ley kasu. O yamiri pecce sordaasiibe nay loomtundura e haybugol dum, fedde fuu yimbe nayo. O anniyii jaarude dum yeeso yimbe fuu, si iidi Faltagol tilake. ⁵ Dum wadi de Piyeer haybaa e ley kasu nguun, ammaa kawrital goondinbe ngal selaay nyaaganaade mo Laamdo.

* 11:28 Kalawdiyus wo kaananke Roma mawdo njoyaabo. O laamake hakkunde duubi 41 e 54 caggal rimeede Iisaa. Taariki jamaanu oon ina holla rafo manngo wadii ley laamu Roma fuu hakkunde duubi 46 e 48 caggal rimeede Iisaa.

⁶ Nde Hirudus anniyinoo yaarude mo sariya ndeen, jemma oon imo daanii hakkunde sordaasiibe dido, imo haabbiraa callali didi. Ndaarooobe wobbe du ina kayba dammbugal kasu doon. ⁷ Wakkati oon, maleyka Joomiraado wari to makko, annoora yayni ley suudu nduun. Maleyka meemi mo, findini mo, wi'i:

—Umma law!

Ndeen callali diin kabbitii, yuwi e juude makko, caami. ⁸ Maleyka oon wi'i mo:

—Haaba kabborgol maa, borna pade maa.

Piyeer wadiri noon. Maleyka oon wi'i mo:

—Waana suddamaare maa, njokkaa kam.

⁹ Piyeer wurtii, jokki mo, de o faamaay ko maleyka oon wadata duum wo goonga. Imo miiloo wo o yi'u dum ley holleede. ¹⁰ Be paltii kayboowo arandeejo oon e didabo fuu. Be njottii dammbugal njamndi naarrugal ngalluure ndeen. Ngal omtanii hoore maggal yeeso mabbe. Be njalti, be njokki laawol ngool. Wakkati oon, maleyka oon seedi e makko.

¹¹ Hakkillo Piyeer warti, wi'i:

—Joonin mi tannyorii Joomiraado nuli maleyka muudum, faa hisina kam e junngo Hirudus e ko Alhuudiyankoobe njelinoo faa mi wadee fuu.

¹² Nde o faamunoo ko wadi fu, o yehi suudu Mariyama, inna Yuhanna bi'eteedo Marku. Toon yimbe heewbe kawriti ina ngada du'aare. ¹³ Nde Piyeer gokkinoo dammbugal galle toon ndeen, golloowo debbo bi'eteedo Roda battitii faa ndaara wo moy. ¹⁴ Nde o annditinnoo daande Piyeer ndeen, o yeggiti omtude dammbugal ngaal no o foti seyaade. O doggi, o naatowi, o humpiti be wo Piyeer darii dammbugal toon. ¹⁵ Be mbi'i mo:

—A kaarjaado!

Ammaa imo heddii siinude sikke walaa wo dum Piyeer. Be mbi'i katin:

—Dum wo maleyka makko.

¹⁶ De dum fuu Piyeer ina heddii ina gokkoo. Nde be udditinnoo, be njiinoo mo ndeen, dum haayinii be sanne. ¹⁷ O huncani be junngo faa be ndeyyinoo, o fillanii be no Joomiraado yaltiniri mo kasu, o wi'i:

—Kaalanee dum Yaakuuba, kam e sakiraabe wobbe been.

Caggal duum, o yalti, o yehi nokku goddo.

¹⁸ Nde weetunoo fu, fitina mawdo ummii hakkunde sordaasiibe been. Ibe yamundura noy Piyeer wadi. ¹⁹ Hirudus yamiri be piloo be nannga mo, ammaa be njiitaay mo. Ndelle o yami ndaarooobe been ko laatii, de o yamiri be mbaree. Caggal duum, Hirudus jippii Yahuudiyaa, yehi Kaysariya joodowii toon.

No Hirudus maayiri maayde bonnde

²⁰ Hirudus tikkani yimbe Tirus e Sidon. De yimbe been kaa muuyaay noon, sabo wo leydi makko ndiin be kebata nyaamdu. Ndelle be ndawridi, be nuli wobbe nyaagoo faa be ndewra e makko. Be paamiri e Bilastus dawranoowo golloobe kaananke.

²¹ Be itti nyalaande faa be kaalda e Hirudus kaananke oon. Nde nyannde ndeen yottinoo fu, o bornii kaddule kaananke, o joodii dow joodorgal laamu, o haaldi e mabbe.

²² Yimbe been peekii, mbi'i:

—Dum wo daande laamdo, wanaa daande neddo!

²³ Wakkati oon fu, maleyka Joomiraado fiyi Hirudus, sabo o hokkitaay Laamdo teddeengal muudum. O yumi gildi, o maayi.

²⁴ Ammaa konngol Laamdo ngool ina yaara yeeso, ina beyda sankitaade. ²⁵ Nde Barnabas e Sool tilinoo e golle mubben Urusaliima fu, be njeccodii e Yuhanna bi'eteedo Marku.

Jahaangal Pool aranal

13

No Barnabas e Pool nuliraa faa ngolla golle Laamdo

¹ Annabaabe e jannginooobe ina ngoni ley kawrital goondinbe gonngal Antiyoki ngaal. Kambe ngoni Barnabas e Simeyon noddirteedo Baleejo e Lukiyus mo Sireene e Manahen,

mawnidindo e Hirudus hooreejo leydi oon, kam e Sool. ² Nyannde gomma ibe teddina Joomiraado tawi ibe ngondi e suumayeere, ndeen Ruuhu Ceniido wi'i be:

—Cenndanee kam Barnabas e Sool saabe gollal ngal noddirmi be ngaal.

³ Caggal suumayeere e du'aare mabbe, be njowi juude mabbe e dow yimbe dido been, be nuli dum'en.

⁴ Nii Ruuhu Ceniido nuliri be. Be njehi Selewkiya, be naati laana maayo manngo be ponndii ruunde* Kipirus. ⁵ Nde be njottinoo Salamis dow ruunde ndeen, be mbaajii konngol Laamdo ley cuudi Alhuudiyankoobe baajordi. Yuhanna bi'eteedo Marku ina wondi e mabbe, ina walla be. ⁶ Be peyyiti ruunde ndeen faa be njottii ngalluure wi'eteende Pafos. Toon be tawi daggada Alhuudiyanke bi'eteedo Bar-Iisaa, biitotoodo wo annabaajo. ⁷ Wo o howruujo kaananke bi'eteedo Sergiya Pool. Oon wo jom hakkillo. O noddi Barnabas e Sool sabo imo yidi nanude konngol Laamdo. ⁸ Ammaa Elimas mo inndem fiirtata «daggada» oon salake be. Imo filoo bonnitinde goondinal kaananke oon. ⁹ Ndeen Sool bi'eteedo Pool, kebbinaado Ruuhu Ceniido, ndaari mo faa woodi, ¹⁰ wi'i:

—Bii Ibiliisa! Aan keewdo jamba e hiila, ganyo ko laabi fuu! A selataa oonyude laabi Joomiraado ponnditiidi naa? ¹¹ Joonin jukkungo Joomiraado saaman e maada, a wuman, a yi'ataa naange faa sardi† oon yottoo.

Wakkati oon ni, gite makko cuddini, de nibbi. Imo memmemta, imo filoo dowoowo.

¹² Nde kaananke oon yi'unoo ko wadi duum ndeen, goondini Iisaa. Waaju haala Joomiraado kaan haaynake dum.

No Pool waajorii ley ngalluure Antiyoki

¹³ Pool e yaadiraabe muudum naati laana maayo manngo, ndilli Pafos, njottii Perge ley leydi Pamfiliya. Doon Yuhanna bi'eteedo Marku seedi e mabbe, yeccii Urusaliima. ¹⁴ Be ndilli Perge, be ngari Antiyoki ley leydi Pisidiya. Be naati waajordu nyalaande fowteteende, be njoodii. ¹⁵ Caggal janngede Tawreeta Muusaa e dewte annabaabe, hooreebe waajordu nduun neli be noddee be ngara yeeso mubben. Be mbi'i:

—Sakiraabe, si odon njogii haala cemmbinooha yimbe do fu, kaalee.

¹⁶ Pool ummii, hunci junngo muudum faa be kakkilana dum, wi'i:

—Israa'ilankooobe e hulbe Laamdo wobbe, kettinee: ¹⁷ Laamdo Israa'ilankooobe oon subake maamiraabe meeden, teddinii lenyol mabbe nde ngol hodoynoo leydi Misira ndeen. O yaltiniri be toon baawde makko. ¹⁸ O munyanii‡ be ley ladde faa wadi duubi capande nay. ¹⁹ Caggal ko o halki lenyi jeddi e ley leydi Kanaana, o hokki ndi yimbe makko ndona ndi. ²⁰ Ko be ngoni ley Misira faa warde ko be naati leydi Kanaana fu wadii hono duubi keme nay e capande joy. Caggal duum, o hokki be sarotoobe faa jamaanu annabi Samuwiila. ²¹ Nde dum faltinoo ndeen, be nyaagii Laamdo hokka be kaananke. Laamdo hokki be Sawulu bii Kis yuurudo e lenyol Benjamin. Oon laamii be duubi capande nay.

²² Ndeen Laamdo borti Sawulu, hokki Daawda laamu. O haali kabaaru muudum, o wi'i: «Mi hebii Daawda bii Yesa gorko belnoowo bernde am, gadoowo muuyde am fuu.» ²³ E yuwdi makko Laamdo wurtini Iisaa, kisinoowo Israa'iila no aadorinoo noon. ²⁴ Fadde Iisaa warude, Yaayaa waajake yimbe Israa'iila fuu tuuba, lootee lootagal batisima. ²⁵ Katin, nde Yaayaa timminannoo golle muudum ndeen, wi'i be: «Mi wanaa mo miiloton ngonumi oon. Ammaa ina woodi garoowo caggal am, mo mi fotaay fay e habbitinde boggi pade muudum.»

²⁶ Sakiraabe, onon yuwdi Ibrahiima e hulbe Laamdo wobbe, wo enen nuldaa kabaaru kisinoowo o. ²⁷ Sabo wonbe Urusaliima been e hooreebe mubben fuu annditaay Iisaa. Katin du be paamaay haalaaji annabaabe janngeteedi nyalaande fowteteende fuu. Annabaabe been mbi'ii Iisaa sarete. Ko be carii mo duum, be tabintinii haalaaji diin. ²⁸ Fay si taweede be kebaay daliili fuu no be mbarda mo, be nyaagake Pilaatu o waree.

* 13:4 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † 13:11 sardi wo wakkati podanoodo.

‡ 13:18 Won binndi bi'udii nyaamnii be.

²⁹ Nde be ngollunoo ko Binndi diin mbi'i e makko duum faa hi66i ndeen, be njippini mo e leggal palaangal, be ngadi mo e saabeere. ³⁰ Ammaa Laamdo iirtinii mo. ³¹ Balde keewde o bangani wondunoobe e makko been gilla Galili faa Urusaliima. Been ngoni seedantoobe mo yeeso yimbe joonin. ³² Minen, miden ngaddana on Kabaaru Lobbo: ko Laamdo aadaninoo maamiraabe meeden duum, ³³ yottinani en, enen taaniraabe mu6ben. O wadii dum e ley ko o iirtini Iisaa. Noon winndiraa ley jimol Jabuura suura didi:

«Wo a biyam, hannden mi laatake Baaba maa.»§

³⁴ Katin du, Laamdo iirtinii mo e hakkunde maay6e, accaay banndu makko nyoli. Noon haaldunoo nde wi'unoo:

«Mi hokkan on barkeeji ceniidi di mbonataa,
di podaninoo mi Daawda diin.»*

³⁵ Dum wadi de o wi'i e Jabuura suura goddo:

«A accataa Ceniido maa nyola.»†

³⁶ Daawda gollii ko Laamdo muuyi golla e jamaanu muudum. Caggal duum, o maayi. Banndu makko hawrunduraa e maamiraabe makko, ndu nyoli. ³⁷ Ammaa mo Laamdo iirtini oon nyolaay. ³⁸ Sakiraabe, anndee wo saabe makko de mbaajadon yaafeede hakkeeji. ³⁹ Tawreeta Muusaa waawaa wadude neddo ponnditiido. De kanko kaa, goondindo mo fuu, o ndaardan dum ponnditiido. ⁴⁰ Dum le, kaybee taa ko annabaabe cappinoo duum hewtoo on:

⁴¹ «Onon jalnortoobe golle am, ndaaree,
de dum haaynoo on, de kalkon!

Sabo mi wadan goddum e ley wakkati moodon,

mo on ngoondintaa fay si neddo haalannoo on.»‡

⁴² Caggal Pool e Barnabas njaltii waajordu nduun, jamaa oon nyaagii be be ngarta fowteteende waroore, faa be njaha yeeso e waaju mabbe. ⁴³ Caggal ko kawrital ngaal wadi duum, Alhuudiyankooobe heew6e e naatube e diina mu6ben njokki Pool e Barnabas. Been dido fuu ina kaalda e mabbe, ina tindina be be keddo e moyyere Laamdo.

⁴⁴ Fowteteende jokkunde ndeen, yimbe ngalluure ndeen fuu kawriti faa kettinoo konngol Laamdo. ⁴⁵ Ammaa nde Alhuudiyankooobe been njiinoo jamaa oon ndeen, kiram naati be. I6e njedda ko Pool waajotoo duum, i6e njenna dum. ⁴⁶ Ndeen Pool e Barnabas kaaldirani be tannyoral, mbi'i:

—Waajibi onon min artotoo haalande konngol Laamdo ngol. Ammaa saabe on padddii ngol, on ndaardaay ko'e moodon odon poti hebude nguurndam nduumiidam, min njahan to yimbe be nganaa Alhuudiyankooobe. ⁴⁷ Sabo inan ko Joomiraado yamiri min:

«Mi darnii ma faa laatanodaa lenyi diin annoora,

faa kisinaa haddi adunaaru ndu fuu.»§

⁴⁸ Nde yimbe lenyi goddi diin nannoo haalaaji diin ndeen, ceyii, teddini konngol Joomiraado ngool. Be Laamdo subanii nguurndam nduumiidam been fuu ngoondini.

⁴⁹ Konngol Joomiraado ngool sankitii e leydi ndiin fuu. ⁵⁰ Ammaa Alhuudiyankooobe been ummini hakkillooji rewbe rewoobe Laamdo saahiibe, kam e mawbe ngalluure ndeen. Be ummini torra dow Pool e Barnabas, be ndiwi dum'en leydi mabbe. ⁵¹ Kam'en du pididi colla koyde mu6ben e mabbe, de njehi Ikoniya. ⁵² Taalibaaabe been kebbinaa seyo e Ruuhu Ceniido.

14

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Ikoniya

¹ Ley Ikoniya du Pool e Barnabas naati e ley waajordu Alhuudiyankooobe. Ley ko be mbaajii duum, Alhuudiyankooobe e yimbe lenyi goddi heew6e ngoondini. ² Ammaa Alhuudiyankooobe salii6e goondinde been ummini hakkillooji lenyi goddi, mbonni berde

§ 13:33 Jabuura 2.7. * 13:34 Esaaya 55.3. † 13:35 Jabuura 16.10. ‡ 13:41 Habakuk 1.5. § 13:47 Esaaya 49.6.

mubben faa mbanya sakiraaɓe goondinɓe been. ³ Ammaa dum fuu hadaay ɓe ɓooyude toon, iɓe mbaajaroo haala Joomiraado cuusal, iɓe kolla hinney Joomiraado. Yimɓe been annditii ko ɓe mbaajotoo duum wo goonga, sabo Laamɗo hokki ɓe baawɗe wadude maandeeji kaayniidi e golleeji kaayniidi. ⁴ Yimɓe wuro ngoon peccii: wobɓe keedani Alhuudiyankoobe, wobɓe du keedani nulaabe been.

⁵ Yimɓe lenyi goddi e Alhuudiyankoobe e ardiiɓe mubben anniyii torrude ɓe e wardude ɓe kaaye. ⁶ Nde ɓe maatunoo dum ndeen, ɓe ndoggani Listara e Derbe e gure sereaaji mubben ley leydi Likoniya. ⁷ Toon du iɓe mbaajoo Kabaaru Lobbo oon.

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Listara

⁸ Ley Listara doon ina woodi gorko bonnguujoo, dimdaado e bonngaaku. Abada o yahaay e koyɗe makko. ⁹ Imo hettinii waaju Pool. Pool ndaari mo, yi'i o goondinii faa imo waawi danneede, ¹⁰ haali semmbe, wi'i:

—Umma, dara e koyɗe maa!

Gorko oon gurbitii, darii, ina yaha. ¹¹ Nde yimɓe been njiinoo ko Pool wadi duum ndeen, mbulli, mbi'i e ley haala Likoniya'en:

—Alla'en njippake dow meeden, na nanndinkinii e yimɓe!

¹² ɓe inndiri Barnabas «Jewus», ɓe inndiri Pool du «Hermes»,* sabo Pool wonnoo kaaloowo. ¹³ Suudu tooru maɓɓe wi'eteendu Jewus ina woni yaasin ngalluure toon. Almaami oon yuuri toon waddi ga'i maysiniraadi pinndi to dammbude narrude ngalluure toon. Kanko e yimɓe been ina njidi wadude di kirsamaaji. ¹⁴ Ammaa nde Barnabas e Pool nannoo dum ndeen, dum metti dum'en faa ceeki kaddule mubben, kenyanii jamaa oon ina peekoo, ¹⁵ ina mbi'a:

—Worɓe, dume ngadoton do? Minen du min yimɓe hono moodon. Miden mbaajoo Kabaaru Lobbo oon faa tuubon, celon golleeji ɓoli di, ngarton e Laamɗo buurɗo, tagudo kammu e leydi e maayo manngo e ko woni e mubben fuu. ¹⁶ E jamaanuujii paltiidi diin o accii lenyi fuu njokka laabi mubben. ¹⁷ E dum fuu, imo golla ko woodi faa dum seedanoo mboodirka makko. Imo tomnana on yuwoonde, imo benndinana on nyaamri e wakkati muudum. Imo waaltinira hakkillooji mon nyaamdu e seyo.

¹⁸ No Pool e Barnabas mbaajorii nii fu, faa hannden wo e semmbe kadiri jamaa oon hirsande dum'en ga'i diin.

¹⁹ Caggal duum, Alhuudiyankoobe yuuri Antiyoki e Ikoniya. ɓe kefi hakkillooji yimɓe been faa limni Pool kaaye. ɓe ndaasi dum, ɓe njoppowi dum faa caggal wuro ngoon, sabo ɓe miilii wo maayɗo. ²⁰ Ammaa nde taalibaabe been ngarnoo piilii mo ndeen, o ummii, o soyyitii ley wuro ngoon.

No Pool e Barnabas njeccorii Antiyoki

Jaango majjum, o yaadi e Barnabas wuro wi'eteengo Derbe. ²¹ Nde ɓe mbaajinoo toon Kabaaru Lobbo fu, yimɓe heewɓe laatii taalibaabe Iisaa. Caggal duum, ɓe njeccii Listara e Ikoniya, kam e Antiyoki. ²² Iɓe beydana taalibaabe semmbe, iɓe tindina dum'en keddo e goondinal, iɓe mbi'a:

—Sanaa tampen tampiriiji keewɗi fadde men e naatude laamu Laamɗo.

²³ E ley kawrite goondinɓe deen fuu, ɓe cubanii dum'en mawɓe. Caggal duum, ɓe cuumii, ɓe ndu'ii, ɓe kalfini dum'en Joomiraado mo ɓe ngoondini oon.

²⁴ Nde ɓe ceekunoo leydi Pisidiya ndeen, ɓe ngari leydi Pamfiliya. ²⁵ ɓe mbaajii konngol ngol ley wuro Perge. Caggal duum, ɓe njippowii Ataliya. ²⁶ Toon ɓe naati laana maayo manngo, ɓe pornyii Antiyoki do ɓe kalfinanoo moyyere Laamɗo faa ɓe ngolla gollal ngal ɓe tilii ngaal.

²⁷ Nde ɓe njottinoo ndeen, ɓe kawrunduri yimɓe kawrital goondinɓe ngaal, ɓe kaalani ngal no Laamɗo nawtorii ɓe, no o omtirani yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankoobe dammbugal goondinal. ²⁸ ɓe keddi doon faa ɓooyti, iɓe ngondi e taalibaabe been.

* 14:12 E ley diina Geresankooɓe Jewus woni hooreejo tooruuji, Hermes woni nelaado majji.

15

Haala kawrital gacdaangal Urusaliima

¹ Yimbe wobbe yuuri Yahuudiya ngari Antiyoki, ina njanngina sakiraabe been, ina mbi'a:

—Si on taadiraaka hono no Muusaa wi'iri noon fu, on kisataa.

² Pool e Barnabas poodunduri e mabbe, ndukidi e mabbe faa tiidi. Ndelle be tabintini nelde Pool e Barnabas e yimbe wobbe faa Urusaliima, be kaaldowa e nulaabe e mawbe goondinbe been dow majjum. ³ Ndelle kawrital goondinbe ngaal neli be. Be peyyiti leyde Finisi e Samariya, ibe kaalana goondinbe toon haala tuubugol yimbe be nganaa Alhuudiyankoobe. Dum laatani sakiraabe been fuu seyo manngo. ⁴ Nde be njottinoo Urusaliima ndeen, kawrital goondinbe ngaal e nulaabe e mawbe been njaabii be. Be kaalani dum'en ko Laamdo gollitiri be.

⁵ Ammaa wobbe ley goondinbe jeyaaabe e fedde Farisa'en ummii, mbi'i:

—Waajibi be taadee, be njamiree jokkude Tawreeta Muusaa.

⁶ Nulaabe e mawbe been kawriti faa ndaara haala kaan. ⁷ Caggal ko haalaaji diin keewii, Piyeer ummii, wi'i be:

—Sakiraabe, odon anndi Laamdo subake kam e ley moodon gilla ko booyi. O subake kam faa mi waajoo Kabaaru Lobbo oon hakkunde yimbe be nganaa Alhuudiyankoobe, faa be nana, be ngoondina. ⁸ Laamdo anndudo berde oon hollii jabanii be, nde hokkunoo be Ruuhu Ceniido hono no meeden ni. ⁹ Walaa fuu ko o senndiri en e mabbe, e ley ko o laabiniri berde mabbe e goondinal. ¹⁰ Joonin, ko wadi de odon ndaartindoo Laamdo? Odon njowa e taalibaabe been donngal ngal enen e maamiraabe meeden fuu en mbaawaay ronndaade. ¹¹ A'aa. Wo moyyere Joomiraado meeden Iisaa de tannyorden hisineede. Hono noon kambe du.

¹² Kawrital ngaal fuu deyyinii siw, ina hettinii ko Barnabas e Pool pillotoo no Laamdo hokkiri dum'en wadude maandeeji kaayniidi e kaayeeffiji hakkunde lenyi goddi. ¹³ Nde be kettinoo haalaaji diin faa woodi fu, Yaakuuba beydi haala, wi'i:

—Sakiraabe, kettinane kam! ¹⁴ Simon humpitii en no Laamdo artorii hakkilande yimbe be nganaa Alhuudiyankoobe, faa wada dum'en yimbe muudum. ¹⁵ Dum hawrii e haalaaji annabaabe diin, hono no winndiraa ni:

¹⁶ «Joomiraado wi'i:

Caggal duum, mi watan,

mi nyiotoo suudu Daawda saamundu nduun,

mi fonndita ko boni e mayru,

mi darna ndu katin,

¹⁷ faa yimbe heddiibe fuu tewta Joomiraado,

lenyi di noddammi fuu, faa laato yimbe am.

¹⁸ Joomiraado tabintindo kulle de anndunoo wadan gilla arande, kam wi'i noon.»*

¹⁹ Dum saabii miin kaa ko nji'umi, taa tiidinanen lenyi goddi tuubudi ngarti e Laamdo diin. ²⁰ Ammaa mbinndanen be be ndeentoo e ko tooruuji tuunini e jeenu e nyaamude ko saadi e nyaamude yiyam. ²¹ Gilla e jamaanuuji booydi, Tawreeta Muusaa ina jannginee ley gure deen fuu, ibe njangga dum nyalaande fowteteende fuu ley cuudi baajordi.

Haala bataaki yaade to goondinbe be nganaa Alhuudiyankoobe

²² Ndeen nulaabe been e mawbe e kawrital goondinbe ngaal fuu paamiri faa cuboo worbe e ley mubben faa nela dum'en Antiyoki, be njaada e Pool e Barnabas. Be cubii Yahuuda bi'eteedo Barasaba, kam e Silas. Didu been fuu wo ardiibe ley sakiraabe goondinbe. ²³ Inan bataaki ki be kokki dum'en:

Minen sakiraabe moodon nulaabe e mawbe, miden njowta on, onon sakiraabe amin lenyi goddi gondi Antiyoki e Siiriya e Silisi.

* 15:18 Amos 9.11-12.

²⁴ Min nanii yimḅe yuuruḅe to amin mettinirii ḅerde moodon haalaaji, njiibii hakkillooji moodon. Minen le, min njamiraay ḅe. ²⁵ Min ndawridii, min paamiri min cuboo worḅe faa min nela dum'en to moodon, ḅe njaada e yigiraabe amin horsuḅe Barnabas e Pool, ²⁶ farritinḅe† yonkijji muḅḅen saabe Joommen Iisaa Almasiihu. ²⁷ Dum wadi de min neli Yahuuda e Silas, paamina on ko min mbinndi e moodon duum hunnduko e hunnduko. ²⁸ Minen e Ruuhu Ceniido, min anniyake taa min njowa on dorje tedduḅe si wanaa ko tilsi duum: ²⁹ ndeentodon e kirsanaadi tooruuji e yiyam e ko saadi e jeenu. Si on ndeenii ko'e moodon e kujje de, on ngadii ko woodi. Laamdo reena en!

³⁰ Woodi, ḅe kokkaa laawol, ḅe njehi Antiyoki. Nde ḅe njottinoo ndeen, ḅe kawrunduri kawrital goondinḅe ngaal, ḅe kokki ngal bataaki kiin. ³¹ Nde ḅeen janngunoo ki ndeen, ceyii sabo haalaaji diin cemmbinii ḅerde muḅḅen. ³² Yahuuda e Silas wo annabaabe. ḅe mbaaltiniri ḅerde sakiraabe e haalaaji keewdi, ḅe cemmbini dum'en. ³³ Nde ḅe booytunoo toon seeda fu, ḅe ceedi e sakiraabe ḅeen e dow jam, ḅe njeccii to nelnooḅe ḅe toon. [³⁴ De Silas, kam kaa, heddi toon.]‡

³⁵ Pool e Barnabas keddi ley Antiyoki doon. Kam'en e wobḅe heewḅe ina njanngina ina mbaajoo konngol Joomiraado.

Jahaangal Pool didabal

No Pool e Barnabas ceediri

³⁶ Caggal balde seeda, Pool wi'i Barnabas:

—Njeccoden e gure de mbaajinoden konngol Joomiraado deen fuu, njippanoden sakiraabe meeden ḅeen, ndaaren no ḅe ngorri.

³⁷ Barnabas ina yidi ḅe njaada e Yuhanna bi'eteedo Marku. ³⁸ De Pool kaa muuyaay ḅe njaada e gorko oon, sabo oon seediino e maḅḅe Pamfiliya, yaadaay e maḅḅe faa gollida e maḅḅe. ³⁹ Barnabas e Pool luuri faa ceedi. Mono e maḅḅe fuu subii neddo goddo. Barnabas yaadi e Marku, naati laana maayo, fonndii ruunde§ Kipirus. ⁴⁰ Pool du subii yaadude e Silas. Sakiraabe ḅeen kalfinii ḅe e hinney Joomiraado de ḅe ndilli. ⁴¹ Be ndewi leyde Siiriya e Silisi, iḅe cemmbina kawrite goondinḅe deen.

16

No Timote yaadi e Pool e Silas

¹ Pool wari Derbe. Caggal duum, o yottii Listara. Goondindo bi'eteedo Timote ina tawaa doon. Inniiko wo Alhuudiyanke goondindo, de baabiiko wo neddo yuurudo Geres. ² Sakiraabe wonḅe Listara e Ikoniya ḅeen ina ceedanoo mo wo o lobbo. ³ Pool ina yidi faa o yaada e muḅḅen. Ndelle yaari mo faa o taadee tafon, sabo Alhuudiyankooḅe wonḅe e leyde deen ḅeen fuu ina anndi baabiiko wo yuurudo Geres. ⁴ Ley gure de ḅe peyyiti deen, iḅe njottinana goondinḅe jamirooje de nulaabe e mawḅe wonḅe Urusaliima ḅeen kolli ḅe njokka. ⁵ Hono noon, kawrite goondinḅe deen ina beydoo semmbe ley goondinal, ina beydoo heewude nyannde fuu.

No Pool noddiraa Makedoniya

⁶ Ruuhu Ceniido hadi ḅe waajaade konngol ngol ley Aasiya. Saabe majjum ḅe ndewi leydi Firigiya e leydi Galaatiya. ⁷ Nde ḅe ngarnoo keerol Misiya ndeen, ḅe pilii yaade Bitiniya, ammaa Ruuhu Iisaa accaay ḅe naata. ⁸ Saabe duum, ḅe paltii Misiya, ḅe naati e wuro wi'eteengo Torowas. ⁹ Jemma oon, Pool hebi holleede. O yi'i gorko Makedoniyanke ina darii, ina nyaagoo mo ina wi'a:

—Ngaraa Makedoniya, mballaa min!

¹⁰ Nde Pool yiinoo ko hollaa dum ndeen, wakkati oon ni, filii yahude Makedoniya. Min tannyorii Laamdo noddii min faa min mbaajoo ḅe Kabaaru Lobbo.

† 15:26 Farritaade wo rafi reenude yonki muudum. ‡ 15:34 E dereeji booydi, goddi ngalaa aaya 34.

§ 15:39 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

No Lidiya goon diniri waaju Pool ley Filipi

¹¹ Hono noon, min naati laana maayo yuuruka Torowas, min ponndii ruunde Samotaras. Jaango majjum, min ponndii Neyapolis. ¹² Min yuwi doon, min ponndii Filipi. Filipi wo ngalluure mawnde e leydi Makedoniya nde Romankooɓe ndawranta. Min ngadi balde seeda doon. ¹³ Nyalaande fowteteende, min njaltiri wuro ngoon hedde daande maayo to min miili Alhuudiyankooɓe na mboownoo wadude du'aare. Min tawi doon rewɓe ina kawriti. Min njoodii, min mbaajii ɓe. ¹⁴ Gooto maɓɓe wo debbo jokkudo Laamdo bi'eteedo Lidiya. Wo o connoowo kaddule bodeeje, jeyaado ngalluure wi'eteende Tiyatira. Imo hettindii waaju oon, de Joomiraado omti bernde makko faa o jaba ko Pool waajotoo duum. ¹⁵ Kanko e koreeji makko fuu ɓe lootaa lootagal batisima. Caggal duum, o nyaagii min, o wi'i:

—Si odon tiigorii kam mi goondindo Joomiraado fu, ngaree suudu am, mbeeranon kam.

O tilsinani min faa min njabi.

No Pool e Silas ngattiraa ley kasu

¹⁶ Nyannde wootere miden njaha to nokkuure wadirde du'aare. Kordo gondudo e ginnaaru hawriti e amin. Wo o ji'oowo ko warata. Joomiraabe makko keɓii kaalisi keewdo e ndaggadaaku makko nguun. ¹⁷ O jokki min, minen e Pool, imo feekoo, imo wi'a:

—Yimɓe ɓe wo gollanoobe Laamdo Toowdo! Iɓe mbaajoo on laawol kisindam!

¹⁸ Balde keewde imo wada noon faa bernde Pool ummii, hucciti e makko, wi'i ginnaaru nduun:

—Saabe Iisaa Almasiihu, yaltu e debbo o!

Ginnaaru nduun yalti wakkati oon pay. ¹⁹ Nde joomiraabe kordo oon paamunoo laawol muɓɓen hemrude ceede e makko timmii fu, nanngi Pool e Silas, ndaasi dum'en ngaddi faa ley luumo yeeso sarotoobe wuro ngoon. ²⁰ Ndeen ɓe njaari dum'en to hooreeɓe, ɓe mbi'i:

—Worɓe dido ɓe wo Alhuudiyankooɓe. Iɓe ngadda baasi e wuro meeden ngo. ²¹ Iɓe mbaajoo al'aadaaji di ndaganaaki en njaben naa ngollen, sabo en Romankooɓe.

²² Jamaa oon ummanii ɓe. Hooreeɓe been njamiri ɓe ɓortee kaddule maɓɓe, de ɓe piiree loosi. ²³ Be piyaa faa naawi, ɓe padɗaa ley kasu. Hooreeɓe been njamiri kayboowo kasu oon hayba ɓe faa wooda. ²⁴ Oon le, nde hebunoo yamiroore ndeen fu, nanni ɓe e ley suudu kasu hakkundeeru. O geyyiri koyde maɓɓe geyyelle ledde.

²⁵ Hakkunde jemma oon, Pool e Silas ina ngada du'aare, ina njimana Laamdo. Kasunkooɓe wɓɓe been du ina kettindanii ɓe. ²⁶ De wakkati gooto, leydi dimmbii dimmbagol manngol faa joyyinirde kasu deen njergii. Wakkati oon du, dammbude deen fuu omtii, geyyelle kasunkooɓe deen fuu kabbitii. ²⁷ Nde kayboowo oon finnoo de yi'i dammbude kasu deen ina omtii fu, soorti kaafaahi muudum faa waritoo, miilii kasunkooɓe been ndoggii. ²⁸ Pool yeewnii faa toowi, wi'i mo:

—Taa wadu hoore maa ko boni, min fuu do min ngonni!

²⁹ Ndeen kayboowo oon njaari jaynorgol. O doggiri kasu to Pool e Silas ngonni toon, o hippii yeeso muɓɓen, heddii imo diwna. ³⁰ Caggal duum, o wurtini ɓe, o wi'i ɓe:

—Joomiraabe, noy kaanumi wadude faa mi hisa?

³¹ Be njaabii mo, ɓe mbi'i:

—Goondin Iisaa Joomiraado, ndeen a hisan, aan e koreeji maa fuu.

³² Be mbaajii mo konngol Joomiraado, kanko e koreeji makko fuu. ³³ Faa booyti seeda, ley jemma oon o yaari ɓe, o lootowi barme maɓɓe. Wakkati oon du o lootaa lootagal batisima, kanko e koreeji makko fuu.

³⁴ O nanni Pool e Silas suudu makko, o hokki dum'en nyaamdu. Kanko e koreeji makko fuu ɓe ceyii sabo ɓe keɓii goondinde Laamdo. ³⁵ Nde weetunoo ndeen, hooreeɓe Romankooɓe neli yimɓe laamu mbi'a kayboowo oon yoppa worɓe dido been. ³⁶ Kayboowo oon haalanowi dum Pool, wi'i:

—Hooreeɓe been nului njoppedon. Mburtee joonin, njehee e jam.

³⁷ Ammaa Pool jaabii, wi'i:

—Be njamirii min piyee yeeso yimbe tawa min caraaka, fay si min dido fuu min Romankooፎe. Be nanni min e kasu. Joonin be njaltiniran min cuncukka naa? Dum kaa laatataako. Sanaa kambe e ko'e mabbe, be ngara be njaltina min!

³⁸ Yimbe laamu been kaaltani hooreebe Romankooፎe been haala kaan. Been kuli nde nannoo Pool e Silas wo Romankooፎe ndeen. ³⁹ Be njehi, be curowi dum'en, be mburtini dum'en kasu toon. Be nyaagii dum'en ndilla wuro ngoon. ⁴⁰ Nde Pool e Silas njaltunoo e kasu ndeen, naati galle Lidiya. Be nji'i sakiraabe been, be cembini berde mubben. Caggal duum, be ndilli.

17

No Pool e Silas mbaajorii ley Tesaloniiki

¹ Pool e Silas peyyiti Amfipolis e Apoloni faa njottii Tesaloniiki. Ina woodi waajordu Alhuudiyankooፎe toon du. ² Pool wadi no woowri, naati ley waajordu nduun. Nyalaade powteteede tati imo liddundura e mabbe imo fiirtana be Binndi diin. ³ O fiirtani be, o holli be ina tilsunoo Almasiihu oon torree, ummintinee e maayde. O wi'i be:

—Iisaa mo mbaajotoomi on haala muudum oon, kam woni Almasiihu.

⁴ Wobbe mabbe tannyori dum goonga, njokki mo, kanko Pool, e Silas. Yimbe Geresankooፎe rewoobe Laamdo heewbe e rewbe saahiibe duudube du njokki be. ⁵ Alhuudiyankooፎe be nganaa goondinbe been kiri Pool e Silas, nanngi yimbe huufube yiilotoobe ley luumo, kawrunduri dum'en. Be njirkiti ngalluure ndeen fuu. Be naati e galle Yason, ibe piloo Pool e Silas faa be njaara dum'en yeeso yimbe wuro. ⁶ Nde be kunnginoo yiitude dum'en ndeen, be ndaasi Yason e sakiraabe wobbe, be ngaddi dum'en to sarotoobe ngalluure ndeen, ibe peekoo, ibe mbi'a:

—Yimbe umminoobe baasi e aduna o fuu ngarii do. ⁷ Yason weerni dum'en! Be fuu ko be ngadata duum ina luttunduri e sariya kaananke Roma mawdo oon. Ibe mbi'a kaananke goddo ina woodi, bi'eteedo Iisaa.

⁸ Haalaaji diin njirkiti jamaa oon e sarotoobe ngalluure ndeen. ⁹ Sarotoobe been njomnii Yason e wondube e muudum been, njaabi buudi diin, de njoofi dum'en.

No yimbe Bereya njaabborii Kabaaru Lobbo

¹⁰ Jemma oon pay, sakiraabe been neli Pool e Silas Bereya. Nde be njottinoo ndeen, be njehi to waajordu Alhuudiyankooፎe. ¹¹ Yimbe wonbe doon ina buri Alhuudiyankooፎe wonbe Tesaloniiki been jikku lobbo. Be njakkitorii konngol Pool ngool e juude didi. Ibe piloo ley Binndi diin nyannde fuu faa be ndaara yalla ko Pool waajii duum wo goonga. ¹² Heewbe e mabbe ngoondini, kam e rewbe Geresankooፎe saahiibe e worbe Geresankooፎe heewbe. ¹³ Nde Alhuudiyankooፎe Tesaloniiki paamunoo Pool waajake konngol Laamdo ley Bereya ndeen, be ngari toon, be njirkiti jamaa oon, be ummini hakkillooji mubben. ¹⁴ Wakkati oon fu, sakiraabe been neli Pool to maayo manngo faa hooya laana, de Silas e Timote keddii doon. ¹⁵ Dowtube Pool been njaadi e muudum faa Ateena. Pool yeccini be Bereya faa be kaalana Silas e Timote ngara to muudum law.

No Pool waajorii ley ngalluure wi'eteende Ateena

¹⁶ Pool ina doomi be Ateena fadde mabbe warude. Bernde muudum naawi sanne ko yi'i no ngalluure ndeen foti heewde tooruuji noon. ¹⁷ Dum wadi de o haaldi e Alhuudiyankooፎe e rewoobe Laamdo wonbe ley waajordu nduun. Nyannde fuu imo haalda e yimbe wuro ngoon taliyaare to be kawritata toon. ¹⁸ Wobbe ley filotoobe paamal wi'eteebe Epikuri'en e Sitoyko'en njaabunduri e makko. Wobbe ina mbi'a:

—Dume borbortoowo o haalata?

Wobbe du ina mbi'a:

—Imo nanndi e baajotoodo haala tooruuji janani.

Walaa ko be mbiiri noon si wanaa haala Iisaa e ummital maaybe o waajinoo be.

¹⁹ Ndeen be kooyi Pool, be njaari dum waamnde to kawrital Areyopagus* wadata. Be mbi'i dum:

—Miden njidi anndude diina keso mo mbaajotodaa oon. ²⁰ Si goonga, ada tobba e noppi amin haalaaji di min mboowaa nanude. Miden njidi anndude maanaa majji.

²¹ Tawi Ateenankooɓe e jananɓe joodiibe toon been ngollataa huunde fuu si wanaa hettindaade huunde heyre naa fillitaade nde.

²² Ndeen Pool darii hakkunde kawrital Areyopagus, wi'i:

—Ateenankooɓe, mi yi'ii on yidube diina moodon sanne. ²³ Sabo ko njiiltiimi e ngalluure moodon duum, mi yi'ii cuudi moodon dewirdi, mi tawii ina winndaa e ittirde sadaka wootere: «Saabe Alla mo anndaaka».† Ndelle, Alla mo on anndaa oon, kam mbaajotoomi on. ²⁴ Laamdo tagudo adunaaru e ko woni e muudum fuu oon, kam woni jom kammu e leydi. O joodataako ley cuudi nyibiraadi juude. ²⁵ O haajaaka yimbe ngollana mo fay huunde, sabo kanko hokkata tageefo ngoon fuu nguurndam e foofaango e huunde fuu. ²⁶ E neddo gooto Laamdo wurtiniri lenyi diin fuu, joyyini dum'en e adunaaru ndu. Gilla dum wadaay, o darnii wakkatiiji e keeri kodorde muɓɓen. ²⁷ Laamdo wadii dum faa be piloo dum, be memmemta faa be njiita dum. E dum fuu o woddaaki fay gooto e meeden. ²⁸ Kam wadi de eden mbuura, eden njaha, eden ngoni do. Hono noon du yimoobe moodon wobbe mbi'i: «Enen du, en yuwdi makko.»

²⁹ Sabo en yuwdi makko, en kaanaa miilaade imo nanndi e tooru moyyiniraandu kanje naa cardi naa hayre sehaande, nde neddo moyyinirta nyeenyal e hakkillo.

³⁰ Laamdo rewtdaaki yimbe nde ngonnoo ley majjere ndeen. Joonin, o yamirii yimbe fuu tuuba do tawaa fuu. ³¹ Sabo o wadii nyannde nde o sarotoo adunaaru ndu e fonnditaare. O sarortoo dum e neddo mo o subii oon. O hollii yimbe fuu dum wo goonga nde o ummintinnoo neddo oon e maayde.

³² Nde be nannoo Pool ina waajoo haala ummital maaybe ndeen, wobbe na njalnoro mo, de wobbe na mbi'a:

—Min kettindoto waaju maa o nyannde wonnde.

³³ Nii Pool wurtorii ley maɓɓe. ³⁴ Wobbe njokki mo, ngoondini. Goto maɓɓe ina wi'ee Diyonisiyus, jeyaado e kawrital Areyopagus. Kam e debbo bi'eteedo Damaris, e wobbe katin du ngoondini.

18

No Pool golliri ley ngalluure wi'eteende Korintu

¹ Caggal duum, Pool dilli Ateena, yehi Korintu. ² O tawi toon Alhuudiyanke bi'eteedo Akila, jeyaado leydi mbi'eteendi Ponta. Booyaay ko oon e deekum bi'eteedo Pirisilla yuuri Itali, sabo Kalawdiyus kaananke mawdo oon yamiriino Alhuudiyankooɓe fuu mburtoo Roma.* Pool yehi ndaarude be. ³ O wondi e maɓɓe doon, imo gollida e maɓɓe sabo wo o gadoowo hukumuuji hono no maɓɓe ni. ⁴ Nyalaande fowteteende fuu, Pool ina liddundura e Alhuudiyankooɓe e Geresankooɓe ley waajordu. Imo filoo faa be ngoondina.

⁵ Nde Silas e Timote yuurnoo Makedoniya njottii Korintu ndeen, Pool watti hakkillo muudum fuu e waajaade, ina seedanoo Alhuudiyankooɓe been Iisaa woni Almasiihu.

⁶ Ammaa saabe ko be calanii mo, iɓe njenna mo, o fidɗi kaddule makko, o wi'i be:

—Si Laamdo jukkake on fu, wo feloore moodon! Miin kaa, mi walaa feloore. Gilla joonin mi yahan to be nganaa Alhuudiyankooɓe.

⁷ O dilli doon, o yehi to gorko jokkudo Laamdo, bi'eteedo Tiitu Yustus, mo galle muudum takkii e waajordu nduun. ⁸ Kirispus, hooreejo waajordu nduun oon, kam e

* 17:19 Areyopagus wo kawrital burngal fuu toowude e ardiibe ngalluure Ateena. † 17:23 Ateenankooɓe ngadi e rewruude innde alla mo anndaaka, taa tooru ndu be njeggiti fuu mettina. * 18:2 Yamiroore Kalawdiyus riwude Alhuudiyankooɓe Roma ndeen darnaama hitaande 49 naa 50 caggal rimeede Iisaa.

koreeji muudum fuu ngoondini Joomiraado. Heewbe e Korintunkoobe hettindiibe been ngoondini, de lootaa lootagal batisima.

⁹ Jemma gooto Joomiraado haaldi e Pool ley holleede, wi'i:

—Taa hulu, taa deyyina. Waaja, ¹⁰ sabo mido wondi e maada. Fay gooto waawaa torrude ma. Mido woodi yimbe heewbe ley ngalluure nde.

¹¹ Pool joodii hakkunde maabe hitaande e lebbi jeegom, ina janngina be konngol Laamdo.

¹² Nde Galliyo laaminoo leydi Akaya ndeen, Alhuudiyankoobe paamiri, ummanii Pool, njaari dum suudu sariya, ¹³ peli dum, mbi'i:

—Gorko o na nannga hakkilooji yimbe faa ndewra Laamdo e laawol ngol wanaa Tawreeta Muusaa.

¹⁴ Pool anniyii faa jaaboo be, de Galliyo wi'i Alhuudiyankoobe been:

—Alhuudiyankoobe, si tawii wo toonya naa gollal bonngal o wadi on, mi jabanen on ko mbullitidon dow makko duum. ¹⁵ Ammaa wo dum jeddi dow haalaaji diina moodon e inde tan. Wo jeddi dow sariya moodon onon. Ndele sanaa carodon onon e ko'e moodon. Miin kaa, mi sarataako kulle deen!

¹⁶ Caggal duum, o wurtini be suudu sariya nduun. ¹⁷ Joonin le, be fuu be nanngi Sosteni, hooreejo waajordu nduun, be piyi dum yeeso suudu sariya doon. Ammaa e dum fuu Galliyo hillaaka fey.

No Pool yecorii Antiyoki

¹⁸ Pool booyti doon balde keewde. Caggal duum, o waynunduri e sakiraabe been, o naati laana, o fonndii Siiriya, kanko e Pirisilla e Akila. Fadde makko naatude laana kaan, o lafi hoore makko nokku bi'eteedo Kankiriya saabe ko o hunii Laamdo. ¹⁹ Be njottii Efeesu. Pool yoppi doon Pirisilla e Akila. Kam kaa naati waajordu ina liddundura e Alhuudiyankoobe been. ²⁰ Be nyaagii mo o wonda e maabe, de o jabaay. ²¹ Nde o waynundurannoo e maabe ndeen, o wi'i:

—Mi wartowan to moodon si Laamdo jabii.

O naati laana, o dilli Efeesu. ²² O yehi faa o yottii Kaysariya, de o yeenti Urusaliima faa o jowta kawrital goondinbe ngaal. Caggal duum, o yehi Antiyoki.

Jahaangal Pool tataɓal

²³ Pool booyti toon seeda de dilli. O feyyiti leydi Galaatiya e leydi Firigiya, imo yaha imo semmbina berde taalibaabe toon fuu.

No Apolos waajorii ley Efeesu e Korintu

²⁴ Alhuudiyanke bi'eteedo Apolos, dimaado Alesandiri, wari Efeesu. Wo o baawdo haala, anndudo Binndi diin, ²⁵ janngudo laawol Joomiraado. Imo teenji e waaju sanne, imo janngina kabaaru Iisaa faa laaba. De wo lootagal batisima ngal Yaayaa wadunoo ngaal tan o anndi. ²⁶ Imo waajoroo tannyoral e ley waajordu nduun. Nde Pirisilla e Akila kettindaninoo mo fu, njaari mo, piirtani mo laawol Laamdo ngool, beydani mo ko o anndaano. ²⁷ Nde Apolos anniyinoo yaade leydi Akaya ndeen, sakiraabe been mballi mo. Be mbinndani taalibaabe wonbe toon been bataaki njaboo mo faa wooda. Nde o yottinoo toon ndeen, o walli goondinbe been e dow moyyere Laamdo sanne. ²⁸ Sabo imo yedda Alhuudiyankoobe imo liba haala muɓben hakkunde yimbe, imo hollira dum'en ley Binndi Ceniidi wo Iisaa woni Almasiihu.

19

No Pool semmbindiniri goondinbe ley Efeesu

¹ Nde Apolos wonnoo Korintu ndeen, Pool jokki laawol ley baamle, yehi Efeesu. O tawi toon taalibaabe. ² O yami dum'en, o wi'i:

—Nde ngoondinnodon ndeen yalla on keɓii Ruuhu Ceniido naa?

Be njaabii mo:

—Min nanaay yalla Ruuhu Ceniido ina woodi du, sakko min keɓa.

³ O yami be, o wi'i:

—Ndelle, lootagal batisima ngale kebudon?

Be njaabii, be mbi'i:

—Lootagal batisima Yaayaa ngaal.

⁴ Pool wi'i:

—Yaayaa lootirii yimbe batisima tuubugol hakke, ina wi'a yimbe been ngoondina garoowo caggal muudum oon, dum woni Iisaa.

⁵ Nde be nannoo dum ndeen, be lootaa lootagal batisima dow innde Iisaa Joomiraado.

⁶ Nde Pool yownoo juude muudum dow mabbe fu, Ruuhu Ceniido jippii e mabbe, ibe kaalda demle janane, ibe kaalda annabaaku. ⁷ Ibe ngada hono yimbe sappo e dido.

⁸ Pool naati e ley waajordu nduun, ina waajoroo be tannyoral haddi lebba tati. Imo haalda e mabbe, imo liddundura e mabbe, imo filoo faaminde be haala laamu Laamdo.

⁹ Ammaa yoorbe berde na ngoni ley mabbe, njabaay goondinde, ina mbonna laawol Joomiraado ngool yeeso yimbe fuu. Dum wadi de Pool seedi e mabbe, yaari taalibaabe been feere, ina waajoo dum'en nyannde fuu e ley janngirde neddo bi'eteedo Tiranus.

¹⁰ O golliri noon faa hiibi duubi didi, faa joodiibe e leydi Aasiya been fuu nani konngol Joomiraado ngool, gilla e Alhuudiyankooobe faa e Geresankooobe.

¹¹ Laamdo hokki Pool wadude kaayefiiji mawdi. ¹² Fay tekke e kaddule meemude banndu makko ina njaaree, njowee e dow nyawbe. Nyawbe been ndada e nyawuujji mubben, ginnaaji na mburtoo e mubben. ¹³ Wobbe ley Alhuudiyankooobe na njiiloo faa ndiiwa ginnaaji. Be pili riiwrude dum'en e innde Iisaa, be mbi'i:

—E Innde Iisaa mo Pool waajotoo haala muudum oon, njaltee!

¹⁴ Gooto e hooreebe almaami'en, Alhuudiyanke bi'eteedo Sikewa, biibe muudum worbe njeddo ngadii noon, ¹⁵ faa ginnaaru jaabii dum'en, wi'i:

—Mido anndi Iisaa, Pool du mido anndi haala muudum. De onon kaa, wo on beye?

¹⁶ Neddo gondudo e ginnaaru oon hipporii be semmbe faa jaalii be, torri be faa be ndoggi. Be njalti suudu nduun balli boli barmudi. ¹⁷ Kabaaru majjum sankitii hakkunde Alhuudiyankooobe e Geresankooobe joodiibe Efeesu fuu. Kulol nanngi be fuu, innde Iisaa Joomiraado teddinaa. ¹⁸ Heewbe e goondinbe been ngari, kaalti lutti di ngadunoo.

¹⁹ Dabarankooobe heewbe kawrunduri dewte mubben, mbuli de yeeso yimbe fuu. Be kiisii coggu majje, be tawi ina wada buudi cardi ujunaaje capande joy.* ²⁰ Hono nii, haala Joomiraado kaan beydorii sankitaade e heewude semmbe.

No fitina mawdo wadiri ley Efeesu saabe laawol Joomiraado

²¹ Caggal duum, Pool siini feyyitinde Makedoniya e Akaya faa fonndoo Urusaliima. O wi'i:

—Si mi tilake toon fu, tilay mi yaha Roma du.

²² O neli gollidooobe e makko dido, Timote e Erasta, njaha Makedoniya. Kanko kaa, o heddi leydi Aasiya seeda. ²³ Wakkati oon, fitina mawdo wadi saabe laawol Joomiraado ngool. ²⁴ Baylo tafoowo cardi bi'eteedo Demetirus ina tafa cuuroy cardi nanndukoy e suudu tooru wi'eteendu Artemis. Imo heba e majjum tino heewngo, kanko e golloobe makko. ²⁵ O hawrunduri dum'en, kam'en e golloobe golle juude hono mabbe, o wi'i be:

—Yigiraabe, odon anndi wo e gollal ngal jawdi meeden fuu yuuri. ²⁶ Odon nji'a, odon nana no Pool oon hehiri hakkillo yimbe heewbe, ina wosina dum'en, wanaa ley Efeesu do tan, ley leyde Aasiya fuu. Imo wi'a be kulle deweteede de yimbe moyyiniri juude mubben deen nganaa deweteede. ²⁷ Si jokkirii nii fu, yimbe mbonnan golle meeden. Wanaa dum tan, yimbe ndaardan suudu tooru Artemis nduun du hono bolum. Yimbe celan teddinde tooru meeden mawndu ndu wonbe Aasiya e adunaaru ndu fuu ndewata nduun.

²⁸ Nde be nannoo haalaaji diin ndeen, berde mabbe kuubi, heddi ibe peekoo, ibe mbi'a:

—Artemis Efeesunkooobe wo mawdo! Artemis Efeesunkooobe wo mawdo!

²⁹ Ngalluure ndeen fuu jiiibii. Jamaa oon fuu doggiri taliyaare fiyo ndeen. Be ndaasi Gayus e Aristarka Makedoniyankooobe, yaadiraabe Pool been. ³⁰ Pool ina yidi naatude

* 19:19 Dum hawrata e golle jokolle faa wada duubi hemre e capande joy.

hakkunde jamaa oon, ammaa taalibaabe been kadi mo. ³¹ Woɓɓe ley hooreebe leydi Aasiya, yigiraabe makko, neli e makko ina nyaagoo mo taa o naata taliyaare toon. ³² Wakkati oon, jamaa oon ina jiiɓii sanne. ʼBee do ina mbullana dum, bee to ina mbullana dum ga. Ko buri heewude e yimbe been, anndaa fay ko waddi dum'en doon. ³³ Yoga e jamaa oon kaaltani haala ka gorko bi'eteedo Alesandere mo Alhuudiyankoobe been ngadi kaaloowo muɓɓen. Alesandere muuyi jakkanaade yimbe muudum been, de huncani jamaa oon junngo faa haalda e muɓɓen. ³⁴ Ammaa nde be annditinnoo wo o Alhuudiyanke ndeen, be fuu be keddi iɓe yeewnoo faa wadi leeruujii didi, iɓe mbi'a:

—Artemis Efeesunkoobe wo mawdo!

³⁵ Ko sakitii, binndoowo ngalluure ndeen deyyini jamaa oon, wi'i:

—Onon Efeesunkoobe, ngalluure Efeesu nde woni hayboore suudu dewal Artemis deweteedo mawdo oon, kam e natal muudum yuurungal dow kammu ngaal. Yimbe fuu na anndi dum. ³⁶ Fay gooto waawaa yeddude dum. Ndelle odon njeyi jippinde hakkillooji moodon taa ngolliron fay huunde e henyaa. ³⁷ Worbe be ngaddudon been, nganaa wujjoobe kulle suudu dewal, nganaa yennoobe deweteedo meeden oon. ³⁸ Si tawii Demetirus e tafoobe cardi been ina ngoodi ko njidi wullitaade fu, nyalaade careteede ina ngoodi, sarotoobe du na ngoodi. ³⁹ De si na woodi ko pilotodon ko buri dum fu, wo to kawrital saahiibe dum saroytee. ⁴⁰ Eden mbaawi felireede muurtere wadunde hannden ndeen, sabo fitina ga'udo nii walaa sabaabu fay gooto.

Caggal haalaaji diin, o yoofi jamaa oon sankitii.

20

No Pool yaari leyde Makedoniya e Geres

¹ Nde fitina oon faltinoo ndeen, Pool hawrunduri taalibaabe been, de semmbiniri dum'en e haala. Caggal duum, waynii dum'en, fonndii Makedoniya. ² O yiiltii ley leydi ndiin, imo semmbina yimbe toon e waajuuji keewdi. Caggal duum, o yottii Geres. ³ O wadi toon lebbi tati. Nde o segilinoo faa o naata laana yaade Siiriya fu, o nani Alhuudiyankoobe ndawridii faa mbara mo. Ndelle o anniyii yeccoraade laawol Makedoniya. ⁴ Inan yaadiraabe makko: Sopater ɓii Pirrus jeyaado Bereya, e Aristarka e Sekundus jeyaabe Tesaloniiki, e Gayus jeyaado Derbe, e Timote. Woodi du Tikiku e Torofim jeyaabe leydi Aasiya. ⁵ Been ardii min, ndoomowi min wuro wi'eteengo Torowas. ⁶ Minen, min naati laana yaade Filipi caggal iidi buuru mo wattaaka rabilla. E ley balde joy min kewti be Torowas, min ngadi doon jeddiire.

No Pool iirtiniri Ewtikus

⁷ Nyannde arandeere e jeddiire, tawi miden kawriti faa min keltoo buuru.* Pool ina waajoo yimbe been, sabo imo anniyii dillude jaango majjum. O heddi e waaju oon faa hakkunde jemma. ⁸ Lampe keewde ina ngoni e ley suudu dowuuru ndu min kawriti ley muudum nduun. ⁹ Suka jokolle bi'eteedo Ewtikus ina joodii dow feneetere. Ko Pool juutini waaju muudum oon duum, Ewtikus ɗonji, faa daanii doyngol teddungol. O saami yuuwde e feneetere sooro tatabo ngonon. Nde be kuncunoo mo ndeen, tawi o maayii. ¹⁰ Ammaa Pool jippii, hippii e makko, hooyi mo e juude muudum, wi'i:

—Mbaaltee! Yonki makko wartii!

¹¹ Ndeen Pool yeenti, heltii buuru, nyaami. Caggal duum, o warti e waaju makko faa weeti, de o dilli. ¹² Suka jokolle oon hooraa ina wuuri. Dum waaltini berde maɓɓe sanne.

No Pool waynorii hooreebe goondinbe wonbe Efeesu

¹³ Minen, min artii yaade, min naati laana yaade Asos do min njeyi nannude Pool, sabo imo anniyii jaarude toon koyde. ¹⁴ Nde min tawunduri Asos ndeen, min nanni mo laana, min njottii Mitilene. ¹⁵ Min yuwi doon e laana, min njottowii jaango muudum yeeso

* 20:7 Heltaade buuru ina fiirta rewruude Laamdo hiraande seniinde.

ruunde† Kiyos. Fabbi-jaango muudum min paltorii dakkol ruunde Samos, de fabbiti-
janngo mum min njottii Miletus. ¹⁶ Pool anniyii wosaade Efeesu, faa taa booya ley leydi
Aasiya ndiin. Imo henyani yottaade Urusaliima nyannde iidi benndal alkama si tawii na
laato.

¹⁷ Nde Pool wonnoo Miletus ndeen, nelani hooreebe kawrital goondinbe Efeesu been.

¹⁸ Nde be ngarnoo ndeen, o wi'i be:

—Odon anndi no ngorrumi e moodon gilla nde koyngal am naatunoo e leydi Aasiya
ndi faa warde hannden. ¹⁹ Mi gollirani Joomiraado leeyinkinaare fuu, kam e gondi
keewdi e torraaji di Alhuudiyankooobe umminani kam diin. ²⁰ Odon anndi mi suudaay
on huunde fuu ko nafata on, mi waajake on, mi jannginii on hakkunde yimbe e ley
galleeji moodon. ²¹ Mi tindinii Alhuudiyankooobe e Geresankooobe fuu tuubana Laamdo,
ngoondina Joomiraado meeden Iisaa. ²² Joonin, Ruuhu Ceniido na yaara kam Urusaliima,
mi anndaa ko hewtoytoo kam toon. ²³ Ko anndumi tan, Ruuhu Ceniido oon na holla kam
ley gure deen fuu ina wi'a kam geyyelle e torraaji ina ndoomi kam. ²⁴ De miin kaa, mi
hiisaaki nguurndam am e maayde am fuu si mi timminii dadundurgol, mi hebii yottinde
gollal ngal Iisaa Joomiraado halfini kam ngaal. Gollal ngaal woni seedaade Kabaaru
Lobbo haala hinney Laamdo.

²⁵ Mi yiilake hakkunde moodon, mido waajoo haala laamu Laamdo. De joonin mido
anndi on nji'oytaa kam katin. ²⁶ Dum wadi de mido sappoo on hannden dum do: si
tawii gooto moodon halkii, wanaa feloore am. ²⁷ Sabo mi waajake on anniyaaji Laamdo
fuu, mi suudaay on fay huunde. ²⁸ Ndeenee ko'e moodon, ndeenon coggal ngal Ruuhu
Ceniido halfini on faa kaybon ngaal. Laatodon duroobe kawrital goondinbe Laamdo, ngal
soodiri yiyam biyum. ²⁹ Miin, mido anndi caggal am yimbe bonbe cooroto e ley moodon
hono no pobbi jolbudi, katin du di accataa coggal ngaal. ³⁰ Fay e ley moodon danyan
worbe ummiibe ina mbaajoo waajuuji fewreeji faa pooda taalibaabe been njokka dum'en.
³¹ Dum le, kakkilon! Miccitodon, jemma e nyalooma fuu faa wadi duubi tati, mi selaay
tindinirde gooto moodon fuu e gondi.

³² Joonin, mido halfina on Laamdo, e konngol hinney muudum. Konngol ngool ina
waawi sembinde on e ley goondinal mon, hokka on ko resani seniibe fuu. ³³ Abada mi
muuyaay fay huunde e moodon, wanaa cardi, wanaa karje, wanaa kaddule. ³⁴ Onon e
ko'e moodon, odon anndi juude am de kumti haajuuji am e haajuuji wondube e am. ³⁵ Mi
hollii on e kabaaruuji diin fuu, sanaa ngolliron noon, mballon tampube. E ley duum fuu,
miccodon dii do haalaaji di Joomiraado meeden Iisaa haali kam e hoorem: «Kokkudo
buri kokkaado barke.»

³⁶ Nde Pool tilinoo haalde dum ndeen, kam e mabbe fuu be kofii, be ndu'ii. ³⁷ Be fuu
be mboyi bojji mawdi, be kippii e Pool, be mucci dum. ³⁸ Ko buri mettude be fu, ko o wi'i
be nji'ataa mo katin duum. Caggal duum, be dowti mo faa o naata laana maayo.

21

No Pool yaari Urusaliima

¹ Nde min ceedunoo e mabbe ndeen, min naati laana maayo, min mbosaaki, min njehi
ruunde Kos. Jaango majjum, min njehi ruunde Rodosa. Min yuwi doon, min njottii wuro
Patara. ² Min kebi laana peyyitooaha yaade leydi Finisi. Min naati, min ndunnyi. ³ Nde
min njahunoo faa min kaynii Ruunde Kipirus dakkol amin gere nano fu, min ponndii
leydi Siiriya. Min njottii toon, min njippii wuro wi'eteengo Tirus.

Wo doon laana kaan jippinta gineeji muudum. ⁴ Min tawi taalibaabe, min ngondi
e mubben doon balde jeddi. Ibe mbiira Pool ley Ruuhu Ceniido taa yaha Urusaliima.
⁵ Nde jeddiire ndeen hibbunoo ndeen, min ndilli. Be fuu be dowti min faa min njalti
wuro ngoon, kambe e rewbe e sukaabe. Min kofii hunnduko maayo manngo, min ndu'ii.
⁶ Nde min mbaynundurnoo ndeen, minen kaa min naati laana, kambe du be njeccii cuudi
mabbe.

† 20:15 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

⁷ Nde min naatunoo laana Tirus min ndilli fu, min njehi Potolemayis. Min njowtowii sakiraaabe toon, min nyallidi e maɓɓe, min mbaali. ⁸ Jaango majjum, min ndilli doon, min njehi Kaysariya. Min naatowi suudu Filipu baajotoodo Kabaaru Lobbo oon, min njippanii dum. Wo o gooto hakkunde subaaɓe njeɗɗo Urusaliima been.* ⁹ Imo jogii biɓɓe rewɓe nayo ɓe ɓaɓaaka, haaldoobe annabaaku. ¹⁰ Nde min ngadunoo doon balde seeda fu, annabaajo bi'eteedo Agabus yuuri Yahuudiya, ¹¹ wari to amin. O hooyi kaɓɓorgol Pool, o haɓɓi juude makko e koyɗe makko. O wi'i:

—Ruuhu Ceniido wi'i: nii Alhuudiyankoobe wonɓe Urusaliima been kaɓɓirta jeyɗo kaɓɓorgol ngol oon, ngatta dum e juude yimɓe ɓe nganaa Alhuudiya'en.

¹² Nde min nannoo dum ndeen, minen e jeyaabe doon been fuu, min nyaagii Pool taa yaha Urusaliima. ¹³ Pool kaa jaabii, wi'i:

—Dume wadi de odon mboya, odon keccindina ɓernde am? Miin, mido segilanii ko wanaa haɓɓeede tan, mido segilanii fay maayde ley Urusaliima saabe innde Iisaa Joomiraado.

¹⁴ Nde min paamunoo min mbaawaay waylitinde anniya makko ndeen, min celi mo, min mbi'i:

—Joomiraado wada muuyɗe muudum!

No Pool yottorii Urusaliima de hawriti e Yaakuuba

¹⁵ Nde wadunoo balde seeda fu, min cegilii, de min ponndii Urusaliima. ¹⁶ Taalibaabe Kaysariya wobɓe njaadi e amin, njaari min galle gorko bi'eteedo Manason faa min njippanoo dum. Manason wo jeyaado Kipirus, laatiido taalibaajo gilla ko ɓooyi.

¹⁷ Nde min njottinoo Urusaliima ndeen, sakiraaɓe been njaɓɓorii min seyo. ¹⁸ Jaango majjum, min njaadi e Pool to Yaakuuba. Mawɓe kawrital goondinɓe been fuu ina tawaa toon. ¹⁹ Caggal ko o jowti ɓe duum, o fillitanii ɓe huunde fuu ko Laamɗo wadani yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankoobe saabe golle makko. ²⁰ Nde ɓe nannoo dum ndeen, ɓe njetti Laamɗo. ɓe mbi'i Pool:

—Sakiike amin, a yi'ii Alhuudiyankoobe ujunaaje ngoondinii. Faa hannden iɓe tinnii e jokkude Tawreeta Muusaa. ²¹ ɓe kaalanaama ada janngina Alhuudiyankoobe wonɓe hakkunde lenyi goddi njoppa Tawreeta Muusaa, mbiidaa taa taada sukaaɓe muɓɓen katin, taa njokka al'aadaaji diin katin. ²² Ndelle, noy ngadeten? Sabo tannyoral ɓe nanan a warii. ²³ Wadu ko min kaalante duum. Miden njogii do worɓe nayo wadanɓe Laamɗo hunayeere. ²⁴ Yaadu e maɓɓe, de laamnidaa hoore maa e maɓɓe, njooɓa ko ɓe kaani yobude duum, faa ɓe laɓee. Ndeen yimɓe fuu anndan ko haalettee dow maada duum fuu wanaa goonga. ɓe anndan aan e hoore maa ada jokki Tawreeta Muusaa. ²⁵ Goondinɓe yuuruɓe e lenyi goddi been, min mbinndanii dum'en ndeentoo e ko hirsanaa tooruuji e yiyyam e ko saadi, kam e jeenu.

²⁶ Pool hooyi worɓe been, yaadi e muɓɓen. Jaango majjum, o laamnidaa e muɓɓen laaɓal diina. O naati suudu dewal mawndu nduun, o haalani almaami'en been. O wi'i si nyalaade laamnugol deen kiɓɓii fu, mono e maɓɓe fuu wadaneɓe sadaka.

No Pool nanngiraa ley suudu dewal mawndu

²⁷ Nde balde jeddi deen ɓadinoo hiɓɓude ndeen, Alhuudiyankoobe wobɓe yuuruɓe leydi Aasiya nji'i Pool e ley suudu dewal mawndu nduun. ɓe ummini hakkillooji yimɓe been fuu, ɓe nanngi mo. ²⁸ Iɓe peekoo, iɓe mbi'a:

—Israa'iilankoobe, mballee min! O woni gorko jannginoowo yimɓe e ley nokkuuje deen fuu ina liddoo yimɓe lenyol meeden, ina liddoo Tawreeta meeden, ina liddoo nokku ceniido o. Joonin kaa, o waddii fay Geresankoobe e ley suudu dewal mawndu ndu. O tuuninii nokku ceniido o!

²⁹ Walaa ko ɓe mbiiri noon si wanaa ko ɓe njiinoo Torofim Efeesunke oon ina wondi e Pool ley ngalluure ndeen. Iɓe cikka Pool nanniino mo e ley suudu dewal mawndu nduun.

* 21:8 Golle Nulaabe 6.1-6, 8.5.

³⁰ Jirkitaango ngoon huuḅi ngalluure ndeen. Yimbe ina njaltira tatteeji diin fuu. Be nanngi Pool, be ndaasi dum faa be mburtini dum suudu dewal mawndu nduun, de be ommbi dammbude deen wakkati oon law. ³¹ Nde be pilotonoo faa be mbara Pool ndeen, tawi hooreejo sordaasiibe oon humpitake Urusaliima fuu jiiḅake. ³² Wakkati oon, o hooyi sordaasiibe e mawbe muḅben, o doggani jamaa oon. Nde yimbe been njiinoo mo kanko e sordaasiibe been ndeen, celi fiyude Pool. ³³ Hooreejo oon battii Pool, yamiri Pool nanngēe, haḅḅiree callali didi. O yami,

—Gorko o wo moy? Dume o wadi?

³⁴ Jamaa oon ina feekoo. Bee ina yeewnoo dum, bee to ina yeewnoo dum to. Duko jiiḅiiko koon hadi mo faamude. Ndelle o yamiri Pool yaaree ley suudu sooro sordaasiibe toon. ³⁵ Nde Pool warnoo faa yeeḅa kalikali sooro oon, sordaasiibe been ndonndii mo saabe nyanngere jamaa ndeen, ³⁶ sabo yimbe heewbe ina njokki mo ina peekoo, ina mbi'a:

—Ittu yonki makko!

No Pool jaaborii yimbe Urusaliima

³⁷ Nde sordaasiibe been ngarnoo faa nanna Pool ley sooro muḅben ndeen, Pool wi'i hooreejo oon:

—Ina daganoo kam mi haalda e maa naa?

Oon wi'i mo:

—Aa? Ada waawi geresankooe naa? ³⁸ Ndelle a wanaa Misiranke gadudo muurtere ko ḅooyaay oon naa? A wanaa gardudo e wadoobe bar-ko'e ujunaaje nayo, de njaarudaa dum'en ley ladde naa?

³⁹ Pool jaabii, wi'i:

—Miin, mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ngalluure ndeen wanaa nde andaaka koy. Mido nyaage ndujanodaa kam mi haalda e yimbe been.

⁴⁰ Hooreejo oon dujanii mo dum. Pool darii e dow yeentirde ndeen, bantani yimbe been junngo. Nde be ndeyyinoo ndeen, o haali e ibraninkooe, o wi'i:

22

¹ —Sakiraabe e baabiraabe, kettinee joonin faa mi seedanoo on mi jeyaa feloore nde njowudon dow am.

² Nde be nannoo wo ibraninkooe o haaldata e maḅbe fu, deyyinaare ndeen beydii katin. O wi'i:

³ —Wo mi Alhuudiyanke dimaado Tarsus ley leydi Silisi. Ammaa Urusaliima do mawnumi. Gamaliyel wonnoo moodibbo am. Kanko janngini kam Tawreeta maamiraabe meeden oon faa laabi tal. Mido jinngana Laamdo hono no ngorrudon hannden on fuu ni.

⁴ Mi torrii jokkuba Laawol ngool faa maayi. Mi nanngii worbe e rewbe, mi uddii dum'en ley kasu. ⁵ Almaami Mawdo e waalde Saahiibe been fuu ina ceedanoo kam, kam'en du. Wo e muḅben kebuni derewol faa mi holla sakiraabe muḅben wonbe Damas been. De njahumi faa mi haḅḅowa jokkuba laawol Iisaa wonbe toon been, faa mi wadda dum'en Urusaliima faa njukkee.

No Pool haaliri haala tuubugol muudum

(Golle Nulaabe 9.1-19, 26.12-18)

⁶ Woodi, mido yaha faa badiimi Damas, wakkati hakkunde naange. Wakkati gooto annoora mawdo yuuri dow kammu, yayni, fiilii kam. ⁷ Caamumi e leydi, nanumi daande ina wi'a kam: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam?» ⁸ Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Nde mbi'unoomi noon fu, o wi'i kam: «Miin, wo mi Iisaa Nasaraatuujo mo torrataa oon.» ⁹ Wondube e am been nji'i annoora oon, ammaa be nanaay daande haaldunde e am ndeen. ¹⁰ Ndeen, mbiimi: «Joomiraado, dume ngadammi?» Joomiraado wi'i kam: «Umma, yahu Damas. A haalante toon ko Laamdo anniyii ngadaa fuu.»

¹¹ Wondube e am been dowi kam, njaari kam faa ley Damas, sabo delkugol annoora ngool wumnii kam.

¹² Ananiyas wo gorko kulɗo Laamɗo, jokkuɗo Tawreeta Muusaa. Alhuudiyankoobe wonbe toon fuu ceedanii mo wo o moyyo. ¹³ O wari, o darii yeeso am, o wi'i kam: «Sool, sakiike am, wumtu!» De wakkati oon ni, mbumtumi, njiimi mo. ¹⁴ O wi'i: «Laamɗo maamiraabe meeden oon subake ma faa paama muuyde muudum, faa nji'aa Ponnditiido oon, nanaa haala e hunnduko muudum. ¹⁵ Sabo aan seedantoo mo yeeso yimbe fuu ko njiidaa e ko nanudaa. ¹⁶ Joonin, dume ndoomataa katin? Umma, lootedaa lootalag batisima, de njaaforedaa lutti maa e noddude innde Joomiraado.»

¹⁷ Caggal mi yeccake Urusaliima, mido wada du'aare ley suudu dewal mawndu, de won ko njiimi e holleede. ¹⁸ Ley holleede oon mi yi'ii Joomiraado, wi'i kam: «Hanya law, yaltu Urusaliima, sabo be njabataa seedaaku ngu ceedantodaa kam nguun.» ¹⁹ Njaabiimi, mbiimi: «Joomiraado, ibe anndi mido yahannoo ley cuudi baajordi diin fuu, mido uddannoo mido fiyanoo goondinbe ma been. ²⁰ Nde yiyyam Etiyen seedee maada oon yuppetenoo ndeen, mido darii, idum weli kam ko o waraa duum. Miin haybannoo kaddule warbe mo been.» ²¹ Joomiraado jaabii kam, wi'i: «Yahu, mi nulete to woddi, to yimbe be nganaa Alhuudiyankoobe.»

No Pool wi'iri wo Romanke

²² Ibe kettinani mo faa o haali haala ka. Ndeen be yepti daade mabbe, be mbi'i:

—Ittu mo e adunaaru ndu! O haanaa wuurude katin!

²³ Ibe peekoo, ibe njiila saayaaji mabbe, ibe mbicca leydi. ²⁴ Hooreejo oon yamiri Pool yaaree ley suudu sooro muɓben doon, lamndoree piide faa be paama ko wadi de jamaa oon ina wulla e makko hono ni. ²⁵ Nde be kabɓannoo mo faa be piya mo ndeen, o wi'i mawɗo sordaasiibe gondo doon:

—Yalla na daganoo on piyon Romanke, sakko mo saraaka naa?

²⁶ Nde mawɗo oon nannoo dum ndeen, yehi to hooreejo muɓben oon, wi'i:

—Ada anndi ko nesudaa wafude naa? Gorko oon wo Romanke!

²⁷ Ndeen hooreejo oon wari to Pool, yami dum, wi'i:

—Haalanam, yalla a Romanke naa?

Pool jaabii, wi'i:

—Wo mi kam!

²⁸ Ndeen hooreejo oon jaabii, wi'i:

—Miin kaa, ceede keewde njobumi de kebume laataade Romanke.

Pool wi'i mo:

—Miin, mi finii tawumi mi kam.

²⁹ Wakkati oon anniyiibe fiyude mo faa tilsinana mo haaltude been acciti. Hooreejo oon huli, sabo anndii Pool wo Romanke woodi habbiino dum.

No Pool yaariraa yeeso waalde Saahiibe

³⁰ Jaango majjum, hooreejo oon habbiti Pool, sabo na yidi tannyorde ko Alhuudiyankoobe been mbullitii dum. O yamiri hooreebe almaami'en e waalde Saahiibe ndeen fuu kawrita. Caggal duum, o waddi Pool, o darni dum yeeso mabbe.

23

¹ Pool ndaari waalde Saahiibe been, wi'i:

—Sakiraabe, wo bernde nde walaa feloore mbuurdumi yeeso Joomiraado faa yottaade nyalooma hannden o.

² Ndeen Ananiyas, Almaami Mawɗo oon, yamiri darinoobe dakkol makko been piya mo hunnduko. ³ Ndeen, Pool wi'i mo:

—Laamɗo fiyete, aan kokuwol dawninaangol nanndungol wo lobbol! Ada joodii faa carorodaa kam e Tawreeta Muusaa, de a luttii Tawreeta Muusaa ko njamirdaa mi fiyee duum.

⁴ Darinoobe doon been mbi'i Pool:

—Yalla a mbonkoto Almaami Mawɗo mo Laamɗo joyyini o naa?

⁵ Pool jaabii, wi'i:

—Sakiraabe, mi faamaayno yalla wo o Almaami Mawdo. Si goonga, mido anndi ina winndaa: «Taa mbonka hooreejo lenyol maa!»*

⁶ Pool ina anndi wobbe ley Saahiibe been wo Saduki'en, wobbe mubben du wo Farisa'en. Ndelle yeewnii semmbe hakkunde kawrital doon, wi'i:

—Sakiraabe, miin mi Farisanke, bii Farisanke. Wo saabe yowugol jikke e ummital maaybe carorteemi!

⁷ Nde o haalnoo dum ndeen, Farisa'en e Saduki'en been njeddunduri, kawrital ngaal feccii. ⁸ Sabo Saduki'en ina mbi'a ummital walaa, maleyka'en ngalaa, ruuhuuji du ngalaa. Ammaa Farisa'en ina ngoondini dum fuu. ⁹ Duko koon beydii mawnude. Jannginoobe Tawreeta wobbe heedanbe Farisa'en been, na ngada kalala mawdo, ina mbi'a:

—Walaa fuu ko boni ko min nji'i e gorko o! Ina waawi taweede ruuhu naa maleyka haaldi e makko!

¹⁰ Jeddi diin mawni faa hooreejo sordaasiibe oon huli taa be ceeka Pool. Dum wadi de o yamiri sordaasiibe njippoo to kawrital toon, itta Pool e juude yimbe been, njeccina dum to suudu sooro mubben toon.

¹¹ Jemma jokkudo oon, Joomiraado bangi e Pool, wi'i dum:

—Sellin bernde maa! No ceedoranidaa kam Urusaliima noon, na tilsi ceedanodaa kam ley Roma du.

*No Alhuudiyankoo*be mbatiri faa mbara Pool

¹² Nde weetunoo ndeen, Alhuudiyankoo be been mbati, kunii nyaamataa njarataa sanaa nde mbari Pool. ¹³ Batidinbe been ina buri worbe capande nayo. ¹⁴ Be njehi to hooreebe almaami'en e mawbe, be mbi'i:

—Min kunake hunayeere fay huunde min nyaamataa min njarataa gilla joonin, sanaa nde min mbari Pool. ¹⁵ Joonin, onon e waalde Saahiibe been, mbi'ee hooreejo sordaasiibe oon waddana on Pool. Mbi'on odon njidi faamitaade ko o haalata duum. Minen, miden cegilii faa min mbara mo gilla o yottaaki.

¹⁶ Bii sakiike Pool debbo nani ko be anniyii duum, yehi to suudu sordaasiibe toon, naati, humpiti Pool. ¹⁷ Pool noddi gooto e mawbe sordaasiibe been, wi'i dum:

—Yaaru suka gorko o to hooreejo toon, sabo won ko o yidi haalande dum.

¹⁸ Mawdo sordaasiibe oon yaari mo to hooreejo muudum toon, wi'i dum:

—Pool ommbaado oon noddi kam, nyaagii kam mi wadda suka gorko o to maa, sabo won ko o yidi haalande ma.

¹⁹ Hooreejo oon nanngi junngo makko, toowtidi e makko, de yami mo:

—Dume kaalantaa kam?

²⁰ Suka oon wi'i mo:

—Alhuudiyankoo be ndawridii. Be nanndinkinto e yidube faamitaade kabaaru Pool. Be nyaagete jaango ngaddanaa be Pool yeeso waalde Saahiibe ndeen. ²¹ Taa njabanaa be! Sabo ko buri worbe capande nayo na duppinanii mo, kunake nyaamataa njarataa si mbaraay mo. Be cegilake, ibe ndoomi yamiroore maa.

²² Hooreejo oon wi'i suka gorko oon:

—Taa haalan fay gooto yalla a faaminii kam dum.

O yoppi dum dilli.

No Pool nuldiraa Kaysariya

²³ Caggal duum, o noddi mawbe sordaasiibe makko dido, o wi'i dum'en:

—Kawrunduree worbe keme dido e waddiibe pucci capande njeddo, kam e jom'en labbe keme dido. On fuu, cegilane yaade Kaysariya wakkati yamnde jeenay jemma.

²⁴ Cegilee pucci faa njaaron Pool e jam, to Filiki goforneer oon.

²⁵ Hooreejo oon winndi bataaki ki, wi'i:

²⁶ Miin, Kalawdiyus Lisiya, mido jowte, aan Filiki goforneer teddufo.

* 23:5 Wurtagol 22.27.

²⁷ Gorko mo neldumaami o, wo Alhuudiyankooɓe nanngunoo dum, anniyii warude dum. Nde kumpitinoomi o Romanke ndeen, naatumi, miin e fedde sordaasiibe ndeen, ittumi mo. ²⁸ Ngaddumi mo yeeso waalde Saahiibe mabbe, sabo mido yidi faamude ko ɓe peldi mo duum. ²⁹ Tawumi wo dow sariya mabbe tan ɓe peldi mo, de dum wanaa huunde waawunde warude mo naa uddude mo. ³⁰ Caggal duum, maatumi Alhuudiyankooɓe ndawridii faa mbara mo. Dum wadi de neldumaami mo wakkati oon. Mi yamirii felooɓe mo been du njaha to maa, pela mo toon.

³¹ Sordaasiibe been ngadi ko njamiraa duum, kooyi Pool ley jemma, njaari dum faa Antipatiri. ³² Jaango majjum, sordaasiibe yaaranooɓe e koyde been njeccii to suudu muɓɓen Urusaliima. ɓe njoppidi Pool e waddiibe pucci been, njottinowa dum. ³³ Nde been njottinoo Kaysariya ndeen, kokki goforneer oon bataaki kiin, njoppi Pool e junngo makko. ³⁴ Nde goforneer oon janngunoo bataaki kiin fu, yami toy Pool jeyaa. Nde nannoo wo Silisi o jeyaa ndeen, ³⁵ wi'i mo:

—Mi nanan haala maa si felooɓe ma been ngarii.

O yamiri Pool doomowee to suudu Hirudus laamordu toon.

24

No Pool feldaa yeeso Filiki goforneer

¹ Balde joy caggal duum, Ananias Almaami Mawdo oon yottii Kaysariya. Imo wondi e mawɓe wobbe, kam e janngudo sariya Roma'en bi'eteedo Tertulu. ɓe peli Pool yeeso goforneer oon. ² Nde Pool noddanoo ndeen, Tertulu fudɗi felude mo yeeso kaananke oon, wi'i:

—Filiki kaananke tedduɗo, wo saabe maada de min kebi jam booyɗo. Woodi ko moyyinaa ley lenyol ngol du wo haybugol maada wadi. ³ Min annditii fuu ko ngadudaa, yimbe tatteeji fuu na njettire berde belde. ⁴ Mi yidaa joonnde ndeen juuta, de mido nyaage saabe moyyuki maa, kettindanodaa min seeda. ⁵ Min tawii gorko o wo daaboowo bone sanne. Wo o gaddoowo fitina hakkunde Alhuudiyankooɓe wonbe ley adunaaru fuu. O ardiido laawol Nasaraatunkooɓe. ⁶ O filake tuuninde suudu dewal mawndu nduun, de min nanngi mo. [⁷ Miden njidi saraade mo sariya amin, tawi Lisiya hooreejo sordaasiibe oon ittirii mo semmbe e juude amin, yamiri felooɓe mo been ngara yeeso maa.]* ⁸ Aan e hoore maa, lamnodaa mo, paamaa ko min peldi mo duum fuu.

⁹ Alhuudiyankooɓe tawaabe toon been keedani kaaloowo oon, mbi'i noon jaati worri.

¹⁰ Ndeen Filiki, goforneer oon, hokki Pool laawol faa haala. Pool wi'i:

—Mido anndi wadii duubi ada saroo lenyol ngol. Dum wadi de mido seyoro jakkanaade hoore am. ¹¹ Bura balde sappo e didi ko ngarumi Urusaliima faa mi sujidana Laamdo. Si a taykake fu, a tawan hono noon worri. ¹² Fay gooto tawaay kam mido dukida e neddo naa mido jirkita jamaa, wanaa e ley suudu dewal mawndu nduun, wanaa e ley cuudi baajordi, wanaa e ley ngalluure ndeen. ¹³ ɓe mbaawaa tabintinde ko ɓe peldi kam joonin duum. ¹⁴ Ammaa mido jabi yeeso maa: mido rewri Laamdo maamiraabe meeden oon e laawol ngol ɓe mbi'ata feerewol ngool. Mido goondini ko winndaa e Tawreeta Muusaa duum e ko winndaa e dewte annabaabe duum fuu. ¹⁵ Woodi, mido tannyori Laamdo iirtinan fonnditiibe e bonbe fuu, hono no Alhuudiyankooɓe du tannyori ni. ¹⁶ Saabe duum mido tinnoo wondude e bernde nde walaa feloore yeeso Laamdo e yeeso yimbe wakkati fuu.

¹⁷ Caggal duubi keewɗi, mi wartii faa mi wafana yimbe am dokke, mi itta sadakaaji.

¹⁸ Wakkati oon ɓe tawi kam e ley suudu dewal mawndu nduun caggal ko ngadumi al'aada senagol. Mi waldaa e jamaa, mi waldaa e duko. ¹⁹ Alhuudiyankooɓe wobbe yuuruɓe leydi Aasiya wonnoobe doon, wo been kaannoo warude pela kam yeeso maa, si tawii won ko ngadumi. ²⁰ Yimbe bee do, sanaa kam'en e ko'e muɓɓen kaala boofi di nji'i e am nde ndarinoomi yeeso waalde Alhuudiyankooɓe Saahiibe ndeen. ²¹ ɓe mbaawaa wiide mi

* 24:7 E dereeji booyɗi, godɗi ngalaa aaya 7.

wadii faa'e si wanaa konngol gootol ngol ndariimi de yeewniimi: «Wo saabe ummital maaybe wadi de mido saree hannden!»

²² Filiki oon, na anndi laawol Iisaa ngool, hanti haala, wi'i:

—Si Lisiya hooreejo sordaasiibe oon warii fu, ndeen carotoomi haala moodon ka.

²³ O yamiri mawdo sordaasiibe oon hayba Pool, de newnana dum, taa hada fay gooto e yigiraaabe muudum been warude walla dum.

²⁴ Balde seeda caggal duum, Filiki wardi e deekum Alhuudiyanke bi'eteedo Durusiila. O neli Pool waddowaa, o hettindanii dum ina haala haala goondinal Iisaa Almasiihu. ²⁵ Kaa nde Pool haalannoo haala fonnditaare e nanngitaare e sariya garoowo ndeen, Filiki huli, wi'i:

—Joonin kaa heyii! Yahu. Nde kebindiimi fuu, mi nodditete.

²⁶ O miilii Pool hokkan mo ceede. Dum wadi de imo nodda dum kile keewde faa be njewtida.

²⁷ Nde wadunoo duubi didi fu, Porsiyus Festus loomti Filiki, laatii kaananke. Ammaa Filiki yoppi Pool e ley kasu doon, sabo na yidi welnande Alhuudiyankoobe been.

25

No Pool nyaagorii sariya muudum yaaree to kaananke Roma

¹ Balde tati caggal ko Festus wari e ley leydi ndiin duum, yuwi Kaysariya, yehi Urusaliima. ² Doon, hooreebe almaami'en e ardiibe Alhuudiyankoobe ngari to makko de peli Pool. Be nyaagii mo semmbe ³ o walla be, o wadda Pool Urusaliima. Ko be mbiiri mo noon dey, ibe piloo duppinanaade dum dow laawol faa be mbara dum. ⁴ Festus jaabii be, wi'i:

—Pool ina uddii ley kasu Kaysariya toon. Miin e hoore am du, mi yeccoto wuro ngoon law. ⁵ Mawbe moodon ngara njaada e am Kaysariya, pela gorko oon si tawii won ko wadi.

⁶ Festus waddaay e mabbe ko buri balde jeetati naa sappo, de yeccii Kaysariya. Jaango majjum, o joodowii to sarorde toon, o yamiri Pool waddee. ⁷ Nde Pool yottinoo ndeen, Alhuudiyankoobe yuuruube Urusaliima been piilii dum, peldi dum kulle bonde keewde. Ammaa be mbaawaay laabinde pelooje deen. ⁸ Ndeen Pool jakkani hoore muudum, ina wi'a:

—Mi wadaay ko boni, wanaa e sariya Alhuudiyankoobe oon, wanaa e suudu dewal mawndu nduun, wanaa e kaananke Roma mawdo oon du.

⁹ Festus ina yidi welnande Alhuudiyankoobe been. Ndelle yami Pool, wi'i:

—Ada jaba yaade Urusaliima faa mi sarowoo toon kabaaru maa oon naa?

¹⁰ Nde o yamunoo duum fu, Pool jaabii, wi'i:

—Wo e sarorde kaananke Roma mawdo ngonumi, wo do kaanumi sareede. Mi wadaay Alhuudiyankoobe been fuu ko boni. Aan e hoore maa du, ada anndi. ¹¹ Si mi wadii ko boni, ko foti warude kam fu, mi salataako wareede. Ammaa si fay huunde e ko be peldi kam duum wanaa goonga fu, fay gooto waawaa wattude kam e juude mabbe. Sariya am faltake do. Wo kaananke Roma mawdo oon, kam sarotoo kam.

¹² Caggal nde Festus haaldunoo e tindinoobe dum ndeen, jaabii Pool, wi'i:

—Ada yidi kaananke Roma mawdo sare, ndelle a yahan to kaananke Roma mawdo oon!

No Pool waddiraa yeeso Agirippa e Bereniika

¹³ Balde seeda caggal duum, Agirippa kaananke oon e Bereniika, sakiike mum debbo, ngari Kaysariya faa njowta Festus. ¹⁴ Nde be booytunoo doon balde seeda fu, Festus haalani kaananke oon haala Pool, wi'i:

—Ina woodi gorko mo Filiki yoppi do ley kasu. ¹⁵ Nde njahunoomi Urusaliima ndeen, hooreebe almaami'en e mawbe Alhuudiyankoobe kaalanii kam haala makko, nyaagii kam mi saroo mo o jukkee. ¹⁶ Njaabiimi be: Al'aada Romankoobe jabataa saraade neddo si hawritaay e feloobe dum been. Sanaa tawee ina fotti faa jaaboo ko feldaa duum. ¹⁷ Ndelle be fuu be ngarii do. Miin le, mi neebinaay dum fes, sabo jaango majjum njoodowiimi to sarorde toon, njamirmi gorko oon waddee. ¹⁸ Felooobe mo been ndarii, kaali, de be ngaddaay fay feloore wootere ko nanndani kam wo bonanda. ¹⁹ Be peldii mo haala diina

maɓɓe, kam e gooto bi'eteedo Iisaa maaydo, mo Pool wi'ata ina wuuri. ²⁰ Woodi miin kaa, mi yi'aay fuu no njiitirammi goonga e haala kaan. Dum wadi de lamndiimi mo yalla imo jaba saroweede Urusaliima. ²¹ Ammaa o nyaagake kabaaru makko wattee e juude kaananke mawdo oon. Ndelle njamirmi o haybee faa mi heba neldude mo kaananke Roma mawdo oon.

²² Agirippa wi'i Festus:

—Mido yidi hettindanaade gorko o, miin e hoore am.

Festus wi'i:

—A hettindanto mo jaango.

²³ Jaango majjum, Agirippa e Bereniika ngardi e yukkinaare mawnde, naati e ley sarordu nduun, kam'en e hooreebe sordasiiɓe e mawbe ngalluure ndeen. Festus yamiri Pool waddee. ²⁴ Nde waddanoo fuu, Festus wi'i:

—Agirippa kaananke e kawrital tawaabe do! On nji'ii gorko o. Alhuudiyankoobe fuu pelii mo to am ley Urusaliima e do fuu. Ibe yeewnoo, ibe mbi'a o haanaa yoppeede o wuura. ²⁵ De miin e hoore am kaa, mi tawii o wadaay fay huunde ko haani warude mo. Ammaa kanko e hoore makko, o nyaagake sariya makko yaaree faa to kaananke Roma mawdo oon. Ndelle mi anniyake neldude mo toon. ²⁶ Ammaa mi walaa ko mi winndana kaananke oon dow kabaaru makko. Dum wadi de ngaddumi mo yeeso moodon, e ko buri dum fuu, yeeso maada aan kaananke Agirippa. Hono nii, si en kettindake haala makko fu, mi heban ko mi winnda. ²⁷ Sabo hakkillo am jabaay neldude kasunke to kaananke tawee hollitaay ko nanngiraa.

26

¹ Agirippa wi'i Pool:

—A hokkaama laawol. Haalu haala maa.

Ndeen, Pool banti junngom, jaabii, wi'i:

² —Agirippa kaananke, mi seyorake laamnude hoore am yeeso maa hannden ko Alhuudiyankoobe peldi kam duum fuu. ³ Ada anndi al'adaaji Alhuudiyankoobe e haalaaji muɓben fuu. Saabe majjum mido nyaage, kettindanodaa kam e munyal.

⁴ Alhuudiyankoobe fuu ina anndi no mbuurdumi gilla mi cukalel. Ibe anndi no ngorrunoomi e ley yimbe leydi am e ley Urusaliima fuu. ⁵ Ibe anndi gilla arande, si be njaabii seedaade: mido jokki laawol diina amin burngol tiidude ngol, mido hiisodaa e Farisa'en. ⁶ Joonin, mi darake faa mi saree saabe mi yowii jikke am dow amaana mo Laamdo wadani maamiraabe meeden oon. ⁷ Yuwdiiji meeden sappo e didi diin ina njowi jikke muɓben e tabintingol amaana oon, ina ndewira semmbe jemma e nyalooma. Kaananke, wo saabe jikke o Alhuudiyankoobe peldi kam! ⁸ Ko wadi de miilidon Laamdo waawaa iirtinde maaybe?

⁹ Miin e hoore am, ley ko faltii mi tannyoriino mido haani bonnude innde Iisaa Nasaraatuujo oon, no laatorii fuu. ¹⁰ Wo dum pay ngadumi Urusaliima du. Hooreebe almaami'en been kokkii kam baawde mi udda seniibe heewbe e kasu. Nde be caranoo faa be mbaree ndeen, mi yardake dum. ¹¹ Mi torrii be kile keewde e cuudi baajordi diin fuu. Mido tilsina be njedda Almasiihu mo be ngoondini oon. Tikkere am dow maɓɓe ina mawnunoo sanne, faa mido tewna be ley gure janane, mido torra be.

No Pool haaliri haala tuubugol muudum

(Golle Nulaabe 9.1-19, 22.6-16)

¹² Wo hono nii njaarumi Damas. Hooreebe almaami'en nelii kam, kokkii kam baawde nanngude goondinbe toon. ¹³ Kaananke, mido wonnoo dow laawol wakkati hakkunde naange, nji'umi annoora ina yuura dow kammu ina fiiloo kam, miin e yaadiraaɓe am been fuu. Annoora oon ina buri fay naange jalbude. ¹⁴ Min fuu, min caami e leydi. Wakkati oon, nanumi daande ina wi'a kam e ley ibraninkoore: «Sool, Sool, ko wadi de ada torra kam? Si ndemoori wi'ii saloto tufirgel joomum fu, beydan nawnaade.» ¹⁵ Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Joomiraado wi'i: «Miin, wo mi Iisaa mo torrataa oon.

¹⁶ Umma dara, sabo mi banganii ma, mi subake ma faa ngollanaa kam. Wo faa ceedanodaa

kam ley ko njiidaa joonin e ko nji'oytaa si mi ɓangii e maa caggal hannden. ¹⁷ Mi reenete e Alhuudiyankoobe e yimbe lenyi godɗi be nulammaami e mubben joonin been. ¹⁸ Mi nulete faa peertaa gite mabbe, be yuwa e nimre, be ngarta e annoora, be yuwa e baawde Seydaani, be ngarta e Laamdo, be keba yaafeede hakkeji mabbe, be ndonida e seniibe saabe ko be goondini kam duum.»

¹⁹ Ndelle saabe majjum, kaananke Agirippa, mi salaaki dɔwtanaade ko nji'umi, ko yuurani kam dow kammu duum. ²⁰ Be artiimi waajaade wo yimbe Damas e yimbe Urusaliima e piilol Yahuudiya fuu. Caggal duum, njokkinmi yimbe lenyi godɗi tuuba, ngarta e Laamdo, ngolla gollleeji kollooji tuubii. ²¹ Saabe duum, Alhuudiyankoobe nannngiri kam ley suudu dewal mawndu nduun, pili warude kam. ²² Ammaa Laamdo wallii kam illa ndeen faa warde hannden. Midɔ seedanoo yimbe fuu, gilla lo'ube faa e teddube. Mi waajataako fay huunde si wanaa ko annabaaɓe e Tawreeta Muusaa mbi'i warowan duum. ²³ Dum woni: Almasiihu toroto faa maaya, de artoo maaybe ummitaade. De si ummitake fu, waajoto yimbe meeden e lenyi godɗi fuu kisindam, dam laatanoo be annoora.

²⁴ Nde Pool haalannoo dum ndeen, Festus feekii e semmbe, wi'i:
—Pool, a haanjaama! Heewgol maada anndal ngol haanji ma!

²⁵ Pool jaabii, wi'i:

—Festus tedduɗo, mi haanjaaka. Ko kaalammi duum wo haalaaji goongaaji, celluɗi.

²⁶ Agirippa kaananke oon ina anndi kulle deen. Dum wadi de mido hoolii haalude dum yeeso makko. Si goonga, mido tannyori dum fuu suudanaaki mo, sabo dum wadaay e cuncukka. ²⁷ Kaananke! Ada goondini annabaaɓe naa? Midɔ anndi ada goondini!

²⁸ Agirippa wi'i Pool:

—Ada miilii wadude kam Almasiyankeejo law law hono nii naa?

²⁹ Pool jaabii, wi'i:

—Nde yaawi e nde hanndii fuu, dum laatoo muuyde Laamdo faa aan e hettindaniibe kam joonin fuu laatodon hono am, de tawee wanaa e callali gondi e am di.

³⁰ Kaananke oon e goforneer oon e Bereniika e joododinoobe e mubben fuu ummii.

³¹ Nde be njaltunoo suudu nduun ndeen, iɓe mbi'undura:

—Gorko o wadaay ko foti warude dum naa habbude dum callali.

³² Agirippa wi'i Festus:

—Imo waawnoo yoofeede si o wi'aayno sariya makko faltiniree to kaananke Roma mawdo oon.

27

No Pool neldiraa Roma

¹ Nde yaareede amin Itali e laana tabitinnoo ndeen, Pool e kasunkooɓe wobbe ngattaa e junngo mawdo sordaasiibe bi'eteedo Yuliyus. Oon wo jeyaado e fedde sordaasiibe kaananke Roma mawdo. ² Min naati laana maayo yuuruka Adaramati njahooha ina fanta gure ley leydi Aasiya. Min ndunnyi. Miden ngondi e Aristarka gorko Makedoniyanke yuurudo Tesaloniiki. ³ Jaango majjum, min njottii Sidon. Yuliyus wadani Pool hinney, dujanii dum yaha to yigiraabe mum faa mballira dum ko haajaa. ⁴ Nde min yuwunoo doon ndeen, min battitowii fonngo ruunde* Kipirus, sabo min kawrii e henndu mawndu. ⁵ Min peyyiti maayo manngo ngoon hedde Silisi e Pamfiliya, min njottii Mira ley leydi Lisiya. ⁶ Doon, mawdo sordaasiibe oon tawi laana yuuruka Alesandiri ina fonndii Itali. O nanni min ley makka.

⁷ Balde keewde laana amin kaan wadi ina yaara heese. Semmbe e doole min njottorii wuro Kinidus. Henndu nduun na hada min yahude to min ponndii. Ndelle min takkii ruunde Kereta gere to henndu walaa, min panti Salmone. ⁸ Miden takkii senngo, miden tampi e yaade. Faa min njottii nokku bi'eteedo Jipporde Lobbere nde woddaa e wuro Lasiya.

* 27:4 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

⁹ Min ḅooyi sanne faa wakkati iidi nyannde ittugol hakkeeki faltii. Wakkati dabbunde maayo ngoon ina hulḅinii sanne, na tiidi laana dilla ndeen. Pool tindini ḅe dow majjum.

¹⁰ O wi'i:

—Sakiraabe, mi yi'ii jahaangal ngal wo keewungal torra e mursey, wanaa laana ka e gineeji di tan, ina waawi laataade yonkiiji meeden du.

¹¹ Ammaa mawḁo sordaasiibe oon, wo haala sofeere laana kaan e joomiika ḅuri jabude e dow haala Pool. ¹² Jipporde laanaaji nde ḅe ngoni e muudum ndeen, welaa dabbude. Dum wadi de ḅurḅe heewude ley laana been mbi'i ḅe njaha ḅe piloo yottaade Fenika faa ḅe ndabba toon. Dum wo jipporde wonnde Kereta huccitinde hordoore-gorgaare e sobbiire-gorgaare.

¹³ Nde henndu seeda yuurundu hordoore fuddunoo wifude ndeen, ḅe cikki ḅe mbaawan yottaade to ḅe njidi toon. ḅe yeentini jamde darnooje laana deen, ḅe takkii e fonngo Kereta, iḅe njaha. ¹⁴ Ammaa caggal duum seeda, henndu mawndu wi'eteendu henndu sobbiire-lettugaare yuuri to ruunde toon, jippii. ¹⁵ Henndu nduun faddii laana kaan. Min kunngii huccitinde e henndu nduun faa min njaha yeeso. Min acci ika roya. ¹⁶ Nde min paltotonoo duungel bi'eteengel Kawda ndeen, min kawri e henndu seeda. E ley tampiri, min poodi laanayel pamarel ngel min ndaasannoo ngeel. ¹⁷ Min yepti ngel, min njowi ngel dow laana mawka. Ndeen ḅe kooyi boggi, ḅe piilii laana mawka kaan. ḅe njippini jamde darnooje laana deen du, ḅe njoppi ika roya, sabo ḅe kulii taa ḅe njanoy e sobḅundu ruunde Sirta. ¹⁸ Henndu nduun ina heddi na wifa min semmbe. Saabe duum, jaango majjum ḅe puddi faddude donngal laana kaan ley maayo manngo. ¹⁹ E nyalooma tataḅo oon, ḅe kooyi anniya, ḅe paddi fay ginereeji jaarooji laana ley ndiyam diin. ²⁰ Naange e koode du nji'ataake faa wadi balde keewde. No henndu nduun foti mawnde, min tayi jikke amin fuu e hisude.

²¹ Nde ḅooyndoo yimḅe been keḅaay ko nyaama fu, Pool darii hakkunde maḅḅe, wi'i:

—Si on njabiino haala am, on ndillaayno Kereta fu, torraaji di e mursey o hew-tataakono en. ²² Joonin, mido haalana on: cellinee berde mon, sabo fay gooto moodon mursataa yonki muudum, laana ka tan mursetee. ²³ Jemma hankin, Laamḁo jeyḁo kam mo ndewammi oon nuli maleyka to am. ²⁴ Maleyka oon wi'i kam: «Pool, taa hulu, tilay a daroto yeeso kaananke Roma mawḁo oon. Laamḁo reenete, aan e yaadiraabe maa been fuu.» ²⁵ Ndelle, cellinee berde mon, sabo mido hoolii ko Laamḁo haalani kam duum, hono noon jaati worrata. ²⁶ Ammaa tilay en njanowan e ruunde wonnde ley maayo ngo.

²⁷ E ley jemma sappo e nayaḅo oon, miden ndoya ley maayo Adiriyati ngoon faa hannden. Wakkati hakkunde jemma, donnoobe laana kaan been cikki ḅadake leydi. ²⁸ ḅe paddii boggol ponndirgol, ḅe tawi luggeefi kiin wo haddi darande noogay. ḅe njehi yeeso seeda, ḅe paddi katin, ḅe tawi luggeefi kiin wo haddi darande sappo e joy.† ²⁹ ḅe kuli taa ḅe njanoy e kaaye. Ndelle ḅe njippini jamde nay darnooje laana deen caggal laana kaan, iḅe keppi weetaay. ³⁰ Ndeen golloobe laana kaan been njippini laana pamara kaan e ndiyam, ina njidi faa ndilla kam'en tan. ḅe mbi'i wobḅe ḅe njippinowan jamde to yeeso laana kaan toon faa ndarna ka. ³¹ Pool wi'i mawḁo oon e sordaasiibe been:

—Si yimḅe been keddaaki e ley laana ka fu, onon, on ndadataa.

³² Ndeen sordaasiibe been tayi boggi nanngunoodi laana pamara kaan diin, njoppi ngel dilli kangel tan.

³³ Nde ḅadinoowetude ndeen, Pool nyaagii ḅe fuu ḅe nyaama, wi'i:

—Hannden woni balde sappo e nay oḁon ndoomi on nyaamaay. Oḁon keddi on meedaay fay huunde. ³⁴ Ndelle mido nyaagoo on sanne, nyaamon. Oḁon kaajaa dum faa ndaḁon. Si goonga, fay gooto moodon leebol hoore muudum solataa de saama.

³⁵ Nde o haalnoo dum ndeen, o hooyi buuru, o yetti Laamḁo yeeso maḅḅe ḅe fuu, o heltii, o fuddi nyaamude. ³⁶ Ndeen ḅe fuu berde maḅḅe cuusinaa, kambe du ḅe kooyi, ḅe nyaami. ³⁷ Minen wonḅe ley laana kaan been, min yimḅe keme dido e capande njedḁo

† 27:28 Darande noogay wo meetereeji 37. Darande sappo e joy wo meetereeji 27.

e njeegom. ³⁸ Nde be nyaamnoo faa be kaari ndeen, be kooyi bootooji alkama gondi e laana kaan diin, be paddi di ley maayo manngo faa dum huyfintina ka.

³⁹ Nde weetunoo ndeen, be kaynii leydi, de be annditaay ndi. Be nji'i nokkuure njaareendi yaajunde seeda. Ibe njidi jaarude toon laana kaan si be mbaawii. ⁴⁰ Be tayi jamde deen, be njoppi de ley maayo. Be kabbiti boggi kabbaadi e ooncirde deen du. To hoore laana toon du, be yeentini wudere dow, be peerti nde faa henndu nduun dunyira ka yeeso. Be ponndii daande maayo ngoon. ⁴¹ Ndeen laana kaan fiyii e tilde, nufi. Becce makka cakkii e ley njaareendi ndiin faa ka hunngii dimmbaade. Bempeyye du keli caggal makka faa diggi.

⁴² Sordaasiibe been anniyii warude kasunkoobe been taa fay gooto e mubben yinoo de dogga. ⁴³ Ammaa mawdo sordaasiibe oon ina yidi dannude Pool. Ndelle o hadi be wadude anniya mabbe oon. O yamiri waawbe yinaade been artoo njinoo mburtowoo, ⁴⁴ de heddiibe been du tiigoo kelte laana kaan naa goddum yuurdum e makka. Hono nii min fuu min njottorii leydi e jam.

28

¹ Nde min kisunoo ndeen, min nani ruunde ndeen Malta wi'etee. ² Jeyaabe doon been njabborii min caahu mawdo. Wakkati oon kammu ina toba, jaangol du na woodi. Ndelle be kubhani min yiite faa min yuuloo. ³ Pool hawrunduri ledde, watti e yiite ngeen. Nguleefi wurtini mboddi e majje, ndi soppi junngo makko. ⁴ Nde jeyaabe doon been njiinoo mboddi ndiin ina bilii e junngo Pool ndeen, mbi'unduri hakkunde mubben:

—Tannyoral, gorko o wo gaddo war-hoore. Fay si o dadi to maayo manngo toon du, sariya accataa mo o wuura.

⁵ Ndeen o fiddi mboddi ndiin ley yiite, dum torraay mo fay huunde. ⁶ Be miilii o buutan naa o saaman wakkati oon, o maaya. Ammaa nde be kedinoon faa booyi, be nji'i dum torraay mo fay seeda fu, hakkilooji mabbe mbaylitii e makko. Be mbi'i o wo gooto e alla'en.

⁷ Pubiliyus, hooreejo ruunde ndeen oon, gese muudum ina ngoni sera nokkuure ndeen. O jabbi min faa woodi, o weerni min faa haddi balde tati, o saahanii min. ⁸ Tawi baaba Pubiliyus ina fukkii sellaa, wo jontaado, reedu muudum du na dogga yiyam. Pool yehi to makko, du'ii, yowi juude muudum e dow makko, danni mo. ⁹ Nde dum wadunoo ndeen, nyawbe wonbe e ruunde ndeen been ina ngara, na ndannee. ¹⁰ Be teddini min teddeengal manngal. Nde min cegilinoon faa min ndilla e laana ndeen, be njooBini min ko min kaajaa e jahaangal amin.

No Pool yaari yuuwde Malta yaade Roma

¹¹ Miden ngonnoo toon faa haddi lebbi tati. Ndeen min naati e laana yuuruka Alesandiri, ndabbunooka e ruunde ndeen. Min ndilli. Laana kaan ina jenyaa jenyi tooruuji funereebe.* ¹² Min njottii wuro wi'eteengo Sirakus, min ngadi doon balde tati. ¹³ Min yuwi doon, min takkii e daande maayo manngo faa Regiyus. Jaango majjum, henndu hordoore wifi. E ley balde didi min njottii Potiyoli. ¹⁴ Min tawi toon sakiraabe, nyaagii min min ngonda e mubben jeddiire. Ndeen sakitii, min njottowii Roma. ¹⁵ Nde sakiraabe wonbe Roma been nannoo garol amin fu, ngari faa Luumo Abiya e nokku bi'eteedo Jipporde Tati faa njakkitoon min. Nde Pool yiinoo be ndeen, yetti Laamdo, beydorii cuusal. ¹⁶ Nde min njottinoon Roma ndeen, Pool hokkaa laawol jippoo e feere muudum. Sordaasiijo ina hayba dum.

No Pool waajorii ley Roma

¹⁷ Balde tati caggal duum, Pool noddii mawbe Alhuudiyankoobe. Nde be kawritinnoo ndeen, o wi'i be:

—Sakiraabe! Mi wadaay fay huunde ko luttundurta kam e yimbe meeden naa aadiiji maamiraabe meeden. Ammaa mi nanngaama Urusaliima, mi wattaama e juude

* 28:11 E jamaanu oon, dorbotooBe laanaaji na mbi'a kanji ndeenata dum'en.

Romankooɓe. ¹⁸ Been du yamtindake kam, de iɓe muuyunoo yoppude kam, sabo ɓe tawraay kam fay sabaabu gooto kaando warude kam. ¹⁹ Ammaa saabe Alhuudiyankooɓe been calake mi yoppee, dum waddani kam nyaagaade sariya am faltiniree to kaananke Roma mawdo on. Mi walaa fuu ko mi felda lenyol am. ²⁰ Dum wadi de noddumi on faa mi yi'a on, mi haalana on. Midɔ haɓɓorii callali di saabe mo Israa'iilankooɓe kedii garol muudum on.

²¹ Be mbi'i mo:

—Min kebaay bataaki yuuruki Yahuudiya kaalooɓi haala maa. Katin du fay gooto e sakiraabe been waraay humpiti min naa haalani min ko boni ko ngadudaa. ²² Ammaa miden njidi kaalanaa min ko njiidaa e hakkillo maa, sabo miden anndi yimɓe nokkuuje fuu na njedda laawol ngol njokkudaa ngol.

²³ Be kokkunduri nyalaande nde ɓe ngartoyta. Nyalaande ndeen yottii, heewɓe ngari kawriti to jipporde makko toon. Gilla fajiri faa caggal kiraade imo fiirtana ɓe haala laamu Laamdo, imo waajoo ɓe. Imo holla ɓe kabaaru Iisaa gondo ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaabe. ²⁴ Wobɓe maɓɓe njabi ko o haali duum, wobɓe njabaay. ²⁵ Nde ɓe cankitotonoo ndeen tawi ɓe ndewraay hakkunde maɓɓe. Ndeen Pool beydi konngol gootol, wi'i:

—Ruuhu Ceniido haalii goonga nde haalnoo e hunnduko annabi Esaaya, wi'i maami-raabe moodon:

²⁶ «Yahu to lenyol ngol, mbi'aa dum:

On nanan faa wooda, de on paamataa.

On ndaaran faa laaba, de on nji'ataa.

²⁷ Sabo lenyol ngol ɓernde muudum yoorii.

Be cukkii noppi maɓɓe, ɓe muɓɓii gite maɓɓe.

Si wanaa noon fu gite maɓɓe nji'an, noppi maɓɓe nanan,
hakkillooji maɓɓe paaman.

Ndeen ɓe ngartan ɓe ndewa kam

de mi danna ɓe.»†

²⁸ Pool beydi katin, wi'i:

—Anndee, kisindam Laamdo nuldaama yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe. Kamɓe ɓe kettindoto! [²⁹ Nde Pool haalnoo haalaaji diin ndeen, Alhuudiyankooɓe been ndilli ina njeddundura sanne hakkunde muɓɓen.]‡

³⁰ Pool joodii suudu to luwi toon duubi didi kiɓɓudi. Imo jabɓoo warooɓe ndaarude mo been fuu. ³¹ Imo waajoo laamu Laamdo. Imo jannginira tannyoral kabaaru Iisaa Almasiihu Joomiraado, walaa fuu ko hadi mo.

† 28:27 Esaaya 6.9-10. ‡ 28:29 E dereeji booydi, goddi ngalaa aaya 29.

Bataaki Pool yaade to Romankooḅe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi noddaado faa mi laato nulaado muudum. Wo mi cubaado faa mi yottina Kabaaru Laamdo Lobbo. ² Kabaaru Lobbo oon wo mo Laamdo aadiinoo gilla e annabaabe muudum ley Binndi ceniidi diin. ³ Kabaaru oon wo haala Biyiiko haalata. Fodde neddaaku muudum wo yuurudo e Daawda. ⁴ Fodde Ruuhu ceniido du, holliraama wo Bii Laamdo jom baawde ko ummitii e maayde duum. Oon woni Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁵ Saabe makko min kebbiri moyyere laataade nulaabe faa yimbe yuurube e lenyi fuu ngoondina mo, dwtanoo mo, de innde makko teddinee. ⁶ Onon du, odon njejaa e maḅbe, onon be Laamdo noddi faa kawton e Iisaa Almasiihu been. ⁷ Midō jowta on fuu, onon wonbe ley Roma be Laamdo horsini de noddi faa laato seniibe. Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yidiri yi'ude goondinbe wonbe Roma been

⁸ Ko artii fuu, mido yetta Laamdo e dow innde Iisaa Almasiihu saabe moodon on fuu, sabo haala goondinal moodon ina haalee ley adunaaru fuu. ⁹ Laamdo mo ndewammi e bernde am fuu e ko ngollanammi Kabaaru Lobbo haala Biyum duum, wo seedee mido miccoo on wakkati fuu ¹⁰ e ley du'aawuujii am fuu. Midō ḅaaroo Laamdo newnana kam laawol e ley muuyde muudum no mi warda to moodon. ¹¹ Sabo mido yidi yi'ude on sanne, faa mi yottinana on dokkal yuurungal e Ruuhu faa semmbindina on. ¹² Woodi, ko njidumi wi'ude wo faa cemmbunduren ley goondinal ngal kawtuden ngaal, goondinal am semmbina on, ngal moodon du semmbina kam. ¹³ Sakiraabe, mido yidi paamon: kile keewde ngadumi anniya mi waran to moodon de mido faddaa faa hannden. Midō yidi warude faa danya be kebbiri hakkunde moodon saabe Almasiihu hono no kebbiri yimbe hakkunde lenyi goddi ni. ¹⁴ Tilay mi yaha to yimbe fuu, yimbe ngallu e wonbe ladde, to joomiraabe anndal e majjuḅe. ¹⁵ Dum wadi de mido yidi waajaade on Kabaaru Lobbo oon, onon yimbe Roma du.

Haala baawde Kabaaru Lobbo

¹⁶ Mi semtirtaa Kabaaru Lobbo oon, sabo wo o baawde Laamdo faa hisina goondindo mo fuu: Alhuudiyankooḅe tafon, de caggal duum, lenyi goddi fuu. ¹⁷ Sabo Kabaaru Lobbo oon ina bangina no Laamdo fonnditorii, ina bangina wo e goondinal tan neddo ndaardete ponnditiido yeeso Laamdo, illa fuddoode faa e timmoode. Wo noon Binndi diin mbiiri: «Ponnditiido wuurdan goondinal.»*

Haala tikkere Laamdo dow luttal yimbe

¹⁸ Tikkere Laamdo ina banga illa dow kammu ina jippoo dow luttugol yimbe e oonyaare muḅben fuu. Ibe kada goonga bangude saabe oonyaare maḅbe ndeen. ¹⁹ Si goonga ko neddo waawi annude e Laamdo duum ina laabani be, sabo Laamdo hollii be dum. ²⁰ Sabo gilla Laamdo tagi adunaaru ndu faa hannden, golle muudum ina bangina sifa muudum mo yi'ataake oon faa laaba, dum woni baawde makko faa abada deen e no o worri fuu. Saabe duum, yimbe been ngalaa ko be njaaboo fey. ²¹ Fay si taweede iḅe anndi Laamdo, be teddiraay dum no foti teddiraay noon, be njettaay mo du. Miilooji maḅbe diin laatake boli, berde maḅbe puuyde deen du niḅḅii. ²² Iḅe njaara wo be jom'en hakkillo, jako wo be majjuḅe. ²³ Be loomtinirii teddeengal Laamdo duumiido oon tooruujii nanndudi e yimbe maayoobe e pooli e kulle de koyde nay e daasotoode.

²⁴ Saabe duum, Laamdo yoppidi be e muuyde yonkijii maḅbe tuunde faa be kuyfini balli maḅbe hakkunde maḅbe. ²⁵ Be loomtinirii Laamdo goongaajo oon e fewre, be teddinii ko tagaa, be ndewi dum, be njoppi Tagudo oon. Oon woni jetteteedo faa abada! Aamiina.

* 1:17 Habakuk 2.4.

²⁶ Saabe duum, Laamdo yoppidi be e muuyde terde mabbe cementiniide. Rewbe mabbe been mbattiti ko haani wadeede e balli mubben e ko haanaa. ²⁷ Hono noon worbe been du njoppi wondude e rewbe faa naati na muuyundura. Worbe ina ngadundura ko semtini, de be njomnitoree ley balli mabbe fodde majjere mabbe.

²⁸ Saabe ko be miilinoo anndude Laamdo walaa ko nafata duum, Laamdo yoppidi be e majjere mabbe, faa be ngadi ko neddo haanaa wadude. ²⁹ Ibe keewi oonyaare e bonanda e eelgal e nganyaandi fuu. Ibe keewi kiram e war-hoore e poodfundural e jamba e anniya bondo. Wo be nyo'oobe yimbe, ³⁰ wo be mbonkotoobe, wanyube Laamdo. Wo be huyfinoobe yimbe, wo be mawninkiniibe, mantotoobe. Ibe piloo laabi kesi faa be ngada ko boni. Ibe calanoo saaraabe mabbe. ³¹ Be ngalaa hakkillo, be koolnaaki, be yoorbe berde, be ngalaa yurmeende. ³² Ibe anndi ko Laamdo yamiri: gadoowo golleeji di fuu ina haani maayde. Ammaa wanaa golleeji diin tan be ngadata, ibe njardoo wobbe du ngada di.

2

Haala jukkungo Laamdo

¹ Ndelle, aan peloowo wobbe oon, mo laatidaa fuu a walaa ko njaabodaa. Sabo si a felii goddo, ada liba hoore maa, sabo aan du ada wada dum. ² Eden anndi Laamdo ina saroo wadoobe hono golleeji diin fodde goonga. ³ Aan peloowo wadoobe iri golleeji diin tawee hono noon ngadirtaa, yalla ada sikki a dadan jukkungo sariya Laamdo ngoon naa? ⁴ Naa a jawdo moyyuki Laamdo mawki kiin, kam e munyal muudum e heese muudum naa? Yalla a faamaay moyyuki muudum ina yaare faa tuubaa? ⁵ Ammaa ko a joordo bernde, a caliido tuubude duum, ada waddana hoore maa tikkere Laamdo nyannde Laamdo banginta tikkere muudum e sariya mum ponnditiido oon. ⁶ Sabo Laamdo barjoto mono fuu golle muudum. ⁷ Wadoobe ko woodi e ley munyal, filotoobe darja e teddeengal e ko duumotoo been, keban nguurndam nduumiidam. ⁸ Ammaa filotoobe ko nafata ko'e mubben, saliiibe goonga de ina kabbi e bonanda been, jukkungo naawngo kebata. ⁹ Torra e billaare ngoodanii gadoowo ko boni fuu: Alhuudiyankooɓe tafon, de lenyi goddi njokka. ¹⁰ Ammaa darja e teddeengal e jam ngoodanii gadoowo ko woodi fuu, Alhuudiyankooɓe tafon, de lenyi goddi njokka. ¹¹ Sabo Laamdo burdintaa yimbe.

¹² Kala gadoowo hakke mo anndaa Tawreeta Muusaa halkan tawa saroraaka Tawreeta oon. Katin du gadoowo hakke tawi na anndi Tawreeta, sarorte Tawreeta oon. ¹³ Yimbe ndaardataake fonnditiibe yeeso Laamdo e hettindanaade Tawreeta tan. Wo wadoobe ko Tawreeta wi'i been ndaardetee wo fonnditiibe. ¹⁴ Be nganaa Alhuudiyankooɓe been, e rafi mubben anndude Tawreeta fuu, si be ngadirii no Tawreeta oon wi'iri ni e ley muuyde ko'e mabbe, be kollii ibe njogii Tawreeta e ley hakkillooji mabbe fay si be ngalaa Tawreeta Muusaa oon. ¹⁵ Be kollii ko Tawreeta Muusaa oon yamiri duum ina winndaa e berde mabbe. Berde mabbe ina ceedanoo be, wakkati wakkati miilooji mabbe na pela be, wakkati gom du na laamna be. ¹⁶ Dum bangowan nyannde Laamdo yamirta lissaa Almasiihu saroo ko suudii ley berde duum, no fotirta e Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon.

No Alhuudiyankooɓe ngorri e Tawreeta Muusaa

¹⁷ Aan, bi'udo wo a Alhuudiyanke, ada tuugii Tawreeta Muusaa, ada mantaroo kawtal maa e Laamdo, ¹⁸ ada anndi muuyde Laamdo, ada waawi subaade ko woodi sabo a jannginaama Tawreeta oon. ¹⁹ A tannyorii wo a dowoowo wumbe, wo a annoora wonbe e nimre been. ²⁰ Ada waajoo be njanggaay been, ada janngina sukaabe saabe ko njogidaa anndal e goonga faa hibbi e ley Tawreeta Muusaa oon duum. ²¹ Woodi ndelle, ada tindina wobbe, yalla a tindintaa hoore maa naa? Ada waajoo taa mbujjee, a wujjataa naa? ²² Ada wi'a taa njeenee, a jeenataa naa? Ada harmina tooruuji, a wujjataa ley cuudi majji toon naa? ²³ Aan mantortoodo Tawreeta, a huyfintaa innde Laamdo e luttugol maa

Tawreeta oon naa? ²⁴ Dum wadi de Binndi diin mbi'i: «Onon ngadi de yimḅe ḅe nganaa Alhuudiyankooḅe ḅeen ina mbonkoo innde Laamḁo.»*

²⁵ Woodi, si ada hayba jamirooje Tawreeta, taadagol Alhuudiyankooḅe ina waawi nafude ma. Ammaa si ada lotta jamirooje deen, a laatake hono mo taadaaki ni. ²⁶ Si mo taadaaki haybii jamirooje Tawreeta, wanaa Laamḁo ndaardan joomum hono o taadiido nii naa? ²⁷ Mo taadaaki de na hayba Tawreeta Muusaa oon, kam saroyte aan luttudo Tawreeta oon, fay si a taadiido anndudo Binndi diin. ²⁸ Sabo wanaa ko yi'etee duum wadata nedḁo Alhuudiyanke jaati, wanaa ko gollatee e ḅanndu duum woni taadagol. ²⁹ Wo ko yi'ataake duum wadata nedḁo Alhuudiyanke jaati, taadagol du ley ḅernde muudum tawetee. Wo Ruuhu gollata dum, wanaa binndi. Manoore nedḁo oon, wanaa to yimḅe yuurata, wo to Laamḁo nde yuurata.

3

¹ Ndelle, dume Alhuudiya'en ḅurdi lenyi godḁi? Dume woni nafaa taadagol? ² Ina heewi e alhaaliji fuu. Ko artii fuu, Laamḁo halfinii ḅe konngol muudum. ³ Goonga, wobḅe maḅḅe koolnaaki. Yalla dum ina waawi bonnude ko Laamḁo wo koolniido duum naa? ⁴ Dum waawaa koy! Fay si yimḅe fuu wo fewooḅe, tilay Laamḁo kaa annditee wo goongante. Wo hono noon winndiraa:

«Fonnditaare maada ina annditee e ko kaalataa duum, si a sardaama du fu, a liban.»*

⁵ Do mi haaldan hono no wobḅe kaaldata ni: si oonyaare meeden ina beyda hollude fonnditaare Laamḁo ndeen, noy mbi'eten? Yalla en mbi'an Laamḁo wo oonyiido si jippinii tikkere muudum dow meeden naa? ⁶ Fay seeda! Sabo si Laamḁo wo oonyiido, noy o sarortoo adunaaru ndu? ⁷ Godḁo na waawi wi'ude faa hannden: si fewre am beydii hollude goongalaaku Laamḁo faa dum mawninii teddeengal muudum, ko wadi mido saree hono wo mi luttoowo? ⁸ Si nedḁo na miilira nii fu, wi'an: «Ngaden ko boni faa ko woodi funta.» Won mbonkotooḅe ina mbi'a enen du eden mbiira noon. Yimḅe ḅeen kaa, jukkungo muḅḅen ina foti e golle muḅḅen.

No yimḅe fuu ndonkiri laataade fonnditiibe

⁹ Ndelle, enen Alhuudiyankooḅe ḅeen, eden ḅuri yimḅe heddiibe naa? En ḅuraa koy. Sabo mi hollii Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke fuu e ley hakkeeki ngoni. ¹⁰ Wo hono no winndiraa:

«Walaa fuu ponnditiido, fay gooto,

¹¹ fay gooto walaa paamal,
fay gooto filataako Laamḁo.

¹² Yimḅe fuu mbosake laawol, fuu laatake ḅolḅe.

Walaa fuu gadoowo ko woodi, fay gooto.»†

¹³ «Kunndude maḅḅe ina nga'i hono caabeeje udditiide ni, demle maḅḅe ina kaala hiila.

Toni maḅḅe ina caawi tooke bolle.»‡

¹⁴ «Kunndude maḅḅe ina keewi kuddi e haalaaji mettudi.»§

¹⁵ «Koyde maḅḅe ina njaawi rufude yiyam.

¹⁶ Bonanda e mettorgal ina njokki ḅe to ḅe njahata fuu,

¹⁷ ḅe anndaa laawol jam.»*

¹⁸ «Kulol Laamḁo walaa e berde maḅḅe fey.»†

¹⁹ Eden anndi huunde fuu ko Tawreeta Muusaa oon wi'i, wo wonḅe e ley muudum ḅeen haaldi, faa kunndude fuu ndeyy'inoo, de yimḅe adunaaru fuu paama ina poti e hiiteede kiite Laamḁo. ²⁰ Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido yeeso Laamḁo saabe haybude muudum Tawreeta Muusaa. Si goonga, golle Tawreeta oon haadii e anndinde yimḅe ko woni hakke.

* 2:24 Esaaya 52.5. * 3:4 Jabuura 51.6. † 3:12 Jabuura 14.1-3, 53.2-4. ‡ 3:13 Jabuura 5.10, 140.4. § 3:14 Jabuura 10.7. * 3:17 Esaaya 59.7-8. † 3:18 Jabuura 36.2.

No yimɓe laatortoo fonnditiibe yeeso Laamɗo

²¹ Ammaa joonin Laamɗo ɓanginii no fonnditaare muudum hebirtee ko wanaa haybude Tawreeta Muusaa. Tawreeta oon e dewte annabaabe deen kaaliino kabaaru majjum: ²² o ndaardan goondinbe been fuu wo fonnditiibe saabe goondinal muɓben Iisaa Almasiihu. Sabo walaa ko senndi yimɓe: ²³ yimɓe fuu luttii, kewtaay yottaade darja Laamɗo. ²⁴ Ammaa Laamɗo tiigorake ɓe fonnditiibe e dokkal saabe hinney muudum. O wadirii dum e Iisaa Almasiihu dimdindo ɓe oon. ²⁵ Wo kam Laamɗo wadi kirsamaari ittoori hakkeji[‡], faa ittiri hakkeji goondinbe diin e yiyam muudum. Hono noon Laamɗo holliri fonnditaare muudum, fay si jukkaakino luttube arande ²⁶ saabe munyal muudum. O wadirii dum faa o ɓangina fonnditaare makko ley jamaanu mo ngonɗen o, faa o holla wo o ponnditiido, woodi du, neddo fuu goondindo Iisaa, o ndaardan dum ponnditiido.

²⁷ Ndelle, dume neddo waawi mantoraade? Walaa! Haybude Tawreeta Muusaa oon wadi dum naa? Wanaa! Goondinal tan wadi dum! ²⁸ Sabo miden anndi neddo ndaardete ponnditiido saabe goondinal muudum, wanaa saabe haybugol muudum Tawreeta. ²⁹ Naa Laamɗo wo Laamɗo Alhuudiyankooɓe tan naa? Wanaa wo o Laamɗo lenyi goddi diin du naa? Goonga, wo o Laamɗo lenyi goddi diin du. ³⁰ Sabo Laamɗo gooto woodi, ndaardoowo taadiibe been fonnditiibe saabe goondinal muɓben, ɓe taadaaki been du o ndaardan dum'en fonnditiibe saabe goondinal muɓben. ³¹ Ndelle, min ngadii Tawreeta Muusaa oon wo ɓolum saabe goondinal naa? Fay seeda! Min ɓoldinaay mo, min tabintinii mo!

4

Haala goondinal Ibrahiima

¹ Dume mbi'eten dow Ibrahiima maami en oon? Dume o ekirii dow kabaaru oon? ² Si tawiino o laatake ponnditiido saabe golleeji makko diin, ndeen imo waawunoo mantaade. De yeeso Laamɗo kaa o waawaa mantaade. ³ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Ibrahiima goondinii Laamɗo, de Laamɗo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido.»* ⁴ Woodi, si neddo gollii fu, njobdi muudum hiisortaake hono moyyere, wo ko tilsi yobeede. ⁵ Ammaa yeeso Laamɗo neddo waawaa yowude jikke muudum dow golle mum. Sanaa o goondina Laamɗo baawɗo nanngirde bonɓe wo fonnditiibe oon, ndeen goondinal makko hiisete wo fonnditaare. ⁶ Noon Daawda du haaliri dow barke neddo mo Laamɗo hiisorii ponnditiido baka golleeji ngalaa. O wi'ii:

⁷ «Barke woodanii yimɓe ɓe lutti muɓben njaafaa,
ɓe hakkeji muɓben mooytaa.

⁸ Barke woodanii neddo fuu mo Joomiraado hiisaaki hakkeji muudum.»†

⁹ Yalla taadiibe been tan njeyi barke oon naa? Yalla ɓe taadaaki been ngalaa toon naa? En mbi'ii: wo saabe goondinal Laamɗo hiisorii Ibrahiima wo ponnditiido. ¹⁰ Ndelle, noy Ibrahiima worrunoo nde ndaardanoo wo ponnditiido ndeen? O taadiido naa o wanaa? Si goonga, o ndaardaama o ponnditiido gilla o taadaaki. ¹¹ Taadagol makko du wo maande holloore fonnditaare makko saabe goondinal ngal o woodunoo gilla o taadaaki. Hono noon, o laatorii maama goondinbe ɓe taadaaki been fuu, faa been du kiisoree wo fonnditiibe. ¹² Kanko woni baaba taadiibe du, de ɓe kaadaay e taadagol tan. Wo ɓe jokkuba laawol makko du, kanko baaba meeden Ibrahiima goondindo Laamɗo gilla taadaaki.

Amaana mo Laamɗo wadani Ibrahiima

¹³ Laamɗo aadake hokkude Ibrahiima e yuwdi muudum adunaaru ndu. Amaana oon daraaki dow ko Ibrahiima jokki Tawreeta oon, ammaa darake dow fonnditaare nde Ibrahiima hebi saabe goondinal muudum ndeen. ¹⁴ Sabo si amaana oon darake dow jokkugol Tawreeta fu, goondinal laatake ɓolal, woodi amaana oon du nafataa. ¹⁵ Sabo

[‡] 3:25 Haala kirsamaari kaan, e geresankooɓe ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimɓe e Laamɗo du. * 4:3 Fudɗoode 15.6. † 4:8 Jabuura 32.1-2.

jamirooje Tawreeta deen wo jukkungo Laamɗo ngaddata. De si jamirooje ngalaa fu, lutti du ngalaa.

¹⁶ Ndelle, amaana Laamɗo oon wo dow goondinal yowii, faa laatoo moyyere makko. O tabitan e yuwdi Ibrahiima fuu, wanaa hokkaabe Tawreeta tan, ammaa goondinirɓe no Ibrahiima goondiniri ni been fuu. Kanko woni maama meeden en fuu. ¹⁷ Dum ina hawra e ko winndaa dow Ibrahiima: «Mi wadii ma baaba lenyi keewɗi.»[‡] Wo noon dum laatorii yeeso Laamɗo mo Ibrahiima goondini, kokkoowo maayɓe nguurndam, jamiroowo ko walaa duum laatoo. ¹⁸ Fay si Ibrahiima walaa daliili dow ko yowa jikke muudum hebude yuwdi katin, o heddi imo goondini. Wo nii o laatorii baaba lenyi keewɗi no Laamɗo wiirunoo mo ni: «Hono nii yuwdi maada fotata.»[§] ¹⁹ Ibrahiima duubi muudum ina ngada hono hemre, ammaa goondinal mum lokkidaay nde yi'unoo banndu mum naywii, deekum Saaratu oon du naywii, faltake rimude. ²⁰ O sikkitiraay amaana Laamɗo oon. Ko laatii dey, goondinal makko beydii semmbe, o teddini Laamɗo. ²¹ O tannyorii Laamɗo ina waawi tabintinde amaana muudum. ²² Saabe duum, «Laamɗo hiisorii mo wo o ponnditiido.» ²³ Ko Binndi diin mbi'i «Laamɗo hiisorake mo wo o ponnditiido» duum, wanaa saabe makko tan winndiraa. ²⁴ Idum winndiraa saabe meeden enen du. Laamɗo hiisorto en fonnditiibe, enen goondinɓe Laamɗo iirtinii Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon. ²⁵ O hokkitiraama, o maayi saabe lutti men, de o iirtinaa faa ndaardeden fonnditiibe.

5

Haala jam hakkunde meeden e Laamɗo

¹ Ko keɓuden ndaardeede fonnditiibe saabe goondinal duum, wadii jam hakkunde meeden e Laamɗo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ² Kam udditani en dammbugal hinney Laamɗo mo ngonden joonin saabe goondinal meeden. Ley majjum eden ceyoroo jikke wondude e darja Laamɗo. ³ Wanaa dum tan, eden ceyoroo torraaji meeden du sabo eden anndi torraaji ndimata munyal, ⁴ munyal du rima ne'aaku, ne'aaku du rima jikke. ⁵ Jikke oon du waasataake, sabo Ruuhu Ceniido mo kokkaden oon hebbinii en njinngu Laamɗo.

⁶ Sabo ley wakkati mo Laamɗo subii oon, nde tawanoo en ngalaano semmbe ndeen, Almasiihu maayani en, enen luttuɓe Laamɗo. ⁷ Ina tiidi ko goddo jaba maayande neddo fay si wo ponnditiido. Ina hasii goddo suusa maayande lobbo. ⁸ Ammaa Laamɗo hollii no yidiri en ko Almasiihu maayanii en gilla en luttuɓe. ⁹ Joonin ko ndaardaden en fonnditiibe saabe yiyam makko duum, tannyoral en ndadan tikkere Laamɗo du saabe makko. ¹⁰ Sabo nde laatinoden wayɓe Laamɗo ndeen, Laamɗo rewrintinii en e muudum saabe maayde Biyum. Ko ndewrintinaden e makko joonin duum, sikke fuu walaa en kisinte saabe nguurndam Biyiiko oon du. ¹¹ De wanaa duum tan, ammaa eden ceyoroo Laamɗo saabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu, dewrintindo en e Laamɗo oon.

No Aadama nannditirta e Almasiihu

¹² Joonin le, wo saabe neddo gooto de hakke naati e adunaaru, woodi hakkeji diin du ngaddi maayde. Noon maayde ndeen yottorii yimɓe fuu, sabo ɓe fuu ɓe luttii. ¹³ Si goonga, gilla Tawreeta Muusaa oon jippinaaka, hakkeji ina ngoodi e adunaaru ndu. De si jamirooje Tawreeta ngalaa, hakkeji kiisataake. ¹⁴ Gilla e Aadama faa e Muusaa, walaa fuu mo maayde jaalaaki, fay yimɓe ɓe ngadaay hakke iri mo Aadama wadi nde luttunoo yamiroore Laamɗo. Aadama oon wo alhaali garoowo oon.

¹⁵ Ammaa en kaanaa fonndude luttal Aadama e dokkal Laamɗo. Goonga, yimɓe heewɓe maayii saabe luttal neddo gooto. Ammaa hinney Laamɗo, kam e dokkal ngal hokki yimɓe heewɓe saabe neddo gooto ina buri dum fuu manngu. Neddo oon woni Iisaa Almasiihu. ¹⁶ Katin du en kaanaa fonndude ko dokkal Laamɗo rimata duum e ko luttal neddo gooto rimata duum. Sabo sariya wadaama dow luttal gootal ngaal, de dum waddi jukkungo. Ammaa moyyere Laamɗo mawnde wari caggal lutti keewɗi, de dum

[‡] 4:17 Fuɗɗoode 17.5. [§] 4:18 Fuɗɗoode 15.5.

waddi fonnditaare. ¹⁷ Wo saabe luttal neddo gooto maayde laamorii yimbe. Ammaa dum waawaa fonndeede e laamagol heboobe moyyere Laamdo heewnde e dokkal fonnditaare been. Been laamortoo e nguurndam saabe neddo gooto. Oon woni Iisaa Almasiihu.

¹⁸ Ndelle, no luttal neddo gooto waddirani yimbe fuu jukkungo ni, hono noon du gollal ponnditiingal ngal neddo gooto golli ina laatanoo yimbe fuu fonnditaare e nguurndam. ¹⁹ No salaare neddo gooto wadiri yimbe heewbe luttube ni, hono noon dowtaare neddo gooto du wadiroyta heewbe ndaardee fonnditiibe.

²⁰ Tawreeta naatii faa luttu beyda annditeede. Ammaa fay ko luttu keewi duum fu, hinney Laamdo buri heewude. ²¹ Hono no luttal laamorii de waddi maayde ni, hono noon hinney Laamdo oon du laamortoo saabe fonnditaare, faa yaara en to nguurndam nduumiidam saabe Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

6

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muudum

¹ Ndelle, dume mbi'eten? En keddoto e hakkeji yalla hinney Laamdo ina beydoo naa? ² Kayto! Dum waawaa laataade! En ceedii e hakkeji faa laatoden maaybe to majji. Ndelle noy mbuurdirten ley majji katin? ³ Odon anndi lootagal meeden batisima kabungal en e Iisaa Almasiihu ngaal hawtii en e maayde muudum du. ⁴ Ndelle, e ley lootagal batisima ngaal en maaydii e makko, en uwidaama e makko. Ndeen du, no Almasiihu iirtorii e hakkunde maaybe saabe baawde Baabiiwo teddude deen, enen du en mbuurda noon nguurndam kesam. ⁵ Sabo si en kawtii e makko ley maayde nanndunde e maayde makko, en kawtan e makko ummitagol nanndungol e ngol makko. ⁶ Ndelle eden paami dum do: tomottaaku meeden kiinngu nguun tontidaama e makko dow leggal palaangal, faa baawde balli men luttooji diin kalka, faa tawee en nganaa maccube hakke katin. ⁷ Sabo si neddo maayii fu, yaltii e hawju hakke. ⁸ Ko maayduden e Almasiihu duum, eden koolii en mbuurdan e makko du. ⁹ Sabo eden anndi ko Almasiihu iirtii e hakkunde maaybe duum, maayataa katin. Maayde walaa baawde dow makko katin. ¹⁰ Ko o maayi duum, wo saabe hakkeji yimbe nde wootere faa abada. Joonin ko o wuuri duum, wo muuyde Laamdo o wuurani. ¹¹ Hono noon, onon du, laatee maaybe be hakkeji laamaaki, de laatanodon Laamdo wuuruube e kawtal Iisaa Almasiihu.

¹² Ndelle, taa accee hakke laamoo balli moodon maayooji diin faa njokkon muuyde majji. ¹³ Taa kokkitiree terde balli mon hakke, taa ngadon de kabitirde oonyaare. Kokkee ko'e mon Laamdo, sabo on iirtinaama e maayde, odon mbuuri. Kokkee terde moodon Laamdo faa de laatoo kabitirde fonnditaare. ¹⁴ Hakke laamataako on katin, sabo on ngalaa ley jamirooje Tawreeta. Wo ley hinney Laamdo ngondon.

No yimbe laatortoo golloobe dwtaniibe fonnditaare

¹⁵ Ndelle noy? Yalla en ngadan hakke sabo ley hinney ngonden wanaa ley Tawreeta naa? Kayto! Dum waawaa laataade! ¹⁶ On paamaay naa? Si on kokkii goddo ko'e mon faa ngollanon dum, dwtanodon dum fu, on laatake maccube mo dwtantodon oon. Ndelle, naa on laatake maccube hakke jaarowo on e maayde, naa on dwtanake Laamdo jaarowo on e fonnditaare. ¹⁷ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo! Arande wo on maccube hakke, de joonin on laatake jokkirbe laawol ngol njannginadon ngool e berde laabude. ¹⁸ On ndimdinaama e hakke, on laatake maccube fonnditaare. ¹⁹ Midu haalda do no yimbe paamirra ni saabe lokkaaku moodon. Arande odon ngattunoo terde mon ley hawju tuundi e bonanda faa ko boni beydoo. Joonin kaa, ngadiron de noon ley hawju fonnditaare faa ngollon ko senii.

²⁰ Nde ngonnodon ley maccungaaku hakke ndeen, on laataakino golloobe dwtaniibe fonnditaare. ²¹ Nafaa oye kebudon e majjum wakkati oon? Fay huunde, si wanaa ko cementirton hannden duum, sabo cakitte majjum wo maayde. ²² Ammaa joonin, on ndimdinaama e maccungaaku hakke, on laatake maccube Laamdo. Nafaa mo kebudon wo joonnde seniinde, de cakitte majjum du wo nguurndam nduumiidam. ²³ Sabo njobdi

hakke wo maayde, ammaa dokkal Laamḁo wo nguurndam nduumiidam e ley kawtal Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden.

7

No yimbe kabbitiraa e jamirooje Tawreeta

¹ Sakiraabe, mido haalana on onon annduḅe Tawreeta Muusaa. Odon anndi jamirooje Tawreeta na ndawrana nedḁo haddi nguurndam muudum tan. ² Hono nii debbo baḅaado du, jamirooje kabḅiri dum e gorum oon si gorum oon ina wuuri. Ammaa si gorum oon maayii fu, o habbitaama e jamirooje kabḅunoodo mo deen. ³ Si godḁo baḅjii mo e ley nguurndam goriiko oon, wi'ete wo o jeenoowo. Ammaa si goriiko oon maayii, jamirooje deen njoppa mo, o wi'ataake jeenoowo si o baḅundurii e gorko godḁo. ⁴ Sakiraabe am, onon du, fodde Tawreeta Muusaa, on laatake maayḅe. On yuwii e ley muudum saabe baḅndu Almasiihu tontanaandu on nduun faa njeyaḁon e muudum. Kam woni mo Laamḁo iirtini e hakkunde maayḅe oon faa ngollen ko welata Laamḁo. ⁵ Wakkati nde ngonnoden ley hawju muuyḁe terḁe ndeen, muuyḁe meeden bonḁe ḁe Tawreeta ummini deen ina ngolla e balli men faa njaara en to maayde. ⁶ Ammaa joonin, en ndimḁinaama e Tawreeta. Fodde Tawreeta kabḅunoodo en oon, en laatake maayḅe, faa mbaawen gollande Laamḁo dow laawol kesol ngol Ruuhu muudum hawjii, wanaa dow laawol kiinnḅol ngol binndi njamirnoo.

No Tawreeta Muusaa anndiniri ko woni luttal

⁷ Ndelle, ḁume mbi'eten? Tawreeta Muusaa oon wo hakke naa? Wanaa koy! Ammaa, si Tawreeta walaa fu, mi anndaano ko woni hakke. Sabo mi anndaano ko woni muuyude ko jeyaa si Tawreeta wi'aayno: «Taa muuyu ko a jeyaa!» ⁸ Ammaa hakke adii ko jamirooje kadi duum, de wadi e am siyiiji muuyḁe terḁe fuu. Sabo si Tawreeta walaano fu, hakke wo huunde waatunde. ⁹ Miin e hoore am, nde mi anndaano Tawreeta arande ndeen, mido wuurnoo, ammaa ko kadaadi diin ngari duum, hakkeeji laatii buurdi, ¹⁰ de miin du, maayumi. Jamirooje kaanunoodo wadande kam nguurndam deen, laatii jaarooje kam to maayde. ¹¹ Sabo hakke adii kadaadi diin, de hiili kam, wardi kam ḁi. ¹² Ndelle, Tawreeta Muusaa wo ceniido, jamirooje deen du wo ceniide, wo ponnditiide, wo moyyude.

¹³ Ndelle, yalla ko woodi waddanii kam maayde naa? Dum waawaa laataade! Wo hakke wadi dum. Hono nii hakke annditirtee wo hakke jaati, sabo o nawtorake ko woodi faa rimana kam maayde. Ndelle, jamirooje deen kolli hakke oon wo huunde bonḁe faa faltii haddi.

Haala durwugol nedḁo e hakke

¹⁴ Eḁen anndi Tawreeta Muusaa oon to Ruuhu Ceniido yuuri. De miin kaa, mi adunanke tan mo hakke dawrani. ¹⁵ Sabo mi faamaay ko ngadammi duum: ko njidumi wadude duum, mi wadataa dum, de ko mbanyumi duum, wo duum ngadammi. ¹⁶ Si mido wada ko mi yidaa wadude duum, ina holla mi jabii jamirooje Tawreeta deen ina mboodi. ¹⁷ Ndelle, wanaa miin wadirta noon, wo hakke gondo ley am. ¹⁸ Mido anndi e ley am, dum woni e ley baḅndu am, ko woodi walaa e muudum. Yidude wadude ko woodi ina woni e am, de mi waawaa wadude dum. ¹⁹ Mi wadataa ko woodi ko njidumi duum, wo ko boni ko mi yidaa duum ngadammi. ²⁰ Ammaa si mi wadii ko mi yidaa, wanaa miin gollirta noon, wo hakke gondo ley am oon. ²¹ Ko taykiimi dey: wakkati fuu mido yidi wadude ko woodi, de ko boni ina woni e am, ina hada kam. ²² E ley bernde am mido seyyoro Jamirooje Laamḁo deen. ²³ Ammaa mido maata al'aada bonḁo e ley baḅndu am, ina haḁa e laawol ngol hakkillo am wi'i na woodi ngool. Al'aada bonḁo oon ina wada kam maccudo hakke gondo ley baḅndu am oon. ²⁴ Kay, mido yurminii! Moy waawi dannude kam e baḅndu yaarooje kam to maayde ndu? ²⁵ Jettooje ngoodanii Laamḁo saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu!

Ndelle miin, e ley hakkillo am wo mi maccudo jamirooje Laamḁo, ammaa e baḅndu am wo mi maccudo laawol hakke.

8

Haala nguurndam kawtudam e Ruuhu Laamdo

¹ Joonin kaa, jukkungo fuu walaa e hawtuɓe e Iisaa Almasiihu been, ² sabo baawɗe Ruuhu kokkooje en nguurndam saabe Iisaa Almasiihu deen ndimɗinii en e baawɗe hakke e maayde fuu. ³ Ko Tawreeta Muusaa waawaayno wadude saabe lokkaaku balli men, wo duum Laamdo wadi. O nuli Biyiiko e ley tagaadi nanndundi e biɓɓe-Aadama jom'en hakkeji been faa itta hakke. E ley tagaadi ndiin o jukkii hakke golloowo e ley balli men. ⁴ Dum fuu wo faa laabal ngal Tawreeta yamiri ngaal hiɓɓa e dow meeden, enen jokkuɓe Ruuhu ɓe nganaa jokkuɓe muuyde terde been. ⁵ Jokkuɓe muuyde terde been, muuyde terde na ndawrana hakkillooji muɓɓen. De jokkuɓe Ruuhu been, wo Ruuhu dawranta hakkillooji muɓɓen. ⁶ Hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum, na waddana joomum maayde. Hakkillo jokkoowo ko Ruuhu jeyi du, na waddana joomum nguurndam e jam. ⁷ Sabo hakkillo jokkoowo muuyde terde muudum tan ina wanyi Laamdo. Joomum downtaako Jamirooje Laamdo deen. Si goonga du, waawaa. ⁸ Jokkuɓe muuyde terde been mbaawaa welude Laamdo.

⁹ De onon le, on njokkataa muuyde terde, ammaa oɗon njokka Ruuhu, si goonga fu Ruuhu Laamdo ina woni ley berde moodon. Neddo fuu mo walaa Ruuhu Almasiihu oon, waldaa e Almasiihu. ¹⁰ Kaa si Almasiihu ina woni e moodon, fay si taweede balli mon wo maaydi saabe hakke, yonkiiji mon kaa wo buurdi saabe on ndaardaama on fonnditiibe. ¹¹ Si Ruuhu Laamdo ina woni ley berde moodon, Laamdo buurtindo Iisaa Almasiihu e hakkunde maayɓe oon, hokkan balli mon maayooji diin nguurndam, hokkiran dum Ruuhu muudum gondo ley berde mon oon.

¹² Ndelle, sakiraabe, won ko tilsani en, de dum wanaa jokkude muuyde terde. ¹³ Sabo si on mbuurdi oɗon njokka muuyde terde, on maayan. Ammaa si on mbardii muuyde deen Ruuhu Laamdo fu, on mbuuran. ¹⁴ Be Ruuhu Laamdo dowata fuu wo biɓɓe Laamdo. ¹⁵ Laamdo hokkaay on Ruuhu gadoowo on maccuɓe faa ngarton e kulol. O hokkii on Ruuhu gadoowo on biɓɓe Laamdo. Kam wadata faa noddiren Laamdo «Abba». ¹⁶ Ruuhu oon e hoore muudum na hawta e berde meeden faa laamna en wo en biɓɓe Laamdo. ¹⁷ Si en biɓɓe, wo en ronooɓe du. En ndonan ko Laamdo aadiino duum, en ndondan e Almasiihu du. Sabo sini en njardi torra e makko fu, en keɓidan e makko teddeengal du.

Haala teddeengal garoowal

¹⁸ Mi hiisake torraaji wakkati joonin mbaawaa fonndeede e teddeengal ngal Laamdo ɓanginanta en. ¹⁹ Si goonga, tagoore fuu ina heppi nyannde nde Laamdo ɓanginta biɓɓe muudum ndeen. ²⁰ Sabo tagoore ndeen ina faddee hiɓɓinde ko nde jeyi gollude. Wanaa e muuyde mayre dum wadaa, wo Laamdo muuynoo dum. Ammaa jikke ina heddi, ²¹ sabo tagoore ndeen rimɗinte e maccungaaku nyolngu, yaaree e ley ndimaaku e teddeengal ngal biɓɓe Laamdo ndesanaa. ²² Sabo eden anndi, faa joonin tagoore ndeen fuu ina uuma ina tampi e naawalla njatawere. ²³ Wanaa ko tagaa tan uumata, enen heɓirɓe Ruuhu Laamdo oon hono dokkal Laamdo artiingal, enen du eden uuma. Eden keppi Laamdo wadaay en biɓɓe muudum, de rimɗina balli men. ²⁴ En kisinaama, de wo ley jikke dow ko warata tafon. De jikke keɓaado selii laataade jikke, sabo neddo yowataa jikke e dow ko hebi. ²⁵ Ammaa si eden njowi jikke e dow ko en keɓaay tafon, en ndoomiran dum munyal.

²⁶ Katin du, Ruuhu waran na walla en e lokkaaku men. Sabo si goonga, en anndaa no kaanden wadirde du'aare ni. Ammaa Ruuhu oon e hoore muudum nyaaganto en Laamdo, nyaagoranoo en uumaali burdi haalaaji luggude. ²⁷ Laamdo kumpitiido ko woni ley berde men oon du ina anndi anniya Ruuhu, sabo wo e muuyde makko Ruuhu oon nyaagirantoo seniibe been.

²⁸ Eden anndi Laamdo ina gollira huunde fuu faa laatanoo yidufɓe dum ko woodi, ɓe o noddi fodde anniya makko. ²⁹ Sabo ɓe Laamdo anndi gilla tagaaka been, o fodanake dum'en nanndude e Biyiiko oon, faa Biddo oon laato afo ardiido dow sakiraabe heewɓe. ³⁰ Katin du ɓe o fodanii been, o noddii dum'en, ɓe o noddi been, o tiigorake

dum'en fonnditiibe, ɓe o tiigorii fonnditiibe ɓeen du, o hokkii dum'en ngedu muɓɓen e teddeengal makko.

Haala njinngu Almasiihu

³¹ Caggal duum fuu, dume mbi'eten? Si Laamɗo ina wondi e meeden, moy waawani en? ³² Kanko, fay 'Biyiiko oon e hoore muudum o hadaay en, o hokkitirii dum saabe meeden en fuu. Si noon woni moyyere makko, wanaa o hokkidan en e muudum huunde fuu naa? ³³ Moy jaarata ɓe Laamɗo subii ɓeen sariya? Fay gooto, sabo Laamɗo tiigorake ɓe fonnditiibe! ³⁴ Moy waawi felude ɓe yeeso sariya? Fay gooto, sabo Iisaa Almasiihu maayii, ko ɓuri dum du, o iirtake. Imo joodii gere nyaamo Laamɗo, imo nyaaganoo en. ³⁵ Dume waawi senndude en e njinngu Almasiihu? Tiidallaaji naa, billaare naa, torra naa, yobere naa, kolndam naa, masiiba naa, maa kaafaahi naa? ³⁶ Wo hono no Binndi diin mbiiri:

«Saabe maada miden nesa maayde
nyannde fuu,

miden ndaardee hono baali kirseteedi ni.»*

³⁷ Ammaa e ley majjum fuu, saabe jiddo en oon, eden ɓuri fay jaalotoobe. ³⁸ Sabo mido tannyori, wanaa maayde, wanaa nguurndam, wanaa maleyka'en, wanaa laamu, wanaa ko wari joonin, wanaa ko waroyta, wanaa semmbe, ³⁹ wanaa ko woni faa dow, wanaa ko woni faa ley, huunde fuu ko tagaa waawaa senndude en e njinngu ngu Laamɗo wadani en ley kawtal meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

9

Haala lenyol ngol Laamɗo subii

¹ Wo goonga kaalammi miin kawtuɗo e Almasiihu, mi fenataa. Bernde am nde Ruuhu Ceniido dowata ndeen, ina seedanoo kam mido haala goonga. ² Bernde am ina woodi mettorgal cattungal, nde selataa naawude ³ saabe Alhuudiyankooɓe ɓeen. Mi jabanno laataade kudaado mi seeda e Almasiihu miin e hoore am si ina nafannoo sakiraaɓe am ɓe kawtumi yuwdi ɓeen. ⁴ ɓeen ngoni Israa'iila'en. Laamɗo wadi ɓe ɓiɓɓe muudum, holli ɓe teddeengal muudum. Kamɓe njeyi aadiiji diin e Tawreeta Muusaa oon. Wo kamɓe Laamɗo anndini no ɓe ndewirta dum, kamɓe Laamɗo wadani amaanaaji muudum. ⁵ Kamɓe yuuri e maamiraabe Israa'iila arandeeɓe ɓeen. Almasiihu du, neddaaku muudum yuuri e lenyol ngool. Jettooje ngoodanii Laamɗo tiimudo huunde fuu faa abada! Aamiina.

⁶ Dum fuu wanaa wi'ude konngol Laamɗo ngool hunngake laataade. Sabo wanaa yuurube e Israa'iila ɓeen fuu ngoni Israa'iilankooɓe, ⁷ wanaa yuurube e Ibrahiima ɓeen fuu ngoni ɓiɓɓe muudum jaati. Sabo Laamɗo wi'ii Ibrahiima: «Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.»* ⁸ Inan ko dum yidi wi'ude: wanaa ɓiɓɓe Ibrahiima rimiraabe no yimɓe fuu ndimirtee nii ngoni ɓiɓɓe Laamɗo, ammaa wo rimiraabe saabe amaana ɓeen tiigoraawo yuwdi makko. ⁹ Sabo Laamɗo wadii amaana e haalaaji diin, wi'i, «Mi wartan e hono wakkati o mawuuri, de Saaratu heban ɓiɗɗo gorko.»† ¹⁰ Wanaa dum tan. Ndaaren no Rebeka hooyiri reedu ɓiɓɓe dido du. Baaba maɓɓe wo gooto, Isiyaaka, maami en oon. ¹¹⁻¹² Gilla ɓiɓɓe ɓeen ndimaaka sakko ɓe ngada ko woodi naa ko boni, ndeen Laamɗo wi'i Rebeka: «Mawniiwo oon laatoto maccudo minyiiwo oon.»‡ O wadiirii noon faa anniya makko dow subagol tabita. Subagol makko ngool yowaaki e golle yimɓe, wo e Laamɗo noddoowo oon ngol yowii. ¹³ Wo noon Binndi diin mbiiri: «Yaakuuba korsinmi, de Isuwa mbanyumi.»§

¹⁴ Ndelle, dume mbi'eten? Laamɗo wo oonyiido naa? Kayto! Fay seeda! ¹⁵ Inan ko o wi'i Muusaa:
«Mi hinnoto mo muuyumi hinnaade,

* 8:36 Jabuura 44.23. * 9:7 Fudɗoode 21.12. † 9:9 Fudɗoode 18.10, 14. ‡ 9:11-12 Fudɗoode 25.23. § 9:13 Malakiya 1.2-3.

mi yurmoto mo muuyumi yurmaade.»*

¹⁶ Ndelle, subagol makko yowaaki e muuyde neddo naa e tinnaare muudum, ammaa wo dow Laamdo jurmotoodo oon ngol yowii. ¹⁷ Sabo e ley Binndi diin, Laamdo wi'ii Fira'awna: «Ko ngadirmaami kaananke dey, faa mi hollira baawde am e maada, katin du faa innde am gooynee e adunaaru ndu fuu.»† ¹⁸ Ndelle, Laamdo yurmoto mo muuyi, yooran bernde mo muuyi.

¹⁹ Ndelle on yaman kam: «Si wo noon worri fu, dume Laamdo felirta yimbe? Moy waawi salaade muuyde makko deen?» ²⁰ Aan bii-Aadama oon, wo a moy faa njeddaa Laamdo? Yalla loonde mahaande ina yama mahudo dum oon: «Ko wadi de mahirdaa kam ni?» ²¹ Mahoowo loode ina waawi wadude e loope deen ko yidi fuu: e loopal gootal o maha loonde gollirteende ko teddi, o maha wonnde du gollirteende ko hebaa fuu. ²² Woodi, fay si taweede Laamdo muuyi banginde tikkere muudum e baawde muudum, o munyanii be o tikkani been munyal cattungal, dum woni haandube e halkude been. ²³ O wadirii noon du faa o bangina keewal darja makko dow be o yurmotoo been, be o segilanii gilla ko booyi faa ngonda e darja makko. ²⁴ Dum woni enen be o noddi been. De wanaa e ley Alhuudiyankooḃe tan, wo e ley lenyi goddi diin du. ²⁵ Dum woni ko Laamdo wi'i e annabi Hoseya:

«Yimbe be nganaa yimbe am,
mi noddiran be yimbe am,
yimbe be korsinaaka been,
mi noddiran be yimbe am horsube.

²⁶ Katin du, nokku do be mbi'etee be nganaa yimbe am,
doon be inndiroytee bibbe Laamdo buurdo.»‡

²⁷ Annabi Esaaya du haalii haala Israa'iilankooḃe, wi'i: «Fay si bibbe Israa'iila keewiri no njaareendi maayo ni, seeda mabbe tan hisintee, ²⁸ sabo Joomiraado tabintinan konngol muudum dow adunaaru, hibbinan ngol fuu law.»§ ²⁹ Katin du wo nii Esaaya wiirunoo gilla arande:

«Sini Joomiraado jom baawde fuu oon accidaayno en yuwdi,
tawanno en laatake hono wuro Sodoma ni, en nanndii e wuro Gomoora.»*

No Laamdo ndaardata goondinbe Iisaa been fonnditiibe

³⁰ Ndelle, dume mbi'eten? Inan ko mbi'eten: yimbe be nganaa Alhuudiyankooḃe be pilaakino fonnditaare been, be kebii fonnditaare, dum woni fonnditaare saabe goondinal. ³¹ Ammaa Israa'iilankooḃe pilorake fonnditaare e jokkugol Tawreeta, de be kebaay fonnditaare ndeen. ³² Ko wadi? Sabo be piloraaki dum goondinal, wo e golle mabbe be pilorii dum. Ndelle be pergake e «hayre fergoore ndeen» ³³ hono no Binndi diin mbiiri ni:

«Inan, mi joyyan e Siyona hayre nde yimbe pergotoo e muudum,
tefaare liboore dum'en.

De goondindo nde fuu semtintaake.»†

10

¹ Sakiraaḃe, ko muuyumi ley bernde am e ko nyaagotoomi Laamdo wo Israa'iilankooḃe kisinee. ² Mido seedanoo be be njinnganii Laamdo sanne, de jinngi diin ngaldaa e paamal. ³ Be paamaay fonnditaare nde Laamdo hokkata ndeen, faa be pilanii ko'e mabbe dabare laataade fonnditiibe. Duum wadi de be downtanaaki laawol ngol Laamdo ndaardata neddo wo ponnditiido ngool. ⁴ Sabo Almasiihu woni timmoode jamirooje Tawreeta faa goondindo dum fuu ndaardee ponnditiido.

No kisindam woodirani goondindo Almasiihu fuu

* 9:15 Wurtagol 33.19. † 9:17 Wurtagol 9.16. ‡ 9:26 Hoseya 2.25, 2.1. § 9:28 Esaaya 10.22-23. * 9:29 No Sodoma e Gomoora kalkiraa ni winndaama e ley Fuddoode 19.1-29. † 9:33 Esaaya 28.16.

⁵ Inan ko Muusaa winndi dow fonnditaare yuurunde e Tawreeta ndeen: «Neddo gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdata saabe majje.»* ⁶ Ammaa inan ko haala Laamdo wi'i dow fonnditaare yuurunde e goondinal ndeen: taa wi'u e bernde maa «Moy yeenjata dow kammu?» Dum woni faa jippina Almasiihu, ⁷ naa «Moy yahata laakara?» Dum woni faa ummintina Almasiihu e hakkunde maaybe. ⁸ Ndelle, dume Binndi diin mbi'i? «Konngol Laamdo ina badii ma, ingol woni e hunnduko maa, ingol woni e bernde maa.»† Konngol ngool woni kabaaru goondinal ngal min mbaajotoo ngaal. ⁹ Si a wi'ii e hunnduko maa iisaa wo Joomiraado, de a goondinii e bernde maa Laamdo iirtinii mo e maayde fu, a hisinte. ¹⁰ Sabo wo e bernde neddo goondinta, de Laamdo ndaardan dum ponnditiido. Wo e hunnduko neddo haaldata ko goondini, de Laamdo hisina dum. ¹¹ Wo hono Binndi diin mbiiri: «Goondindo mo fuu semtintaake.» ¹² Joonin, walaa ko senndi Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke. Be fuu Joomii be wo gooto, kam woni kebbinoowo moyyereji muudum e noddooḅe dum been fuu. ¹³ Sabo «neddo fuu noddudo innde Joomiraado, hisinte.»‡

¹⁴ Ammaa noy be kebirta noddude mo si be ngoondinaay mo? Noy be ngoondinirta mo si be nanaay kabaaru makko? Noy be nanirta kabaaru makko si baajotoodo walaa? ¹⁵ Noy yimbe mbaajortoo du si nulaaka? Binndi diin mbi'ii: «Ndaar, koyde jottinooje Kabaaru Lobbo na mbelna bernde koy!»§ ¹⁶ De wanaa yimbe fuu njabani Kabaaru Lobbo oon. Annabi Esaaya wi'ii: «Joomiraado, moy goondini waaju amin?»* ¹⁷ Ndelle goondinal ina yuura e nanude waaju, waaju du ina yuura e konngol Almasiihu.

¹⁸ De mido yama yalla Israa'iilankooḅe nanaay naa? Be nanii koy! Aayaare wi'ii: «Daade maḅḅe nanaama e adunaaru fuu, konngi maḅḅe njottake faa hoore leydi.»†

¹⁹ Mido yama katin: Israa'iilankooḅe paamaay naa? Gilla arande Muusaa winndii ko Laamdo wi'i: «Mi wadan faa kiron yimbe be nganaa yuwdi goongaari, mi wadan faa tikkanon yuwdi ndi walaa hakkillo.»‡

²⁰ Ndeen kaa, annabi Esaaya hulaay wi'ude caggal duum: «Yimbe be pilaakino kam been njiitii kam, yimbe be yamanaay kam been du, mi banganii dum'en hoore am.»§

²¹ Ammaa to Israa'iila, Laamdo wi'ii: «Fajiri faa futuro mido filoo jabbaade yimbe saliiḅe, sattube.»*

11

No Laamdo holliri ina yurmoo Israa'iilankooḅe

¹ Ndelle, mido yama yalla Laamdo yoppii yimbe muudum Israa'iilankooḅe been naa? O yoppaay! Sabo miin e hoore am wo mi Israa'iilanke, wo mi yuwdi Ibrahiima, wo e lenyol Benyamin njeyaami. ² Laamdo yoppaay yimbe muudum be subinoo gilla arande been. Yalla on anndaa ko Binndi diin mbi'i nde annabi Iliyaasa woyanannoo Israa'iilankooḅe been to Laamdo naa? O wi'ii: ³ «Joomiraado, be mbarii annabaabe maa, be kalkii kirsirde maa sadaka. Miin tan heddii, de iḅe ndaara no be mbarda kam.» ⁴ Ammaa dume Laamdo jaabii mo? O wi'ii: «Mi resanii hoore am worbe ujunaaje njeddo be cujidanaay tooru wi'eteendu Ba'al.» ⁵ Hono noon, hakkunde yimbe hannden been, ina woodi yimbe seeda be Laamdo suborii saabe hinney muudum. ⁶ De si o suborake be hinney fu, en anndan o suboraaki be saabe golle maḅḅe. Si wo saabe golle maḅḅe fu, hinney Laamdo oon heddataako laataade hinney katin.

* 10:5 Lewinkooḅe 18.5. † 10:8 Fillitagol Tawreeta 30.12-14. ‡ 10:13 Jowiila 3.5. § 10:15 Esaaya 52.7.

* 10:16 Esaaya 53.1. † 10:18 Jabuura 19.5. ‡ 10:19 Fillitagol Tawreeta 32.21. § 10:20 Esaaya 65.1. * 10:21 Esaaya 65.2.

⁷ Ndelle, dume laatii? Ko laatii dey, Israa'iilankooḃe been kebaay ko pilotonoo duum, wo be Laamdo subii been ni kebi dum. Heddiibe been, berde muḃben njoornaa ⁸ hono no winndiraa ni:

«Laamdo uddii hakkillooji maḃḃe,
wumnii gite maḃḃe, faadonii noppi maḃḃe.

Faa hannden noon worri.»*

⁹ Daawda du wi'ii:

«Wo rewugol maḃḃe bonngol ngool laatanoo be tuugol† faa be njana ley maggol,
laatanoo be fergere faa be njukkee.

¹⁰ Wo gite maḃḃe niḃḃinee taa be nji'a,
wo baawe maḃḃe turee faa abada!‡»

¹¹ Ndelle, mido yama: ko Alhuudiyankooḃe been pergii duum, yalla wo faa be caama faa abada naa? Wanaa koy! De wo saabe lutti maḃḃe diin, yimbe be nganaa Alhuudiyankooḃe been kebiri kisindam, faa Alhuudiyankooḃe been kira. ¹² Si lutti maḃḃe diin laatanake yimbe adunaaru barke, si mursey maḃḃe du laatanake be nganaa Alhuudiyankooḃe been barke, barke oon buran dum manngu sanne si Alhuudiyankooḃe been fuu tuubii.

Haala hisineede yimbe be nganaa Alhuudiyankooḃe

¹³ Joonin, wo onon yimbe be nganaa Alhuudiyankooḃe been kaaldammi: ko laatiimi nulaado e moodon duum, mido mantaroo gollal ngal kokkaami ngaal ¹⁴ de na hasii mi heḃan waddude kiram e ley lenyol am, faa mi hisina wobbe maḃḃe. ¹⁵ Sabo si woddineede Alhuudiyankooḃe wadi de yimbe adunaaru ndewrintinaa e Laamdo fu, dume laatoytoo si be njabbowaama? Dum laatorto hono wo be yaltube e maayde!

¹⁶ Si tamre arandeere sakkaama Laamdo, tame keddiide deen du cakkaama. Si dadi lekki cakkaama Laamdo, licce deen du cakkaama. ¹⁷ Joonin le, Israa'iilankooḃe ina nga'i hono no lekki jaytun ki licce muudum godde caltaa. Aan mo wanaa Alhuudiyanke nanndudo e lical jaytun laddeehi, a waddaama, a dobaama e jaytun kiin. Nii kebirdaa ngedu e ko yuurata e dadi jaytun kiin. Ada heḃa barke lekki kiin, ada mawnida e licce godde deen. ¹⁸ Saabe majjum, taa mantodaa yeeso licce caltaade deen. De si ada mantoo fu, miccodaa wanaa aan wuurni dadi diin, wo dadi diin mbuurni ma. ¹⁹ Ina woodi tawee ada wi'a: «Ko wadi de licce deen caltaa dey, wo faa miin mi naata, mi dobee do.» ²⁰ Goonga! Ammaa ko de caltiraa dey, wo rafi goondinal majje. Aan ada heddi e dobeede saabe goondinal maa. Ndelle, taa mawninkina, ammaa hulu. ²¹ Sabo si Laamdo accaay licce arandeeje deen fu, accataa ma aan du. ²² Ndelle, taykita moyyuki Laamdo e tikkere muudum fuu: tikkere makko na woni e saamuḃe been, de moyyuki makko na woni e maada sini ada tabiti e moyyuki kiin. Si wanaa duum fu, aan du a saltete. ²³ Israa'iilankooḃe du, si be njoppii salaare maḃḃe de be ngoondini fu, Laamdo nannan be katin hono no licce ndobirtee e lekki. Sabo Laamdo ina jogii baawde dobude be e lekki kiin katin. ²⁴ Ndelle aan yuurudo e lekki laddeehi oon, si a saltaama e makki a dobaama e lekki jaytun aawaaki kiin, haala fuu walaa licce yuurde e lekki aawaaki kiin, si caltanooma ina mbaawi dobeede e inna muḃben.

No Laamdo yurmortoo yimbe fuu

²⁵ Sakiraaḃe, mi yidaa ndullon ko suudi dum do, heḃa taa ndaardon ko'e mon wo on jom'en hakkillo: Israa'iilankooḃe laatake yoorbe berde, de dum timman wakkati siyiiji yimbe be nganaa Alhuudiyankooḃe fuu ngoondini, naati laamu Laamdo. ²⁶ Hono noon Israa'iilankooḃe been fuu kisinirtee, no Binndi diin mbiiri ni:

«Kisinoowo yuuran e Siyona,
ittan luttal fuu e yuwdi Yaakuuba.»§

²⁷ «Dum woni amaana am e maḃḃe
wakkati nde mooytammi hakkeji maḃḃe.»*

* 11:8 Fillitagol Tawreeta 29.3, Esaaya 29.10. † 11:9 Tuugolwo ko wobbe mbi'ata huuseeru maa bedorgal. ‡ 11:10 Jabuura 69.23-24. § 11:26 Esaaya 59.20. * 11:27 Yeremiya 31.33-34.

²⁸ Ko Alhuudiyankooɓe been njabaay Kabaaru Lobbo oon ɗuum, ɓe laatorii wayɓe Laamɗo, ammaa wo ɗum saabe moodon faa keɓon Kabaaru oon. De ko Laamɗo subii ɓe ɗuum, ɓe laatake ɓe o yidi saabe maamiraabe maɓɓe. ²⁹ Wo noon, sabo Laamɗo waylitataa anniya dow mo moyyinani dokke muudum, e dow mo noddi. ³⁰ Onon yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe, arande on calakeno Laamɗo, de joonin kaa on keɓii yurmeende saabe sattere Alhuudiyankooɓe. ³¹ Noon du, joonin wo been calii Laamɗo, de Laamɗo yurmii on. De ɗum laatake faa been du keɓa yurmeende makko. ³² Sabo Laamɗo uddii yimɓe fuu e ley salaare, faa o yurmoo ɓe fuu.

³³ Hey barkeeki Laamɗo korsudi ina keewi! Hakkilantaaku makko e anndal makko ina luggi! Fay gooto waawaa anndude anniyaaji makko. Fay gooto waawaa faamude laabi no o gollirta. ³⁴ Wo hono noon winndiraa:

«Moy anndi miilooji Joomiraado?

Moy laatii tindinoowo ɗum?»†

³⁵ «Moy artii hokkude mo sakko o yoba ɗum?»‡

³⁶ Si goonga, huunde fuu e makko yuuri, huunde fuu wo kanko tiigii, huunde fuu wo kanko jeyi. Wo teddeengal woodan mo faa abada! Aamiina.

12

No goondinɓe Iisaa kaani wuurdude

¹ Ndelle sakiraabe, mido nyaagoo on sanne saabe yurmeende Laamɗo, cakkee ko'e mon laatodon sadaka buurɗo, ceniɗo, beldo Laamɗo. ɗum woni dewal ngal kaandon rewruude mo ngaal. ² Taa nyemmbitee adunaaru, ammaa accee Laamɗo heyɗintina hakkilooji mon faa berde moodon mbaylitoo. Ndeen, on mbaawan anndude muuyɗe Laamɗo: ko woodi e ko weli mo e ko hiɓɓi.

³ Saabe moyyere nde Laamɗo hokki kam ndeen, mido wi'a mono e moodon fuu: taa njaaree ko'e moodon to on njottaaki, ammaa ndaaron ko'e mon e miilooji hakkilantaaku, kawrooji e goondinal ngal Laamɗo etani on ngaal. ⁴ Gooto e meeden fuu ina jogii terde keewɗe, de terde deen fuu kawtaa golle. ⁵ Hono noon, enen e keewal meeden fuu, wo en neddo gooto e ley kawtal meeden e Almasiihu. En fuu eden njeɗdaa no terde fuu njeɗdiraa e banndu ni.

⁶ En kokkaama dokke ceedude de Laamɗo hokkiri en moyyere muudum. Si Laamɗo hokkii neddo haaltude konngol ngol watti e muudum, haaltira ngol no fotiri e goondinal muudum. ⁷ Mo Laamɗo hokki dokkal wallude woɓɓe, o walla ɓe. Mo o hokki dokkal jannginde, o janngina. ⁸ Mo o hokki dokkal semmbindina yimɓe, o semmbindina ɗum'en. Mo o hokki dokkal moyyande woɓɓe du, o hokkira e yardaamuye. Mo o hokki dokkal ardaade, o ardoroo tinnaare. Mo o hokki dokkal yurmeende du, o yurmoroo woɓɓe e seyo.

⁹ Njinngu moodon laato ngu waldaa e naafikaaku. Mbanyee ko boni, kabɓee e ko woodi. ¹⁰ Njidunduree njinngu sakiraagu, mono fuu teddina banndum faa burna ɗum hoore muudum. ¹¹ Taa accee tinnitaare mon feewa. Ngollanon Joomiraado e berde mon fuu. ¹² Mbeltee e ley jikke moodon, munyee torra, tinnee keddododon e du'aare. ¹³ Mballee seniibe Laamɗo e haajuuji muɓɓen, laatee jaɓɓotooɓe weerɓe. ¹⁴ Mbarkinee torrooɓe on. Mbarkinon ɓe, taa kudon ɓe. ¹⁵ Ceyodee e seyiiɓe, mboydee e woyooɓe. ¹⁶ Laatodee miilo wooto. Taa pilee manngu ammaa kawtee ko'e mon e lokkaaɓe. Taa tiigoree ko'e mon on jom'en hakkillo. ¹⁷ Si goddo wadii on ko boni, taa njomnitee ɗum. Kakkilane wadude ko yimɓe fuu ndaarata na ɗardi. ¹⁸ Si na laato, ngondiree e yimɓe fuu e jam. Pilodon ɗum haddi no mbaawrudon. ¹⁹ Sakiraabe horsuɓe, taa njomnitane ko'e mon. Ko kaandon wadude dey, accee tikkere Laamɗo ndeen yomnitanoo on. Sabo e ley Binndi diin Joomiraado wi'ii: «Miin woni jomnitotoodo, miin yoboyta ɓe.»* ²⁰ Ina winndaa katin: «Si ganyo ma yolbii fu, nyaamnaa ɗum, si ɗomdii njarnaa ɗum. Si a wadii

† 11:34 Esaaya 40.13. ‡ 11:35 Ayuuba 41.3. * 12:19 Fillitagol Tawreeta 32.35.

nii fu, a wadan o semta saabe ko o wadi ko boni duum.»^{† 21} Taa accu ko boni jaale, ammaa jaalora ko boni duum e ko woodi.

13

Haala downtanaade laamiibe

¹ Mono fuu dōwtanoo laamiibe, sabo laamu walaa si wanaa yuurungu to Laamdo. Laamiibe fuu wo Laamdo joyyini dum'en. ² Saabe duum, neddo fuu caliido laamu leydi salake ko Laamdo yamiri. Caliido yamiroore Laamdo du foodanan hoore muudum jukkungo. ³ Gadoowo ko woodi walaa ko huldata hooreebe been, wo gadoowo ko boni hulata be. Ada yidi tawee a hulataa laamiibe leydi naa? Ndelle, ngadaa ko woodi. Ndeen laamu yettete. ⁴ Sabo laamiibe wo gollanoobe Laamdo faa nafe. Ammaa si tawii wo ko boni ngadataa, kulaa, sabo wanaa bolum laamiibe mbakkorii kaafaahi. Wo be gollanoobe Laamdo faa be tabintina jukkungo muudum dow gadoowo ko boni fuu. ⁵ Ndelle, tilay dōwtanodon laamiibe been, wanaa saabe hulde jukkeede tan, ammaa faa taa berde mon pela on du. ⁶ Dum wadi de odon njoba lampo, sabo laamiibe been wo gollanoobe Laamdo, hokkuɓe wakkatiiji muɓben fuu faa laamoo. ⁷ Kokkee mono fuu ko jeyi hokkeede. Kokkee lampo mo kaandon hokkude lampo, kokkon tino mo kaandon hokkude tino. Kulon mo kaandon hulude, teddinon mo kaandon teddinde.

No yimbe njeysi yidundurde

⁸ Taa njoganee fay gooto nyamaande. Huunde wootere tan haani laataade nyamaande, dum woni yidundurde. Sabo jiddo gondo muudum fuu, tabintinii jamirooje Tawreeta. ⁹ Odon anndi kadaadi dii do: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa muuyu ko a jeyaa». Kanji e jamirooje godde deen fuu ina kawriti e yamiroore wootere. Ndeen woni: «Njidiraa gondo maa no njidirdaa hoore maa ni.» ¹⁰ Jiddo gondo muudum wadataa dum ko boni. Ndelle njinngu na tabintina Tawreeta oon.

¹¹ Taykee kujje deen, sabo odon anndi wakkati mo ngonden e muudum. Wakkati mo kaandon finude oon yonii. Sabo joonin kisindam buri badaade en diina nde naatunoden e goondinal ndeen. ¹² Jemma badake timmude, nyalooma battake. Ndelle, celen gollude golle nimre, kooyen kabitirde annoora. ¹³ Mbuurden no haaniri, hono no wonbe ley annoora nyalooma. Wanaa e ley fijirde bonnde e sulagol, wanaa e golleeji balli tuundi e rafi semto, wanaa e poodundural e kiram. ¹⁴ Bornoree Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu hono no kaddungal ni, taa kilnee muuyde terde moodon, taa nyaamnon de.

14

Haala lokkaabe e jom'en semmbe

¹ Njabbee mo goondinal muudum lakkidi tawa on peldaay dum ko miilotoo. ² Hasii goddo ina woodi goondinal faa na waawi nyaamude huunde fuu, tawee goddo du goondinal muudum ina lakkidi faa nyaamataa teewu. ³ Nyaamoowo teewu oon taa yawa mo nyaamataa teewu oon. Mo nyaamataa teewu oon taa fela nyaamoowo teewu oon, sabo Laamdo jabbake mo. ⁴ Aan, wo a moy faa pelaa gollanoowo goddo? Yalla imo darii faa woodi naa o saamii, dum fuu wo donngal joomiiko. O daroto faa wooda du, sabo Joomiraado ina woodi baawde jogaade mo faa o daroo.

⁵ Hasii goddo ina jogorii nyalaande wootere ina buri godde teddude, tawee goddo du ina jogorii nyalaade fuu wo potu. Mono fuu tannyora ko miilotoo dum e ley hakkillo muudum. ⁶ Burdindo nyalaande oon wadirii dum saabe Joomiraado. Katin du, nyaamoowo ko yidi fuu oon wadirii dum saabe Joomiraado, sabo imo yetta Laamdo. Mo nyaamataa teewu oon du wadirii dum saabe Joomiraado, imo yetta Laamdo kanko du. ⁷ Sabo fay gooto e meeden wuurantaa hoore muudum, katin du fay gooto e meeden maayantaa hoore muudum. ⁸ Si en mbuurii, wo Joomiraado mbuuranden. Si en maayii du, wo Joomiraado maayanden. Si en mbuurii naa si en maayii fu, wo Joomiraado oon

[†] 12:20 Banndi 25.21-22.

jeyi en. ⁹ Sabo Almasiihu maayii, de ummii e maayde faa laatoo Joomiraado wuurḅe e maayḅe fuu.

¹⁰ Aan, ko wadi de ada fela sakiike maa goondindo oon? Naa aan, ko wadi de ada yawa sakiike maa goondindo oon? En fuu, en ndaroyto yeeso sarorde Laamdo. ¹¹ Sabo ina winndaa:

«Joomiraado wi'ii:

«Tannyoree, no tannyordon mi buurdo:

Koppi fuu kofanto kam,

demle fuu ceedoto miin woni Laamdo.»*

¹² Ndeen mono e meeden fuu jaabanto hoore muudum yeeso Laamdo.

¹³ Dum le, taa pelunduren hakkunde meeden katin. Kooyee anniya reentaade e huunde fuu ko waawi fergude sakiike mon naa ko libata dum. ¹⁴ Saabe kawtal am e Joomiraado men iisaa mido tannyori nyaamdu fuu e hoore muudum harmaa. Ammaa si neddo miilii goddum wo karmudum, dum harmanan dum kam kaa. ¹⁵ Si a torrii sakiike maa goondindo oon saabe ko nyaamudaa, a jokkaay laawol njinngu. Taa halku mo Almasiihu maayani dow ko nyaametee. ¹⁶ Ndelle, ko ndaardon na woodi duum, tinnee taa wobbe mbonkoo on saabe majjum. ¹⁷ Sabo laamu Laamdo wanaa kabaaru nyaamdu naa njaram, wo kabaaru fonnditaare e jam e seyo ley kawtal Ruuhu Ceniido. ¹⁸ Golliranoowo Almasiihu hono noon fuu, welan Laamdo, yimbe du teddinan dum. ¹⁹ Ndelle, piloden ko beydata jam hakkunde meeden. Mono fuu filoo ko semmbindinta banndum ley goondinal.

²⁰ Taa mbonnon golle Laamdo saabe haala nyaamdu. Si goonga, nyaamdu fuu ina laabi, ammaa si nyaamdu ndu nyaamataa nduun ina ferga sakiike maa, nyaamude ndu woodaa.

²¹ Ko woodi dey, wo taa nyaamon teewu naa njaron doro, naa ngadon huunde fuu ko fergata sakiike moodon. ²² Huunde fuu ko ngoondindaa, njogodaa dum hakkunde maa e Laamdo. Barke woodanii mo sikkitirtaa ko woni e hakkillo muudum. ²³ Ammaa si neddo wadii sikki-sakka de nyaami fu, jukkete, sabo joomum nyaamiraay goondinal. Huunde fuu ko waldaa e goondinal wo luttal.

15

¹ Enen selluḅe goondinal been, eden kaani wallude ḅe goondinal muḅḅen lakkidi been. Haanaa ngaden ko weli en tan. ² Gooto e meeden fuu filoo ko welata gondo muudum, faa nafa dum, de semmbindina dum ley goondinal. ³ Sabo fay Almasiihu jokkaay mbelirka yonki muudum, ammaa laatake no winndiraa ni: «Mbonkaaji mbonkiibe ma diin e am njani.»* ⁴ Ko winndanoo arande e ley Binndi diin duum, winndaama faa janngina en. Idi kolla en munyal, idi cellina berde men, faa keben tannyoral ley jikke men. ⁵ Laamdo jom munyal, cellinoowo berde oon, hokku on laataade jom'en miilo wooto hono no iisaa Almasiihu anndiniri on ni. ⁶ Noon teddirnton Laamdo e anniya gooto e daande wootere. Oon woni Baaba iisaa Almasiihu Joomiraado men.

⁷ Njaḅḅunduree no Almasiihu jabborii on ni, faa Laamdo teddinee. ⁸ Mido wi'a on: Almasiihu warii gollani Alhuudiyankooḅe. Ko o gollani ḅe duum hollitii Laamdo wo koolniido, sabo tabintinii amaanaaji di wadannoo maamiraabe maḅḅe diin. ⁹ Woodi du, wo faa lenyi goddi diin teddina Laamdo dow yurmeende muudum, hono no winndiraa: «Saabe duum, mi yettete hakkunde lenyi,

mi yimante faa teddina innde maa.»†

¹⁰ Ina winndaa katin:

«Onon lenyi, mbeltodee e yimḅe Joomiraado been.»‡

¹¹ Katin du:

«Njettee Joomiraado, onon lenyi fuu!

Manee mo, onon siyijji yimḅe fuu!»§

* 14:11 Esaaya 45.23. * 15:3 Jabuura 69.10. † 15:9 2 Samuwiila 22.50, Jabuura 18.50. ‡ 15:10 Fillitagol Tawreeta 32.43. § 15:11 Jabuura 117.1.

¹² Annabi Esaaya du wi'ii:

«yuurudo e lenyol Yesa warowan,
oon ummoytoo faa laamoo lenyi adunaaru.

Di njowan jikke majji e makko.»*

¹³ Laamɗo jom jikke oon hebbin on seyo e jam fuu saabe ko ngoondindon mo, faa jikke moodon beydoo heewude saabe baawɗe Ruuhu Ceniido!

No Pool haaldi kabaaru golle muudum

¹⁴ Sakiraaɓe am, mido tannyori odon keewi mboodirka, odon keewi anndal, katin du mono fuu na waawi tindinde banndum. ¹⁵ Ammaa ley bataaki ki mido suusi haalande on haalaaji goddi faa laaɓa faa mi miccintina on di. Mi haaldirii noon saabe moyyere nde Laamɗo hokki kam ¹⁶ laataade gollanoowo Iisaa Almasiihu e ley yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe. Ko mbaajotoomi Kabaaru Lobbo oon duum wo gollal ceniingal faa ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe been laato sadaka belɗo Laamɗo mo Ruuhu Ceniido senini. ¹⁷ Ndelle, e kawtal am e Iisaa Almasiihu, mido waawi mantoraade golleeji di ngollanmi Laamɗo diin. ¹⁸ Sabo walaa fuu ko cuusumi haalude si wanaa ko baawɗe Almasiihu tabintini e ley golle am faa waddana ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe been dwtanaade Laamɗo. O wadii dum ley haala am e ley golle am, ¹⁹ e ley baawɗe maandeeji e kaayeeffiji, fuu dow baawɗe Ruuhu Laamɗo. Hono noon njottinirmi Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon nokkuuje fuu gilla Urusaliima e seraaji muudum faa leydi Illiriya. ²⁰ Katin du, gilla arande anniya am wo waajaade Kabaaru Lobbo ɗo innde Almasiihu yottaakino, faa taa mi nyiɓa dow nyimngo neddo goddo. ²¹ De mi wada hono no winndiraa ni:

«Be kumpitaakano haala makko been nji'owan,
ɓe nanaayno been du paamowan.»†

Haala anniyaaji Pool

²² Wo gollal waajaade ngaal hadi kam warude to moodon kile keewɗe. ²³ Joonin kaa, gollal ngaal huubii leyɗe ɗee ɗo. Katin du wadii duubi keewɗi ko njidumi warude to moodon. ²⁴ Mido yidi fantude to moodon si mido yaha Espanya. Si mi ndarii on de ceyodiimi e moodon fu, odon mbaawi wallude kam e jahaangal am faa mi yottowoo toon.

²⁵ De joonin kaa mi yahan Urusaliima faa mi walla seniibe wonɓe toon. ²⁶ Sabo kawrite goondinɓe gonde Makedoniya e Akaya ɗeen anniyake hawrundurde mballa faa kokka talkaaɓe jeyaaɓe e seniibe Urusaliima been. ²⁷ Be anniyorii dum ɓerde belde, de na tilsani ɓe hono njobdi du. Sabo si Alhuudiyankooɓe been mballii lenyi goddi diin keɓa ngedu e barkeeji Ruuhu fu, lenyi diin du ina kaani wallirde Alhuudiyankooɓe e kujje adunaaru. ²⁸ Si mi yottinii dum, mi hokkii ɓe ko hawrunduraa duum fu, mi yahan Espanya, mi fantan to moodon. ²⁹ Mido anndi si mi warii to moodon fu, mi wardan e barke Almasiihu keewɗo.

³⁰ Sakiraaɓe, saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e saabe njinngu ngu Ruuhu oon hokkata nguun, mido nyaagoo on sanne: kawton e am e ley du'aawuuji moodon to Laamɗo saabe am. ³¹ Naarodon Laamɗo danna kam e yimɓe ɓe ngoondinaay wonɓe Yahuudiya been, katin du seniibe wonɓe Urusaliima been njaɓɓoo ballal ngal njaaranammi dum'en ngaal. ³² Hono noon, mi yottorto on e ɓernde welnde saabe muuyɗe Laamɗo, de keɓden powtiri seɗa. ³³ Laamɗo jom jam wondu e moodon, on fuu. Aamiina.

16

Jowtaali

¹ Mido haalana on kabaaru sakiike meeden debbo bi'eteedo Febe, gollanoowo kawrital goondinɓe gonngal ley Kankiriya oon. ² Njaɓɓorodon mo ley innde Joomiraado no seniibe been kaaniri njaɓɓoreede ni. Katin du mballee mo e huunde fuu ko o haajaa, sabo o wallii heewɓe, miin du o wallii kam. ³ Njowtanon kam Pirisilla e Akila, gollidoobe

* 15:12 Esaaya 11.10. † 15:21 Esaaya 52.15.

e am golle Iisaa Almasiihu been. ⁴ Kambe nesi mursude yonkiiji maɓɓe faa be ndanna yonki am. Wanaa miin tan yettata be, kawrite goondinbe be nganaa Alhuudiyankooɓe deen fuu ina njetta be. ⁵ Njowtanon kam goondinbe hawroobe ley suudu maɓɓe been fuu. Njowton Epaynetus, gido am korsudo oon. Kanko artii goondinde Almasiihu ley leydi Aasiya fuu. ⁶ Njowton Mariyama tampando on sanne oon. ⁷ Njowton Andoronika e Yuniya, banndiraabe be uddidanoomi e kasu been. Wo be nulaabe anndaabe sanne, katin du kambe artii kam goondinde Almasiihu.

⁸ Njowton Ampiliyaatu mo korsinirmi saabe Joomiraado oon. ⁹ Njowton Urbaanu, gollidoowo e meeden golle Almasiihu oon, kam e Estaaki gido am korsudo oon. ¹⁰ Njowton Apeles, tabintinaado wo jokkudo Almasiihu e goonga. Njowton yimbe galle Aristobul. ¹¹ Njowton Herodiyon banndam oon. Njowton yimbe galle Narsisi hawtube e Joomiraado been. ¹² Njowton Tirifena e Tirifosa, rewbe gollanoobe Joomiraado been. Njowton Persis mo korsinmi, oon wo debbo tampudo sanne e ley gollande Joomiraado. ¹³ Njowton Rufus mo Joomiraado subii oon. Njowton inniiko mo ndaardumi wo inna am ni, miin du. ¹⁴ Njowton Asinkiriti e Felegon e Hermes e Patorooba e Hermasa e goondinbe Iisaa wondube e maɓɓe been. ¹⁵ Njowton Filoloogu e Yuliya, njowton Nere e sakiikem debbo, kam e Olimpa. Njowton seniibe wondube e maɓɓe been fuu. ¹⁶ Jowtunduron e jowtaali ceniidi. Kawrite goondinbe Almasiihu fuu ina njowta on.

¹⁷ Sakiraabe, mido jaaroo on sanne, kakkilon e waddoobe ceedaagu. Ibe perga yimbe sabo be calake jannde nde kebudon ndeen. Mboddee be! ¹⁸ Sabo yimbe wa'ube hono noon ngollantaa Joomiraado meeden Almasiihu. Ko be ngollanta dey, wo deedi maɓɓe. Wo e haalaaji maɓɓe beldi e manooje maɓɓe jaayde be majjinirta hakkillooji yimbe be anndaa been. ¹⁹ Onon le, kabaaru dowtaare moodon yottake yimbe fuu. Saabe duum mido weltoroo on, de mido muuyani on laatodon jom'en hakkillo e dow ko woodi, laatodon be ngalaa feloore du e dow ko boni. ²⁰ Laamdo jom jam oon wadan niison Seydaani ley teppe moodon ko booyataa. Hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon.

²¹ Timote gollidoowo e am oon ina jowta on. Lukiyus e Yason e Sosipatoro banndiraabe am been ina njowta on. ²² Miin, Tertiyu, binndando Pool bataaki ki oon, mido jowta on saabe kawtal meeden e Joomiraado. ²³ Gayus, beero am mo kawrital goondinbe ngaal hawrata galle muudum oon, ina jowta on. Erasta kalfinaado kaalisi ngalluure nde oon ina jowta on, kam e Kuwartus sakiike meeden oon. [²⁴ *]

Jettooje

²⁵ Jettooje ngoodanii Laamdo baawdo sembinde on fodde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu mo mbaajiimi oon. Kabaaru Lobbo oon wo bangugol sirri Laamdo cuudanoodo gilla arande ²⁶ de joonin o banginaama. Dewte annabaabe anndinii dum lenyi diin fuu no Laamdo duumiido oon yamiri ni, faa di ngoondina Laamdo, di dwtanoo dum. ²⁷ Laamdo kam tan woni hakkilanteejo. Teddeengal woodan mo faa abada saabe Iisaa Almasiihu. Aamiina.

* ^{16:24} E dereeji booydi, goddi ina beyda aaya 24: Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon on fuu. Aamiina.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Korintunkooḅe

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, e sakiike meeden Sosteni. Miin Pool, mi noddaado saabe muuyde Laamdo faa mi laato nulaado Iisaa Almasiihu. ² Miden njowta kawrital goondinbe Laamdo gonngal ngalluure Korintu.* Laamdo noddii on faa laatoḅon yimbe muudum seniibe, seniraabe kawtal Iisaa Almasiihu. O noddii on, onon e noddoobe innde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu do tawaa fuu. Oon woni Joomiraado maḅbe, wo Joomiraado meeden du. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettiri Laamdo dow Korintunkooḅe

⁴ Mido yetta Laamdo saabe moodon wakkati fuu ko hokki on moyyere muudum ley kawtal Iisaa Almasiihu. ⁵ Si goonga, ley kawtal muudum on kebii ko woodi fuu e ley haala e ley anndal fuu. ⁶ Seedaaku amin haala Almasiihu tabitii e moodon jaati. ⁷ Dum wadi de on nyakiraaka dokkal Laamdo fay gootal e ley ko kedidon gartol Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ⁸ Kam hokkata on semmbe faa do adunaaru haadi, yalla oḅon laatoḅe ngalaa feloore nyannde gartol Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Laamdo nodduḅo on faa kawton e Biyum Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden wo koolniido.

Haala poḅundural hakkunde goondinbe

¹⁰ Sakiraabe, mido nyaagoo on sanne e innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu: tiigunduree, laatoḅon daande wootere. Taa peccodon, ammaa laatoḅon jogiibe hakkillo wooto e anniya gooto faa hiḅḅi. ¹¹ Sakiraabe am, si goonga mi narii yimbe suudu Kolowe poḅundural ina woni hakkunde moodon. ¹² Ko njidumi wi'ude dey, wobbe moodon ina mbi'a wo Pool ngoodani, wobbe ina mbi'a wo Apolos ngoodani,† wobbe du ina mbi'a wo Piyeer ngoodani, wobbe katin du ina mbi'a wo Almasiihu ngoodani. ¹³ Yalla Almasiihu wo pecciido naa? Yalla wo Pool maayani on dow leggal palaangal naa? Wo e innde Pool lootiradon lootagal batisima‡ naa? ¹⁴ Mido yetta Laamdo ko mi lootaay fay gooto moodon lootagal batisima, si wanaa Kirispus e Gayus. ¹⁵ Hono noon, fay gooto waawaa wi'ude wo e innde am lootiradon lootagal batisima. ¹⁶ Ayyo, goonga, mi batisiino katin du galle Estefaana. Ko faltii dum, mi anndaa yalla mi batisii goddo katin. ¹⁷ Sabo Almasiihu nulaay kam mi batisa. Ko o nuldi kam dey, mi haala Kabaaru Lobbo oon, tawa wanaa dow haalaaji am nyeenyudi dum joodii, faa taa maayde makko dow leggal palaangal ndeen laatoḅo bolum.

No Almasiihu holliri baawde Laamdo e hakkilantaaku Laamdo

¹⁸ Si goonga, haala maayde Iisaa dow leggal palaangal wo puuyndam to halkooḅe been, ammaa to meeden enen hisinteeḅe been, wo ka baawde Laamdo. ¹⁹ Sabo ina winndaa: «Mi bonnan hakkilantaaku jom'en hakkillo, paamal faamuḅe du, mi jiiḅan ngal.»§

²⁰ Ndelle won ko jom hakkillo woni naa? Won ko jannginoowo Tawreeta woni naa? Won ko baawdo haala e jamaanu o woni naa? Walaa, sabo Laamdo waylitii hakkilantaaku adunaaru ndu, wadi dum puuyndam. ²¹ Yimbe adunaaru ndu e hakkilantaaku muḅben fuu annditaay no Laamdo holliri hoore muudum e ley hakkilantaaku mum. Duum wadi de Laamdo muuyi hisinirde goondinbe dum been e waaju amin nannduḅo e puuyndam oon. ²² Alhuudiyankooḅe ina piloo kaayefiiji, Geresankooḅe du ina njidi hakkilantaaku. ²³ De enen kaa, kabaaru tonteede Almasiihu e leggal palaangal mbaajotoden. To Alhuudiyankooḅe wo dum haala cementiniika mettuka, to lenyi goddi du wo dum puuyndam.

* 1:2 Golle Nulaabe 18.1-17. † 1:12 Golle Nulaabe 18.24-28. ‡ 1:13 Do wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. § 1:19 Esaaya 29.14.

²⁴ Ammaa to yimḅe ḅe Laamḁo noddi ley Alhuudiyankooḅe e ley lenyi godḁi, Almasiihu wo baawḁe Laamḁo, wo hakkilantaaku Laamḁo. ²⁵ Sabo ko nanndi e puuyndam Laamḁo duum ina ḅuri hakkilantaaku ḅiḅḅe-Aadama. Katin du ko nanndi e lokkaaku Laamḁo duum ina ḅuri semmbe ḅiḅḅe-Aadama.

²⁶ Ndaaree ko'e moodon, onon sakiraabe ḅe Laamḁo noddi: ḅe yimḅe njogorii wo jom'en hakkillooji keewaa e ley moodon, jom'en baawḁe keewaa e ley moodon, yuurube e lenyi teddudi du keewaa e ley moodon. ²⁷ Ammaa Laamḁo subake ko adunaaru jogorii wo puuyndam faa huyfina jom'en hakkillo ḅeen. Laamḁo subake ko adunaaru jogorii wo lokkaaku faa huyfina ko jogii semmbe. ²⁸ O subake ko hoyi, ko yawonii, ko adunaaru ndu jogorii wo ḅolum duum, faa o waḁa ko tayketee duum laato ḅolum. ²⁹ O waḁii dum taa fay gooto mantoo yeeso makko. ³⁰ Kanko hawti on e Iisaa Almasiihu. Kam laatanii en hakkillo yuurungo to Laamḁo, laatanii en fonnditaare e senaare e rimḁineede. ³¹ Wo hono nii faa ko Binndi ḁiin mbi'i duum laato: «mantotoodo fuu mantaroo Joomiraado.»*

2

Haala hakkilantaaku Laamḁo

¹ Sakiraabe, miin du, nde ngarnoomi to moodon faa mi waajoo on goonga Laamḁo teddudo ndeen, mi waajoraaki on haalaaji nyeenyal, mi waajoraaki on hakkilantaaku yimḅe. ² Sabo mi anniyakeno mi waajataako on fay huunde si wanaa haala Iisaa Almasiihu e tonteede muudum dow leggal palaangal. ³ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido lokkidi, mido huli sanne faa mido diwna. ⁴ Haala am e waaju am yowaaki dow nyeenyal haala nanngooḁa hakkillo. Ko dum yowinoo dow muudum dey, wo baawḁe ḁe Ruuhu Ceniido hollata deen, ⁵ taa goondinal mon yowoo dow hakkilantaaku yimḅe, ammaa yowoo dow baawḁe Laamḁo.

⁶ De si goonga, wo hakkilantaaku min mbaajotoo hakkunde mawnube e ley goondinal. Wanaa hakkilantaaku adunaaru ndu min mbaajotoo, maa hakkilantaaku jom'en baawḁe halketeebe e ley jamaanu o. ⁷ Wo hakkilantaaku Laamḁo min mbaajotoo. Hakkilantaaku nguun wo goonga teddudo cuudaado yimḅe mo Laamḁo fodanii en gilla adunaaru tagaaka faa teddinen. ⁸ Fay gooto e laamiibe adunaaru ḅeen faamanaay hakkilantaaku nguun, sabo sini ḅe paamaniino dum fu, ḅe tontataano Joomiraado teddudo oon. ⁹ Ammaa dum laatake hono no winndiraa:

«Yitere fuu yi'aay, nowru fuu nanaay,
ḅernde fay gooto miilaaki,

ko Laamḁo moyyinani yidube dum.»*

¹⁰ Enen kaa, Laamḁo hollirii en dum Ruuhu muudum. Ruuhu oon ina tiima huunde fuu, fay ko luggi to Laamḁo. ¹¹ Moy waawi anndude miilooji nedḁo si wanaa yonki ngonki e muudum kiin? Hono noon du, fay gooto anndaa miilooji Laamḁo si wanaa Ruuhu muudum oon. ¹² Enen le, en ḅebii Ruuhu, de wanaa to adunaaru o yuuri, wo to Laamḁo o yuuri. En ḅebii dum faa paamen moyyere nde Laamḁo waḁani en ndeen fuu. ¹³ Si miden mbaajoo dum, min mbaajortaako haalaaji ḁi hakkilantaaku ḅiḅḅe-Aadama kokkata min. Ammaa min mbaajorto haalaaji ḁi Ruuhu oon hokkata min. Miden piirtira goongaaji Ruuhu ḁiin e haalaaji ḁi hokkata ḁiin. ¹⁴ Ammaa mo hebaay Ruuhu Laamḁo oon jabataa kulle Ruuhu deen, sabo wo ḁe puuyndam to muudum. O waawaa faamude ḁe, sabo Ruuhu oon tan waawi hollude no kulle deen carortee. ¹⁵ De nedḁo ḅebuḁo Ruuhu oon ina waawi saraade huunde fuu ley hakkillo mum, de fay gooto waawaa saraade dum. ¹⁶ Wo hono no Binndi ḁiin mbiiri:

«Moy anndi miilooji Joomiraado?

Moy waawi jannginde dum?»†

De enen kaa, eden ngoodi miilo Almasiihu.

* 1:31 Yeremiya 9.23. * 2:9 Esaaya 64.3. † 2:16 Esaaya 40.13.

3

Haala gollanooḃe Laamḁo

¹ Miin kaa, sakiraabe, mi waawaay haalirande on hono no kaaldirammi e jogiibe Ruuhu Ceniido ni. Ammaa mi haaldiranii on hono wo on jokkubē muuyde terde, hono wo on cukaloy keccoy e ley goondinal Almasiihu. ² Wo biraadam kokkumi on, wanaa nyaamdu tekkundu, sabo on mbaawanaano ndu. Fay joonin du, on mbaawanaa ndu, ³ sabo wo muuyde terde mon tan njokkudon tafon. Ko kirundural bonngal e kalala woni hakkunde moodon duum, wanaa duum ina holla wo muuyde terde njokkudon naa? Ayyo, odon laatii hono jokkubē adunaaru tan. ⁴ Si gooto moodon wi'ii Pool heedani, godḁo katin wi'ii Apolos heedani, wanaa ḁum ina holla miilooji adunaaru ndu njokkudon naa?

⁵ Dume Apolos woni? Dume Pool woni? Min gollanooḃe Laamḁo tan, yaarooḃe on to goondinal. Mono fuu gollii ko Joomiraado hokki ḁum. ⁶ Miin, mi aawii, Apolos du wiccii, ammaa Laamḁo woni mawninoowo. ⁷ Hono noon, aawuḁo oon e jarnuḁo oon fuu nganaa fay huunde. Laamḁo mawninoowo oon tan woni baawḁo. ⁸ Aawuḁo e jarnuḁo fuu potu. Mono e muḁḁen fuu barjete ko fotata e tampiri muudum. ⁹ Sabo minen, min gollidooḃe e Laamḁo. Onon wo on ngesa Laamḁo, wo on nyimngo Laamḁo.

¹⁰ E dow moyyere nde Laamḁo wadani kam ndeen, mi wasii joyyinirde hono no nyiḃoowo jom hakkillo wadata ni. Joonin godḁo ina nyiḃa e dow mayre. Ammaa mono fuu hakkila no nyimrata. ¹¹ Fay gooto waawaa wasude joyyinirde wonnde, sabo arandeere ndeen tabitii. Kayre woni Iisaa Almasiihu. ¹² Woodi, nedḁo na waawi nyiḃude dow joyyinirde ndeen kanḃe naa cardi naa kaaye dime. Imo waawi nyiḃude ledḁe naa huḁo naa yomḃe. ¹³ De mono fuu, golle muudum banginte nyannde gartol Almasiihu. Sabo ndeen, yiite banginan golle mono fuu, hollan no golleeji diin ngorri. ¹⁴ Mo golle muudum heddii ina darii dow joyyinirde ndeen, heban mbarjaari. ¹⁵ Ammaa mo yiite ngeen nyaami golle muudum, waasii mbarjaari mum. Kam e hoorem kaa hisinte, de na wa'i hono peyyitindo yiite ni.

¹⁶ Yalla on anndaa wo on suudu Laamḁo, woodi Ruuhu Laamḁo oon ina woni e moodon naa? ¹⁷ Ndelle, nedḁo fuu kalkuḁo suudu Laamḁo nduun, Laamḁo halkan ḁum. Sabo suudu Laamḁo nduun wo seniindu. Woodi, onon ngoni suudu nduun.

¹⁸ Taa fay gooto hiila hoore muudum. Si godḁo moodon miilake ina jogii ko yimḃe adunaaru ndaardata wo hakkillo duum, joomum laato puuyḁo, faa heba hakkillo jaati. ¹⁹ Sabo hakkilantaaku e adunaaru ndu wo puuyndam yeeso Laamḁo. Wo hono noon winndiraa: «Laamḁo nanngiran jom'en hakkillo ḃeen caral muḁḁen.»* ²⁰ Ina winndaa katin: «Joomiraado ina anndi miilooji jom'en hakkillo ḃeen, wo di ḃoli.»† ²¹ Ndelle, taa fay gooto mantaroo yimḃe, sabo si goonga onon njeyi huunde fuu: ²² Pool e Apolos e Piyeer, e adunaaru ndu, e nguurndam e maayde e ko woni joonin e ko warata - fuu onon njeyi. ²³ Onon du, Almasiihu jeyi on. Almasiihu du, Laamḁo jeyi ḁum.

4

Haala golle nulaaḃe Almasiihu e tampiriji muḁḁen

¹ Ndelle, njogoree min wo min gollanooḃe Almasiihu, halfinaaḃe goongaaji Laamḁo cuudiidi diin. ² Woodi, halfinaaḃe, ina haani tawee wo hoolniibe. ³ Miin e hoore am, si on pelii kam, naa si mi darnaama e sarorde ḃiḃḃe-Aadama wi'ooḃe mi wanaa koolniido fu, walanaa kam baasi. Mi sarataako hoore am du. ⁴ Si goonga ni, ḃernde am feldaay kam fay huunde. Ammaa wanaa duum wadata kam ponnditiido. Wo Joomiraado, kam sarotoo kam. ⁵ Ndelle, taa caree fay gooto illa wakkati oon yottaaki, illa Joomiraado waraay. Kam yaltinta ko suudiḁo e nimre, kam banginta anniyaaji berde yimḃe. Nyannde ndeen, mono fuu heban to Laamḁo jettooje de foti hebude.

⁶ Sakiraabe, ko mbiimi dow amin, miin e Apolos, wo saabe moodon. Wo faa min ekintina on maanaa haala ka: «Taa ndiwton ko winndaa». Ndeen on mawnintaa nedḁo

* 3:19 Ayuuba 5.13. † 3:20 Jabuura 94.11.

gooto e dow heddiibe. ⁷ Moy burni on wobbe? Ko njogidon duum, wanaa Laamdo hokki on? Si wo noon worri, ko wadi de odon mantoroḅo dum hono dum wanaa dokkal Laamdo?

⁸ Woy on kaarii, woy on kebii jawdi! On laatake laamiibe, de dum fuu, min laamaaki! Haya, miden njidi laamodon jaati, faa minen du min laamodoo e moodon! ⁹ Sabo mido miilii, minen nulaabe, Laamdo heedinii min caggal hono no saraabe sariya wareede ni. Min laatake fijirteebe yeeso adunaaru ndu fuu: yeeso maleyka'en e yimbe fuu. ¹⁰ Minen, wo min fuuybe saabe Almasiihu, de onon kaa, wo on jom'en hakkillo ley kawtal Almasiihu. Minen, wo min lokkaabe, de onon, wo on jom'en semmbe. Onon, on teddinaabe, de minen, min huyfinaabe. ¹¹ Fay wakkati mo ngonden joonin o, min ceedaay e yolbere e domka. Miden koli. Yimbe na piya min. Min ngalaa do min koota. ¹² Miden ngollira semmbe juude amin faa min tampa. Si yimbe njennii min, min mbarkinan dum'en. Si be torrii min, min munyanan be. ¹³ Si be mbonkake min du, min njaaborto be haalaaji jam. Faa joonin miden njogoraa wo min mbuuwdi ley adunaaru ndu, hono tuundi ndi yimbe fuu paddata.

¹⁴ Mi winndiraay dum faa mi hersina on. Ko mbinndirmi dum dey, faa mi tindinira on wo on sukaabe am horsube ni. ¹⁵ Fay si taweede e ley kawtal mon e Almasiihu odon njogii dwoobe ujunaaje sappo, on keewaa baabiraabe kaa. Sabo ley kawtal Iisaa Almasiihu, miin laatii baaba moodon nde mbaajinoomi on Kabaaru Lobbo oon ndeen. ¹⁶ Ndelle mido nyaagoo on, nyemmbiton kam. ¹⁷ Wo saabe kulle deen wadi de nelumi Timote to moodon. Wo o biyam korsudo, koolniido ley kawtal Joomiraado. O miccintinan on laabi di njokkirmi saabe Almasiihu. Mido janngina laabi diin nokku fuu e ley kawrite goondinbe fuu. ¹⁸ Wobbe moodon ina mawnitoo sabo ibe miiloo mi warataa to moodon. ¹⁹ Ammaa booyataa de mi wara to moodon si Joomiraado jabii. Ndeen mi faaman yalla mawninkiniibe been wo haalooḅe tan, naa ibe njogii baawde. ²⁰ Sabo laamu Laamdo wanaa haalaaji, wo baawde. ²¹ Noy njidirdon mi warda to moodon? Sawru naa njinngu e heese?

5

Haala ko semtinii hakkunde goondinbe

¹ Haya, haala jeenu hakkunde moodon nanaama nokku fuu. Tuundi hono ndiin wadaay fay hakkunde heeferbe: gooto moodon ina wondi e dee bammum. ² Katin du odon mantoroḅo dum! Ko haannoo dey, dum metta on, faa itton gadudo noon oon hakkunde moodon.

³ Miin kaa, fay si banndu am na woddi on, ruuhu am ina wondi e moodon. Gilla joonin mi sarake gadudo dum oon hono wo toon tawaami. ⁴ Mi sarake mo e dow innde Joomiraado men Iisaa. Nde kawritindon fu, hakkillo am ina tawdee e moodon, ina wondi e baawde Joomiraado meeden Iisaa - ⁵ sanaa neddo oon watee e juude Seydaani wakkati oon, faa banndu muudum halkee, de yonki muudum heba hisinee nyannde gartol Joomiraado.

⁶ Ko mantortodon duum woodaa! Yalla on anndaa rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu? ⁷ Laabinee ko'e mon, itton rabilla kiiddo oon hakkunde moodon, faa laatodon conndi keyri ndi walaa rabilla. Wo duum ngondon du, sabo jawgel meeden iidi Faltagol ngeel hirsama, dum woni Almasiihu. ⁸ Ndelle, teddinen iidi ndiin, de wanaa e rabilla kiiddo mo hakke e bonanda oon teddinirten. Ammaa teddiniren ndi buuru mo walaa rabilla, buuru laabal e goonga.

⁹ E bataaki ki mbinndannoomi on kiin, mi wi'ii on e ley makki taa ngondon e fijoobe. ¹⁰ Nde mbi'unoomi noon ndeen, wanaa haala fijoobe wonbe ley adunaaru been kaalumi, naa haasidi'en naa wuybe naa rewoobe tooruuji. Sabo si wo haala been kaalannoomi fu, tilay mburtodon adunaaru ndu. ¹¹ De ko njidunoomi wi'ude on, taa ngondon e bi'ooḅo wo sakiike meeden de tawee wo pijoowo naa haasidi naa dewoowo tooruuji naa mbonkotoḅo yimbe naa jaroowo doro naa gujjo. Taa fay nyaamdon e ga'udḅo hono noon du. ¹²⁻¹³ Sabo mi sarataako yimbe be ngalaa ley kawrital goondinbe been. Wo Laamdo

sarotoo ɓe. De oɗon njeyi saraade wonɓe ley kawrital. Wo hono noon winndiraa: «Ittee nedɗo bonɗo oon e ley moodon.»*

6

Haala pelundural hakkunde sakiraaɓe goonɗinɓe

¹ Si wobɓe moodon potaay fu, noy joomum'en cuusirta wullitaade sarotooɓe ɓe ngoondinaay ɓeen de njoppa yimɓe Laamɗo? ² Yalla on anndaa wo yimɓe Laamɗo ɓeen caroytoo adunaaru ndu naa? Ndelle, si onon yimɓe Laamɗo caroytoo adunaaru ndu, dume haɗata on saraade ko ɓuri famɗude duum? ³ Yalla on anndaa wo enen caroytoo maleyka'en ɓeen naa? Sakko ko woni ley nguurndam ɗam! ⁴ Ndelle, si luural wadii hakkunde moodon dow kulle adunaaru, ko wadi de oɗon njaara dum to yimɓe ɓe kawrital goonɗinɓe ngaal hiisaaki ɓeen? ⁵ Ko mbi'umi duum na haani semtinoo on. Yalla on ngalaa fay jom hakkillo gooto baawɗo saraade sakiraaɓe moodon luuruɓe naa? ⁶ Ee, goonɗindo na yaara goonɗindo banndum faa saroo dum, woodi du wo yeeso yimɓe ɓe ngoondinaay!

⁷ Haya, fay ko cardoton hakkunde moodon duum wo semteende bonnde. Ko wadi de on cubaaki munyude toonya? Ko wadi de on cubaaki munyude teeteede ko ngoodudon?

⁸ Ammaa wo onon e ko'e mon toonyotoo, wo onon teetata, fay sakiraaɓe moodon.

⁹ Yalla on anndaa oonyiɓe naatataa e ley laamu Laamɗo naa? Taa kiilon ko'e mon: fijooɓe e rewoɓe tooruuji, jeenoɓe e worɓe woykuruuɓe e luudunkooɓe, ¹⁰ wuyɓe e haasidi'en, sulotooɓe e mbonkotooɓe e yanooɓe, fay gooto mabɓe naatataa e laamu Laamɗo. ¹¹ Noon du wobɓe moodon ngorrinoo. Ammaa joonin on lootaama, on cernaama, on ndaardaama fonnditiɓe e dow innde Joomiraadɗo men Iisaa Almasiihu e Ruuhu Laamɗo men oon.

No goonɗinɓe kaaniri teddinirde Laamɗo e balli muɓɓen

¹² Wobɓe moodon ina mbi'a: «Huunde fuu ina daganii kam.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga «huunde fuu ina daganii kam», ammaa mi jabataa huunde dawrana kam. ¹³ Odon mbi'a: «Nyaamdu jeyi reedu, reedu du jeyi nyaamdu.» Ayyo, de Laamɗo halkan ɗi, ɗi ɗiɗi fuu. Banndu ɓii-Aadama tagiraaka saabe fijirde. Ko ndu tagiraa dey, faa ndu rewa Joomiraadɗo. Joomiraadɗo du wo joomiiru. ¹⁴ Laamɗo ummintindo Joomiraadɗo meeden e maayde oon, ummintiniran en, enen du e baawɗe muudum. ¹⁵ Yalla on anndaa balli mon ngoni terɗe Almasiihu? Ndelle, ina dagoo mi hooya terɗe Almasiihu deen, de mi hawrundura ɗe e terɗe piijoowo naa? Abada koy! ¹⁶ Yalla on anndaa kawtuɗo e piijoowo fuu, laatodake e muudum banndu wooturu? Sabo na winndaa: «Be ɗiɗo fuu ɓe laatoto gootum.»* ¹⁷ Ammaa kawtuɗo e Joomiraadɗo laatodake e muudum ruuhu gooto.

¹⁸ Ndoggee fijirde! Hakkeji godɗi ɗi nedɗo waɗata fuu takkataa e banndu muudum, sanaa fijirde. Piijoowo na waɗana banndu mum hakke. ¹⁹ Yalla on anndaa banndu gooto moodon fuu wo suudu Ruuhu Ceniidɗo gondo e moodon mo Laamɗo hokki on oon? On njeyaa ko'e moodon, ²⁰ sabo Laamɗo soodii on coggu tiidungu. Ndelle, teddiniron dum e balli moodon.

7

Haala dewgal

¹ Joonin kaa mi jaaboto yamde ɗe mbinndandon kam deen. Goonga, si tawii gorko naaddaay e deekum fu, na woodi. ² Ammaa faa taa fijirde waɗa, gorko fuu na haani tawdee e deekum, debbo du tawdee e gorum. ³ Gorko fuu wondira e deekum no haaniri, debbo du humtana gorum haaju muudum. ⁴ Debbo dawrantaa banndu muudum, wo gorum dawranta ndu. Gorko du dawrantaa banndu muudum, wo deekum dawranta ndu. ⁵ Taa fay gooto moodon salanoo banndum si wanaa e dow ko ndewrudon wakkati

* 5:12-13 Fillitagol Tawreeta 13.6, 17.7. * 6:16 Fudɗoode 2.24.

seeda faa ngadon du'aare. Ammaa caggal duum, keddododon ngondon no haaniri ni, taa mbaason nanngitaade de Seydaani jarriboo on.

⁶ Ko kaalanammi on joonin duum, wanaa ko tilsi. Mi hollu on laawol lobbol ni. ⁷ Ko burumi yidude dey, yimbe fuu laatoo hono am. Ammaa mono fuu no Laamɗo hokkiri dum: wobbɓe kokkiraa nii, wobbɓe du kokkiraa nii. ⁸ To ɓe ɓaɗaay e ɓe ɓaɗaaka been, kam e rewɓe ɓe goriraabe muɓɓen maayi, mido wi'a si iɓe keddorii noon, hono no am ni, dum ɓuri woodde e mabbe. ⁹ Ammaa si tawii ɓe mbaawaa nanngitaade fu, ɓe ɓaɗa, ɓe ɓaɗee. Sabo dum ɓuri joodoraade noon muuyo ina torra dum.

¹⁰ Wonɓe e dewle been, mido yamira dum'en yamiroore nde yuuraay to am, wo to Joomiraado nde yuuri: debbo haanaa seerude gorum. ¹¹ Si tawii o seerii dum fu, o heddoro noon, maa du o warta e muudum. Gorko du haanaa seerude deekum.

¹² Onon heddiibe du, miin e hoore am haalanta on, wanaa Joomiraado: si goondindo Iisaa ina jogii debbo mo goondinaay tawee debbo oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum. ¹³ Naa si debbo goondindo dewlaama gorko mo goondinaay tawee gorko oon ina yardii wondude e makko fu, taa o seera dum. ¹⁴ Sabo gorko mo goondinaay oon ina laamniree deekum. Katin du, debbo mo goondinaay oon ina laamniree gorum. Si wanaa noon, ɓiɓɓe moodon laatoto ɓe laabaa, tawee le ɓe seniibe. ¹⁵ Ammaa mo goondinaay, si yidii seerude goondindo oon, seera. Goondindo oon, si wo debbo naa wo gorko, tilsinaaka e dewgal hono ngaal. Sabo Laamɗo noddii en faa mbaurden e jam. ¹⁶ Aan debbo goondindo, a anndaa yalla ada waawi hisinde gora. Aan gorko goondindo du, a anndaa yalla ada waawi hisinde deeka.

No mono fuu haani worrude hono no Joomiraado noddiri dum

¹⁷ Dum le, mono fuu wuurda hono no Joomiraado yediri dum ni, no worrunoo nde Laamɗo noddii dum ndeen. Noon njamirammi kawrite goondinɓe fuu. ¹⁸ Tawaado wo taadiido nde Laamɗo noddii dum ndeen, taa filoo wartude hono mo taadaaki. Noddaado de tawi taadaaki wakkati oon, taa taadoo. ¹⁹ Taadaade e rafi taadaade fuu walaa ko nafata. Ko nafata dey, wo jukkude jamirooje Laamɗo. ²⁰ Mono fuu heddoro no worrunoo wakkati nde Laamɗo noddannoo dum ndeen. ²¹ Nde noddadfaa ndeen, si tawii a maccudo, taa dum laatane mettorgal. Ammaa si a heɓii laawol no ndimdiraa fu, ndimdaa. ²² Sabo maccudo mo Joomiraado noddii, laatake dimdinaado Joomiraado. Dimo noddadɗo du, laatake maccudo Almasiihu. ²³ On coodaama coggu tiidungu. Ndelle taa laatee maccube yimbe. ²⁴ Sakiraabe, mono fuu no worrunoo nde noddannoo ndeen, heddoro noon yeeso Laamɗo.

Haala dewlude e rafi dewlude

²⁵ To yimbe ɓe ndewlaay been, mi walanaa dum'en yamiroore yuurunde to Joomiraado, de mi haalan ko woni miilo am, miin mo yurmeende Joomiraado wadi koolniido oon: ²⁶ saabe torraaji joonin diin, mido miiloo neddo heddoro no worri ni ɓuri woodde e muudum. ²⁷ Si dewgal ina woodi hakkunde maa e debbo, taa pilodaa tayude ngal. Si dewgal walaa hakkunde maa e debbo, taa pilodaa debbo. ²⁸ Ammaa si a ɓaɗii du, a luttaay. Surbaajo du si ɓaɗaama, luttaay. Ammaa naatuɓe e ɓangal been ɓilloto e nguurndam muɓɓen. Mido yidi dannude on dum.

²⁹ Sakiraabe, inan ko njidumi wi'ude: wakkati o na rabbiidi. Joonin, ɓaɗube been ngada hono ɓaɗaay ni, ³⁰ woyooɓe ngada hono mboyaay, weltaibe ngada hono mbeltaaki, soodoobe ngada hono njeyaa ko coodi, ³¹ nawtortooɓe adunaaru ndu ngada hono ndu nafaay dum'en. Sabo no adunaaru ndu worri joonin ni ina faltoo.

³² Ko njidumi dey, ndadon e kabɓu-ko'u adunaaru. Mo dewlaay, hakkillo mum to kulle Joomiraado ndaarata, wo ko welata Joomiraado filotoo. ³³ Ammaa dewludo, hakkillo muudum to kulle adunaaru ndaarata, wo ko welata deekum filotoo. ³⁴ Bernde muudum feccitake. Debbo mo ɓaɗaaka e surbaajo fuu, ina kilnii kabaaru Joomiraado, faa ɓe laatoo seniibe ley balli mabbe e yonkijii mabbe fuu. Ammaa ɓaɗaado, ina hilnii kabaaru adunaaru, wo ko welata gorum filotoo. ³⁵ Wo faa nafa on mbiirumi noon, wanaa faa

tonnga on. Mido yidi mbuurdon no haaniri, ngollanon Joomiraado e bernde wootere e hakkillo wooto.

³⁶ Si muuyo mawnii e neddo faa huli taa ronka nanngitaade e mo habbani fu, ndeen kaa dewgal ngaal ina haani wadeede. Ngal wadiree no o yidiri noon, o luttaay. ³⁷ Ammaa ina waawi laataade gorko hooyii anniya e bernde muudum baɗataa, tawii wanaa tilay sabo na waawi nanngitaade. Si gorko oon anniyake baɗataa debbo oon fu, wadii ko woodi. ³⁸ Ndelle, baɗudo mo habbani wadii ko woodi, mo baɗaay mo habbani du wadii ko buri woodude.

³⁹ Debbo baɗaado wo kabbaado sini gorum ina heddii na wuuri. Ammaa si gorum oon yawtii, ina waawi baɗeede mo yidi. De sanaa tawee wo jokkudo laawol Joomiraado.

⁴⁰ Dum le, si o heddake e ngortaalaaku fu, ndeen o burata bernde welnde. Dum woni miilo am, de mido miiloo ko kollammi on duum yuurii e Ruuhu Laamdo.

8

Haala teewu cakkanaangu tooruuji

¹ Joonin en ndaaran kabaaru teewu cakkanaangu tooruuji. Eden anndi «en fuu eden ngoodi anndal». Anndal le, waddan mawninkinaare. Wo njjingu semmbindinta goondinbe. ² Neddo fuu miiliido na jogii anndal, anndaa tafon no haani anndirde.

³ Ammaa neddo fuu jiddo Laamdo, Laamdo ina anndi dum.

⁴ Ndelle e dow nyaamugol teewu cakkanaangu tooruuji, eden anndi «tooru fuu ley adunaaru wanaa fay huunde». Eden anndi du, «Laamdo walaa si wanaa gooto oon».

⁵ Yimbe na mbi'a reweteefe ina ngoodi dow kammu e dow leydi. Si goonga, wi'eteefe «reweteefe» e «joomiraabe» na keewi. ⁶ Ammaa to meeden, Laamdo gooto tan woodi, Baabiiwo tagudo huunde fuu mo mbuuranden oon. Woodi du, Joomiraado gooto tan woodi, Iisaa Almasihu mo huunde fuu laatorii saabe muudum, kokkoowo en nguurdam oon.

⁷ Ammaa wanaa yimbe fuu paami dum. Wobbe woownoobe rewude tooruuji, faa hannden si be nyaamii teewu cakkanaangu tooruuji fu, be miiloto wo tooruuji jaati njeyi teewu nguun. Ndeen berde maɓbe pelan be, mbona, sabo na lokkidi. ⁸ De nyaamdu kaa battintaa en Laamdo. Si en nyaamii, beydantaa en faa'e. Si en nyaamaay du, buytantaa en faa'e.

⁹ Goonga, on kokkaama laawol faa mbaawon nyaamude huunde fuu. Ammaa kakkilee taa laawol ngool liba be tabitaay e ley goondinal been. ¹⁰ Sabo aan bi'eteedo jom anndal, si lokkaajo yi'ii ma ada nyaama ley suudu tooru fu, wanaa dum suusinan bernde mum faa nyaama teewu cakkanaangu tooruuji kam du naa? ¹¹ Hono noon, sakiike men lokkaajo mo Almasihu maayani oon, halkirta saabe anndal maa ngaal. ¹² Si on ngadii sakiraabe be tabitaay e ley goondinal been hakke, si on nawnii berde maɓbe fu, on luttii Almasihu. ¹³ Ndelle, si tawii nyaamude teewu ina liba sakiike am fu, mi nyaamataa ngu katin abada, taa mi liba sakiike am.

9

Haala ko nulaado haani wadaneede

¹ Mi jeyaa hoore am naa? Mi laataaki nulaado naa? Mi yi'aay Joomiraado meeden Iisaa naa? Wanaa saabe ko ngollanmi Joomiraado duum ngoondinirdon naa? ² Fay si to wobbe mi wanaa nulaado, to moodon kaa wo mi nulaado, sabo ko ngoondindon Iisaa duum ina seedoo faa laabi Joomiraado nuli kam.

³ Inan ko njaabotoomi felooḅe kam been: ⁴ wanaa miden njeyi hebude nyaamdu e njaram ley golle amin naa? ⁵ Wanaa miden njeyi yaadude e debbo goondindo hono no nulaabe wobbe been naa? Hono no minyiraabe Joomiraado been ni, e no Piyeer? ⁶ Naa wo miin e Barnabas tan ngoni nulaabe jeyube gollude faa mbuura? ⁷ Moy e moodon yi'i sordaasi joboowo hoore muudum? Moy woni demoowo mo nyaamataa ko tayi e ngesa muudum? Moy woni duroowo mo yarataa kosam kulle muudum?

⁸ Ko kaalammi duum, wanaa miilooji yimɓe tan. Tawreeta du haalii dow majjum. ⁹ Inan ko winndaa e Tawreeta Muusaa: «Taa habbu hunduko ngaari wakkati ndi yaabata gawri faa sokkoo.»* Ko Laamɗo taykii ɗo wo ga'i jaabooji naa? ¹⁰ Wanaa wo saabe meeden o haaldata ɗo naa? Sikke walaa, wo enen mbinndanaa konngol ngol, sabo demoowo e cokkoowo fuu ina ngollira jikke hebude ngedu muɓɓen. ¹¹ Min aawii e moodon barkeeji Ruuhu. Si min tayii e moodon barkeeji adunaaru, yalla idum laatani on huunde mawnde naa? ¹² Si wobbe na kaandi hebude barke e juude moodon, wanaa minen furi haanude hebude naa?

Ammaa e dum fuu, min nawtoraaki laawol ngol. Miden munya huunde fuu taa min kada Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon yaade yeeso. ¹³ Yalla on anndaa golloobe e ley suudu dewal mawndu been ina mbuurdi e kulle de yimɓe kokkata suudu nduun deen naa? Yalla on anndaa halfinaabe golle hirsirde been ina keɓa ngedu muɓɓen e mayre naa? ¹⁴ Hono noon du, Joomiraado yamirii waajotoobe Kabaaru Lobbo been mbuurda e Kabaaru Lobbo oon.

¹⁵ De miin kaa, mi nawtoraaki fay gootel e kulle deen. Ko mbinndammi e moodon joonin du, wanaa faa mi heɓa huunde. Maayde burani kam diina nyaagaade huunde! Mi jabataa fay gooto itta mantagol am e majjum. ¹⁶ Sabo waajaade Kabaaru Lobbo oon manataa kam, idum tilsani kam. Bone woodanii kam si mi waajaaki Kabaaru Lobbo oon! ¹⁷ Sini mido gollannoo dum saabe muuyde am fu, ndeen kaa mi hebanno njobdi. De si goonga, laatake tilay ngollirammi dum, wo gollal ngal kalfinaami. ¹⁸ Ndelle dume woni njobdi am? Njobdi am woni hebude waajaade Kabaaru Lobbo bolum, tawee du mi filataako hebude ko baajotoodo Kabaaru Lobbo foti hebude.

¹⁹ Sabo fay si mi dimo mo fay gooto dawrantaa, mi wadii hoore am maccudo yimɓe fuu, yalla mido heɓa ko furi heewude e muɓɓen. ²⁰ Hakkunde Alhuudiyankooɓe, mi wadii hoore am Alhuudiyanke, faa mi heɓa dum'en. Hakkunde jokkuba Tawreeta Muusaa, mi wadii hoore am jokkudo Tawreeta Muusaa, faa mi heɓa dum'en, fay si wanaa tilay mi jokka jamirooje deen. ²¹ Hakkunde yimɓe be ngalaa e Tawreeta Muusaa been, mi wadii hoore am hono mo walaa e Tawreeta oon, faa mi heɓa dum'en. Mi wi'aay mi jokkataa jamirooje Laamɗo deen, sabo ley yamiroore Almasiihu ngonumi. ²² E ley lokkaabe, mi wadii hoore am mi lokkaajo, faa mi heɓa dum'en. Walaa fuu no mi wadaay hoore am saabe yimɓe fuu, faa mi hisina wobbe muɓɓen no waawi laatoraade fuu. ²³ Mido wada dum fuu saabe Kabaaru Lobbo oon, faa mi heɓa barke muudum.

²⁴ Yalla on anndaa ley doggudu wo yimɓe heewbe ndoggata, de gooto tan hebata mbarjaari? Ndelle, ndoggee faa keɓon. ²⁵ Segilantooɓe dadundurde fuu eeltan balli muɓɓen eeltugol cattungol. Kambe, iɓe ngadira noon faa be keɓa mbarjaari ndi duumataako. Enen le, wo faa keɓen mbarjaari nduumotoondi. ²⁶ Ndelle miin le, mi doggataa hono jiiltotoodo mo anndaa ko dogganta. Mi nanndaa du hono culkotoodo bolum. ²⁷ Ammaa mido ekintina banndu am no naawiri faa mi dawrana ndu, taa mi waajoo wobbe Kabaaru Lobbo, de miin e hoore am mi laatoo mo hebaay.

10

Haala hakkilde faa taa bobɓoo

¹ Sakiraabe, mi yidaa ndullon ko hewtinoo maamiraabe meeden e jamaanu Muusaa duum. Be fuu iɓe ngonnoo ley ruulde, be fuu be peyyitiino maayo manngo. ² E ley ruulde ndeen e maayo ngoon, be fuu be keɓii lootagal batisima laatiibe jokkuba Muusaa. ³ Katin du be fuu be nyaamdii nyaamdu wooturu yuurundu to Laamɗo. ⁴ Be fuu be njardii njaram ngootam yuurudam to Laamɗo. Si goonga, iɓe njarannoo dam e tafaare Laamɗo yaadoore e maɓɓe. Tafaare ndeen woni Almasiihu. ⁵ Ammaa ko furi heewude e maɓɓe, mbelaay Laamɗo. Dum wadi de be maayi, balli maɓɓe cankitaa ley ladde ndeen.

⁶ Kulle deen laatani en misaalu*, taa njokken muuyde terde bonde hono maɓɓe ni. ⁷ Taa laatee rewoobe tooruuji hono no wobbe maɓɓe ngadiri ni, hono no winndiraa:

* 9:9 Fillitagol Tawreeta 25.4. * 10:6 Misaalu wo yeru maa nanndingol.

«Yimḅe ḅeen njoodii ina nyaama ina njara, de ummii ina pija.»[†] ⁸ Taa naaten e fijirde hono no wobḅe maḅḅe naatiri. Ko dum waḁi, yimḅe maḅḅe ujunaaje noogay e tato maayi nyannde wootere. ⁹ Taa ndaartindoden Almasiihu hono no wobḅe maḅḅe ngadi ni. Ko dum waḁi, bolle kalki dum'en. ¹⁰ Taa ḅormee hono no wobḅe maḅḅe ni. Ko dum waḁi, maleyka baroowo oon halkii ḅe. ¹¹ Kulle deen fuu kewtake ḅe faa laatanoo en misaalu. Dum winndaama faa dum tindina en, enen wonḅe e cakitte jamaanuujii ḅeen. ¹² Dum le, miiliido ina darii fuu, hakkila taa bobḅoo. ¹³ Walaa torra ndaartintoodo on mo hewtataa ḅii-Aadama fuu. Woodi, Laamdo wo koolniido, accataa ndaartindedon ko buri semmbe mon. Ley ndaartindaare ndeen o hokkan on laawol no mburtorodon nde faa mbaawon munyande nde.

¹⁴ Saabe duum, sakiraaḅe am horsuḅe, mbodḁee dewal tooruujii. ¹⁵ Mido haalana on hono wo on jom'en hakkillo ni. Ndelle caree onon e ko'e mon ko mbi'ammi duum. ¹⁶ Horde-loonde hiraande seniinde nde njetteten Laamdo saabe muudum ndeen, si en njarii nde, en kawtii yiyam Almasiihu daam. Buuru mo tayeten oon, si en nyaamii dum, en kawtii banndu Almasiihu nduun. ¹⁷ Caggal buuru oon wo gooto, enen du, enen e heewude fuu, wo en banndu wooturu, sabo eden njogii ngedu e buuru gooto oon. ¹⁸ Taykee lenyol Israa'iila ngool: yimḅe maḅḅe nyaamoobe kirsamaaji ḅeen laatake gootum e ley teddingol Laamdo gadanaado hirsirde oon. ¹⁹ Mi wi'ataa teewu cakkanaangu tooruujii nguun wo huunde dagiinde hono noon. Mi wi'ataa du, tooruujii diin, won ko ngoni. ²⁰ Ko njidumi wiide dey, kirsamaaji di yimḅe ḅeen cakkata diin, wo ginnaaji cakkantee, wanaa Laamdo. Mi yidaa laatodon hawtuḅe e ginnaaji. ²¹ On mbaawaa yardude horde Joomiraado ndeen de njardon katin horde ginnaaji. On mbaawaa nyaamude e le'al Joomiraado ngaal de nyaamron katin e le'al ginnaaji diin. ²² Naa umminde tikkere Joomiraado kiroowo oon njiduden naa? Yalla en miilii eden buri mo semmbe naa?

No neddo jeyi worruḁe ley ndimaaku

²³ Mbiidon: «Huunde fuu ina dagii.» Ayyo, ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga, «huunde fuu ina dagii», ammaa wanaa huunde fuu semmbinta goondinal wobḅe. ²⁴ Taa fay gooto filoo ko nafata hoore muudum tan, ammaa filoo ko nafata wobḅe. ²⁵ Teewu cootteteengu luumo fuu, odon mbaawi nyaamirde dum berde de pelataa on tawa on yamaay yalla wo dum teewu cakkanaangu tooruujii naa wanaa. ²⁶ Sabo «leydi e ko woni e mayri fuu wo Joomiraado jeyi.»[‡] ²⁷ Si neddo mo goondinaay noddii on faa nyaamdon, de on njabii nootaade fu, nyaamon ko kokkadon fuu, tawa berde mon pelataa on. ²⁸ Ammaa si goddo wi'ii on: «Dum wo ko sakkanaa tooruujii», ndeen kaa, taa nyaamee dum, saabe biido noon oon e saabe miiloo bernde mum feloore dum. ²⁹ Ko kaalammi haala miiloo bernde duum, wanaa saabe berde moodon onon, wo saabe bernde biido noon oon.

Sabo si goonga, walaa ko bernde neddo goddo saroo ndimaaku am. ³⁰ Si mido yetta Laamdo e dow ko nyaamammi, ko waḁi de mido mbonkee saabe nyaamdu ndu njettirmi Laamdo nduun?

³¹ Ndelle, si odon nyaama maa odon njara, maa ko ngadoton fuu, ngadiree dum faa Laamdo teddinee. ³² Taa laatanee fay gooto fergere, wanaa Alhuudiyankooḅe, wanaa yimḅe ḅe nganaa Alhuudiyankooḅe, wanaa kawrital goondinḅe Laamdo ngaal. ³³ Ngolliree hono am ni. Mido filoo ko welata yimḅe fuu e dow huunde fuu, tawee mi filaaki nafaa am miin tan. Wo ko nafata yimḅe heewḅe pilotoomi, faa ḅe kisinee.

11

¹ Nyemmbitee kam hono no nyemmbitirammi Almasiihu ni.

Haala dow suddugol hoore

² Mido yetta on ko miccitidon kam e huunde fuu, e ko njokkudon al'aadaaji di kollumi on diin. ³ Ammaa, mido yidi paamon Almasiihu woni hooreejo gorko fuu, gorko woni hooreejo deekum, katin du Laamdo woni hooreejo Almasiihu. ⁴ Ndelle, si gorko na du'oo

[†] 10:7 Wurtagol 32.6. [‡] 10:26 Jabuura 24.1.

maa na haalda konngol annabaaku de suddi hoorem fu, huyfinii hooreejo muudum oon.
⁵ Ammaa si debbo na du'oo naa na haalda annabaaku de suddaa hoore muudum fu, huyfinii hooreejo muudum oon, sabo imo wa'i hono wo o toytiiido ni. ⁶ Sabo dey, si debbo suddaa hoore muudum, ina haani taya sukundu mum fuu. Ammaa tayude sukundu mum naa toytude ndu ina semtina debbo. Ndelle na haani sudda hoore muudum. ⁷ Taa gorko kaa sudda hoorem, sabo gorko wo tagaadi Laamdo, na holla darja muudum. Debbo kaa wo darja gorko. ⁸ Sabo wanaa gorko ittaa e debbo, wo debbo ittaa e gorko. ⁹ Katin du, wanaa gorko taganaa debbo, wo debbo taganaa gorko. ¹⁰ Saabe duum, e saabe nulaabe laamu fu, ina tilsani debbo sudda hoore muudum.* Dum laatanto dum maande holloore ina woni ley hawju gorum. ¹¹ Ammaa dum e laataade fuu, ley tagaadi Joomiraado, debbo ina haajaa gorko, gorko du ina haajaa debbo. ¹² Sabo no debbo yuuriri e gorko ni, hono noon gorko du yuurirta e debbo, rimee. De duum fuu to Laamdo dum yuuri. ¹³ Caree onon e ko'e mon: si debbo na rewi Laamdo tawi suddaa hoorem, yalla na fonnditii naa? ¹⁴ Wanaa tagaadi ndiin e hoore muudum ina faamina on sukundu juutundu ina semtinii e gorko? ¹⁵ Ammaa debbo kaa, si na woodi sukundu juutundu fu, wo darja muudum. Sabo o hokkiraama sukundu juutundu faa o sudda hoore makko. ¹⁶ De si goddo yeddii dum de jokki laawol gonngol fu, faama dum wanaa al'aada amin, dum wanaa al'aada kawrite goondinbe Laamdo deen du.

Haala hiraande seniinde

¹⁷ Won ko njidumi haalande on joonin, haala no kawritirton. Haala majjum mi waawaa yettude on, sabo nde kawritindon fu, wo ko boni beydotoo, wanaa ko woodi. ¹⁸ Ko artii fuu, mi nanii si on kawritii fu, luural ina woni hakkunde moodon. Midu miila du wo dum goonga. ¹⁹ Ina tilsa pelle pelle ngada hakkunde moodon, faa hoolniibe jaati wonbe e ley moodon been annditee. ²⁰ Nde kawritindon fu, wanaa nyaamude hiraande Joomiraado ndeen hawrunduri on. ²¹ Sabo gooto moodon fuu henyoto nyaama hiraande muudum. Wobbe moodon ina njolba, wobbe moodon du ina culoo. ²² Yalla on ngalaa cuudi do kaandon nyaamude e yarude naa? Naa wo on njawu kawrital goondinbe Laamdo ngaal? Yalla odon njidi huyfinde be ngalaa faa'e been naa? Dume mbi'ammi on? Mi yetta on naa? Mi waawataa yettude on e dum.

Haala miccitagol hiraande seniinde arandeere

(Matta 26.26-29, Marku 14.22-25, Lukka 22.14-20)

²³ Sabo miin, inan ko kebumi e Joomiraado de njottinmi on: ley jemma mo Joomiraado meeden Iisaa jambaa oon, hooyi buuru, ²⁴ yetti Laamdo, heli buuru oon, wi'i: «Dum wo banndu am hokkaandu saabe moodon. Ngadon dum faa miccitodon kam.» ²⁵ Hono nii du, nde be tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam. O wi'i: «Horde nde woni amaana keso tabintiniraado yiyam am. Nde njaroton fuu, miccitodon kam.» ²⁶ Sabo nde nyaamoton buuru oon e nde njardoton horde cabijam ndeen fu, odon kaala haala maayde Joomiraado faa do wartowi.

²⁷ Ndelle, neddo fuu nyaamirido buuru Joomiraado no fotiraay, yardi horde makko no fotiraay, wadii hakke e banndu Joomiraado nduun e yiyam makko daam fuu. ²⁸ Ndelle, mono fuu taykoo hoore muudum fadde muudum nyaamude buuru oon naa yardude horde ndeen. ²⁹ Sabo neddo fuu nyaamudo buuru oon, yardi horde ndeen, de miilaaki wo dum banndu Joomiraado nduun fu, foodanan hoore muudum sariya no nyaamiri e no yariri noon.

³⁰ Dum wadi de nyawbe e lokkaaḅe ina keewi e moodon, wobbe moodon du njawtii. ³¹ Sini en taykotonon ko'e meeden, en carataakeno. ³² Ammaa Joomiraado ina saroo en faa dartina en, taa njukkodeden e adunaaru ndu.

* ^{11:10} Wobbe ina paamira fudfoode aayaare nde hono nii: Saabe duum, e saabe maleyka'en. Ley Geresankoore, nulaabe e maleyka'en, fuu wo innde wootere.

³³ Ndelle sakiraaɓe am, si oɗon kawrita faa nyaamdon hiraande Joomiraado ndeen, mono fuu njabboo banndum. ³⁴ Si goddo yolbii fu, sanaa nyaama to suudu muudum. Ndeen kawrite moodon laatantaako on jukkungo.

Woodi, ko heddii duum mi biltan dum si mi warii.

12

Haala dokke Ruuhu Ceniido

¹ Joonin en ndaaran kabaaru dokke Ruuhu Ceniido. Sakiraaɓe, mi yidaa tawee on paamaay. ² Nde on ngoondinaayno Joomiraado ndeen, oɗon anndi tooruuji muumɗi diin na dowa on, na majjina on. ³ Saabe duum mido yidi paamon: fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo kudaaɗo» si Ruuhu Laamɗo ina woni e muudum. Katin du fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo Joomiraado» si Ruuhu Ceniido walaa e muudum.

⁴ Dokke de Ruuhu Ceniido hokkata en deen ina ceedi sifa, de Ruuhu oon wo gooto. ⁵ Golleeji ballooji kawrital diin ina ceedi sifa, de Joomiraado oon wo gooto. ⁶ Ko golleeji diin ndimata ina seedi sifa, ammaa Laamɗo gooto oon kam gollata di fuu ley yimbe been fuu. ⁷ Mono fuu hokkaama dokkal ɓanginoowal Ruuhu faa ngal nafa kawrital fuu. ⁸ Imo hokka oodo haala hakkilanteeha, o hokka ooto haala kebbinaaka anndal. ⁹ Kanko Ruuhu gooto oon hokkata oodo goondinal luggungal, ooto dannude nyawbe. ¹⁰ O hokka oodo wadude kaayefiiji, ooto haaldude annabaaku. O hokka oodo senndude ko yuuri e Ruuhu e ko yuuri e ginnaaji, ooto haalude demle de anndaaka. O hokka goddo du fiirtude demle deen. ¹¹ Wo Ruuhu gooto oon gollata dum fuu. Wo kam feccata, de hokka mono fuu dokkal ngal muuyi.

No kawrital nanndiri e terde neddo

¹² Woodi banndu du wo wooturu, de na jogii terde keewde. Fay si terde banndu na keewi, banndu kaa wo wooturu. Hono noon banndu Almasiihu du worri. ¹³ Sabo en fuu en mbatisiraama Ruuhu gooto faa laatoden banndu wooturu, yalla wo en Alhuudiyankooɓe naa en nganaa, yalla wo en rimbe naa en riimaybe. Katin du en fuu en njarnaama Ruuhu gooto oon.

¹⁴ Banndu wanaa tergal gootal, wo terde keewde. ¹⁵ Si koyngal wi'ii: «Caggal mi wanaa junngo, mi jeyaaka e banndu», dum hadataa ngal jeyeede e banndu. ¹⁶ Naa si nowru wi'ii: «Caggal mi wanaa yitere, mi jeyaaka e banndu», dum hadataa ndu jeyeede e banndu. ¹⁷ Si terde deen fuu wo gite, noy neddo oon nanirta? Naa si de fuu wo de noppi, noy neddo oon maartirta ko uurata e ko luubata? ¹⁸ Ammaa, Laamɗo hawrundurii terde deen fuu e banndu wooturu hono no muuyiri ni. ¹⁹ Si tergal gootal tan woodunoo, dum kaa laatataako banndu. ²⁰ Ndelle, terde deen ina keewi, de banndu nduun wo wooturu. ²¹ Yitere waawaa wi'ude junngo: «Mi haajaaka ma.» Hore du waawaa wi'ude koyde: «Mi haajaaka on.» ²² Ammaa, terde banndu nanndude e burde lokkidinde, deen ngonni de kaajaden sanne. ²³ Terde ndaardeteede wo kuyfude, deen burden teddinde. Burde semtinaade, deen burden haybude. ²⁴ De terde meeden godde burde teddeengal deen kaajaaka wadeede noon. Laamɗo hawrunduri terde fuu, hokki terde lokkaaje deen teddeengal faa buri deya deen. ²⁵ O wadii dum faa taa luural wada e banndu nduun, ammaa faa terde deen fuu kaybundura. ²⁶ Si tawii tergal gootal naawii, keddiide deen fuu naawdan e muudum. Si tergal gootal teddinaama, keddiide deen fuu mbeltodoto e muudum.

²⁷ Woodi onon, wo on banndu Almasiihu, mono e moodon fuu wo tergal e banndu makko nduun. ²⁸ Nii Laamɗo darniri kawrital goondinbe ngaal: ko artii fuu o joyyini nulaabe, o beydi katin haaldoobe annabaaku, de o jokkintini jannginoobe. Caggal duum, o joyyini wadoobe kaayefiiji e dannooɓe nyawbe e wallooɓe e ardotoobe e haaloobe demle de anndaaka. ²⁹ Yalla yimbe fuu wo nulaabe naa? Yalla be fuu wo be haaldoobe annabaaku naa? Be fuu wo be jannginoobe naa? Be fuu ibe ngada kaayefiiji naa? ³⁰ Yalla yimbe fuu kokkaa dannude nyawbe naa? Naa haalude demle de anndaaka? Naa

fiirtude demle deen naa? Wanaa noon! ³¹ Woodi ndelle, tinnee, poodanee dokke burde heewude nafaa deen.

Joonin le, mi hollan on laawol burngol fuu woodude ngol hono muudum walaa.

13

Haala njinngu

¹ Si mi haalirii demle yimbe, fay demle maleyka'en, de njinngu walaa e am fu, wo mi lennguru senyooru, naa wo mi duko jamde gokkundurteede tan. ² Si mido woodi dokkal haaldude annabaaku, de mi faama sirriiji fuu e annde fuu, naa si mi tawraama goondinal faa mi dirna baamle, si njinngu walaa e am fu, mi wanaa fay huunde. ³ Si mi hokkii ko njogiimi fuu talkaabe naa mi hokkitirii banndu am duppee, de njinngu walaa e am fu, dum nafataa kam fay huunde.

⁴ Njinngu ina jogii munyal, ina jogii moyyuki. Njinngu waldaa e kiram, mantataako, mawninkintaako. ⁵ Njinngu wadataa ko semtinii, filataako muuyde hoore muudum. Ngu yaawaa bernude, ngu saawataa tikkere. ⁶ Njinngu seyortaako oonyaare, wo goonga seyortoo. ⁷ Wakkati fuu njinngu ina sawrii, selataa hoolaade, de na hedoo Laamdo ley huunde fuu. Munyal muudum timmataa.

⁸ Njinngu saamataa abada. Haaldude annabaaku timminte, demle celan, anndal du timminte. ⁹ Sabo anndal meeden ina nyaki, haala annabaaku du ina nyaki. ¹⁰ Ammaa si ko hibbi duum warii fu, ko nyaki duum fuu faltoto.

¹¹ Nde laatinoomi cukalel ndeen, mido haaldannoo hono cukalel, mido miilotonoo hono cukalel, mido yiirannoo du hono cukalel. De ko laatiimi mawdo duum, mi seedii e golle cukaaku. ¹² Ko nji'eten joonin duum laabaay, wo hono yuurnaade daandorgal nibbungal ni. Ammaa ley ko warata duum en njiiran gite men faa laaba. Ko anndumi joonin duum hibbaay, ammaa wakkati waran nde anndammi faa hibba, hono no Laamdo anndiri kam faa hibbi ni.

¹³ Ndelle, kulle tati ngoni duumotoode: goondinal e jikke e njinngu. De ko buri manngu hakkunde majje fuu wo njinngu.

14

Haala dokke Ruuhu Ceniido

¹ Ndelle, poodanodon njinngu no mbaawrudon fuu. Eelon du dokke Ruuhu Ceniido deen. De ko buri fuu, pilodon haaldude annabaaku. ² Sabo kaaliroowo demle de anndaaka wo Laamdo haaldata, wanaa yimbe. Si goonga, fay gooto faamataa ko o haalata. Imo haalda sirriiji ley kawtal Ruuhu. ³ Ammaa kaaloowo konngol annabaaku oon, wo yimbe haaldata, faa semmbina goondinal mubben, sellina berde mubben, de feewtina de. ⁴ Kaaliroowo demle de anndaaka, wo hoore muudum nafata. Ammaa kaalidoowo annabaaku, wo kawrital goondinbe nafata. ⁵ Mido yidi kaaliron demle de anndaaka on fuu, de ko burani kam, kaaldon annabaaku. Sabo kaalidoowo annabaaku buri kaaliroowo demle de anndaaka, si wanaa tawa neddo ina waawi fiirtude, faa kawrital goondinbe ngaal heba nafaa.

⁶ Ndelle sakiraabe, si mi warii to moodon de mido haalirana on demle de anndaaka, dume dum nafata on? Si haala am waddanaay on ko Laamdo banginani kam duum, naa anndal, naa konngol annabaaku, naa waaju fu, dum fuu dum nafataa on. ⁷ Taykoden du fay ko walaa yonki hono sereendu naa hoddu. Si munkariiji diin piyaaka faa laabi fu, noy annditirten ko sereendu nduun fuufata naa ko hoddu nduun hodata? ⁸ Naa si puufoowo luwal wolde fuufaay faa laabi, moy segilantoo wolde ndeen? ⁹ Hono noon, onon du, si on njottinirii kabaaru oon demle de anndaaka de ko faaminii fuu walaa, noy paamirtedon? On paddii haala mon ley henndu! ¹⁰ Ina woodi demle keewde ley adunaaru. De no ceediri fuu, walaa haala ka nanataake. ¹¹ Ammaa si neddo haaldii e am demngal* ngal mi nanataa fu, mi laatanake dum janano, kam du laatanake kam janano. ¹² Hono noon, onon du e ley

* 14:11 Maanaa demngal do wo sii haala.

foodanagol moodon dokke Ruuhu deen, tinnodon e hebude dokke cemmbinooje kawrital goondinbe ngaal e semmbe moodon fuu.

¹³ Ndelle, kaaliroowo demngal ngal anndaaka fuu njaaroo Laamdo waawude fiirtude ngal. ¹⁴ Sabo si mido wada du'aare e demle de mi annda fu, goonga, yonki am ina woni e du'aare, ammaa mi faamataa miin e hoore am. ¹⁵ Ndelle, noy ngadammi? Mi wadan du'aare e yonki am, ammaa mi wadan nde e hakkillo am du. Mi yimiran yonki am, ammaa mi yimiran hakkillo am du. ¹⁶ Si wanaa noon fu, si a yettirii Laamdo e ley yonki maa tan, noy tawaado toon mo woowaa dum waawirta wi'ude «Aamiina» e yettugol maada ngool? Sabo joomum nanataa ko kaalataa duum. ¹⁷ Fay si yettugol maa ngool ina woodi sanne, ngol nafataa joomum fey.

¹⁸ Mido yetta Laamdo, ko kaaldammi demle de anndaaka faa buri on on fuu. ¹⁹ Ammaa e ley kawrital goondinbe, haalude karfeeje joy paaminiide faa janngina yimbe, burani kam haalirde karfeeje ujunaaje sappo demle de anndaaka.

²⁰ Sakiraabe, taa laatodon hono cukaloy e ley hakkillooji moodon. Laatodon be ngalaa bonanda hono cukaloy, ammaa e ley hakkillooji mon laatodon mawbe. ²¹ Ina winndaa e Tawreeta:

«Nde kaaldowammi e yimbe am,
wo e kundude yimbe leyde godde,
wo e demle jananbe kaalirammi.

Dum fuu,

be kettindantaako kam.»†

Wo noon Joomiraado wi'i.

²² Hono noon, demle de anndaaka deen wo maande sariya do be ngoondinaay, de nganaa maande do yimbe goondinbe. Haaldude annabaaku du wo maande do goondinbe, wanaa do be ngoondinaay. ²³ Ndelle, si goondinbe fuu kawritii, ina kaalda demle de anndaaka, de yimbe be mboowaa dum naa yimbe be ngoondinaay ngarii fu, be mbi'an wo on haarjaabe. ²⁴ Ammaa si gooto e yimbe been warii, de tawi yimbe fuu ina kaalda annabaaku, ko o nanata duum fuu ina faamina mo hakkeji makko, ina saroo mo. ²⁵ Ko suudii ley bernde makko bangan. Ndeen o hippoto e leydi, o sujidana Laamdo, o wi'a: «Si goonga ni, Laamdo ina wondi e moodon.»

No kawrital goondinbe haani worrude

²⁶ Ndelle sakiraabe, noy ngadoton? Si on kawritii, de gooto moodon ina woodi jimol, goddo du ina janngina, goddo ina woodi ko Laamdo banganani dum, goddo ina haala demngal ngal anndaaka, goddo du na fiirta ngal, sanaa fuu wadiree faa semmbina kawrital goondinbe ngaal. ²⁷ Si demle de anndaaka kaalirtee, taa bura yimbe dido naa tato. Been du, sanaa be kaalira gooto gooto, de gooto moodon fiirta. ²⁸ Ammaa si piirtoowo walaa, joomum deyyinoo e ley kawrital ngaal, haalda e Laamdo e ley bernde muudum. ²⁹ Haaldoobe annabaaku du, dido naa tato tan kaala, de heddiibe been kiinya haala maabe kaan. ³⁰ De si won ko Laamdo banganani gooto e joodiibe been, kaaloowo arandeejo oon deyyinoo. ³¹ Sabo on fuu, odon mbaawi haaldude annabaaku gooto gooto, faa yimbe fuu keba paamal e berde cellinaade. ³² Haaldoobe annabaaku been ina mbaawi nanngitinde ko'e mubben. ³³ Si goonga, Laamdo wadataa ko jiiibii. Wo o Laamdo gaddoowo jam.

No worri e kawrite seniibe deen fuu, ³⁴ sanaa rewbe ndeyyinoo ley kawrite deen, sabo be ngalaa laawol haalude ley doon. Be dowtoroo no Tawreeta wi'iri noon. ³⁵ Si tawii won ko be njidi faamtindaade, be acca faa be koota, be yamowa jom'en cuudi maabe. Sabo konngol debbo nanee ley kawrital ina semtinii. ³⁶ Naa odon miiloo konngol Laamdo ngool to moodon yuuri naa? Wo onon tan kebi ngol naa?

³⁷ Si neddo ina miilii wo annabaajo maa ina miilii wo jogiido baawde Ruuhu Ceniido, ina haani annditinde ko mbinndanammi on duum wo yamiroore Joomiraado. ³⁸ Mo annditaay dum fuu, Laamdo annditataa dum. ³⁹ Ndelle sakiraabe, poodanodon haaldude

† 14:21 Esaaya 28.11-12.

annabaaku, katin du taa kaḃon demle ḃe anndaaka haaleede. ⁴⁰ Ammaa huunde fuu waḃiree no haaniri, tawee fuu ina fonnditii.

15

Haala ummital Almasiihu

¹ Sakiraaḃe, mido miccintina on Kabaaru Lobbo mo mbaajinoomi on. On njabii ḃum, oḃon keddiid oḃon kaḃḃii e majjum. ² Wo saabe Kabaaru oon kisinirtedon, si tawii on tiigorake mo no kaaldanmi on ni. Si wanaa noon fu, goondinal mon laatoto ḃolum.

³ Mi yottinanii on kabaaru mo kebumi, ḃurdo huunde fuu oon. Dum woni: Almasiihu maayii saabe hakkeeki meeḃen, no Binndi ḃiin mbiiri ni. ⁴ O wattaama ley saabeere. O iirtake e nyalooma tataḃo, no Binndi ḃiin mbiiri ni. ⁵ O ḃanganii Piyeer. Caggal ḃuum, o ḃangani taalibaabe sappo e ḃido been. ⁶ Caggal ḃuum, o ḃangani ko ḃuri sakiraaḃe keme njoyo ley wakkati gooto. Ko ḃuri heewude e maḃḃe ina mbuuri faa joonin, de wobbe maḃḃe paltake. ⁷ Jokkiti katin, o ḃangani Yaakuuba, de o ḃangani nulaabe been fuu. ⁸ Sakitii, o ḃangani kam miin ga'udo hono ḃinngel dimaangel gilla wakkati muudum yottaaki ni. ⁹ Si goonga, miin ḃuri nulaabe been fuu famḃude. Mi fotaay fay noddireede nulaado, sabo mi torriino kawrital goonḃinḃe Laamḃo. ¹⁰ Joonin le, saabe moyyere Laamḃo ndeen laatorii mi ko ngonumi ḃuum. Moyyere nde o waḃani kam ndeen du rimaay ḃolum. Si goonga, miin ḃuri nulaabe been fuu gollude. De wanaa miin gollata, wo moyyere Laamḃo wonnde e am ndeen gollata. ¹¹ Ndelle nde wo miin, nde wo kamḃe, fuu fotu. Wo ḃuum min fuu min mbaajotoo, ḃuum du ngoonḃindon.

Haala ummital maayḃe

¹² Woodi, miden mbaajoo Almasiihu iirtake e maayde. Ndelle, noy wobbe moodon mbiirata maayḃe ummitataako? ¹³ Sini ummital maayḃe walaa, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁴ De si Almasiihu ummitaaki, waaju amin wo ḃolum, goondinal moodon du wo ḃolal. ¹⁵ Woodi si maayḃe ummitataako du, idum holla ko min ceḃanii Laamḃo ḃuum wo fewre. Sabo min mbi'ii Laamḃo ummintinii Almasiihu, de ḃum wanaa goonga si maayḃe ummitataako. ¹⁶ Si maayḃe ummitataako, Almasiihu e hoore muudum ummitaaki. ¹⁷ Si Almasiihu ummitaaki, goondinal moodon wo ḃolal, oḃon ngoni ley hakkeeki mon faa joonin. ¹⁸ Si wo noon du, maaynoobe e ley goondinal Iisaa Almasiihu been kalkii. ¹⁹ Si jikke meeḃen e Almasiihu wo ley nguurndam meeḃen ḃo tan nafannoo, eeḃen ḃuri yimḃe fuu yurminaade.

²⁰ Ammaa si goonga, Almasiihu ummintinaama e maayde, laatake artiido e ummitotoobe. ²¹ Sabo no maayde yuuri e neḃḃo gooto, hono noon du ummital hakkunde maayḃe yuuri e neḃḃo gooto. ²² No yimḃe fuu maayirta saabe kawtal muḃḃen e Aadama, hono noon du yimḃe fuu ummintinirtee saabe kawtal muḃḃen e Almasiihu. ²³ Ammaa mono fuu e wakkati muudum ummitotoo. Almasiihu woni arandeejo oon. Ndeen si wartii fu, ḃe o jeyi been du ummitoto. ²⁴ Ndeen timmoode waran. Almasiihu halkan kaanankaaku e baawḃe e semmbe fuu, de hokkita Laamḃo Baabiiwo laamu. ²⁵ Sabo ina tilsi Almasiihu laamoo faa nde Laamḃo waḃi mo o yaaba wayḃe mo been fuu. ²⁶ Ganyo cakitotooḃo halkeede oon wo maayde, ²⁷ sabo ina winndaa: «Laamḃo wattii huunde fuu ley koyḃe makko.»* Ammaa si wi'aama «huunde fuu wattaama ley koyḃe makko», na tannyoraa Laamḃo gaḃuḃo ḃum oon kaa naataay. ²⁸ Nde huunde fuu heeḃii ley baawḃe Almasiihu Bajjo oon ndeen, kam e hoore muudum heedan ley Laamḃo gaḃuḃo o dawrana huunde fuu, faa Laamḃo laamoo kala huunde fuu.

²⁹ Woodi, ina woodi jaboobe lootireede lootagal batisima saabe maayḃe. Si tawii maayḃe ummitataakono, ḃume waḃi de yimḃe ina mbatisiree saabe maḃḃe? ³⁰ Minen e ko'e amin, ko waḃi de miden njardoo masiibaaji wakkati fuu faa miden nesa maayde? ³¹ Sakiraaḃe, nyannde fuu mido nesa wareede. Tannyoron wo ḃum goonga, hono ko mantortoomi on yeeso Joomiraado men Iisaa Almasiihu ḃuum du laatorii goonga. ³² To Efeesu toon mi habaama wolde sattunde, hono wo daabaaji ladde bonḃi kaḃumi. Si mi

* 15:27 Jabuura 8.7.

goondinaayno ummintineede fu, dume dum nafata kam? Si maayḅe ummitataakono fu, ngaden no wiiraa ni: «Nyaamen, njaren, sabo jaango en maayan.»

³³ Taa kiilon ko'e mon: «Yaadude e bonḅe ina bonna needi lobbiri.» ³⁴ Ngartiree hakkillooji mon e ko fonnditii, celon wadude hakke. Sabo wobḅe moodon anndaa Laamdo. Ko mbiirumi noon wo faa cemton.

³⁵ Ammaa hasii goddo yaman: «Noy maayḅe ummitortoo? Noy balli muḅḅen ngorrata?» ³⁶ Aan pamaro hakkillo! Aawdi ndi aawudaa fuu, sanaa waata, de sakitoo fuda. ³⁷ Aawdi ndi aawudaa du, si wo gawri naa wo aawdi feereeri, wo ndi wabbere tan. A aawataa wullere ndeen e hoore muudum. ³⁸ Caggal duum, Laamdo wadata ndi sii wullere nde muuyi, aawdi fuu e sii wullere muudum. ³⁹ Kulle jogiide yonki du kawtaa terde: bibḅe-Aadama e terde muḅḅen, daabaaji e terde muḅḅen, pooli e terde muḅḅen, liyyi du e terde muḅḅen. ⁴⁰ Ina woodi balli kammunkooji e balli leydinkooji. Kammunkooji diin e darja muḅḅen, leydinkooji diin du e darja muḅḅen. ⁴¹ Naange e jalbugol muudum, lewru du e jalbugol muudum, koode e jalbugol muḅḅen. Fay hakkunde koode deen, jalbugol muḅḅen ina seedi.

⁴² Ummital maayḅe du hono noon worri. Ko iretee duum ina nyola, ko ummitotoo duum nyolataa. ⁴³ Ko iretee duum ina lakkidi, ko ummitotoo duum ina jogii teddeengal. Ko iretee duum ina lakkidi, ko ummitotoo duum ina jogii semmbe. ⁴⁴ Ko iretee duum wo terde leydinkooje, ko ummitotoo duum wo terde ruuhunkooje. Terde leydinkooje ina ngoodi, ndelle terde ruuhunkooje du ina ngoodi. ⁴⁵ Dum wadi de na winndaa: «Neddo arandeejo oon, dum woni Aadama, laatake yonki mbuurki.» Aadama cakitiido oon kaa laatake Ruuhu kokkoowo nguurndam. ⁴⁶ Wanaa ko jeyaa e Ruuhu duum artii warude. Wo ko jeyaa e leydi duum artii, de ko jeyaa e Ruuhu duum jokki. ⁴⁷ Neddo arandeejo oon e sollaare leydi tagiraa. Neddo didaḅo oon e kammu yuuri. ⁴⁸ Yimḅe yuurube e sollaare leydi been ina ngorri hono Aadama yuurudo e sollaare leydi oon. Yimḅe jeyaabe e kammu been ina ngorri hono yuurudo dow kammu oon. ⁴⁹ Hono no nanndirden e yuurudo e sollaare leydi oon ni, hono noon nanndirden e yuurudo dow kammu oon du.

⁵⁰ Sakiraaḅe, inan ko kaalammi duum: teewu e yiyam mbaawaa naatude e laamu Laamdo. Katin du ko nyolata waawaa hebude ko nyolataa faa abada duum.

⁵¹ Ndaar, mido ḅanginana on sirri: wanaa en fuu maayata, ammaa en fuu en mbaylitete. ⁵² Dum wadan wakkati gooto, no tanyango yitere ni, si buututal cakito-toongal fuufaama. Sabo buututal ngaal fuufete, de maayḅe been ummodoo e balli di nyolataa. Enen du, en mbaylitete. ⁵³ Sabo si goonga, ina tilsi terde nyolooje deen bornoo ko nyolataa, maayooje deen du bornoo ko maayataa. ⁵⁴ Si terde nyolooje deen bornake ko nyolataa, maayooje deen bornake ko maayataa fu, ndeen konngol binndaangol ngol tabitan: «Maayde jaalaama, modaama.»†

⁵⁵ «Maayde, toy jaalagol maa woni?

Maayde, toy tooke maa ngoni?»‡

⁵⁶ Tooke poodooje maayde wo hakke. Hakke du hemrii baawde saabe jamirooje Tawreeta.

⁵⁷ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo kokkiroowo en jaalagol saabe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

⁵⁸ Ndelle sakiraaḅe am horsuḅe, laatee joottiibe 6e ndimmbataako. Wakkati fuu beydon tinnaade e golle Joomiraado, sabo odon anndi ko ngolloton ley kawtal Joomiraado duum wanaa bolum.

16

Haala wallugol seniibe wonḅe ngalluure Urusaliima

¹ Joonin en ndaaran kabaaru hawrundurgol ceede faa walla seniibe wonḅe Urusaliima been. Ngaden ko njamirmi kawrite goondinḅe gonde leydi Galaatiya deen. ² Alan fuu, mono e moodon fuu itta ko waawi, resa. Ndeen si mi warii, en pilataako hawrundurde

† 15:54 Esaaya 25.8. ‡ 15:55 Hoseya 13.14.

dum katin. ³ Nde ngarumi fu, mi hokkan ɓe cubidon been ɓataakiiji kollooji on cubake ɓe, ɓe njaara ballal moodon ngaal Urusaliima. ⁴ Si na foti ko mi yaha miin du, min njaadan.

Haala anniyaaji Pool

⁵ Si mi feyyitii leydi Makedoniya fu, mi waran to moodon, sabo toon ndewammi. ⁶ Hasii mi weeranan on seeda naa mi dabban to moodon. Ndeen odon mbaawi wallude kam faa mi yaha yeeso e jahaangal am. ⁷ Sabo mi yidaa fantude to moodon joonin de mi dilla law. Mido yidi ɓooyude to moodon seeda si Joomiraado jabii. ⁸ Ammaa mi ɓooyan ley Efeesu ga faa iidi benndal alkama hewta. ⁹ Sabo mi hebii do laawol manngol no mi gollira gollal nafoowal. Woodi, wayɓe du na keewi.

¹⁰ Si Timote warii to moodon fu, njakkitodon dum faa wooda taa hula, sabo wo Joomiraado o gollanta hono am ni. ¹¹ Ndelle, taa fay gooto yawa mo. Mballon mo e laawol ngool faa o warta to am e jam. Sabo mido hedii mo, kanko e sakiraabe been.

¹² Woodi, dow sakiike meeden Apolos, mi nyaagake mo sanne o yaada e sakiraabe been to moodon, de o muuyaay yahude joonin. Si o hebii laawol fu, o waran.

Baynundural

¹³ Kakkilon, ndarodon faa wooda ley goondinal. Laatodon suusuɓe, ɓeydorodon semmbe. ¹⁴ Ko ngadoton fuu, ngadiron dum njinngu.

¹⁵ Odon anndi Estefaana e koreeji muudum. Kam'en artii fuu goondinde ley leydi Akaya. Iɓe tinnii e gollande seniibe been. Sakiraabe, mido nyaagoo on sanne: ¹⁶ njarranee yimbe wa'ube hono noon, kam'en e gollidoobe e mubben, tinniiɓe e gollal ngaal fuu. ¹⁷ Mido weltoroo garol Estefaana e Fortunaatu e Akayku ngool. ɓe ngadanii kam ko onon on mbaawaa wadande kam saabe on ngalaa ga. ¹⁸ ɓe mbaaltinii hakkillo am, kam e hakkillooji moodon fuu. Teddinee yimbe hono mabbe.

¹⁹ Kawrite goondinbe gonde leydi Aasiya deen ina njowta on. Akila e deekum Piriisilla e kawrital goondinbe kawroowal galle mabbe ngaal ina njowta on sanne e innde Joomiraado. ²⁰ Sakiraabe been fuu ina njowta on. Njowtunduron onon du e jowtaali ceniidi.

²¹ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. ²² Neddo fuu mo yidaa Joomiraado, kuddi woodanii dum! Yaa Joomiraado amin, war! ²³ Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon. ²⁴ Njinngu am ina woni e moodon on fuu e ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu.

Bataaki Pool diḁabi to Korintunkooḅe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool e sakiike meeden Timote. Miin Pool, mi nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Miden njowta kawrital Laamdo gonngal Korintu e seniibe wonbe leydi Akaya fuu. ² Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettiri Laamdo

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Oon woni Baabiiwo jom yurmeende, Laamdo cellinoowo berde e dow huunde fuu. ⁴ Imo sellina berde men e ley torraaji men fuu, faa enen du, mbaawen sellinde berde wonbe e sii torraaji fuu no o sellinirta berde men ni. ⁵ Sabo no kebirden torraaji saabe Almasiihu faa keewi, noon du Almasiihu sellinirta berde meeden faa heewa. ⁶ Nde min torraa fuu, wo faa berde moodon cellinee, woodi du faa kisinedon. Nde berde amin cellinaa du, wo faa berde moodon peewa, de kebon munyal munyude sii torraaji di min torrete minen e ko'e amin diin. ⁷ Jikke amin e moodon ina selli, sabo miden anndi ko kawtudon e amin torraaji duum, odon kawti e amin sellineede berde du.

⁸ Si goonga sakiraaḅe, min njidaa ndullon torraaji kewtiidi min e leydi Aasiya. Torraaji kewtiidi min toon ina paltii semmbe amin sanne faa min miilaaki wuurude katin. ⁹ Ley berde amin, miden maatannoo wo min saraabe sariya wareede. De dum wadirii faa taa min njowa jikke amin dow ko'e amin, ammaa min njowa de dow Laamdo ummintinoowo maaybe oon. ¹⁰ Wo kam dannin min e maayde ndeen, kam dannata min yeeso du. Wo dow makko min njowi jikke o dannan min katin. ¹¹ Odon mballira min e majjum du'aawuuji mon, onon du. Hono noon, moyyere nde o wadanta min saabe du'aawuuji yimbe heewbe, wadata faa heewbe njetta Laamdo saabe amin du.

Haala ko haḁi Pool fantude Korintu'en

¹² Inan ko min mantortoo: berde amin ina ceedanoo min min mbuurdi e goonga e laabal berde yuurungal to Laamdo ley adunaaru ndu, sakko hakkunde moodon. Min ngadiraa dum hakkillooji biibe-Aadama, ammaa wo e moyyere Laamdo. ¹³ Sabo min mbinndantaa on faa'e si wanaa ko njanngoton de paamon. Mido yidi paamon faa laaba ¹⁴ ko puḁḁudon faamude joonin duum. Ndeen, nyannde Joomiraado men Iisaa wartowi fu, on mantorto min hono no minen du min mantortoo on noon.

¹⁵ Saabe hoolaare ndeen, mi anniyakeno warude to moodon arande faa ceyodon kile didi. ¹⁶ Ko njidunoomi dey, mi fanta to moodon, mi yaha leydi Makedoniya, de mi rewa to moodon katin nde ngartammi faa mballon kam mi yaha leydi Yahuudiya. ¹⁷ Yalla nde mbi'ammi mi waran to moodon ndeen, mi tinnaaki naa? Si mi anniyake wafude huunde, yalla mido sikkitira hono no yimbe adunaaru anniyortoo, wi'oobe «ayyo» de wakkati gooto puḁḁita wi'ude «a'aa» naa? ¹⁸ No tannyorden Laamdo wo koolniido ni, hono noon konngol ngol min kaalani on ngool wanaa ayyo e a'aa fuu nde wootere. ¹⁹ Sabo Iisaa Almasiihu Bii Laamdo oon wanaano ayyo e a'aa: wo ayyo tan woni e makko. Kanko woni mo miin e Silas e Timote min mbaajii kabaaru muudum to moodon oon. ²⁰ Goonga ni, amanaaji Laamdo fuu tabitii e ley makko, laatii «ayyo». Ndelle wo saabe makko de eden mbi'a «Aamiina» faa Laamdo teddinee. ²¹ Woodi, wo Laamdo tabintinani min, minen e moodon fuu, kawtal meeden e Almasiihu. Kanko subii en. ²² Katin kanko wadi maande makko e meeden, o watti Ruuhu makko e berde meeden laatoo maande laabinanoore en en keban moyyereeji garooji.

²³ Laamdo na seedanoo kam, o jukkoo kam si mi fewii: wo faa taa mi haba e moodon wadi de mi yeccaaki Korintu. ²⁴ Min pilataako dawrande goondinal moodon, de miden mballundura e moodon faa ceyodon, tawa on ndarake no woodiri ley goondinal.

2

¹ Dum le, mi wafii anniya mi yeccataako to moodon, taa mi mettina berde mon katin. ² Sabo si mi mettinii berde mon, moy seynata kam si wanaa onon be mettinanmi been? ³ Dum wafi mbinndumi no mbinndirmi ni e ley bataaki am kiin. Mi yidaano warude to moodon de haanube seynude kam been mettina bernde am. Mido tannyorani on, nde ceyiimi fu, onon du on ceyoto. ⁴ Billaare e bernde mettunde e gondi keewdi mbinndiranmi on. Ko mbinndumi duum wanaa faa mi mettinana on, ammaa wo faa mi anndina on no njinngu am dow moodon foti mawnude.

No Pool yaaforii toonyiido

⁵ Si gooto moodon laatake sabaabu mettorgal fu, wanaa miin o mettinani, wo on fuu – naa wobbe moodon, taa mi faltoo goonga. ⁶ Ko burbe heewude e moodon njukkii neddo oon duum heyii. ⁷ Joonin kaa, ko buri woodde dey: njaafodon mo, cellinon bernde makko taa mettorgal bernde jaaloo mo. ⁸ Ndelle, mido jaaroo on sanne tabintinon njinngu moodon e makko. ⁹ Si goonga, wo saabe majjum mbinndiranmi on, faa mi fonnda on, mi ndaara yalla odon njokka haala am ley huunde fuu. ¹⁰ Mo njaafidon fuu, miin du mi yaafake dum. Goonga ni, ko njaafiimi duum – si ina woodi ko kaanumi yaafaade mo – mi yaafake dum yeeso Almasiihu faa nafa on ¹¹ taa Seydaani jambo en, sabo eden anndi anniyaaji muudum.

Haala saakugol anndal Almasiihu

¹² Nde njahunoomi Torowas faa mi waajoo Kabaaru Lobbo haala Almasiihu fu, mi tawii Joomiraado omtanii kam laawol gollude toon. ¹³ Ammaa hakkillo am fukkaaki, sabo mi tawaay toon sakiike am Tiitu. Woodi ndelle, mbayniimi sakiraabe been, de ponndiimi leydi Makedoniya.

¹⁴ Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo kokkoowo en jaalagol wakkati fuu saabe kawtal meeden e Almasiihu. Laamdo hokkii min saakude anndal Almasiihu nokku fuu hono no uurdi mbelndi ni. ¹⁵ Sabo si goonga, wo min uurdi ndi Almasiihu sakkanta Laamdo. Uurngol ngool yottake hisinteebe e halketeebe fuu. ¹⁶ To halketeebe been, wo min luurngol maayde jaaroolow dum'en to maayde, ammaa to hisinteebe been, wo min luurngol nguurndam jaaroolow dum'en to nguurndam.

Moy foti gollude gollal ngaal? ¹⁷ Min nganaa julortoobe konngol Laamdo hono no heewbe ngadata. Ammaa miden kaalda berde laabude yeeso Laamdo. Miden kaalda hono nulaabe muudum e ley kawtal amin e Almasiihu.

3

Haala gollanoobe amaana keso

¹ Yalla min pudditii mantaade katin naa? Naa miden kaajaa bataakiiji kollooji ko min ngonni, maa yuurudi to moodon hono no wobbe kaajiraa naa? ² Wanaa. Onon jaati ngonni bataaki amin mbinndaaki e berde amin. Odon kolla ko min ngonni, hono bataaki ki yimbe fuu mbaawi anndude e janngude. ³ Ina laabi, wo on bataaki Almasiihu saabe golle amin. Bataaki kiin winndiraaka dawa, wo Ruuhu Laamdo buurdo ki winndiraa. Ki winndaaka dow alluujee kaaye, wo e berde yimbe ki winndaa.

⁴ Miden mbi'a noon sabo miden ngoodi hoolaare mawnde e Laamdo saabe Almasiihu. ⁵ Min ngalaa baawde faa min ngada fay huunde e semmbe amin. Baawde amin wo to Laamdo yuuri. ⁶ Kam wafi min fotube laataade gollanoobe amaana keso. Amaana oon yowaaki dow jamirooje binndaade, wo dow Ruuhu yowii. Sabo jamirooje binndaade deen wo jaarooje to maayde, ammaa Ruuhu oon na hokka nguurndam.

⁷ Jamirooje binndaade e alluujee kaaye, jaarooje to maayde deen, ina ngoodunoo darja faa Israa'iilankooɓe kunngii ndaarude yeeso Muusaa saabe annoora gondo e darja oon, fay si taweede darja oon wo nyifoowo. ⁸ Ndelle, golle Ruuhu buri darja oon, haala fuu walaa! ⁹ Si ko foodata jukkungo duum ina woodunoo darja, wanaa haala ko waddata fonnditaare duum! ¹⁰ Goonga ni, darja arandeejo oon walaa darja si fonndaama e darja

gardo joonin mo walaa ko nanndi oon. ¹¹ Si ko nyifata duum waawii jogaade darja, haala fuu walaa ko heddotoo duum burata darja oon sanne.

¹² Ko jikke amin dow amaana keso oon teenji sanne, duum wadi de miden kaalda cuusal yeeso yimbe. ¹³ Min ngadataa hono no Muusaa ni, gattunoodo suddaa e yeeso muudum taa Israa'iilankoobe keddoon ina ndaara fay darja nyifoowo oon faa timma. ¹⁴ Ammaa miilooji berde mabbe ina njoori. Sabo faa hannden nde be njannngata amaana kiidoo oon fu, suddaa ndeen ina heddii e geese mabbe. Nde huncaaka tafon, sabo wo ley kawtal Almasiihu tan nde huncetee. ¹⁵ Goonga, faa warde hannden, si Tawreeta Muusaa janggaama fu, suddaa ndeen ina heddii ina suddi berde mabbe. ¹⁶ Ammaa si neddo wartii to Joomiraado fu, suddaa ndeen huncete e bernde muudum. ¹⁷ Woodi, Joomiraado kam woni Ruuhu. To Ruuhu Joomiraado woni fuu, doon ndimaaku du woni. ¹⁸ Enen be geese mubben cudditaa been fuu, eden tiima darja Joomiraado hono ley daandorgal, ina yaynana en. Imo waylita en faa nannden e makko tagaadi, darja makko ina beydana en yahude yeeso. Dum woni golle Joomiraado, laatiido Ruuhu oon.

4

Haala jawdi ley loode

¹ Laamdo hokki min gollal ngaal saabe yurmeende muudum. Ndelle, min tampataa. ² Min calake kulle cuudiide cementooje. Min kiilataa yimbe, min mbaylitataa konngol Laamdo. Ko min ngadata dey, miden bangina goonga yeeso Laamdo, faa mono fuu annditira e bernde mum fuu wo min goongalaabe. ³ De si Kabaaru Lobbo mo min mbaajii oon suudaama fu, wo halkoobe tan o suudantee. ⁴ Been le, be ngalaa goondinal, sabo Ibiliisa wumnii hakkilooji mabbe taa nji'a annoora Kabaaru Lobbo. Kabaaru oon na holla darja Almasiihu jogiido tagaadi Laamdo. ⁵ Sabo wanaa haala amin min mbaajotoo, ammaa wo haala Iisaa Almasiihu, Joomiraado meeden oon min mbaajotoo. Ko min mbi'ata e dow ko'e amin tan, min maccube moodon saabe makko. ⁶ Sabo Laamdo wi'ii: «annoora yaynu e ley nimre.» Kam yaynini annoora muudum e ley berde amin, faa anndina min darja muudum jaynoowo, gondo e yeeso Almasiihu.

⁷ Anndude darja oon laatanake min jawdi korsundi, ammaa miden njogorii ndi e ley amin hono no ley loode loope, faa anndee baawde mawde de wo to Laamdo yuuri, wanaa to amin. ⁸ Miden billee e huunde fuu, ammaa min pusaay. Miden ngoni e wemmbere wakkati fuu, ammaa min tayaay jikke. ⁹ Miden torree, ammaa Laamdo yoppaay min. Miden paddee e leydi, ammaa min kalkaaka. ¹⁰ Wakkati fuu, maayde Iisaa ina woni e balli amin, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e ley majji. ¹¹ Si goonga, fay si miden mbuuri, miden nesa maayde wakkati fuu saabe Iisaa, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e terde amin maayooje deen. ¹² Ndelle, maayde na golla ley amin, de nguurndam na golla ley moodon.

¹³ Ina winndaa: «Mi goondinii, duum wadi de mbaajii.»* Minen du min goondinirii hono noon, duum wadi de miden mbaajoo. ¹⁴ Sabo miden anndi iirtindo Joomiraado meeden Iisaa e maayde oon iirtindinan min e Iisaa minen du, de wadda min yeeso muudum, minen e moodon fuu. ¹⁵ Ko hewti min fuu wo saabe moodon faa moyyere Laamdo yottoo yimbe heewbe. Hono noon yimbe heewbe njettirta Laamdo faa Laamdo beyda teddineede.

Haala teddeengal duumiingal

¹⁶ Dum wadi de min tampataa. Fay si terde amin deen na kalka, yonkiiji amin diin ina keydintinee nyannde fuu. ¹⁷ Sabo torraaji di min torree diin ina kuyfiti, ina paltoo law. De di cegilanto min teddeengal manngal ngal timmataa, burngal torraaji diin abada. ¹⁸ Ndelle min taykataako ko yi'etee, wo ko yi'ataake min taykotoo. Sabo ko yi'etee duum faltoto, ammaa ko yi'ataake duum, heddoto faa abada.

* 4:13 Jabuura 116.10.

5

Haala suudu wonndu dow kammu

¹ Eden anndi si terde meeden laatiide suudu leydiiru ndu koduden e muudum joonin nduun halkii fu, Laamdo moyyinanii en suudu dow kammu ndu junngo wadaay, heddotoondu faa abada. ² Eden uuma ley adunaaru do, sabo eden keppi naatude e ley suudu meeden dow kammu nduun, bornoroden ndu hono kaddungal kesal. ³ Goonga ni, si en bornake ndu fu, en laatataako yonkiiji di ngalaa balli. ⁴ Sabo ko ngonden ley suudu ndu tafon, eden uuma saabe tiidallaaji. Woodi, wanaa hono eden njidi laataade bortiiḃe, ammaa eden njidi bornaade balli kesi dow kiiddi, faa nguurndam moda ko halkata ley meeden. ⁵ Wo Laamdo kam segilanii en dum, hokki en Ruuhu muudum laatoo maande laabinanoore en moyyereeji garooji.

⁶ Ndelle, eden njogii berde pukkiide wakkati fuu. Eden anndi sini eden keddii e balli gondi ley adunaaru diin, eden mboddi to Joomiraado tafon. ⁷ Sabo wo e goondinal mbuurdeten, wanaa e ko njiireten gite. ⁸ Ndelle eden njogii berde pukkiide, de ko burani en ni, eggen e balli di faa njoododen to Joomiraado. ⁹ Ammaa ko burden filaade fu, wo wadude ko welata mo, heddaade ley banndu ndu naa wurtaade e mayru fuu gootum. ¹⁰ Sabo ina tilsi en fuu ndaroden yeeso Almasiihu faa careden, faa mono fuu heḃa mbarjaari golleeji muudum gadooji e banndu ndu, nde wo ko woodi naa ko boni.

Haala dewral hakkunde yimḃe e Laamdo

¹¹ Ndelle, ko min anndi no Joomiraado huldeteḃe duum, min piloto heḃude hakkillooji yimḃe. Laamdo ina anndi min. Mido hoolii on onon du, on annditii min e ley miilooji berde moodon. ¹² Min kaalantaa on kabaaru amin lobbo katin. Ammaa miden piloo hokkude on daliili no mantorodon min, faa keḃon ko njaabodon mantortoḃe ko yi'eteḃe tan, wanaa ko woni ley bernde. ¹³ Si min njogoraama hono min haanjaabe, wo dum saabe Laamdo. Si min njogoraama min jom'en hakkillo du, wo dum saabe moodon. ¹⁴ Njinngu Almasiihu na dawrana min, sabo min tannyorii, gooto maayanii yimḃe fuu, ndelle yimḃe fuu laatii maayḃe. ¹⁵ O maayanii yimḃe fuu, faa wuurḃe been cela wuurande ko'e muḃben, ammaa mbuurana maayando dum'en de iirtanii dum'en oon.

¹⁶ Ndelle, gilla joonin, walaa fuu mo min ndaardata hono no biḃḃe-Aadama ndaardata woḃḃe. Fay si miden ndaardunoo Almasiihu hono no biḃḃe-Aadama ndaardata dum, min celii ndaardude dum noon. ¹⁷ Neddo fuu kawtudo e Almasiihu, tagitaama tagu keso. Ko hiiddi duum faltake. Ndaar, fuu heydintinaama! ¹⁸ Dum fuu to Laamdo yuuri. Kam nuli Almasiihu faa rewrintina en e muudum, de halfini min golle rewrintinde yimḃe e muudum. ¹⁹ Dum woni, Laamdo wonnoo e ley Almasiihu faa rewrintina yimḃe adunaaru e muudum. O hiisaaki hakkeji muḃben katin. O halfini min du kabaaru rewrintingol ngool.

²⁰ Woodi ndelle, min daraniibe Almasiihu, ina nanndi hono Laamdo ina haalda kundude amin faa nodda yimḃe to muudum. Miden nyaagoo on e innde Almasiihu: ngartee to Laamdo! ²¹ Almasiihu wadaay hakke abada. Ammaa Laamdo yowi hakkeji meeden fuu dow makko, faa kawtal meeden e Almasiihu wada en fonnditiibe yeeso Laamdo.

6

No Pool'en ngolliranta Laamdo

¹ Minen, saabe min gollidoḃe e Laamdo, miden nyaagoo on taa accon moyyere Laamdo nde keḃon ndeen laatanoo on bolum. ² Sabo o wi'ii: «Wakkati lobbo kettindanimaami,

nyalaande kisindam mballumaami.»*

Ndaar, joonin jaati woni wakkati lobbo oon, joonin woni nyalaande kisindam. ³ Min ngadataa fay huunde ko fergata yimḃe, faa taa feloore tawee e golle amin. ⁴ Ammaa e huunde fuu, miden kolla min gollanoḃe Laamdo goongalaabe, ley tinnitaare mawnde,

* 6:2 Esaaya 49.8.

ley torraaji, ley sayya, ley ḃillaare, ⁵ ley piide, ley kasu, ley muurtere, ley tampiri, ley rafi doyngol, ley rafo. ⁶ Miden kolla min gollooḃe goongalaabe ley laabal amin, ley anndal amin, ley munyal amin, ley moyyuki amin. Miden ngoodi Ruuhu Ceniido, miden ngoodi njinngu ngu waldaa e naafikaaku. ⁷ Miden kaala goonga, miden ngoodi baawde Laamdo. Juude amin nane e nyaame fuu na tiigii kaḃitirde fonnditaare. ⁸ Miden kolla min gollanooḃe Laamdo ley teddeengal e ley koyeendam, ley ko yimbe mbuykata min e ko njettata min, ley ko min ndaardetee hono majjinooḃe tawee min goongalaabe. ⁹ Miden kolla dum ley ko min ndaardetee min anndaaka tawee min anndaabe, ley ko min ndaardetee min maayooḃe, de inani min, miden mbuuri. Miden ndaardee min jukkaabe tawee min mbaraaka. ¹⁰ Miden ndaardee min suniibe tawee min seyiibe wakkati fuu. Miden ndaardee min talkaabe tawee miden ngada heewe joomiraabe jawdi. Miden ndaardee min ngalaa fay huunde tawee miden njogii huunde fuu.

¹¹ Korintunkooḃe, min kaaldanii on laabal reedu, min njaajinanii on berde amin. ¹² Minen, min paadinanaay on berde amin, ammaa onon kaa on paadinanii min berde moodon. ¹³ Mido haalda e moodon hono wo on ḃikkoy am: ngadanee min no min ngadirani on - njaajinanee min berde moodon!

No neddo laatorii suudu Laamdo buurdo

¹⁴ Taa kaḃbunduron e ḃe ngoondinaay. Yalla ko fonnditii na waawi hawritinde e ko oonyii naa? Yalla annoora na waawi hawritinde e nimre naa? ¹⁵ Yalla Almasiihu na waawi hawritinde e Ibiliisa naa? Yalla goondindo na waawi hawritinde e mo goondinaay naa? ¹⁶ Yalla amaana ina woodi hakkunde suudu Laamdo e tooruuji naa? Paamee, enen ngoni suudu Laamdo buurdo oon. Sabo Laamdo wi'ii:

«Mi hodidan e maḃḃe,
mi yaada e maḃḃe,
mi laatoo Laamdo maḃḃe,
kambe du, ḃe laatoo yimbe am.»[†]

¹⁷ Dum wadi de Joomiraado wi'i:

«Yuwee hakkunde maḃḃe!
Ceedee e maḃḃe!
Taa meemee ko tuuni!
Ndeen, mi jaḃḃoto on.»[‡]

¹⁸ Mi laatanto on baaba,
onon du, on laatanto kam ḃiḃḃe worbe e rewbe.
Noon Joomiraado jom baawde fuu wi'ii.»[§]

7

¹ Ndelle sakiraabe horsuḃe, saabe en ngadanaama amaanaaji diin fu, laabinen ko'e meeden e ko tuuninta ḃalli men e yonkiiji men fuu. Tabintinen senaare men e ley kulol Laamdo.

Haala mettorgal e seyo

² Omtanee min berde moodon! Min toonyaaki fay gooto, min mbonnanaay fay gooto, min nyaamaay jawdi fay gooto. ³ Mi haaldaay dum faa laatanoo on jukkungo. Sabo mi haaliino gilla naanen: berde amin na korsini on sanne, faa maayden naa mbuurden. ⁴ Mido hoolii on faa woodi. Mido mantaroo on sanne. Bernde am sellinaama faa heewi, mido heewi seyo du e ley torraaji amin fuu.

⁵ Si goonga, fay nde min njottinoo leydi Makedoniya ndeen, min powtinaaki fey. Torraaji tan min nji'i. Miden ngondi e luural yaasiyal, e kulol ley berde. ⁶ Ammaa Laamdo cellinoowo berde suniibe oon, sellinirii berde amin e garol Tiitu. ⁷ Wanaa garol makko tan sellini berde amin. Ko cellindon bernde makko duum sellinii hakkillooji amin. O haalanii min no njidirdon yi'ude kam sanne, e no cunoridon ko wadunoo, e no tinnoridon e jinngande kam. Dum fuu beydii seyo am. ⁸ Si ḃataaki am kiin mettiino on,

[†] 6:16 Lewinkooḃe 26.11-12, Esekiyel 37.27. [‡] 6:17 Esaaya 52.11. [§] 6:18 2 Samuwiila 7.14, Esaaya 43.6.

mi mimsitataa ko mbinndumi ki. Goonga ni, mido mimsitinnoo, sabo mi yi'ii bataaki kiin mettiino on, fay si wo haddi wakkati seeda tan. ⁹ Joonin kaa mido seyii, de wanaa saabe ko mettadon duum, ammaa ko mettadon de tuubudon. Sabo mettorgal ngal maatudon ngaal, iri maggal hawri e muuyde Laamdo. Hono noon, walaa ko min mbonnannoo on. ¹⁰ Sabo mettorgal kawroowal e muuyde Laamdo ina wada faa neddo tuuba, de hisa, mimsugol du fuu walaa e majjum. Ammaa mettorgal adunaaru, wo maayde wadata. ¹¹ Ndaaree mettorgal kawroowal e muuyde Laamdo ngaal, ko wadi e moodon: ngal wadii faa ciinudon, faa du pilidon laamnude ko'e moodon. Ngal wadii faa mettadon e ko boni, faa du kuludon. Ngal waddanii on yeeweede kam, ngal waddanii on tinnaare. Ngali wallii on jukkaade ko boni. E huunde fuu on kollii odon laabi e kabaaru oon. ¹² Ndelle si mi winndanii on fu, dum wanaa saabe toonyiido, wanaa saabe toonyaado du. Ammaa wo faa banganedon ciinal ngal njoganidon min yeeso Laamdo. ¹³ Berde amin mbaaltorake saabe majjum.

Woodi, e dow waaltagol berde amin du min kebii seyo. Goonga ni, Tiitu seynii min sanne, sabo seyniraama ko mbaaltindon bernde muudum. ¹⁴ Si mi mantorake on seeda yeeso makko du, on cementaay kam. Ammaa no min kaaldirani on goonga e huunde fuu ni, hono noon ko min mantorii on yeeso Tiitu duum du laatorii goonga. ¹⁵ Njinngu bernde makko ina beydoo nde o miilotoo no dowtoranidon haala makko on fuu, e no njabboridon mo kulol e diwngol. ¹⁶ Mido seyii ko mbaawumi hoolaade on ley huunde fuu.

8

Haala wallugol seniibe wonbe Urusaliima

¹ Sakiraabe, miden njidi anndinde on moyyere nde Laamdo hokki kawrite goondinbe Iisaa gonde leydi Makedoniya deen. ² Be ndaartindoraama torraaji cattudi, ammaa no seyo mabbe heewri noon waddanii be hokkitirde ko heewi, fay si ibe ngoni e talkaaku cattungu. ³ Mido seedanoo be: be kokkitirii ko be mbaawi fuu, fay ko buri baawde mabbe. Yardaamuye be kokkiri. ⁴ Be eeli min sanne be keba laawol be kawta e wobbe faa be mballa seniibe wonbe Urusaliima. ⁵ Be ngadii ko buri miilo amin. Sabo be artii, be kokki ko'e mabbe Joomiraado, de be kokkiri min ko'e mabbe minen du saabe muuyde Laamdo. ⁶ Dum wadi de min naarii Tiitu walla on njottinon dokkal ngaal no puddirnodon ngal ni. ⁷ On joomiraabe jawdi e huunde fuu – goondinal e waaju e anndal, odon njogii tinnaare dow huunde fuu, odon korsini min du. Tinnodon faa ngadon kabaaru moyyere ndeen faa wooda du.

⁸ Ko mbiimi duum wanaa yamiroore. Ammaa, mido haalana on tinnaare wobbe faa hokka on laawol hollude njinngu moodon ina selli. ⁹ Sabo odon anndi moyyere Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu: kam jom jawdi oon, wadii hoore muudum talkaajo saabe moodon faa laatorodon joomiraabe jawdi talkaaku muudum nguun. ¹⁰ Mido haalana on ko woni miilo am, woodi wo ko nafata on du. Gilla rawanin onon artii filaade wallude seniibe been, onon artii fuddude ballal ngaal du. ¹¹ Joonin kaa, kibbinee dum. No anniyiridon fiyude dabare oon ni, anniyorodon noon yottinde dum du. Kokkiron haddi baawde moodon. ¹² Sabo si neddo anniyake wadude moyyere fu, dokkal ngaal ina weli Laamdo fodde baawde kokkoowo oon. Laamdo yamataa neddo ko walaa. ¹³ Mi wi'aay naaton e billaare faa billiton wobbe been, de yimbe fuu laatoo fotube ni. ¹⁴ No tawradon joonin e keewal moodon ni, odon mbaawi wallude wonbe ley baasal mubben. Caggal joonin, si tawii onon odon ngoni ley baasal fu, kambe e keewal mabbe, ibe mbaawi wallude on. Hono noon yimbe potirta, ¹⁵ no winndiraa ni:

«Kawrundurdo ko heewi oon faltaaki ko haajaa,
kawrundurdo ko famdi oon du nyakiraaka.»*

Kabaaru Tiitu e yaadiraabe muudum

* 8:15 Wurtagol 16.18.

¹⁶ Jettooje ngoodanii Laamḁo gattudḁ e ḅernde Tiitu tinnaare wallude on hono nde min njoganii on ndeen. ¹⁷ Wanaa saabe min nyaagake ḁum tan wadi de jabi yahude to moodon. Wo tinnaare muudum wadi de anniyii yahude to moodon. ¹⁸ Miden nulda mo, kanko e sakiike meeden jetteteedḁ e kawrite goondinḅe fuu saabe waajagol muudum Kabaaru Lobbo oon. ¹⁹ Wanaa ḁum tan, kawrite goondinḅe deen cubii mo o yaada e amin, faa min njaara dokkal ngaal Urusaliima. Miden ndaranoo moyyere ndeen faa ḁum teddina Joomiraadḁ, ḁum holla anniya amin lobbo du. ²⁰ Miden ngadḁ ko min mbaawi fuu taa min keḅa feloore e jawdi keewndi ndi min ndaranii ndiin. ²¹ Sabo miden piloo wadude ko woodi, de wanaa yeeso Joomiraadḁ tan, ammaa yeeso yimḅe du.

²² Miden nula sakiike meeden godḁo yaada e maḅḅe mo min taykitii tinnaare muudum wakkatijii keewdi e kulle keewde. Joonin o ḅuri tinnaade sanne e wallude saabe hoolaare mawnde nde o joganii on ndeen. ²³ Tiitu du wo kawtudḁ e am, gollidoowo am saabe moodon. Sakiraabe meeden yaadiraabe makko ḅeen wo nulaabe kawrite goondinḅe deen, Almasiihu na teddiniree saabe maḅḅe. ²⁴ Woodi ndelle, kollee ḅe njinngu moodon. Hono nii laabinirton kawrite goondinḅe fuu miden njogii daliili mantoraade on.

9

No Laamḁo yidiri kokkiroowo seyo

¹ Walaa ko mi winndana on dow wallugol seniibe wonḅe Urusaliima ḅeen. ² Sabo mido anndi on muuyii wallude ḅe sanne. Mi mantorake on ḁum yeeso Makedoniyankooḅe, mbiimi ḅe onon yimḅe Akaya, on cegilake wallude gilla rawanin. Tinnaare moodon dow mballa oon umminii anniya ko ḅuri heewude e maḅḅe du. ³ De mido nela to moodon sakiraabe ḅeen taa ko min mantorii on ḁuum laatoḁ bolum, ammaa tawee odon cegilii hono no mbiirumi ni. ⁴ Si wanaa noon fu, si yimḅe Makedoniya ngardii e amin to moodon de tawi on cegilanaaki wallude, min cemtan ko min koolii on, onon du on cemtan. ⁵ Dum le, ko nji'umi dey, ina tilsi mi ḅaaroo sakiraabe ḅeen artoo kam to moodon, ndaranoo ballal ngal aadidon wadude ngaal. Ndeen si mi warii fu, mi tawan ingal hawriti, ngal laatii ballal yardaamuye ḅernde, tawee wanaa doole. ⁶ Inan ko njidumi paamon: aawudḁ seeda, seeda tayata. Aawudḁ ko heewi, ko heewi tayata. ⁷ Mono fuu hokka ko anniyii e ḅernde muudum, tawa wanaa e mettorgal, wanaa e doole. Sabo Laamḁo ina yidi kokkiroowo seyo. ⁸ Laamḁo ina waawi hebbinande on siyiiji moyyere fuu. Hono noon keḅiron ko heyata on wakkati fuu e ley huunde fuu, faa keddorodon ko heewi saabe gollal lobbal fuu. ⁹ Wo hono noon winndiraa:

«Imo saaka moyyere makko e ley talka'en,

gollal makko moyyungal duumoto faa abada.»*

¹⁰ Laamḁo ina hokka aawoowo aawdi, ina hokka yimḅe nyaamdu faa neemina ḁum'en du. Hono noon o hokkiran on aawdi keyoori on onon du. O funnan ndi faa ḁuudḁ. Ndeen moyyere moodon riman faa heewa. ¹¹ Noon du keḅal mon ḅeydorto e huunde fuu, faa mbaawon hokkirde yardaamuye wakkati fuu. Ndeen heewḅe njettan Laamḁo saabe ballal mon ngal min njaaranta ḅe. ¹² Sabo ballal ngaal, wanaa ngal humtanan haaju seniibe ḅeen tan, ammaa ingal waddana heewḅe yettude Laamḁo du. ¹³ Si ḅe ndarii ballal moodon ngaal, ḅe teddinan Laamḁo saabe dowtaare moodon holloore seedaaku mon Kabaaru Lobbo haala Almasiihu. ḅe teddinan mo du saabe ko peccirdon barkeeeji mon e yardaamuye faa kokkon ḅe, kamḅe e yimḅe fuu. ¹⁴ ḅe kolliran korsa maḅḅe to moodon e du'aawuuji di ḅe ndu'antoo on saabe moyyere mawnde nde Laamḁo wadani on ndeen. ¹⁵ Jettooje ngoodanii Laamḁo saabe dokkal muudum ngal waawaa sifeede!

10

No Pool jaaborii feluḅe ḁum

¹ Miin Pool, bi'eteedḁ wo lokkaajo si mido woni hakkunde moodon de wo cuusudḁ si na wodḁii on oon, mido waajoroo on heese e moyyuki Almasiihu, ² mido nyaagoo on:

* 9:9 Jabuura 112.9.

taa ngadee faa mi suusa hollude on semmbe nde ngarumi to moodon. Sabo mido hedii faa mi holla wobbe semmbe am, wi'oobe miden ngollana muuyde tomottaaku been. ³ Goonga, min biɓɓe-Aadama tan, ammaa no min kabirtee ni wanaa no biɓɓe-Aadama kabirtee. ⁴ Sabo kabirde de min kabirtee deen nganaa de bii-Aadama. Baawde majje wo to Laamdo yuuri faa de kalka nokkuuje cemmbindinde. Wo nii min kalkirta miilooji bondi, ⁵ miden keba jaalorgal dow mawnitaare fuu hadoore yimbe anndude Laamdo. Woodi du, miden nannga miilooji muɓɓen fuu, miden njaara di faa di downtanoo Almasiihu. ⁶ Si dowtaare moodon hiɓɓii fu, miden cegilanii jukkaade neddo fuu mo dowtaaki.

⁷ Ndaaree kulle deen no ngorri ni – si goddo moodon hiisake hoorem wo neddo Almasiihu fu, inan ko haani miccitaade: no Almasiihu jeyri dum fu, noon du o jeyri min, minen du. ⁸ Fay si mantoriimi baawde am faa faltii seeda, dum semtintaa kam. Joomiraado meeden Iisaa hokkii min baawde de faa min cemmbindina goondinal mon, wanaa faa min kalka ngal. ⁹ Mi yidaa miilodon hono mido filoo hulbinde on e bataakijji am. ¹⁰ Sabo ina wi'ee bataakijji am diin ina nyaadi, ina njogii semmbe, ammaa si mido woni hakkunde moodon, mido lakkidi, haala am ina yawonii. ¹¹ Neddo fuu bi'oowo hono noon, faama ko min mbinndata si miden mboddi on fu, duum min ngollata si miden ngondi e moodon du. ¹² Min cuusaa fonndude ko'e amin e jinnganoobe ko'e muɓɓen been. Min nanndaa e maɓɓe du. Kambe, iɓe ponnda ko'e maɓɓe e ponndirgal maɓɓe. Ko ɓe nanndinta ko'e maɓɓe e maɓɓe tan duum, ina holla ɓe ngalaa hakkillo.

¹³ Minen kaa, min mantataako faa faltoo keerol. Miden kaada keerol gollal ngal Laamdo halfini min ngaal, de onon du ley maggal ngondon. ¹⁴ Ko min njottotoo to moodon duum, min paltataako keerol golle amin. Sabo si goonga, wo minen artii waddude to moodon Kabaaru Almasiihu Lobbo oon. ¹⁵ Min mantortaako golle wobbe de ngalanaa min. Ammaa ko goondinal moodon beydotoo duum, miden njikka golle amin beydorto noon hakkunde moodon faa heewa, tawee min paltaaki ko Laamdo halfini min. ¹⁶ Nii wadata de min keba no min mbaajaroo Kabaaru Lobbo e nokkuuje gonde caggal moodon, min kaajaaka mantoraade golleeji di wobbe ngadi ley gese muɓɓen. ¹⁷ Ina winndaa: «Mantotoodo fuu, mantaroo ko Joomiraado golli.»* ¹⁸ Sabo wanaa jinnganoowo hoore muudum woni jabaado, ammaa jabaado woni mo Joomiraado jinngani.

11

No Pool feliri nulaabe fewreeɓe

¹ Joonin kaa mido yidi munyanon kam faa mi haalda e moodon puuyndam seeda. Si goonga, munyanee kam. ² Mido joganii on kiram yuurudam to Laamdo, sabo mi habɓii dewgal moodon e gorko gooto, dum woni Almasiihu. Mido yidi jaarude on to makko hono surbaajo laabudo. ³ Ammaa mido hula taa hakkillooji moodon mbonne, nanndon e Hawwaa mo mboddi yoyundi hiili oon, de celon jokkude Almasiihu e laabal e ɓernde wootere. ⁴ Mido hula dum, sabo si goddo warii, waajake on Iisaa goddo mo waldaa e mo min mbaajii on oon, oon njabana dum law. Si on keɓii ruuhu goddo naa kabaaru lobbo mo waldaa e mo keɓunodon e amin oon, oon njabana dum du. ⁵ De mido miiloo nulaabe moodon haliibe been, walaa fuu ko ɓurdi kam. ⁶ Ina waawi tawa mi wanaa baawdo haala, ammaa mi wanaa baasudo anndal. Wakkati fuu min kollii on dum faa laabi e ley huunde fuu.

⁷ Mi haalanii on Kabaaru Laamdo Lobbo bolum. Mi leeyinii hoore am saabe teddinde on. Yalla mi woofii e ley majjum naa? ⁸ Mi jabii ko mbuurdammi e kawrite goondinbe godde. Mi teetirii de ni, faa mi gollana on. ⁹ Nde ngonnoomi to moodon tawi mido woodi haaju ndeen, mi yowaaki e dow fay gooto moodon. Sabo sakiraabe yuuruɓe Makedoniya been ngaddanii kam ko nyakannoo kam duum. Mi jogake hoore am taa mi laatanoo on donngal. Noon worri faa hannden du. ¹⁰ Wo goonga Almasiihu gondo e am oon kaalanammi on: ley leydi Akaya fuu fay gooto waawaa hadude kam mantoraade ko mi

* 10:17 Yeremiya 9.23.

laatanaaki on donngal duum. ¹¹ Yalla mido haalira noon sabo mi yidaa on naa? Laamdo ina anndi mido yidi on!

¹² Ko ngadammi duum, mi heddoto e wadude dum, faa mi hada mantortoobe wo nulaabe been laawol wi'ude ibe ngollira hono amin. ¹³ Been wo nulaabe fewreebe, wo golloobe jambotoobe, ibe nanndina ko'e mabbe hono wo be nulaabe Almasiihu. ¹⁴ Dum haaynaaki, sabo fay Seydaani ina nanndina hoore mum hono wo maleyka jom annoora. ¹⁵ Ndelle haaynaaki du si gollanoobe Seydaani ina nanndina ko'e mubben hono wo gollanoobe fonnditaare. Ammaa jukkungo mabbe fotan e golle mabbe.

Haala torraaji kewtiidi Pool

¹⁶ Mido wi'a on katin: taa fay gooto moodon nanngira kam puuydo. Ammaa fay si odon tiigorii kam puuydo du, njafon kam faa miin du mi mantoo seeda. ¹⁷ Ko mantortoomi duum, wanaa hono Joomiraado muuyi mi haalira noon. Idum nanndi hono puuyndam ni, de na yaada e tannyoral mido woodi goonga. ¹⁸ Heewbe ina mantaroo kulle adunaaru. Woodi, miin du, mido waawi mantoraade noon. ¹⁹ Odon tiigorii ko'e mon wo on jom'en hakkillo. Hasii hakkillo mon saabii de munyandon fuuybe been hono ibe mbeli on! ²⁰ Goonga, odon munyana nulaabe fewreebe been maccindina on, nyaama jawdi moodon, njana on, pamdina on, peenya on. ²¹ Mido semta wi'ude on minen kaa min ngalaa semmbe wadude hono noon.

Tawi le, si goddo suusii mantoraade huunde fu, miin du mido suusi mantoraade dum. De dum wo puuyndam kaaldammi ni. ²² Si be Alhuudiyankooobe, miin du mi Alhuudiyanke. Si be Israa'iilankooobe, miin du mi Israa'iilanke. Si be yuwdi Ibrahiima, miin du mi yuwdi Ibrahiima. ²³ Si be gollanoobe Almasiihu, miin buri be fuu laataade dum – ina haani mi haaldira rafi semteende, hono wo mi kaarjaado ni! Miin buri be gollleeji keewdi, buri be ommbeede ley kasu, buri be fiyeede. Wakkati fuu, mido nesa maayde. ²⁴ Kile joy Alhuudiyankooobe ina piya kam, kilol fuu dorri capande tati e jeenay. ²⁵ Kile tati Romankooobe ina piya kam cabbi. Mi faddaama kaaye nde wootere. Kile tati laanaaji njoolodii e am ley maayo manngo. Wakkati gomma mi royii jemma e nyalooma ley maayo. ²⁶ Mido woni e laawol wakkati fuu. Mido farritoo e gooruuji e yanoobe, mido farritoo e lenyol am e lenyi goddi, mido farritoo e ley galluuje e ley ladde, mido farritoo ley maayo e ley sakiraabe fewreebe. ²⁷ Mi gollii sanne, faa mi tampii. Jemmaaji keewdi mi daanataako. Wakkatiiji keewdi mido yolbi, mido domdi, mido suumoo, mido jaangee, mido holi. ²⁸ Mi limtataa ko heddi duum si wanaa huunde wootere: nyannde fuu kabaaru kawrite goondinbe fuu ina teddi e am, ina kabbi kam hoore. ²⁹ Si goddo lokkidii fu, miin du mido maata lokkaaku muudum. Si goddo fergake du, ina naawa yonki am.

³⁰ Si ina tilsi mi mantoo fu, wo ko hollata lokkaaku am mantortoomi. ³¹ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Iisaa Joomiraado meeden faa abada. Kam anndi mi fenaay. ³² Nde ngonnoomi Damas ndeen, kaananke bi'eteedo Aretas ina joginoo goforneer gomma. Goforneer oon joyyini yimbe faa kayba ngalluure ndeen faa nannga kam. ³³ Ammaa tummbaami e ley hanndeere, mburtiniraami feneetere kokuwol piilingol ngalluure ndeen, de njippinaami yaasin mayre. Noon kisirmi e junngo goforneer oon.

12

Haala ko bangani Pool ley holleede

¹ Ina tilsi mi mantoo fay si nafataa faa'e. Dum e taweede fuu, mi haalan ko bangani kam, e ko Joomiraado holli kam duum. ² Ina foti duubi sappo e nay, gorko gooto mo anndumi, kawtudo e Almasiihu, yeentii faa dow kammu tatabu. Mi anndaa yalla banndu makko du yeentinaama naa yeentinaaka. Laamdo ni anndi. ³ Mido anndi gorko oon nannaama aljanna. Jonkaa yalla imo heddorii banndu makko nduun naa o heddoraaki ndu? Mi anndaa, Laamdo ni anndi. ⁴ To aljanna toon o nani haala burka hakkillo, ka bii-Aadama fotaa haaltude. ⁵ Kanko mantortoomi, mi mantortaako hoore am si wanaa ko hollata lokkaaku am. ⁶ Fay si mi muuyiino mantaade, mi wanaa puuydo, sabo goonga

kaalammi. Ammaa mi wadataa noon, taa yimɓe miiloo mido ɓuri ko nji'i e am naa ko naniri kam. ⁷ Ko kollaami duum ina ɓuri hakkillo. De taa mi mana hoore am e majjum, ko nanndi hono gi'al wattaama ley terɗe am. Dum laatanake kam nelaado Seyɗaani, ina fiya kam faa taa mi mawnitoo. ⁸ Kile tati mido ɗaaroo Joomiraado ittana kam dum, ⁹ ammaa o wi'i kam: «Hinney am oon heyii ma, sabo baawɗe am wo ley lokkaaku kiɓɓirta.» Ndelle na weli kam mantoraade lokkaaku am, faa baawɗe Almasiihu deen ngonda e am. ¹⁰ Dum waɗi de mido seyoroo lokkaaku e jennooje e sayyaaji e torraaji e billaare fuu saabe Almasiihu. Sabo nde lokkidimmi fuu, wo ndeen ngoodumi semmbe.

No Korintunkooɓe kaɓɓiri Pool hoore

¹¹ Jonle, mi laatake hono puuyɗo, ko mantoriimi noon, de wo onon ndunyi kam haaldude hono ni. Odon kaannoo jinngande kam, sabo fay si mi wanaa fay huunde du, nulaabe moodon haliibe been burdaay kam fay seeda. ¹² Nde ngonnoomi to moodon ndeen, mi gollii maandeeji kaayniidi e kaayefiiji e golleeji di baawɗe. Mi gollirii dum haddi munyal fuu. Woodi, maandeeji diin fuu na kolla mi nulaado. ¹³ Dume ngadani kawrite goondinɓe Iisaa godde deen ko mi waɗanaay on, si wanaa ko mi yowaaki dow moodon duum? Njaafanee kam gacce deen!

¹⁴ Joonin, mi segilake faa mi wara to moodon nde tataɓerde. Ndeen du mi yowataako e moodon, sabo wanaa jawdi moodon pilotoomi, wo onon e ko'e moodon pilotoomi. Sabo wanaa biɓɓe kaani filanaade saaraabe muɓɓen jawdi, wo saaraabe kaani filanaade biɓɓe muɓɓen jawdi. ¹⁵ Miin le, mi seyorto hokkude on ko njogiimi fuu, fay si wo hoore am du, faa mi walla on. Si mi beydii yidude on fu, yalla on buytoto yidude kam naa? ¹⁶ Ndelle na laabani en, mi yowaakino dow moodon. Kaa e noon fu, hasii goddo wi'an mi jom yoyre, mi hebirii on hiila. ¹⁷ Yalla fay gooto hakkunde nelaarɓe am ɓe nelumi been nyaamii jawdi moodon naa? ¹⁸ Mi nyaagake Tiitu yaha to moodon, de nelidinmi dum e sakiike meeden goddo du. Yalla Tiitu nyaamii jawdi moodon naa? Miin e Tiitu, miden kawti miilo wooto e laawol gootol.

¹⁹ Yalla odon miiloo ko ɓooyi wo min laabiinoobe ko'e amin yeeso moodon naa? Wanaa noon. Wo yeeso Laamɗo ley kawtal amin e Almasiihu min kaaldata. Sakiraaɓe horsuɓe, ko min ngadata fu, wo faa semmbindina on. ²⁰ Si mi warii to moodon fu, mido hula taa mi tawra on no mi muuyraay, onon du tawron kam no on muuyraay. Midu hula taa mi tawda on e kalala e kiram mbondam e tikkere e yidde hoorem tan e nyirundural e nyoore e mawninkinaare e muurtere. ²¹ Si mi wartii to moodon fu, mido hula taa Laamɗo leeyina kam hakkunde moodon, mi mettee saabe heewɓe luttunoobe ɓe tuubaay e golleeji muɓɓen tuundi e fijirde muɓɓen e rafi semto muɓɓen.

13

Baynundural

¹ Midu wara to moodon joonin nde tataɓerde. Si mi warii fu, sey «haala fuu daroo dow seedaaku yimɓe dido naa tato»* hono no winndiraa ni. ² Mi haalaniino luttunoobe nde ngonnoomi to moodon didaɓerde ndeen, joonin du ko mi walaa to moodon duum, inan ko kollanmi ɓe katin kambe e heddiibe been fuu: si mi wartii fu, mi yurmataako fay gooto. ³ Noon kolliranmi on baawɗe de pilidon, sabo odon njidi hebude tannyoral yalla Almasiihu kam haalirta hunnduko am. Almasiihu lokkidaay ley moodon, ammaa ina golla hakkunde moodon e semmbe. ⁴ Goonga du, o tontiraama e leggal palaangal e ley lokkaaku makko, ammaa imo wuurdy baawɗe Laamɗo. E ley kawtal amin e makko, minen du min lokkaabe, ammaa min kollan on, miden mbuurda e makko e dow baawɗe Laamɗo.

⁵ Wo onon e ko'e moodon njeyi taykaade ko'e mon faa ndaaron yalla odon ngondi e goondinal. Onon njeyi ndaartindaade ko'e mon. Si on tawaay Iisaa Almasiihu ina woni e moodon fu, on potaay ley ko ndaartindidon duum. ⁶ Ammaa midu hoolii on paaman min potii, minen kaa. ⁷ Miden ɗaaroo Laamɗo taa ngadon fay huunde ko boni, de wanaa faa

* 13:1 Fillitagol Tawreeta 19.15.

holla miden ngonni e goonga, ammaa faa ngollon ko moyyi, fay si miden ndaardee hono min potaay.

⁸ Sabo min ngalaa baawde faa min kada goonga, ammaa faa min ndaranoo dum. ⁹ Fay si min lakkidi de tawi onon kaa odon njogii semmbe, miden ceyii e majjum. Wo duum min nyaagotoo Laamdo du, faa laatodon hibbuɓe. ¹⁰ Saabe dum, mido winndana on dum gilla mi waraay tafon, faa si mi warii to moodon fu, taa mi bonnana on e ley baawde de Joomiraado hokki kam deen. Laamdo hokkii kam baawde deen faa semmbindina on, wanaa faa bonnana on.

¹¹ Woodi, ko cakitotoomi wi'ude sakiraabe, ceyodon. Kegintinee nguurndam mon faa wooda, njabee waajeede, njogee miilo wooto, mbuuree e jam. Ndeen, Laamdo jom njinngu e jam wondan e moodon. ¹² Njowtunduron jowtaali ceniidi. Seniiɓe fuu ina njowta on.

¹³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e njinngu Laamdo e kawtal Ruuhu Ceniido ngona e moodon, on fuu.

Bataaki Pool yaade to Galaatiyankooḃe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool nulaado. Wanaa yimbe nuli kam, baawde neddo fuu nulaay kam. Iisaa Almasiihu jaati nuli kam, kam e Laamdo Baaba meeden ummintindo mo e maayde oon. ² Miin e sakiraabe wondube e am been fuu, miden mbinnda bataaki ki yaade to moodon, onon kawrite goondinbe Iisaa gonde leydi Galaatiya deen. ³ Wo on kebu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁴ Almasiihu hokkitirii hoore muudum saabe hakkeeki men, faa danna en e jamaanu bondo o. Nii o wadiri muuyde Laamdo Baaba meeden. ⁵ Wo teddeengal woodan Laamdo faa abada abadin! Aamiina.

Haala kollooha Kabaaru Lobbo wo gooto

⁶ Ina haayinii kam sannel! Booyaay faa'e de on puddii yoppude Laamdo, noddirdo on e moyyere Almasiihu oon, de njokkudon kabaaru goddo. ⁷ Paamon: kabaaru lobbo goddo fuu walaa, de wofbe ina mbemba on, ina njidi waylitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. ⁸ De si neddo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo min mbaajii on oon, fay si wo minen, naa maleyka yuurudo dow kammu, wo kuddi wonu e joomum. ⁹ Min kaalaniino on dum, joonin du mido haaltana on: si neddo waajake on ko seedi e Kabaaru Lobbo mo kebdon oon, wo kuddi wonu e muudum.

¹⁰ Dum le, yardaamuye yimbe pilotoomi naa yardaamuye Laamdo? Yalla ko welata yimbe pilotoomi naa? Si faa joonin wo mi pilotonoodo ko welata yimbe, mi laatataakono maccudo Almasiihu.

No Pool laatorii nulaado

¹¹ Sakiraabe, mido yidi paamon: Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi oon, wanaa e neddo yuuri. ¹² Sabo neddo fuu hokkaay kam dum, jannginaay kam dum, wo Iisaa Almasiihu banginani kam dum. ¹³ On nanii no ngorrunoomi arande e ley diina Alhuudiyankooḃe. Mi torririi kawrital goondinbe Iisaa ngaal no mbaawrumi fuu, mi siinii halkude ngal. ¹⁴ Mido burnoo heewbe e waaldeebe am jokkuba diina Alhuudiyankooḃe, sabo mido jinnganannoo al'aadaaji maamiraabe amin faa faltii. ¹⁵ Ammaa Laamdo subake kam gilla mi rimaaka, noddi kam saabe moyyere muudum nde muuynoo ndeen. ¹⁶ O banginani kam Biyiiko faa mi waajoo kabaaru muudum ley lenyi di nganaa Alhuudiyankooḃe. Wakkati oon, mi yamaay fay gooto tindina kam. ¹⁷ Mi yahaay Urusaliima to artiibe kam laataade nulaabe been, ammaa wakkati oon wo leydi Arabiya njahumi, de ngartumi Damas. ¹⁸ Duubi tati caggal duum, njahumi Urusaliima faa mi anndundura e Piyeer. Ngondumi e muudum balde sappo e joy. ¹⁹ Mi yi'aay nulaado goddo fuu, si wanaa Yaakuuba minyoo Iisaa Joomiraado oon. ²⁰ Ko mbinndanammi on duum do wo goonga, Laamdo na seedi mi fenaay. ²¹ Caggal duum, njahumi leydi Siiriya e leydi Silisi. ²² Wakkati oon, tawi kawrite kabbiide e Almasiihu gonde leydi Yahuudiya deen njiiraay kam gite muḃben abada. ²³ Be nananno tan ina wi'ee: «Neddo torrannoodo en arande oon, ina waajoo joonin diina ka siinunoo nyifude kaan.» ²⁴ Ndeen be teddini Laamdo saabe am.

2

No nulaabe njabirani Pool

¹ Duubi sappo e nay caggal duum, njecciimi katin Urusaliima, miin e Barnabas. Tiitu du ina wondi e amin. ² Laamdo banginani kam sanaa mi yaha toon. Duum wadi de njahumi, kawritoyimi toon e mawbe kawrital goondinbe, miin tan e mabbe. Mi anndinii be Kabaaru Lobbo mo mbaajiimi yimbe be nganaa Alhuudiyankooḃe oon. Sabo mi yidaa ko ngollunoomi e ko ngollammi joonin fuu laato bolu. ³ Ammaa fay Tiitu jaado am yuurudo Geres oon du, tilsinaaka taadeede, ⁴ fay si tawi sakiraabe fewreebe coorake e

kawrital goondinḃe ngaal. Ko ḃe pilii dey, wo horude no ngorrudḃen e ndimaaku ngu keḃḃen e ley kawtal men e Iisaa Almasiihu, faa ḃe ngartira en e maccungaaku. ⁵ Min njabanaay ḃe fay wakkati gooto, faa goonga Kabaaru Lobbo oon heddo saabe moodon.

⁶ Woodi, ḃe yimḃe njogorii wo mawḃe been, ko ḃe laatinoo duum, miin kaa, walaa ko jomi kam e majjum, sabo Laamḃo burdintaa yimḃe. Mawḃe been tilsinanaay min fay huunde. ⁷ Be paamii Laamḃo halfini kam waajaade Kabaaru Lobbo oon to yimḃe ḃe nganaa Alhuudiyankooḃe, hono no halfiniri Piyeer waajaade Alhuudiyankooḃe been ni. ⁸ Sabo no Laamḃo wadiri Piyeer faa laatii nulaado to Alhuudiyankooḃe noon, o wadiri kam miin du nulaado to lenyi di nganaa Alhuudiyankooḃe. ⁹ Yaakuuba e Piyeer e Yuhanna, ndaareteeḃe hono bimmbeeje kawrite goondinḃe teddinaade been, nji'ii moyyere nde Laamḃo hokki kam ndeen. Miin e Barnabas fuu, ḃe kokkii min juude faa tabintina kawtal hakkunde amin. Be paamiri e amin min njaha to lenyi di nganaa Alhuudiyankooḃe, kamḃe du ḃe njaha to Alhuudiyankooḃe. ¹⁰ Huunde wootere tan ḃe nyaagii min, min miccoo talkaabe. Mi tinnake e majjum jaati.

No Pool feliri Piyeer to Antiyoki toon

¹¹ Ammaa nde Piyeer warnoo e wuro Antiyoki fu, mi felii dum yeeso yimḃe sabo woofii. ¹² Si goonga, fadde nulaabe Yaakuuba been e warude, imo nyaamdannoo e goondinḃe Iisaa ḃe nganaa Alhuudiyankooḃe. Ammaa nde been ngarnoo ndeen, o wodḃii ḃe nganaa Alhuudiyankooḃe been, o seli nyaamdude e muḃḃen, saabe hulude jokkubḃe sariya taadagol been. ¹³ Alhuudiyankooḃe goondinḃe Iisaa wobḃe du tawti mo faa njaari fay Barnabas e naafikaaku muḃḃen. ¹⁴ Nde njiinoo mi no ḃe ngorri ni dartaaki, iḃe mbosii goonga gondo e Kabaaru Lobbo fu, mbiimi Piyeer yeeso yimḃe fuu: «Aan wo a Alhuudiyanke, de a worraa hono no Alhuudiyankooḃe ngorri ni, no lenyi godḃi di ngorri noon ngorrudaa. Noy mbaawrudaa tilsinirde yimḃe ḃe nganaa Alhuudiyankooḃe been sanaa laato hono Alhuudiyankooḃe?»

No Laamḃo hisinirta yimḃe saabe goondinal

¹⁵ Minen, min yuwdi Alhuudiyankooḃe, min njeyaaka e lenyi godḃi bosiiḃi. ¹⁶ Tawi le, miden anndi nedḃo ndaardataake ponnditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa, wo e goondinal muudum Iisaa Almasiihu ndaardetee ponnditiido. Dum wadi de minen du, min ngoondinii Iisaa Almasiihu, faa min ndaardee fonnditiibe saabe goondinal amin Almasiihu, tawee wanaa jokkugol Tawreeta Muusaa. Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiido saabe jokkugol Tawreeta Muusaa. ¹⁷ Minen, miden piloo ndaardeede fonnditiibe saabe kawtal amin e Almasiihu. E ley majjum si min tawaama min luttube minen du, yalla dum na holla Almasiihu wo daraniido luttal naa? O wanaa koy!

¹⁸ Sabo si mi wi'ii mi nyiḃtoto Tawreeta Muusaa mo libunoomi oon, ina holla wo mi luttoowo. ¹⁹ Si goonga, miin kaa mi maayanii Tawreeta e sariyaaji muudum, kam jaati wadi dum, faa mi wuura e gollande Laamḃo. Mi tontidaama e Iisaa Almasiihu dow leggal palaangal. ²⁰ Mi wuura miin e hoore am katin, wo Almasiihu wuuri ley am. Nguurndam nedḃo ḃam mbuurammi joonin ḃam, e ley goondinal Bii Laamḃo mbuurammi ḃam, kanko jidḃo kam de hokkitiri hoore muudum saabe am oon. ²¹ Mi huyfintaa moyyere Laamḃo. Sabo si tawii jokkude Tawreeta oon wadata nedḃo ponnditiido fu, Almasiihu maayii ḃolum.

3

Haala jokkude Tawreeta Muusaa naa goondinde Iisaa

¹ Hey Galaatiyankooḃe, oḃon pamḃi hakkillo koy! Moy dabii on dabare nde*? On cifanaama faa laabi tal no Iisaa Almasiihu tontiraa e leggal palaangal. ² Njaabee kam dum ḃo tan: wo saabe ko njokkudon Tawreeta Muusaa kebirdon Ruuhu Ceniido oon, naa on kebirii mo saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon? ³ Ko saabii oḃon pamḃiri ni

* 3:1 maanaa majjum wo waylitirde hakkillo nedḃo ndaggadaaku.

hakkillo? On puḃḃirii semmbe Ruuhu Laamḃo oon, de joonin kaa oḃon njidi timminirde e semmbe terde mon naa? ⁴ Ko hewtii on duum fuu laatake ḃolum naa? Dum waawaa laataade ḃolum. ⁵ Kokkoowo on Ruuhu de na wada kaayeeḃiiji hakkunde moodon oon, na wada dum saabe on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondindon, wanaa saabe on njokkii Tawreeta o wadirta dum!

⁶ Ina winndaa: «Ibrahiima goondinii Laamḃo, de Laamḃo hiisorii mo wo o ponnditiido saabe majjum.»[†] ⁷ Ndelle andee: goondinirbe hono nii, kam'en jaati ngoni yuwdi Ibrahiima. ⁸ Sappaama e ley Binndi, Laamḃo ndaardan yimbe ḃe nganaa Alhuudiyankooḃe ḃeen fonnditiibe saabe goondinal muḃḃen. Dum wadi de Binndi diin kumpiti Ibrahiima kabaaru lobbo oon gilla wadaay tafon, di mbi'i: «Lenyi diin fuu keḃiran barke saabe maada.»[‡] ⁹ Ndelle, goondinbe fuu keḃan barke no Ibrahiima goondindo oon heḃiri barke ni.

¹⁰ Ammaa yowuḃe jikke muḃḃen e jokkude Tawreeta Muusaa ḃeen kuddi ina woni dow muḃḃen. Sabo ina winndaa: «Kuddi woodanii nedḃo fuu mo jokkaay ko woni e dewtere Tawreeta ndeen faa hiḃḃi.»[§] ¹¹ Tannyoral, fay gooto ndaardataake wo ponnditiido yeeso Laamḃo saabe Tawreeta. Sabo ina winndaa: «Ponnditiido wuurdan goondinal.»^{*} ¹² Tawreeta kaa yowaaki e goondinal, sabo ina winndaa: «Gadoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdata saabe majje.»[†] ¹³ Almasiihu soottitii en e kuddi ndi Tawreeta yowi dow meeden ndiin, e ley ko loomtani en kuddi ndiin. Sabo ina winndaa: «Bilaado e leggal palaangal fuu wo kudaado.»[‡] ¹⁴ Wo duum Iisaa wadi faa yimbe ḃe nganaa Alhuudiyankooḃe ḃeen du keḃa barke mo Ibrahiima heḃi oon saabe Iisaa Almasiihu, keḃiren Ruuhu mo Laamḃo aadii hokkude ley goondinal oon.

Haala Tawreeta e amaana

¹⁵ Sakiraaḃe, mido sifanoo on ko woowi wadude: si nedḃo moyy'ini talkuru ndongu faa sariya laamu jabii dum fu, fay gooto mooytataa dum, beydataa dum fay huunde. ¹⁶ Woodi, Laamḃo wadanii Ibrahiima e yuurudo e muudum amaanaaji. Binndi diin mbi'aay: «Yuuruḃe e muudum» hono wo heewe di cappii, wo gooto ni di cappii nde di mbi'unoo: «Yuuruḃe e maada». Oon woni Almasiihu. ¹⁷ Inan ko njidumi wiide duum: amaana mo Laamḃo haḃḃi oon, Tawreeta gardo duubi keme nay e capande tati caggal duum oon haḃḃitataa dum, bonnataa amaana Laamḃo oon. ¹⁸ Sabo si ndongu ngu Laamḃo aadiinoo nguun wo dow Tawreeta oon yowinoo, ngu yowaakano dow amaana oon. Ammaa wo saabe amaana Laamḃo hokkiri Ibrahiima ndongu nguun.

¹⁹ Ndelle, dume Tawreeta Muusaa nafata? O beydaama dow amaana faa o bangina hakkeji fadde yuurudo e Ibrahiima podanaado amaana oon e warde. Laamḃo rewnii Tawreeta oon faro maleyka'en de ḃeen kokki curoowo waddana o yimbe. ²⁰ Curoowo na holla wanaa nedḃo gooto tan. Laamḃo kaa wo gooto.[§]

²¹ Ndelle, Tawreeta oon ina luttunduri e amaanaaji Laamḃo diin naa? Luttunduraa koy! Sini yamiroore waawnde hokkude yimbe nguurndam jippinanooma, ndaardeede ponnditiido yuuranno e yamiroore ndeen jaati. ²² Ammaa Binndi diin mbi'ii hakke na dawrana huunde fuu, faa goondinbe Iisaa Almasiihu ḃeen kokkee ko aadanaa duum saabe goondinal muḃḃen.

²³ Fadde wakkati goondinal e warude, en kawjanooma ley hawju Tawreeta faa goondinal ngaal banginaa. ²⁴ Hono noon Tawreeta oon laatorii dowoowo en faa wakkati mo Almasiihu wari oon, faa ndaardedēn fonnditiibe saabe goondinal. ²⁵ Joonin ko wakkati goondinal ngaal wari duum, en njaltii e maral dowoowo oon.

²⁶ Joonin on fuu wo on ḃiḃḃe Laamḃo saabe goondinal moodon Iisaa Almasiihu. ²⁷ Onon wadaaḃe batisima ley kawtal Almasiihu on fuu, o laatanake on hono kaddungal

† 3:6 Fudḃoode 15.6. ‡ 3:8 Fudḃoode 12.3. § 3:10 Fillitagol Tawreeta 27.26. * 3:11 Habakuk 2.4.
† 3:12 Lewinkooḃe 18.5. ‡ 3:13 Fillitagol Tawreeta 21.23. § 3:20 Curoowo fay gooto naataay e amaana mo Laamḃo hokki Ibrahiima oon.

ngal ḃornidon. ²⁸ Ndelle, walaa katin ko senndata Alhuudiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke, naa dimo e diimaajo, naa gorko e debbo, sabo on fuu wo on gootum e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu. ²⁹ Si tawii Almasiihu jeyi on, wo on yuwdi Ibrahiima, on ndonan ko Laamḃo aadiinoo ḃuum.

4

¹ Inan ko njidumi wi'ude: sini donoowo wo cukalel, walaa fuu ko senndata ḃum e maccuḃo, fay si wo kam jeyi jawdi ndiin fuu. ² O heddoto ley hawju ndarooḃe mo e dawranooḃe jawdi makko been faa sardi* mo baabiiko hokki mo oon yottoo. ³ Enen du, nde en sukaaḃe ndeen, wo en maccuḃe tindinooje adunaaru deen. ⁴ Ammaa nde sardi oon yottinoo ndeen, Laamḃo nuli Bajjo muudum mo debbo rimi, dwtaniido Tawreeta Muusaa, ⁵ faa o soottita maccuḃe Tawreeta been, faa keben laataade ḃiḃḃe Laamḃo.

⁶ Saabe wo on ḃiḃḃe Laamḃo du, o nuli Ruuhu Biyiiko oon e ley berde meeden. Ruuhu oon wadāta de noddiren Laamḃo «Abba». ⁷ Ndelle, en nganaa maccuḃe katin, wo en ḃiḃḃe! Saabe wo en ḃiḃḃe, Laamḃo du wadii en ronooḃe ḃum.

No Pool tindiniri Galaatiyankooḃe

⁸ Nde on anndaano Laamḃo ndeen, oḃon ngonnoo e maral alla'en ḃe nganaa Laamḃo. ⁹ De joonin kaa ko annduḃon Laamḃo ḃuum, naa mido haannoo wiide joonin ko Laamḃo anndi on ḃuum: noy mbaawirton yeccaade e tindinooje adunaaru lokkaaje ḃe ngalaa nafaa deen? Ko wadi de oḃon njidi laataade maccuḃe majje katin? ¹⁰ Oḃon teddini balde godde e lebbi goddi e wakkatiiji goddi e kitaale godde. ¹¹ Mido hula taa ko ngollanmi on ḃuum fuu laatoḃ ḃolum.

¹² Sakiraaḃe, mido nyaagoo on, nga'ee hono am ni. Miin e hoore am, mi laatakono hono moodon. On ngadaay kam fuu ko boni. ¹³ Oḃon anndi rafi cellal waddani kam haalande on aranel fuu Kabaaru Lobbo oon. ¹⁴ Nyawu am nguun torrii on, de ḃum fuu e laataade on kuyfinaay kam, on njawaay kam saabe nyawu nguun. Ko ngaduḃon dey, on njabborake kam hono no maleyka Laamḃo ni, naa hono wo mi Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Wakkati oon, oḃon keewnoo seyo sanne! Mido waawi seedanaade on: si oḃon mbaawnoo, on doofanno gite moodon kokkon kam. Ndelle noy seyo moodon ngoon laatorii joonin? ¹⁶ Mi laatake ganyo moodon saabe mido haalana on goonga naa? ¹⁷ Yimḃe been na njoganii on anniyaaji, ammaa di nganaa lobbi. Ko ḃe njidi dey, senndude on e am yalla oḃon ndaranoo ḃe. ¹⁸ Sikke walaa, daranaade neddo na woodi si wo faa wooda. Katin du tilay ḃum wadee wakkati fuu, wanaa yeeso am tan. ¹⁹ Sukaabe am, mido naawee sanne katin saabe moodon hono no ḃatawere ni, faa tagaadi Almasiihu tawee e moodon. ²⁰ Hey mido yidi taweede e moodon joonin faa mi heḃa haaldude e moodon ko wanaa no kaalirammi joonin, sabo kabaaru mon ina wemmbi kam sanne.

Haala amaana kiidḃo e amaana keso

²¹ Onon yidube jokkude Tawreeta Muusaa, mido yama on: on nanaay ko Tawreeta wi'i naa? ²² Ina winndaa: Ibrahiima ina woodunoo ḃiḃḃe worḃe dido, gooto o hebdi e kordo, gooto du o hebdi e dimo. ²³ Bii kordo oon rimiraama no yimḃe fuu ndimirtee ni, de bii dimo oon kaa rimiraama saabe amaana Laamḃo. ²⁴ Dum wo banndol rewḃe dido sapporaabe aadiiji didi. Gooto, mo Haajara oon wo amaana waamnde wi'eteende Sinayi. Amaana oon, wo maccungaaku rimata. ²⁵ Haajara wo waamnde wi'eteende Sinayi wonnde Arabiya ndeen, inde sapporaa ngalluure Urusaliima hannden ndeen. Sabo Urusaliima e wonḃe e muudum been fuu e dawraneede ngoni. ²⁶ Ammaa Urusaliima gondḃo dow kammu oon wo dimo, kanko woni inna meeden. ²⁷ Sabo ina winndaa:

«Aan dimaro mo rimaay abada,
welta!
Aan mo anndaa naawalla ḃatawere,
ilina peekaali seyo!
Sabo debbo jeebaado heḃan sukaaḃe

* 4:2 sardi wo wakkati podanoodo.

faa bura debbo kaybaado gorum.»†

²⁸ Ammaa onon sakiraabe, wo on biḃḃe hebaabe dow amaana Laamdo oon hono no Isiyaaka ni. ²⁹ Wakkati oon dimiraado no yimbe ndimirtee oon ina torra dimiraado Ruuhu Laamdo oon. Fay hannden du noon worri. ³⁰ De dume Binndi diin mbi'i? 'Di mbi'ii: «Riiwu kordo oon e biyum, sabo bii kordo oon rondataa e bii dimo oon abada.»‡

³¹ Ndelle sakiraabe, en nganaa biḃḃe kordo oon, wo en biḃḃe dimo oon.

5

Haala ndimaaku goondinḃe Iisaa

¹ Almasiihu rimdinii en faa ndimden faa laaba. Dum le, tinnee keddorodon noon, taa ngartee ley donngal maccungaaku katin. ² Kettindanee kam! Miin Pool, mido haalana on: si on pilake taadeede, Almasiihu nafataa on fay huunde. ³ Katin mido haalana on neddo fuu pilotoodo taadeede: ina tilsani dum jokka haddi Tawreeta Muusaa oon fuu. ⁴ Onon filotoobe ndaardeede fonnditiibe saabe Tawreeta been, on ceedii e Almasiihu, on mbodfake moyyere Laamdo ndeen. ⁵ De minen kaa, saabe goondinal miden njowa jikke amin dow Laamdo ndaardoowo en fonnditiibe oon. Wo Ruuhu Ceniido hokki min jikke oon. ⁶ Sabo kabbiido e Iisaa Almasiihu, taadagol e rafi taadagol fuu fotu. Ko nafata tan, goondinal golliroawal njinngu.

⁷ On puddirii no woodiri. Moy hadi on jokkude goonga? ⁸ Ko wayliti hakkillo moodon duum yuuraay to Laamdo noddudo on oon. ⁹ Ina wi'ee: rabilla seeda ina yuufina conndi ndiibaandi fuu. ¹⁰ Dum fuu e laataade Joomiraado hokkii kam hoolaare e moodon, mi tannyorii miilo moodon seedataa e miilo am. Ammaa jiiboowo on oon, ko laatii fuu, jukkete. ¹¹ Miin le sakiraabe, si tawanooma faa hannden mido waajoo sanaa neddo taadee, ko wadi de mido torree faa joonin? Sini dum mbaajotonoomi, waaju am haala maayde Iisaa dow leggal palaangal mettataano fay gooto. ¹² Jiiboobe on yidube taadagol been, be coortitoo!

¹³ Sakiraabe, on noddaama faa ndimdon. Joonin le, taa ngadon de ndimaaku mon laatanoo on sabaabu faa njokkon muuyde terde. Ko kaandon wadude dey, mono fuu gollirana banndum e njinngu. ¹⁴ Sabo Tawreeta oon fuu hawtaama e ley yamiroore wootere nde: «Njidiraa gondo maa hono no njidirdaa hoore maa ni.»* ¹⁵ De si odon keddiid ondon natundura, odon nyaamundura, tinnee taa kantunduron.

Haala Ruuhu Ceniido e muuyde terde

¹⁶ Ndelle, mido wi'a on: accee Ruuhu Ceniido dowaa on, ndeen on njokkataa muuyde terde mon. ¹⁷ Sabo muuyde terde ina kaba e Ruuhu oon. Ruuhu oon du ina haaba e muuyde terde deen. Ngela e majji fuu ina haaba e gonngel faa mbaason gollude ko muuydon. ¹⁸ Ammaa si wo Ruuhu dowata on, on ngalaa e ley Tawreeta Muusaa oon katin.

¹⁹ Golleeji muuyde terde ina anndaa. Dum wo jeenu e ko nyiddini e muuyde cementiniide ²⁰ e dewal tooruuji e ndaggadaaku e nganyaandi e kalala e kiram e tikkere e yidde hoorem tan e luural e rafi kawral ²¹ e haasidaaku† e sulagol e fijirde bonnde e ko nanndi e muudum. Mido haalana on dum do hono no kaalirannoomi on dum ni: golloobe kulle gaade noon been naatataa ley laamu Laamdo.

²² Ammaa ko Ruuhu Ceniido rimata e meeden duum woni njinngu e seyo e jam e munyal e moyyuki e mboodirka e hoolnaare ²³ e leeyinkinaare e nanngitaare. Sikke walaa, yamiroore fuu hadataa kulle gaade noon. ²⁴ Jeyaabe e Iisaa Almasiihu been ngadii hono be tontidii terde maḃḃe e muuyde majje bonde fuu dow leggal palaangal ni.

²⁵ Wo saabe Ruuhu oon kebirden nguurndam kesam dam. Ndelle njaaden e Ruuhu. ²⁶ Taa mawninkinoden, taa toonyunduren, taa haasidaaku tawee hakkunde meeden.

† 4:27 Esaaya 54.1. ‡ 4:30 Fuddoode 21.10. * 5:14 Lewinkooḃe 19.18. † 5:21 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo heba.

6

No goonḃinḃe kaaniri wallundurde

¹ Sakiraaḃe, si gooto moodon luttii fu, onon jogiiḃe Ruuhu ḃeen njeji dartinde ḃum, tawee e ley heese. Ammaa mono e moodon fuu hayba hoore muuḃum taa jarriḃee kam du. ² Mballunduree ronndaade dorjle moodon tedduḃe, hono noon kibḃinirton yamiroore Almasiihu. ³ Si nedḃo miilii won ko woni, tawi walaa ko woni, hiilii hoore muuḃum. ⁴ Mono fuu ndaara golle muuḃum. Ndeen si won ko waawi mantoraade fu, mantorto golle muuḃum jaati, hewtaay ko nanndina ḃum e golle godḃo. ⁵ Sabo mono fuu donngal muuḃum ronndotoo.

⁶ Jannginteedo konngol Laamḃo ngool ina haani ko heḃi ko woodi ḃuum fuu, feccida e jannginoowo ḃum.

No mono fuu tayirta ko aawi

⁷ Taa kiilee ko'e moodon, Laamḃo jalnortaake. Ko nedḃo aawi fuu, wo ḃuum tayata. ⁸ Aawḃo ko weli terde muuḃum, tayan maayde. Ammaa aawḃo ko weli Ruuhu Ceniido, tayan nguurndam nduumiidam. ⁹ Taa ndonken gollude ko woodi. Sabo si en ndonkaay, en tayan si wakkati oon warii. ¹⁰ Ndelle, wakkati keḃḃen laawol fuu, ngadanen yimḃe fuu moyyere, burḃe fuu haandude wo sakiraaḃe men goonḃinḃe Iisaa Almasiihu ḃeen.

Baynundural

¹¹ Ndaaree binndi butti ḃi mbinndirammi on e junngo am diin. ¹² Tilsinanḃe on taadeede ḃeen wo filotooḃe faa manee. Walaa ko ḃe ngadiri noon si wanaa taa ḃe torriree saabe maayde Almasiihu dow leggal palaangal ngaal. ¹³ Sabo fay kamḃe taadaaḃe ḃeen, ḃe njokkataa Tawreeta. Ko ḃe njidiri taadodon dey, wo faa ḃe mantoroo ḃum. ¹⁴ Miin e hoore am kaa, taa mi mantoroo faa'e sanaa leggal Joomiraadḃo meeden Iisaa Almasiihu palaangal ngaal. Wo saabe maggal mi maayanii adunaaru, adunaaru du maayanii kam. ¹⁵ Sabo taadaade naa rafi taadaade fu, walaa nafaa. Ko jogii nafaa dey, tagiteede tagu kesu. ¹⁶ Jokkuḃe laawol ngol fuu, wo keḃu jam e hinney, hono no Israa'iilankooḃe Laamḃo goongalaabe ḃeen.

¹⁷ Joonin kaa, fay gooto taa tampina kam, sabo terde am ngadii batitande saabe Iisaa.

¹⁸ Sakiraaḃe, wo hinney Joomiraadḃo meeden Iisaa Almasiihu wondu e moodon. Aamiina.

Bataaki Pool yaade to Efeesunkooḅe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo. Mido jowta seniibe hoolniibe e ley kawtal muḅḅen e Iisaa Almasiihu been. ² Wo on kebu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo hokkirta yimbe moyyere saabe Almasiihu

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu! O wadanii en barkeeki di Ruuhu hokkata diin fuu to dow kammu saabe kawtal men e Almasiihu. ⁴ Sabo fadde adunaaru ndu e joyyineede, Laamdo subake en saabe Almasiihu, faa laatoden seniibe be ngalaa feloore yeeso makko. Saabe njingu makko ⁵ o fodoranii en gilla arande laatoden biḅḅe makko saabe Iisaa Almasiihu. Dum wo muuyo makko, wadude moyyere ndeen na weli mo, ⁶ faa o yettiree moyyere makko mawnde nde walaa kaaddi! O hokkii en moyyere ndeen saabe Biyiiko korsudo oon. ⁷ E kawtal meeden e muudum en ndimdinaama saabe yiyam muudum, en njaafanaama lutti meeden saabe keewal makko hinney. ⁸ Hinney oon o wayli e meeden, o hokki en hakkilantaaku kibḅungu e anndal kibḅungal, ⁹ o anndini en anniya makko cuudinoodo oon. Gilla arande o anniyorii tabintinirde anniya oon e Almasiihu saabe moyyere makko. ¹⁰ Anniya oon wo hawrundurde huunde fuu e hawju Almasiihu, wanaa ko woni dow kammu wanaa ko woni e leydi. Laamdo yottinan dum si wakkati oon hiḅḅii.

¹¹ E ley kawtal men e Almasiihu du en cubaama faa laatoden ngedu Laamdo. Laamdo tabintiniroowo huunde fuu no muuyiri oon, fodake dum. ¹² Noon wadata faa laatoden sabaabu mawninoowo teddeengal muudum, enen artube yowude jikke men e Almasiihu been.

¹³ Onon hawtube e Almasiihu du, on nanii konngol goongawol ngool, dum woni Kabaaru Lobbo kisindo on oon. Nde ngoondinnodon Almasiihu ndeen, Laamdo wattii e moodon maande muudum nde hokkunoo on Ruuhu Ceniido mo aadaninoo on. ¹⁴ Ruuhu Ceniido oon wo maande laabinanoore en en keban moyyereeki di ndesanaden, faa wakkati mo Laamdo rimdinta en, enen jeyaabe muudum. Jettooje ngoodani Laamdo saabe teddeengal muudum!

Haala du'aare Pool

¹⁵ Saabe majjum, gilla nanumi kabaaru goondinal moodon Joomiraado meeden Iisaa, e no njidirdon seniibe been fuu, ¹⁶ mi selataa yettude Laamdo saabe moodon nde nyaagantoomi on Laamdo fuu. ¹⁷ Mido ḅaaroo Laamdo Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu, Baabiiwo jom darja oon, hokka on Ruuhu muudum Ceniido. Mido ḅaaroo faa Ruuhu oon wada on jom'en hakkillo, banginana on Laamdo faa anndon dum. ¹⁸ Mido ḅaaroo Laamdo uddita berde moodon faa tannyoron cakitte moodon de o noddiri on deen, paamon no moyyereeki desanaadi seniibe diin keewiri e no teddiri, ¹⁹ paamon katin no baawde makko mawde de ngalaa kaaddi deen ngorri e meeden, enen goondinbe. Baawde keewde semmbe deen ²⁰ o hollii e ley Almasiihu nde o iirtini dum e maayde de o joyyini dum gere nyaamo makko dow kammu. ²¹ Toon o burni dum laamu e baawde e semmbe e kaanankaaku fuu, kam e inde fuu baawde inndeede, wanaa ley jamaanu o tan, wo e jamaanu garoowo du. ²² Laamdo wattii huunde fuu ley baawde Almasiihu, wadi mo hooreejo kawrital goondinbe, hokki mo burde huunde fuu. ²³ Kawrital goondinbe ngaal wo banndu Almasiihu. Ngalaal hebbinaama mo, kanko kibḅindo huunde fuu kala no laatorii fuu.

¹ Onon, on maaynooḃe saabe lutti moodon e hakkeji moodon, ² on jokkunoḃe laawol bonngol ngol adunaaru ndu jokki ngool, on downtaninoḃe laamiido baawde gonde dow mbeeyu* oon. Laamiido oon wo Ibiliisa golloowo faa hannden ley yimbe saliiḃe Laamdo been. ³ En fuu e maḃḃe njejanoden, e muuyde terde meeden ngonnoden. Eden njokkunoo muuyde meeden e miilooji meeden bondi. No ngorrunden nii jaati, eden kaandunoo e jukkungo Laamdo ngoon hono maḃḃe ni. ⁴ Ammaa Laamdo wo keewdo yurmeende. Saabe njinngu manngu ngu o yidi en nguun, ⁵ o iirtindinii en e Almasiihu, enen maaynooḃe saabe lutti meeden been. Goonga, saabe hinney Laamdo oon kisiniradon. ⁶ E ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu, Laamdo iirtindinii en e makko, joyyindinii en e makko dow kammu toon. ⁷ Hono nii o ḃanginirta no hinney makko ḃurdi huunde fuu mawnude. Jamaanuujii garooji diin fuu nji'an moyyuki makko ki o wadani en e Iisaa Almasiihu. ⁸ Goonga, wo hinney Laamdo oon kisiniradon, e dow ko koolidon Almasiihu. Kisindam ḃam, wanaa e golle moodon habḃii, wo ḃam dokkal Laamdo. ⁹ ḃam wanaa njobdi golle neddo taa fay gooto heba mantoraade ḃam. ¹⁰ Sabo Laamdo wadi en ko ngonden joonin duum: e ley kawtal meeden e Iisaa Almasiihu o tagiri en faa ngollen gollleeji lobbi di o segilani en gilla arande.

No Almasiihu wadi en lenyol gootol

¹¹ Ndelle miccitere ko ngonnodon arande, onon yuuruḃe e lenyi di nganaa Alhuudiya'en. Mantortoḃe wo «taadiiḃe» ina kuyfina on, ina noddira on «yimbe ḃe taadaaki» fay si taadagol maḃḃe ngool wo ko junngo ḃii-Aadama gollata e terde tan. ¹² Miccitere, wakkati oon, on ngalaano Almasiihu, wo on jananḃe woddiḃe lenyol Israa'iila ngol Laamdo subii ngool, on ngaldaano e amaanaaji di Laamdo aadorinoo e haala muudum diin. On mbuurdiino e rafi jikke, on ngaldaano e Laamdo ley adunaaru ndu. ¹³ De joonin kaa, e ley kawtal moodon e Iisaa Almasiihu, onon woddunoḃe e Laamdo arande been, on battinaama saabe yiyam makko.

¹⁴ Sabo kanko Almasiihu woni jam meeden ko o wadi Alhuudiyankooḃe e lenyi goddi fuu lenyol gootol duum. Nde o hokkitinnoo hoore makko ndeen, o libi kokuwol paliingol hakkunde meeden ngool, duum woni o ittii nganyaandi hakkunde lenyi diin. ¹⁵ O ittii jamirooje e kadaadi Tawreeta Muusaa fuu faa o wada Alhuudiyankooḃe e lenyi goddi laato lenyol gootol kesol e ley kawtal maḃḃe e makko. Nii o wadi jam oon. ¹⁶ E maayde makko dow leggal palaangal o ittiri nganyaandi ndiin, o hawrunduri lenyi diin laatii banndu wooturu, o rewrintini di e Laamdo. ¹⁷ O warii waajaade on jam, onon woddunoḃe e Laamdo been, o warii waajaade badinoḃe been du jam. ¹⁸ Saabe ko Almasiihu wadi duum, en fuu kebirten laawol yottaade Baabiiwo saabe en kawtii Ruuhu Ceniido gooto.

¹⁹ Ndelle, on nganaa jananḃe katin, on nganaa weerḃe du. Ko ngondon dey, wo on wondube e seniḃe, wo on jeyaabe e suudu Laamdo. ²⁰ On mahaama e dow ko nulaabe e annabaabe nyibi, Iisaa Almasiihu e hoore muudum woni hayre arandeere nyimngo ngoon. ²¹ Saabe muudum, nyimngo ngoon fuu nanngunduri, faa ngo toowa ngo laato suudu Joomiraado seniindu. ²² Ley kawtal moodon e makko on mahidaama faa laatiḃon suudu to Ruuhu Laamdo joodii.

3

No Pool halfiniraa golle to yimbe ḃe nganaa Alhuudiyankooḃe

¹ Saabe majjum mido hofanoo Laamdo, miin Pool uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu mo ngollanammi hakkunde moodon, onon yimbe ḃe nganaa Alhuudiyankooḃe. ² Tannyoral on nanii Laamdo halfinii kam golle e ley moyyere muudum faa nafa on. ³ Sabo o ḃanginani kam sirri makko. Mi winndanii on haala majjum no raḃḃidiri. ⁴ Si on njanngii dum on paaman no potumi anndirde sirri dow haala Almasiihu oon. ⁵ Sirri oon faaminaaka biḃḃe-Aadama ley jamaanuujii paltiidi diin, de joonin kaa Laamdo ḃanginirii

* 2:2 Mbeeyu wo ḃolum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

mo Ruuhu Ceniido faa nulaabe muudum e annabaabe muudum seniibe fuu paami mo. ⁶ Inan no sirri oon worri: saabe Kabaaru Lobbo oon, yimbe ḅe nganaa Alhuudiyankooḅe ḅeen kebii ngedu e moyyerejeji desaadi diin no Alhuudiyankooḅe ḅeen kebiri ni. Katin du ḅe kawtii e muḅḅen ḅanndu wooturu, ḅe kawtii e muḅḅen amaana mo Laamdo wadi saabe kawtal maḅḅe e Iisaa Almasiihu.

⁷ Wo Kabaaru Lobbo oon laatiimi golloowo muudum saabe moyyere nde Laamdo hokki kam. Laamdo golliri moyyere ndeen ley am e baawde muudum. ⁸ Miin burdo seniibe ḅeen fuu famdude oon, mi hokkaama moyyere faa mi waajoo yimbe ḅe nganaa Alhuudiyankooḅe barkejeji gondi e Almasiihu di ngalaa haddu diin. ⁹ Mi hokkaama du faaminde yimbe fuu no Laamdo tabintinirta fodoore muudum. Laamdo tagudo huunde fuu oon suudunoo fodoore ndeen gilla jamaanuujii ḅoooyudi. ¹⁰ Noon wadata de laamu e baawde gonde ley kammu de nji'ataake deen fuu paama no anndal Laamdo yaajiri e huunde fuu, paamira dum saabe kawrital goondinbe ngaal. ¹¹ Dum fuu wo saabe anniya ḅoooydo mo Laamdo tabintiniri e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. ¹² Saabe en ngoondinii Almasiihu, en kawtii e muudum, eden mbaawi ḅadoraade Laamdo e hoolaare, eden anndi o jabanen en. ¹³ Dum wadi de mido ḅaaroo on taa tayon jikke moodon saabe torraaji kewtotoodi kam. Mido yardii di saabe moodon, kanji ngonni teddeengal moodon.

Du'aare faa yimbe annda njinngu Almasiihu

¹⁴ Saabe duum fuu, mido hofanoo Baabiiwo. ¹⁵ Lenyi gondi dow kammu e gondi e leydi fuu yuurii e makko, kanko woni baaba majji di fuu. ¹⁶ Mido ḅaaroo mo kanko jom teddeengal manngal oon o semmbindina berde moodon saabe Ruuhu makko Ceniido. ¹⁷ Mido ḅaaroo Almasiihu wona e ley berde moodon saabe ko ngoondindon dum. Mido ḅaaroo mo katin o darna on e ley njinngu, o tabintina on ley maggu. ¹⁸ Faa paamon, onon e seniibe ḅeen fuu, njuuteefi e njaajeefi e toweefi e luggeefi njinngu Almasiihu paltiingu haddi, ¹⁹ de anndon dum faa keewon kibbal Laamdo.

²⁰ Teddeengal woodan Laamdo gollirido ley meeden baawde mawde oon, baawdo gollude ko ḅuri du'aawuujii men e miilooji men faa waawaa fonndeede! ²¹ Wo teddeengal woodan mo ley kawrital goondinbe, e saabe Iisaa Almasiihu ley jamaanuujii diin fuu faa abada abadin! Aamiina.

4

No goondinbe Iisaa ḅeen laatorii ḅanndu wooturu

¹ Miin uddaado ley kasu saabe gollande Joomiraado oon, mido ḅaaroo on sanne: mbuuron nguurndam njaadoodjam e noddaango ngo Laamdo noddii on to muudum ngoon, ² tawdedon e leeyinkinaare e heese e munyal. Munyunduron e ley njinngu. ³ Tinnee keddoḅon e ngootumbaaku yuurungu e Ruuhu Ceniido. Ngadon dum fuu e ley jam kabḅundurdo on. ⁴ Wo on ḅanndu wooturu, oḅon njogii Ruuhu gooto. Jikke dow cakitte mo Laamdo noddii on oon du wo gooto. ⁵ Katin Joomiraado gooto woodi, goondinal gootal woodi, lootagal batisima gootal woodi, ⁶ kam e Laamdo gooto, Baaba yimbe fuu. Wo gondo dow maḅḅe fuu, golloowo ley maḅḅe fuu, gondo e maḅḅe fuu.

⁷ Mono e meeden fuu ḅebii moyyere Laamdo ko foti e no Almasiihu hokkiri dum.

⁸ Sabo wo hono noon winndiraa:
«O yeenjii dow, o hooyi honaabe heeweḅe,
o hokki yimbe dokke.»*

⁹ Dume woni maanaa «o yeenjii»? Idum holla o artakeno o jippii e nokkuuje burde fuu leeyude e leydi. ¹⁰ Jippinoodo oon, kam e hoore muudum woni yeenudo faa tiimi kammuuli diin fuu, faa o heewa adunaaru ndu fuu. ¹¹ Wo kanko wadi dokke deen: o wadi wobbe nulaabe, wobbe annabaabe, wobbe waajotoobe, wobbe duroobe yimbe, kam e janninoobe. ¹² Ko o wadiri noon, wo faa o segilanoo seniibe ḅeen faa ngolla ko njeyi gollude, faa semmbindina kawrital goondinbe laatiingal ḅanndu Almasiihu ngaal, ¹³ de laatoḅen daande wootere e ley goondinal meeden e anndugol meeden 'Bii Laamdo,

* 4:8 Jabuura 68.19.

laatoden hibbuube du, faa njottoden darnde Almasiihu hibbunde ndeen. ¹⁴ Ndelle, en laatataako sukaabe hooyaabe hono no bempeyye e keni kooyirta laana ni. Jannde yimbe yidube jaarude wobbe ley majjere hiilataa en katin. ¹⁵ Ko laatotoden dey, haaloobe goonga e ley njinngu. Noon wadata de mawnen e ley huunde fuu faro Almasiihu, laatiido hooreejo oon. ¹⁶ Kanko waddani banndu nduun fuu nanngundurde faa wooda saabe jokkule de ndu hokkaa deen. Hono noon, si tergal fuu gollii golle muudum, ndeen banndu nduun mawnan, yaha yeeso ley njinngu.

Haala neddaaku kesu ley Almasiihu

¹⁷ Ndelle, ko jokkata duum mbi'ammi on: mido jaaroo on e ley innde Joomiraado, taa mbuurdon katin hono no yimbe be anndaa Laamdo, sabo miilooji mabbe diin wo boli. ¹⁸ Hakkillooji mabbe nibbii, be njeyaaka e nguurndam dam Laamdo hokkata saabe majjere mabbe e yoorugol mabbe berde. ¹⁹ Caggal be cemtataa, be ngadii ko'e mabbe jaahili'en, be celataa gollude kulle nyiddiniide.

²⁰ De onon kaa, wanaa noon njanngirdon haala Almasiihu. ²¹ Tannyoral, on nanii kabaaru makko, on njanngii goonga gondo e makko oon. ²² Ndelle, ittee ko hiidfi ko woni ley moodon duum, njoppee nguurndam moodon arandeam dam muuyde kiilooje daam. ²³ Accon yonkijji mon e hakkillooji mon keydintinee. ²⁴ Njogitee neddaaku kesu ngu Laamdo tagi dow tagaadi muudum. Neddaaku kesu nguun na golla ko fonnditii e ko senii. Golleeji diin e goonga yuuri.

²⁵ Ndelle, celon fewre, mono fuu haalda e gondo muudum goonga, sabo mono e meeden fuu ina jeydaa e goddo no terde neddo gooto njejduraa ni. ²⁶ Si on bernii fu, taa ngadee hakke. Taa janal naange tawdu on e tikkere. ²⁷ Taa kokkon Ibiliisa laawol e ley moodon. ²⁸ Wo gujjo selu wujjude, ko haani wadude dey, gollira juude muudum ko nafata, faa heba ko wallira nyakoraabe. ²⁹ Taa konngol bonngol yaltu e kundude moodon. Ko kaandon wadude tan wo haalude haalaaji nafaaji baawdi semmbinde berde yimbe fodde haajuuji, faa di ngaddana hettindantooobe on been moyyere. ³⁰ Taa mettinane Ruuhu Laamdo Ceniido, sabo Laamdo wadi maande Ruuhu oon e moodon saabe nyalaande nde Laamdo rimdinta on ndeen. ³¹ Ittee mettorgal fuu e berde moodon, celon konnaagu e tikkere e duko e nyoore, kam e ko boni fuu. ³² Moyyunduree hakkunde moodon, njurmunduron, njaafunduron hono no Laamdo yaaforii on saabe kawtal moodon e Almasiihu ni.

5

Haala wuurude e ley annoora

¹ Ndelle, laatee nyemmbitooobe Laamdo. Wo on bibbe makko be o horsini. ² Mbuurdon e yidundurde, no Almasiihu yidiri en de hokkitiri hoore muudum saabe meeden laatani en kirsamaari, hono sadaka beldo Laamdo. ³ Saabe wo on seniiibe Laamdo, on kaanaa fay haalde haala huunde fuu ko wartata e fijirde e ko tuuni e eelgal. ⁴ Taa kaalee haalaaji bondi naa boli naa nyiddiniidi, sabo hono majji kaanaa taweede e moodon. Ko kaandon wadude dey, njetton Laamdo. ⁵ Paamee dum do faa wooda: pijoowo e nyiddiniido e muuyoowo ko jeyaa, dum woni dewoowo tooruuji, been ngalaa ngedu e laamu Almasiihu e Laamdo. ⁶ Taa fay gooto hiilira on haalaaji boli, sabo hono majji caabotoo tikkere Laamdo e dow saliiibe dum been. ⁷ Ndelle, taa njokkunduree e mabbe. ⁸ Arande e nimre njeyanodon, de joonin kaa saabe kawtal moodon e Joomiraado wo e annoora njejadon. Ndelle mbuurdee no bibbe annoora ni, ⁹ sabo annoora rimata mboodirka e fonnditaare e goonga fuu. ¹⁰ Pilodon faamude ko welata Joomiraado. ¹¹ Taa kawtee e golleeji di ngalaa nafaa golleteedi e ley nimre, de ko haani dey, cuurton di. ¹² Ko yimbe been ngadata e cuncukka duum, ina semtinii fay fillaade. ¹³ Ammaa huunde fuu ko suurtaa ley annoora oon banginte no worri, ¹⁴ sabo huunde fuu ko banginaa yaynan. Dum wadi de na wi'ee: «Aan daaniido, finu! Umma e hakkunde maaybe, Ndeen annoora Almasiihu yayanante.»

¹⁵ Ndelle, ngadon hakkillo faa sanne no mbuurdoton, tawee wanaa no fuuyɓe ni, ammaa hono no jom'en hakkillo ni. ¹⁶ Wakkati laatiido fuu, ngadon ko nafata, sabo jamaanu hannden o wo bondo. ¹⁷ Saabe duum, taa laatee ɓe ngalaa hakkillo, ammaa pilodon faamude ko woni muuyde Joomiraado. ¹⁸ Taa njaree doro faa culodon, sabo dum wo rafi nanngitaare. Ko haani dey, keewee Ruuhu, ¹⁹ mbaajunduron jimi Jabuura e jettooje e jimi teddinooji Laamdo. Njimanon Joomiraado, njettiron mo berde laabude. ²⁰ Njetton Laamdo Baaba meeden wakkati fuu dow huunde fuu e ley innde Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

Haala rewɓe e goriraabe muɓɓen

²¹ Mono e moodon fuu dwtanoo banndum saabe teddinde Almasiihu. ²² Onon rewɓe, dwtanodon goriraabe moodon hono no dwtorantodon Joomiraado ni. ²³ Sabo gorko woni hoore deekum hono no Almasiihu laatorii hoore kawrital goondinɓe ngaal. Kam woni kisinoowo goondinɓe laatiibe banndu muudum been. ²⁴ No kawrital goondinɓe ngaal dwtoranii Almasiihu noon, nii du debbo fuu haani dwtoranaade gorum e huunde fuu.

²⁵ Onon worɓe, njidiree deekiraabe moodon no Almasiihu yidiri kawrital goondinɓe ngaal de hokkitiri hoore muudum saabe maggal ²⁶ faa wadi ngal ceniingal, gada o laabinirii ngal ndiyam e haala makko. ²⁷ O wadi dum faa o darna kawrital goondinɓe ngaal yeeso makko, ngal yaynira darja, ngal laato ceniingal, ngal walaa ko semtini naa ko tuuni naa nyooɓi-nyooɓi naa ko boni fuu. ²⁸ Hono noon, ina tilsi e worɓe njida deekiraabe muɓɓen hono no njidiri balli muɓɓen ni. Neddo fuu jiddo deekum, wo hoore muudum yidi. ²⁹ Sabo fay gooto wanyaa banndu muudum. Ko wadata dey, nyaamnan ndu, hinnoo ndu hono no Almasiihu hinnortoo kawrital goondinɓe ngaal ni, ³⁰ sabo wo en terde banndu makko nduun. ³¹ Binndi diin mbi'ii: «Dum wadi de gorko yoppan inna muudum e bammum, de nanngundura e deekum, ɓe dido fuu ɓe laato neddo gooto.»* ³² Dum wo sirri luggudo. De miin, mido holla on, sirri oon wo kaaloowo no Almasiihu e kawrital goondinɓe ngondiri. ³³ No waawi laatoraade fuu, gorko fuu yidira deekum no yidiri hoore muudum ni. Debbo du teddina gorum.

6

Haala ɓiɓɓe e saaraabe

¹ Onon ɓiɓɓe, dwtanodon saaraabe moodon saabe Joomiraado, sabo dum woni ko dartii. ² «Teddin inna maa e bammaa.» Yamiroore nde woni arandeere nde amaana haɓɓii e muudum. ³ Amaana o woni: «yalla ada heɓa moyyere, balde maa du njuuta e leydi ndi.»* ⁴ Onon saaraabe, taa berninee ɓiɓɓe mon, ammaa ndartinon ɓe, tindinon ɓe, faa ɓe mawna dow laawol Joomiraado.

Haala maccube e joomiraabe

⁵ Onon maccube, dwtanodon joomiraabe moodon dow kulol e diwngol tawee e berde laabude no dwtorantodon Almasiihu ni. ⁶ Dwtanee ɓe tawee wanaa yeeso mabbe tan, hono no filotoobe welude ɓiɓɓe-Aadama. Ko haani dey, dwtanee ɓe no maccube Almasiihu ngadirta muuyde Laamdo e berde laabude ni. ⁷ Ngolliranee ɓe anniya lobbo hono wo Joomiraado ngollanton, wanaa yimɓe. ⁸ Sabo odon anndi neddo fuu golludo ko woodi, si wo dimo naa diimaajo, Joomiraado yoban dum haddi golle muudum. ⁹ Onon joomiraabe, ngorree hono noon e maccube moodon. Taa kulbinee ɓe. Anndon Joomii on, onon e mabbe fuu, ina woni dow kammu, de kam kaa burdintaa yimɓe.

Haala kabitirde de Laamdo hokkata faa Ibiliisa jaaloree

¹⁰ Walaa ko heddii si wanaa wiide on keewon semmbe e ley kawtal moodon e Joomiraado, tiigodon baawde makko mawde deen. ¹¹ Kooyee kabitirde de Laamdo hokki on deen fuu, faa mbaawon daraade de cakkodon dabareeji Ibiliisa. ¹² Sabo wanaa yimɓe kabeten, ko kabeten dey, wo laamuuji e baawde e hoorewaaku ley adunaaru niɓɓundu

* 5:31 Fuddoode 2.24. * 6:3 Wurtagol 20.12, Fillitagol Tawreeta 5.16.

ndu, kam e seyɗaani'en bonɓe wonɓe hakkunde kammu e leydi been. ¹³ Saabe majjum, kooyee kabitirɗe ɗe Laamɗo hokki on deen fuu, faa mbaawon dartaade nde nyalaande bonnde ndeen wari, tawee caggal haɓo moodon ngoon on keddoto on dartiibe.

¹⁴ Ndelle, ndarodon wo on segiliibe. Goonga laatanoo on kabɓorgol, bornodon fonnditaare hono saaya ndeenaagu. ¹⁵ Segilanaade waajaade Kabaaru Lobbo gaddoowo jam oon laatanoo on pade. ¹⁶ Wakkati fuu wo goondinal laatanoo on wawaade nde mbaawɗon jakkoraade kure kubɓooje ɗe Bondo oon faddata on deen fuu. ¹⁷ Wo kisindam laatanoo on kufune njamndi. Nanngon kaafaahi Ruuhu Ceniido kiin, kanki woni konngol Laamɗo. ¹⁸ Wakkati fuu ngadon du'aawuuji e nyaagundeeji e ballal Ruuhu Ceniido. Kakkilee taa on celu wafande seniiɓe been fuu du'aare. ¹⁹ Nyaaganodon kam miin du Laamɗo hokka kam konngol, faa wakkati mo muɓɓitinmi hunnduko am fuu, mi haalira haala Kabaaru Lobbo cuudinooɗo oon e cuusal. ²⁰ Mido daranii Kabaaru Lobbo oon ley kasu e geyyelle. Nyaagane kam faa mi waajaroo dum cuusal, no tilsirani kam ni.

Baynundural

²¹ Tikiku, sakiike men korsuɗo gollanoowo Joomiraado e hoolnaare oon, humpitan on dum fuu, faa onon du kumpitodon no ngorrumi e ko ngollammi. ²² Mi nelii mo e moodon faa paamon no min ngorri de o waaltina hakkillooji moodon du.

²³ Sakiraabe, wo Laamɗo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu ngadan on jam e njinngu ngondungu e goondinal. ²⁴ Yiduɓe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njinngu ngu timmataa been fuu, wo hinney Laamɗo wonda e muɓɓen.

Bataaki Pool yaade to Filipiyankooḅe

¹ Miin Pool e Timote, maccuḅe Iisaa Almasiihu, mbinndani ḅataaki ki kawrital goondinḅe Almasiihu gonngal ngalluure Filipi. Miden njowta on, onon seniibe hawtuḅe e Iisaa Almasiihu been, onon e hooreeḅe e gollanooḅe kawrital ngaal fuu. ² Wo Laamḁo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamḁo saabe Filipiyankooḅe

³ Mido yetta Laamḁo nde miccitiimi on fuu. ⁴ Wakkati ndu'antoomi on fuu, wo e seyo. ⁵ Sabo gilla nyannde ngoondindon Kabaaru Lobbo haala Iisaa faa joonin oḁon ndarodii e am. ⁶ Mido tannyori, Laamḁo puḁḁuḁo gollal lobbal e moodon oon, jokkan dum faa dum hiḅḅa nyalaande gartol Iisaa Almasiihu. ⁷ Mido haani miilanaade on dum, sabo hakkillo am ina woni e moodon. E ley ko kaḅḅaami e ko ndaraniimi tabintinde Kabaaru Lobbo o duum, on fuu on kawtu e am moyyere nde Laamḁo hokkata kam ndeen. ⁸ Laamḁo ina seedii mido horsiniri on fuu korsa Iisaa Almasiihu. ⁹ Inan ko nyaagantoomi on Laamḁo: wo njinngu moodon beydoroḁo yeeso, wondude e anndal e paamal, ¹⁰ faa mbaawon subaade ko ḅuri fuu moyyude. Ndeen on laatoto laabuḅe ḅe ngalaa feloore nyannde nde Iisaa Almasiihu wartowi. ¹¹ On laatoto du hebbinaaḅe golleeji ponnditiidi yuurudi e Iisaa Almasiihu, faa Laamḁo teddinee, yettee.

No uddeede Pool beydirani Kabaaru Lobbo yahude yeeso

¹² Sakiraaḅe, ko njidumi anndon dey, torra keḅuḁo kam oon waddanii Kabaaru Lobbo oon jaarude yeeso. ¹³ Si goonga doomoḁe laamordu ndu e heddiibe been fuu paamii wo saabe Iisaa Almasiihu kaḅḅiraami. ¹⁴ Ko ḅuri heewude e sakiraaḅe du, geyyelle am de beydaniḁo dum'en hoolaade Joomiraado. Dum wadi de ibe mbaajoroḁo konngol Laamḁo ngol rafi kulol.

¹⁵ Goonga, woḅḅe ina mbaajoo kabaaru Iisaa Almasiihu o saabe kiram e kalala, ammaa woḅḅe na ngoni e anniyaaji lobbi. ¹⁶ Been ngolliranta Almasiihu njinngu, sabo ibe anndi Laamḁo hokkii kam daranaade Kabaaru Lobbo oon. ¹⁷ Ammaa beya been mbaajorto kabaaru Almasiihu faa nafa dum'en kam'en tan. Anniyaaji maḅḅe mbooda. Ko ḅe miilotoḁo dey, beydande kam torra ley haḅḅeede am. ¹⁸ Dum kaa bonnataa fay huunde! Ko waawi laataade fuu, si Iisaa Almasiihu inndaama tan ina heya. Nde laatii anniya bonḁo naa anniya lobbo fuu, mido seyii.

Goonga, mi seyoto caggal muudum du ¹⁹ sabo mido anndi dum fuu dum sakitanto kam kisindam saabe du'aawuujii mon e ballal Ruuhu Iisaa Almasiihu. ²⁰ Ko woni e hakkillo am e ko kediiimi sanne, wo mi hersataa e dow fay huunde. Woodi du, mi heddodoo e cuusal faa ko hewtii kam fuu mawnina Almasiihu gilla joonin faa abada, nde mbuurumi e nde maayumi fuu. ²¹ Sabo miin e hoore am, Almasiihu woni nguurndam am, maayde du wo tino am. ²² Ammaa si mido heddiḁo mido wuuri fu, dum waddanan kam gollude gollal nafoowal. Ndelle mi anndaa ko cuḅotoomi. ²³ Hakkillo am feccake pecce didi: ko burumi yidude, yahude mi joododowoo e Almasiihu. Duum ḅuri fuu woodde. ²⁴ Ammaa mi heddoo mido wuuri ḅuri nafude on, onon kaa. ²⁵ Mido tannyori dum, mido anndi mi heddoto e adunaaru mi wonda e moodon on fuu, faa njaaron yeeso e goondinal, de ceyodon ley maggal. ²⁶ Ndeen gartol am hakkunde moodon beydanan on mantoraade Iisaa Almasiihu saabe ko wadani kam.

Haala daranaade Kabaaru Lobbo

²⁷ Ko laatii fuu, mbuuree nguurndam kawroojam e Kabaaru Lobbo haala Iisaa Almasiihu. Ndeen si mi warii mi ndarii on, naa si mi waraay fu, mi nanan kabaaru moodon, mi faaman oḁon keddiḁo e anniya gooto, oḁon ndarodii gootum e haḅḅaade e goondinal Kabaaru Lobbo oon. ²⁸ Ndeen du, tawan on accataa wayḅe kulḅina on e dow fay huunde.

Ko tinnotodon duum wo maande ḅe kalkan, de onon kaa, kison. Dum fuu, Laamdo wadata. ²⁹ Laamdo wadanii on moyyere saabe Almasiihu. Wanaa faa ngoondinon mo tan nde wadiraa, wo faa torredon saabe makko du. ³⁰ Sabo si goonga, en kawtu habo ngo njiidon mido habee, e ngo nanoton mido habee faa hannden ngoon.

2

Haala leeyinkinaare Almasiihu e teddeengal muudum

¹ Wanaa Almasiihu na sellina berde mon naa? Wanaa njinngu muudum na waaltina hakkillo mon naa? Wanaa ko kawtudon e Ruuhu Ceniido, on keḅii korsa e yurmeende naa? ² Si wo noon fu, laatodon hakkillo wooto, ngondon e njinngu ngootu e bernde wootere e anniya gooto. Ndeen on kibḅinan seyo am. ³ Taa ngolliree huunde fuu saabe yidde hoorem naa saabe mawnitaare bolde. Ngolliree leeyinkinaare, faa mono fuu ndaarda hoore muudum banndum ina buri dum. ⁴ Taa fay gooto moodon ndaarta ko nafata hoore muudum tan, ammaa ndaarta nafaa woḅḅe du. ⁵ Ngorron hakkunde moodon hono no lisaa Almasiihu worrunoo:

⁶ Kanko, fay si taweede tagaadi Laamdo ina woni e makko,
o tiigaaki dum faa o heddo fotude e Laamdo,

⁷ de o jippini hoore makko faa ley,
o hooyi tagaadi maccudo,
o laatii hono ḅii-Aadama.

O jogoraama wo o neddo.

⁸ O leeyini hoore makko,
o dwtanii Laamdo faa o maayi,
maayde dow leggal.

⁹ Duum wadi de Laamdo toownii mo sanne,
hokki mo innde burnde inde fuu,

¹⁰ faa koppi fuu koforoo saabe innde makko to tawaa fuu,
nde wo dow kammu, nde wo dow leydi, nde wo ley leydi,

¹¹ faa demle fuu ceedoo, mbi'a
Iisaa Almasiihu woni Joomiraado,
faa Laamdo Baaba meeden teddinee.

No goondinḅe njaynirta ley adunaaru

¹² Saabe duum, sakiraabe am horsube, tinnodon e gollande Laamdo saabe kisindam dam hokki on daam faa dam rima nafaa. Ngadiron dum kulol e diwngol. Si goonga, on dwtanake mo wakkati mo ngondunoomi e moodon oon fuu. Ko mboddiimi on joonin du, sanaa dwtanodon mo faa bura noon. ¹³ Sabo Laamdo e hoore muudum ina golla e moodon faa muuyon ko weli dum, de ngollon muuyde deen.

¹⁴ Ko ngolloton fuu, taa ḅurḅurton, taa ndukidon, ¹⁵ faa laatodon laabube ḅe ngalaa feloore, laatodon ḅiḅḅe Laamdo ḅe ngalaa laru* hakkunde yimḅe hannden oonyiḅe bonḅe been. Sanaa njaynon hakkunde maḅḅe hono no koode njaynirta ley aduna ni, ¹⁶ tawe odon tiigii konngol nguurndam ngool faa woodi. Si on ngadii noon fu, mi mantorto on nyannde nde Almasiihu wartowi. Sabo hollan mi doggaay doggudu boldu, mi tampaay bolum. ¹⁷ Ko ngollanton Laamdo ko cakkoton dum yonkiji mon duum, na holla goondinal moodon. Fay si yonki am laatoto sadaka dufeteedo dow goondinal moodon ngaal, mi seyoto, mi weltodoto e moodon. ¹⁸ Onon du ceyoree hono noon, faa mbeltododen.

Haala gollidoobe dido hoolniibe

¹⁹ Si Joomiraado meeden Iisaa jabii, mi nelan Timote to moodon ko ḅooyataa. Ndeen si mi humpitake kabaaruuji mon diin fu, miin du, bernde am waaltoto. ²⁰ Sabo kanko tan woni gondudo e am anniya gooto. Goonga, no ngorrudon fuu ina woni e bernde makko. ²¹ Heddiibe been fuu wo hakkilanḅe haajuuji mubben tan, wanaa di Iisaa Almasiihu. ²² De

* 2:15 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

Timote kaa, oɗon anndi no holliri nedɗaaku muudum lobbu, sabo wallii kam e waajaade Kabaaru Lobbo hono no biɗɗo wallirta bammum ni. ²³ Kanko anniyiimi nelude wakkati mo paamumi no joonnde am laatortoo fuu. ²⁴ Midɗo hoolii Joomiraado du, miin e hoore am, mi waran to moodon ko ɓooyataa.

²⁵ Hono noon mi yi'ii na tilsi mi nela e moodon sakiike men Epaforodit, gollidoowo e am oon. O wallii kam haɓande Kabaaru Lobbo oon. Kanko woni mo nelunodon faa walla kam e haaju am. ²⁶ Imo yeewaa on fuu. Katin ko nandon o sellaano duum, na metti bernde makko sanne. ²⁷ Tannyoral, o nyawiino faa o nesi maayde. Ammaa Laamdo yurmaka mo, yurmaka kam miin du, taa mi heɓa kaɓɓu-ko'u dow kaɓɓu-ko'u. ²⁸ Dum wadi de kenyiimi law faa mi nela mo e moodon, faa si on nji'ii mo fu, ceyodon, miin du kaɓɓu-ko'u am buytoo. ²⁹ Ndelle, njabboree mo saabe Joomiraado e seyo manngo. Teddinee yimɓe wa'uɓe noon fuu. ³⁰ Sabo kanko o nesii maayde saabe golle Almasiihu. O farriti† yonki makko faa o wadana kam ballal ngal ndonkunodon wadande kam onon e ko'e moodon.

3

Haala anndude Iisaa Almasiihu

¹ Ko heddi fu, sakiraaɓe am, ceyoree Joomiraado. Fay si mido winndana on ko mbinndannoomi on arande, dum tampintaa kam, woodi, idum reena berde moodon onon du. ² Tinnodon e dawaadi – dum woni golloobe ko boni, dooldoobe taadagol ngol nafataa been! ³ Sabo wo enen ngoni taadiiɓe jaati been, eden teddinira Laamdo e ballal Ruuhu muudum, eden mantaroo Iisaa Almasiihu, en njowaay jikke men dow golleeji banndu. ⁴ Si goonga, miin kaa mido waawoo yowude jikke am dow golleeji banndu. Si godɗo miilii ina waawi yowude jikke muudum dow golleeji banndum fu, miin buri haandude e majjum. ⁵ Mi taadaama illa nde kiɓɓinnoomi nyalaade jeetati. Wo mi Israa'iilanke yuurudo e suudu Benyamin. Wo mi Alhuudiyanke bii Alhuudiyanke. Ley Tawreeta Muusaa du, mido jeyaa e waalde Farisa'en. ⁶ Midɗo jinnganannoo Tawreeta oon sanne faa mido torrannoo kawrite goondinɓe Iisaa deen. Fay gooto waawaano felude kam saabe fonnditanaade Tawreeta oon.

⁷ Duum fuu mido ndaardannoo wo tino am. Ammaa joonin saabe Almasiihu mi tawii wo dum mursey. ⁸ Goonga, mido jogorii dum fuu wo mursey, sabo anndude Joomiraado am Iisaa Almasiihu buri kulle deen fuu. Wo saabe makko njardoriimi mursude ko njogiimi. Midɗo jogorii huunde fuu wo tuundi faa mi heɓa Almasiihu, ⁹ mi jeyee e muudum. Mi walaa fonnditaare nde mbaawumi hebude e jokkugol am Tawreeta oon. Mi hebii fonnditaare saabe ko kooliimi Almasiihu. Kayre woni fonnditaare nde Laamdo hokki goondinɓe mo been. ¹⁰ Midɗo muuyi anndude Almasiihu e wondude e baawde iirtagol muudum, mi hawta e muudum torra, mi laato hono muudum ley maayde mum. ¹¹ Hono nii, mi heɓan ummintineede hakkunde maayɓe nyannde darngal.

¹² Mi wi'aay mi hebii dum gilla joonin naa mi kiɓɓudo, ammaa mido wondi e doggudu hono no daɗundurteedo ni, faa mi nannga dum. Sabo miin e hoore am, Iisaa Almasiihu artii, nanngi kam. ¹³ Goonga sakiraaɓe, mi wi'aay mi hebii dum. Kaa mido wada huunde wootere: mido yeggita ko faltii, mido foodanoo ko warata. ¹⁴ Midɗo doggira to fonndetee, faa mi heɓa mbarjaari dow kammu ndi Laamdo noddiri en to muudum saabe Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Enen benndube ley goondinal been fuu, miiloroden hono noon. Si tawii miilooji mon potaay e dow goddum katin du, Laamdo ɓanginanana on dum. ¹⁶ Ammaa e noon fu, do kewtuden fuu, keddoden njokken laawol ngol njokkuden faa joonin ngool.

¹⁷ Sakiraaɓe, on fuu nyemmbitee kam. Taykodon worruɓe no njiidon miden ngorri ni. ¹⁸ Sabo heewɓe laatake wayɓe leggal Almasiihu palaangal. Mi haalanii on dum kile keewde, mi haaldanan on joonin du e bojji. ¹⁹ Kamɓe, cakitte maɓɓe wo halkere. Deedi maɓɓe ngoni alla'en maɓɓe. Iɓe mantaroo ko ɓe njeyi semtirde. Adunaaru tan ɓe kaɓanta. ²⁰ De enen kaa, wo dow kammu njeyaden, eden keppe kisinoowo meeden

† 2:30 Farritaade wo rafi reenude yonki muudum.

yuroowo toon. Oon woni Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ²¹ Kam waylitata balli meeden lokkaaji diin faa di keba teddeengal hono banndu makko nduun ni. Sabo imo jogii baawde faa o wada huunde fuu downtanoo mo.

4

Haala seyoraade Joomiraado

¹ Ndelle sakiraabe am horsuḅe, hono noon tabitee ley kawtal moodon e Joomiraado. On njeewnii kam sanne, on laatake seyo am e kufune am darja.

² Mido waajoo Ewodi, kam e Sintis, ḅe laato daande wootere saabe Joomiraado. ³ Aan Sisigi, gollidoowo e am koolniido du, mido ḅaare mballaa rewḅe dido been, sabo ḅe mballii kam haḅande Kabaaru Lobbo oon, kamḅe e Keleman e gollidooḅe am wobḅe. Inde maḅḅe mbinndaama e dewtere nguurndam nduumiidam.

⁴ Ceyoree Joomiraado wakkati fuu. Mido wi'a on katin, ceyee! ⁵ Yimḅe fuu nji'a heesindaare moodon. Joomiraado ina ḅadii. ⁶ Taa fay huunde habba on ko'e, ammaa nyaagorodon Laamdo haajuuji moodon fuu ley du'aare. Ngadiron dum e jettooje. ⁷ Ndeen Laamdo hokkan on jam faa bura huunde fuu ko waawi miileede. Jam oon reenan ḅerde mon e hakkilooji mon e ley kawtal Iisaa Almasiihu.

⁸ Joonin kaa sakiraabe, miilooji moodon keddo dow goonga, e ko teddi, e ko fonnditii, e ko senii, e ko foti yideede, e ko leebi. Kakkilane ko moyyi, e ko jeyi maneede fuu.

⁹ Ngolliree ko paaminmi on e ko keḅdon e am, ko narrudon kam e ko njiirudon kam. Ndeen Laamdo gaddoowo jam tawdete e moodon.

No Pool yettiri Filipiyankooḅe dow dokkal muḅḅen

¹⁰ Mido seyorii Joomiraado seyo manngo sabo joonin on keydintinii ballal moodon to am. Tannyoral, hakkilooji mon ina ngonnoo e am, de on kebaay yottinde ballal ngaal.

¹¹ Wanaa saabe won ko kaajaami wadi de mbiimi noon. Sabo si goonga, mi woowtinii hoore am hennyitoraade no tawraami fuu. ¹² Mido waawi wuurdude e ko famdi, mido waawi wuurdude e ko duudi. No tawraami e no ngorrumi fuu, mido waawi yardaade dum. Mi ekitaake hennyitoraade haarannde e yolbere, e kebal e baasal. ¹³ Mido waawi fuu e ley kawtal am e Iisaa Almasiihu kokkoowo kam semmbe oon. ¹⁴ Ammaa e dum fuu, on ngadii ko woodi ko mballudon kam e ley torra am duum.

¹⁵ Filipiyankooḅe, odon anndi wakkati nde puḅḅumi waajaade on Kabaaru Lobbo de ndillumi leydi mon Makedoniya ndeen fu, kawrital goondinḅe fay gootal wallunduraay e am, si wanaa kawrital moodon ngaal. ¹⁶ Nde ngonnoomi Tesaloniiki ndeen du, on neldii kam ko kaajaami, wanaa nde wootere tan. ¹⁷ De wanaa dokkal pilotoomi. Wo faa tino gollal mon lobbal ngaal beydoo pilotoomi. ¹⁸ Ko neldudon e junngo Epaforodit duum yottake faa woodi, humtii haajuuji am fuu. Mi hebii faa heewi. Dokkal mon ngal laatake urdi mbelndi, hono sadaka beldo jabaado to Laamdo. ¹⁹ Laamdo am jom goodal keewngal oon humtiran haajuuji mon fuu saabe Iisaa Almasiihu e teddeengal muudum.

²⁰ Teddeengal woodan Laamdo Baaba meeden faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

²¹ Njowtane kam seniibe hawtuḅe e Iisaa Almasiihu fuu. Sakiraabe wondube e am been ina njowta on. ²² Seniibe fuu na njowta on. ḅurḅe jowtude on wo wonḅe ley galle kaananke Roma mawdo been.

²³ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

Bataaki Pool yaade to Koloosiyankooɓe

¹ Bataaki ki to am yuuri miin Pool nulaado Iisaa Almasiihu e muuyde Laamdo, miin e sakiike meeden Timote. ² Miden njowta on, onon seniiɓe wonɓe Koloosi, sakiraabe hoolniibe hawtuɓe e Almasiihu. Wo Laamdo Baaba meeden hokku on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamdo saabe Koloosiyankooɓe

³ Nde min nyaagantoo on Laamdo, Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu fuu, min celataa yettude dum. ⁴ Sabo min nanii kabaaru no ngoondinirdon Iisaa Almasiihu e no njidirdon seniiɓe fuu. ⁵ Odon ngorri noon saabe jikke moodon celludo e ko Laamdo resani on dow kammu duum. On kebii jikke oon nde nannodon konngol goonga ndeen, dum woni Kabaaru Lobbo. ⁶ Kabaaru Lobbo oon yottake on no yottorii adunaaru ndu fuu ni, imo wa'i hono no lekki mawnoohi ndimoohi biɓɓe muudum ni. Hono noon Kabaaru Lobbo oon worri hakkunde moodon onon du, gilla nyannde keɓdon hettindaade haala hinney Laamdo oon de paamudon no o wa'i jaati ni. ⁷ Dum woni ko Epafara gollidoowo e amin korsudo oon waajii on. Kanko woni gollanoowo Almasiihu koolniido hakkunde moodon. ⁸ O haalanii min du njinngu moodon yuurungu e Ruuhu oon.

⁹ Saabe duum, minen du, gilla min nani dum, min celaay nyaaganaade on Laamdo. Miden njaroo mo o hebbina on hakkilantaaku e paamal ngal Ruuhu hokkata ngaal, faa paamon ko woni muuyde makko faa wooda. ¹⁰ Hono noon, keɓon wuurude nguurndam mbeloojam Joomiraado kawroojam e muuyde muudum e dow huunde fuu, tabiton e gollal lobbal fuu, beydon anndude Laamdo. ¹¹ Miden nyaaganoo on Laamdo katin hokka on semmbe mawdo fodde baawde muudum teddude deen, faa tawredon tinnitaare e munyal fuu. ¹² Njettiree Baabiiwo oon seyo, sabo o wadii on fotuɓe hebude ngedu e moyyereji desanaadi seniiɓe gondi e annoora diin.

¹³ O wurtinii en e baawde nimre, de o nanni en e laamu Biyiiko korsudo ¹⁴ dimdindo en, jaafaniido en lutti meeden.

Haala teddeengal Almasiihu

¹⁵ Almasiihu oon woni tagaadi Laamdo mo yi'ataake oon.

Kanko woni afo ardiido dow tagoore ndeen fuu.

¹⁶ Sabo huunde fuu tagiraama saabe makko,
ko woni dow kammu e ko woni e leydi fuu,
ko yi'etee e ko yi'ataake,
bimbeeje laamu naa kaanankaaku,
naa hoorewaaku naa baawde.
Saabe makko dum fuu dum tagiraa, kanko du, dum taganaa.

¹⁷ Imo woni gilla fay huunde walaa.

Huunde fuu na tiigunduri saabe makko.

¹⁸ Kanko woni hoore kawrital goondinɓe mo,
laatiingal banndu makko ngaal.

Kanko woni fudfoode,
kanko woni arandeejo e iirtiiɓe hakkunde maayɓe,
faa o laatoo ardiido e ley huunde fuu.

¹⁹ Sabo Laamdo muuyii ko woni e muudum duum fuu

wona e makko, kanko Almasiihu,

²⁰ de rewrintiniri huunde fuu e muudum saabe Almasiihu,
wadi jam saabe yiyam makko ndufaadam dow leggal palaangal.

Ko woni dow kammu e ko woni dow leydi fuu
rewrintinaama e makko.

²¹ Arande, on fuu on woddinoobe Laamdo, on laatakeno waybe dum e ley miilooji moodon e golleeji moodon bondi. ²² Joonin kaa, o rewrintinii on e makko saabe maayde nde 'Biyiiko laatiido bii-Aadama oon maayi ndeen. O wadii dum faa o darna on yeeso makko tawee on seniibe, on ngalaa laru*, on ngalaa feloore. ²³ Ammaa sanaa keddodon e goondinal, laatodon dartiibe be ndimmbataako. Taa mbosee jikke mo kebudon wakkati mo nanudon Kabaaru Lobbo oon. Kabaaru Lobbo oon le, tagoore adunaaru ndu fuu waajaama o. Kanko ngollanammi, miin Pool.

No Pool durwirani kawrital goondinbe Iisaa

²⁴ Almasiihu yardake torraaji. Kawrital goondinbe laatingal banndu muudum ngaal du tilay yardoo torraaji. Joonin, mido seyorii torraaji diin saabe moodon, sabo dum woni ngedu am to torraaji Almasiihu. ²⁵ Mi laatake golloowo kawrital goondinbe ngaal. Laamdo halfinii kam gollal ngaal saabe moodon, faa mi waajoo haala muudum faa hibba. ²⁶ Haala kaan wo sirri cuudaninoodo jamaanuujii gilla arande, de joonin kaa Laamdo bangananii seniibe muudum sirri oon. ²⁷ Sabo Laamdo anniyake anndinde be sirri muudum mo wadanta lenyi fuu, no sirri oon teddiri e no horsiri ni. Inan sirri oon: Almasiihu ina woni ley moodon, duum hokkata on tannyoral wonude ley darja Laamdo garoowo. ²⁸ Wo kabaaru Almasiihu oon min mbaajotoo. Miden tindina yimbe fuu, miden njannginira dum'en e hakkilantaaku fuu. Noon min ngadirta faa min njottina neddo fuu yeeso Laamdo, tawa wo kibbudu e ley kawtal muudum e Almasiihu. ²⁹ Saabe duum wadi de mido golla, mido durwa haddi baawde makko gonde e am cembinooje kam deen.

2

¹ Mido yidi anndon habo naawngo ngo kabeteemi saabe moodon, onon e yimbe wonbe Lawdikiya e wobbe be njiiraay kam gite mubben been fuu. ² Dum wo faa semmbina berde mon, laatodon gooto saabe njinngu. Noon kebirton baraaji hakkilantaaku kibbungu, anndon sirri Laamdo oon. Dum woni Almasiihu ³ mo goodal Laamdo korsungal fuu suudii e muudum oon. Goodal ngaal wo hakkilantaaku e anndal. ⁴ Ko wadi mido haalana on duum dey, faa taa kiiliredon e haalaaji beldi. ⁵ Sabo fay si taweede mido woddiri on terde, hakkillo am kaa ina wondi e moodon, mido seyoroogondal mon lobbal ngaal, mido seyoroogondal du no tinnoridon e goondinal moodon Almasiihu ngaal.

Haala jukkude Almasiihu

⁶ Joonin, ko njabudon Iisaa Almasiihu laato Joomiraado moodon duum, njokkee mo. ⁷ Tabiton e makko hono no dadi lekki ndarortoo ley leydi, ndarnon nguurndam moodon dow makko. Beydon semmbe e ley goondinal hono no ekintiniradon. Njetton Laamdo sanne.

⁸ Tinnee taa fay gooto hiilira on haalaaji luggudi e haalaaji hiila boli. Haalaaji diin yuurii e al'aadaaji bibbe-Aadama e tindinooje adunaaru, de yuuraay e Almasiihu. ⁹ Sabo ko woni e Laamdo fuu ina tawaa e Almasiihu faa hibbi, e ley banndu muudum jaati. ¹⁰ Onon du, nguurndam moodon fuu hibbii saabe kawtal moodon e Almasiihu. Kanko woni hooreejo laamu e baawde fuu.

¹¹ E gondal makko on laatake taadiibe, de taadagol ngol wanaa hono ngol yimbe ngadata ngool, wo dum taadagol yuurngol e Almasiihu. Taadagol ngool wo itteede e tomtaaku luttoowu. ¹² E ley ko lootadon lootagal batisima duum, on uwidaama e makko, woodi du, on iirtodake e makko saabe on ngoondinii baawde Laamdo iirtindo mo oon. ¹³ On maaynoobe saabe lutti moodon e saabe on laataakino yimbe Laamdo. Ammaa Laamdo iirtindinii on e Almasiihu,
yaafanake en lutti meeden fuu,
¹⁴ tosii derewol kiite pelooje en deen,
itti ngol,
tonti ngol dow leggal palaangal,

* 1:22 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

¹⁵ ɓortii laamuuji e baawɗe.

Nde o jaalorinoo dum'en e maayde Almasiihu ndeen,
o hersinii dum'en yeeso yimɓe fuu.

¹⁶ Ndelle, taa fay gooto felda on dow ko nyaamoton e ko njaroton naa saabe teddingol nyalaade godɗe e darɗe lewru e nyalaade powteteede. ¹⁷ Dum fuu wo dum alhaali kolloowo ko warannoo tan, ammaa goonga oon e Almasiihu woni. ¹⁸ Taa accon rewoobe maleyka'en wattinkintoobe wo leeyinkiniibe pela on. Yimɓe been ina kabɓii e ko nji'i ley koyɗi, katin iɓe mawninkinii e dow ɓolum saabe miilooji maɓɓe adunankooji. ¹⁹ Be celii haɓɓaade e Almasiihu hooreejo oon. Oon hokkata ɓanndu nduun fuu ko haajaa, seŋira ndu jokkule e daɗi. Katin du saabe makko ɓanndu nduun ina mawnira no Laamɗo muuyiri.

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muudum

²⁰ On maaydii e Almasiihu, on mburtinaama e tindinooje adunaaru ndu deen. Ndelle, dume wadi de oɗon mbuurda no jeyaabe e adunaaru ndu ni? Dume wadi de oɗon njaɓa tindineede: ²¹ «Taa hooyu dum, taa meedu dum, taa meemu dum»? ²² Dum fuu dum nawtorteedum de dum hantoo. Kulle deen fuu wo de kadaade dow ɓolum, wo dum waaju yuurudo e yimɓe tan. ²³ Si goonga, yimɓe ina miiloo kadaade deen wo hakkilantaaku, sabo ina wi'ee sanaa yimɓe ndewa diina haddu baawɗe muɓɓen, sanaa yimɓe leeyinkinoo, sanaa yimɓe torra terɗe muɓɓen. Ammaa tawaama kadaade deen fuu mballataa yimɓe jaalaade muuyɗe terɗe.

3

¹ Ndelle, ko iirtindinadon e Almasiihu duum, pilee kulle gonde dow kammu to Almasiihu joodii gere nyaamo Laamɗo toon. ² Ngattee hakkillooji moodon e kulle gonde dow kammu, taa ngattee di e kulle gonde e leydi. ³ Sabo on maayii, nguurndam dam keɓɗon joonin daam ina suudidaa e Almasiihu to Laamɗo. ⁴ Si Almasiihu laatiido nguurndam moodon oon ɓangii fu, onon du on ɓangidan e muudum, on teddindinte e muudum.

Haala tomottaaku kiinngu e kesu

⁵ Ndelle, mbaree kulle adunankooje gonde e moodon deen. Duum woni fijirde e ko sobi e muuyɗe terɗe e muuyooji bondi, kam e eelgal jawdi*, sabo eelgal ngaal du wo rewude tooruuji. ⁶ Saabe hakkeeji diin tikkere Laamɗo jippoto e dow saliiɓe goondinde mo been. ⁷ Onon du, hono noon ngorrundon arande, hono noon mbuurdundon e hakkeeji diin. ⁸ De joonin kaa, njoppee kulle dee do fuu: tikkere e nyanggere e nganyaandi. Taa mbonkodon, taa kaalon haalaaji nyiddiniidi. ⁹ Taa fay gooto moodon fenana ɓanndum, sabo on ittii tomottaaku moodon kiinngu e golle muudum fuu, ¹⁰ on naatii tomottaaku kesu. Laamɗo tagudo tomottaaku kesu oon selataa heydintinde ngu faa ngu nannda e muudum, faa anndon dum faa wooda. ¹¹ Ndelle joonin, wala ko senndi hakkunde Alhuudiyanke e mo wanaa, naa hakkunde taadiido e mo taadaaki, naa mo janngaay, naa baanyaaru, naa diimaajo, naa dimo. Sabo Almasiihu woni fuu, kam woni e maɓɓe ɓe fuu.

¹² Ndelle, saabe Laamɗo subake on, wadi on seniibe, horsinii on, keewon yurmeende e moyyuki, ngadon leeyinkinaare e heese e munyal. ¹³ Munyunduree. Si yoga moodon ina jogii ko felira ɓanndum, njaafunduron. No Joomiraado yaaforii on ni, njaafunduron. ¹⁴ E ley duum fuu, ɓerɗe moodon keewa njinngu, sabo njinngu wo kam haɓɓunduri huunde fuu faa woodi. ¹⁵ Accon jam Almasiihu oon laamoo miilooji moodon, sabo Laamɗo noddii on faa ngondon e jam laatodon ɓanndu wooturu. Njetton Laamɗo. ¹⁶ Accon konngol Almasiihu ngool heewa e moodon. Mono e moodon fuu janngina ɓanndum, tindinira dum e hakkilantaaku. Njimanee Laamɗo e jettooje, njettiree mo Jabuura e manooje, kam e jimi teddinooji Laamɗo. ¹⁷ Ko ngadoton fuu, nde wo haala nde wo golle, ngadiree

* 3:5 Maanaa eelgal do wanaa ɗaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

dum fuu e ley innde Joomiraado meeden Iisaa, njettiron Laamdo Baaba meeden e innde makko.

*No jokku*ɓe Almasiihu njeyi wuurdude

¹⁸ Onon rewɓe, dowanodon goriraabe moodon hono no fotiri e Joomiraado. ¹⁹ Onon worɓe, njidee deekiraabe moodon, taa tinnanon be.

²⁰ Onon sukaaɓe, dowanodon saaraabe moodon e huunde fuu, sabo dum woni ko welata Joomiraado. ²¹ Onon saaraabe, taa tinnanee sukaaɓe moodon de berɗe muɓben metta.

²² Onon maccuɓe, dowanodon joomiraabe moodon e huunde fuu, tawee wanaa wakkati mo ɓe nji'ata on tan hono filotooɓe weldude e ɓiɓɓe-Aadama. Ko haani dey, doweranee ɓe e berɗe laabude e ley kulol Joomiraado. ²³ Huunde fuu ko ngolloton, ngolliron dum berɗe laabude, sabo wo Joomiraado ngollanton, wanaa yimɓe. ²⁴ Anndon Joomiraado barjoto on, hokkan on moyyereeji desanaadi yimɓe muudum. Sabo joomiiwo mo ngollanton oon wo Almasiihu. ²⁵ Gadoowo ko boni fuu heban mbarjaari gollal muudum bonngal ngaal, sabo Laamdo burdintaa yimɓe.

4

¹ Joomiraabe, njogoree maccuɓe moodon been jogaade lobbe e dow fonnditaare, anndon onon du odon njogii joomiiwo dow kammu.

² Ciinee e du'aare, tawee odon kakkilana dum, odon njetta Laamdo. ³ Ndu'anee min minen du, yalla Laamdo ina omtana min dammbugal faa min mbaajoo konngol muudum ngol, min keɓa saakude goonga tedduɗo kaaloowo haala Almasiihu oon. Saabe goonga oon jaati uddiraami joonin e ley kasu. ⁴ Ŋaaree Laamdo mi waajoroo goonga tedduɗo oon laabal no haaniri.

⁵ Laatee hakkilante'en hakkunde yimɓe ɓe ngoondinaay been. Wakkati laatiido fuu, tawdedon e seedaaku lobbu. ⁶ Haala moodon ina haani laataade haala mbelka ngadaaka lamdam, faa paamon no kaandon jaaboraade mono fuu.

Baynundural

⁷ Tikiku humpitan on kabaaruuji am diin fuu. Wo o sakiike meeden korsudo, gollidiido am koolniido e ley golle Joomiraado. ⁸ Ko wadi de nelumi mo e moodon wo faa paamon no min ngorri, faa o waaltina hakkilooji moodon du. ⁹ O wardan e Onesim, jeyaado e moodon oon. Oon wo sakiike amin korsudo koolniido. Kamɓe diido, ɓe kumpitan on ko wadi ga duum fuu.

¹⁰ Aristarka uddidaado e am oon ina jowta on, kam e Marku sakiike Barnabas mo mbi'unoomi si warii to moodon njabbodon dum oon. ¹¹ Iisaa bi'eteedo Yustus oon du ina jowta on. Kamɓe tan ngoni Alhuudiyankooɓe gollidooɓe e am kabaaru laamu Laamdo oon. Be peewnii bernde am sanne.

¹² Epafara, gollanoowo Iisaa Almasiihu oon, ina jowta on. Kanko du e moodon o jeyaa. Wakkati fuu imo tinnii e du'aare saabe moodon faa ndarodon, laatodon hibbuɓe, faa tannyoron muuyɗe Laamdo fuu, njokkon de. ¹³ Midɗo seedanoo mo imo tampani on, onon e wonɓe Lawdikiya e wonɓe Hiyerapolis fuu. ¹⁴ Lukka dokotoro korsudo oon, kam e Demas ina njowta on. ¹⁵ Njowtee sakiraabe meeden wonɓe Lawdikiya been, njowtee Nimfa e kawrital goondinɓe kawroowal suudu muudum ngaal. ¹⁶ Nde njanngudon bataaki ki fuu ngadon faa kawrital goondinɓe Lawdikiya ngaal jannga ki. Onon du, njanngon bataaki ki goondinɓe wonɓe ley Lawdikiya tiigii kiin. ¹⁷ Mbi'ee Arkippa tinnoo e timminde gollal ngal Joomiraado halfini dum ngaal.

¹⁸ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. Taa njeggitee mido woni ley kasu e geyyelle.

Wo hinney Laamdo wonda e moodon.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Tesaloniyankooḅe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondinḅe gonngal Tesaloniiki kabḅiingal e Laamḁo Baaba meeden, e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Moyyere e jam wнду e moodon.

Goondinal Tesaloniyankooḅe

² Miden njetta Laamḁo wakkati fuu saabe moodon on fuu. Min celataa miccitaade on e ley du'aawuuji amin. ³ Miden miccoo on wakkati fuu yeeso Laamḁo Baaba meeden. Miden miccītoḁ golleeji ḁi ngollirdon saabe goondinal, miden miccītoḁ tinnitaare moodon saabe njinngu, miden miccītoḁ munyal moodon saabe jikke mon e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

⁴ Sakiraabe amin ḅe Laamḁo yidi, miden anndi Laamḁo subake on. ⁵ Sabo ko min mbaajii on Kabaaru Lobbo ḁuum laataaki haala ḅola tan. Kabaaru oon wardii to moodon e baawḁe e Ruuhu Ceniido. O wardii e tannyoral kibḅungal wo ḁum goonga. Oḁon anndi du, sabo on seediḅe no min ngorrunoo hakkunde moodon. ḁum fuu wo saabe moodon.

⁶ On nyemmbitii min, on nyemmbitii Joomiraado, sabo fay ko torradon torraaji mawḁi ḁuum, on njabbake konngol Laamḁo. On njabborake ngol e seyo ngo Ruuhu Ceniido hokkata. ⁷ Hono nii on kollii goondinḅe wonḅe ley leyḁe Makedoniya e Akaya fuu no kaani worrude. ⁸ Si goonga, on kumpitii konngol Joomiraado ngool, on cankitii ngol, wanaa ley leyḁe Makedoniya e Akaya tan - goondinal mon Laamḁo nanaama e nokkuuje ḁeen fuu. Walaa ko min beyḁa haala kabaaru moodon katin. ⁹ Sabo wo goondinḅe ḅeen jaati kumpitata min no njabboridon min arande, no njoppirdon tooruuji de ngartudon to Laamḁo faa ngollanon Laamḁo buurḁo, goongaajo oon. ¹⁰ Oḁon kedii Biyum yuuroowo dow kammu. Oon woni Iisaa mo o ummintini hakkunde maayḅe, kisinoowo en e jukkungo waroowo oon.

2

No Pool golliri ley Tesaloniiki

¹ Sakiraabe, oḁon anndi onon e ko'e moodon, ko min ngari to moodon ḁuum laataaki ḅolum. ² Fadde amin warude to moodon, min torraama, min kuyfinaama ley ngalluure Filipi. Ammaa oḁon anndi du, Laamḁo meeden hokkii min cuusal min mbaajoroo Kabaaru Lobbo oon semmbe, fay e ley haḅo manngo. ³ Sabo waaju amin yowaaki dow majjere naa dow anniya bonḁo, ḁum wanaa hiila du. ⁴ Ammaa Laamḁo yardake min faa halfini min Kabaaru Lobbo oon. Wo hono noon min mbaajortoo. Wanaa ko welata yimḅe min pilotoo. Ko welata Laamḁo kumpitiido berḁe amin oon min pilotoo. ⁵ Hono no anndirdon ni, abada min mbaajoraaki haalaaji belḁi, haalaaji amin du cuudaay eelgal*.

⁶ Min pilaaki faa biḅḅe-Aadama teddina min, wanaa onon, wanaa wobḅe. ⁷ Si goonga, miden mbaawnoo hollude on manngu amin saabe wo min nulaabe Almasiihu, ammaa min ngadaay noon. Min ngadii heese hakkunde moodon. Min kinnorake on hono no inna hinnortoo biḅḅe muudum ni. ⁸ Miden korsinnoo on sanne, wanaa Kabaaru Laamḁo Lobbo oon tan min njardii hokkude on. Miden njardii hokkude on fay yonkiiji amin du, sabo on laatake sakiraabe amin horsuḅe.

⁹ Sakiraabe, nde min mbaajotonoo on Kabaaru Lobbo haala Laamḁo oon ndeen, oḁon miccoo min ngolliino sanne, faa min tampi. Min ngollii jemma e nyalooma fuu, taa min laatanoo fay gooto moodon donngal. ¹⁰ Oḁon ceedanii min, Laamḁo du ina seedanii min, no min ngorri hakkunde moodon, onon goondinḅe. Miden cenii, miden ponnditii, min

* 2:5 Maanaa eelgal ḁo wanaa ḅaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

ngalaa feloore fuu. ¹¹ Odon anndi no min ngorrunoo hakkunde moodon, min ngolliranii gooto moodon fuu hono no baaba golliranta biɓɓe muudum ni. ¹² Min mbaajake on, min cellinii berde mon, min nyaagake on mbuuron nguurndam kawroojam e muuyde Laamdo, noddudo on faa naaton laamu muudum e teddeengal muudum.

¹³ Katin won ko saabanii min yettude Laamdo wakkati fuu: nde nannodon konngol Laamdo ngool e kunndude amin ndeen, on njabboraaki ngol wo ngol konngol bii-Aadama. Ammaa on njabborake ngol wo ngol konngol Laamdo. Wo kam jaati. Ingol golla e ley moodon, onon goondinbe. ¹⁴ Sakiraabe, on laatake hono kawrite goondinbe Laamdo gonde Yahuudiya kabɓiide e Iisaa Almasiihu. Goonga, on munyii torraaji hono di maɓɓe. On njarii bone e yimbe lenyol moodon hono no kambe du be njardi bone to Alhuudiya'en ni. ¹⁵ Kam'en mbari Joomiraado meeden Iisaa. Be mbari annabaabe. Woodi, be torrii min minen du. Ibe ngolla ko welaa Laamdo, wo be waybe yimbe fuu. ¹⁶ Ibe tinnii e hadude min waajaade lenyi goddi faa kisa. Wo hono nii be kebbinirta hakkeji maɓɓe wakkati fuu. Ammaa joonin jukkungo Laamdo hewtake be.

No Pool muuyirnoo yeccoraade Tesaloniiki

¹⁷ De minen kaa, sakiraabe, min ceedii e moodon wakkati seeda. De fay si en njiidataa e gite, berde men ina ngondi. Min tinnake sanne faa min nji'a on katin. Miden njeewaa on faa sanne. ¹⁸ Saabe majjum, min muuyiino warude to moodon. Miin Pool, mi filake kile keewde, ammaa Seydaani hadii min. ¹⁹ Moy woni jikke amin e seyo amin e kufune amin darja mo min mantortoo yeeso Joomiraado men Iisaa nde wartowi? Wo onon jaati! ²⁰ Si goonga, onon ngoni teddeengal amin e seyo amin.

3

¹ Dum wadi nde min kunnginoo munyude ceedaagu meeden fu, min tawii heddaade ley ngalluure Ateena minen tan na samtani min. ² Min nului sakiike amin Timote gollidoowo e Laamdo sankitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon. Min nului mo faa o darna on e semmbe, o sellina berde mon e ley goondinal moodon, ³ faa taa fay gooto moodon dimboroo sikki-sakka saabe torraaji diin. Sabo odon anndi en fodanaabe di. ⁴ Si goonga, nde min ngondunoo e moodon ndeen, miden kaalanannoo on torraaji kewtooji en. Odon anndi wo noon dum laatorii du. ⁵ Ndelle, mi waawaay munyude katin. Dum wadi de nelumi Timote faa mi faama yalla odon tinnii e goondinal ngaal. Mi yidaano tawee jarribotoodo oon jarribake on, de golle amin laatoo bolum.

⁶ Ammaa joonin Timote yuurii to moodon, wartii to amin. O seynirii min kabaaru goondinal mon e njinngu mon. O haalanii min odon miccoroo min mboodirka wakkati fuu, odon njidi yi'ude min sanne, hono no minen du min njidiri yi'ude on ni. ⁷ Sakiraabe, ko tawdedon e goondinal duum, waaltinii berde amin e ley billaare amin e ley torra amin. ⁸ Joonin min mbuurii katin sabo odon tabiti e Joomiraado. ⁹ Min mbaawaa yettude Laamdo saabe moodon faa heya. Miden mbeltoro seyo saabe moodon yeeso makko. ¹⁰ Jemma e nyalooma miden nyaagoo Laamdo e semmbe faa min nji'a on katin, faa min kibbina ko nyaki e goondinal mon.

No Pool du'ararii kawrital goondinbe gonngal Tesaloniiki

¹¹ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa omtan min laawol faa min ngara to moodon. ¹² Joomiraado beydu njinngu hakkunde moodon, hebbina ngu faa njidon yimbe fuu, hono no minen du, min njidiri on ni. ¹³ O semmbindina on faa laatodon yimbe be ngalaa feloore, laatodon wonbe ley senaare yeeso Laamdo Baaba meeden wakkati Joomiraado men Iisaa warti, kam e seniibe muudum fuu.

4

Haala nguurndam dam Laamdo yidi

¹ Caggal duum, sakiraabe, min njannginii on no kaandon worrude faa wela Laamdo. Odon ngada dum du. Miden nyaagoo on saabe Joomiraado men Iisaa, tinnodon, beydon semmbe.

² Sabo odon anndi jamirooje de min kokki on yuurude e Joomiraado men Iisaa deen. ³ Laamdo na muuyi mbuurdon e senaare, mboddodon jeenu. ⁴ Imo muuyi mono e moodon fuu reena banndu muudum, ekitoo reenirde ndu laabal e teddeengal,* ⁵ wanaa e muuyde terde hono no heeferbe be anndaa Laamdo ngadirta noon. ⁶ Fay gooto taa naata suudu banndum, taa wada dum ko boni. Sabo Joomiraado woni jomnitotoodo kulle deen fuu. Min kaalanii on dum, min cappanii on. ⁷ Laamdo noddiraay en faa tuunen, ammaa noddii en faa mbuurden senaare.

⁸ Ndelle, caliido ko haalaa joonin duum fuu, wanaa neddo salanii. Wo Laamdo, kokkudo on Ruuhu muudum Ceniido oon, o salanii.

⁹ Walaa ko min mbinndana on dow njinngu hakkunde sakiraabe, sabo onon e ko'e moodon, Laamdo anndinii on no njidundurton. ¹⁰ Si goonga, odon ngadira noon e sakiraabe wonbe ley leydi Makedoniya fuu. Ammaa sakiraabe, miden nyaagoo on, beydiron dum yeeso. ¹¹ Tinnodon ngondon e jam. Mono fuu hayba golle muudum tan, wuura e semmbe banndu mum, hono no min tindinirnoo on ni. ¹² Ndeen on gorran yeeso yimbe be ngoondinaay been no haaniri, on tampinirtaa goddo fay huunde.

Haala gartol Joomiraado

¹³ Sakiraabe, min njidaa tawee on paamaay kabaaru maaybe, min njidaa cunorodon hono no yimbe be ngalaa jikke been. ¹⁴ Sini en ngoondinii Iisaa maayii de iirtii fu, ndelle en ngoondinii Laamdo wartiran maaybe goondinnoobe been e makko. ¹⁵ Miden kaalana on ko Joomiraado wi'i: enen wuurbe tawaabe e gartol Joomiraado been, en artataako maaybe been yaareede to makko. ¹⁶ Sabo Joomiraado e hoore muudum yuuran dow kammu, jippoo. Wakkati oon yamiroore yeewnete, hooreejo maleyka'en yeewnoto, buututal Joomiraado fuufete. Ndeen maaybe goondinnoobe Almasiihu been artoto fuu ummitaade. ¹⁷ Caggal duum, enen wuurbe heddinnoobe been, en fuu en yeentindinte e mabbe, njaarideden ley duule, faa kawren e Joomiraado ley mbeeyu.† Hono nii ngondirten e makko faa abada. ¹⁸ Ndelle, mbaaltunduree berde mon e haalaaji di.

5

¹ Sakiraabe, walaa ko min mbinndana on haala jamaanuui e wakkatiiji gartol Joomiraado oon. ² Sabo onon e ko'e mon, odon anndi nyannde gartol Joomiraado ndeen wardan hono no gujjo wardata ley jemma noon. ³ Wakkati nde yimbe miilata jam tan e ndeenaagu woodi, ndeen halkere ukkotoo e mubben, hono no n̄atawere juhirta debereedu noon. Be mbaawaa dadude halkere ndeen fey. ⁴ Ammaa sakiraabe, onon on ngalaa ley nimre faa nyalaande ndeen juha on hono no gujjo juhirta ni. ⁵ On fuu wo on biibe annoora, wo on yimbe nyalooma. En njeyaaka e jemma, en njeyaaka e nimre. ⁶ Ndelle taa daanoden hono no wobbe ni. Mbaalen hakkilde, nanngitoden. ⁷ Daanotoobe been, wo jemma daanotoo, sulotoobe been du, wo jemma culotoo. ⁸ Ammaa enen, wo en yimbe nyalooma. Ndelle nanngitoden. Bornoden goondinal e njinngu, laatanoo en saaya ndeenaagu. Jikke hebude kisindam du laatanoo en kufune ndeenaagu.

⁹ Sabo Laamdo fodanaaki en jukkungo muudum. Ko o fodanii en dey, kebiren kisindam e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ¹⁰ O maayanii en faa mbuurden e makko, nde wo en wuurbe, e nde wo en maaybe. ¹¹ Ndelle mbaaltunduree berde mon. Mono fuu walla banndum e yaade yeeso, hono no ngadirton ni.

No kawrital goondinbe haani worrude

* 4:4 Wobbe ina paamira aayaare nde hono nii: Imo muuyi mono e moodon fuu jannga no wondirta e deekum, jogoroo dum laabal e teddeengal. † 4:17 Mbeeyu wo bolum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

¹² Sakiraaɓe, miden nyaagoo on, anndanon gollooɓe hakkunde moodon been. Iɓe dowa on e ley innde Joomiraado, iɓe mbaajoo on. ¹³ Teddinon ɓe faa sanne, njidiron ɓe saabe golle mabbe. Ngondon e jam hakkunde moodon.

¹⁴ Miden nyaagoo on, sakiraaɓe, cappanon jaayɓe, mbaaltinon ɓerde hulɓe, mballon lokkaaɓe*, tawdedon e munyal hakkunde yimɓe fuu. ¹⁵ Tinnodon taa fay gooto yomnitoo ko boni dow ko boni. Wakkati fuu pilodon wadundurde ko woodi, ngadanon yimɓe fuu hono noon.

¹⁶ Ceyodon wakkati fuu. ¹⁷ Taa celon wafude du'aare. ¹⁸ Njetton Laamdo no tawradon fuu. Dum woni ko Laamdo muuyani on e kawtal moodon e Iisaa Almasiihu.

¹⁹ Taa kaɗon Ruuhu Ceniido gollude hakkunde moodon, ²⁰ taa koyonon waaju annabaɓe. ²¹ Ammaa taykodon huunde fuu, nanngon ko woodi e muudum.

²² Mboddodon ko boni fuu.

Baynundural

²³ Wo Laamdo jom jam oon e hoore muudum senu on senaare hiɓɓunde. O reena ɓerde mon e yonkiiji mon e ɓalli mon fuu, faa laatodon yimɓe ɓe ngalaa feloore nyannde nde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wartowi. ²⁴ Noddudo on oon wo koolniido, o tabintinan dum du.

²⁵ Sakiraaɓe, miden ɗaaroo on du'aare.

²⁶ Njottinon sakiraaɓe been fuu jowtaali amin ceniidi.

²⁷ Mido yamira on saabe Joomiraado, njannganon sakiraaɓe been fuu bataaki ki.

²⁸ Hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

---

* ^{5:14} Lokkaaɓe do ina waawi hooyude tampuɓe ɓe ngalaa semmbe e ɓalli muɓɓen maa du ɓe ngalaa semmbe e goondinal.

Bataaki Pool didabi yaade to Tesaloniyanakoobe

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miden njowta kawrital goondinbe gonngal Tesaloniiki, kabbiingal e Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ² Wo on kebu moyyere e jam to Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu.

No Laamdo sarortoo yimbe wakkati gartol Iisaa

³ Sakiraafe, tilay min njetta Laamdo wakkati fuu saabe moodon. Idum haani, sabo goondinal moodon ina beyda yahude yeeso. Katin du njinngu hakkunde moodon on fuu na beydoro yeeso. ⁴ Dum wadi de miden mantoro on to kawrite goondinbe Laamdo deen. Miden mantoro on saabe munyal moodon e goondinal moodon e ley torraaji e billaaje jowiide dow moodon deen fuu.

⁵ Dum fuu na holla sariya Laamdo na fonnditii. Laamdo na wada on faa laatodon fotube naatude laamu muudum. Wo saabe maggu de odon torree. ⁶ Sabo si goonga, Laamdo wadan ko fonnditii, yobiran torrube on been torra. ⁷ Ammaa onon torreteebe joonin be, o hokkan on powtiri, onon e amin fuu. O wadan dum si Joomiraado men Iisaa gondo dow kammu oon wartii, ina wondi e maleyka'en jogiibe baawde muudum been. ⁸ O bangan ley yiite nyanngunge faa o jukkoo be anndaa Laamdo, be njabaay jokkude Kabaaru Lobbo Joomiraado men Iisaa been. ⁹ Jukkungo waroowo e mabbe ngoon wo halkere duumiinde. Be mboddinee Joomiraado e baawde muudum mawde. ¹⁰ Dum warowan nyannde Joomiraado wartowi faa teddinee hakkunde seniiibe muudum. O laotoo kaayniido hakkunde goondinbe mo fuu. Onon du, odon njejaa e mabbe, sabo on ngoondinii waaju mo min mbaajii on oon.

¹¹ Saabe duum, miden ndu'anoo on wakkati fuu. Miden naaroo Laamdo mo njokkuden wada on fotube hebude nguurndam dam noddiri on daam. Miden naaroo Laamdo wallira on baawde muudum faa tabintina anniya moodon lobbo fuu e gollal yuurungal e goondinal mon fuu. ¹² Hono nii, innde Joomiraado men Iisaa teddinirtee e ley moodon, onon du teddiniredon saabe makko. Dum fuu laatoto saabe moyyere makko, kanko Laamdo meeden e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu.

2

Haala neddo bondo e gartol Joomiraado

¹ Sakiraafe, miden njidi haalande on haala gartol Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu e hawrundureede meeden to muudum. Miden nyaagoo on: ² taa accee hakkillooji mon njiiboo law saabe goddo wi'ii nyannde gartol Joomiraado ndeen yottake. Taa kulon fay si goddo wi'i wo annabaaku haaldi dum, maa si goddo waajake dum, maa wi'ii minen mbinndi dum e bataaki. ³ Taa fay gooto hiilda on fay huunde. Sabo nyannde ndeen warataa sanaa wakkati mo yimbe heewbe muurtanta Laamdo oon yottoo tafon. Wakkati oon Neddo Bondo podanaado halkere oon bangan. ⁴ Wo o ganyo Laamdo. O mawninan hoore makko e dow huunde fuu ko rewetee hono wo Laamdo naa ko sujidantee, faa o joodowoo ley suudu Laamdo. Noon o wiirata kanko e hoore makko wo o Laamdo.

⁵ Nde ngondunoomi e moodon ndeen, mido haalanannoo on dum. Yalla on miccitaaki dum naa? ⁶ Odon anndi ko faddii Neddo Bondo oon joonin, faa taa banga illa wakkati muudum waraay. ⁷ Sabo gilla joonin baawde Bondo cuudaade deen ina ngolla e adunaaru ndu. Ammaa paddiido de oon ina do tafon. Si oon yuwii do fu, ⁸ Neddo Bondo oon bangan. Ndeen Joomiraado men Iisaa warden mo henndu hunnduko muudum, halkira mo garol muudum delkoowol. ⁹ Neddo Bondo oon warden e baawde Seydaani, warda e sembe mawdo e maandeeji e kaayeejiiji fewreeji. ¹⁰ O golliran siyiji bonanda fuu faa o hiila halkoobe been, sabo be njabaay yidude goonga de be kisinee. ¹¹ Saabe duum,

Laamḁo nulḁan ḅe majjere mawnde, faa ḅe ngoondina fewre. ¹² Noon wadata de yimḅe ḅe ngoondinaay goonga de ceyorii oonyaare been fuu njukkee.

No goonḁinḅe teenjube njeji worruḁe

¹³ Sakiraabe ḅe Laamḁo horsini, minen kaa, tilay min njetta Laamḁo wakkati fuu saabe moodon, sabo Laamḁo subake on gilla fuddoode faa hisina on. Ko o hisini on ḁuum, Ruuhu Ceniḁḁo wadi on seniiḅe, on ngoondini goonga on. ¹⁴ Wo ley majjum Laamḁo noddii on nde min mbaajinoo on Kabaaru Lobbo on. O noddii on faa keḅon ngeḁu e darja Joomiraado meeḁen Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Ndelle sakiraabe, tinnee, tabitee e ko min anndini on ḁuum, nde wo e haala amin nde wo e bataaki amin.

¹⁶ Joomiraado meeḁen Iisaa Almasiihu, kam e Laamḁo Baaba meeḁen njidi en, de cellini berde men faa abada, kokki en jikke lobbo saabe moyyere muḅḅen. ¹⁷ Be cellina berde moodon, ḅe kokka on semmbe faa ngollon golleeji lobbi, kaalon haalaaji lobbi fuu.

3

No Pool muuyri wadaneede du'aare

¹ Sakiraabe, ko keddiimi wi'ude, ndu'anodon min, yalla konngol Joomiraado ngool ina yaawa sankitaade, katin du ngol teddinee hono no ngol teddiniraa to moodon ni. ² Ndu'anodon min du min kisa e yimḅe oonyiḅe, bonḅe. Sabo wanaa yimḅe fuu ngoni goonḁinḅe. ³ Ammaa Joomiraado wo koolniḁḁo, o hokkan on semmbe, o reena on e Bondo on. ⁴ Joomiraado hokkii min hoolaade on, oḁon njokki jamirooje ḁe min kokki on ḁeen, woodi du on keddoto jokkude ḁe. ⁵ Joomiraado meeḁen wada berde mon keewa njinngu Laamḁo, ḁe keewa munyal hono no Almasiihu heewiri munyal ni!

No tilsiri mono fuu golla

⁶ Sakiraabe, miden njamira on e innde Joomiraado meeḁen Iisaa Almasiihu, mbodḁodon sakiraabe jaayḅe ḅe njokkaay waaju mo narrunodon min on. ⁷ Onon e ko'e mon, oḁon anndi no njeḁḁon nyemmbitirde min. Nde min ngondunoo e moodon ndeen, min nganaa jaayḅe. ⁸ Walaa fuu mo min nyaami nyaamdu muuḁum ḅolum. Jemma e nyalooma fuu min ngollii faa min tampi taa min laatanoo fay gooto mon donngal. ⁹ Miden mbaawnoo nyaagaade on nyaamdu. Ammaa min ngadaay noon, faa min kolla on misaalu* de nyemmbiton min. ¹⁰ Si goonga, fay nde min ngonnoo to moodon ndeen, miden mbi'annoo on ḁum ḁo: mo jabataa gollude, taa nyaama. ¹¹ Miden mbi'a noon sabo min nanii wobbe moodon na njaasi, ngollataa fay huunde si wanaa naatude e ko walanaa ḁum'en. ¹² Miden njamira yimḅe been, miden mbaajoo ḁum'en e innde Joomiraado meeḁen Iisaa Almasiihu, ḅe ngollira deyyinaare, ḅe mbuura e semmbe ḅalli maḅḅe.

¹³ De onon kaa sakiraabe, taa tampee wadude ko woodi. ¹⁴ Si won caliḁḁo jokkude ko min kaali e bataaki ki ḁuum fu, ngattanee joomum hakkillo, mbodḁodon ḁum, yalla na semta. ¹⁵ Ammaa, taa ndaardee joomum wo ganyo. De capanee ḁum hono wo sakiike.

Baynundural

¹⁶ Joomiraado jom jam on hokka on jam wakkati fuu e ley huunde fuu. Joomiraado wondu e moodon, on fuu.

¹⁷ Inan jowtaango am ngo mbinndirammi e junngo am: MIIN POOL. Dum woni maande bataaki am fuu. Wo nii mbinndirammi.

¹⁸ Hinney Joomiraado meeḁen Iisaa Almasiihu wondu e moodon, on fuu.

* 3:9 Misaalu wo yeru maa nanndingol.

Bataaki Pool arandeehi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe yamiroore Laamdo kisinoowo en e saabe Iisaa Almasiihu mo njowuden jikke dow muudum oon. ² Mido winndane aan Timote, biyam goongaajo e ley goondinal. Laamdo Baabiiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

Haala jannginoobe fewre

³ Timote, sey keddodaa wuro Efeesu hono no njamirmaami nde njahannoomi Make-doniya ndeen, faa kadaa wobbe jannginde ko hawtaay e waaju men. ⁴ Sanaa be cela fillitaade taali e limtude inde maamiraabe de kantataako. Kulle deen na ngadda jeddi tan, wanaa anniyaaji Laamdo. Wo ley goondinal anndirden anniyaaji diin. ⁵ Ko wadi mbi'umi njamiraa dum dey, wo faa njinngu laato - njinngu yuuroowu e bernde laabunde, nde feloore fuu walaa e muudum, kam e goondinal ngal waldaa e naafikaaku. ⁶ Wobbe njoppii dum fuu, mbosii, de njokki haalaaji boli. ⁷ Ibe njidi ndardeede hono jannginoobe Tawreeta Laamdo, de be paamataa ko be kaalata, be paamataa ko be tilsinta.

⁸ Eden anndi jamirooje Tawreeta deen na mboodi si ngolliraama no njeyi gollireede. ⁹ Paamen: jamirooje Laamdo wanaa saabe fonnditiibe ngadiraa. Be de ngadiraa saabe mubben dey, wo bonbe e saliiibe, yeddoobe e luttube. De ngadiraa saabe yawube ko senii e yimbe be kulataa Laamdo, saabe waroobe saaraabe mubben, e waroobe wobbe ¹⁰ e jeenoobe e luudunkoobe e soodoobe yimbe de cootta dum'en e fenooobe e hunotoobe fewre. Jamirooje deen ngadiraa saabe huunde fuu ko luttunduri e tindinooje cellude. ¹¹ Tindinooje deen ina kawra e Kabaaru Lobbo mo kalfinaami, bangindo teddeengal Laamdo jom barkeeji oon.

No Pool yettiri Joomiraado

¹² Mido yetta Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu kokkudo kam semmbe faa mi gollana dum. Mido yetta dum ko hiisorii kam mi koolniido, de watti kam e golle muudum. ¹³ Arande mido mbonkotonoo dum, mido torra yimbe muudum, mido huyfina dum. Ammaa mi hebii yurmeende, sabo wo majjere e rafi goondinal ngadirmi dum. ¹⁴ Moyyere Joomiraado heewii kam sanne, hokki kam goondinal e njinngu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁵ Inan haala koolniika ka yimbe kaani yardaade e berde mubben fuu: Iisaa Almasiihu warii ley adunaaru ndu faa hisina luttube, de miin woni burdo fuu bonde e ley mabbe. ¹⁶ Ammaa inan ko wadi de Laamdo yurmii kam, miin burdo bonde o: wo faa Iisaa Almasiihu holla kam munyal muudum kibbungal, de dum laato maande faaminoore goondinoobe mo de keba nguurndam nduumiidam.

¹⁷ Laamdo duumiido jamaanuujii fuu,
mo waylitataako, mo yi'ataake
- Laamdo gondoo kam tan -
teddeengal e darja woodan mo
faa abada abadin! Aamiina.

¹⁸ Biyam Timote, inan tindinoore nde kalfinammaami, fotunde e haalaaji annabaaku cappiidi ma arande diin: tuugodaa di faa kabaa hono no sordaasi cuusudo habirta ni. ¹⁹ Tiigodaa goondinal e bernde nde walaa feloore. Wobbe njoppii dum, de goondinal mubben boni faa halki. ²⁰ Himene e Alesandere ina njeyaa e mabbe. Mi wattii be e junngo Seydaani faa be paama be kaanaa mbonkaade Laamdo.

¹ Ndelle, inan ko artotoomi waajaade goondinbe: be njaaroo Laamdo, be ngadana yimbe fuu du'aawuuji e nyaagundeeji e jettooje. ² Ndu'anodon kaanankooobe e dawroobe du, faa mbuurden jam e hakkillo fukkiingo, tawee e ley kulol Laamdo e needi ley huunde fuu. ³ Dum na woodi, ina weli Laamdo kisinoowo en, ⁴ jiddo yimbe fuu kisa, keba annude goonga. ⁵ Sabo Laamdo wo gooto. Curoowo hakkunde yimbe e Laamdo du wo gooto, oon woni Iisaa Almasiihu neddo oon. ⁶ Kam hokkiti hoore muudum faa rimdina yimbe fuu. Ley wakkati mo Laamdo darnunoo, dum laatake seedaaku kolloowu Laamdo na yidi yimbe fuu kisa. ⁷ Wo saabe kabaaru o Laamdo wadiri kam baajotoodo e nulaado faa mi faamina yimbe be nganaa Alhuudiyankooobe been goondinal e goonga. Goonga kaalammi, mi fenaay.

⁸ Ndelle, mido muuyi do worbe kawriti faa ngada du'aare fuu, bantira juude mubben berde laabude, tawee tikkere e kalala fuu walaa.

No rewbe kaaniri jokkirde Laamdo

⁹ Mido muuyi du, rewbe nyaayira kaddule dagiide, tawee e needi e yaage. Taa be codoroo moorli e kanje naa kaaye dime, taa be nyaayira kaddule tiidude coggu. ¹⁰ Ammaa be nyaayira golleeji lobbi. Sabo dum woni ko hawrata e rewbe wi'oobe ina kula Laamdo. ¹¹ Debbo fuu nanngita hunnduko muudum, tawree dowtare hiibunde wakkati nde janngintee ndeen. ¹² Mi jabanaay debbo janngina naa ardoo gorko. Ko tilsi e muudum dey, heddo e deyyinaare. ¹³ Sabo Aadama artii Hawwaa tageede. ¹⁴ Katin du wanaa Aadama Ibiliisa hiili, wo debbo oon hiilaa de lutti yamiroore Laamdo. ¹⁵ De e dum fuu, debbo ina hisinee e beyngu, si ina heddi e goondinal e njinngu e senaare e yaage.

3

No hoorebe kawrital goondinbe kaani worrude

¹ Haala kaan ina hoolnii: jidudo laataade ardiido kawrital goondinbe fuu, joomum na muuyii gollal lobbal jaati. ² Ndelle, ina tilsi ardiido oon laatoo neddo mo walaa feloore, jom deekiwo gooto, nanngitiido, hakkilante, jom needi, jippinoowo weerbe, baawdo jannginde. ³ Taa o laatoo jaroowo doro, naa kabeteedo. De o laatoo newiido, jom heese. O wanaa pilotoodo ceede. ⁴ O laatoo kawjiido koreeji makko faa woodi, ne'udfo bibbe makko faa be dwtanii mo e ley teddeengal. ⁵ Sabo si neddo waawaay hawjaade koreeji muudum, noy hinnortoo kawrital goondinbe Laamdo ngaal? ⁶ Haanaa du tuubudo keso laatoo ardiido, faa taa joomum mawnina hoore mum, de jukkoree no Ibiliisa jukkortee ni.* ⁷ Ina tilsi katin wonbe yaasin been ceedanoo mo ko woodi, taa innde makko gaccee, de o saama ley tuugol† Ibiliisa.

No gollanoobe kawrital goondinbe kaani worrude

⁸ Gollanoobe kawrital du, ina kaani taweede wo teddinteebe, ngalaa berde didi, nganaa haajaabe doro, nyaamataa riba. ⁹ Ina haani be kaybira goonga teddudo gondo e goondinal oon e berde de ngalaa pelooje. ¹⁰ Aranel fuu, be taykee yalla be ngalaa feloore. Si tawii be ngalaa feloore fu, ndeen ibe mbaawi naatude e gollande kawrital.

¹¹ Hono noon rewbe du tawree teddeengal. Taa be laatoo mbonkotoobe yimbe, de be laatoo nanngitiibe, hoolniibe e ley huunde fuu.

¹² Gollanoowo kawrital taa dewla ko furi debbo gooto. Ina haani tawee wo kawjiido bibbe muudum e wuro mum faa woodi. ¹³ Sabo si goonga, gollanbe kawrital goondinbe faa woodi been keban teddeengal, katin du keban hoolaare mawnde ley goondinal mubben Iisaa Almasiihu.

Haala sirri diina meeden

¹⁴ Mido winndane haalaaji di joonin, fay si mido yidi warude to maa ko booyataa. ¹⁵ Ndeen si mi hebaay warude law fu, a faaman no kaanden worrude e ley suudu Laamdo,

* 3:6 Wobbe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: faa taa joomum mawnina hoore mum, de Ibiliisa liba dum faa jukkee. † 3:7 Tuugolwo ko wobbe mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

laatiindu kawrital goondinbe Laamdo buurdo. Kawrital ngaal woni bimmbeere tiigiinde goonga, wo ngal joyy'inirde goonga. ¹⁶ Sikke fuu walaa, sirri diina meeden oon ina luggi: O bangii ley banndu bii-Aadama,
o laamniraama ponnditiido e baawde Ruuhu,
maleyka'en nji'ii mo,
o gooynaama ley lenyi,
o goondinaama ley adunaaru,
o yeentinaama, o naatowii teddeengal.

4

Haala jannde majjinoore

¹ Ruuhu Ceniido haalii faa laabi, wi'i ley cakitte jamaanuui wobb'e njoppan goondinal de downtanoo ginnaaji majjinooji, e ko ginnaaji njannginta. ² Wo fenoobe cankitirta jannde nde e naafikaaku mubben. Berde mubben njoornaama, de mbaylitataako, de maatataa pelooje. ³ Ibe karmina dewle. Ibe kada yimbe nyaamude kulle godde, tawee le, Laamdo tagii kulle deen faa goondinbe anndube goonga been nyaama de, de njetta Laamdo saabe majje. ⁴ Si goonga, ko Laamdo tagi fuu na woodi. Walaa fuu ko haani yoppeede, si jabiraama e jettooje. ⁵ Sabo konngol Laamdo e du'aare ina cena dum.

Haala laataade gollanoowo Iisaa lobbo

⁶ Si a tindinii sakiraabe men kulle deen, wo a gollanoowo Iisaa Almasiihu lobbo, sabo a wallirii yonki maa e haalaaji goondinal e tindinooje lobbe de njokkudaa faa woodi deen. ⁷ Ammaa mbodododaa haalaaji di njaadaay e kulol Laamdo, hono di rewbe nayeebe wobb'e pillitotoo. Eltiraa hoore maa kulol Laamdo. ⁸ Eltude banndu muudum ina nafa e kulle godde, ammaa kulol Laamdo ina nafa e huunde fuu, sabo ina wondi e aadi nguurndam joonin e ngaroojam daam fuu. ⁹ Dum wo haala koolniika ka yimbe kaani yardaade e berde mubben fuu. ¹⁰ Saabe majjum eden ngolla, eden ndurwa, sabo eden njowi jikke meeden dow Laamdo buurdo, kisinoowo yimbe fuu sakko goondinbe dum. ¹¹ Njamiraa yimbe haalaaji di, njannginaa di.

¹² Taa fay gooto yawe saabe njokollaaku maa. Ammaa laatanodaa goondinbe alhaali lobbo e ley haala maa e nguurndam maa, ley njinngu maa e goondinal maa, e ley laabal maa. ¹³ Fadde am warude, tinnodaa e janngande yimbe Binndi ceniidi, mbaajodaa be, paaminaa be. ¹⁴ Taa yeeba dokkal yuurungal e Ruuhu Ceniido ngal kebirdaa haalaaji annabaaku, nde mawbe njownoo juude mubben dow maada ndeen. ¹⁵ Tinnodaa e kulle deen. Kokkaa hoore maa fuu e majje, faa yimbe fuu nji'a no beydortodaa yahude yeeso. ¹⁶ Kakkilanaa hoore maa, kakkilanaa jannde maa ndeen. Keddododaa e majjum fuu. Sabo si a wadii noon fu, a hisinan hoore maa, a hisinan hettindantoobe ma been du.

5

Wajuuji Pool yaade to goondinbe Iisaa

¹ Taa pelaa gorko mawdo e semmbe, ammaa mbaajorodaa dum yaage hono wo bammaa ni. Jokolbe du, mbaajorodaa dum'en hono wo sakiraabe maa. ² Mbaajorodaa rewbe mawbe hono wo inniraabe maa. Surbaabe du, mbaajorodaa dum'en hono wo sakiraabe maa rewbe, tawee e bernde laabunde tal.

³ Teddinaa rewbe be goriraabe mubben maayi, be ngalaa tiigotoobe. ⁴ De si debbo mo gorum maayi ina jogii bibbe naa taaniraabe, ko buri fuu tilsude e bibbe been, be paaminee no Laamdo huldete faa be mbarjitoo saaraabe mabbe mbarjaari lobbiri ndi mbarjinoobe. Sabo dum woni ko welata Laamdo. ⁵ Debbo mo gorum maayi mo walaa tiigotoodo dum mo waldaa e fay gooto, halfinii hoore muudum Laamdo. Imo heddo e du'aare jemma e nyalooma, imo jaaroo Laamdo. ⁶ Ammaa debbo mo gorum maayi, pilotoodo mbelirka adunaaru tan, wo maaydo fay si wuuri. ⁷ Njamiraa be, be njokka tindinooje de taa be keba feloore. ⁸ Mo hinnaaki jeydaabe muudum, sakko koreeji muudum, yeddi ko goondini. Imo buri fay mo goondinaay oon bonde.

⁹ Mo kaandaa winndude innde muudum e ley rewbe be goriraaɓe muɓɓen maayi haanuɓe walleede, sanaa tawa joomum ina buri duubi capande jeegom, tawee du gorko gooto dewlunoo dum. ¹⁰ O anndiree golleeji lobbi hono ne'ude sukaaɓe, jippinde weerbe, lootude koyɗe seniibe, wallude billiibe, woodi du tinnaade e golleeji lobbi fuu. ¹¹ Ammaa haabuɓe be goriraaɓe muɓɓen maayi been, taa winndu inde muɓɓen. Sabo si muuyooji mabbe ngartii e ɓanjeede fu, ndeen kaa be accan habbagol mabbe e Almasiihu. ¹² Sariya Laamdo doggan dow mabbe, sabo be mbonnii aadi mabbe arandeeri ndiin.* ¹³ Katin du, ibe mboowtina ko'e mabbe jaayre. Ibe naata suudu ndu do, be mburtoo be naata ndu to. De wanaa duum tan, ammaa be laatoto heewbe haala du, haaltoobe ko iidinta noppi. Ibe kaala haalaaji di ngalanaa be. ¹⁴ Dum wadi de mido yidi haabuɓe rewbe be goriraaɓe muɓɓen maayi been ɓanje, ndima, kayba cuudi muɓɓen, taa ganyo oon heɓa laawol no bonnira inde meeden. ¹⁵ Sabo fay joonin wobbe mabbe mbosake, ina njokki Seydaani. ¹⁶ Debbo goondindo mo rewbe be goriraaɓe muɓɓen maayi ngoni ley yimbe muudum fu, sanaa walla dum'en, taa donngal ngaal tampina kawrital goondinbe. Ndeen kawrital ngaal ina waawi wallude rewbe be goriraaɓe muɓɓen maayi be ngalaa tiigotoobe been.

¹⁷ Mawbe kawrital goondinbe dawroobe faa woodi been ina kaani teddineede teddeengal manngal, sakko tinniiɓe e waajaade e jannginde been. ¹⁸ Sabo Binndi diin mbi'ii: «Taa habbu hunduko ngaari wakkati ndi yaabata gawri faa sokkoo.»† Di mbi'i katin: «Golloowo ina haandi e njobdi muudum.»‡

¹⁹ Taa njabaa mawdo kawrital goondinbe felee si wanaa dow seedaaku yimbe dido naa tato. ²⁰ Pelaa wadoobe hakke yeeso yimbe fuu, faa laatanoo heddiibe been kulol.

²¹ Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu e maleyka'en be o subii been, kaybaa jamirooje de, tawee a heedantaa fay gooto, a burdintaa yimbe. ²² Taa karodaa yowude juude maa dow hoore fay gooto faa kalfinaa dum golle kawrital, taa kawtiraa hono nii e hakkeeki wobbe. Njogorodaa hoore maa laabal.

²³ Taa yaru ndiyam ɓolam tan, ammaa njaraa cabijam seeda saabe reedu maa e nyawuuji ummotoodi e maada wakkati fuu diin.

²⁴ Hakkeeki wobbe ina nji'ee faa laabi gilla caraaka. De hakkeeki wobbe kaa, nji'ataake si wanaa faa neefa. ²⁵ Hono noon du, golleeji lobbi njiirete faa laaba tal. Fay di nji'ataake law diin du mbaawaa heddaade e suuraare.

6

¹ Goondinbe wonbe e maccungaaku fuu, ndaara joomiraabe muɓɓen wo fotube e teddeengal kibbungal, taa innde Laamdo e tindinooje diina fuu mbonkee. ² Jogiibe joomiiwo goondindo fuu, taa njawa mo saabe wo o sakiike. Ammaa be beyda ngollande mo e tinnaare, sabo keboowo nafaa oon wo goondindo, wo korsudo. Paaminaa kulle deen, mbaajodaa de.

Haala jannde fewreere e muuyugol jawdi

³ Si goddo ina waajoo ko hawraay e jannde men ndeen, de salii haala Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu celluka kawrooha e kulol Laamdo fu, ⁴ oon wo mawninkiniido mo anndaa fay huunde. Wo o cuunaado kalala dow jannde diina, jiddo jeddi tan. Duum fuu ina wadda haasidaaku* e kalala e mbonka e sikkitaare bonnde. ⁵ Idum wadda dukooji di ngalaa keerol hakkunde yimbe be hakkillooji bondi. Yimbe been ngaladaa e goonga. Ibe cikka kulol Laamdo ina hokka jawdi. ⁶ Goonga, kulol Laamdo wo jawdi mawndi, si neddo hennyitorake ko jogii. ⁷ Goonga ni, fay huunde en ngardaay e adunaaru ndu. En mbaawaa dillidinde e fay huunde du. ⁸ Ndelle, si en kebii nyaamdu e koltal tan, dum hey'an en. ⁹ Ammaa yidube jawdi sanne been jarribete. Be caaman e ley tuugol, e ley muuyde keewde laaliide majjinooje, joolooje yimbe e ley halkere mawnde. ¹⁰ Sabo yidde

* 5:12 Si debbo mo gorum maayi winndaama ley rewbe be goriraaɓe muɓɓen maayi fuu, hooyii aadi jokkan Iisaa tan, ɓanjataake katin. † 5:18 Fillitagol Tawreeta 25.4. ‡ 5:18 Lukka 10.7. * 6:4 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo heɓa.

jawdi woni daɗol bonandaaji fuu. Ko wobbe poodanii jawdi duum majjinii dum'en laawol goondinal, ngaddanii ko'e mubben torraaji keewdi.

Haala haybude ko yamiraa

¹¹ Aan neddo Laamdo kaa, doggu, mbodfodaa kulle deen. Pilodaa fonnditaare e kulol Laamdo e goondinal e njinngu e munyal e leeyinkinaare. ¹² Ndurwaa ley durwo nafaowo, ndaraniingo goondinal ngoon. Tiigodaa nguurndam nduumiidam dam noddiradaa. Wo saabe majjam du ceedanidaa Almasiihu no woodiri yeeso yimbe heewbe. ¹³ Yeeso Laamdo buurnoowo huunde fuu, e yeeso Iisaa Almasiihu ceediido no woodiri yeeso Pontiyu Pilaatu oon, mido yamire: ¹⁴ tinnodaa e ko njamiradaa duum tawa tuundi e feloore fuu walaa, faa nyannde nde Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu bangata. ¹⁵ O bangowan ley wakkati mo Laamdo darni.

Oon woni Jom barke, kam tan laamu woodani.

Wo kaananke kaanankooɓe, Joomiraado joomiraabe.

¹⁶ Kam tan woni keddotoodo,

gondo ley annoora mo fay gooto waawaa badaade.

Neddo fay gooto yi'aay dum, waawaa yi'ude dum du.

Teddeengal e baawde duumiide ngoodan mo. Aamiina.

Baynundural

¹⁷ Njamiraa joomiraabe jawdi e adunaaru ndu taa mawninkinoo, taa njowa jikke mubben e jawdi ndi hoolnaaki. Ammaa be njowa jikke maɓbe e Laamdo kokkoowo en huunde fuu faa heewa faa ceyoroden dum. ¹⁸ Sey be ngolla ko woodi, be keewa golleeji lobbi no jawdi maɓbe heewiri noon. Be laatoo moyyube, yardiibe wallirde wobbe e jawdi maɓbe. ¹⁹ Noon be ndesiranta ko'e maɓbe jawdi ko waroyta, faa be keɓa nguurndam goongalajam daam.

²⁰ Timote, tinnodaa e ko kalfinadaa duum. Mbodfodaa haalaaji boli luttudi kulol Laamdo, kam e miilooji bi'eteedi wo anndal de nganaa. ²¹ Wobbe na mbiitoo wo jom'en anndal ngaal, faa njoppi goondinal.

Hinney Laamdo wonda e moodon.

Bataaki Pool didabi yaade to Timote

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi laatake nulaado Iisaa Almasiihu saabe muuyde Laamdo faa mi faamina yimbe amaana nguurndam ngondam e Iisaa Almasiihu. ² Mido winndane aan Timote, biyam mo korsinmi. Laamdo Baabiiwo e Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

No Pool tindiniri Timote

³ Mido yetta Laamdo mo ngollanammi oon. Mido gollirana mo bernde nde walaa feloore, hono no maamiraabe am ngadirnoo ni. Jemma e nyalooma fuu mi selataa miccitaade ma e ley du'aawuuji am, ⁴ sabo mido miccoo gondi maada. Mido yidi yi'ude ma sanne faa seyo am heewa. ⁵ Mido miccoo goondinal maa laabungal ngal maammaa debbo Lowis e inna maa Enis njoginoo ngaal. Mido tannyori aan du ada jogii ngal. ⁶ Dum wadi de mido miccintine: heydintin dokkal ngal Laamdo hokki ma nde njowunoomi juude am dow maada ndeen. ⁷ Sabo Laamdo hokkaay en Ruuhu faa kulen. Ammaa hokkii en Ruuhu faa keben semmbe e njinngu e nanngitaare.

⁸ Ndelle, taa cementaa seedanaade Joomiraado meeden, taa cementiraa ko uddiraami ley kasu saabe muudum du. De kawtaa e am torraaji saabe Kabaaru Lobbo, fodde baawde de Laamdo hokkata. ⁹ Kam hisini en, noddin en faa laatoden yimbe muudum seniibe. Wanaa saabe golle men o noddin en, ammaa wo saabe anniya makko e hinney makko. O hokkirii en hinney oon e kawtal Iisaa Almasiihu gilla jamaanuujii puddaay. ¹⁰ De joonin moyyere ndeen banginiraama e garol kisinoowo en, Iisaa Almasiihu. Wo kam halki maayde, de yayanani en laawol nguurndam e duumagol ley Kabaaru Lobbo oon. ¹¹ Wo saabe Kabaaru Lobbo oon Laamdo wadiri kam baajotoodo e nulaado e jannginoowo. ¹² Duum wadi de mido torree du. Ammaa mi semtaay, sabo mido anndi mo ngoondinmi oon. Mido tannyori du imo waawi reenude kam, ko kalfinmi mo hoore am duum faa nyannde gartol makko.* ¹³ Kooyaa sifa mo narrudaa kam oon, tiigodaa haalaaji celludi diin. Njokkaa dum e ley goondinal e njinngu taweteengu e Iisaa Almasiihu. ¹⁴ Kabaaru korsudo mo kalfinadaa oon, ndeenaa dum e ballal Ruuhu Ceniido.

¹⁵ Ada anndi Aasiyankooobe fuu celii kam. Fijela e Hermoogena ina njeyaa e mabbe. ¹⁶ Joomiraado hinnoo koreeji Onesifoora, sabo o feewnii bernde am kile keewde. O semtiraay kam du ko kabbaami duum. ¹⁷ Woodi nde o wonnoo Roma ndeen du, o filorake kam tinnaare faa o yiiti kam. ¹⁸ Joomiraado yobu mo, yurmoo mo nyannde dargal. Woodi, ko o gollani kam ley ngalluure Efeesu duum fuu, ada anndi dum sanne.

2

Haala gollanoowo Iisaa koolniido

¹ Ndelle aan biyam, beydu semmbe ley moyyere wonnde e Iisaa Almasiihu ndeen. ² Ko kaalanmaami yeeso seedeebe heewbe duum, kalfinaa dum yimbe hoolniibe waawbe jannginde wobbe. ³ Kawtaa e am torra no sordaasi Iisaa Almasiihu lobbo ni. ⁴ Sordaasi fay gooto haajuuji wuro kabataa dum hoore, sabo ina filoo wadude ko welata mawdo muudum. ⁵ Dadundurteedo ley doggudu du hebataa kufune darja, sanaa doggira no fotiri e ko yamiraa duum. ⁶ Woodi, demoowo golludo faa tampi, kam haani artaade hebude ngedu artiingu e tayri. ⁷ Miilodaa ko kaalanammaami duum, sabo Joomiraado hokkete hakkillo faa paamaa huunde fuu.

⁸ Miccita Iisaa Almasiihu ummintinaado e maayde, yuurudo e yuwdi Daawda. Dum woni Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi. ⁹ Wo saabe kabaaru oon torriraami faa kabbaami

* ^{1:12} Wobbe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: Mido tannyori du imo waawi reenude ko kalfinaami duum faa nyannde gartol makko.

hono wo mi janoowo. Ammaa konngol Laamdo ngool kaa haɓɓaaka. ¹⁰ Dum wadi de mido munya huunde fuu saabe subaaɓe Laamdo been, faa kambe du be keba kisindam ngondam e Iisaa Almasiihu, be kawta e muudum teddeengal faa abada. ¹¹ Inan haala koolniika:

Si en maaydii e makko,
en mbuurdan e makko.

¹² Si eden munya torraaji,
en laamodoto e makko.

Si en mbi'ii en anndaa mo,
kanko du, o wi'an o anndaa en.

¹³ Si en nganaa hoolniibe,
kanko kaa o heddoto wo o koolniido,
sabo o waawaa yeddude hoore makko.

Haala golloowo mo Laamdo yardii

¹⁴ Wo kujje deen kaandaa miccintinde goondinbe. Cappanaa be yeeso Laamdo taa be poodundura e haalaaji di nafataa fay huunde si wanaa bonnande nanoobe. ¹⁵ Tinnodaa, faa laatodaa yeeso Laamdo wo a jarraado mo golle muudum semtinaay dum, dartiido e anndinde konngol goonga. ¹⁶ Mbodododaa haalaaji boli luttudi kulol Laamdo, sabo idi beydana yimbe woddaade Laamdo. ¹⁷ Haalaaji luttinoobe yimbe been ina lanyira hono buure lanyoore. Himene e Filitus ina njeyaa e maɓɓe. ¹⁸ Be mbosake goonga. Ibe mbi'a ummital faltake. Noon be mbonnirta goondinal wobbe. ¹⁹ Ammaa e dum fuu, jyyinirde Laamdo sellunde tabitii. Ina winndaa dow mayre: «Joomiraado ina anndi yimbe muudum.» Ina winndaa katin: «Noddoowo innde Joomiraado fuu woddo ko boni.»

²⁰ Woodi, ley suudu teddundu, wanaa ginereeji kanje e cardii tan ngoodi, moyy'iniraadi ledde e loope du ina ngoodi. Goddi ina ngolliree golleeji tedduudi, goddi du ina ngolliree golleeji kebaadi fuu. ²¹ Ndelle, si neddo laabinii hoore muudum e golleeji bondi diin fuu, laatoto hono kaakol keertaangol, ceniingol nafoowol Joomum, cegilanaangol faa golliree gollal lobbal fuu.

²² Doggu muuyde njokollaaku bonde. Pilodaa fonnditaare e goondinal e njingu e jam, aan e noddiroobe Joomiraado berde laabude been fuu. ²³ Mbodododaa jeddi puuydi laaliidi. Ada anndi wo luural tan di ngaddata. ²⁴ De maccudo Joomiraado haanaa dukideede, ammaa ko haani tawee wo newaniido yimbe fuu, baawdo jannginde, jom munyal. ²⁵ Sanaa o dartinira yeddoobe mo jam-jam, sabo hasii Laamdo hokkan be no be tuubira, de be paama goonga. ²⁶ Ndeen kaa be keftan hakkillo, be kisa e tuugol Ibiliisa nannugdo be, ina gollina be muuyde mum oon.

3

Haala cakitte jamaanu

¹ Faamu dum do: ley balde cakitotoode wakkatiiji tiidudi ngadan. ² Si goonga, yimbe laatoto yidube ko'e mubben, yidube jawdi, mantotoobe, mawninkiniibe, mbonkotoobe Laamdo. Be calanto saaraabe maɓɓe, be mbonnan moyyere, be teddintaa ko senii. ³ Be laatoto yoorbe berde. Be njaafataako, be mbonkoto yimbe, be nyakorete nannigitaare. Be laatoto bawluɓe yonki, wanyube ko woodi. ⁴ Be laatoto jambotoobe, jom'en berde, mawnitiibe, mbelirka adunaaru ina burani be Laamdo. ⁵ Be nanndinkinto e hulube Laamdo, ammaa ibe njedda baawde muudum. Mbodododaa be. ⁶ Wobbe maɓɓe ina naata cuudi faa keba hakkillooji rewbe hoybe oonyude, be hakkeji njaalii dum'en. Muuyde terde mubben na pooda dum'en. ⁷ Wakkati fuu ibe njannga, de abada be njottataako anndude goonga. ⁸ Worbe naatoobe cuudi been njeddii goonga hono no Yanes e Yamberes njeddirnoo Muusaa ni. Hakkillooji maɓɓe mbonii, goondinal maɓɓe du wanaa goonga. ⁹ Ammaa be njahataa yeeso e golle maɓɓe, sabo yimbe fuu nji'an majjere maɓɓe hono no Yanes e Yamberes ni.

Haala Binndi ceniidi

¹⁰ Aan kaa a ndaarii janngingol am e alhaali am e anniyaaji am e goondinal am e munyal am e njinngu am e tinnitaare am. ¹¹ A ndaarii torraaji e tampiriiji kewtiidi kam Antiyoki e Ikoniya e Listara. A yi'ii no munyirmi torraaji diin. De Joomiraado biltii kam e majji di fuu. ¹² Goonga ni, jidudo wuurdude e kulol Laamdo ley kawtal Iisaa Almasiihu fuu, torrete. ¹³ Ammaa bonbe e hiiloobe yimbe been beydorto ko boni. Ibe majjina wobbe, ibe majjina ko'e mabbe du. ¹⁴ Aan kaa, keddododaa e ko njannugudaa de tannyordaa faa laabi duum, sabo ada anndi jannginbe ma been. ¹⁵ Woodi du, gilla a suka ada anndi Binndi ceniidi. Kanji mbaawi faaminde ma laawol kisindam kebirteedam goondinal Iisaa Almasiihu. ¹⁶ Binndi ceniidi fuu yuuri e poofaali Laamdo. Nafaa majji wo jannginde, e banginde boofi, e dartinde e ekintinde neddo dow laawol fonnditaare ¹⁷ faa neddo Laamdo fuu hibba, segilane gollal lobbal fuu.

4

Haala tinnaade e waaju

¹ Mido gongine yeeso Laamdo e yeeso Iisaa Almasiihu carotoodo wuurbe e maaybe oon: saabe gartol makko e laamu makko, ² mbaajodaa konngol Laamdo, nde hoyani maa e nde tiidani maa fuu. Kollitaa be boofi mabbe, pelaa be. Celliniraa berde mabbe haddi munyal maa e waaju maa fuu. ³ Sabo wakkati waran nde yimbe munyataa janngineede jannde dartiinde, be njokkan muuyooji mabbe faa be kawrundurana ko'e mabbe jannginoobe ko welata noppi mabbe. ⁴ Be tottitoo taa noppi mabbe nana goonga, de be kuccita e taali. ⁵ Aan kaa, nanngitodaa e huunde fuu, munyaa torra, mbaajodaa Kabaaru Lobbo, njottinaa golle maa fuu faa laaba.

⁶ Miin le, yiyam am badake laataade hono dokkal dufeteengal. Wakkati warii faa mi dilla adunaaru ndu. ⁷ Mi durwii no mbaawrumi fuu ley durwo nafaowo, woodi du, mi yottake do kaanumi haadude ley doggudu, mi haybii goondinal. ⁸ Gilla joonin mido resanaa mbarjaari fonnditaare ndi Joomiraado carotoodo ponnditiido oon hokkata kam nyannde darngal. Wanaa miin tan hokketee, de wo miin e heppube gartol makko been fuu.

Haala waajuuji cakitiidi

⁹ Tinnodaa ngaraa to am law. ¹⁰ Sabo Demas yoppii kam saabe yidde muudum adunaaru, yehi Tesaloniiki. Keresna yehi Galaatiya, Tiitu du yehi Dalmaatiya. ¹¹ Lukka tan wondi e am. Fantu Marku de ngardaa e muudum, sabo imo waawi wallude kam sanne e ley gollal ngaal. ¹² Tikiku le, mi nului dum Efeesu. ¹³ Si ada wara, ngaddanaa kam forgo am tekkudo mo njoppunoomi Torowas ley galle Karpo oon, kam e dewte deen. De ko burumi yidude, ngaddanaa kam dewte guri deen. ¹⁴ Alesandere baylo oon wadii kam ko naawi kam sanne. Joomiraado yoban mo ko fotata e golle makko. ¹⁵ Reenta e makko, aan du, sabo o yeddii waaju amin sanne.

¹⁶ Nyannde arandeere, nde ndarinoomi yeeso carotoodo faa mi jaabanoo hoore am ndeen, fay gooto wallaay kam. Be fuu be njoppii kam. Taa Laamdo hiiseroo be dum! ¹⁷ Ammaa Joomiraado darodake e am, hokki kam semmbe faa mi gooyna waaju muudum faa yottoo, de lenyi fuu nana. Nii woni no kisiniraami e hunnduko laddeeru. ¹⁸ Joomiraado dannaan kam e ko boni fuu, hisina kam faa mi hewta laamu muudum dow kammu. Wo kam jeyi teddeengal faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

¹⁹ Njowtanaa kam Pirisilla e Akila, e koreeji Onesifoor. ²⁰ Erasta ina heddi Korintu. Torofim le, mi yoppii dum Miletus sabo wanaa celludo. ²¹ Tinnodaa ngaraa gilla dabbunde waraay. Ebulus e Pudes e Lina e Kalawdiya e sakiraabe been fuu ina njowte.

²² Joomiraado wonda e maada. Hinney muudum wonda e moodon.

Bataaki Pool yaade to Tiitu

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi maccudo Laamdo, mi nulaado Iisaa Almasiihu faa mi wada subaabe Laamdo been ngoondina dum, be annda du goonga potudo e kulol Laamdo. ² Goondinal e anndal ngaal na njowii dow jikke meeden hebude nguurndam nduumiidam. Laamdo, mo fenataa, mo bonnataa amaana oon, aadiino hokkude nguurndam daam gilla jamaanuujii puddaay. ³ Nde sardi* makko oon yottinoo ndeen, kanko Laamdo kisinoowo en oon, o bangini konngol makko, katin du o yamirii mi halfinee waajaade ngol. ⁴ Tiitu, mido jowte. A biyam jaati saabe goondinal Iisaa ngal kawtuden e muudum ngaal. Wo Laamdo Baaba meeden e Iisaa Almasiihu kisinoowo en kokke moyyere e jam.

No Tiitu golliri ley Kereta

⁵ Mi wayrii ma e ruunde Kereta faa ponnditaa golleeji keddiidi, faa njoyyinaa du mawbe kawrital goondinbe ley wuro fuu hono no njamirmaami ni. ⁶ Tawee mawdo oon walaa feloore, wo jom deekiwo gooto, tawee bibbe muudum du wo goondinbe be yimbe mbaawaa feldude dum'en e rafi nanngitaare naa salaare. ⁷ Sabo hooreejo kawrital goondinbe, wo golle Laamdo o halfinaa. Ndelle ina tilsi joomum tawee walaa feloore, wanaa mawninkiniido, wanaa jaawdo bernde, wanaa jaroowo doroo, wanaa kabeteedo, wanaa nyaamoowo riba. ⁸ Joomum ina haani laataade jippinoowo weerbe, jiddo ko woodi, hakkilanteejo, ponnditiido, kuldo Laamdo, nanngitiido. ⁹ Sanaa tawee joomum ina habbodii e konngol koolniingol ngol sanne, no ngol waajoraa ni. Hono noon joomum waawirta semmbinirde yimbe e waaju celludo oon, katin du waawa libude yeddoobe dum been.

¹⁰ Sabo heewbe calake jokkude goonga, laatake haaloobe haalaaji boli, hiiloobe yimbe. Ko buri heewude wo hakkunde Alhuudiyankoobe goondinbe Iisaa. ¹¹ Ina tilsi kundude mabbe mubbe, sabo ibe mbonnira galleeji keewdi waaju mo haanaa waajeede, faa be kebira dum ceede no harmiri.

¹² E ley keretankooobe, gooto mabbe mo be njogorii wo annabaajo, wi'i: «Keretankooobe wo fenooobe wakkati fuu, wo be daabaaji bondi, be guugaabe jaaybe.» ¹³ Ko keretanke oon wi'i duum wo goonga. Dum le, dartin be e semmbe, faa be keba goondinal cellungal, ¹⁴ be nootta jokkude taali Alhuudiyankoobe, kam e jamirooje yimbe yoppube goonga been. ¹⁵ Huunde fuu ina laabani laabube. Ammaa tuunbe berde e be nganaa goondinbe been, fay huunde laabanaay dum'en, sabo hakkilooji mabbe e miilooji berde mabbe fuu ina tuuni. ¹⁶ Ibe mbi'a ibe anndi Laamdo, ammaa golleeji mabbe ina kolla be anndaa mo. Wo be nyiddiniibe, saliiibe, fay gollal lobbal gootal be mbaawaa gollude.

2

Haala waaju celludo

¹ Aan kaa, mbaajodaa ko hawrata e waaju celludo oon. ² Worbe nayeebe, mbi'aa be laato reentiibe, ne'iibe, nanngitiibe, be laato du sellube e ley goondinal e njingu e munyal. ³ Rewbe nayeebe du mbuurda e senaare, taa be laato mbonkotoobe yimbe, taa be acca doroo jaaloo be. Be laato faaminoobe ko woodi, ⁴ faa be mbaajoo sukaabe rewbe been yidude goriraabe mubben e sukaabe mubben. ⁵ Be mbaajoo been laato nanngitiibe, laabube, hilniibe cuudi mubben, lobbube, dowlantooobe goriraabe mubben, faa taa konngol Laamdo ngool mbonkee. ⁶ Sukaabe worbe du, mbaajorodaa dum'en noon faa be laato hakkilbe e ⁷ huunde fuu. Aan e hoore maa, laatanodaa be alhaali e ley gollal lobbal fuu. Mbaajorodaa bernde laabunde e teddeengal ⁸ e haala celluka ka yeddataake, yalla waybe en ina cemta, kungoo hebude e meeden feloore. ⁹ Maccube du, mbaajodaa

* 1:3 sardi wo wakkati podanoodo.

dum'en dōwtanoo joomiraabe muɓɓen e huunde fuu, ɓe mbelna ɓerde muɓɓen, taa ɓe njedda dum'en. ¹⁰ Taa ɓe mbujja dum'en, ammaa ɓe laatoo hoolniibe hiɓɓube, faa ɓe njardina tindinoore haala Laamɗo kisinoowo en e ley huunde fuu.

¹¹ Sabo Laamɗo ɓanginii moyyere muudum, laawol kisindam saabe yimbe fuu. ¹² Inde ekintina en no celirten huunde fuu ko Laamɗo wanyi, kam e muuyde adunaaru ndu. Inde ekintina en katin no laatortoden nanngitiibe, fonnditiibe, hulbe Laamɗo ley adunaaru ndu, ¹³ tawa eden ndoomi jikke belnoowo en hoore oon e wakkati mo Laamɗo mawɗo, Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon ɓangidata e teddeengal muudum. ¹⁴ Kam hokkitiri yonki muudum saabe meeden, faa rimɗina en e ko boni fuu, laamna en, laatoden lenyol muudum, tinniingol e gollude golleeji lobbi.

¹⁵ Kulle limtanoode deen, njannginaa de, mbaajodaa de, peliraa de yimbe haddi baawde maa fuu. Taa fay gooto huyfine.

3

No goondinbe Iisaa kaani worrude

¹ Miccintin goondinbe dōwtanoo kaanankooɓe e dawrooɓe, ɓe cegilanoo gollal lobbal fuu. ² Taa ɓe mbonkoo fay gooto. Sey ɓe laatoo jom'en heese, newiibe, ɓe kolla yimbe fuu leeyinkaare hiɓɓunde. ³ Sabo arande enen du en famɗunoobe hakkillo, salinoobe, majjunoobe. En laatakeno maccuɓe muuyde yonki keewde e ko weli terde fuu. Eden ngondunoo e nganyaandiji e haasidaaku*, eden mbanyanoo, eden mbanyundurnoo. ⁴ Ammaa nde Laamɗo kisinoowo en oon ɓanginnoo moyyuki muudum e njinngu muudum ndeen, ⁵ o hisinii en. Wanaa saabe golleeji men lobbi o hisiniri en, wo saabe yurmeende makko. O hisinirii en lootagol rimteede, keydintiniroowol en saabe Ruuhu Ceniido. ⁶ O yuppil Ruuhu oon dow meeden saabe Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon faa keewden. ⁷ O wadirii dum faa o ndaarda en fonnditiibe saabe hinney makko, ndonen nguurndam nduumiidam dam kediden daam. ⁸ Kaan woni haala koolniika.

Mido yidi tilsinaa kulle deen faa goondinbe Laamɗo been tinnoo e golleeji lobbi. Dum woni ko woodi, ko nafata yimbe. ⁹ Ammaa mbodɗodaa kalalaaji ɓoli e mantoragol lenyi e kalala e luural dow Tawreeta. Diin golleeji ngalaa fayda, walaa ko di nafata. ¹⁰ Cenndoowo yimbe fuu, sappan dum nde wootere naa nde didi. Si joomum jabanaay ma, mbodɗodaa dum. ¹¹ Anndaa ga'udo hono noon wo majjudo, wo luttoowo, joomum waddanii hoore muudum sariya.

Baynundural

¹² Tiitu, si mi nelii e maa Artema naa Tikuku fuu, tinnodaa ngaraa law tawaa kam Nikopolis, sabo toon anniyiimi dabbude. ¹³ Tinnodaa mballaa Jenas janngudo sariya leydi oon, kam e Apolos e dow dillol muɓɓen ngool, taa fay huunde nyaka ɓe. ¹⁴ Yimbe meeden been du ekitoo gollude golleeji lobbi, ɓe mballa haajaaɓe walleede been taa nguurndam maɓɓe laatoo ɓolum.

¹⁵ Wondube e am been fuu ina njowte. Aan du njowtaa yidube min goondinbe Iisaa been fuu.

Hinney Laamɗo wonda e moodon, on fuu.

* 3:3 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo heba.

Bataaki Pool yaade to Filemon

¹ Bataaki ki to amin yuuri, miin Pool, uddiraado e kasu saabe gollande Iisaa Almasiihu, e sakiike meeden Timote. Miden njowte, aan Filemon gollidoowo e amin korsudo. ² Miden njowta kawrital goondinbe Iisaa gonngal galle maa ngal, kam e Appiya sakiike amin debbo oon e Arkippa balludo kam haɓɓanaade Kabaaru Lobbo oon. ³ Wo Laamdo Baaba meeden e Joomiraado men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

Haala njinngu Filemon e goondinal muudum

⁴ Filemon, wakkati nde miccitiimi on ley du'aare fu, mido yetta Laamdo mo ted-dinammi. ⁵ Sabo mi nanii no njidirdaa seniibe been e no ngoondinirdaa Joomiraado meeden Iisaa. ⁶ Mido ɗaaroo Laamdo faa gonal maada ley goondinal beydana en faamude moyyere fuu nde kebeten saabe Iisaa Almasiihu. ⁷ Sakiike, mi seyake sanne, bernde am du sellinaama saabe njinngu ngonngu e maada nguun, sabo a feewnii berde seniibe been.

No Pool surirani Onesim

⁸ Ndelle, si goonga mido jogii baawde saabe Iisaa Almasiihu yamirde ma ko tilsa ngadaa. ⁹ Ammaa ko burani kam ni, mi nyaage dum saabe njinngu. Miin Pool nayeejo oon, woodi du joonin wo mi uddaado e kasu saabe Iisaa Almasiihu, ¹⁰ mido nyaage e dow Onesim* laatiido biyam e laawol Iisaa e ley do kaɓɓaami doon. ¹¹ Arande, walaano ko o nafata, ammaa joonin, imo nafa en sanne, miin e maada fuu. ¹² Mido neltire mo, anndaa wo o feccere yonki am. ¹³ Ko burannoo kam, o heddo dakkol am, o walla kam no kaannodaa wallirde kam ni e wakkati mo ngonumi ley kasu e geyyelle saabe Kabaaru Lobbo. ¹⁴ De mi yidaa wafude fay huunde tawa a yardaaki, sabo mi yidaa tilsinande ma wafude moyyere. Ko njidumi dey, ngadiraa nde muuyde maada.

¹⁵ Hasii Onesim seedi e maada seeda faa keɓta dum faa abada, ¹⁶ tawa wanaa hono maccudo tan, de faa bura maccudo, hono sakiike meeden korsudo ni. Miin, mido horsini mo sanne, ammaa aan buri horsinde mo, wanaa hono wo maccudo tan, de ko o laatii sakiike maa saabe Joomiraado duum.

¹⁷ Ndelle, sini ada ndaardi kam kawto maa, jabbora mo no kaandaa jabboraade kam miin ni. ¹⁸ Si tawii won ko o wadi ma, naa won ko ndewataa mo, yowu dum fuu e dow am. ¹⁹ Miin Pool winndiri junngo am mi yobete, miin e hoore am. En kaalataa dow ko njeyudaa yobude kam fay nguurndam maada. ²⁰ Goonga sakiike, mido ɗaare moyyere ndee do saabe Joomiraado: peewniraa bernde am kawtal men e Iisaa Almasiihu.

²¹ Mido winndane sabo mido tannyori dowtaare maa, mido anndi a wadan ko buri ko nyaagimaami duum du. ²² Katin du, moyyinanam jipporde, sabo mido sikka njaabanedon du'aawuuji moodon mi wara to moodon.

Baynundural

²³ Epafara uddidaado e am saabe Iisaa Almasiihu oon ina jowte. ²⁴ Gollidiibe am been doon ina njowte: Marku e Aristarka e Demas e Lukka.

²⁵ Wo hinney Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu wonda e moodon.

---

* 1:10 Maanaa Onesim wo «Nafaa».

Bataaki yaade to Ibraninkooḅe

No Laamḁo haaldiri adunaaru e 'Biyum

¹ Gilla arande Laamḁo haalaniino maamiraabe meeden wakkatiiji keewḁi e sifaaji keewḁi, haaldanii ḅe e kunndude annabaabe. ² Ammaa e ley nyalaade cakitiide de o haaldanii en e 'Biyiiko mo o tagiri adunaaru ndu fuu.* O waḁi ḁum donoowo huunde fuu. ³ 'Biyiiko oon na yaynira teddeengal Laamḁo. Alhaali makko ina foti e Laamḁo jaati. Imo heḅindorii huunde fuu e konngol makko jogiingol semmbe. Caggal ko o tilii laabinde hakkeoji yimbe ḁuum, o joodii gere nyaamo Laamḁo jom manngu to dow kammu toon. ⁴ Ndelle biḁḁo oon laatake burḁo maleyka'en manngu, hono no innde nde Laamḁo hokki mo ndeen burdi inde maḅḅe faa waawaa fonndideede.

Haala 'Bidḁo burḁo maleyka'en

⁵ Si goonga, fay gooto e maleyka'en ḅeen Laamḁo wi'aay:
«Wo a biyam,

hannden mi laatake Baaba maa.»†

Naa katin:

«Miin, mi laatanto o Baaba,

kanko du o laatanoo kam 'Bidḁo.»‡

⁶ Katin du, nde o ḅadiḁoo nulude afo ardiḁo oon ley adunaaru ndeen, o wi'i:

«Maleyka'en Laamḁo fuu kujidana ḁum.»§

⁷ Laamḁo wi'ii dow maleyka'en ḅeen:

«O waḁi maleyka'en makko keni,

o waḁi maccuḅe makko demle yiite.»*

⁸ Ammaa dow 'Bidḁo oon, o wi'i:

«Laamu maa, aan Laamḁo, heddoto faa abada abadin!

Potal woni sawru ndu laamortodaa.

⁹ Aḁa yidi fonnditaare,

aḁa wanyi oonyaare.

Saabe ḁuum, Laamḁo Joomiraado maa subii ma joori nebbam kaanankaaku dow maada,

hokki ma seyo burngo ngo banndiraabe maa fuu.»†

¹⁰ O wi'i katin:

«Aan Joomiraado, illa fudḁoode

a joyy'inii adunaaru,

e juude maa tagirḁaa kammuuli ḁiin.

¹¹ Kanji ḁi timman. Aan kaa, a heddoto.

ḁi fuu ḁi kiidḁiran hono kaddule ni.

¹² A sowiran ḁi hono saaya,

ḁi mbattitorto no nedḁo wattitirta saayaaji muudum ni.

Aan kaa, a waylitataako,

nguurndam maa du walaa timmoode.»‡

¹³ Fay nde wootere, Laamḁo wi'aay gooto e maleyka'en:

«Jooda gere nyaamo am,

faa mi wada njaabaa wayḅe ma.»§

¹⁴ 'Dume woni maleyka'en? 'Be fuu wo ḅe ruuhuiji gollanooji Laamḁo ḁi o nulata faa ngollana heḅooḅe kisindam ḅeen.

* 1:2 Ndaaree du Yuhanna 1.3 to wi'i: E makko Laamḁo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko. † 1:5 Jabuura 2.7. ‡ 1:5 2 Samuwiila 7.14. § 1:6 Fillitagol Tawreeta 32.43. * 1:7 Jabuura 104.4. † 1:9 Jabuura 45.7-8. ‡ 1:12 Jabuura 102.26-28. § 1:13 Jabuura 110.1.

2

Haala kisindam mawdam

¹ Ndelle, eden kaani wattude hakkillooji meeden sanne e ko nanden duum, taa mbosoden goonga. ² Nulal Laamdo ngal maleyka'en njottini ngaal tabitii. Luttuɓe ngal naa yedduɓe ngal fuu, keɓii jukkungo ngo kaandi. ³ Si wo hono nii, noy ndadirten enen si en njeebake kisindam mawdam hono dam? Kisindam dam, Joomiraado artii haalude haala majjam, de hettindantoobe mo been laamni haala makko. ⁴ Laamdo beydi e dow seedaaku maɓɓe oon katin maandeeji e kaayeeɓii e golleeji mawdi. O yediri dokke Ruuhu Ceniido du no o muuyiri.

Haala dowiroowo yimbe to kisindam

⁵ E ley duum, wanaa maleyka'en been Laamdo hokki laamaade adunaaru warooru ndu kaaleten haala muudum nduun. ⁶ Won do Binndi di ceedii dow mo o hokki laamaade oon. Di mbi'i:

«Neddo wo dume faa ngattanaa dum hakkillo?»

Dume ɓii-Aadama laatii faa kaybaa dum?

⁷ A leeyinii mo wakkatiyel seeda e ley maleyka'en.

A fiilii mo lefol darja e teddeengal,

⁸ a wattii huunde fuu e ley hawju makko.»*

Ko Laamdo watti huunde fuu e ley hawju makko duum, ina holla imo laamii huunde fuu. Fay huunde heddaaki nde dwtanaaki mo. Kaa si goonga, en nji'aay kulle deen fuu na dwtanii mo tafon. ⁹ E wakkatiyel seeda Iisaa leeyinaama ley maleyka'en. Ammaa joonin en nji'ii imo fiilaa darja e teddeengal saabe ko o yari torra maayde. Goonga ni, o maayanii yimbe fuu saabe hinney Laamdo.

¹⁰ Sabo Laamdo tagudo huunde fuu mo huunde fuu woodani oon anniyake wattude yimbe heewbe e darja muudum. Ndelle o tawi na haani o yaara Iisaa ley torra faa o wada dum ardiido kibɓudo, potudo omtande yimbe been laawol kisindam. ¹¹ Sabo dey, Iisaa cenoowo yimbe oon e seniibe been wo yuwdi ngootiri. Dum saabii de Iisaa semtirtaa noddirde be sakiraaɓe muudum. ¹² Imo wi'a Laamdo:

«Mi anndinan sakiraaɓe am been innde maa,
mi manete hakkunde kawrital maɓɓe.»†

¹³ O wi'i katin:

«Mi yowan hoolaare am dow Laamdo.»

Katin du o wi'i:

«Inani kam, miin e sukaaɓe be Laamdo hokki kam been.»‡

¹⁴ Ndelle, ko tawaa sukaaɓe been wo teewu e yiyam, Iisaa du hawti e maɓɓe tagaadi ndiin. O wadii noon faa maayde makko jaaloo jogiido baawde maayde oon, dum woni Ibiliisa, ¹⁵ de o rimdina yimbe be kulol maayde haɓɓunoo been haddi nguurndam muɓɓen fuu. ¹⁶ Ina laabi wanaa wallude maleyka'en waddi mo, ammaa wallude yuwdi Ibrahiima waddi mo. ¹⁷ Ndelle ina tilsi o laato hono sakiraaɓe makko been e huunde fuu, faa o laatanoo be Almaami Mawdo jom yurmeende koolniido e ley golle Laamdo. Dum o wadi faa o itta be e jukkungo ngo be kaandi saabe hakkeji maɓɓe. ¹⁸ Kanko e hoore makko, o ndaartindoraama torraaji. Saabe duum, imo waawi wallude ndaartindeteɓe been.

3

No Iisaa burdi annabi Muusaa teddude

¹ Sakiraaɓe seniibe, Laamdo noddii on faa kawton e muudum dow kammu. Ngatton hakkillooji moodon e Iisaa Almasiihu. Wo o nulaado, wo o Almaami Mawdo mo ceedantoden. ² O hoolnake e Laamdo cubiido mo oon, hono no Muusaa hoolnorii ley suudu Laamdo fuu noon. ³ De si goonga, nyiɓoowo na buri nyimngo muudum manngu. Hono noon du, Iisaa burdi Muusaa manngu. ⁴ Suudu fuu na woodi nyiɓoowo dum, de

* 2:8 Jabuura 8.5-7. † 2:12 Jabuura 22.23. ‡ 2:13 Esaaya 8.17-18.

nyiboowo huunde fuu oon wo Laamɗo. ⁵ Muusaa wonnoo koolniido e suudu Laamɗo nduun fuu. Wo o gollanoowo Laamɗo faa o sappoo ko Laamɗo wi'ata caggal makko. ⁶ Ammaa Almasiihu wo biɗɗo koolniido. Kam woni hooreejo dow suudu Laamɗo nduun. Enen ngoni suudu makko nduun, si tawii en tinnake e hoolaare, en keddake e jikke ko mantortoden duum.

Haala naatude e ley fowtere Laamɗo

⁷ Saabe duum, no Ruuhu Ceniido wi'iri ni:

«Hannden, si on nanii daande makko,

⁸ taa njoornee berde moodon hono no maamiraabe mon ngadirnoo de muurti ni,*
nyannde ɓe ndaartindinoo Laamɗo ley ladde ndeen.

⁹ Be ndaartindake kam toon faa ɓe ndaara munyal am,
fay ko ɓe nji'i golleeji am haddi duubi capande nay.

¹⁰ Saabe duum tikkiranmi yimbe jamaanu oon,
mbiimi: wakkati fuu berde mabbe ina ndunya ɓe e majjere,
ɓe anndaa laabi am fey!

¹¹ Faa kuniimi ley tikkere am, mbiimi:

Be naatataa ley fowtere am abada.»†

¹² Ndelle sakiraabe, kaybee taa fay gooto moodon tawree bernde bonnde nde walaa goondinal, de sela Laamɗo buurɗo. ¹³ Ammaa cembunduron berde mon nyannde fuu haddi na wi'ee «hannden» taa luttal hiila on, de yoorna berde mon. ¹⁴ Sabo dey, si eden tinnoo e hoolaare nde keɓuden gilla fuddoode faa yaha timmoode fu, ndeen kaa en kawtii e Almasiihu. ¹⁵ Wo hono no Binndi diin mbiiri:

«Hannden, si on nanii daande makko,

taa njoornee berde mon hono no maamiraabe moodon ngadirnoo de muurti ni.»

¹⁶ Beye ngoni muurtube fay si tawaa nanii daande Laamɗo? Be fuu wo ɓe yimbe ɓe Muusaa wurtinnoo leydi Misira. ¹⁷ Beye ngoni ɓe Laamɗo tikkani ko foti duubi capande nay? Wo luttube de maayi kantii ley ladde been. ¹⁸ Beye ngoni ɓe o hunanii naatataa e leydi ndi o hokkata fowtere makko been? Wo saliiɓe mo been ni. ¹⁹ Woodi, en nji'ii du, ɓe kebaay naatude e fowtere makko sabo ɓe ngoondinaay.

4

¹ Laamɗo na heddii na hokka en amaana naatude fowtere muudum. Ndelle sanaa kulen taa fay gooto e meeden hunngoo naatude. ² Sabo enen du, en nanii kabaaru lobbo hono no yimbe ley ladde been naniri ni. De kambe kaa, ko ɓe nannoo duum nafaay ɓe sabo ɓe kettindoraaki dum goondinal. ³ Kaa enen goondinbe been, en naatan e fowtere Laamɗo ndeen. Kayre woni nde o wi'i:

«Ley tikkere am kuniimi, mbiimi:

Be naatataa ley fowtere am abada!»*

Dum e taweede fuu, o yottinii fowtere ndeen gilla nde o joyyinnoo adunaaru ndeen.

⁴ Sabo nokku gooto e ley Binndi diin haalii haala nyalaande jeddaɓerde ndeen, wi'i:

«Laamɗo fowtii e golle muudum fuu e ley nyannde jeddaɓerde ndeen.»†

⁵ O wi'i katin:

«Be naatataa ley fowtere am abada.»

⁶ Woɓɓe kaa keɓan naatude ley fowtere ndeen. Artiibe nanude kabaaru lobbo oon been naataay e ley fowtere ndeen sabo ɓe calake ko Laamɗo wi'i. ⁷ Ndelle Laamɗo wadi sardi‡ godɗo bi'etedo «hannden». O haaliri dum e hunnduko Daawda caggal duubi keewdi katin. Dum woni aayaare nde njannguden naanen ndeen:

«Hannden, si on nanii daande makko,

taa njoornee berde mon.»§

* 3:8 Dum woni yimbe Israa'iila muurtirnoobe annabi Muusaa de mbi'i pornyitoo leydi Misira. † 3:11 Jabuura 95.7-11. * 4:3 Jabuura 95.11. † 4:4 Fuddoode 2.2. ‡ 4:7 sardi wo wakkati podanoode. § 4:7 Jabuura 95.7-8.

⁸ Sabo si goonga, si Yoosuwa yaariino yimḅe to fowtere fu, Laamḁo haalataano caggal duum haala sardi godḁo. ⁹ Dum na holla yimḅe Laamḁo ina ndesanaa fowtere hono nde Laamḁo fowti nyannde jedḁaberde ndeen. ¹⁰ Sabo naatudo e fowtere Laamḁo, kam du fowtiran no Laamḁo fowtiri e golle muudum ni. ¹¹ Ndelle, tilay tinnitoden no mbaawruden fuu faa naaten e fowtere Laamḁo ndeen taa fay gooto saamira no salaniibe Laamḁo been caamiri noon.

¹² Konngol Laamḁo ina wuuri, ina gollira baawḁe. Ingol buri kaafaahi mbelnaaki kunndude diḁi fuu welude. Ingol yuwa faa ngol sennda bernde e yonki, faa ngol sennda yi'e e mbusam. Ingol saroo miilooji e anniyaaji gondi e bernde. ¹³ Tageefo fuu suudanaaki Laamḁo. Huunde fuu na ḅangi yeeso makko, na yi'ee. Wo yeeso makko njaabantoden ko'e meeden.

No Iisaa Almaami Mawḁo oon worri

¹⁴ Ndelle kaḅḁoden e ko ngoondinden duum faa wooda. Sabo en keḅii Almaami Mawḁo jaado dow kammu to yeeso Laamḁo, dum woni Iisaa Bii Laamḁo oon. ¹⁵ Almaami Mawḁo meeden oon, wanaa nedḁo mo waawaa yurmaade en e lokkaaku meeden. O jarribaama no hebiraa fuu no njarriboraden ni, ammaa o wadaay hakke. ¹⁶ Ndelle, en kooloo ḅattaade jooḁorgal Jom moyyere, faa keḅen yurmeende e moyyere, dum walla en nde kaajaden fuu.

5

No Iisaa laatorii almaami kibḅudo

¹ Kala Almaami Mawḁo ina suḅee hakkunde yimḅe de halfinee gollande Laamḁo saabe maḅḅe. Sanaa o yottina sadakaaji nyaamri e kirsamaaji saabe hakkeji. ² Joomum ina waawi yurmaade yimḅe ḅe anndaa laawol Laamḁo de majji been, sabo kam e hoore muudum wo lokkaajo hono no maḅḅe ni. ³ De saabe kam e hoore muudum wo lokkaajo, tilay yottina sadakaaji saabe hakkeji muudum du, wanaa saabe hakkeji yimḅe tan. ⁴ Fay gooto waawaa hokkude hoore mum darja laataade Almaami Mawḁo. Sanaa tawa Laamḁo subii dum hono no suborii Haaruuna ni.

⁵ Almasihu du, wanaa kam hokki hoore muudum darja laataade Almaami Mawḁo. Wo Laamḁo subanii mo dum. Kam wi'i mo:

«Wo a ḅiyam,

hannden mi laatake Baaba maa.»*

⁶ O wi'i e ley nokku godḁo:

«Wo a almaami faa abada

e sii almaamaaku Malkisedek.»†

⁷ Nde Iisaa wonnoo e leydi ndiin ndeen, waḁirii du'aawuuji e bullaali cattudi e gondi, nyaagake Laamḁo baawḁo hisinde dum e maayde oon. Laamḁo jabanii mo saabe ko o ḁowntanii dum. ⁸ Fay si taweede kanko woni 'Bidḁo oon, o ekitake ḁowntanaade Laamḁo e ley torraaji di o yari. ⁹ Saabe ko o hiḅḅiniraa hono nii duum, imo waawi hokkude ḁowntaniibe mo been fuu kisindam nduumiidam. ¹⁰ Laamḁo waḁii mo Almaami Mawḁo hono no Malkisedek.

Haala dow ko yaarata goondinal yeeso

¹¹ Miḁen njogii haalaaji keewḁi e kabaaru o, de fiirtande on dum ina tiidi sabo on paamataa law. ¹² Oḁon kaannoo laataade jannginoobe gilla ko ḅooyi, ammaa faa hannden sanaa godḁo janngina on jannde arandeere hono abajadda ley Haala Laamḁo. Oḁon kaannoo taweede nyaamdu tekkundu nyaamoton, ammaa faa joonin e muynam ngondon. ¹³ Muynoowo fuu wo kecco tafon, faamataa kabaaru fonnditaare. ¹⁴ Ammaa nyaamdu tekkundu wo mawḅe njeyi. Been kaa marii hakkillooji muḅḅen, ḅe mboownii ko'e maḅḅe senndude ko woodi e ko boni.

* 5:5 Jabuura 2.7. † 5:6 Jabuura 110.4. Malkisedek Ndaaree 7.1-10

6

¹ Ndelle, njaaren yeeso dow anndude Almasiihu faa njottoden kiɓɓal. Taa keddoden e jannde arandeere ndeen. Walaa ko ngarten e haala tuubude e golleeji jaarooji en to maayde, e haala goondinde Laamɗo. ² Walaa ko ngarten e haala lootagal batisima, e hono yowugol juude dow neddo, e ummital maaybe, e jukkungo duumiingo. ³ Njaaren yeeso. Noon ngadeten du si Laamɗo jabii.

⁴ Si goonga, wurtiibe e laawol Laamɗo been mbaawaa soyyaade de tuuba katin. Be kebiino annoora Laamɗo, be meedii moyyere Laamɗo, be kebii ngedu e Ruuhu Ceniido. ⁵ Be meedii haala Laamɗo moyyuka kaan. Be meedii du baawde wakkati garoowo oon. ⁶ Caggal duum fu, be njoppii. Be mbaawaa tuubineede katin. Ina nanndi hono kambe e ko'e maɓbe ibe tonta 'Bii Laamɗo oon dow leggal palaangal katin, ibe cementina dum. ⁷ Taykoden leydi: si ndi haarii yuwoole, si ndi funnii aawitirdi nafoori remooɓe been, ndi heban barke yuurudo to Laamɗo. ⁸ Ammaa si ndi funnii kebbe e tuppe fu, ndi walaa nafaa, ɓooyataa ndi hudee, de sakitoo ndi duppee.

⁹ De onon kaa, sakiraabe am horsuɓe, fay si min kaaldi nii, miden tannyori wo e laawol lobbol ngondon, dum woni laawol kisindam ngool. ¹⁰ Sabo Laamɗo wanaa oonyiido sakko yeggita golle moodon naa njinngu ngu kolludon dum nde ngollandon seniibe been ndeen e no ngadoton faa joonin du. ¹¹ De miden muuya mono e moodon fuu siina jokkude faa yaha timmoode, faa jikke moodon hiɓɓa, tabita. ¹² Min njidaa laatodon jaaybe. Ko min njidi dey, nyemmbiton ronoobe ko Laamɗo aadii hokkude dum'en saabe goondinal muɓben e munyal muɓben.

Haala amaanaaji Laamɗo celludi

¹³ Ko Laamɗo wadanannoo Ibrahiima amaana duum, wo hoore muudum hunorii, sabo walaa fuu potudo e muudum manngu faa hunaroo dum. ¹⁴ O wi'i: «Mi hunake, mi wadan e maa barke, mi hebbinan yuwdi maa faa heewa!»* ¹⁵ Woodi, Ibrahiima munyi faa hebi ko Laamɗo aadiinoo hokkude dum duum. ¹⁶ Yimbe ina kunaroo burdo dum'en manngu, de hunayeere ndeen ina tabintina haala muɓben, ina itta jeddi gondi hakkunde muɓben diin fuu. ¹⁷ Nde Laamɗo aadiinoo dum ndeen, na yidi heboobe amaana oon paama faa laaba anniya muudum waylitataako fey. Dum wadi de o beydi hunayeere e dow amaana makko oon. ¹⁸ Kulle didi de, dum woni hunayeere ndeen e amaana oon, mbaylitataako abada, sabo Laamɗo fenataa. Ndelle, dum fuu na semmbindina berde meeden, enen doggirbe to Laamɗo faa njogoden jikke mo kokkaden oon. ¹⁹ Jikke oon wo tonteere sellunde hoolniinde, tiigiinde yonkiiji meeden. Imo dowa en faa paltoden lefol paliingol† e nokku burdo fuu senaade to dow kammu toon. ²⁰ Iisaa artii en, naati toon saabe meeden. O laatanake en Almaami Mawɗo faa abada hono Malkisedek.

7

Kabaaru almaami bi'eteedo Malkisedek

¹ Malkisedek oon laatakeno kaananke ngalluure wi'eteende Salaam. Wo o almaami mo Laamɗo Toowɗo subii. Kanko hawroynoo e Ibrahiima wakkati wartannoo wolde nde jaalinoo kaanankooɓe, o barkini dum.* ² Ibrahiima hokki mo sappoɓerde e huunde fuu ko heboynoo e wolde ndeen. Maanaa innde Malkisedek woni: «kaananke ponnditiido». Katin du wo o kaananke Salaam. Dum na fiirta «kaananke jam». ³ Binndi diin cifaaki baabiiko naa inniiko naa maamiraabe makko fey. Di kaalaay haala rimeede makko naa maayde makko. Imo wa'i hono 'Bii Laamɗo oon: o heddoto wo o almaami faa abada.

⁴ Ndaaree no teddeengal Malkisedek foti mawnude, sabo fay Ibrahiima maami en oon hokkii mo sappoɓerde ko hebunoo e wolde ndeen fuu. ⁵ Katin du, almaami'en yuuruɓe e Lewi† been njamiraa e ley sariya nanngude sappoɓerde e Israa'iila'en fuu, fay si taweede kam'en du wo yuuruɓe e Ibrahiima. ⁶ Ammaa fay ko Malkisedek jeyaaka e yuwdi Lewi,

* 6:14 Fuddoode 22.16-17. † 6:19 lefol paliingol ngool ina holla ko senndata hakkunde to yimbe ngoni e to Laamɗo heedi ley nokkuure burnde fuu senaade. * 7:1 Ndaaree Fuddoode 14.17-20.

† 7:5 Lewi woni maama Muusaa e Haaruuna.

jabii sappoḃerde jawdi Ibrahiima, de barkini dum, kam keḃudo amaanaaji Laamdo oon. ⁷ Sikke fuu walaa, barkinoowo ina buri barkinteedo teddude. ⁸ Katin du, yuuruḃe e Lewi, jaboḃe sappoḃerde been, na maaya. Ammaa Malkisedek wo buurdo hono no Binndi diin ceedorii noon. ⁹ Eden mbaawi fay wi'ude: ko Ibrahiima hokki sappoḃerde duum, Lewi mo yuwdi muudum jabata sappoḃerde oon, kam du hokkii nde. ¹⁰ Sabo fay si taweede Lewi oon rimaaka tafon, e banndu maammum Ibrahiima wonnoo nde Malkisedek jakkitinoo Ibrahiima ndeen.

¹¹ Laamdo hokkii Israa'iila'en Tawreeta, joyyini dum dow almaamaaku Lewinkooḃe. Joonin le, si tawiino almaamaaku nguun hibbiino fu, ndeen garol almaami goddo hono Malkisedek mo yuuraay e Haaruuna, walaa nafa. ¹² Woodi du, si almaamaaku waylitake fu, tilay jamirooje du mbaylitoo. ¹³ Kulle deen ina kaala haala Joomiraado meeden. O jeyaaka e yuwdi Lewi. Wo e lenyol gonngol o jeyaa, ngol fay gooto mubben gollaay golle almaami hirsirde abada. ¹⁴ Sabo en fuu en anndii, Joomiraado men oon e lenyol Yahuuda yuuri, de Muusaa kaa haalaay e dow lenyol ngool nde haalnoo haala almaamaaku.

No Iisaa laatorii almaami nanndudo e Malkisedek

¹⁵ Kabaaru o beydan laabude du si almaami goddo bangudo oon nanndii e Malkisedek. ¹⁶ O laataaki almaami saabe yamiroore dow lenyol makko. Ko o laatorii almaami dey, wo saabe baawde gonde e nguurndam dam halkataake. ¹⁷ Sabo Binndi diin mbi'ii:
«Wo a almaami faa abada
e sii almaamaaku Malkisedek.»

¹⁸ Ndelle yamiroore arandeere ndeen ittaama sabo walaa semmbe, nafaay. ¹⁹ Si goonga, ley Tawreeta Muusaa oon fay gooto laataaki kibbudu. Joonin kaa en njowii jikke men e ko buri Tawreeta Muusaa oon. E jikke oon kebirten battaade Laamdo.

²⁰ Katin du, Laamdo wadii hunayeere muudum. Lewinkooḃe been le, Laamdo hunanaaki dum'en. ²¹ Ammaa Iisaa laatorake almaami e dow hunayeere. Laamdo wi'i mo:

«Miin Joomiraado hunii,
waylitataa ko anniyii du, wi'i:

Wo a almaami faa abada.»[‡]

²² Hono nii Iisaa laatorii tolma[§] kokkoowo en hoolaare wondunde e amaana burdo woodde oon.

²³ Ko jokkiti katin, almaami'en been ina keewnoo sabo maayde na hada be heddodaade e golle maḃbe. ²⁴ Ammaa Iisaa woni duumiido faa abada, almaamaaku muudum du walaa kaaddi. ²⁵ Saabe duum, imo waawi hisinde battoriibe Laamdo saabe makko been kisindam kibbudam. Imo waawi hisinde be sabo imo wuuri faa abada, imo surana be to Laamdo.

²⁶ Ndelle, Iisaa woni Almaami Mawdo mo kaajaden: wo o ceniido, o walaa feloore, laru* fuu walaa e makko. O senndaama e waduḃe hakke. Katin du, o toownaama dow huunde fuu to dow kammu. ²⁷ O nanndaay e almaami'en mawbe wobbe. Been kaa, nyannde fuu sanaa be artoo be ngadana ko'e maḃbe kirsamaari saabe hakkeji maḃbe. Caggal duum, be ngada saabe hakkeji yimbe. Ammaa Iisaa hokitirii hoore muudum laato kirsamaari, de nii ittiri hakkeji yimbe nde wootere heyooore yimbe jamaanuuji fuu. ²⁸ Tawreeta Muusaa oon ina darna yimbe lokkaabe faa laato Almaami'en Mawbe. Ammaa hunayeere nde Laamdo hunii caggal Tawreeta ndeen darnii Biddo kibbinaado faa abada oon.

8

No Iisaa laatorii curoowo ley amaana burdo woodde oon

¹ E ley ko kaaleten duum, inan haala burka manngu: eden ngoodi Almaami Mawdo, oon woni joodiido gere nyaamo joodorgal Jom manngu dow kammu. ² Imo golla golle

[‡] 7:21 Jabuura 110.4. [§] 7:22 Tolma wo maande holloore hoolaare. ^{*} 7:26 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

makko e ley nokkuure seniinde. Dum woni hukum goongaajo mo Joomiraado darni, wanaa mo neddo darni.

³ Almaami fuu ina suboraa faa yottina to Laamdo sadakaaji nyaamri e kirsamaaji. Dum le, tilay Iisaa laatantoodo en Almaami Mawdo oon du heba huunde faa yottina. ⁴ Sini to leydi ga o wonnoo fu, o laatataako almaami, sabo dey, ina woodi almaami'en waddoobe dokke kawrooje e Tawreeta Muusaa. ⁵ To almaami'en been ngollata toon na holla en ko woni dow kammu. Nokku mabbe oon wo sifa tan. Nde Muusaa badinoo darnude hukum seedaaku oon ndeen, Laamdo sappani mo, wi'i: «Tinnodaa, ngadiraa huunde fuu dow sifa mo kollumaami dow waamnde oon.»* ⁶ Ammaa joonin, Almasiihu halfinaama gollal dewal burngal ngal mabbe ngaal woodde, sabo wo curanoowo yimbe ley amaana burdo woodde oon. Amaana oon waldaa e arandeejo oon, o yowaama dow haalaaji gonfi e amaana burdi woodde. ⁷ Sini amaana arandeejo oon laatakeno kibbudo fu, walaa fuu ko didabo nafata. ⁸ Ammaa Laamdo wo felu yimbe muudum, wi'i:

«Miin Joomiraado mido wi'a nyalaade ina ngara

de ngadammi amaana keso e yimbe Israa'iila e yimbe Yahuudiya.

⁹ O nanndataa e amaana mo ngadidinnoomi e maamiraabe mabbe

nde downoomi dum'en faa mi wurtina dum'en leydi Misira ndeen.

Ko kambe e ko'e mabbe be mbonni amaana am duum,

miin du mi tottitake be.

Noon mbiimi, miin Joomiraado.»

¹⁰ Joomiraado wi'i:

«Inan amaana mo ngadidammi e Israa'iilankooḃe caggal balde deen:

Mi wattan jamirooje am e hakkillooji mabbe,

mi winnda de e berde mabbe,

mi laatoo Laamdo mabbe,

be laatoo yimbe am.

¹¹ Katin walaa fuu ko neddo tindina gondo muudum,

maa sakiike mum faa wi'a dum: «Hey, anndu Joomiraado»,

sabo yimbe fuu anndan kam,

gilla lo'ube faa e teddube.

¹² Sabo mi yaafoto lutti mabbe,

mi ittan hakkeji mabbe e hakkillo am fey.»†

¹³ Ko o haali kabaaru amaana keso oon duum, o hiiddini amaana arandeejo oon. Joonin kaa, ko naywi faa nyoofii duum badake lallineede.

9

Haala dewal ley amaana kiiddo oon

¹ Amaana arandeejo oon ina joginoo jamirooje kawjiide dewal Laamdo, kam e nokkuure dewal seniinde wonnde to leydi ga. ² Nokku oon wo hukum mo cuudi didi: arandeeru nduun wo suudu seniindu inndirtee. Doon joyyinirde fitilla e taabawal gondungal e buuru cakkaado ngonnoo. ³ Yeesooru nduun woni caggal lefol paliingol ngool. Innde mayru wo nokkuure burnde fuu senaade. ⁴ Ley mayru urirde wadiraande kanje e keesuwal amaana mooytiraangal kanje ngonnoo. Ley keesuwal ngaal ina woodi loongel kanje goodungel nyaamdu wi'eteendu «manna», kam e sawru Haaruuna wilitinnoonu nduun e alluujje de amaana oon winndaa e mubben deen. ⁵ To dow keesuwal toon na woodi nate maleyka'en dido wi'eteebe keruba'en, wo be maande teddeengal Laamdo. Bippeelee mabbe ina kuuri nokku do yiyam daam rufetee faa hakkeji njaafee doon. Ammaa en mbaawaa sifaade kulle deen faa laaba e wakkati o.

⁶ Noon kulle deen fuu moyyiniraa. Nyannde fuu almaami'en been ina naata, ina mburtoo to suudu arandeeru toon faa ngolla golle mubben. ⁷ Ammaa ley suudu yeesooru nduun, Almaami Mawdo oon tan naatata e mayru hitaande fuu nde wootere. Katin

* 8:5 Wurtagol 25.40. † 8:12 Yereimiya 31.31-34.

du tilay o naadda e yiyam kirsamaaji faa o itta hakkeji makko, e hakkeji yimbe di anndaano diin. ⁸ Inan ko Ruuhu Ceniido sappii e kulle deen: si suudu arandeeru na heddii fu, nokku burdo fuu senaare oon naatataake. ⁹ Dum fuu wo dum maande ko woni hannden: sadakaaji nyaamri e kirsamaaji fuu mbaawaa laabinde gadoowo dum'en faa tawa bernde mum felataa dum. ¹⁰ Dewal ngaal ina habbaa e jamirooje haala nyaamdu e njaram e lootaade lootaali feere feere. Jamirooje deen fuu na kabbaa e banndu tan wanaa e bernde, ide njokkee faa nyannde Laamdo tabintini huunde heyre.

Haala sadaka ley amaana keso oon

¹¹ Ammaa joonin, Almasiihu bangii, wo Almaami Mawdo gadando en moyyereji. O naatii e hukum burdo teddude burdo hibbude, mo junngo bii-Aadama darnaa, mo jeyaaka e adunaaru tagaandu ndu. ¹² O naatii ley nokkuure burnde fuu senaade ndeen. O naaddaay e yiyam ndamkoy e nga'oy, wo e yiyam makko jaati o naaddi. Hono nii o rimdiniri en nde wootere faa abada. ¹³ E ley Tawreeta Muusaa, si yiyam damdi e ga'i e ndoondi nyale duppaange wiccaama e neddo tuundo fu, laabinan joomum ley diina. ¹⁴ Ndelle walaa ko haali haala yiyam Almasiihu daam! E baawde Ruuhu duumiido oon, Almasiihu hokkii hoore muudum Laamdo no kirsamaari ndi walaa laru. Dum wadi de yiyam makko laabinan miilooji berde meeden e golleeji jaarooji en to maayde, faa ndewen Laamdo buurdo oon.

¹⁵ Saabe duum, o laatii curoowo hakkunde yimbe e Laamdo ley amaana keso oon, faa yimbe be Laamdo noddi been keba ndongu nduumiingu ngu Laamdo aadii hokkude nguun. Dum fuu dum wadii sabo goddo maayii, faa rimdina woofube e ley amaana arandeejo oon.

¹⁶ Kabaaru ndongu, na tilsi laamnee joomum maayii. ¹⁷ Tilay ndongu tabita caggal maayde, sabo ngu tabitataa sanaa tawa joomum maayii. ¹⁸ Dum wadi de fay amaana arandeejo oon tabitaay si wanaa yiyam rufaa. ¹⁹ Nde Muusaa hollitinnoo yimbe been jamirooje gonde e Tawreeta deen fuu ndeen, hooyi yiyam nga'oy e ndamkoy, jillunduri dam e ndiyam, de suuwiri toon leebi baali bodeeji e licce hisop, de wicci dewtere Tawreeta ndeen e yimbe been fuu. ²⁰ O wi'i: «Dum woni yiyam tabintinooram amaana mo Laamdo yamiri on njokkon oon.»* ²¹ Hono noon katin, o wicciri yiyam e dow hukum ceniido oon, kam e gineeji dewrudi Laamdo diin fuu. ²² Si goonga, ko buri heewude ley Tawreeta fu, wo yiyam laabinta dum. Si wanaa yiyam rufaa fu, hakke yaafataake.

Haala kirsamaari kibbundi

²³ Kulle deen ngoni nate kollitooje kulle gonde dow kammu deen, ide kaajaa laabinireede yiyam daabaaji. Ammaa kulle kammunkooje deen, kam'en kaa ina kaajaa sadakaaji burdi noon woodde. ²⁴ Sabo Almasiihu naataay e nokkuure dewal seniinde nde bibbe-Aadama nyibi, nanndunde e goongaare wonnde dow kammu ndeen. Ammaa, to kammu toon pay o naati faa o heedana en joonin yeeso Laamdo. ²⁵ Almaami Mawdo na naata hitaande faa hitaande e ley nokkuure burnde fuu senaade ndeen, na yaada e yiyam daaba. Ammaa Almasiihu naatiraay hono noon faa o ittana hoore makko sadaka kile keewde. ²⁶ Si tawiino noon fu, Almasiihu torreteno kile keewde gilla e fuddoode adunaaru faa joonin, ammaa dum laatoraaki noon. O bangii nde wootere tan faa abada faro timmoode wakkatiiji, faa o itta hakkeji yimbe saabe ko o hokkitiri hoore makko hono no kirsamaari ni. ²⁷ Cakitte bii-Aadama wo maayde nde wootere, caggal duum, saree. ²⁸ Hono noon, Almasiihu du hokkitiri hoore muudum hono no kirsamaari ni nde wootere faa ronndoo hakkeji yimbe heewbe. O bangan didaberde, de wanaa faa o ronndoo hakkeji, ammaa wo faa o waddana yimbe doomube garol makko been kisindam.

10

¹ Tawreeta Muusaa oon wo sifa moyyereji garooji diin, wanaa tagaadi majji pay. Jokkuba Tawreeta been na ndewra Laamdo kirsamaaji wakkatiiji fuu ley hitaande fuu.

* 9:20 Wurtagol 24.8.

Ammaa Tawreeta oon waawaa hiḅḅinde ḅattoriḅe Laamḁo kirsamaaji ḅeen. ² Si imo waawnoo hiḅḅinde ḅe, yottingol sadakaaji yoppeteno. Sabo dey, si rewoobe ḅeen laabinaama nde wootere fu, ḅerde maḅḅe pelataa ḅe saabe hakkeoji katin. ³ De wanaa noon laatorii. Kirsamaaji hitaande faa hitaande ḁiin miccintinan yimḅe hakkeoji muḅḅen. ⁴ Sabo yḱiyam ga'i e damḁi ḁaam waawaa ittude hakkeoji fey.

⁵ Dum waḁi, wakkati mo Almasiihu naati adunaaru oon, wi'i Laamḁo:
«Wanaa kirsamaaji muuyudaḁa, wanaa sadakaaji nyaamri muuyudaḁa,
ammaa a waḁanii kam ḅanndu.

⁶ Sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakke du,
mḅelataa ma.»

⁷ Ndeen, o wi'i:

«Inani kam, mi warii faa mi waḁa muuyḁe maḁa, aan Laamḁo,
no winndiraa ley dewtere Tawreeta dow am ni.»*

⁸ O wi'i tafon: «A yidaa sadakaaji kirsaḁi, a yidaa sadakaaji nyaamri kam e sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe hakkeoji. ḁi mḅelataa ma.» O wi'ii ḁum fay si sadakaaji ḁiin ina kokkiree hono no Tawreeta yamiri ni. ⁹ Caggal ḁuum, o wi'i: «Inani kam, mi warii faa mi waḁa muuyḁe maa.» Noon Laamḁo ittiri sadakaaji arandeeji ḁiin de tabintini sadaka keso oon. ¹⁰ Ko Iisaa Almasiihu waḁi muuyḁe Laamḁo ḁuum, laabini en e hakkeoji. Sabo dey, o hokkii ḅanndu makko laatanoo en sadaka, o hokkii ndu nde wootere faa abada.

¹¹ No gollal sadaka aranal ngaal worri, almaami fuu wo daraniḁo golle muudum nyannde fuu, ina yottina sadakaaji ḁiin wakkati fuu, ammaa ḁi mḅaawaa ittude hakkeoji.

¹² Ammaa Almasiihu hokkirii hoore muudum wo sadaka ittoowo hakkeoji nde wootere faa abada. Caggal ḁuum, o joodii gere nyaamo Laamḁo. ¹³ ḁoon o doomata faa Laamḁo waḁa o yaaba wayḅe mo. ¹⁴ Ndelle, ko o laatii kirsamaari ḁuum, o hiḅḅinii yimḅe ḅe hakkeoji muḅḅen laabintee ḅeen faa abada.

¹⁵ Ruuhu Ceniḁo du na seedanoo en ḁum. Sabo o wi'ii tafon:

¹⁶ «Joomiraḁo wi'i:

Inan amaana mo ngadidammi e maḅḅe
e ley balde garooje:

Mi wattan jamirooje am e ḅerde maḅḅe,
mi winnda ḁe e hakkillooji maḅḅe.»

¹⁷ O jokkintini katin, o wi'i:

«Mi ittān hakkillo am e hakkeoji maḅḅe e bonandaaji maḅḅe fey.»†

¹⁸ Woodi ndelle, ḁo hakkeoji njaafaa fu, sadaka ittoowo hakkeoji walaa katin.

No Laamḁo ḅadortee

¹⁹ Saabe ḁuum sakiraabe, yḱiyam Iisaa ndufaadam ḁaam hokkii en laawol naatude e nokkuure ḅurnde fuu senaade ndeen e ḅerde baaltiide. ²⁰ O udditanii en laawol kesol buurngol, naatirteengol lefol paliingol ngool, kangol woni ḅanndu makko nduun.

²¹ Eden njogii Almaami mawḁo ardinaḁo suudu Laamḁo nduun. ²² Ndelle, ḅattitoroden Laamḁo ḅerde goongaaje e goondinal ngal sikkitiraaka. Sabo ḅerde meeden laamnaama, pelataa en dow ko boni, ḅalli meeden du lootiraama ndiyam laabudam. ²³ Tiigoden jikke mo kaaleten haala muudum faa wooda, sabo Laamḁo wo koolniḁo, waḁan ko aadii.

²⁴ Ndaaren hakkunde meeden no poḁundurten njinngu e gollleeji lobbi. ²⁵ Taa celen hawritinde no wobḅe ngadata ni. Ammaa sanaa cemmbunduren ḅerde, sakko ko nji'oton nyalaande Joomiraḁo ndeen ina ḅadoo warude.

²⁶ Sabo si goonga, si eden kensoo eden ngada hakkeoji caggal ko annduden goonga faa laabi fu, sadaka ittoowo hakkeoji heddaaki katin. ²⁷ Ko heddi dey, doomugol kulbiniingol nyannde kiite, kam e yiite mannge nyaamoowe yedduḅe Laamḁo ngeen.

²⁸ Si nedḁo salake Tawreeta Muusaa oon fu, waraama e dow seedaaku yimḅe ḁido naa tato, yurmataake. ²⁹ Ndelle miilee, sabo ina haani nedḁo jukkee jukkungo ḅurngo noon

* 10:7 Jabuura 40.7-9. † 10:17 Yeremiya 31.33-34.

manngu si yaaɓirii ʼBii Laamɗo yawaara, huyfinii yiyam amaana cenudam dum daam, mbonkake Ruuhu gaddoowo moyyere oon. ³⁰ Sabo eden anndi Laamɗo wi'ii:

«Wo miin jeyi njomnitaari, wo miin yoboyta.»

O wi'i katin:

«Joomiraado saroto yimɓe muudum.»[‡]

³¹ Hey, saamude e juude Laamɗo buurɗo oon ina hulɓinii!

³² Miccitee nyalaade moodon arane deen, caggal nde Laamɗo yaynunoo hakkillooji moodon. On ndurwii ley torraaji keewɗi e munyal. ³³ Wakkatiiji odon kuyfiniree jennooje e toonya yeeso yimɓe, wakkatiiji odon njaba wondude e wobbe wadaabe noon.

³⁴ Si goonga du, on cunodake e uddaabe ley kasu, woodi on njabii teeteede ko njogidon duum fuu. On njabirii dum seyo, sabo on anndii odon njogii ko buri duum fuu woodude, ko tabitata faa abada. ³⁵ Ndelle, taa njoppee hoolaare mon, sabo inde jogii mbarjaari mawndi. ³⁶ Wo munyal kaandudon. Ndeen si on ngadii muuyde Laamɗo fu, on keban ko aadanii on. ³⁷ Sabo ina winndaa:

«Si wadii seeda fu,
kaando warude oon waran, o hanndataako.»

Laamɗo wi'ii:

³⁸ «Ponnditaniido kam wuurdan goondinal,[§]

ammaa si yeccitake,
bernde am yardataako dum.»

³⁹ Enen kaa, en njeyaaka e yeccotoobe de kalkee been. ʼBe njeyadi e muɓben dey, goondinɓe faa yonkiiji muɓben ndannee been.

11

Haala goondinal

¹ Goondinal wo tannyorde heban ko yowi jikke e muudum, wo tannyorde ko yi'aay duum ina woodi. ² Saabe maggal, Laamɗo jabiri maamiraabe meeden.

³ Saabe goondinal, paamirden Laamɗo tagirii adunaaru ndu e ko woni e kammu fuu e konngol muudum. Ko yi'etee, fuu tagiraama e ko yi'ataake.

⁴ Saabe goondinal, Haabiila ittiranii Laamɗo sadaka burɗo mo Kayiinu oon. Goondinal wadi de Laamɗo hiisarii mo o ponnditiido nde jabannoo mo sadakaaji makko. Katin, fay ko o maayi duum, imo heddi waajaade en faa joonin saabe goondinal makko.

⁵ Saabe goondinal, Henok yeentiniraa dow kammu, meedaay maayde fey. Fay gooto yi'aay mo katin sabo Laamɗo yeentirii mo. Si goonga du, Binndi ceedanake mo, mbi'i illa o yeentinaaka, imo weli Laamɗo. ⁶ Si neddo walaa goondinal, waawaa welude Laamɗo. Sabo gardo to Laamɗo fuu, tilay goondina imo woodi, goondina o barjoto filotoobe mo been.

⁷ Saabe goondinal, Nuuhu sehiri laana faa danna koreeji muudum. O dwtanii Laamɗo cappando mo ko warata, ko yi'aaka tafon duum. Noon o sarorii adunaaru ndu fuu. Laamɗo du hiisarii mo o ponnditiido saabe goondinal makko ngaal.

⁸ Saabe goondinal, Ibrahiima nootorii noddaango Laamɗo, yehi to leydi ndi Laamɗo aadanii dum heban. De o dilli tawi le o anndaa fuu to o fonndii. ⁹ Saabe goondinal, o joodii hono janano e leydi ndi o aadanaa ndiin. Isiyaaka e Yaakuuba du njoododake e makko e ley hukumuuji. Kam'en du ngoni hebidoobe e makko amaana gooto oon. ¹⁰ Ibrahiima wadii dum sabo na hedinoo ngalluure yowiinde dow jyyinirde duumiinde nde Laamɗo diidi de nyibi ndeen.

¹¹ Saabe goondinal, Ibrahiima hokkiraa hebude yuwdi, fay si taweede o naywiino, jom suudu makko Saaratu du wo dimaro-no. O hebii yuwdi ndiin sabo o hoolake Laamɗo yottinan aadi muudum. ¹² Ndelle neddo gooto nayeejo faa badii maayde hebi yuwdi potundi e koode kammu heewude. Hono njaareendi maayo du, ndi limataako.

[‡] 10:30 Fillitagol Tawreeta 32.35-36. [§] 10:38 Habakuk 2.3-4.

¹³ Yimbe been fuu maaydii e goondinal muɓben tawi ko Laamdo aadanii dum'en duum tabitaay tafon. Ammaa be kaynake dum to woddi, de be kuyani dum. Be cemtaay wi'ude wo be hobbe du, wo be weerbe e adunaaru ndu. ¹⁴ Ko be kaaldi noon duum, hollii faa laabi ibe pilanoo ko'e mabbe leydi ndi be njeji. ¹⁵ Katin du si hakkillooji mabbe ina ngonnoo e leydi ndi be njaltunoo ndiin, ibe mbaawnoo yeccaade toon. ¹⁶ Kaa si goonga, ibe poodanoo leydi burndi woodde, dum woni ngonndi dow kammu ndiin. Saabe duum, Laamdo semtiraay noddireede Laamdo mabbe, moyyinanii be ngalluure.

¹⁷ Saabe goondinal, nde Laamdo ndaartindinoo Ibrahiima ndeen, jabiri hokkude Isiyaaka faa laatoo kirsamaari. Si goonga, o segilanake hokkude biyiiko korsudo oon hono sadaka, fay si Laamdo na aadanii mo lenyol keewngol. ¹⁸ O wadii dum fay ko Laamdo wi'i mo: «Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.»* ¹⁹ Ibrahiima ina jogorii Laamdo ina waawi ummintinde biyum Isiyaaka e maayde. Saabe hoolaare ndeen, o wartiranaa biyiiko hono wo ummitiido e maayde.

²⁰ Saabe goondinal, Isiyaaka barkiniri Yaakuuba e Isuwa. O faami ko o barkini be duum tabitan jaango.

²¹ Saabe goondinal, nde Yaakuuba badinoo maayde ndeen, barkiniri bibbe Yuusufi dido been gooto gooto. O tuugii sawru makko, imo teddina Laamdo.

²² Saabe goondinal, nde Yuusufi badinoo maayde du, sapporii wurtagol bibbe Israa'iila leydi Misira. E ley majjum, o tindinii be be kooya yi'e makko.

²³ Saabe goondinal, saaraabe Muusaa cuudiri dum lebbi tati caggal rimeede muudum. Be nji'ii o cukalel lobbil, de be cuusii salaade yamiroore kaananke ndeen.

²⁴ Saabe goondinal, nde Muusaa mawnunoo ndeen, salii inndireede taan Fira'awna bii biyum debbo. ²⁵ O subake wondude e yimbe Laamdo been e ley torraaji muɓben diina weltoraade wakkatiyel seeda ley hakke. ²⁶ Imo hiisorii huyfineede saabe Almasiihu buri woodde diina jawdi Misira ndiin, sabo hakkillo makko na woni dow mbarjaari ngaroori ndiin.

²⁷ Saabe goondinal, o yaltiri leydi Misira tawi o hulaay tikkere kaananke oon. O siini yahude hono imo yi'a Laamdo mo yi'ataake oon ni. ²⁸ Saabe goondinal, o wadi iidi Faltagol. O yamiri yiyam wujee e dammbude cuudi taa maleyka baroowo oon meema bibbe Israa'iilankoo^{6e} artiiibe rimeede been.

²⁹ Saabe goondinal, Israa'iilankoo^{6e} peyyitiri Maayo Maaliya ngoon dow leydi njoorndi. Ammaa Misirankoo^{6e} tefunoo^{6e} feyyitirde noon been fuu njoolake.

³⁰ Saabe goondinal, lalgaaje mawde deenude Yeriko deen caamiri ko Israa'iilankoo^{6e} ngadi balde jeddi ina piiltoo de duum.

³¹ Saabe goondinal, Rahabu debbo woykuuru oon† dadiri halkideede e luttube Laamdo been, sabo o jabbake Israa'iilankoo^{6e} horoobe leydi makko been e dow jam.

³² Dume mbi'ammi katin? Wakkati o heyataa kam faa mi haala kabaaru Gideyon e Barak e Samson e Yefta e Daawda e Samuwiila, kam e annabaabe heddiibe. ³³ Yimbe been fuu, wo goondinal wadi be njaalii kaanankoo^{6e}, be laamorii fonnditaare, be kebi ko Laamdo aadii duum. Kangal wadi de be muɓbi kunndude dawaadi ladde, ³⁴ be nyifi giiteeli ul'ultooji, be ndadi e mbelndi kaafaahi. Be tampii de be kebi semmbe. Be laatii suusube ley wolde, be ndiwi konuuji gardi to mabbe diin. ³⁵ Saabe goondinal, rewbe wobbe kebiri maaybe muɓben ummintinaa. De yimbe wobbe le, torraama faa maayi saabe goondinal ngaal. Be njaabaay heefordinde faa be ndanee, sabo ibe poodanoo iirtagol burngol woodde. ³⁶ Wobbe katin njalnora, piyaa dorri. Wobbe ngeyyaa, ngattaa ley kasu. ³⁷ Wobbe mabbe paddaa kaaye faa maayi. Wobbe tayiraa garjaaje. Wobbe mbardaa kaafaaje. Ibe njiiloo ibe bornii guri be'i e baali, be talkaabe, be torraabe, be wadaabe ko boni. ³⁸ Wo be yiilotoobe ley laddeji e ley baamle, ley lohi e ley gayde. Yimbe been le, adunaaru ndu haandaano e muɓben.

* 11:18 Fudfoode 21.12. † 11:31 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

³⁹Yimḃe ḃeen fuu, Laamḃo jabii ḃum'en saabe goondinal muḃḃen. ḃum fuu e taweede, ḃe keḃaay ko Laamḃo aadiḃoo ḃuum. ⁴⁰ḃe keḃaay ḃum sabo Laamḃo anniyake hokkude en ko ḃuri ḃum. O muuyaay ḃe laatoo hiḃḃube si wanaa ḃe tawdee e meeden.

12

No dartaare Joomiraado hollirta njinngu muudum

¹Ndelle enen, sini seedeḃe dow goondinal fotube nii heewude ina piilii en, en njoppa dorje tedduḃe en fuu e hakke jiiḃuḃo en oon fuu no hoyiri. Njaaren yeeso dow munyal hono no ḃaḃundurteeḃo ni. ²Ngatten hakkillooji meeden dow Iisaa. Kam omtani en laawol goondinal, kam tabintinta goondinal ngaal du. Kanko, saabe ko o yi' seyo ina heḃii mo ḃuum, o munyii maayde dow leggal palaangal ngaal, o yawi semteende maggal. Joonin, imo joodowii gere nyaamo joodorgal laamu Laamḃo.

³ḃum le, miilodon mo, kanko munyando nganyaandi luttuḃe. Miilodon mo faa taa on tampu, taa ḃerde moodon njoppa hoolaare muḃḃen. ⁴Odon caloo hakke odon kaba e muudum, ammaa on kabaaka faa yiyam doggi tafon. ⁵Yalla on njeggiti haala cemmbinooha ka Laamḃo haaldi e moodon kaan, onon ḃiḃḃe muudum naa? O wi'ii: «ḃiyam, nde Joomiraado dartini ma fuu, taa yaw ḃum.

Taa ḃernde maa metta si o felii ma.

⁶Sabo Joomiraado dartinan mo horsini, fiyan mo nanngiri ḃiyum fuu.»*

⁷Munyee dartaare ndeen. Inde holla Laamḃo nanngirii on ḃiḃḃe muudum. ḃiḃḃo moy woni mo bammum dartintaa ḃum? ⁸Si on ngalaa ley dartaare nde ḃiḃḃe ḃeen fuu ndartintee ndeen fu, on nganaa ḃiḃḃe goongalaabe, on nganaa ḃiḃḃe halal. ⁹Woodi du, ko Baabiraabe meeden adunaaru ḃeen ndartinannoo en ḃuum, en teddinii ḃe. Sakko Baaba meeden jom yonkiji oon! Wanaa eḃen kaani jabaḃe ḃum faa ḃura noon de mbuuren naa? ¹⁰Baabiraabe meeden ina ndartinannoo en no miilorii ina woodi faa ḃooyti seeda tan. Ammaa Laamḃo na dartina en faa kawten e muudum ley senaare muudum. Wo beydaari meeden dartinirta en. ¹¹Wakkati dartingol fuu, ndakam walaa. Naawalla tan woodi. Ammaa caggal ḃuum, ingol waddana jabaḃe dartineede ḃeen fonnditaare e jam.

¹²Ndelle tinnee, cemmbindinon juude moodon tampude ḃeen e koppi mon ḃi ngalaa semmbe ḃiin. ¹³Moyyinanee koyḃe mon laabi dartiidi, faa taa koyngal layoowal seelta, ammaa ngal dada.

Sappagol taa neddo waasu moyyere Laamḃo

¹⁴Tinnee, pilodon wondude e yimḃe fuu dow jam. Pilodon senaare, sabo si on ngalaa nde, on nji'ataa Joomiraado. ¹⁵Kilnee taa fay gooto yeccoḃo gaḃa de hunngoo moyyere Laamḃo ndeen. Kilnee taa neddo moodon laatoo hono ḃaḃol kaadungol. Sabo si yaltii fu, na raabira yimḃe heewḃe tooke muudum. ¹⁶Kilnee taa fay gooto moodon laatoo jaahili naa mo walaa kulol Laamḃo hono Isuwa ni. Kam sonni mawniraagu muudum faa heḃa ko nyaama nde wootere tan. ¹⁷Odon anndi caggal ḃuum, nde o yidunoo baabiiko barkina mo ndeen, o jabaaka. O waawaay waylitinde ko o waḃunoo ḃuum fay si o filorii ḃum e bojji.

¹⁸Onon, on ngaraay to huunde waawnde meemeede hono no yimḃe Israa'iila ngardunoo to waamnde Sinayi. ḃeen kaa ngarii to yiite nyannunge e to cuddi tekkundi e nimre e henndu mawndu. ¹⁹ḃe nanii fuufaango buututal e daande yuurunde dow kammu. Nanuḃe daande ndeen ḃeen nyaagii taa beydane fay konngol gootol no poti hulude. ²⁰Sabo dey, ḃe kunngake waawtude ko Laamḃo yamiri toon ḃuum nde wi'unoo: «Ko meemi waamnde ndeen fuu, fay si wo daaba, wardee kaayḃe.» ²¹Goonga du, ko ḃe nji'ata ḃuum ina hulḃinii faa Muusaa e hoore muudum wi'i: «Mi hulii sanne faa mido diwna.»

²²Ammay onon, on ngarii waamnde Siyona. On ngarii ngalluure Laamḃo buurḃo oon, ḃum woni Urusaliima gonḃo dow kammu, to maleyka'en ujunaaje ujunaaje kawriti

* 12:6 Banndi 3.11-12.

ina mbeltodoo. ²³ On ngarii e kawrital biḅḅe arandeeḅe ḅe inde muḅḅen mbinndaa dow kammu ḅeen. On ngarii to Laamḅo carotooḅo yimḅe fuu oon, on ngarii e yonkiiḅi fonnditiḅe laatiḅe hiḅḅuḅe ḅeen. ²⁴ On ngarii to Iisaa curoowo hakkunde yimḅe e Laamḅo ley amaana keso oon. On ngarii to yiyam makko mbiccaadam, ngaddudam kabaaru burḅo kabaaru yiyam Haabiila njuppiidam daam woodde.

²⁵ Ndelle tinnee taa calanodon Kaalḅoowo e moodon oon. Sabo salinoḅe cappando dum'en dow leydi ga ḅeen ndaḅaay, sakko enen si en calanake cappanoowo en gondo dow kammu oon. ²⁶ Arande, daande makko dimmbii leydi ndiin. Joonin kaa, o fodake dum ḅo, o wi'i: «Mi dimmban ndi katin. De wanaa leydi tan, ammaa kammu e leydi fuu.»† ²⁷ Ko o wi'i «kilol gonngol katin» ḅuum ina holla ko tagaa fuu dimmbete ittee, faa ko dimmbataako ḅuum heddo kam tan. ²⁸ Ndelle wo laamu ngu dimmbataako keḅeten. Saabe ḅuum, njetten Laamḅo, ndewren mo no weldata mo tawee e leeyinkinaare e kulol. ²⁹ Sabo Laamḅo meeden na wa'i hono yiite halkoowe.

13

Haala waajuuḅi cakitiidi

¹ Keddodon e yidundurde, sabo on sakiraabe. ² Taa njeeḅee jippinde weerḅe, sabo woḅḅe ngadii noon mḅeerni maleyka'en tawi anndaa yalla wo kam'en. ³ Miccitee uddaabe hono wo on uddida e muḅḅen. Miccitee torraabe du hono wo on torrida e muḅḅen.

⁴ Yimḅe fuu teddina dewgal. Tilay aadi dewgal jogoree laabal. Sabo Laamḅo saroto fijooḅe wonḅe e dewgal e ḅe ngalaa e dewgal fuu. ⁵ Cenndon ko'e mon e yidde buudi. Kennyitorodon ko njogidon, sabo Laamḅo wi'ii:

«Abada mi yoppataa ma, abada mi yeebataako ma!»*

⁶ Saabe majjum, eden mbaawi haalude dum ḅo dow hoolaare:
«Joomiraado woni balloowo kam,
mi hulataa.

Dume neddo waawata waḅude kam?»†

⁷ Miccitee ardiḅe on, haalanḅe on konngol Laamḅo ḅeen. Miilodon dow no ḅe njoodorii e nguurndam maḅḅe faa ḅe ngadi nafaa, nyemmbiton goondinal maḅḅe ngaal.

⁸ Iisaa Almasiihu waylitataako: no worrunoo keeḅan ni, worri hannden, noon du worrata faa abada. ⁹ Taa njabeḅee waajuuḅi feere ḅi on mboowaa nanude mbosina hakkillooji mon. Ko buri woodde, semmbe ḅerde mon yuura e moyyere Laamḅo, wanaa e jamirooje dow nyaamdu. Jamirooje ḅeen nafaay jokkubḅe dum'en.

¹⁰ Eden njogii hirsirde teddirteende Laamḅo. Almaami'en golloḅe ley hukum ceniḅo ḅeen ngalaa laawol nyaamude ko woni dow mayre. ¹¹ Sabo ley Tawreeta Muusaa, Almaami Mawḅo na wadda yiyam kirsamaaji ley nokkuure ḅurnde fuu senaade faa dam laato sadaka saabe hakkeḅeji. Ammaa teewuuḅi majji diin, wo yaasin hodorde toon mbuletee. ¹² Dum wadi de Iisaa du maayowi yaasin wuro faa senira yimḅe yiyam muudum. ¹³ Ndelle, njalten tawowen mo yaasin wuro toon, ndonndoden semteende nde yimḅe ndonndi mo ndeen! ¹⁴ Sabo to adunaaru ga en ngalaa ngalluure duumotoonde, ammaa eden piloo ngalluure waroore ndeen.

¹⁵ Ndelle, ko Iisaa rewrintini en e Laamḅo ḅuum, manen Laamḅo wakkati fuu. Manoore ndeen wo sadaka jettooje, wo toni ḅi cementirtaa innude innde muudum. ¹⁶ Ammaa taa njeeḅee waḅude ko woodi. Peccon ko njogidon. Sabo sadakaaji diin ina mbela Laamḅo.

¹⁷ Downtanon ardiḅe on, njabanon dum'en, sabo iḅe kaybi yonkiiḅi mon. ḅe kaaltanowan Laamḅo golle maḅḅe fuu. Accee ḅe ngollira gollḅeeji diin e seyo, wanaa e mettorgal. Sabo si ḅe ngadirii dum mettorgal fu, nafataa on.

¹⁸ Miden ḅaaroo on du'aare. Miden tannyori ḅerde amin pelaay min. Si goonga, muuyde amin woni jaarude no woodiri e huunde fuu. ¹⁹ Midḅo ḅaaroo on sanne ndu'anodon kam, yalla Laamḅo ina hokka kam laawol mi warta e moodon law.

† 12:26 Agay 2.6. * 13:5 Fillitagol Tawreeta 31.6, Yoosuwa 1.5 † 13:6 Jabuura 118.6.

Baynundural

²⁰ Laamɗo jom jam, kam iirtini Joomiraado meeden Iisaa, duroowo baali mawɗo oon, iirtinii mo saabe yiyam makko tabintinoojam amaana duumiido oon. ²¹ Laamɗo baawɗo dum oon, hokku on ko woodi fuu, faa ngadon muuyɗe muudum. O wada e meeden ko welata mo saabe Iisaa Almasiihu. Teddeengal woodan mo faa abada abadin! Aamiina.

²² Sakiraabe, mido nyaagoo on kettindoree waajuuji diin munyal, sabo ko mbinndanmi on do duum juutaa sanne.

²³ Mido anndina on sakiike meeden Timote yoppaama. Si o yaawii yottaade ga, mi wardan e makko to moodon, min nji'a on.

²⁴ Njowtee ardiibe on e seniibe been fuu. Sakiraabe yuurube Itali been du ina njowta on.

²⁵ Hinney Laamɗo wonda e moodon, on fuu.

Bataaki Yaakuuba

Jowtaango

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yaakuuba maccuɗo Laamɗo, maccuɗo Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Midɗo jowta on, onon laatiibe lenyi sappo e didi cankitiidi ley adunaaru.

Haala goondinal e hakkilantaaku

² Sakiraaɓe am, nde tiidallaaji di kawtaa sii ngari ndaartindaade on fu, tiigoree dum fuu seyo manngo. ³ Sabo oɗon anndi si goondinal moodon ndaartindaama fu, dum riman munyal. ⁴ Ammaa, sanaa munyal mon yottoo faa laatodon hibbuɓe, selluɓe e goondinal ɓe huunde fuu nyakaay.

⁵ Ndelle, si gooto moodon hakkillo muudum nyakii fu, ɗaaro Laamɗo, heban. Sabo Laamɗo wo kokkoowo yimbe fuu faa wooda, tawa feldaay joomum ko ɗaarii duum. ⁶ Ammaa sey joomum ɗaaroro goondinal tawee sikkitiraay, sabo cikkitiido ina nanndi e bempyye de henndu hooyata, ina soggi yaade. ⁷ Taa neddo ga'udo hono nii miiloo heban fay huunde to Joomiraado. ⁸ Wo o neddo jom berde didi. O anndaa ko o jokkata: hannden to, jaango ga.

Haala talkaaku e danyal

⁹ Sakiike goondindo si tawii wo talkaajo fu, mantoro ko Laamɗo toowni dum. ¹⁰ Jom jawdi du, mantoro ko Laamɗo leeyini dum. Sabo jom'en jawdi paltorto hono pinndi ley ngesa. ¹¹ Si naange fudii, wulii fu, yoornan funngo ngoon. Pinndi ndiin saaman, ɗari mayri fuu yuwa. Hono noon du jom jawdi oon daylirta, gollleeji di jokki fuu mbona.

Haala torraaji e jarribooje

¹² Barke woodanii neddo fuu munyudo ley tiidallaaji ndaartindotoodi dum. Sabo nde o ndaardaa o jarraado ndeen, o teddirte kufune mo Laamɗo aadii hokkude yidube dum, dum woni nguurndam nduumiidam. ¹³ Si neddo jarribaama, taa wi'a: «Laamɗo jarribii kam.» Sabo fay gooto waawaa jarribaade Laamɗo, woodi kam du, jarribataako fay gooto. ¹⁴ De ko woni dey, neddo ina jarribee si muuyde muudum bonde poodii dum, eytii dum. ¹⁵ Caggal duum, si muuyde bonde aawaama fu, ndiman hakke. De si hakke mawnii fu, riman maayde.

¹⁶ Sakiraaɓe am horsuɓe, taa accee mbosinedon. ¹⁷ Moyyere lobbere e dokkal kibbungal fuu, to dow kammu yuurata, to Baabiiwo tagudo annooraaji kammu, mo waylitataako. O nanndaa e dowkiiji baylitotoodi. ¹⁸ Saabe muuyde makko o wadiri en bibbe makko, o rintiniri en konngol makko goongawol faa laatoden artiibe e ko o tagi.

Haala nanude konngol Laamɗo de jokka

¹⁹ Sakiraaɓe am horsuɓe, paamon: neddo fuu yaawa hettindaade, de taa yaawa haalude, taa yaawa tikkude. ²⁰ Sabo tikkere bii-Aadama gollataa ko fonnditii yeeso Laamɗo. ²¹ Ndelle, njoppee huunde fuu ko tuuni e ko boni, njaɓborodon konngol ngol Laamɗo aawi e berde moodon ngool e leeyinkinaare. Ingol waawi hisinde yonkiiji moodon.

²² Woodi, taa kaadee e hettindanaade konngol ngool tan, ammaa ngadon ko ngol wi'i. Si wanaa noon, on kiilii ko'e moodon. ²³ Sabo kettintoodo konngol de jokkaay ko ngol wi'i, ina wa'i hono yeewoowo hoore muudum e daandorgal de yi'a no yeeso mum worri. ²⁴ Imo yeewa hoore makko, de si o dillii fu, wakkati gooto o yeggitan no o wa'i. ²⁵ Ammaa neddo fuu taykotoodo yamiroore hibbunde rimdinoore ndeen, si heddake e mayre fu, laatoto hono golliroowo konngol ngool, wanaa hono nanoowo tan de yeggita. Wo oon neddo barkintee e golle muudum.

²⁶ Neddo fuu jogoriido hoore muudum wo diinanke lobbo, si tawii dawrantaa demngal muudum fu, hiilii hoore mum. Neddo oon le, walaa fuu ko nafata e diina muudum. ²⁷ Diina laabuka ceniika yeeso Laamdo Baaba meeden kam woni: wallude rewbe talkaabe be goriraabe mubben maayi e atiime'en ley billaare mubben, e haybude hoore muudum e tuundi adunaaru.

2

No jom jawdi e talkaajo fuu potiri e meeden

¹ Sakiraabe am, onon goondinbe Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu Jom teddeengal, taa burdinee bibbe-Aadama. ² Si jom jawdi gattudo hootonnde kanje e kaddule lobbe naatii kawrital mon, de talkaajo borniido kaddule tuunde kam du naatii, noy ngadoton? ³ Si on teddini borniido kaddule lobbe oon, on mbi'ii dum «Jooda, inan joonnde lobbere», de mbi'udon talkaajo oon «Dara toon» naa «Jooda e leydi dakkol koyde am», ⁴ si on ngadirii noon fu, wanaa on cenndii hakkunde moodon naa? On laatake sarotoobe be miilooji bondi. ⁵ Sakiraabe am horsube, kettindee! Talkaabe adunaaru ndu been, wanaa Laamdo subake be faa be laato danyube goondinal, be naata e laamu Laamdo mo Laamdo aadii hokkude yidube dum naa? ⁶ De onon kaa, on kuyfinii talkaabe been. Wanaa joomiraabe jawdi been torrata on naa? Wanaa kam'en njaarata on yeeso sariya naa? ⁷ Wanaa kam'en mbonkotoo Iisaa mo njogidon innde muudum lobbere oon naa?

⁸ Goonga, on ngadii ko woodi si tawii on njokkii yamiroore laamu Laamdo mawnde no Binndi mbiiri nde mbi'unoo: «Njidiraa gondo maa no njidiraa hoore maa ni.»* ⁹ Ammaa si on burdinii bibbe-Aadama, on ngadii hakke. Yamiroore ndeen du na fela on ko mboofudon. ¹⁰ Goonga ni, si neddo jokkii jamirooje fuu, de woofi gootel majje tan, luttii jamirooje deen fuu. ¹¹ Sabo Laamdo biido «Taa jeenu», kam wi'i katin «Taa wadu war-hoore.» Si a wadaay jeenu, de a wadii war-hoore, a laatake boofudo jamirooje deen. ¹² Ndelle, kaaldon, ngolliron hono no yimbe sardeteebe yamiroore rimdinoore kaani wadude ni. ¹³ Sabo si goonga, nde Laamdo sarotoo fu, yurmataako neddo mo hollaay wobbe yurmeende. De jom yurmeende kaa, walaa fuu ko huldata sariya.

¹⁴ Sakiraabe am, si goddo wi'ii ina jogii goondinal de golle makko hollaay o goondinii fu, dume dum nafata? Goondinal ngaal waawaa hisinde mo. ¹⁵ Si tawii ada jogii sakiike gorko naa debbo de wo koldo naa wo jolbudo, ¹⁶ si gooto moodon wi'ii dum: «Yahu e jam! Laamdo holtine, nyaamne faa kaaraa,» tawee o hokkaay dum ko haajaa duum, dume dum nafata? ¹⁷ Goondinal e hoore muudum du wo noon worri: si ngal walaa golleeji kollooji ngal fu, ngal waatii.

¹⁸ De si goddo wi'ii ma: «Aan, wo a jom goondinal, miin, mi jom golle», ndeen, mi jaaboto joomum, mi wi'a: «Hollam goondinal maa tawee waldaa e golleeji lobbi si ada waawi. Miin du mi hollirte golle am wo mi goondindo.» ¹⁹ Ada goondini Laamdo wo gooto naa? Gasii! De fay ginnaaji ina ngoondini dum de na ndiwna kulol! ²⁰ Aan pamdudo hakkillo! Ada haajaa holleede no goondinal ngal waldaa e golle fuu nafataa faa'e. ²¹ A miccitaaki no maami en Ibrahiima ndaardiraa wo ponnditiido saabe golle muudum, nde yowunoo biyum Isiyaaka e hirsirde ndeen naa? ²² A yi'ii goondinal Ibrahiima e golle muudum fuu ina hawri. Woodi du, golle makko hibbini goondinal makko. ²³ Hono noon Binndi diin tabitiri nde mbi'unoo: «Ibrahiima goondinii Laamdo, de Laamdo hiisorii mo saabe majjum wo o ponnditiido»,† faa o noddiraa gido Laamdo. ²⁴ Ndelle on nji'ii, wo e golle neddo ndaardete wo ponnditiido, wanaa e goondinal muudum tan. ²⁵ Hono noon Rahabu, debbo woykuuru oon‡ du. O ndaardaa wo o ponnditiido saabe golleeji di o gollunoo, nde o jakkitinoo nulaabe been, de o walli dum'en njaltiri laawol gonngol de ndadi. ²⁶ Goonga ni, hono no banndu ndu walaa yonki maayiri noon, goondinal ngal walaa golle du waatiri.

* 2:8 Lewinkooobe 19.18. † 2:23 Fuddoode 15.6. ‡ 2:25 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

3

Haala dawrande demngal muudum

¹ Sakiraaɓe am, taa heewɓe e moodon piloo laataade jannginoobe. Sabo oɗon anndi minen jannginoobe, sariya boofi amin buran sariya heddiibe fuu naawude. ² En fuu eden mboofa e laabi keewɗi. Si tawii ina woodi mo woofataa e ley haala muudum, oon laatii neddo kibɓudo, baawɗo dawrande banndu muudum fuu. ³ Si en ngadii labaale e kunnude pucci faa di dowtanoo en fu, en ndawranan balli majji fuu. ⁴ Ndaaree kabaaru laanaaji maayo du. Fay si idi mawni sanne, woodi keni nyannugudi ina kooya di fu, wo ooncirgel pamarel tan oonyata di, dorbotooɗo oon ina waawi jaarude di do muuyi fuu. ⁵ Noon demngal du worri. Wo tergal pamaral e banndu neddo, de ingal mantaroo kulle mawɗe. Ndaaree! Doccel yiite, no foti famɗude ni, ina waawi wulude ladde mawnde fuu.

⁶ Demngal du wo yiite. Ingal tummbii hakkunde banndu, ingal heewi bonanda, ingal tuunina banndu fuu. Ingal huɓɓiree yiite jahannama, ingal wula nguurndam meeden fuu. ⁷ Biɓɓe-Aadama ina mbaawi dawrande sii daabaaji fuu. Be ndawranii kulle ladde e pooli, faa e kulle ladooje e ko woni ley ndiyam fuu. ⁸ Ammaa demngal, fay gooto waawaa dawrande dum. Demngal dawrantaako, wo ngal baasi bondo. Ingal heewi tooke barooje. ⁹ Kangal njettirten Joomiraado Baaba meeden, kangal du kudirten yimbe tagaabe dow alhaali Laamɗo. ¹⁰ Hunduko wooto yaltinta jettooje e kuddi fuu. Sakiraaɓe am, dum haanaa worruude noon. ¹¹ Yalla ildude wootere ina waawi wurtinde ndiyam mbeldam e kaadudam fuu naa? ¹² Sakiraaɓe: yalla yibbi ina waawi rimude biɓɓe jaytun naa? Yalla cabiɓi ina waawi rimude yibbi naa? Waawaa. Noon du ildude haadunde waawaa yaltinde ndiyam mbeldam.

Haala hakkillo yuurungo to Laamɗo

¹³ Si jom hakkillo e paamal ina woni hakkunde moodon fu, hollira dum joonnde saahiinde e gollleeji gadiraadi heese e hakkilantaaku. ¹⁴ Kaa si tawii kiram kaadɗam naa yidde hoorem tan woni e berde moodon, taa mantoroɗon on jom'en hakkillo. Dum woni yeddude goonga. ¹⁵ Hakkillo ngo yuuraay to Laamɗo. Wo ley adunaaru do e muuyde yonki e to Seydaani ngo yuuri. ¹⁶ Sabo do kiram mbondam e yidde hoorem tan ngoni fu, doon jiiɓaare e siyiiji bonanda fuu tawetee. ¹⁷ Ammaa hakkillo yuurungo to Laamɗo, arande fuu, wo ngo laabungo. Woodi du, ingo wadda jam. Ingo heewi heese, ingo heewi newaare, ingo heewi yurmeende, ingo rima ko woodi. Ngo burdintaa yimbe. Naafikaaku walaa e maggo. ¹⁸ Wadoobe jam ina aawa jam, de wo fonnditaare laatantoo be tayri.

4

No yidugol adunaaru laatorii wanyugol Laamɗo

¹ Toy bolwole e kalalaaji gondi ley moodon diin yuuri? Wanaa e muuyde moodon bonde kabooje e ley berde moodon di yuuri naa? ² Si on muuyii huunde de on kebaay, dum saabii oɗon ngada war-hoore. Oɗon kaasidoo de on kebataa muuyde moodon, dum saabii oɗon ndukida oɗon kaba. On kebaay, sabo on nyaagaaki Laamɗo. ³ Oɗon jaaroo de mbaason hebude, sabo anniyaaji moodon wo bondi. Oɗon piloo hebude muuyde yonki moodon tan. ⁴ Onon jeenoobe! Yalla on anndaa yidude adunaaru wo wanyude Laamɗo naa? Ndelle, anniyiido laataade gido adunaaru fuu, wadii hoore muudum ganyo Laamɗo. ⁵ Taa miilee Binndi diin wo bolum kaalata nde mbi'unoo: «Laamɗo ina hirana ruuhu mo wadi e meeden oon sanne.» ⁶ Ammaa, Laamɗo ina beydana en moyyere burnde mawnude katin. Duum wadi de Binndi diin ina mbi'a: «Laamɗo na salanoo mawninkiniibe, de na hokka leeyinkiniibe moyyere.»*

⁷ Ndelle, njabanee Laamɗo. Calanooɗon Ibiliisa, ndeen dillan to moodon law. ⁸ Battee Laamɗo, ndeen kam du badoto on. Onon luttube, laabinee juude mon. Onon wadube berde didi, laabinee berde mon! ⁹ Mettinee berde mon, cunee, mbooyee. Ngadon jaleede

* 4:6 Banndi 3.34.

moodon bojji, weltaare moodon du laatoo cunu. ¹⁰ Leeyinkinee yeeso Joomiraado, ndeen toownan on.

¹¹ Sakiraabe, taa fay gooto moodon mbuyka bannndum. Neddo fuu mbuykudo bannndum naa sarii dum, mbuykii jamirooje Laamdo deen, sarake jamirooje deen. Si a sarake jamirooje du, a dowaantaako de, a wadii hoore maa carotoodo. ¹² Gooto tan woni kokkoowo jamirooje, gooto woni Carotoodo: kam tan waawi hisinde e halkude. Aan, wo a moy faa carodaa gondo maa?

No neddo haaniri wakkilde Laamdo

¹³ Joonin kettindee, onon wi'oobe: «Hannden naa jaango, min njahan ngalluure maaniire e maaniire, min ngada toon hitaande miden luumoo, min keba tino.» ¹⁴ Si goonga, on anndaa ko laatotoo jaango. Dume woni nguurndam moodon? Wo dum cuurki banguki wakkatiyel gootel tan de majji. ¹⁵ Inan ko kaannodon wi'ude: «Si Joomiraado muuyii, min mbuuran, min ngolla huunde maani e huunde maani.» ¹⁶ De joonin, odon mawninkinoo, odon mantoo. Mantoraade hono nii fuu ina boni. ¹⁷ Ndelle, si neddo faamii ko woodi ko haani wadeede, de wadaay dum fu, wadii hakke.

5

Haala joomiraabe jawdi bonbe golle

¹ Joonin kettindee onon joomiraabe jawdi, mbooyee, ngadon wullaango saabe mettallaaji kewtotoodi on. ² Jawdi moodon nyolii, kaddule moodon mooyii. ³ Kanje moodon e cardi moodon fuunii. Puundi ndiin laatantoo on seedaaku bonanda moodon, nyaama terde moodon hono no yiite ni. On ndesanii ko'e moodon jawdi ley balde cakitotoode. ⁴ On calake yobude golloobe gese moodon njobdi mubben. Inan, kettindee bullaali mabbe! Joomiraado jom baawde fuu oon nanii bullaali tayooobe gese mon been. ⁵ On mbuurdii e muuyooji moodon, on mbeltake ley adunaaru ndu. On paynii balli moodon hono kulle, faa nyannde kirsetee. ⁶ On carake fonnditiibe de mbardon dum'en. Fay si kambe kaa, be nganaa yeddooobe on.

No munyal nafirta

⁷ Woodi, sakiraabe, munyee faa Joomiraado wara. Miilee dow demoowo, no hedortoo faa leydi hokka dum tayri korsundi. Imo munya faa o heba yuwoonde arandeere e sakitotoonde. ⁸ Onon du munyee. Cembindinee berde mon, sabo gartol Joomiraado badake. ⁹ Sakiraabe, taa pelunduree, faa ndadon sariya. Miccitee, Carotoodo oon ina badii sanne, imo darii e dammbugal! ¹⁰ Sakiraabe, miccitee annabaabe haaldunooobe e innde Joomiraado been. Munyal mabbe ley torra ina laatanii on alhaali, faa onon du munyiron noon. ¹¹ Eden mbi'a barke woodanii tinniibe been. On nanii haala tinnaare Ayuuba, woodi du on nji'ii e ley dum fuu no Joomiraado fodoranii mo cakitte lobbe, sabo Joomiraado wo keewdo yurmeende, jom hinney.

¹² Ammaa aranel fuu, sakiraabe am, taa kunee: wanaa hunoraade kammu,* wanaa hunoraade leydi, wanaa huunde wonnde. Ammaa wi'ude «Ayyo» naa «A'aa» tan ina heya, taa caamon ley sariya Laamdo.

Haala njaraade Laamdo dow goondinal

¹³ Yalla won torriido e moodon naa? O wada du'aare. Yalla won ceyiido e moodon naa? O yettira Laamdo jimi. ¹⁴ Yalla won nyawdo e moodon naa? O nodda mawbe kawrital goondinbe, de be ndu'anoo mo, be ngatta nebbam dow hoore makko e innde Joomiraado. ¹⁵ Du'aare du'oraande e goondinal dannaan nyawdo oon, Joomiraado umminan dum. Si joomum wadiino hakke du, yaafete. ¹⁶ Ndelle, kaalton hakkeji moodon hakkunde moodon, ngadunduron du'aare, yalla odon cellinee. Du'aare neddo ponnditiido ina jogii baawde wadude kulle mawde. ¹⁷ Annabi Iliyaasa wo neddo hono meeden. O wadirii du'aare e tinnaare taa kammu toba. De yuwoonde tobaay e leydi faa wadi duubi tati

* 5:12 Hunoraade kammu woni hunoraade Laamdo.

e lebbi jeegom. ¹⁸ Caggal duum, o wadi du'aare katin yuwoonde toba. De Laamdo jippini yuwoonde, leydi du fudini ko tayetee.

¹⁹ Sakiraabe am, si gooto moodon wosake laawol goonga, de goddo wartirii dum fu, ²⁰ paamon gartirido mo e laawol oon hisinan yonki makko e maayde, mooytan hakkeji makko keewdi.

Bataaki Piyeer arandeehi

¹ Miin Piyeer nulaado Iisaa Almasiihu winndi bataaki ki do yaade to moodon, onon be Laamdo subii, laatiibe jananbe e ley adunaaru ndu, sankitiibe e leyde Ponta e Galaatiya e Kapadokiya e Aasiya e Bitiniya. ² Laamdo Baaba meeden subake on, anniyake laatodon yimbe muudum toon. Ruuhu muudum ina golla e moodon faa laatodon seniibe, faa dwtanodon Iisaa Almasiihu, laamniredon yiyam muudum mbiccaadam e moodon.

Laamdo beydan on moyyere e jam.

Haala jikke nguurndam nduumiidam

³ Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu. Dow yurmeende makko mawnde o hokki en rimteede kesum saabe ummitagol Iisaa Almasiihu e hakkunde maaybe, faa keben jikke celludo. ⁴ Saabe jikke oon eden kedii ndongu ngu Laamdo resani en dow kammu. Ndongu nguun mbonataa, tuunataa, buytataako. ⁵ Baawde Laamdo na reeniri on saabe goondinal moodon faa hisina on. O segilake banginde kisindam daam e wakkati cakitte adunaaru ndu.

⁶ Ley majjum odon keewi seyo, fay si tilsi berde mon metta joonin ley wakkati seeda saabe torraaji feere feere. ⁷ Torraaji diin kollata goondinal moodon na selli. Hono no kanje taaynirtee e yiite faa ndaaree yalla wo dimo, onon du hono noon ndartinortedon. Goondinal moodon du ina buri kanje sabo kanje heddataako. Caggal odon munyi torra, on njettete, on keban darja e teddeengal nyannde Iisaa Almasiihu bangi. ⁸ On nji'aay dum de odon njidi dum. On nji'ataa mo joonin, ammaa odon ngoondini mo. Dum hebbini on seyo manngo faltingo haaleede. ⁹ Odon ceyorii noon sabo on keban ko kedidon ley goondinal, dum woni kisindam yonkiiji moodon.

¹⁰ Annabaabe pilake faamude kabaaru kisindam dam, be yamtindii dow majjam faa woodi. Be cappake moyyere nde Laamdo fodii hokkude on ndeen. ¹¹ Ruuhu Almasiihu gondo e mabbe oon anndinii be torraaji kewtotoodi Almasiihu e teddeengal jokkitoowal ngaal gilla wakkati majjum waraay. Annabaabe been pilake faamude moy warata e ndey dum wadata. ¹² Ammaa Ruuhu oon hollii be ko be mbaajotoo duum wanaa ko'e mabbe be mbaajantonoo, wo onon be mbaajantoo. Joonin du, waajotoobe Kabaaru Lobbo njottinii on kabaaru oon dow baawde Ruuhu Ceniido yuurudo dow kammu. Fay maleyka'en ina njidi faamude kabaaru oon sanne.

Haala joonnde seniinde

¹³ Saabe majjum, pindinon hakkillooji mon faa cegilanodon golle, nanngitodon! Njowon jikke moodon fuu dow moyyere nde Laamdo hokkoyta on nyannde Iisaa Almasiihu bangowi ndeen. ¹⁴ Laatodon bibbe dwtaniibe Laamdo, taa njeccee e muuyde yonki de ngonnodon e muudum arande deen. Ndeen, on anndaano goonga. ¹⁵ Joonin kaa, laatee seniibe e huunde fuu ko ngadoton, hono no Laamdo noddudo on oon senorii ni. ¹⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Laatee seniibe, sabo miin du wo mi ceniido.»*

¹⁷ Odon noddira Laamdo Baaba moodon. Kanko woni carortodo mono fuu e golle muudum, o burdintaa yimbe. Ndelle kulee mo ley ko ngadoton fuu, faa do mbeerka moodon haadi e adunaaru. ¹⁸ Odon anndi on kabbitaama e nguurndam mon bolam dam tawrudon baabiraabe moodon. Coottitaari ndimdindi on ndiin wanaa huunde timmoore hono cardi naa kanje. ¹⁹ Almasiihu wo laatiido jawgel kibbungel, ngel walaa malal. Oon soottitiri on yiyam muudum teddudam. ²⁰ Laamdo subake Almasiihu gilla joyyinaay adunaaru, ammaa e cakitte jamaanuuji diin Laamdo banginii mo saabe moodon. ²¹ Wo saabe makko ngoondinirdon Laamdo. Laamdo ummintinii mo e maayde de hokki mo teddeengal. Ndelle goondinal mon e jikke mon fuu ina njowii e Laamdo.

* 1:16 LewinkooBe 11.44-45, 19.2.

²² Dowtaare moodon goonga laamnii berde moodon heba njidon sakiraabe mon goondinbe, tawee naafikaaku fuu walaa. Ndelle njidunduree njinngu manngu dow berde laabude. ²³ Laamdo wadi aawdi e moodon de ndimtaadon kesum. Aawdi ndiin wanaa timmoori, ndi timmataa abada. Kayri woni konngol Laamdo buurngol, duumiingol ngool. ²⁴ Sabo,

«Bii-Aadama wo hudo,
dawla muudum du wo pinndi.

Hudo yooran, pinndi du solan,

²⁵ ammaa konngol Joomiraado ngool

duumoto faa abada.»†

Konngol ngool woni Kabaaru Lobbo mo mbaajadon oon.

2

¹ Saabe majjum, njoppon ko boni fuu: jamba e naafikaaku e haasidaaku* e nyoore fuu. ² No cukaloy keccoy muuyirta kosam endi inniraaabe muɓben ni, hono noon onon du haani muuyiron konngol Laamdo laabungol ngool, faa mawnon ley kisindam mon saabe maggol. ³ Sabo Binndi diin mbi'ii: «on meedii hinney Joomiraado.»†

Haala hayre wuurnde e haala yimbe seniibe

⁴ Ngaree to Joomiraado. Kanko woni hayre wuurnde nde yimbe calii. Ammaa Laamdo subake hayre nde, ina horsini nde. ⁵ Onon du odon nga'i hono no kaaye buurde nyibirteede suudu seniindu ni. Wo on almaami'en seniibe, waddanoobe Laamdo sadakaaji teddinooji dum. Laamdo na jabira di saabe Iisaa Almasiihu. ⁶ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Mi yowan hayre joyyinirde ley Siyona,
hayre subaande, horsunde.

Katin du goondindo nde fuu

semtintaake abada.»‡

⁷ Onon goondinbe, hayre ndeen ina horsi e moodon. Ammaa be ngoondinaay been, Binndi diin mbi'ii be:

«Hayre nde nyiboobe been calii ndeen,

wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.§

⁸ Hayre ndeen na ferga yimbe,

na saabanoo dum'en bobbaade.»*

Ibe pergoo e mayre sabo be calake rewude konngol ngool. Wo noon be podoranaa.

⁹ De onon kaa, wo on lenyol cubaangol, wo on almaami'en gollanoobe Kaananke oon, wo on lenyol ceniingol, wo on yimbe be Laamdo subanii hoore muudum. O subake on faa kaalon kabaaru moyyuki makko, kanko noddudo on yuuwde e nimre warude e annoora makko kaayniido oon! ¹⁰ Arande on nganaano yimbe Laamdo, de joonin wo on yimbe muudum. On kebaayno yurmeende makko, joonin kaa on kebbii.

Haala dwtanaade hooreebe

¹¹ Sakiraabe am horsube, wo on hobbe, yimbe jananbe ley adunaaru ndu. Saabe majjum, mido waajoo on, mboddodon muuyde yonki, sabo wakkati fuu ide piloo halkude yonkiji moodon. ¹² Ngadee needi hakkunde yimbe be ngoondinaay been. Si on ngadii noon fu, fay si be peldi on ko boni, be nji'an golleeji moodon lobbi, de be teddina Laamdo nyannde bangani be.

¹³ Njabanee kaanankoobe been fuu saabe Joomiraado, gilla e kaananke burdo toowde, ¹⁴ faa e hooreebe nelaabe muudum. Sabo kaananke nelii be faa jukkoo wadoobe ko boni, de yetta wadoobe ko woodi. ¹⁵ Sabo ko woni muuyde Laamdo dey, muɓbiron kundude fuuybe majjube e golleeji moodon lobbi. ¹⁶ On ndimdinaama, ammaa kaybee

† 1:25 Esaaya 40.6-8. * 2:1 Maanaa haasidaaku do wo nganyaandi yuurundi e yidande hoorem tan. Joomum yidaa goddo heba. † 2:3 Jabuura 34.9. ‡ 2:6 Esaaya 28.16. § 2:7 Jabuura 118.22.

* 2:8 Esaaya 8.14.

taa ndimaaku moodon saabanoo on gollude ko boni. Ngorrón no maccuḅe Laamdo ni. ¹⁷ Teddinee yimbe fuu, njidde sakiraabe goondinbe been, kulee Laamdo, teddinee kaananke mawdo oon.

Haala jokkude Iisaa Almasiihu

¹⁸ Maccuḅe, dwtanee joomiraabe moodon, teddion dum'en, wanaa joomiraabe moodon lobbuḅe newiibe been tan, ammaa fay oonyiibe been du. ¹⁹ Sabo neddo mo toonyaaki, si torraama de munyiri saabe miilaade Laamdo fu, wadii ko woodi. ²⁰ Si tawii a toonyiido de munyudaa piide fu, teddeengal fuu walaa e majjum. Ammaa si on ngollii ko woodi de munyudon torraaji saabe duum fu, Laamdo ina yidi dum. ²¹ Dum Laamdo noddiri on, sabo Almasiihu torriraama saabe moodon. O hollii on laawol faa njokkon koyde makko. ²² Abada o luttaay, abada hunnduko makko du wurtinaay fewre. ²³ Nde be njennunoo mo ndeen, o yennitaaki be. Nde be torrúnnoo mo ndeen, o yomnitaaki be e haala. O hedorake be Laamdo carortoodo laabal oon. ²⁴ Almasiihu e hoore muudum ronndorake hakkeji meeden e banndu muudum dow leggal palaangal, faa maayanen hakkeji, mbuuranen fonnditaare. On ndannaama saabe barme makko. ²⁵ Arande, wo on baali majjudi, joonin kaa on ngartii to Duroowo kayboowo yonkiiji moodon.

3

Haala mboodirka hakkunde goriiyo e deekiiyo

¹ Hono noon onon rewbe du, dwtanee goriraabe moodon. Ndeen si wobbe mabbe nganaa jokkuḅe konngol Laamdo fu, golle mon ina waawi waylitinde be, tawee fay haala wadaay. ² Be nji'an no ngorrudon e laabal e yaage. ³ Taa nyaayo moodon laatoo nyaayo yi'eteengo: moorli, sodaade e bornaade kaddule ḡardude. ⁴ Tinnee e sodagol cuudiingol faa berde mon codoroo jam e heese, dum woni sodagol ngol timmataa. Ngool woni sodagol korsungol to Laamdo. ⁵ Arande, wo noon rewbe seniibe nyaayirannoo, yowube jikke muḅben e Laamdo been. Be njabanii goriraabe mabbe, ⁶ hono no Saaratu dowtoranii gorum Ibrahiima faa ina noddira dum joomum ni. Si on ngollii ko woodi de on accaay fay huunde hulbina on fu, on laatake biḅbe makko, kanko Saaratu.

⁷ Onon worbe du, ko ngondoton e deekiraabe mon fu, paamon debbo fotaa e gorko semmbe. Teddinee be sabo onon e mabbe fuu on kawtu moyyere, dum woni nguurndam ngoongalajam. Ngadiron noon, taa fay huunde hada du'aawuuji mon njaabeede.

Haala torreede saabe laawol lobbol

⁸ Ko jokkiti dey, on fuu laatee hakkillo wooto, moyyunduron, njidfunduron njinngu sakiraagu, njurmunduree, leeyinkinodon. ⁹ Taa njomnitodon ko boni, taa njennitee jennudo on. Ammaa mbarkinon joomum, sabo wo duum Laamdo noddiri on, faa hokka on barke. ¹⁰ Sabo Binndi diin mbi'ii:

«Jidudo heddoraade nguurndam lobbam

e nyalaade belde fuu,

nannigita demngal muudum e ko boni,

nangga hunnduko muudum e pene,

¹¹ woddo ko boni, wada ko moyyi,

filoo jam de tinnoo e majjam.

¹² Sabo Joomiraado ina ndaara fonnditiibe,

ina hettindoo du'aawuuji muḅben,

de na salanoo wadoobe ko boni been.»*

¹³ Dum le, moy wadata on ko boni si on tinnake e ko woodi? ¹⁴ Ammaa si tawii on torraama saabe fonnditaare fu, barke na woodani on. Taa kulee yimbe been, taa hakkillooji moodon mbemmboo. ¹⁵ Teddinee Almasiihu e berde moodon: wo o ceniido, wo o Joomiraado meeden. Wakkati fuu, tawa odon cegilani jaabaade neddo fuu yamudo on sabaabu jikke mo ngondon e muudum oon. ¹⁶ Njaaborodon be heese e yaage, tawee

* 3:12 Jabuura 34.13-17.

walaa fuu ko berde moodon peldata on. Ndeen yimbe buykoobe golleeji moodon lobbi saabe Almasiihu been cemtan dow majjum.

¹⁷ Torreede e ley golleeji lobbi, si tawii wo dum muuyde Laamdo, buri torreede e ley golleeji bondi. ¹⁸ Sabo Iisaa Almasiihu e hoore muudum maayii saabe hakkeegi yimbe jamaanuujii fuu nde wootere faa abada. Ponnditiido oon maayanii be ponnditaaki been, faa o yaara en to Laamdo. Fodde banndu, wo o baraado, de o ummitiido e Ruuhu. ¹⁹ Wo e baawde Ruuhu oon du Iisaa yaari waajowii yonkiiji uddaadi ley kasu. ²⁰ Yonkiiji diin luttii Laamdo e jamaanu Nuuhu. Tawi Laamdo munyanii di sanne, nde Nuuhu sehannoo laana muudum mawka kaan ndeen. Yimbe seeda naati de kisi e ndiyam daam, njeetato tan. ²¹ Dum fuu dum wadii faa dum holla lootagal batisima gilla waraay. E ley maggal on kisii saabe ummitagol Iisaa Almasiihu. Lootagal batisima ngaal wanaa ittude tuundi banndu, ammaa wo amaana mo neddo nanngidi e Laamdo e bernde laabunde. ²² O yeentowii dow kammu, imo joodii gere nyaamo Laamdo. Imo laamii maleyka'en e kaanankooobe e jogiibe baawde fuu.

4

Haala nguurndam kesam

¹ Almasiihu yarii torra ley banndu muudum. Ndelle onon du kooyon anniya hono no makko ni, cegilanodon torra. Sabo si neddo torraama ley banndu fu, seedii e hakkeegi. ² Ndeen selan jokkude muuyde terde, de jokka muuyde Laamdo haddi nguurndam muudum fuu. ³ Nguurndam moodon paltiidadam daam heyii on, on ngadiino ko yimbe be anndaa Laamdo been njidi fuu. On mbuurdii e rafi semto e muuyde terde e sulagol e fijirde bonnde e yarngo bonngo e dewal tooruujii nyiddiniingal. ⁴ Ko celudon tawdeede e maabe e ley golleeji cemtiniidi cattudi duum haaynake be sanne, duum wadi de ibe mbonkoo on. ⁵ Ammaa be ndaroyto yeeso Laamdo, cegilaniido saraade wuurbe e maaybe fuu oon. ⁶ Dum wadi de fay maaybe been kaalanaa Kabaaru Lobbo oon. Ndeen, fay si be caraa sariya maayde hono no yimbe fuu, be mbuuran ley ruuhu hono no Laamdo wuurdi ni.

⁷ Timmoode huunde fuu badake. Ndelle, kakkilon, nanngitodon, faa keddodon e du'aare. ⁸ Ko artii dum fuu, njidundurdon sanne, sabo njinngu na sudda hakkeegi keewdi. ⁹ Mono fuu jaba weeraneede tawee on normaaki dow majjum.

¹⁰ Mono e moodon fuu hebii dokke feere feere. Ngolliron dokke deen faa nafon wobbe, hono no kawjotoodo lobbo, kalfinaado moyyere Laamdo heewnde sifa. ¹¹ Kaaloowo ley kawrital fuu, ina haani haalude haalaaji Laamdo. Golloowo fuu, ina haani gollirde sembe mo Laamdo hokki dum oon. Dum fuu wo faa Laamdo teddinee e ley huunde fuu, teddiniree saabe Iisaa Almasiihu. Wo teddeengal e baawde ngoodan Iisaa Almasiihu faa abada abadin! Aamiina.

Haala seyaade ley torraaji

¹² Sakiraaabe am horsube, taa torra ndaartindotoodo on naawdo hono no yiite oon haaynoo on, hono wo dum huunde nde haanaa laataade. ¹³ Ammaa ceyee sabo ko kawtudon e Iisaa Almasiihu torraaji joonin duum, faa ceyodon sanne ley ilinaali nde teddeengal makko bangi.

¹⁴ Si on kuyfinaama saabe innde Almasiihu, barke na woodani on. Sabo Ruuhu teddufo, dum woni Ruuhu Laamdo, ina woni dow moodon. ¹⁵ Taa fay gooto moodon torree saabe wadii war-hoore maa wujjii maa wadii ko boni maa naatii ko walanaa dum. ¹⁶ Ammaa si gooto moodon torraama saabe wo Almasiyankeejo fu,* taa semtira dum, njettee Laamdo saabe innde ndeen.

¹⁷ Joonin wakkati mo Laamdo fuddata saraade yimbe yottake. To yimbe rewoobe mo been o fuddirta. Si sariya oon fuddirii en enen, noy timmirta e dow be njokkaay Kabaaru Laamdo Lobbo been? ¹⁸ Binndi diin mbi'ii:
«Si hisinde fonnditiibe tiidii,

* 4:16 Almasiyankeejo ina fiirta jokkudo Almasiihu.

dume hewtotoo yeddube Laamdo e luttube?»†

¹⁹ Ndelle si wo nii dum worri, neddo fuu torraado ley muuyde Laamdo halfina hoorem e Tagudo koolniido oon, heddo e wadude ko woodi.

5

Haala waaju yaade to mawbe

¹ Mido waajoo mawbe wondube e moodon been dum do, sabo miin du mi mawdo, mi seedakeno torraaji Iisaa Almasiihu, mi tawdete e teddeengal banginoyteengal ngaal du.

² Nduron coggal ngal Laamdo halfini on ngaal. Kaybon ngal. Taa ndurdon ngal tilay, ammaa ndurdon ngal yardaamuye no Laamdo yidiri ni. Taa ndurdon ngal faa kebon kaalisi tan, ndurdon ngal e semmbe berde mon. ³ Taa ndooldee coggal ngal Laamdo halfini on ngaal, ammaa ngadon alhaali lobbo e maggal faa ngal jokka. ⁴ Ndeen si Duroowo mawdo oon bangowii, on keban kufune teddeengal mo bonataa abada.

⁵ Hononoon onon jokolbe, njabee yamiroore mawbe. On fuu, ngondon e leeyinkinaare hakkunde moodon, sabo Binndi diin mbi'ii:

«Laamdo na salanoo mawninkiniibe,

de na hokka leeyinkiniibe moyyere.»*

⁶ Ndelle, leeyinkinane Laamdo jom semmbe oon, faa toowna on si wakkati cubaado oon yottake. ⁷ Paddee kabbu-ko'uujji moodon diin fuu yeeso Laamdo, sabo imo hakkilani on.

⁸ Ndeentee, kakkilon! Sabo ganyo moodon Ibiliisa ina wada yaha-warta hono no laddeeru yobundu ni, ina filoo mo nyaama. ⁹ Kabdon e mayru, tinnodon e goondinal moodon, sabo odon anndi sakiraafe moodon sankitiibe e adunaaru ndu been, kam'en du ina ngondi e torraaji diin.

¹⁰ Nde torradon faa booyti seeda fu, Laamdo jom hinney fuu, noddudo en faa ngonden e teddeengal muudum duumiingal ley kawtal Iisaa Almasiihu, kam hiibinta on. Kam darnata on, sellina berde mon, tabintina on. ¹¹ Wo baawde ngoodan mo faa abada! Aamiina.

Baynundural

¹² Silas mo tiigoriimi wo sakiike koolniido walli kam winndande on bataaki ndaabi ki, faa mi sellina berde mon, mi hokka on tannyoral: kabaaru mo mbinndumi oon wo hinney Laamdo goongaajo. Keddodee e majjum!

¹³ Kawrital goondinbe gonngal Baabiila, ngal Laamdo subii no suborii on ni, ingal jowta on. Marku biyam oon du ina jowta on. ¹⁴ Njowtunduron jowtaali gondudi e njinngu.

Jam wonda e moodon, onon hawtube e Iisaa Almasiihu been fuu.

† 4:18 Banndi 11.31. * 5:5 Banndi 3.34.

Bataaki Piyeer didaɓi

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Simon Piyeer. Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi nulaado muudum. Mido jowta on, onon hebube goondinal korsungal hono ngal amin ngaal saabe fonnditaare Iisaa Almasiihu, Laamdo meeden kisinoowo en oon. ² Laamdo hebbin on moyyere e jam e ley ko anndudon mo duum, e ko anndudon Joomiraado meeden Iisaa duum.

No goondinbe kaaniri wurdude e kulol Laamdo

³ E baawde Joomiraado kebirden huunde fuu ko kaajaden, faa mbuurden e kulol Laamdo. En kebirii dum saabe ko annduden Laamdo, noddirdo en teddeengal muudum e moyyuki muudum oon. ⁴ E ley teddeengal makko e moyyuki makko o hokkii en amaanaaji korsudi, mawdi sanne. O wadani on di faa ndadon bonanda kalkoowo mo muuyde bonde ndimi gondo e adunaaru ndu, de kawton e Laamdo alhaali. ⁵ Saabe duum, tinnodon faa wooda, beydon e dow goondinal moodon ngaal moyyuki, e dow moyyuki kiin anndal, ⁶ e dow anndal ngaal nanngitaare, e dow nanngitaare ndeen munyal, e dow munyal ngaal kulol Laamdo, ⁷ e dow kulol Laamdo ngool yidugol sakiraabe, e dow yidugol sakiraabe ngool, njinngu kuubungu. ⁸ Si sifaaji lobbi di ina ngoni e moodon, woodi na beydoo, di kadan on laataade waatube berde be nafataa e ley anndugol moodon Joomiraado men Iisaa Almasiihu. ⁹ Sabo neddo fuu mo sifaaji diin ngalaa e muudum wo bumdo naa pamdudo jiide, sabo yeggiti Laamdo laabinii dum e hakkeegi muudum paltiidi diin.

¹⁰ Ndelle sakiraabe, onon kaa, tinnoree no mbaawrudon fuu e tabintinde noddaango ngo Laamdo noddii on to muudum ngoon, e ko o subii on duum du. Sabo si on ngadii dum on pergataako abada! ¹¹ Hono nii Laamdo jabbortoo on e teddeengal manngal de naaton laamu Joomiraado men Iisaa Almasiihu kisinoowo en nduumiingu.

¹² Ndelle, fay si tawi ofon anndi kulle deen, ofon keddii e goonga mo kebudon oon, mi miccintinan on de wakkati fuu. ¹³ Mi yi'ii ina tilsi mi findina hakkillooji moodon faa miccitodon dum si mido heddi mido foofa. ¹⁴ Sabo mido anndi mi booyataa e adunaaru katin, dow no Joomiraado men Iisaa Almasiihu holliri kam ni. ¹⁵ Ndelle mi wadan ko mbaawumi fuu, faa si mi dillii adunaaru fu, ofon mbaawa miccitaade kulle deen wakkati fuu.

No haala annabaabe dow Almasiihu tabitiri

¹⁶ Nde min anndinnoo on garol Joomiraado men Iisaa Almasiihu e baawde muudum ndeen, min njokkaay fillaaji nyeenyudi. Gite amin jaati min njiiri manngu makko! ¹⁷ Laamdo Baabiiwo hokkii mo teddeengal e darja. Wakkati oon daande Laamdo jom darja mawdo oon hewtii mo, de wi'i: «O wo 'Biyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.» ¹⁸ Daande ndeen yuurii dow kammu. Minen e ko'e amin, min nanii nde, sabo wakkati oon miden ngondi e makko dow waamnde seniinde toon.

¹⁹ Dum fuu beydani min katin tannyorde ko annabaabe been kaalnoo duum. Ndelle sanaa ngatton hakkillooji moodon e dow majjum, sabo haalaaji mabbe ina nga'i hono lampal jaynoowal ley nimre, faa pooyngol yayna, de hoodere fajiri jalba ley berde moodon.* ²⁰ Aranel fuu, paamon ko winndaa ley dewte annabaabe duum fuu yuuraay e ko'e mubben. ²¹ Sabo fay nde wootere konngol annabaabe yuuraay e muuyde bii-Aadama, ammaa wo Ruuhu Ceniido wadi de annabaabe been kaalti konngol yuurungol to Laamdo ngool.

* 1:19 Hoodere fajiri ndeen woni Almasiihu, jaynoowo ley berde goondinbe dum. Ndaaree Holleede Yuhanna 22.16.

2

Haala annabaabe fewreebe e halkere muɓben
(*Yahuuda 4-13*)

¹ No annabaabe fewreebe ngorrunoo e ley lenyol Israa'iila ngool ni, hono noon waajotoobe fewreebe ngorroyta e ley moodon. Be cornan e ley moodon jannde fewreere halkoore. Be njeddan fay Joomii be coodudo be oon. Hono noon be poodiranta ko'e mabbe halkere yaawunde. ² Heewbe njokkan e rafi semto mabbe ngoon. Saabe mabbe laawol goonga ngool mbonkete. ³ Eelgal* mabbe waddanan be haalde pene faa be luumtoroo on. Ammaa jukkungo mabbe saraama booyii, halkere mabbe ina doomi be.

⁴ Miccitodon, Laamdo accaay maleyka'en luttunoobe been. Ko o wadi dey, o geyyirii be callali, o faddi be ley nimre jahannama faa nyannde darngal. ⁵ Miccitodon du, o accaay adunaaru arandeeru nduun. Ko o wadi dey, o reenii Nuuhu baajotoodo fonnditaare oon e yimbe njeddo wobbe, de o wayli ilam tuufaandu faa halki adunaaru yeddundu mo nduun. ⁶ Laamdo sarii gure didi Sodoma e Gomoora. O halkirii dum'en yiite faa laatii ndoondi, faa de laatanoo yeddoobe mo waroobe fuu maande ko hewtata dum'en. ⁷ E ley majjum, o dannii Luudu ponnditiido oon. Bernde muudum metti saabe golleeji bonbe been cementiniidi. ⁸ Wo o kodudo hakkunde bonbe been, o ponnditiido. Bernde makko laabunde ndeen ina metta nyalooma pindo fuu saabe golleeji mabbe bondi di o yi'ata e di o nanata.

⁹ Dum fuu ina holla Joomiraado ina waawi reenude dwtaniibe dum been e ndaartindooje, ina waawi katin resande oonyiibe been jukkungo faa nyannde darngal, ¹⁰ sakko doggoobe caggal muuyde terde tuunde, huyfinbe hoorewaaku Joomiraado been.

Waajotoobe fewreebe been cementataa, ina mawnitoo, be kulataa mbonkaade teddube wonbe dow kammu. ¹¹ Ammaa maleyka'en ina buri be semmbe e baawde, de fay e noon mbonkataako teddube been faa kiitoo dum'en yeeso Joomiraado. ¹² De yimbe been kaa, ibe nanndi hono daabaaji ladde di ngalaa hakkillo, jokkooji taguuji muɓben, dimiraadi faa nannggee, mbaree. Ibe mbonkoo ko be anndaa. Laamdo halkiran be hono no daabaaji ladde diin kalkirtee ni. ¹³ Be torrii wobbe, woodi kambe du be keban torra faa laato njobdi mabbe. Ibe ceyoroo muuyde terde mabbe bonde fay ley nyalooma. Si be njooddake e moodon e ley kawrital nyaamdu, ibe ceyoroo jamba mabbe. Ibe laatani on gacce e laru†. ¹⁴ Be tampataa yeewude rewbe wobbe, be celataa wadude junuuba. Mo goondinal muudum walaa semmbe fuu, be nanngiran dum e eytooje. Berde mabbe wo boowde eelgal. Wo be bibbe hudaabe. ¹⁵ Be celii laawol ponnditiingol ngool, be majjii saabe ko be njokki laawol Balaama‡ bii Bosora, jidudo yobeede faa wada ko boni. ¹⁶ Ammaa annabaajo oon felaama dow hakke muudum, sabo araawa mum haaldii e muudum e daande neddo de hadi dum wadude puuyndam.

¹⁷ Waajotoobe fewreebe been wo bulli di ngalaa ndiyam, wo be duule de henndu soggata, nimre burnde fuu nibbude be ndesanaa. ¹⁸ Ibe piloo jarribaade yimbe e dow haalaaji mawdi boli. Ibe nawtoroo muuyde terde cementiniide faa be eyta yaltube ko booyaay hakkunde majjuube. ¹⁹ Ibe aadanoo dum'en ndimaaku, tawee kambe e ko'e mabbe, wo be maccube bonanda. Sabo mono fuu wo maccudo ko jaalii dum. ²⁰ Ina waawi taweede be ndadirii e tuundi adunaaru saabe anndude Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon. Ammaa si be njeccake e mayri katin faa ndi jaalii be fu, cakitte mabbe buran arane mabbe bonde. ²¹ Si be anndaano laawol fonnditaare ngool faa'e fu, duum buri ko be anndi ngol faa woodi de be tottitii yamiroore seniinde nde be kebunoo. ²² Ko hewti be duum laamnii banndol ngol: «Rawaandu nyaamtan tuure muudum.» Wi'aama katin: «Ngiroowu lootaangu talloto e loope.»

* 2:3 Maanaa eelgal do wanaa njaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa. † 2:13 Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake. ‡ 2:15 Balaama janngini kaananke wuro wi'eteengo Mowap oon jarribaade Israa'ilankooobe faa be naata ley jeenu e dewal tooruuji.

3

Haala gartol Joomiraado

¹ Sakiraaɓe am horsuɓe, ɓataaki ki woni diɗaɓi ki mbinndanammi on. E ley diɗi diin fuu, mido filoo miccinde on kabaaru o, faa hakkillooji moodon beydoo miilaade ko laabi.

² Mido yidi miccinde on haalaaji di annabaabe seniibe kaalnoo arande, kam e yamiroore Joomiraado meeden kisinoowo en nde nulaabe mon njanngini on. ³ Artee annudude dum do: e balde cakitotoode deen, jalnortoobe yimbe jokkuba muuyde terde muɓɓen ngarowan. Be njalnorto on, ⁴ ɓe mbi'a: «Noy amaana gartol makko oon laatorii? Sabo gilla maamiraaɓe men maayi faa joonin, huunde fuu ina worri e alhaali muudum hono no worrunoo gilla e fudɗoode adunaaru ni.» ⁵ Iɓe anniyii yeggitinde Laamɗo tagirii kammu e leydi fuu konngol muudum. Illa ko ɓooyi o tagirii leydi ndi ndiyam, ndi yaltii ley ndiyam. ⁶ Katin du, Laamɗo halkirii adunaaru ndu ndiyam nde wadunoo ilam tuufaandu. ⁷ Wo e konngol makko ngool du, kammu e leydi do ngonden e muudum joonin ndesanaama yiite faa nyannde dargal. Wakkati oon yedduɓe Laamɗo been kalkete.

⁸ Sakiraaɓe am horsuɓe, taa njeggiton goonga gooto o: to Joomiraado, nyalooma gooto ina wa'i hono no duubi ujunere ni, de duubi ujunere du ina nga'ani mo hono no nyalooma gooto ni.* ⁹ Joomiraado hanndintaa tabintinde amaana muudum no yimbe wɓɓe miilortoo ni. Wo o munyando on tan, sabo o yidaa fay gooto halka. Ko o yidi dey, yimbe fuu ngarta to makko, tuuba. ¹⁰ Ammaa nyannde gartol Joomiraado ndeen juhan en hono no gujjo juhirta ni. Wakkati oon, kammu o timmiran sawtu mawɗo. Kulle kammunkooje fuu kalkan ley yiite. Leydi ndi e golleeji gondi e muudum fuu banginte, caree.

¹¹ Ndelle si tawii dum fuu hono noon dum halkirta, ina tilsi njokkon laawol ceniingol, mbuurdon e kulol Laamɗo! ¹² Ina tilsi laatodon hediibe nyalaande Laamɗo ndeen, laatodon filotoobe nde wara law! Nyannde ndeen, kammu huɓɓan halka, kulle kammunkooje fuu taayan ley yiite. ¹³ Ammaa eden kedii ko Laamɗo aadii: kammu keso e leydi keyri do fonnditaare tawetee.†

¹⁴ Ndelle, sakiraaɓe am horsuɓe, e ley ko kedidon kulle deen duum, tinnee faa Joomiraado tawa on e jam, tawa on ngalaa tuundi, on ngalaa laru. ¹⁵ Paamon munyal Joomiraado meeden ngaal ina hokka on laawol hebude kisindam. Noon sakiike meeden Pool korsudo oon winndirani on, no Laamɗo hokkiri mo hakkilantaaku ni. ¹⁶ Ley ɓataakiiji makko diin fuu, imo winndira hono nii dow haala kaan. ɓataakiiji makko diin ina njogii haalaaji di maanaa muɓɓen tiidi faamude, di yimbe famɗuɓe jannde e ɓe ngalaa semmbe ley goondinal mbaylitata maanaa muudum. Wo hono noon du ɓe ngadirta e nokkuuje godde ley Binndi diin. Be ngaddanan ko'e maɓɓe halkere.

¹⁷ Ammaa onon sakiraaɓe am horsuɓe, sabo on kumpitaama dum gilla joonin, ndeentee taa bonɓe been njaara on e majjere muɓɓen de ceedon e semmbe mon ley goondinal. ¹⁸ Mawnon e annudude Joomiraado men Iisaa Almasiihu kisinoowo en, mawnon e moyyuki muudum. Teddeengal woodan mo gilla joonin faa abada! Aamiina.

* 3:8 Jabuura 90.4. † 3:13 Esaaya 65.17, 66.22, Holleede Yuhanna 21.1.

Bataaki Yuhanna arandeehi

Haala Konngol kokkoowol yimbe nguurndam

¹ Miden mbinndana on e dow gondo gilla fuddoode oon. Min nanii haala makko, min njiirii mo gite amin, min taykake mo, min meemirii mo juude amin. Kanko woni Konngol kokkoowol nguurndam.* ² Nguurndam daam banginaama, min nji'ii dam, miden ceedo haala majjam. Nguurndam nduumiidam ngondam do Baabiiwo dam min banginanaa, wo dam min kaalanta on haala muudum. ³ Ndelle, ko min nji'i e ko min nani duum min kaalanta on onon du, faa kawton e amin e ley kawtal Baabiiwo e Biyum Iisaa Almasiihu. ⁴ Dum min mbinndanta on, faa seyo meeden hibba.

Haala wuurude ley annoora

⁵ Inan kabaaru mo min narri Almasiihu, mo min kaalanta on haala muudum oon: Laamdo wo annoora, nimre fuu walaa e muudum. ⁶ Si en mbi'ii en kawtu e makko, de tawee e nimre ngonden, en penii, goonga walaa e golle meeden. ⁷ Ammaa si e annoora mbuurden hono no o worri e annoora kanko e hoore makko ni fu, ndeen eden ngoodi kawtal hakkunde meeden. Katin du yiyyam Biyiiko Iisaa na laabina en e hakkeji fuu.

⁸ Si en mbi'ii en ngalaa hakkeji, en kiilii ko'e meeden, en ngaldae e goonga. ⁹ Ammaa si en kaaltanii Laamdo hakkeji men, o yaafoto en, o laabina en e hakkeji fuu. Sabo kanko, wo o koolniido, ponnditiido. ¹⁰ Si en mbi'ii en ngadaay hakke, en ngadii Laamdo wo penoowo, konngol makko du naataay e meeden.

2

No Almasiihu laatorii ballo meeden

¹ Bikkoy am, mi winndanii on dum faa taa ngadon hakke. Ammaa si goddo wadii hakke, eden ngoodi curoowo to Baabiiwo, oon woni Iisaa Almasiihu ponnditiido oon. ² Kanko laatii kirsamaari ittoori hakkeji* meeden. Wanaa hakkeji meeden enen tan, de wo hakkeji yimbe adunaaru fuu.

Haala yidfundurde

³ Ko hollata en eden anndi Laamdo dey, wo haybude jamirooje muudum. ⁴ Biido «mido anndi mo» tawa haybataa jamirooje makko, joomum wo penoowo, walaa e goonga. ⁵ Ammaa kaybudo konngol Laamdo ngool, njinngu Laamdo ina hibbi e muudum jaati. Nii annditirten eden ngoni e makko. ⁶ Biido ina woni e makko, ina haani wuurda no Almasiihu wurdunoo ni.

⁷ Sakiraabe am horsube, ko ngonumi mido winndana on duum wanaa yamiroore heyre. Wo yamiroore booynde nde kebdon gilla arande. Yamiroore booynde ndeen woni konngol ngol nandon ngool.† ⁸ Dum e taweede fuu, yamiroore booynde nde mbinndanammii on ndeen, wo nde heyre du. Goonga mayre ina banga e Almasiihu, ina banga e moodon, onon du. Sabo nimre ina timma, annoora goongaajo oon du ina yayna illa joonin. ⁹ Biido e annoora woni, tawi ina wanyi sakiike muudum fu, e nimre woni faa hannden. ¹⁰ Jiddo sakiike muudum e annoora woni, walaa ko fergata dum. ¹¹ Banyudo sakiike muudum e nimre woni, ina yaada e nimre. O anndaa to o yahata sabo nimre wumnii mo.

¹² Sukaabe, mido winndana on
sabo hakkeji moodon njaaforaama saabe Almasiihu.

¹³ Baabiraabe, mido winndana on
sabo ofon anndi Gondo gilla e fuddoode oon.

Jokolbe, mido winndana on

* 1:1 Ayaare nde ina haala kabaaru Iisaa Almasiihu. Ndaaree Linjiila mo Yuhanna 1.1-18. * 2:2 Haala kirsamaari kaan, e geresankooore ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimbe e Laamdo du. † 2:7 Yamiroore ndeen wo yidfundurde.

sabo on njaalake Ibiliisa bondo oon.
¹⁴ Sukaabe, ko mbinndanammi on dey,
 sabo ofon anndi Baabiiwo.
 Baabiraabe, ko mbinndanammi on dey,
 sabo ofon anndi Gondo gilla e fuddoode oon.
 Jokolbe, ko mbinndanammi on dey,
 sabo ofon njogii semmbe,
 konngol Laamdo ngool ina woni e moodon,
 katin du on njaalake Bondo oon.

Haala reentaade e adunaaru

¹⁵ Taa njidee adunaaru ndu e ko woni e mayru fuu. Sabo jiddo adunaaru fu, njinngu Baabiiwo walaa e muudum. ¹⁶ Sabo ko woni e adunaaru wo muuyde terde e muuyde yitere e mantoraade dow jawdi. Dum fuu jeyaaka e Baabiiwo. Wo e adunaaru dum jeyaa. ¹⁷ Adunaaru e muuyooji muudum fuu na timma, ammaa gadoowo muuyde Laamdo duumoto faa abada.

Tindingo dow waybe Almasiihu

¹⁸ Sukaabe am, timmoode adunaaru ndu badake. On nanii ganyo-Almasiihu waran. Haya, joonin waybe-Almasiihu heewbe ngari. Dum anndirden timmoode ndeen. ¹⁹ Be njaltii hakkunde meeden, ammaa be njeyaakano e meeden. Sabo kambe, sini e meeden be njeyanoo, be keddodotono e meeden. De dum na holla kambe be fuu be njeyaakano e meeden. ²⁰ Onon kaa, Ceniido hokkii on Ruuhu Laamdo paaminoowo on goonga, ndelle on fuu ofon anndi goonga. ²¹ Midon winndana on wanaa saabe on anndaa goonga, ammaa wo saabe ofon anndi goonga. Katin du ofon anndi fewre fuu walaa e goonga. ²² Ndelle, moy woni penoowo? Jeddudo Iisaa wo Almasiihu, kam woni penoowo.‡ Jeddudo Baabiiwo e Bajjo oon fuu wo ganyo-Almasiihu. ²³ Sabo jeddudo Bajjo oon jeydaaka e Baabiiwo. De mo semtaay inndude Bajjo oon fuu, ina jeyda e Baabiiwo. ²⁴ Woodi onon le, tinnee e ko nandon gilla arande duum. Haala ka nandon gilla arande kaan, si ka woni e moodon fu, onon du on ngonan e Bajjo oon, on ngonan e Baabiiwo oon du. ²⁵ Woodi du, ko Almasiihu aadanii en duum wo nguurndam nduumiidam.

²⁶ Mi winndanii on dum dow yimbe majjinoobe on. ²⁷ De onon kaa, Ruuhu paaminoowo on goonga mo o hokki on oon, ina woni e moodon, hewtaay ko njannginedon. Sabo Ruuhu oon jannginta on huunde fuu. Wo goonga o jannginta on, wanaa fewre. Ndelle, ngonee e Almasiihu hono no Ruuhu muudum oon jannginiri on ni.

No laatoriden bibbe Laamdo

²⁸ Joonin sukaabe am, keddee, ngonee e Almasiihu, faa ndaroden yeeso makko tawa eden ngoodi hoolaare, taa cemten nyannde gartol makko. ²⁹ Si on anndii Almasiihu wo ponnditiido, tannyoree du golloowo ko fonnditii fuu wo binngel Laamdo.

3

¹ Ndaaree no Laamdo Baabiiwo foti yidirde en, faa noddirii en bibbe muudum. Wo en bibbe muudum jaati. Ko hadi adunaaru ndu anndude en dey, ndu anndaa Baabiiwo. ² Sakiraaabe am horsube, joonin wo en bibbe Laamdo. Ko laatoytoden duum, banginaaka tafon. De eden anndi nde Almasiihu bangowi fu, en nanndan e muudum, sabo en nji'an mo kanko e hoore makko no o worri. ³ Dekudo jikke muudum dow makko fuu, laabiniran hoore muudum no Almasiihu laabiri ni.

⁴ Golludo ko boni fuu, luttii jamirooje Laamdo. Sabo gollude ko boni wo luttude jamirooje. ⁵ Odon anndi Almasiihu bangirii faa itta hakkeeki. Kam kaa, hakkeeki ngalaa e muudum. ⁶ Gondo e makko fuu, heddataako ley hakkeeki. Keddiido ley hakke fuu, yi'aay mo, anndaa mo.

‡ 2:22 Si neddo yeddii Iisaa wo Almasiihu, yeddii wo kaananke, yeddii wo kisinoowo du.

⁷ Sukaabe am, taa fay gooto majjina on! Golloowo ko fonnditii wo ponnditiido, hono no Almasiihu worri wo ponnditiido ni. ⁸ Kaa luttoowo wo neddo Ibiliisa, sabo Ibiliisa wo luttoowo gilla e fuddoode. Saabe majjum Bii Laamdo oon wardi faa halka golle Ibiliisa. ⁹ Laatiido bii Laamdo fuu heddataako e luttude, sabo aawdi Laamdo ina woni e muudum. Joomum waawaa heddaade e luttude, sabo wo bii Laamdo. ¹⁰ Inan ko hollata bibbe Laamdo e bibbe Ibiliisa: mo gollataa ko fonnditii fuu, wanaa neddo Laamdo. Mo yidaa sakiraabe muudum du, hono noon worri.

Haala njinngu

¹¹ Inan kabaaru mo nandon gilla arande oon: njidunduren. ¹² En kaanaa wa'ude hono Kayiinu jokkudo Ibiliisa bondo, barudo minyum oon. Dume wadi de o wari dum? O wardii dum saabe golleeji makko wo bonfi, de golleeji minyiiko diin kaa wo lobbi. ¹³ Ndelle sakiraabe, ko adunaaru ndu wanyi on duum, taa dum haaynoo on. ¹⁴ Ko njiduden sakiraabe meeden duum hollii en en njaalake maayde, en naatii e nguurndam. Mo yidaa sakiike muudum fuu, hedtake wo maaydo. ¹⁵ Neddo fuu banyudo sakiike muudum na wada war-hoore. Odon anndi nguurndam nduumiidam walanaa gadoowo war-hoore.

¹⁶ Inan no anndirten ko woni njinngu: Almasiihu hokkitirii yonki muudum saabe meeden. Ndelle enen du, eden njeji hokkitirde yonkiji meeden saabe sakiraabe men. ¹⁷ Si jogiido jawdi yi'ii sakiike muudum na billii de yurmaaki dum, noy njinngu Laamdo waawri wonirde e muudum? ¹⁸ Sukaabe am, taa njinngu meeden laato haala bola tan, ammaa njidiren golle e goonga. ¹⁹⁻²⁰ Nii anndirten wo e goonga ngonden. Nii du, si berde men pelii en fu, en mbaaltinan de yeeso Laamdo, sabo Laamdo buri de manngu, kanko woni anndudo huunde fuu.

²¹ Ndelle sakiraabe am horsube, sini berde meeden pelaay en, en tawdete e hoolaare daraade yeeso Laamdo. ²² O hokkan en ko nyaagiden mo fuu, sabo en kaybii jamirooje makko, eden ngada ko weli mo. ²³ Yamiroore makko wo goondinde Iisaa Almasiihu Biyiiko oon, e yidundurde hono no o yamiri en ni. ²⁴ Kayboowo jamirooje Laamdo fuu, ina woni e Laamdo, Laamdo du ina woni e muudum. Ruuhu mo o hokki en oon, kam anndinta en imo woni e meeden.

4

Haala Ruuhu goonga e ruuhu majjere

¹ Sakiraabe am horsube, waajotoobe wi'ooobe Ruuhu Laamdo ina woni e mubben, taa ngoondinee dum'en fuu, ammaa koron be yalla Ruuhu Laamdo jaati woni e mabbe naa wanaa. Sabo annabaabe fewreebe heewbe caakake e adunaaru ndu. ² Inan no paamirton Ruuhu Laamdo ina woni e goddo: jabudo Iisaa Almasiihu warii laatake neddo fuu, Ruuhu Laamdo ina woni e muudum. ³ Ammaa jeddudo Iisaa fuu, Ruuhu Laamdo walaa e muudum. Wo e ganyo-Almasiihu yuuri. Ganyo mo nandon ina wara oon ina woni ley adunaaru gilla joonin. ⁴ Sukaabe am, onon le, wo on yimbe Laamdo, on njaalake annabaabe fewreebe been. Sabo Ruuhu Laamdo gondo e moodon oon buri gondo e adunaaru oon semmbe. ⁵ Annabaabe fewreebe been wo adunankooobe. Saabe majjum wo haalaaji adunaaru be kaalata, adunaaru ndu ina hettindanoo be. ⁶ Enen le, wo en yimbe Laamdo, anndudo Laamdo fuu hettinanto en. Mo wanaa neddo Laamdo hettindantaako en. Nii cenndirten Ruuhu goonga e ruuhu majjere.

Haala njinngu Laamdo

⁷ Sakiraabe am horsube, njidunduren, sabo njinngu e Laamdo yuuri. Mo njinngu woni e muudum fuu wo bii Laamdo, ina anndi Laamdo. ⁸ Mo njinngu walaa e muudum oon anndaa Laamdo, sabo Laamdo wo njinngu. ⁹ Inan no Laamdo bangirani en njinngu muudum: o nuli Biyiiko Bajjo ley adunaaru ndu faa kebiren nguurndam saabe muudum.

¹⁰ Wanaa ko njiduden Laamdo duum anndinta en njinngu. Ko anndinta en njinngu dey, wo ko Laamdo yidi en. O nuli Biyiiko faa hokkitira yonki muudum faa hakkeji meeden njaafee. ¹¹ Sakiraabe am horsube, ko Laamdo yidiri en nii duum, enen du, eden njeji

yidundurde. ¹² Fay gooto yi'aay Laamdo abada. Si en njidundurii fu, Laamdo ina woni e meeden, katin du njinngu muudum hibbi e meeden.

¹³ Noy paamirten eden ngoni e makko, kanko du imo woni e meeden? Wo ko o hokki en Ruuhu makko duum paamirten. ¹⁴ Minen e ko'e amin, min nji'ii Bajjo oon, miden ceedoo Baabiiwo oon nuli mo faa o hisina adunaaru ndu. ¹⁵ Jabudo Iisaa wo 'Bii Laamdo fuu, Laamdo wonan e muudum, kam du wonan e Laamdo. ¹⁶ Enen du, eden anndi njinngu ngu Laamdo yidi en, en koolake ngu. Laamdo wo njinngu. Gondoo ley njinngu fuu, e Laamdo woni. Laamdo du wonan e muudum. ¹⁷ No Almasiihu wa'i ni, hono noon enen du laatoriden ley adunaaru ndu. Nii woni no njinngu nguun hibbiri e meeden, faa ndaroroden hoolaare nyannde darngal. ¹⁸ Kulol walaa ley njinngu. Ko woni dey, njinngu kibbungu na itta kulol. Sabo kulol wo jukkungo doomi, katin du gondoo e kulol fuu, njinngu Laamdo hibbaay e muudum. ¹⁹ Enen le, eden njidunduri sabo kanko artii yidude en. ²⁰ Si goddo wi'ii, «mido yidi Laamdo» de tawi ina wanyi sakiike muudum fu, wo penoowo. Sabo mo yidaay sakiike muudum mo yi'ata, waawaa yidude Laamdo mo yi'aay. ²¹ Jidoo Laamdo fuu yida sakiike muudum du. Yamiroore ndee do wo Almasiihu hokki en dum.

5

Haala goondinde Bii Laamdo

¹ Goondindo Iisaa woni Almasiihu fuu laatake bii Laamdo. Jidoo saaraa fuu, yidan biyum du. ² No anndirten eden njidi bibbe Laamdo dey, ko njiduden Laamdo de njokkuden jamirooje muudum duum. ³ Sabo haybude jamirooje makko woni yidude mo. Jamirooje makko nganaa donngal, ⁴ sabo laatiido bii Laamdo fuu jaaloto muuyde adunaaru. Wo goondinal meeden njaalortoden de.

⁵ Moy jaalotoo adunaaru? Walaa fuu jaalotoodo ndu si wanaa goondindo Iisaa woni 'Bii Laamdo. ⁶ Oon woni Iisaa Almasiihu gardudo e ndiyam e yiyam. Wanaa e ndiyam tan o wardi. O wardii e ndiyam e yiyam fuu. Wo Ruuhu seedotoo dum, sabo Ruuhu oon woni goonga. ⁷ Sabo kulle tati ina kolla Iisaa woni Almasiihu, ⁸ dum woni Ruuhu e ndiyam e yiyam. Seedaaku majje oo du wo gooto. ⁹ Eden njaba seedaaku yimbe, ammaa seedaaku Laamdo buri semmbe. Sabo kangu woni ngu Laamdo seedanii 'Biyum oon. ¹⁰ Goondindo 'Bii Laamdo, hebii seedaaku nguun e ley bernde muudum. Mo goondinaay Laamdo wadii Laamdo wo penoowo, sabo jabaay seedaaku ngu Laamdo haali haala 'Biyum. ¹¹ Inan seedaaku nguun: Laamdo hokkii en nguurndam nduumiidam, nguurndam dam ina woni e 'Biyiiko oon. ¹² Jeydaado e 'Bii Laamdo fuu, hebii nguurndam dam. Mo jeydaaka e muudum du, hebaay dam.

Baynundural

¹³ Onon goondinbe 'Bii Laamdo been, mi winndanii on dum, faa tannyoron on kebii nguurndam nduumiidam. ¹⁴ Eden njogii hoolaare to makko: si en ndu'orake huunde haddi muuyde makko, o jaabanto en. ¹⁵ Eden anndi en kebii ko ndu'iden duum, sabo eden anndi imo jaabanoo en du'aawuuji meeden.

¹⁶ Ndelle, si won jidoo sakiike muudum ina wada hakke mo waddantaa dum maayde, o nyaaganoo dum Laamdo, Laamdo du hokkan dum nguurndam. De na woodi hakke gaddoowo maayde. Mi wi'aay nyaagorodon saabe hakke oon. ¹⁷ Oonyaare fuu wo hakke, de wanaa hakke fuu waddata maayde.

¹⁸ Eden anndi laatiido bii Laamdo fuu heddataako e hakkeji, sabo Almasiihu 'Bii Laamdo oon ina hayba neddo oon, Bondoo oon du meemataa mo.

¹⁹ Eden anndi wo en yimbe Laamdo, de adunaaru le fuu ina woni e maral Bondoo oon.

²⁰ Eden anndi 'Bii Laamdo warii, hokkii en hakkillo ngo anndiren Deweteedo goongaajo oon. Joonin eden njeyaa e goongaajo oon, sabo eden ngoni e 'Biyum Iisaa Almasiihu. Kanko woni Laamdo goongaajo oon, kanko woni nguurndam nduumiidam.

²¹ Bikkoy am, ndeenee ko'e moodon e d'owntanteebe wobbe.

Bataaki Yuhanna didaɓi

¹ Miin mawɗo kawrital goondinɓe winndi bataaki ki yaade to debbo mo Laamɗo subii.* Midɗo jowte, aan e biɓɓe maa fuu, onon ɓe njidirmi goonga. Wanaa miin tan yidi on, wo annɗuɓe goonga ɓeen fuu ina njidi on ² saabe goonga gondo ley meeden, duumotoodo e meeden faa abada oon. ³ Laamɗo Baaba men e Iisaa Almasiihu 'Biyum oon, njurmoto en, kokkan en moyyere e jam faa mbuurden e majjum ley goonga e njinngu.

Haala goonga e njinngu

⁴ Mi seyake sanne ko tawumi biɓɓe maa wobbe ina njokka goonga, no Baabiiwo yamiri en ni. ⁵ Joonin, debbo tedduɗo, midɗo nyaare, njidunduren. Mi winndantaa ma dum hono wo dum yamiroore heyre, wo dum yamiroore nde keɓuden gilla fuddoode. ⁶ Ko woni njinngu dey, jukkude jamirooje Laamɗo. On nanii yamiroore nde gilla fuddoode. Odon kaani jukkude nde no nanirdon ni.

⁷ Sabo majjinoobe heewɓe caakake e adunaaru ndu. Be njabaay Iisaa Almasiihu warii laatake bii-Aadama. Gaadɗo no maɓɓe nii fuu wo majjinoowo, wo ganyo-Almasiihu. ⁸ Kaybee ko'e moodon, taa ko min ngollani on duum bona, faa keɓon mbarjaari kiɓɓundi. ⁹ Sabo mo heddodaaki e laawol Almasiihu de beydi ko jeyaaka e maggol fuu, jeydaaka e Laamɗo. Keddodiido e maggol fuu ina jeyda e Baabiiwo e Bajjo. ¹⁰ Si won gardo to moodon ina waajoo ko waldaa e laawol ngol, taa njakkitee dum e ley galleeji moodon, taa fay njowton dum. ¹¹ Sabo jowtudo mo fuu hawtu e makko gollleeji bondi.

Baynundural

¹² Ko kaanumi haalande on duum ina heewi, de mi yidaa winndande on dum fuu e derewol. Ammaa midɗo yeloo warde to moodon, kaalden hunnduko e hunnduko, faa seyo meeden hiɓɓa.

¹³ Biɓɓe sakiike maa debbo mo Laamɗo subii oon ina njowte.

---

* 1:1 Debbo tedduɗo oon e biɓɓe muudum wo kawrital goondinɓe gootal.

Bataaki Yuhanna tataɓi

¹ Miin mawdo kawrital goondinɓe winndi bataaki ki yaade to Gayus sakiike am korsudo mo njidirmi goonga.

² Sakiike am korsudo, mido yeloo faa tawee huunde fuu na woodi e maada, ada wondi e cellal du hono no hakkillo maa selliri ni. ³ Mi seyake sanne nde sakiraaɓe wobbe ngari kaalani kam no tinnoridaa e goonga e no njokkirɗaa dum ni. ⁴ Seyo fuu buranaa kam ko nanumi ɓiɓɓe am ina njokki goonga.

Haala wallude sakiraaɓe

⁵ Sakiike am korsudo, ko mballataa sakiraaɓe men duum, fay si wo ɓe jananɓe to maada,* ina hollita wo a koolniido. ⁶ ɓe kaalii haala njinngu maada yeeso kawrital goondinɓe. A wadan ko woodi si a wallirii ɓe e ko haani e jahaangal mabbe, no hawwirta e muuyde Laamdo ni. ⁷ Sabo kambe, wo saabe Almasiihu ɓe ummorii jahaangal ngaal. ɓe pilaaki yimbe ɓe ngoondinaay been mballa ɓe fay huunde. ⁸ Ndelle, enen goondinɓe Iisaa, eden njeji wallude hono yimbe been, faa laatoden gollidoobe e mabbe e ley yaajinde goonga.

No Diyotoref e Demetirus ngorri

⁹ Won ko mbinndanmi kawrital goondinɓe, ammaa Diyotoref, jidudo arinde hoore muudum oon, ina heddii salanaade kam. ¹⁰ Saabe duum, si mi warii fu, mi hollan ko o wadata duum e no o mbonkorto min ni. Wanaa dum tan: o jabɓataako sakiraaɓe jananɓe been, katin du yidube jabbaade ɓe been, o hadan dum'en, o riiwa dum'en e kawrital goondinɓe.

¹¹ Sakiike am korsudo, taa nyemmbitin ko boni, nyemmbitaa ko woodi. Gadoowo ko woodi fuu wo neddo Laamdo. Gadoowo ko boni anndaa Laamdo. ¹² Demetirus wo neddo lobbo sabo imo wondi e goonga. Yimbe fuu ina kaala haala makko lobba. Minen du, miden njabi dum, de ada anndi seedaaku amin wo goonga.

Baynundural

¹³ Ko kaanumi haalande ma duum ina heewi, de mi yidaa winndude dum fuu e binndirgal. ¹⁴ Mido yeloo yiide ma ko ɓadii, kaalden hunnduko e hunnduko.

¹⁵ Yigiraaɓe maa wonbe do been ina njowte. Njowtanaa kam yigiraaɓe been fuu gooto gooto. Jam wonda e maada.

---

* 1:5 Sakiraaɓe been wo sankitoobe Kabaaru Lobbo.

Bataaki Yahuuda

¹ Bataaki ki to am yuuri, miin Yahuuda maccudo Iisaa Almasiihu. Mi minyoo Yaakuuba. Mido jowta on, onon be Laamdo Baaba meeden noddi, horsini, be Iisaa Almasiihu reenata. ² Laamdo hebbin on yurmeende e jam e njinngu.

Sappangol dow jannginoo be fenoobe
(2 Piyeer 2.1-17)

³ Sakiraa be am horsube, mido yidunoo faa sanne winndande on dow kisindam dam kawtuden. Ammaa joonin mi yi'ii ina tilsi mi winnda faa mi suusina on ndaranodon goondinal kalfinaangal seniibe nde wootere faa abada. ⁴ Sabo bonbe wobbe ina coorii e kawrite goondinbe tawee taykaaka. Jukkungo mubben winndaama gilla ko booyi. Be kulataa Laamdo. Ibe oonya moyyere Laamdo faa be keba gollude muuyde balli cementiniide. Ibe njedda Joomiraado men Iisaa Almasiihu Joomii en gooto oon.

⁵ Joonin, mido yidi miccintinde on ko anndudon faa laabi: Joomiraado dannii yimbe muudum to leydi Misira toon. De sakitii o halki be ngoondinaay e ley mabbe been. ⁶ Miccitodon du no maleyka'en wobbe muurtiri, keddaaki ley keerol baawde de Laamdo darnannoo dum'en, de njoppi joonnde mubben. Saabe dum, Joomiraado watti be ley nimre faa kiite nyannde darngal, geyyirii be geyyelle duumiide. ⁷ Hono noon du, Sodoma e Gomoora e gure piiliide dum'en ngadiri jeenu no maleyka'en been ngadiri ni, de mbuurdiino e muuyde terde de kaanaa wadeede. De dum laatani yimbe fuu sappangol jukkungo yiite duumiinge ngeen.

⁸ Woodi, wo hono noon sooriibe e moodon ngadirta. Ko be nji'ata ley koydi mabbe na nanna be ley tuuninde terde mabbe. Ibe kuyfina hoorewaaku*, ibe mbonkoo teddube wonbe dow kammu. ⁹ Fay Miikaa'iilu, mawdo maleyka'en oon, jabaay mbonkaade Ibiliisa hono noon. Nde kanko e Ibiliisa ngadidinnoo jeddi dow moobeede banndu Muusaa ndeen, o jabaay saraade dum, de ko o wi'i dum tan wo: «Joomiraado fele.» ¹⁰ De yimbe been kaa ina mbonkoo kulle de anndaa. Be ummodake e muuyde terde mabbe, nga'ude hono muuyde daabaaji ladde ni, de duum woni ko halkata be. ¹¹ Halkere woodanii be koy! Be njokkii laawol Kayiinu.† Be majjini ko'e mabbe hono no Balaama majjiri‡ faa be keba jawdi. Ibe kalka e muurtugol mabbe no Koora§ halkiri ni. ¹² Ibe laatii masiiba wakkati kawroton faa nyaamdon ley njinngu, sabo ibe nanndi hono tefaaje gonde ley maayo kalkooje laanaaji. Be cementataa ko be njeyaaka ley doon. Woodi du, ko'e mabbe tan be killaa. Wo be duule de ngalaa ndiyam de keni coggata. Wo be ledde yaamnde de ngalaa biibe boreteebe, doofaade, baatude fey. ¹³ Wo be bempeyye maayo manngo nyangude, ibe yuufinira noon nguufu golleeji mabbe cementiniidi. Wo be koode jiilotoode. Nimre burnde fuu niibude be ndesanaa faa abada.

¹⁴ Henok, taaniyo njeddabo ley yuwdi Aadama oon, sappakeno kabaaru mabbe gilla ko booyi, wi'i:

«Ndaaree, Joomiraado ina warda e maleyka'en muudum seniibe ujunaaje ujunaaje
¹⁵ faa saroo yimbe fuu.

O hollitan bonbe been golle mubben fuu no foti bonde,

o hollitan be haalaaji nyaadudi di luttoo be yeddoobe Laamdo been kaali dow muudum fuu.»

* 1:8 hoorewaaku do ina waawi taweede wo hoorewaaku Joomiraado naa hoorewaaku teddube dow kammu. Wobbe du paamii wo hoorewaaku leydi, dum wo laamu e jamirooje muudum. † 1:11 Kayiinu wo bardo minyum Haabiila. ‡ 1:11 Ndaaree 2 Piyeer 2.15. § 1:11 Gorko bi'eteedo Koora muurtini yimbe Israa'iila nde Muusaa haybannoo be ley ladde ndeen.

¹⁶ Yimbe been wo njurjurtoobe. Ibe nji'a boofi wobbe e huunde fuu. Ibe njokka muuyde terde mabbe. Daade mabbe na mawnitoroo yukkinaare. Ibe mana wobbe faa be keba ko be njidi.

Haala nyibude nguurndam dow goondinal

¹⁷ Ammaa onon sakiraaɓe am horsuɓe, miccinee haalaaji di nulaabe Joomiraado men Iisaa Almasiihu been cappinoo diin. ¹⁸ Be mbi'ii on: «E cakitte jamaanu, jalnortooɓe yimbe, jokkuɓe muuyde terde muɓɓen bonde ngarowan.» ¹⁹ Kambe ngoni senndoobe yimbe. Wo adunaaru tan be miilotoo. Ruuhu Laamdo walaa e mabbe. ²⁰ De onon kaa sakiraaɓe am horsuɓe, nyibee nguurndam moodon dow goondinal moodon ceniingal faa sanne ngaal. Ngonee e ɗaaraade Laamdo dow baawde Ruuhu Ceniido. ²¹ Keddee e njingu Laamdo tawa odon ndoomi yurmeende Joomiraado meeden Iisaa Almasiihu yaaroore on to nguurndam nduumiidam. ²² Njurmee yimbe wonbe e ley sikki-sakka. ²³ Ndippitee, mburtinee wobbe e yiite, ndannon dum'en. Wobbe du, njurmee dum'en tawee odon kulana ko'e moodon. Nyiddon fay saayaaji diin, taa muuyde balli mabbe tuunde deen ndaaba on.

²⁴ Laamdo ina waawi reenude on e fergaade, ina waawi waddude on faa ndarodon yeeso teddeengal muudum, tawee feloore fuu walaa e moodon, wo on weltiibe. ²⁵ Teddeengal e manngu e semmbe e laamu ngoodan mo, kanko Laamdo gooto kisinirɗo en Iisaa Almasiihu Joomiraado meeden oon, gilla fuddoode, faa joonin, faa abada abadin! Aamiina.

Holleede nde Iisaa Almasiihu ɓanginani Yuhanna

¹ Dewtere nde ina hawrunduri kulle de Iisaa Almasiihu ɓangini. Laamdo ɓanginani mo kulle de faa o holla maccube muudum ko ɓadii laataade. Iisaa nuli maleyka muudum to maccudo muudum Yuhanna, de humpiti dum kulle de. ² Yuhanna du seedake konngol Laamdo, kam e goonga mo Iisaa Almasiihu waddi. O haali ko o yi'i fuu. ³ Barke woodanii neddo fuu janngudo dewtere annabaaku nde. Barke du woodanii neddo fuu kettindaniido nde de jokki ko winndaa e mayre duum, sabo wakkati mo kulle deen ngadata oon ɓadake.

Jowtaali e tindinooje Yuhanna to kawrite goondinbe jeddi

⁴ Miin Yuhanna, mido winndana kawrite goondinbe jeddi gonde e leydi Aasiya. Wo on kebu moyyere e jam yuurude to Laamdo gondo, gonnoodo, gonoowo oon, e yuurude to ruuhuuji jeddi gondi yeeso joodorgal laamu makko diin. ⁵ Wo on kebu moyyere e jam yuurude to Iisaa Almasiihu, seedee koolniido, artiido iirtineede hakkunde maaybe, dawranoowo kaanankooɓe adunaaru ndu.

Kam yidi en de habbiti en e hakkeji meeden saabe yiyam muudum ndufaadam. ⁶ O hokki en laamu, o wadi en almaami'en faa ngollanen Laamdo Baabiiko oon! Teddeengal e baawde ngoodan Iisaa faa abada! Aamiina.

⁷ Ndaaree, imo wara e duule.

Yitere fuu yi'an mo,
fay yuwnoobe mo been.

Lenyi adunaaru fuu mboyran mettorgal saabe makko.

Wo dum laatoro noon! Aamiina.

⁸ Laamdo Joomiraado, gondo, gonnoodo, gonoowo, Jom baawde fuu oon, wi'i:

—Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo.

No Yuhanna yiiri Almasiihu ina teddiniree

⁹ Miin Yuhanna, wo mi sakiike moodon, kawtudo e moodon torraaji, kawtudo e moodon laamu Iisaa Almasiihu, munyidindo e moodon munyal makko. Mi riiwaama ruunde* wi'eteende Patamos saabe ko mbaajiimi konngol Laamdo e seedaaku ngu Iisaa waddi.

¹⁰ E ley Nyalaande Joomiraado ndeen,† Ruuhu heewi kam, de nanumi caggal am daande toowunde hono daande buutatal ni ¹¹ ina wi'a:

—Ko nji'ataa duum, wadu dum dewtere, de nuldaa nde kawrite goondinbe jeddi deen: kawrite gonde Efeesu e Simirna e Pergamon e Tiyatira e Sardis e Filadelfi e Lawdikiya.

¹² Njeeyiimi yalla mido yi'a kaaldoowo e am oon. Nde njeeyinoomi ndeen, mi yi'ii fitillaaji kanje jeddi. ¹³ Hakkunde fitillaaji diin ina woodi goddo nanndudo e bii-Aadama, ina ɓornii saaya njuutuka, ina habbi kabɓorgol kanje e becce muudum. ¹⁴ Leebi hoore makko ndawni far hono haabu, naa hono jalbugol daandorgal ni. Gite makko na njayna hono demle yiite. ¹⁵ Koyde makko ina delkira no njamndi mbodeeri jalbirta si wadaama e yiite faa wojji coy ni. Katin du daande makko ina wa'i hono duko ndiyeele keewde. ¹⁶ Imo jogorii junngo makko nyaamo ngoon koode jeddi. Kaafaahi ki kunndude muudum didi fuu mbeli ina wurtoo e hunnduko makko. Yeeso makko ina delkira hono naange yayniroowe haddi baawde muudum fuu.

¹⁷ Nde nji'unoomi mo ndeen, caamumi yeeso makko hono wo mi maaydo. Ammaa o yowi junngo makko nyaamo dow am, o wi'i:

—Taa hulu! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo, ¹⁸ miin woni buurdo oon. Mi maayiino, ammaa inani kam mido wuuri faa abada. Mido tiigii baawde dow maayde

* 1:9 Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † 1:10 Nyalaande Joomiraado ndeen woni nyannde alan.

e laakara fuu. ¹⁹ Ndelle, winndu ko nji'udaa duum, ko wadata joonin duum e ko waroyta yeeso. ²⁰ Inan maanaa sirri koode jeddi de nji'udaa e junngo am nyaamo de, kam e fitillaaji kanje jeddi: koode jeddi deen wo maleyka'en kawrite goondinbe jeddi deen. Fitillaaji kanje jeddi diin wo kawrite goondinbe jeddi deen.

2

Haala bataakiiji yaade to kawrite goondinbe jeddi

Bataaki to Kawrital gonngal Efeesu

¹ —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Efeesu, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido koode jeddi e junngo muudum nyaamo, jahoowo hakkunde fitillaaji kanje jeddi:

² Mido anndi golle maa e no tinnoridaa ley tampiri. Mido anndi munyal maa. Mido anndi a munyanta bonbe, a ndaartindake wiitotoobe wo nulaabe been, de tawudaa be fenooobe. ³ A jom munyal, a ronndake tiidallaaji saabe innde am, de dum fuu, a selaay jokkude goonga. ⁴ Ammaa mido felire dum do: a yoppii njinngu maa ngu njoginodaa arande nguun. ⁵ Ndelle miccita no ngorrinodaa gilla a saamaay. Tuubu, ngolliraa no ngollirtaano arande ni! Si wanaa duum, si a tuubaay, mi waran to maa mi itta fitilla maa e nokku muudum.

⁶ Ammaa mido yardorii maa dum do: ada wanyi golleeji jokkuba Nikolay* hono no mbanyirmi di, miin du. ⁷ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, mi hokkan dum nyaamude biibe lekki nguurndam ndariiki ley aljanna Laamdo kiin.»

Bataaki to kawrital gonngal Simirna

⁸ —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Simirna, mbi'aa:

«Inan haalaaji arandeejo e cakitotoodo, maaynoodo de iirtii oon:

⁹ Mido anndi torra maada e talkaaku maada, tawee le a jom jawdi. Mido anndi no wiitotoobe wo Alhuudiya'en de nganaa been mbonkorto on. Wo be kawrital rewoobe Seydaani. ¹⁰ Taa hulu torra badiido hewtude ma. Ndaar, Ibiliisa badake faddude wobbe maada ley kasu faa filoo jarribaade ma. A torrete balde sappo. Laatodaa koolniido faa e maayde, de mi hokke nguurndam nduumiidam laatane kufune jaalorgal. ¹¹ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, maayde didaberde ndeen meemataa dum.»

Bataaki to Kawrital gonngal Pergame

¹² —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Pergame, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido kaafaahi ki kunndude muudum didi fuu mbeli:

¹³ Mido anndi nokku do kodudaa, do Seydaani laamii doon. E noon fu, ada tinnii e innde am. A yankiraay goondinde kam fay wakkati nde Antipas seedee am koolniido oon waranoo ley maada ndeen. Wo do Ibiliisa joodii. ¹⁴ Ammaa ina woodi pelooje seeda de njoganimaami: ada munyana yimbe wonbe hakkunde maada habbiibe e jannde Balaama. Kam janngini Balak ferginde Israa'iilankoobe, be nyaama teewuuji cakkanaadi tooruuji, be njeena du. ¹⁵ Wobbe maada du na njokka yimbe Nikolay. Jannde maabe fuu wo fotu bonde. ¹⁶ Ndelle tuubu. Si wanaa dum, mi waran to maa joonin, mi habira e maabe kaafaahi ngonki e hunnduko am ki. ¹⁷ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum! Jaaliido fuu, mi hokkan dum nyaamdu suudiindu wi'eteendu «manna». Mi hokkan dum kaayel danewel du. Dow kaayel ngeel innde heyre ina winndaa nde fay gooto anndaa si wanaa kokkaado dum.»

Bataaki to kawrital gonngal Tiyatira

¹⁸ —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Tiyatira, mbi'aa:

* ^{2:6} Aayaaje 2, 20, e 24 ina tindina yimbe faa ndeentoo e jannde Nikolay'en. Wo diina fewreejo kaalaado katin ley aaya 15 ammaa en anndanaa kabaaru diina oon.

«Inan haalaaji Bii Laamdo mo gite muudum njalbirta hono demle yiite, mo koyde muudum delkirta hono njamndi mbodeeri ciwaandi ni:

¹⁹ Mido anndi golleeji maa e njingu maa e goondinal maa e ballal ngal ngadandaa wobbe, kam e munyal maa. Mido anndi golleeji maa cakitiidi buri arandeeji diin heewude. ²⁰ Ammaa mido felire dum do: ada munyana Yesabel, debbo biitotoodo wo annabaajo oon. Imo wosina maccube am, imo janngina dum'en fijirde e nyaamude teewuuji cakkanaadi tooruji. ²¹ Mi hokkii mo wakkati no o tuubira, ammaa o yidaa tuubude e fijirde makko ndeen. ²² Saabe majjum mi faddan mo dow leeso naawalla. Fijidoobe e makko been du, si tuubaay e golle makko, mi torran dum'en torraaji mawdi. ²³ Mi halkan bibbe makko du. Ndeen kawrite goondinbe deen fuu anndan miin woni ndaartintotoodo hakillooji e berde. Katin du mi yoban gooto moodon fuu haddi golle muudum. ²⁴ Ammaa onon yimbe Tiyatira heddiibe be njokkaay laawol ngol been, be ngolliraay ko wobbe mbi'ata «sirriiji Seydaani luggudi», mido wi'a on: mi yowataa dow moodon donngal gonngal ²⁵ si wanaa tinnodon e ko njogidon duum faa nde ngarumi. ²⁶ Jaaliido – dum woni gadoowo muuyde am faa yehi timmoode oon – mi hokkan dum baawde dow laamorde adunaaru. ²⁷ Jaaliibe been ndurdan de e sawru njamndi, pusiran de hono no loode pusirta ni. ²⁸ Mi hokkan dum'en baawde, hono no Baaba am hokkiri kam miin du. Mi hokkan be hoodere fajiri ndeen du. ²⁹ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

3

Bataaki to kawrital gonngal Sardis

¹ – Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Sardis, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiido ruuhuuji Laamdo jeddi e koode jeddi:

Mido anndi golle maa. Ada wi'ee a buurdo, tawee le a maaydo. ² Hakkil! Cembindinaa seeda mo njogidaa oon gilla waataay, sabo mi tawaay golle maa ina kibbi yeeso Laamdo am. ³ Ndelle, miccita no kebirdaa e no nanirdaa Kabaaru Lobbo oon. Tuubu, de ngolliraa dum. Si a hakkilaay, mi wardan hono no gujjo ni, de a anndataa wakkati mo ngarammi mabbude ma. ⁴ Ammaa, ada woodi do Sardis doon yimbe be tuuninaay kaddule mubben. Be bornoto kaddule daneeye be njaada e am, sabo ibe poti e majjum. ⁵ Hono noon jaaliido fuu bornortoo kaddule daneeye. Abada mi tosataa innde muudum e dewtere nguurndam ndeen. Mi seedoto imo jeydaa e am yeeso Baaba am e maleyka'en muudum. ⁶ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

Bataaki to kawrital gonngal Filadelfi

⁷ – Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Filadelfi, mbi'aa:

«Inan haalaaji ceniido goongante, tiigiido cokitirgal Daawda. Si o omtii, fay gooto ommbataa. Si o ommbii, fay gooto omtataa.

⁸ Mido anndi golle maa. Ndaar, mi omtii dammbugal yeeso maa ngal fay gooto waawaa ommbude. Aan e famdude semmbe fuu, a haybii konngol am, a yankiraay innde am. ⁹ Haya, mi neldete jeyaaɓe e kawrital rewoobe Seydaani wiitotoobe wo Alhuudiyankooɓe tawee be fenoobe, be nganaa. Mi dooldan be be ngara be kujidowa to koyde maa. Ndeen be paaman mi yidii ma. ¹⁰ A haybii ko njamirmaami duum, a munyii sanne. Saabe dum, mi reenete e wakkati nde billaare warata hora adunaaru faa ndaartindoo yimbe fuu. ¹¹ Mi badake warude. Tinna e ko njogidaa duum taa fay gooto teeta kufune maa jaalorgal. ¹² Jaaliido fuu, mi wadan dum bimmbeere ley suudu Laamdo am seniindu. O wurtataako e mayru abada. Mi winndan e dow makko innde Laamdo am e innde ngalluure muudum. Ngalluure ndeen wo Urusaliima keso yuuroowo dow kammu to Laamdo am de jippoo. Mi winndan e dow makko innde am heyre ndeen. ¹³ Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

Bataaki to kawrital gonngal Lawdikiya

¹⁴ —Winndan maleyka kawrital goondinbe gonngal Lawdikiya, mbi'aa:
«Inan haalaaji bi'eteedo Aamiina oon, seedaaku koolniido goongante, mo tageefo oon fuu laatorii saabe muudum:

¹⁵ Mido anndi golle maa, a feewaa a wulaa. Wo a laato peewudo naa buldo! ¹⁶ Saabe ko tawaa a feewaa a wulaa duum, hunnduko am tuutete. ¹⁷ Ada wi'a: «Mi jom jawdi, mi hawrundurii jawdi, mi haajaaka fay huunde.» Tawi le, a anndaa wo a mettudo hoore, a jurminiido, a talkaajo, a bumdo, a koldo! ¹⁸ Mido tindine, coodaa to am kanje laabiniraado yiite, faa kebaa jawdi ngoongalaari. Coodaa to am du kaddule daneeje bornodaa, faa cuuraa banndu maa boldu nduun e semteende. Katin du, coodaa to am nebbam faa mbujaa gite maa de kebaa nji'aa. ¹⁹ Miin, mido fela yimbe be njidumi, mido dartina dum'en. Ndelle, tinnodaa, tuubaa! ²⁰ Inani mido darii e dammbugal, mido salmina. Neddo fuu nando daande am de omti dammbugal, mi naatan to muudum, mi nyaamda e muudum, kam du nyaamda e am. ²¹ Jaaliido fuu, mi hokkan dum joododaade e am dow joodorgal am laamu, hono no miin du njaaloriimi de njoododiimi e Baaba am dow joodorgal muudum ni. ²² Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinbe duum!»

4

Haala dammbugal omtiingal dow kammu

¹ Caggal duum, yeewumi, de nji'umi dammbugal ina omtii dow kammu. Daande nde nanunoomi arande wa'unde hono buututal ina haalda e am ndeen, ina wi'a:

—Yeenu ngaraa do, faa mi holle ko haani laataade caggal joonin.

² Wakkati gooto Ruuhu heewi kam, de nji'umi joodorgal laamu dow kammu. Goddo ina joodii dow maggal. ³ Joodiido oon, tagaadi muudum ina jalbira hono no hayre yaspa, ina wojjitira hono no hayre sardis. Ciibociibongal ina fiilii joodorgal ngaal, ina jalbira hono no hayre emerooda ni. ⁴ Joodorgal ngaal, joodorde laamu noogay e nay ina piilii ngal. Mawbe noogayo e nayo ina njoodii dow majje, ina bornii kaddule daneeje, kufuneeje gadiraade kanje ina ngoni e ko'e mabbe. ⁵ Mayye e sawtuuji e diggaali ina njalta e joodorgal laamu ngaal. Yeeso maggal doon ina woodi docce jeddi kubbooje. Deen ngoni ruuhuuji Laamdo jeddi diin. ⁶ Ko wa'i hono maayo laabungo tal nanndungo e daandorgal ina weertii yeeso maggal.

Dakkol joodorgal laamu ngaal ina woodi kulle nay buurde. Ide piilii ngal, ide keewi gite yeeso e caggal fuu. ⁷ Huunde wuurnde arandeere ndeen ina wa'i hono laddeeru. Didaberde ndeen ina wa'i hono ngaari. Tataberde ndeen, yeeso muudum ina wa'i hono yeeso bii-Aadama. Nayaberde ndeen ina wa'i hono ciilal piiroowal. ⁸ Kulle buurde nay deen, gootel fuu ina woodi bippeeje jeegom. Bippeeje deen ina keewi gite ley e dow fuu. Jemma e nyalooma fuu de celataa yimude, ide mbi'a:

«Ceniido, Ceniido, Ceniido,
wo Laamdo Joomiraado jom baawde fuu,
gonnoodo, gondo, gonoowo oon!»

⁹ Kulle buurde nay deen ina ndarjina, ina teddina, ina njetta joodiido dow joodorgal laamu, buurdo faa abada oon. ¹⁰ Nde be ngadata dum fuu, mawbe noogayo e nayo been kippoto e leydi yeeso joodiido e joodorgal oon, kujidana buurdo faa abada oon. Ibe njoyyina kufuneeje mabbe yeeso joodorgal ngaal, ibe mbi'a:

¹¹ «Joomiraado amin, Laamdo amin,
ada foti hebude darja e teddeengal e baawde,
sabo aan tagi huunde fuu.

Wo saabe muuyde maa dum laatorii,
wo saabe muuyde maa tagirdaa dum.»

5

Haala dewtere Laamdo e kaando omtude nde

¹ Caggal duum, nji'umi e junngo nyaamo joodiido dow joodorgal laamu oon dewtere taggaande. Gereegi mayre didi fuu ina mbinndaa. Inde ommbiraa takkande maandinaade jeddi. ² Ndeen nji'umi maleyka jom semmbe ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Moy foti e takkitinde takkande takkaade deen, de omta dewtere taggaande nde?

³ Ammaa fay gooto walaa dow kammu, walaa dow leydi, walaa ley leydi baawdo omtude dewtere taggaande ndeen naa ndaarude ley mayre. ⁴ Mboyumi bojji cattudi, sabo hebaaka potudo omtude dewtere ndeen naa ndaarude ko woni e mayre. ⁵ Ndeen gooto e mawbe been wi'i kam:

—Taa woy! Inan, laddeeru jeyaandu e lenyol Yahuuda, yuurndu e Daawda nduun, jaalake. Kayru waawi omtude takkande takkaade jeddi deen, de omta dewtere ndeen.

⁶ Ndeen nji'umi Jawgel ina darii hakkunde joodorgal ngaal. Kulle nay buurde deen e mawbe been ina piilii ngel. Ingel nanndi e kirsanoongel. Ingel woodi luwe jeddi e gite jeddi. Deen ngoni ruuhuuji Laamdo jeddi nuleteedi e adunaaru ndu fuu. ⁷ Jawgel ngeel yehi, jabowi dewtere taggaande ndeen e junngo nyaamo joodiido dow joodorgal oon. ⁸ Ko ngel jabi dewtere ndeen duum, kulle nay buurde deen e mawbe noogayo e nayo been kippii e leydi yeeso maggel. Mono fuu ina woodi hoddu e urdude kanjeere heewnde uurdi, dum woni du'aawuuji seniibe been. ⁹ Heddi iibe njima jimol kesol, iibe mbi'a:

«Ada foti e jabude dewtere ndeen

de takkitaa takkande uddiraade nde,

sabo a hirsanooma.

E yiyam maa coottirdaa yuurube

e lenyi fuu e demle fuu e siyiji yimbe fuu e laamorde fuu

faa be njeydaa e Laamdo.

¹⁰ A wadii be jeyaabe e laamu e almaami'en gollanoobe Laamdo meeden.

Be laamoto adunaaru.»

¹¹ Caggal duum nji'umi ley holleede, de nanumi daade maleyka'en heewbe. Ibe ngada ujunaaje ujunaaje duudde. Ibe piilii joodorgal ngaal e kulle buurde deen e mawbe been,

¹² iibe njimira daade toowde, iibe mbi'a:

«Jawgel kirsanoongel ngel

ina foti e hebude baawde e jawdi

e hakkilantaaku e semmbe

e teddeengal e darja e manoore!»

¹³ Ndeen nanumi tageefo wonngo dow kammu fuu e ko woni dow leydi e ko woni ley leydi e ko woni dow maayo e ko woni e mubben fuu, ina mbi'a:

«Manoore e teddeengal e darja e baawde

ngoodanii joodiido dow joodorgal ngaal oon

e Jawgel ngeel faa abada!»

¹⁴ Kulle nay buurde deen njaabii:

—Aamiina.

Mawbe been du, kippii e leydi, kujidi.

6

Takkande takkaade jeddi

Haala takkitingol takkande arandeere: jaalagol

¹ Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii wootere e takkande takkaade jeddi deen. Nanumi wootere e kulle nay buurde deen ina iidina daande muudum hono riggaango, ina wi'a:

—War!

² Yeewumi, nji'umi puccu ndaneewu. Baddiido ngu oon ina tiigii kalawal laanyal. O hokkaa kufune laamu. Wo o jaaliido, de o wurtii faa o beyda jaalorgal.

Haala takkitingol takkande didaiberde: barundural

³ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande didaɓerde ndeen, nanumi huunde wuurnde didaɓerde ndeen ina wi'a:

—War!

⁴ Ndeen puccu gonngu, mbodeewu yalti. Badɗiido ngu oon hokkaa laawol faa itta jam e adunaaru, faa yimbe mbarundura. O hokkaa kaafaahi mawki.

Haala takkitingol takkande tataɓerde: tiidalla

⁵ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande tataɓerde ndeen, nanumi huunde wuurnde tataɓerde ndeen ina wi'a:

—War!

Nji'umi puccu baleewu. Badɗiido ngu oon ina tiigii etirgal e junngo muudum. ⁶ Nanumi ko nanndi e daande neddo yuurii hakkunde kulle nay buurde deen, ina wi'a:

—Kiloo alkama wo ceede golle nyalooma soodete. Kilooji tati gawri du wo ceede golle nyalooma coodete. De taa bonnu nebbam e cabijam.

Haala takkitingol takkande nayaɓerde: maayde

⁷ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande nayaɓerde ndeen, nanumi daande huunde wuurnde nayaɓerde ndeen, ina wi'a:

—War!

⁸ Yeewumi, nji'umi puccu oolu. Badɗiido ngu oon ina wi'ee Maayde, laakara ina jokki mo. Be kokkaa baawde dow nayaɓerde adunaaru faa be mbarda yimbe kaafaahi e rafo e baasiiji e kulle ladde.

Haala takkitingol takkande joyaɓerde: wardaabe saabe seedaaku muɓben

⁹ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande joyaɓerde ndeen, nji'umi to ley hirsirde rewreteende Laamdo toon yonkiiji wardanoobe saabe dwtanaade konngol Laamdo e seedaaku ngu be ceedii nguun. ¹⁰ Be yeewnii faa toowi, be mbi'i:

—Joomiraado ceniido goongante, faa ndey ndoomudaa faa carodaa yimbe wonbe e adunaaru ndu been? Ndeye njomnitotodaa be rufugol yiyam amin?

¹¹ Mono e maɓbe fuu hokkaa saaya ndaneeha. Be mbi'aa be powta seeda tafon, faa limgal gollidiibe maɓbe, sakiraaɓe maɓbe fodanaabe wareede hono maɓbe been, kibba.

Haala takkitingol takkande jeegaɓerde: nyalooma mawdo

¹² Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii takkande jeegaɓerde ndeen. Wakkati oon leydi dimmbi dimmbagol manngol. Naange bawliri faa nanndi hono kaasa baleewa, lewru du fuu wojiiri hono yiyam. ¹³ Koode kammu deen caami e leydi hono no biɓbe yibbi kece caamirta si henndu mawndu wifii. ¹⁴ Kammu oon du dilli, taggiraa hono no daago taggirtee ni. Baamle e duude fuu doofaa e nokkuuje muɓben. ¹⁵ Ndeen kaanankoobe adunaaru e yimbe teddube e hooreebe sordaasiibe e joomiraaɓe jawdi e jom'en semmbe e rimbe e riimaybe fuu cuudii ley lohi baamle e hakkunde tefaaɓe baamle. ¹⁶ Heddiibe mbi'a baamle e tefaaɓe deen:

—Caamee dow amin! Cuudon min e yeeso joodiido dow joodorgal laamu oon! Cuudon min e tikkere Jawgel ngeel! ¹⁷ Sabo nyannde tikkere maɓbe mawnde ndeen yottake. Moy waawi dadude?

7

Haala yimbe 144 000 wadaabe maande

¹ Caggal duum, mi yi'ii maleyka'en nayo ina ndarii e jihaaji adunaaru nay. Ibe paddii keni adunaaru nay diin, taa di mbifa, wanaa dow leydi, wanaa dow maayo, wanaa dow lekki. ² Nji'umi katin maleyka goddo yuurudo funnaange ina tiigii gadirgal maande Laamdo buurdo. O yeewnii daande toownde to maleyka'en nayo hokkaaɓe baawde torrude leydi e maayo been. ³ O wi'i be:

—Taa mbonnee leydi naa maayo naa ledde de tafon, faa min ngada maande e tiide maccube Laamdo meeden been.

⁴ Ndeen nanumi limgal wacfaabe maande e tiide muɓben been: iɓe ngada ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Wo ɓe maandinaabe yuuruɓe e lenyi Israa'iilankooɓe diin fuu:

⁵ yuuruɓe e Yahuuda ujunaaje sappo e dido (12 000),

yuuruɓe e Ruuben, ujunaaje sappo e dido,

yuuruɓe e Gada, ujunaaje sappo e dido,

⁶ yuuruɓe e Aser, ujunaaje sappo e dido,

yuuruɓe e Naftali, ujunaaje sappo e dido,

yuuruɓe e Manasa, ujunaaje sappo e dido,

⁷ yuuruɓe e Simeyon, ujunaaje sappo e dido,

yuuruɓe e Lewi, ujunaaje sappo e dido,

yuuruɓe e Isakar, ujunaaje sappo e dido,

⁸ yuuruɓe e Jabulon, ujunaaje sappo e dido,

yuuruɓe e Yuusufi, ujunaaje sappo e dido,

yuuruɓe e Benyamin, ujunaaje sappo e dido.

Lenyi diin fuu ngadanaama maande.

No yim ɓe lenyi fuu njettirta Laamɗo

⁹ Caggal duum, yeewumi, nji'umi jamaa keewɗo mo limataako yuuruɗo e laamorde fuu e lenyi fuu e siyiji yimɓe fuu e demle fuu. Iɓe ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal e Jawgel ngeel. Iɓe ɓornii saayaaji daneeji, licce tamarooje ina ngoni e juude maɓɓe. ¹⁰ Iɓe ilina, iɓe mbi'a:

—Kisindam to Laamɗo meeden joodiido dow joodorgal laamu ngaal yuurata, kam e Jawgel ngeel.

¹¹ Maleyka'en been fuu ina ndarii, ina piilii joodorgal ngaal e mawɓe been e kulle nay buurde deen. Be fuu ɓe kippi geese maɓɓe e leydi, iɓe kujidana Laamɗo. ¹² Iɓe mbi'a:

«Aamiina.
Manoore e darja e hakkilantaaku e yettoore

e teddeengal e baawde e semmbe,

fuu ngoodanii Laamɗo meeden faa abada!

Aamiina.»

¹³ Ndeen gooto e mawɓe been yami kam:

—Beye ngoni yimɓe ɓorniiɓe saayaaji daneeji ɓe? Faa toy ɓe yuuri?

¹⁴ Mbi'umi mo:

—Joomam, aan woni anndudo.

O jaabii kam, o wi'i:

—Kamɓe ngoni yuuruɓe e torra mawɗo. Be lonnii saayaaji maɓɓe, ɓe ndawninirii di yiyyam Jawgel ngeel.* ¹⁵ Dum saabii de ɓe keddoto yeeso joodorgal laamu Laamɗo ngaal, ɓe ndewa mo jemma e nyalooma ley suudu makko seniindu nduun. Joodiido dow joodorgal laamu oon huuran ɓe hukum muudum. ¹⁶ Be njolbataa katin, ɓe domdataa katin. Be naangataake, nguleefi fuu tappataa ɓe katin. ¹⁷ Sabo Jawgel gonngel hakkunde joodorgal laamu ngeel duran ɓe, yaara ɓe to ildude ndiyam kokkoojam nguurndam. Laamɗo mooytan gondi gite maɓɓe fuu.

8

Haala takkitingol takkande jeddaɓerde: deyyere mawnde

¹ Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande jeddaɓerde ndeen, kammu oon deyyinii siw faa wadi hono feccere yamnde wootere. ² Ndeen nji'umi maleyka'en njeddo dariiɓe yeeso Laamɗo. Be kokkaa buutute jeddi.

³ Maleyka goddo jogiido urdude kanjeere darowii dakkol hirsirde rewreteende Laamɗo. O hokkaa uurdi keewndi faa o sakkida dum e du'aawuuji seniibe, o yottina di dow hirsirde kanjeere wonnde yeeso joodorgal laamu ndeen. ⁴ Cuurki uurdi ndiin

* ^{7:14} Maanaa ɓe ndawninirii saayaaji maɓɓe yiyyam, woni hakkeji maɓɓe fuu njaafaama.

e du'aawuuji seniibe diin yuuri e junngo maleyka oon de yeenti to Laamdo. ⁵ Maleyka oon hooyi urdude ndeen, hebbini nde yiite e ley hirsirde ndeen, de faddi nde e leydi. Ndeen diggaali e dukooji ngadi, mayye mayyi, leydi du dimmbii.

Luwe jeddi

⁶ Caggal duum, maleyka'en njeddo jogiibe buutute jeddi been cegilanii fuufude de.

Haala buututal arandeewal

⁷ Maleyka arandeejo oon fuufi buututal muudum, de marmalluuje e yiite jillun-duraange e yiyam paddaa dow leydi. Feccere tataberde leydi ndiin wulaama, feccere tataberde ledde deen wulaama, hudo hecco koon du fuu wulaama.

Haala buututal didabal

⁸ Maleyka didabo oon fuufi buututal muudum, de ko wa'i hono waamnde mawnde hubboore faddaa e ley maayo. Tataberde maayo ngoon laatii yiyam, ⁹ tataberde kulle buurde gonde e maayo ngoon mbaati, tataberde laanaaji ndiyam du kalkii.

Haala buututal tatabal

¹⁰ Maleyka tatabo oon fuufi buututal muudum, de hoodere mawnde hubbiroore hono no doccal ni yuuri dow kammu, saami e tataberde gooruuji e ildude ndiyam. ¹¹ Hoodere ndeen «Kaadeefi» wi'etee. Nde haadini feccere tataberde diyeele deen. Yimbe heewbe maayi saabe ndiyam daam haadinaama rok.

Haala buututal nayabal

¹² Maleyka nayaabo oon fuufi buututal muudum. Ndeen feccere tataberde naange e feccere tataberde lewru e feccere tataberde koode piyaa, faa gootel fuu tataberde muudum niibi. Jemma e nyalooma fuu mbaasa tataberde annoora mubben.

¹³ Caggal duum, nji'umi ciilal ina fiira dow, nanumi inde yeewnoo e daande toownde, inde wi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Bone woodanii yimbe adunaaru nde maleyka'en tato heddiibe been puufii buutute mubben!

9

Haala buututal joyabal

¹ Maleyka njoyaabo oon fuufi buututal muudum. Nji'umi hoodere yuuri dow kammu, saami e leydi. Nde hokkaa cokitirgal bunndu ndu luggeefi mum walaa do haadi. ² Nde sokiti bunndu nduun, de cuurki yalti e mayru hono no duppirde mawnde ni. Cuurki kiin niibini naange e mbeeyu* fuu. ³ Babatti njalti e cuurki kiin, cankitii e leydi. Di kokkaama baawde torrude hono jahe ni. ⁴ Di njamiraa taa di mbonna hudo naa ledde naa huunde fuu ko fudata e leydi, ammaa di torra yimbe be maande Laamdo walaa e tiide mubben been tan. ⁵ Di kokkaa torrude yimbe been faa naawa haddi lebbi joy, ammaa di kokkaaka warude be. Torra majji ina nanndi e torra mo yaare fidi. ⁶ Ley lebbi diin, yimbe piloto maayde de kebataa. Be muuyan maayde, ammaa maayde doggan be.

⁷ Babatti diin ina nanndi e pucci cegilaniidi wolde. Dow ko'e majji ina ngoodi ko nanndi e kufuneeje gadiraade kanje. Geese majji ina nga'i hono geese yimbe. ⁸ Idi njogii cukuli hono cukuli rewbe. Nyiiye majji ina nga'i hono nyiiye dawaadi ladde. ⁹ Ko wa'i hono jamde ina ngoni e becce majji. Sawtu bippeele majji ina wa'i hono torkooji di pucci keewdi ndaasata ina ndoggana wolde. ¹⁰ Idi ngoodi lacce jogiide kure hono jahe. Ley lacce deen ina ngoodi baawde torrude yimbe haddi lebbi joy. ¹¹ Kaananke majji woni maleyka kawjotoodo bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi oon. Innde makko e ibraninkoore wo Abadon, e ley geresankoore wo Apolijon (dum na fiirta «Kalkoowo»).

¹² Bone arandeejo oon faltake. Ndaar, bonandaaji didi ina ngara caggal majjum.

Haala buututal jeegabal

* 9:2 Mbeeyu wo bolum hakkunde kammu e leydi.

¹³ Maleyka njeegaḅo oon fuufi buututal muudum, de nanumi daande yuurunde to luwe nay gonde e cobbuli hirsirde kanjeere wonnde yeeso Laamdo ndeen. ¹⁴ Daande ndeen ina wi'a maleyka njeegaḅo jogiido buututal oon:

—Habḅitin maleyka'en nayo habḅaaḅe to maayo manngo wi'eteengo Efarata.

¹⁵ Ndeen maleyka'en nayo been kabḅitaa faa mbara tataberde yimḅe adunaaru. Laamdo na segilaninoo ḅe saabe wakkati o, saabe hitaande nde e lewru ndu e nyalooma o e yamnde nde. ¹⁶ Mi nanii limgal konunkooḅe waddiibe pucci: wo ḅe ujunaaje noogay kile ujunaaje sappo. ¹⁷ Inan no njiirumi pucci diin e waddiibe been e ley holleede am: ibe ḅornii kaddule jamde bodeeje coy hono yiite, kam e bulabulaaje hono kammu e oole hono sitti. Ko'e pucci diin ina nga'i hono ko'e dawaadi ladde. Yiite e cuurki e sitti ina mburtoo e kunndude majji.† ¹⁸ Masiibaaji tati diin, dum woni yiite ngeen e cuurki kiin e sitti oon, njalti e kunndude pucci diin de mbari tataberde yimḅe adunaaru. ¹⁹ Baawde pucci diin ina ngoni e kunndude majji, fay e lacce majji du. Lacce majji deen ina nanndi e bolle. Ide ngoodi ko'e, e ko'e deen di mbarminirta yimḅe.

²⁰ Yimḅe heddiibe ḅe masiibaaji diin mbaraay been tuubaay e golle juude muḅḅen. Be njoppaay sujidande ginnaaji, kam e tooruuji gadiraadi kanje e cardi e njamndi mbodeeri e kaaye e ledde. Iḅe kujidana tooruuji di nji'ataa, di nanataa, di njahataa. ²¹ Be tuubaay e wadude bar-ko'e, ḅe tuubaay e ndaggadaaku maḅḅe e fijirde maḅḅe e nguyka maḅḅe.

10

Haala maleyka jogiido dewtel taggitaangel

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka goddo jom semmbe ina yuura dow kammu ina jippoo. Ruulde ina fiili dum, ciibociibongal ina tiimti hoore muudum. Yeeso muudum ina delka hono naange, koyde mum du ina nga'i hono bimmbeeje yiite. ² Imo tiigii dewtel taggitiingel e junngo makko. O darni koyngal makko nyaamal dow maayo, o darni nanal dow leydi. ³ O yeewnii daande toownde hono no laddeeru ubbirta ni. Nde o yeewninoo ndeen, diggaali jeddi njaaborii mo e hoolo muḅḅen, kam'en du. ⁴ Nde diggaali jeddi diin tilinoo haalude ndeen, nesumi winndude, ammaa nanumi daande yuuri dow kammu, ina wi'a kam:

—Taa winndu ko diggaali jeddi diin mbi'i duum, accu dum laatoo kumpa!

⁵ Ndeen maleyka mo nji'umi ina darii dow maayo e dow leydi oon hunci junngo muudum nyaamo faa dow, ⁶ hunorii Buurdo duumiido faa abada, tagudo kammu e ko woni e muudum, e leydi e ko woni e muudum, e maayo e ko woni e muudum. Maleyka oon wi'i:

—Wakkati heddaaki katin! ⁷ Ammaa e ley balde de buututal maleyka njeḅḅaḅo ngal fuufata deen, Laamdo tabintinan anniya muudum cuudinoodo. Dum laatorto hono no o wiirunoo annabaabe maccube makko been ni.

⁸ Ndeen daande yuurannoode kam dow kammu ndeen haaldi e am katin, wi'i:

—Yahu jaboy dewtel taggitiingel, gonngel e junngo maleyka dariido dow maayo e leydi ngeel.

⁹ Njahumi to maleyka oon, mbiimi dum hokka kam dewtel ngeel. O wi'i kam:

—Jabu ngel, modaa! Ngel haadan ley reedu maa rok, ammaa ngel welan e hunnduko maa hono no njuumndi ni.

¹⁰ Njabumi dewtel ngeel e junngo maleyka oon, modumi ngel. Ngel weli e hunnduko am hono njuumndi, ammaa nde modunoomi ngel fu, ingel haadi e ley reedu am rok!

¹¹ Caggal duum, mbi'aami:

—Ina tilsi mbaajodaa annabaaku katin e dow siyiiji yimḅe heewḅe e laamorde e demle keewde e kaanankooḅe heewḅe.

11

Haala seedaaku annabaabe dido

† 9:17 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuḅa.

¹ Ndeen kokkaami sawru fonndirdu, mbi'aami:

—Umma, fonndoy suudu Laamdo seniindu e hirsirde ndeen, kiisodaa rewoobe wonbe doon been. ² Ammaa taa fonndu taliyaare mayru. Accu nde, sabo nde hokkaama laamorde adunaaru. De njaaban ngalluure seniinde ndeen faa wada lebbi capande nay e didi. ³ Mi hokkan seedebe am dido mbaajoo annabaaku haddi balde ujunere e keme didi e capande jeegom, ibe bornii tekke bootooji.*

⁴ Seedebe dido been ngoni ledde jaytun didi e fitillaaji didi dariidi yeeso Joomiraado jom adunaaru ndu. ⁵ Neddo fuu jidudo torrude be, yiite yaltan e kundude mabbe, halka dum. Jidudo torrude be fuu, tilay halkiree noon. ⁶ Ibe njogii baawde hadude kammu tobude haddi balde annabaaku mabbe deen. Ibe njogii baawde waylitinde diyeele laatoo yiyam. Nde be muuyi fuu, ibe mbaawi jippinde e adunaaru sii masiiba fuu.

⁷ Nde dido been tilinoo e seedaaku mubben nguun fuu, ndaabaawa mbonnga njeyaanga e bunndu ndu luggefi muudum walaa do haadi ngaan yaltan de yana e mabbe, jaaloo be, wara be. ⁸ Balli mabbe mbaaloto e dow laawol ngalluure mawnde, do Joomiraado mabbe tontanoo e leggal palaangal doon. Ngalluure ndeen ina nanndi e Sodoma† naa Misira. ⁹ Siyiji yimbe fuu e lenyi fuu e demle fuu e laamorde fuu nji'an balli mabbe ko fotata e nyaloomaaji tati e feccere nyalooma. Be caloto di ngattee ley saabeere. ¹⁰ Yimbe adunaaru ceyorto saabe maayde mabbe ndeen. Be mbeltoto, be kokkundura dokke dow weltaare, sabo annabaabe dido been torriino be sanne. ¹¹ Ammaa caggal nyaloomaaji tati e feccere diin, foofaango nguurndam yuuri to Laamdo naati annabaabe dido been, de ummitii, ndarii. Kulol manngol nanngi ndaarannoobe dum'en been fuu. ¹² Daande toownde yuuri dow kammu, ina wi'a be:

—Yeejee ga!

Be yeenji dow kammu e ley ruulde. Waybe be fuu keddii ina ndaara be. ¹³ Wakkati oon, leydi dimmbii semmbe, de feccere sappoberde ngalluure ndeen saami. Yimbe ujunaaje njeddo kalkii. Heddiibe been kuli, mawnini Laamdo jom kammu oon.

¹⁴ Bone didabo oon faltake. Ndaar, bone tatabo oon ina wara law.

Haala buutatal jeddabal

¹⁵ Maleyka njeddabo oon fuufi buutatal muudum. Ndeen daade toowde nanaa dow kammu, ina mbi'a:

—Laamu adunaaru ndu fuu laatake laamu Joomiraado meeden e Almasiihu muudum. O laamoto faa abada abadin!

¹⁶ Mawbe noogayo e nayo joodiibe dow joodorde yeeso Laamdo been kippi geese mubben e leydi, cujidani Laamdo. ¹⁷ Ibe mbi'a:

«Miden njette, Laamdo Joomiraado jom baawde fuu,

gondo, gonnoodo oon miden njette,

sabo a gollirii baawde maa mawde deen,

a tabintinii laamu maa.

¹⁸ Laamorde adunaaru deen wo tikkude,

ammaa tikkere maa warii.

Wakkati warii faa carodaa maaybe.

Wakkati warii faa mbarjodaa annabaabe maccube maa,

seniibe hulbe innde maa been,

teddube e lo'ube fuu.

Wakkati warii faa kalkaa halkooobe adunaaru been du.»

¹⁹ Ndeen suudu Laamdo seniindu wonndu dow kammu nduun omtaa, keesuwal amaana ngaal bangi e ley mayru. Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, leydi dimmbii, marmalluujje butte caami.

* 11:3 Maanaa be bornoo tekke bootooji woni hollude cunu, hono no rewbe maayraabe cuddortoo ni. † 11:8 Sodoma wo wootere e galluujje didi de Laamdo halki saabe heewgol majje hakkeji. Ndaaree Fudfoode 19.1-29.

12

No kuungal waddi e debbo jom njatawere

¹Maande haayniinde bangi dow kammu. Debbo ina bornii naange. Lewru ina woni ley njaabirdi muudum. Hoore muudum na fiila taarde koode sappo e didi. ²Wo o debereedu, imo wulla saabe naawalla njatawere. Ndimu nguun ina tiidi mo. ³Ndeen maande wonnde bangi dow kammu. Ina woodi kuungal bodewal manngal nanndungal e mboddi. Ingal woodi ko'e jeddi e luwe sappo, hoore fuu ina woodi kufune laamu. ⁴Laasi maggal wuuwi feccere tataberde koode kammu, faddi de e leydi. Ngal darii yeeso debbo jom njatawere oon faa si rimii fu, ngal moda biyum oon.

⁵Ndeen o rimi bidfo gorko, durdoowo laamorfe adunaaru fuu e sawru njamndi. Bidfo oon dippitaa, yaraa to Laamfo e joodorgal muudum laamu. ⁶Debbo oon doggiri ley ladde, yehi nokku do Laamfo segilaninoo dum. O haybowaa toon balde ujunere e keme didi e capande jeegom (1 260).

⁷Wolde wadi dow kammu toon. Maleyka bi'eteedfo Miikaa'iilu e maleyka'en muudum kawriti, kabi e kuungal ngaal. Kuungal ngaal e maleyka'en muudum du kabi e maabe. ⁸Ammaa Miikaa'iilu'en njaalake ngal, kangal e maleyka'en maggal, de be mursi nokku maabe gondo dow kammu oon. ⁹Kuungal manngal ngaal riiwaama. Kangal woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani, njarribotoondi adunaaru ndu fuu. Ndi faddaama e leydi, kayri e maleyka'en mayri fuu.

¹⁰Ndeen nanumi daande toownde yuurunde dow kammu, ina wi'a:
«Joonin kisindam Laamfo meeden yottake!

Semmba e laamu muudum njottake!

Laamu ina woni e hawju Almasiihu!

Sabo peloowo sakiraabe meeden,

peloowo be to Laamfo jemma e nyalooma oon,
riiwaama dow kammu.

¹¹Sakiraabe meeden been njaalorake mo yiyam Jawgel ngeel,
e seedaaku ngu be ngadi dow maggal.

Be pilaaki reenude yonkiji maabe e maayde.

¹²Ndelle, kammu e wonbe dow muudum fuu mbeltee!
Ammaa bone woodanii leydi e maayo!

Sabo Ibiliisa jippake to moodon.

Ina tikki tikkere mawnde,

sabo ina anndi wakkati seeda tan heddani dum.»

¹³Nde kuungal nanndungal e mboddi ngaal faamunoo faddaama e leydi ndeen, ngal tewni debbo dimfo bidfo gorko oon. ¹⁴Debbo oon hokkaa bippee ciilal manngal, faa fiirda yaha nokkuure nde segilanaa ley ladde ndeen. Toon o haybetee haddi wakkati e wakkatiji didi e feccere wakkati, faa o reenoo e mboddi ndiin. ¹⁵Ndeen mboddi ndiin tuuti ndiyam, dam ili caggal debbo oon hono maayo faa dam hooya mo. ¹⁶Ammaa, leydi ndiin wallii debbo oon, ndi aari hunduko mayri, ndi modi ndiyam dam kuungal ngaal tuuti daam. ¹⁷Kuungal manngal ngaal tikkani debbo oon sanne, yehi haboyde e heddiibe e yuwdi debbo oon. Been ngonni dwtaniibe jamirooje Laamfo de tiigii seedaaku ngu Iisaa waddi nguun. ¹⁸Kuungal ngaal ina darii dow njaareendi daande maayo.

13

Haala ndaabaawa yuurnga ley maayo

¹Caggal duum, nji'umi ndaabaawa njogiinga luwe sappo e ko'e jeddi ina wurtoo e maayo ngoon. Luwal fuu ina woodi kufune laamu. Inde mbonkorde Laamfo ina mbinndaa e dow ko'e deen fuu. ²Ndaabaawa nga nji'umi ngaan ina nanndi e cirgu. Koyde magga ina nga'i hono koyde huunde wi'eteende ursu*. Hunduko magga ina wa'i

* 13:2 Ursu wo kuungal manngal. Teppeeje maggal ina mawni, ingal jogii leebi e pedeele juudfi beldi.

hono no hunnduko laddeeru ni. Kuungal nanndungal e mboddi ngaal hokki nga semmbe muudum, e joodorgal muudum laamu ngaal, e baawde mawde. ³ Hoore wootere e ko'e ndaabaawa ngaan ina wa'i hono ko barminanoo barmere waawnoonde warude dum, ammaa barmere ndeen dannaama. Dum haaynii yimbe adunaaru fuu, njokki ndaabaawa ngaan. ⁴ Be kujidani kuungal nanndungal e mboddi ngaal sabo ngal hokkii ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan baawde laamu maggal. Katin du, be kujidani ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan, i'be mbi'a:

—Moy nanndi e ndaabaawa nga? Moy waawi habude e magga?

⁵ Ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan hokkaa haalude haalaaji mantordi mbonkotoodi Laamdo. Nga hokkaa baawde gollude lebbi capande nay e didi. ⁶ Ndaabaawa ngaan fuddi mbonkaade Laamdo, ina mbonkoo innde muudum e suudu muudum. Nduun woni joodiibe dow kammu toon been. ⁷ Nga hokkaama baawde faa nga haba e seniibe been, nga jaaloo dum'en. Nga hokkaa baawde laamaade lenyi fuu e siyiiji yimbe fuu e demle fuu e laamorde fuu. ⁸ Yimbe wonbe e adunaaru ndu been fuu kujidanan ndaabaawa nanndunga e cirgu ngaan. Been ngoni yimbe be inde mubben tawaaka ina mbinndii gilla fuddoode adunaaru ley dewtere nguurndam ndeen, dewtere Jawgel kirsanoongel ngeel.

⁹ Jom nowru fuu, nana! ¹⁰ Neddo fuu podanaado habbeede yaaree e maccungaaku, habbete yaaree. Neddo fuu podanaado wardeede kaafaahi, wardete kaafaahi. Dum le, tilay yimbe Laamdo ngonda e munyal e hoolaare.

Haala ndaabaawa yuurnga e leydi

¹¹ Caggal duum, nji'umi ndaabaawa ngonnga ina wurtoo e ley leydi. Inga woodi luwe didi nanndude e luwe bii mbaalu, ammaa inga haalda hono no kuungal nanndungal e mboddi ngaal ni. ¹² Nga golliri baawde ndaabaawa arandeya, nga barmere muudum nesunoo warude dum de danna ngaan. Nga golli dum yeeso arandeya ngaan. Nga dooldi yimbe adunaaru been kujidana arandeya ngaan. ¹³ Ndaabaawa didaba ngaan wadii kaayefiiji mawdi. Nga wadii faa nga jippini yiite yuurunge e kammu faa yottii leydi yeeso yimbe fuu. ¹⁴ Nga hiiliri yimbe adunaaru kaayefiiji di nga hokkaa wadude ley baawde ndaabaawa arandeya ngaan. Inga tindina yimbe adunaaru moyyina tooru nanndundu e ndaabaawa barminiranoonga kaafaahi faa nesi waatude ammaa ina wuuri ngaan. ¹⁵ Nga hokkaa baawde faa nga wadani tooru nduun yonki faa indu haala. Nga wadi faa neddo fuu mo sujidanaay nga waree. ¹⁶ Ndaabaawa ngaan dooldi yimbe fuu keba maande e juude mubben nyaame naa e tiide mubben, teddube e lo'ube, joomiraabe jawdi e talkaabe, rimbe e riimaybe fuu. ¹⁷ Fay gooto waawaa soodude maa sonnude si tawraaka maande ndeen. Maande ndeen wo innde ndaabaawa ngaan naa limoore innde magga. ¹⁸ Do kaa, tilay neddo wada hakkillo e kabaaru o: neddo jogiido paamal fuu hiisoo limoore innde ndaabaawa ngaan, sabo limoore ndeen wo innde neddo. Limoore magga wo keme jeegom e capande jeegom e jeegom (666).

14

Haala Jawgel e jimol soottitaabe

¹ Yeewumi, de nji'umi Jawgel ina darii dow waamnde Siyona, ina wondi e yimbe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000). Innde muudum e innde Baaba muudum na mbinndaa e tiide mabbe. ² Nanumi daande yuuri dow kammu wa'unde hono sawtu diyeele keewde, hono riggaango manngo ni. Daande nde nanumi ndeen ina wa'i hono sawtu fiyoobe kolli. ³ Yimbe been fuu ina njima jimol kesol yeeso joodorgal Laamdo ngaal e yeeso kulle nay buurde deen e yeeso mawbe been. Fay gooto waawaano ekitaade jimol ngol si wanaa yimbe ujunaaje hemre e capande nayo e nayo (144 000) soottitaabe e adunaaru been. ⁴ Been ngoni be tuunniraay ko'e mubben rewbe, sabo be laabube. Ibe njokki Jawgel ngeel do ngel yahata fuu. Wo be soottitaabe e ley yimbe adunaaru, faa be

laato artiibe fuu sakkeede Laamdo e Jawgel ngeel. ⁵ Fewre meedaay yaltude e kundude mabbe, be ngalaa feloore.

Haala maleyka'en tato

⁶ Wakkati oon nji'umi maleyka goddo ina fiira dow, ina jogii Kabaaru Lobbo duumiido oon. Imo waajoo dum yimbe adunaaru, yuuruube e laamorde fuu e lenyi fuu e demle fuu e siyiiji yimbe fuu. ⁷ Imo yeewnoo e daande toownde, imo wi'a:

—Kulee Laamdo! Mawninon dum! Sabo wakkati mo o sarotoo oon warii. Cujidane tagudo kammu e leydi e maayo e ildude ndiyam oon!

⁸ Maleyka goddo didabo jokki mo, ina wi'a:

—Baabiila halkii! Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii! Nde yarnii leyde fuu fijirde mayre nyaadunde.

⁹ Maleyka goddo, tatabo, jokki be ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Neddo fuu kujidando ndaabaawa arandeya ngaan e tooru nanndundu e magga nduun, de hebi maande magga e tiinde naa e junngo, ¹⁰ tilay joomum yara cabijam tikkere Laamdo daam, mbaylaadam e ley horde-loonde tikkere makko tawi jillaaka fay huunde. Joomum jukkete e ley yiite e sitti yeeso maleyka'en seniibe been e yeeso Jawgel ngeel.

¹¹ Cuurki yuuruki e jukkungo mabbe ina yeeja faa abada. Jemma e nyalooma fuu fowtere walanaa sujidanooobe ndaabaawa ngaan e tooru magga e hebube maande innde magga.

¹² Dum le, tilay yimbe Laamdo ngonda e munyal.

Been ngoni haybube jamirooje Laamdo de kaybi goondinal lisaa been.

¹³ Wakkati oon nanumi daande yuurunde dow kammu, ina wi'a:

—Winndu dum do: gilla joonin, barke woodanii maayoobe hawtuube e Joomiraado been.

Ruuhu oon wi'i:

—Goonga! Be powtinoyte e tampiri mabbe, sabo barke golle mabbe jokkan be.

Haala wakkati tayri adunaaru

¹⁴ Yeewumi, de nji'umi ruulde raneere. Dow ruulde ndeen nanndudo e bii neddo ina joodii. Kufune gadiraado kanje ina woni e dow hoore makko. Imo tiigii wawdu welndu e junngo makko. ¹⁵ Maleyka goddo yalti e suudu Laamdo seniindu, ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a joodiido dow ruulde oon:

—Jippin wawdu maa nduun de tayaa, sabo wakkati tayri yottake. Adunaaru benndii, yonii tayeede!

¹⁶ Ndeen joodiido e ruulde oon yiili wawdu muudum dow leydi, de adunaaru fuu tayaa.

¹⁷ Maleyka goddo yalti e suudu Laamdo seniindu wonndu dow kammu nduun. Kam du ina tiigii wawdu welndu. ¹⁸ Ndeen maleyka goddo yalti e ley hirsirde rewreteende Laamdo ndeen. Oon woni kawjotoodo yiite. O yeewnii daande toownde, o wi'i maleyka tiigiido wawdu welndu oon:

—Jippin wawdu maa nduun, kawrunduraa bibbe cabiije dow leydi, sabo de benndii.

¹⁹ Maleyka oon yiili wawdu muudum dow leydi, hawrunduri bibbe cabiije deen, de faddi de ley boosirde mawnde. Boosirde ndeen woni tikkere Laamdo mawnde. ²⁰ Bibbe cabiije deen boosaa caggal ngalluure toon. Yiyiam yalti e boosirde ndeen faa hewti labaale pucci, dam ili ko fotata e kilooji keme tati njuuteefi.

15

Haala jimol Muusaa e jimol Jawgel

¹ Caggal duum, nji'umi dow kammu maande wonnde mawnde haayniinde. Nji'umi maleyka'en njeddo ina njogii masiibaaji jeddi. Wo di masiibaaji cakitotoodi. E majji tikkere Laamdo timmata.

² Nji'umi maayo nanndungo e daandorgal ina jillunduri e yiite. Jaalinoobe ndaabaawa ngaan been ina keddii dakkol maggo. Been ngoni jaalinoobe nga, kanga e tooru nanndundu e magga nduun e limoore innde magga ndeen. Ibe njogii kolli di Laamdo

hokki 6e diin. ³ Ibe njima jimol Muusaa maccudo Laamdo oon e jimol Jawgel ngeel, ibe mbi'a:

«Laamdo Joomiraado jom baawde fuu,
golleeji maa wo mawdi, wo kaayniidi!

Laabi maa wo ponnditiidi, goongaaji,
aan laamiido laamorde fuu!

⁴ Moy woni hulataa ma, Joomiraado,
mo mawnintaa innde maa?

Sabo aan tan woni gooto Ceniido.

Leyde fuu ngaran kujida yeeso maa,
sabo 6e nji'ii golleeji maa ponnditiidi.»

Haala kaake jeddi keewde masiibaaji jeddi

⁵ Caggal duum, nji'umi suudu Laamdo seniindu dow kammu ina omti. Dum woni hukum seedaaku oon.* ⁶ Maleyka'en njeddo jogiibe masiibaaji jeddi been njalti e mayru, ina bornii kaddule laabude tal jalbooje, ina kabbi kabborde kanje e becce mubben. ⁷ E kulle nay buurde deen, wootere hokki maleyka'en njeddo been kaake kanjeeje jeddi keewde tikkere Laamdo buurdo faa abada oon. ⁸ Suudu nduun heewi cuurki saabe annoora Laamdo e baawde muudum. Fay gooto waawaa naatude ley mayru, si wanaa nde masiibaaji jeddi di maleyka'en njeddo ngaddi diin timmi.

16

¹ Ndeen nanumi daande toownde yuuri to suudu seniindu toon, ina wi'a maleyka'en njeddo been:

—Njehee, njuppowee dow adunaaru kaake tikkere Laamdo jeddi deen!

² Maleyka arandeejo oon yehi, yuppi kaakol muudum dow leydi. Buuye bonde naawde ngadi dow yimbe tawraabe maande ndaabaawa ngaan e sujidanoobe tooru nanndundu e magga been.

³ Maleyka didafo oon yuppi kaakol muudum e maayo. Maayo ngoon waylitii, laatii hono yiyam maaydo. Kulle buurde gonde ley maggo fuu mbaati.

⁴ Maleyka tatafo oon yuppi kaakol muudum ley gooruuji e ildude, de diyeele deen fuu mbaylitii yiyam. ⁵ Ndeen nanumi maleyka kawjotoodo diyeele oon, ina wi'a:

—Aan Ceniido, gondo, gonnoodo, wo a ponnditiido, sabo a sarake goonga. ⁶ Saabe ko 6e ndufi yiyam seniibe e yiyam annabaabe duum, aan du, kokkudaa 6e yiyam 6e njara! Ibe kaandi e majjum.

⁷ Ndeen nanumi daande yuurii to hirsirde rewroteende Laamdo toon, ina wi'a:

—Goonga! Laamdo Joomiraado jom baawde fuu, sariyaaji maa wo goongaaji, wo ponnditiidi!

⁸ Ndeen maleyka nayafo oon yuppi kaakol muudum e dow naange, de nge hokkaa sumirde yimbe nguleefi magge. ⁹ Yimbe been cumiraa nguleefi cattuki. Ndeen 6e mbonkii innde Laamdo mo baawde ngoodani dow masiibaaji oon. Be tuubaay, 6e mawninaay dum.

¹⁰ Maleyka njoyafo oon yuppi kaakol muudum dow joodorgal ndaabaawa ngaan. Do nga laamii doon nibbinaa tiki, de yimbe ina nata demle mubben saabe naawalla. ¹¹ Be mbonkii Laamdo jom kammu oon saabe buuye ma6be e naawalla ma6be. Ammaa duum fuu, 6e tuubaay e golleeji ma6be bondi diin.

¹² Maleyka njeegafo oon yuppi kaakol muudum dow maayo manngo wi'eteengo Efarata. Ndiyam maggo beebi faa yoori, faa kaanankoobe yuuroobe lettugal been keba laawol ndewa toon. ¹³ Ndeen nji'umi ginnaaji tati bondi nanndufi e paabi. Wooturu ina wurtoo e hunnduko kuungal nanndungal e mboddi ngaal, wooturu ina wurtoo e hunnduko ndaabaawa ngaan, wooturu du ina wurtoo e hunnduko annabaajo peneejo

* 15:5 Ayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Caggal duum, nji'umi suudu Laamdo seniindu ina omtii dow kammu. Hukum seedaaku ina woni ley mayru.

oon. ¹⁴ Ginnaaji bonɗi diin wo wadɗooɓe kaayeeɗiiji. Iɓe njaha to kaanankooɓe adunaaru fuu faa ɓe kawrundura ɗum'en saabe wolde nyannde darngal, nyalaande Laamɗo jom baawɗe fuu.

¹⁵ Joomiraadɗo wi'i:

—Kakkilee! Inani mido warda hono no gujjo ni. Barke woodanii doomudɗo kakkildo, ina tiigii kaddule muudum faa taa yaha banndu boldu de semta yeeso yimɓe.

¹⁶ Ginnaaji diin kawrunduri kaanankooɓe ɓeen e nokku bi'eteedɗo e ibraninkoore Harmagedon.

¹⁷ Maleyka njedɗaɓo oon yuppi kaakol muudum e mbeeyu. De daande toownde yalti e suudu seniindu to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

—Timmii!

¹⁸ Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngadi, dimmbagol leydi manngol wadi. Dimmbagol leydi hono ngool wadaay e adunaaru ndu gilla yimɓe tagaa, no ngol sattiri mawnude!

¹⁹ Ngalluure mawnde ndeen feccaa pecce tati. Galluuje laamorde adunaaru fuu caami. Laamɗo miccitii bonanda ngalluure mawnde wi'eteende Baabiila, de yarni nde horde cabijam heewnde tikkere muudum. ²⁰ Duude maayo fuu kalkii. Baamle fuu majji.

²¹ Marmalluuje ɓutte yuuri kammu, caami dow yimɓe, wootere fuu teddeefi muudum ina wada kilooji capande nay. Yimɓe ɓeen mbonkii Laamɗo saabe masiiba marmalluuje oon, sabo masiiba oon sattii bonde sanne.

17

Haala jukkungo Baabiila

¹ Caggal ɗuum, gooto e maleyka'en njedɗo jogiibe kaake jeddi ɓeen wari, haaldi e am, wi'i:

—War faa mi holle jukkungo debbo woykuuru* anndaadɗo sanne, joodiido dow diyeele keewɗe oon. ² Kaanankooɓe adunaaru ɓeen pijidii e muudum. Yimɓe adunaaru ɓeen du culii e fijirde muudum.

³ Ndeen Ruuhu heewi kam, maleyka oon yaari kam faa ley ladde. Nji'umi toon debbo ina waddii ndaabaawa mbodeewa keewnga inde mbonkordɗe Laamɗo. Inga woodi ko'e jeddi e luwe sappo. ⁴ Debbo oon ina ɓornii kaddule ciide e bodeeje, ina sodii kanje e kaaye dime e hayre luulu. Imo jogorii junngo makko horde-loonde kanje heewnde ko nyiddini sanne, heewnde tuundi fijirde makko. ⁵ Dow tiinde makko innde ina winndaa nde maanaa muudum suudii:

«Baabiila ngalluure mawnde, inna woykuuji,
inna ko nyiddini fuu ley adunaaru».

⁶ Nji'umi debbo oon sulake saabe yiyam seniibe e yiyam seedantoobe Iisaa ɗam o yari.

Ko nji'umi mo ɗuum, ɗum haaynii kam sanne. ⁷ Ammaa maleyka oon wi'i kam:

—Ko wadi de idum haaynii ma? Mi fiirtante maanaa cuudiido oon, maanaa debbo oon e ndaabaawa nga o waddii njogiinga ko'e jeddi e luwe sappo ngaan. ⁸ Ndaabaawa nga njiidaa ngaan, inga wonnoo, ammaa nga heddaaki joonin. Inga haani yaltude e bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, nga halkowaa. Yimɓe adunaaru ɓe inde muɓben mbinndaaka e dewtere nguurndam gilla fuddoode adunaaru ɓeen, si nji'ii ndaabaawa ngaan na yalta fu, kaayeeɗi nanngan ɗum'en. Sabo inga wonnoo, nga heddaaki joonin, de nga ɓangowan katin.

⁹ Do kaa, tilay nedɗo tawree hakkilantaaku faa faama kabaaru o: ko'e jeddi deen wo baamle jeddi de debbo oon joodii dow muɓben deen. Ide cappoo katin kaanankooɓe njedɗo: ¹⁰ njoyo paltake, njeegaɓo oon ina woni joonin, njedɗaɓo oon waraay tafon, ammaa si o warii, wakkatiyel seeda o laamotoo. ¹¹ Ndaabaawa ngonnoonga de heddaaki joonin ngaan wo gooto e njedɗo ɓeen. Nga wartan de nga laatoo kaananke njeetataɓo, ammaa cakitte magga wo halkere.

* 17:1 Maanaa woykuuru wo pijoowo jobeteedo ceede.

¹² Luwe sappo de njiidaa deen wo kaanankooɓe sappo ɓe kebaay laamu tafon, ammaa ɓe kebowan baawde laamaade no kaanankooɓe ni haddi wakkatiyel gootel, kambe e ndaabaawa ngaan. ¹³ ɓe fuu ɓe anniya gooto, iɓe kokka ndaabaawa ngaan semmbe maɓɓe e baawde maɓɓe. ¹⁴ ɓe kaban e Jawgel ngeel, ammaa Jawgel ngeel jaaloto ɓe sabo kangel woni Joomiraado joomiraabe e Kaananke kaanankooɓe. Wondube e maggel been wo noddaabe, subaabe, hoolniibe.

¹⁵ Maleyka oon wi'i kam katin:

—Diyeele de njiidaa debbo woykuuru oon ina joodii dow muɓɓen deen, kanje ngoni siyiiji yimbe e jama'aaje e laamorde e demle. ¹⁶ Luwe sappo de njiidaa deen, kam e ndaabaawa ngaan, mbanyan debbo woykuuru oon, boldina dum faa laaba de heddo bannu boldu, nyaama teewu muudum, de nduppa ko heddi duum e yiite. ¹⁷ Sabo Laamdo wattii e berde maɓɓe wadude anniya muudum, ɓe laatoo daande wootere, ɓe kokka ndaabaawa ngaan laamu maɓɓe, faa nde haalaaji Laamdo diin fuu tabiti.

¹⁸ Debbo pijoowo mo njiidaa oon, kam woni ngalluure mawnde laamiinde kaanankooɓe adunaaru.

18

No Baabiila halkirtee

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka goddo keewdo baawde ina yuura dow kammu ina jippoo. Darja makko jalbini adunaaru. ² O yeewnii faa toowi, o wi'i:

«Baabiila halkii!

Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii!

Nde laatake joonnde ginnaaji,

suudorde ruuhuuji tuunudi fuu

e foondu tuunundu wanyaandu fuu!

³ Sabo leyde deen fuu culirii cabijam, caamii

saabe fijirde mayre nyaadunde.

Kaanankooɓe adunaaru been njeenii e mayre.

Luumotoobe e adunaaru been fuu kebii jawdi

saabe danyal mayre keewngal faa wittii ngaal.»

⁴ Ndeen nanumi daande wonnde yuuri dow kammu, ina wi'a:

—Onon yimbe am, njaltee e mayre!

Faa taa on kawtu e mayre hakkeeki,

faa taa masiibaaji mayre kewta on!

⁵ Sabo hakkeeki mayre duudi,

di njowundurii faa di njottake kammu,

Laamdo du yeggitaay golleeji mayre bondi diin.

⁶ Ngadee nde hono no nde wadiri on ni!

Njobtodon nde kile didi e ko nde wadi on!

Ko nde siiwani on ley horde mayre duum,

ciwane nde kile didi!

⁷ Torron nde, kebbinon mettorgal mayre

faa haddi no nde teddiniri hoore mayre,

faa fota e no nde wuuri mbelirka.

Sabo inde wi'a e bernde mayre:

«Inan mido joodii, wo mi kaananke debbo,

mi wanaa debbo mo gorum maayi,

abada mettorgal cuddu hewtataa kam.»

⁸ Saabe no nde worri noon,

masiibaaji mayre caaman dow mayre:

maayde e mettorgal e rafo.

Nde wuldete yiite,

sabo Laamdo Joomiraado carotoodo nde wo Jom semmbe.

Haala woyeede Baabiila

⁹ Kaanankooɓe adunaaru wondube e mayre jeenu de kawti e mayre danyal been nji'an cuurki ngulu mayre. Wakkati oon, ɓe mboyan, ɓe piiran ɓerde maɓɓe mettorgal.

¹⁰ ɓe ndaroto to toowti, sabo iɓe kula jukkungo mayre. Iɓe mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Baabiila, ngalluure mawnde nde, ngalluure jogiinde semmbe nde! Nde jukkaama wakkati gooto tan!

¹¹ Luumotooɓe e adunaaru been mboyan, cunanto nde, sabo fay gooto soodataa gineeji maɓɓe katin. ¹² Gineeji maɓɓe wo kanɗe e cardi e kaaye dime e kaaye luulu e kaddule daatude e kaddule ciide e kaddule hariiri tiidude e kaddule bodeeje e leɗɗe uurooje godɗe e gineeji moyy'iniraadi nyiiye nyiibi e gineeji moyy'iniraadi leɗɗe tiidude coggu e jamɗe bodeeje e jamɗe baleeje e hayre wi'eteende marba. ¹³ Gineeji maɓɓe katin wo funngooji belnirdi e uurnirdi e gowe e nebbam uurdam e uurdi miira e uurdi cuurtinteendi e cabijam e nebbam ɓiɓɓe jaytun e conndi alkama e aawdi alkama e na'i e baali e pucci e torkooji e maccube e yonkiiji yimɓe.

¹⁴ Luumotooɓe been mbi'i ngalluure ndeen:

—Ko njidunodaa hebude fuu wodɗake ma: keewal mbelirka maa e dawla maa fuu halkii, a hewtataa dum abada katin.

¹⁵ Luumotooɓe hebube jawdi e mayre been ndaroto to toowti, sabo ina kula jukkungo mayre. ɓe mboyan, ɓe cunoto, ¹⁶ ɓe mbi'an:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure mawnde nyaayiroore kaddule daatude e kaddule ciide e kaddule bodeeje, sodortoonde kanɗe e kaaye dime e kaaye luulu! ¹⁷ E ley wakkati gooto tan, jawdi ndiin fuu halkaa!

Dawranooɓe laanaaji ndiyam e yahoobe ley majji e dogginoobe been, kam e heboobe neema muɓben e luumagol dow maayo been, ɓe fuu ɓe toowtan ɓe ndaroo. ¹⁸ Wakkati mo ɓe nji'ata cuurki ngulu mayre, ɓe mbullan, ɓe mbi'a:

—Ngalluure ndeye nanndunoo e ngalluure mawnde nde?

¹⁹ ɓe ndufan leydi dow ko'e maɓɓe no ɓe poti metteede. ɓe mboyan, ɓe cunoo, ɓe mbulla, ɓe mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure mawnde ndeen, nde keewal danyal muudum hokki jogiibe laanaaji e ley maayo fuu jawdi, e ley wakkati gooto tan, nde halkii! ²⁰ Kammu, welta e halkeede mayre! Seniiɓe e nulaabe e annabaaɓe, onon du mbeltee! Sabo Laamɗo sarake nde ko nde wadi on duum!

²¹ Wakkati oon, maleyka jom semmbe hooyi kaayal nanndungal e niisirde mawnde, de fadɗiri dum semmbe ley maayo, wi'i:

—Nii Baabiila ngalluure mawnde ndeen fadɗirtee, nde yi'ataake abada katin! ²² Katin du, fay gooto nanataa ley mayre kolli hodoobe gaaci naa yimoobe naa fuufoobe cereeli e barguuji. Golloowo nyeenyudo fay gooto yi'ataake katin e ley mayre.* Duko undude nanataake katin e ley mayre. ²³ Annoora lampal yaynataa ley mayre katin. Sawtu ɓanjudo e ɓanjaado nanataake e mayre katin.

Bone oon fuu hewtan Baabiila sabo luumotooɓe mayre burnoo adunaaru fuu baawɗe. Woodi du, nde hiildii leyɗe fuu e ndaggadaaku mayre. ²⁴ Katin du, yiyam annabaaɓe e seniiɓe e waraabe ley adunaaru been fuu tawaama e mayre.

19

Jimi jettooje Laamɗo ley aljanna

¹ Caggal duum, nanumi sawtu jamaa keewɗo dow kammu, ina yeewnoro daade toowde, ina wi'a:

«Haleluuya!»

Kisindam e manngu e baawɗe

ngoodanii Laamɗo meeden!

* 18:22 Golloowo nyeenyudo wo gadoowo golle juude hono cehoowo naa tafoowo jamɗe.

* 19:1 Haleluuya wo haala ibraninkooɓe, dum woni Njetten Joomiraado.

² Sabo sariyaaji makko wo goongaaji,
wo ponnditiidi!

O sarake debbo woykuuru anndaado sanne,
bonnirɗo adunaaru fijirde muudum oon.

O yomnake dum yiyam maccuɓe makko dam rufi.»

³ Be toowni daade katin, ɓe mbi'i:
«Haleluuya!

Cuurki ngulu ina yuura to ngalluure ndeen
ina yeeɗa faa abada!»

⁴ Mawɓe noogayo e nayo been e kulle nay buurɗe deen, kippii e leydi cujidani Laamɗo
joodiido e joodorgal laamu oon, ina mbi'a:

—Aamiina. Haleluuya!

⁵ Daande yuuri to joodorgal toon, ina wi'a:

—Njettee Laamɗo meeden, onon maccuɓe muudum fuu, onon huloobe dum, tedduɓe
e lo'ube!

Haala bangal Jawgel

⁶ Ndeen nanumi daande nanndunde e sawtu jamaa keewɗo, hono sawtu diyeele
keewɗe ni, hono diggaali mawdi ni, ina wi'a:

«Haleluuya! Sabo Laamɗo Joomiraado meeden

Jom baawɗe fuu oon tabintinii laamu muudum.

⁷ Mbeltoden, ceyoden, mawninen mo,
sabo bangal Jawgel ngeel yottake,
ɓajeteedo oon du segilake.

⁸ O hokkaama kaddule o ɓornoo,
leppi daatudi, jalbooji, laabudi.»

Kaddule deen ngoni golleeji seniibe moyyudi diin.

⁹ Maleyka oon wi'i kam:

—Winndu: Barke woodanii noddaabe e nyaamduuji bangal Jawgel been!

O wi'i kam katin:

—Haalaaji diin ngoni haalaaji Laamɗo goongaaji.

¹⁰ Kippiimi e leydi to koyɗe makko faa mi sujidana mo, ammaa o wi'i kam:

—Taa wadu! Miin du wo mi maccudo hono maada, aan e sakiraabe maa tiigiibe
seedaaku ngu Iisaa waddi nguun. Sujidan Laamɗo!

Sabo seedaaku ngu Iisaa waddi nguun, dum pay laatii annabaaku.†

Haala garol Almasiihu faa jukka kuungal ladde

¹¹ Caggal duum, nji'umi kammu ina omtii, de puccu ndaneewu bangi. Baddiido ngu
oon ina wi'ee Koolniido, ina wi'ee Goongante. Wo e fonnditaare o sarortoo, e fonnditaare
du o honirta. ¹² Gite makko ina nga'i hono demle yiite ni. Kufuneeje laamu keewɗe ina
ngoni e hoore makko. Innde ina winndaa e makko nde fay gooto anndaa si wanaa kanko.

¹³ Imo ɓornii saaya cuuwaaka e yiyam. Innde makko wo: «Konngol Laamɗo.» ¹⁴ Konuujji
kammu ina njokki mo ina ɓornii kaddule daatude, daneeje, laabude, ina mbaɗɗii pucci
daneeki. ¹⁵ Kaafaahi mbelki ina wurtoo e hunnduko makko. E kanki o soppirta laamorɗe
adunaaru, de o laamoroo de sawru njamndi. O dampan e ɓoosirde cabiije yaltinoore
tikkere Laamɗo jom baawɗe mawnde. ¹⁶ Inan innde winndaande e saaya makko e busal
makko:

«Kaananke kaanankooɓe e Joomiraado joomiraabe».

¹⁷ Ndeen nji'umi maleyka ina darii dow naange. O yeewnii faa toowi, o wi'i pooli
piirooji dow fuu:

—Ngaree, kawritee to nyaamdu weltaare mawndu ndu Laamɗo wadi nduun, ¹⁸ faa
nyaamon teewu kaanankooɓe e teewu hooreɓe sordaasiibe e teewu jom'en semmbe

† 19:10 timmoode aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Sabo seedanaade Iisaa, dum pay laatii annabaaku.

e teewu pucci e waddiibe dum'en e teewuuji yimbe fuu – rimbe e riimaybe, teddube e lo'ube!

¹⁹ Ndeen nji'umi ndaabaawa mannga ngaan e kaanankooobe adunaaru been e konunkooobe muɓben ina kawriti faa kaba e baddiido puccu ndaneewu oon e konu muudum. ²⁰ Ndaabaawa ngaan nanngaa, kanga e annabaajo fewreejo gadannoodo kaayefiiji yeeso magga oon. E kaayefiiji diin o hiildunoo hebube maande ndaabaawa ngaan been, sujidannoobe tooru nanndundu e magga been. Be dido fuu, be paddaa ibe mbuuri e weendu yiite hubbirteendu sitti nduun. ‡ ²¹ Heddiibe been kalkiraa kaafaahi mburtotooki e hunnduko baddiido puccu ndaneewu oon. Pooli diin fuu ngari nyaami teewuuji mabbe faa kaari.

20

Haala laamu duubi ujunere

¹ Caggal duum, nji'umi maleyka ina yuura dow kammu ina jippoo, ina jogorii junngo muudum cokitirgal bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, kam e callalol manngol. ² O nanngi kuungal manngal ngaal, dum woni mboddi arandeeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seydaani ndiin. O habbi dum duubi ujunere. ³ O faddi ndi e ley bunndu ndu luggeefi muudum walaa do haadi nduun, o ommbi ndi ley mayru, o takki ndu, taa ndi hiila lenyi faa nde duubi ujunere diin kibbi. Caggal duum, ina tilsi ndi habbitee wakkati seeda.

⁴ Ndeen nji'umi joodorde laamu. Joodiibe e majje been kokkaama baawde saraade. Nji'umi katin yonkiiji be ko'e muɓben tayanoo saabe ko be mbaajii seedaaku ngu Iisaa waddunoo, kam e konngol Laamdo ngool. Be kujidanaayno ndaabaawa ngaan e tooru nanndundu e muudum nduun, be kebaay maande magga e tiide naa e juude mabbe. Been iirtii, laamodii e Almasihu duubi ujunere. ⁵ Dum woni ummital arandeyal ngaal. Maaybe heddiibe been iirtaaki faa nde duubi ujunere diin kibbi. ⁶ Barke e senaare ngoodanii jeyaabe e ummital arandeyal been! Maayde didaberde ndeen walaa ko waawani be. Be laatanto Laamdo e Almasihu almaami'en, be laamodoo e Almasihu duubi ujunere.

Haala jaaleede Ibiliisa

⁷ Si duubi ujunere diin kibbii, Seydaani habbitete e kasu muudum, yoppee. ⁸ O wurtoto, o hiilowa lenyi gondi e cobbuli adunaaru nay diin, dum woni Yaajuuju e Maajuuju.* O hawrunduran yimbe lenyi diin faa naata wolde. Idi keewi sanne hono njaareendi maayo. ⁹ Di yuuri e gereje fuu ley adunaaru, di piilii ngalluure horsunde ndeen, do seniibe been kodi doon. Ammaa yiite yuuri dow kammu, halki di. ¹⁰ Ibiliisa kiilannoodo be oon faddaa e weendu yiite e sitti nduun, do ndaabaawa ngaan e annabaajo peneejo oon ngonni doon. Be njukketee doon jemma e nyalooma faa abada.

Haala nyannde darngal

¹¹ Caggal duum, nji'umi joodorgal laamu manngal danewal e joodiido dow maggal. Kammu e leydi fuu ndoggi ndilli yeeso makko, di nji'ataake katin. ¹² Nji'umi maaybe, teddube e lo'ube, ina ndarii yeeso joodorgal laamu ngaal. Dewte ina peertee. Dewtere wonnde du ina feertee, kayre woni dewtere nguurndam. Maaybe been cariraa golleeji muɓben binndaadi e dewte deen, mono fuu haddi golle muudum. ¹³ Maayo ngoon hokkiti maaybe muudum, maayde e laakara kokkiti maaybe muɓben, mono e muɓben fuu saroraa haddi golle muudum. ¹⁴ Maayde e laakara fuu paddaa e weendu yiite nduun. Weendu nduun woni maayde didaberde ndeen. ¹⁵ Neddo fuu mo innde muudum tawaaka ina winndaa e dewtere nguurndam ndeen, faddaama e weendu yiite nduun.

21

No huunde fuu heydintinirtee

‡ 19:20 Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuba.

* 20:8 Yaajuuju e Maajuuju ina mbi'ee Gogu e Magogu e ibraninkoore.

¹ Caggal duum, nji'umi kammu keso e leydi keyri, sabo kammu arandeejo oon e leydi arandeeeri ndiin fuu ndillii, maayo du walaa. ² Nji'umi Ngalluure Seniinde ndeen – dum woni Urusaliima keso oon – ina yuura dow kammu to Laamdo ina jippoo. Nde nyaayinaama hono no banjeteedo nyaayirta faa segiloo yaha to gorum ni. ³ Nanumi daande toownde yuurunde to joodorgal laamu toon, ina wi'a:

–Inan, joonnde Laamdo na woni hakkunde yimbe: o joodoto hakkundee maɓɓe, ɓe laato lenyol makko. Laamdo e hoore muudum wondan e maɓɓe, laato Laamdo maɓɓe. ⁴ O mooytan gonɗi gite maɓɓe fuu. Maayde e mettorgal e bullaali e naawalla keddataako, sabo kulle kiidde deen fuu paltake.

⁵ Joodiido e joodorgal ngaal oon wi'i:

–Inan, mido heydintina huunde fuu!

O wi'i kam:

–Winndu haalaaji diin. Wo di koolniidi, wo di goongaaji.

⁶ O wi'i kam katin,

–Huunde fuu timmii! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotoodo. Miin woni fuddoode, miin woni timmoode. Neddo fuu domdudo, mi hokkan dum ndiyam nguurn-dam yuurudam e ildude ndeen bolum tawa yobaay faa'e. ⁷ Neddo fuu jaaliido heɓan dum fuu, mi laatoto Laamdo muudum, kam du laato biyam. ⁸ Ammaa waatube berde e ɓe ngalaa goondinal e golloobe ko nyiddini e waroobe yimbe e fijoobe e dabarankooɓe e rewoobe tooruuji e fenooɓe been fuu, weendu yiite e sitti hubbooru nduun woni ngedu mubben. Dum woni maayde didaberde ndeen.

Haala Urusaliima keso

⁹ Caggal duum, gooto e maleyka'en njeddo tiigiibe kaake jeddi keewde masiibaaji jeddi cakitotoodi diin wari, haaldi e am, wi'i:

–War faa mi holle bargaado, jom suudu Jawgel ngeel.

¹⁰ Ndeen keewumi Ruuhu, maleyka oon yaari kam faa dow waamnde mawnde toownde. O holli kam Urusaliima ngalluure seniinde ndeen ina yuura dow kammu to Laamdo ina jippoo. ¹¹ Inde wondi e darja Laamdo faa inde jalbira hono no hayre rimre ni, hono no hayre yaspa laabunde hono daandorgal ni. ¹² Kokuwol tekkungol toowngol ina fiilii nde. Ingol woodi dammbude sappo e didi, dammbugal fuu ina woodi maleyka. Lenyi bibbe Israa'iila sappo e didi diin, inde muɓɓen ina mbinndaa e dammbude deen: ¹³ dammbude lettugaaje deen wo tati, gorgaaje deen wo tati, sobbiireeje deen wo tati, hordooreeje deen du wo tati. ¹⁴ Kokuwol ngalluure ngool ina woodi kaaye joyyinirde sappo e didi. Dow majje inde nulaabe Jawgel sappo e dido been mbinndaa.

¹⁵ Maleyka kaaldoowo e am oon ina tiigii sawru kanje fonndirdu faa fonnda ngalluure ndeen e dammbude mayre e kokuwol mayre. ¹⁶ Tatteeji mayre nay diin fuu potu, njuuteefi mayre e njaajeefi mayre wo potu. O fonndiri nde sawru nduun, nde laatii estadiiji ujunaaje sappo e didi (12 000),* njuuteefi mayre e njaajeefi mayre e tooweefi mayre fuu wo potu. ¹⁷ O fonndi kokuwol ngool, ngol hawri e piye hemre e capande nay e nay (144), piye de yimbe piyata deen maleyka oon fiyirta. ¹⁸ Kokuwol ngool nyibiraama hayre yaspa. Ngalluure ndeen du nyibiraama kanje dimo, ga'udo hono no daandorgal laabungal ni. ¹⁹ Rotere kokuwol ngalluure ngool ina nyaayiniraa sii kaaye dime fuu: arandeeeri ndeen yaspa, didaberde ndeen safiir, tataberde ndeen agate, nayaberde ndeen emerooda, ²⁰ joyaberde ndeen onikis, jeegaberde ndeen sarduwaan, jeddaberde ndeen kirisoliita, jeetaberde ndeen beril, jeenaberde ndeen topaas, sappoɓerde ndeen kirisoparaas, sappo e go'aberde ndeen yasente, sappo e didaberde ndeen ameeɗi. ²¹ Dammbude sappo e didi deen wo kaaye luulu daneeje sappo e didi. Dammbugal fuu wo hayre luulu wootere. Balangol ngalluure ndeen wo kanje dimo, jalbiroowo hono no daandorgal ni.

²² Mi yi'aay suudu dewal e ley ngalluure ndeen, sabo Laamdo Joomiraado jom baawde fuu oon e Jawgel ngeel ngoni suudu dewal mayre. ²³ Ngalluure ndeen haajaaka naange

* 21:16 Dum fuu na hawra e kilooji 2 200.

naa lewru yaynana dum, sabo darja Laamdo yaynata nde. Jawgel ngeel woni lampal mayre. ²⁴ Lenyi adunaaru njahan ley annoora mayre. Kaanankooɓe adunaaru been ngaddanan nde darja muɓben. ²⁵ Dammbude mayre deen ombataako nyalooma. De ombataako fey, sabo jemma walaa e mayre. ²⁶ Darja e teddeengal lenyi adunaaru waddete ley mayre. ²⁷ Ko tuuni fuu naatataa e mayre, naa gollooɓe ko nyiddini, naa fenoobe. Ammaa naatoobe e mayre been ngoni ɓe inde muɓben mbinndaa e dewtere nguurndam nde Jawgel ndeen.

22

¹ Caggal duum, maleyka oon holli kam maayo ngo ndiyam muudum hokkata nguurndam, njalbiroojam hono daandorgal. Idam yuura to joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel toon. ² Idam ila hakkunde laawol dewoowol ley ngalluure ndeen. Gerejeji maayo ngoon didi fuu, lekki kokkooɓi nguurndam ina woni e muudum, ndimooɓi kile sappo e didi, lewru fuu nde wootere. Haakorooji makki wo safaare dannooɓe lenyi adunaaru. ³ Ko Laamdo huɗi fuu tawataake ley ngalluure ndeen katin. Joodorgal laamu Laamdo e Jawgel ngeel ina ngoni ley mayre. Maccube Laamdo ndewan dum. ⁴ Be nji'an yeeso muudum. Innde muudum du wonan e tiide maɓɓe. ⁵ Jemma walaa katin. Be ngalaa haaju e annoora lampal naa annoora naange, sabo Laamdo Joomiraado yayniranana ɓe annoora muudum. Be laamoto faa abada abadin.

Haala gartol Iisaa

⁶ Maleyka oon wi'i kam:

—Haalaaji diin wo koolniidi, wo goongaaji. Laamdo Joomiraado, gattudo konngol muudum ley annabaabe oon, nuli maleyka muudum faa holla maccube muudum ko badii warude.

⁷ Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko booyataa!

Barke woodanii neddo fuu kaybudo ko dewtere annabaaku nde wi'i.

⁸ Wo miin, Yuhanna, woni nanudo, ji'udo kulle deen fuu. Caggal ko nanumi e ko nji'umi duum, kippiimi e leydi to koyde maleyka kollannoodo kam oon faa mi sujidana dum. ⁹ Ammaa o wi'i kam:

—Taa wadu! Miin du wo mi maccudo Laamdo hono maada, aan e sakiraabe maa annabaabe been, kam'en e hayboobe haalaaji dewtere nde. Sujidan Laamdo!

¹⁰ O wi'i kam katin:

—Taa suudu haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde diin, sabo wakkati mo dum laatotoo oon badake. ¹¹ Gadoowo ko boni heddo e bonanda muudum, tuundo golle heddo e golleeji muudum tuundi diin, moyyo heddo e moyyuki muudum, ceniido heddo e senaare muudum!

¹² Iisaa wi'i:

—Ndaaree, mi waran ko booyataa. Midu wadda mbarjaari faa mi barjoo mono fuu haddi golle muudum. ¹³ Miin woni arandeejo e cakitotoodo, miin woni fuddoode e timmoode.

¹⁴ Barke woodanii lonnoobe saayaaji muɓben faa mbaawa nyaamude ɓiɓɓe lekki nguurndam kiin, ɓe ndewa dammbude, ɓe naata ngalluure ndeen. ¹⁵ Ammaa wonɓe caggal mayre been wo dawaadi e dabarankooɓe e fijoobe e waroobe yimɓe e rewoobe tooruuji e yidube fewre e wadoobe hiila.

¹⁶ Miin Iisaa, mi nuli maleyka am faa seedoo kulle de e ley kawrite goondinɓe deen. Miin woni dadol Daawda, wo mi yuwdi Daawda du. Miin woni hoodere fajiri jalboore ndeen!

¹⁷ Ruuhu e ɓarjeteedo oon ina mbi'a:

—War!

Neddo fuu nando dum wi'a: «War!»

Neddo fuu domdudo wara, jidudo yarude ndiyam kokkoojam nguurndam fuu jaba yara dam ɓolum tawa yobaay faa'e.

Timmooode

¹⁸ Miin Yuhanna, mido sappana neddo fuu nando haalaaji annabaaku gondi e dewtere nde diin: si neddo beydii e majji huunde, Laamdo beydanan dum masiibaaji cifaadi e ley dewtere nde. ¹⁹ Si neddo ittii goddum e haalaaji dewtere annabaaku nde, Laamdo ittann ngedu muudum e lekki nguurndam cifaaki e mayre kiin, kam e ngalluure seniinde sifaande e mayre ndeen.

²⁰ Ceedantoodo kulle deen oon wi'i:
—Tannyoral, mi waran ko booyataa!

Aamiina. War Iisaa Joomiraado!

²¹ Hinney Joomiraado meeden Iisaa wonda e moodon on fuu.